

שבוע פרשת קרח - בארץ הקודש

(23 - 29 June 19)

כ' - כ"ו סיון תשע"ט

ספרי' - אוצר החסידים - ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנחם החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחֲזוֹת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָה. רַבָּה אֱמוּנָתְךָ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, כָּלֵנוּ יוֹדְעֵי שְׁמֹךְ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמּוֹה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יִבְרַךְ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֵךְ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֵּךְ: יִשְׂאֵל
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטור, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוַת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלֻכּוֹתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבָתָּה אַתָּה יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לִבְּךָ וּכְכָל נַפְשְׁךָ וּכְכָל
מַאֲדֶךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה
הַיּוֹם, עַל לִבְּךָ. וְשִׁנַּנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.
וְהָיָה אִם שָׁמַעְתָּ תִּשְׁמְעֵנוּ אֵל מְצוֹתֵינוּ, אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה
אַתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יי אֱלֹהֵינוּ וְלַעֲבֹדוֹ, כָּכָל
לִבְבְּכֶם וּכְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֵּר אֲרֻצְכֶם בַּעֲתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאִסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וַיְצַהֲרֶךְ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁרֶךְ
לְבִהְמֶתְךָ, וְאָכַלְתָּ וַיִּשְׂבַּעְתָּ. הִשְׁמַרְוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וְסָרְתָם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה
אָף יי בְּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֵּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מִחֲרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַפְּטָה אֲשֶׁר יי
נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵינוּ עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרָתָם אִתְּם לְאוֹת עַל יָדְכֶם וְהָיוּ לְטַטְפַּת בֵּין עֵינֵיכֶם.
וְלִמְדֶתְם אִתְּם אֶת בְּנֵיכֶם לְדַבֵּר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לֵאמֹר לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.**

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגָדֵיהֶם לְדֹרֹתָם,
וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכִּנָּף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וְרָאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא
תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אִתְּם זָנִים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵינוּ, וְהָיִיתֶם
קִדְּשִׁים לְאֱלֹהֵינוּ. אֲנִי יי אֱלֹהֵינוּ, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לְאֱלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵינוּ (אֲנִי יי
אֱלֹהֵינוּ) אָמֵן.**

נכון לומר קודם התפילה:

**הָרִינִי מִקְבֵּל עָלִי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבָתָה לְרַעְדָּה כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק
לימי החודש.**

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֶךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁכּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.**

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שיקבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיתכות "לח") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחרדו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קִיֵּת

בו יסופר גדול הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

חִילִי: ^א יָמִין יְהוָה רֹמְמָהּ יָמִין יְהוָה עָשָׂה חִילִי:
^ב לֹא־אֲמוֹת בִּירָאֶחֱיָה וְאֶסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: ^ג יִפְרֹ יִסְרְנִי
 יְהוָה וְלִפְנוֹת לֹא נִתְּנִי: ^ד פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹאֲבָם
 אוֹרָה יְהוָה: ^ה זֶה־הַשָּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ בוֹ:
^ו אוֹדֶךָ כִּי עֲנִיתִנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: ^ז אֲכֹן מֵאִסּוּ
 הַבּוֹגִים חֵיתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: ^ח מֵאֵת יְהוָה חֵיתָה וְאֵת
 הַיָּא נִפְלְאֵת בְּעֵינָיו: ^ט זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה
 וְנִשְׁמַחָה בוֹ: ^י אֲנָא יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנָא יְהוָה
 הַצִּלִּיתָה נָא: ^{יא} בְּרוּךְ הָפֵא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוּכֶם מִבֵּית
 יְהוָה: ^{יב} אֵל יְהוָה וַיֹּאֲרֶ לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבֹתֵיכֶם
 עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: ^{יג} אֵלֵי אֲתָהּ וְאוֹדֶךָ אֱלֹהֵי
 אֲרוֹמְמֶךָ: ^{יד} הוֹדוּ לַיהוָה בִּירְטוֹב כִּי לַעֲלֹלֶם חֲסִדּוֹ:

^{טו} הוֹדוּ לַיהוָה בִּירְטוֹב כִּי לַעֲלֹלֶם חֲסִדּוֹ: ^{טז} יֹאמְרוּ־
 נָא יִשְׂרָאֵל כִּי לַעֲלֹלֶם חֲסִדּוֹ: ^{יז} יֹאמְרוּ־נָא בֵּית־אֱהֱרֹן
 כִּי לַעֲלֹלֶם חֲסִדּוֹ: ^{יח} יֹאמְרוּ־נָא יְרֵאֵי יְהוָה כִּי לַעֲלֹלֶם
 חֲסִדּוֹ: ^{יט} מוֹדֵמֶצֶר קִרְאֵתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְּמִרְחָב יְהוָה:
 לִי לֹא אִירָא מִהִיעָשָׂה לִי אָדָם: ^כ יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי
 אֶרְאֶה בְּשֹׁנָאֵי: ^{כא} טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּאָדָם:
^{כב} טוֹב לַחֲסוֹת בִּיהוָה מִבְּטָח בְּגִדִּיכֶם: ^{כג} כִּלְגוּיִם
 סִבְבּוֹנֵי בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: ^{כד} סִבּוֹנֵי גַם־סִבְבּוֹנֵי
 בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: ^{כה} סִבּוֹנֵי כְּדוֹרִים דַּעֲכוּ כְּאֵשׁ
 קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה כִּי אֲמִילֶם: ^{כו} דַּחַח דְּחִיתִנִי לִנְפֹל
 וַיהוָה עֲזָרְנִי: ^{כז} עֲנֵי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה:
^{כח} קוֹל רְנָה וְיִשׁוּעָה בְּאֱהָלֵי צְדִיקִים יָמִין יְהוָה עָשָׂה

קִיֵּט

זה המזמור נכבד מאד וחברו דוד על שמונה א"ב וכל אות ח' פסוקים ובכל פסוק יש בו דרך או תורה עדות פקודים מצוה אמירה דבור משפט צדק חקים, כל המזמור הוא מוסר ובקשות גדולות שמן הראוי כל אדם לאמרו בכל יום והוא הכנה גדולה לעבודת הקדוש ברוך הוא (פר"ץ ב"ן דמ"ה סימן שבהם מלת עדותיך ברו"ח חולם):

לֵךְ: ^א בְּרוּךְ אֲתָהּ יְהוָה לְמוֹדֵנִי חֲקִידִי: ^ב בִּשְׁפָתִי
 סִפְרָתִי כָּל מִשְׁפָּטֵי־פִידִי: ^ג בְּדֶרֶךְ עֲדוּתִידִי שִׁשְׁתִּי כַּעַל
 כְּלִי־חַוִּי: ^ד בִּפְקוּדֵיךָ אֲשִׁיחָה וְאֶפְיטָה אֶרְחִיתִידִי:
^ה בַּחֲקִיתִידִי אֲשַׁתַּעֲשֶׂע לֹא אֲשַׁכַּח דְּבָרְךָ: ^ו גָּמַל
 עַל־עֲבֹדְךָ אֲחִיָּה וְאֲשַׁמְרָה דְּבָרְךָ: ^ז גִּלְעָיִי וְאֶפְיטָה
 נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ: ^ח גֵּר אֲנִכִּי בְּאֶרֶץ אֲלִי־תִסְתֵּר מִפְּנֵי
 מִצְוֹתֶיךָ: ^ט גִּרְסָה נִפְשִׁי לְתַאֲבָה אֶל־מִשְׁפָּטֶיךָ בְּכָל־
 עֵת: ^י גִּעְרַת דִּים אֲרוּרִים הַשְּׁנִים מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{יא} גֹּל
 מַעֲלֵי חֶרֶף וְכוּ כִּי עֲדוּתִידִי נִצְרָתִי: ^{יב} גַּם יֵשְׁבוּ שָׂרִים

^{יג} אֲשֶׁרִי תְּמִימֵי־דֶרֶךְ תְּהִלָּתֶם בְּתוֹרַת יְהוָה:
^{יד} אֲשֶׁרִי נִצְרִי עֲדוּתִי בְּכָל־לֵב יִדְרְשׁוּהוּ: ^{טו} אֶפֶס
 לֹא־פָעִלוּ עוֹלָה בְּדִרְכּוֹ חֲלָבוֹ: ^{טז} אֲתָה צִוִּיתָה פְּקוּדֶיךָ
 לִשְׁמֹר מֹאֵד: ^{יז} אֲחִלִּי יִכְנֹו דְרָכֵי לִשְׁמֹר חֲקִידִי: ^{יח} אֲנִי
 לֹא־אֲבוֹשׁ בְּהַבִּיטִי אֶל־כָּל־מִצְוֹתֶיךָ: ^{יט} אוֹדֶךָ בְּיִשׁוּר
 לִבִּי כָּל־מִדֵּי מִשְׁפָּטִי צִדְקָה: ^כ אֶת־חֲקִידִי אֲשַׁמְרֵה
 אֶל־תַּעֲזֹבֵנִי עַד־מֹאֵד: ^{כא} בְּמָה יִזְכֶּה־נֶּעַר אֶת־אֲרָחוֹ
 לִשְׁמֹר דְּבָרְךָ: ^{כב} בְּכָל־לֵבִי דִרְשִׁיתִידִי אֶל־תִּשְׁגֵּנִי
 מִמִּצְוֹתֶיךָ: ^{כג} בְּלִבִּי צִפְנָתִי אֲמַרְתָּה לִּמְעַן לֹא אֲחִטֵּא־

המשך בעמוד 10

אגרות קודש

ב"ה, אדר"ח תמוז, תשכ"ב

ברוקלין.

מרת רחל תחי'

ברכה ושלוש!

במענה למכתבה מכ"ו סיון ושלאחריו ת"ח על הבשו"ט מעניני הגן וביה"ס, חגיגת חסידים וכו',

ובודאי משתדלים היא וכן בשאר בתי ספר הרשת שיהי קישור [ע] התלמידים-ות ש"י גם בימי החופש, ובפרט אשר נמשך הוא משך כו"כ שבועות, ואמרו חז"ל אם תעזבני יום יומים אעזבך, וכמה אופנים ודרכים בזה (גם שמשנתנים ממדינה למדינה וממקום למקום) בנוגע לקשר האמור, ותשועה ברוב יועץ. ויהי רצון שגם זה יהי בהצלחה, ובפרט בהתבונן בחשיבות הענין וערכו...

בעת רצון יזכירו כל שכותבת אודותם על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבגי"מ

זי"ע מתאים לתוכן כתבה...

מפתח כללי

מסכת ערכין עם ביאורים	ב	א) סדר הנחת תפילין
מדף ז עד דף יג. קעב	ג	ב) מזמורי תהלים קיח, קיט
מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	ג	ג) מאמר ד"ה ויקח קרח וגו'
כב) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים	ה	ה) שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה
רב) אדמו"ר הזקן	י	ד) שיחת יום א' פ' שלח, כ"ף סיון ה'תשכ"ה
כג) שולחן ערוך הלכות ברכות השחר	יד	ה) שיחת שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה ... יד
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן	יט	ו) משיחות ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'תשנ"א ... יט
כד) לקוטי תורה ד"ה והנה פרח מטה אהרון	לב	ז) לקוטי-שיחות פרשת קרח כרך יח
רה) אדמו"ר הזקן	ח	ח) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
כה) שערי תשובה	מ	המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל
רז) אדמו"ר האמצעי	ט	ט) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח
כו) מאמרי הצ"צ – דרך מצותיך	י	י) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת קרח
רח) אדמו"ר ה"צמח צדק"	יא	יא) שיעורי תהלים לשבוע פרשת קרח
כז) תורת שמואל תרל"ב	יב	יב) שיעורים בספר התניא (מוגה)
רי) אדמו"ר מוהר"ש	סז	לשבוע פרשת קרח
כח) קונטרס עץ החיים	יג	יג) לוח "היום יום" לשבוע פרשת קרח
ריא) אדמו"ר מוהרש"ב	יד	יד) הלכה יומית לעיון ברמב"ם
כט) ספר המאמרים – קונטרסים		
ריב) אדמו"ר מוהרי"צ		
ל) ספר השיחות ה'תש"ב-תש"ג בלה"ק		
ריז) אדמו"ר מוהרי"צ		
לא) אגרות קודש		
ריט) אדמו"ר מוהרי"צ		
לב) חומש לקריאה בציבור		
לג) קריאה התורה למנחת שבת-קודש		
לד) ביאורים לפרקי אבות פרק ג		
לה) לוח זמנים לשבוע פרשת קרח		
לו) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש		
לז) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש		

שיעורי רמב"ם

טו) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת קרח	פב
טז) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת קרח	קמב
יז) – ספר המצוות לשבוע פרשת קרח	קנו
יח) נביאים וכתובים	
ירמיה פרק טז, קהלת פרק ה	קס
משניות – מסכת עדויות	
ביאור קהתי	קסב
עין יעקב מסכת מגילה	קעא

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

1 נאמר בתחילת פרשת השבוע, אודות מחלוקת קורח ועדתו על משה רבינו:
 2 וַיִּקַּח קִרְחַ וּגֹ'1, וְאִיתָא בְּמִדְרָשֵׁי חֲכָמֵינוּ ז"ל² (וְהוּבָא
 3 בְּפִירוּשׁ רַש"י על פסוק זה) שְׁקֹרַח חָלַק על משה רבינו גַּם על
 4 מַצּוֹת צִיצִית, בְּאֶמְרוֹ שְׁטִלִית שְׁכוּלָה תִּכְלֹת פְּטוּרָה
 5 מְצִיצִית, היפך ההלכה שגם טלית
 6 שכולה תכלת חייבים להטיל בה ציצית
 7 של חוטי צמר ופתיל אחד של תכלת,
 8 וטענתו של קורח הייתה שְׁהָרִי
 9 אֶפְשָׁר טִלִית שֶׁל מִין אֲחֵר
 10 שאינו תכלת, חוט אֶחָד שֶׁל
 11 תִּכְלֹת פְּטוּרָה מחיוב ציצית, זו
 12 שְׁכוּלָה תִּכְלֹת - לֹא תִפְטָרוּ
 13 אֶת עֲצָמָה (בְּתַמְיָהָ).
 14 וּמִבְּאֵר בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה³
 15 לאדמו"ר הזקן עֲנִין מַחְלֻקָּת
 16 קִרְחַ, לפי המשמעות הפנימית שלה,
 17 וְהַשִּׁיכוֹת שֶׁל הַמַּחְלֻקָּת
 18 שְׁחָלַק קורח על כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן
 19 וטען שהכהונה מגיעה לו לְמָה
 20 שְׁחָלַק קורח גַּם-כֵּן על מַצּוֹת
 21 צִיצִית. דְּהֵנָּה, לְעֵתִיד בְּבִיאַת
 22 המשיח יִהְיוּ הַלּוּיִם ששורשם
 23 בבחינת הגבורות כְּהֻנִּים⁴ ששורשם
 24 בבחינת החסד, כִּי אַז בִּימֹת המשיח
 25 תִּתְעַלֶּה בְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת שֶׁכֶּת
 26 מקומה בִּסְדֵר השתלשלות של
 27 הספירות העליונות למטה ממידת
 28 הַחֶסֶד, וְיִהְיוּ הַגְּבוּרוֹת עֶקֶר,
 29 וְהַחֲסִדִּים יִהְיוּ טְפִלִּים לָהֶם⁵,
 30 וְלִכֵּן רָצָה קִרְחַ לַעֲשׂוֹת גַּם
 31 עֲכָשׁוּ עוֹד לִפְנֵי יְמוֹת המשיח
 32 מִהַגְּבוּרוֹת עֶקֶר ומהחסד טפל,
 33 כִּי קִרְחַ הָיָה בן יצחק בן קהת בנו
 34 של לֵוִי, וְלִוִּים הֵם מִבְּחִינַת
 35 הַגְּבוּרוֹת, וְלִכֵּן חָלַק קורח על
 36 כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן, שְׁעָנִין הַכְּהוֹנָה
 37 הוּא בְּחִינַת הַחֶסֶד, כִּידוּעַ
 38 בקבלה וחסידות שְׁכָחַן הוּא אִישׁ
 39 הַחֶסֶד⁶. וְזֶהוּ גַּם הַבִּיאור הפנימי על מָה שְׁטָעַן קורח שְׁטִלִית
 40 שְׁכוּלָה תִּכְלֹת צָרִיכָה לְהִיּוֹת פְּטוּרָה מְצִיצִית, כִּי תִכְלֹת הוּא
 41 בְּחִינַת גְּבוּרָה בשונה מהלבן המסמל את החסד, וכיוון שלפי תפיסתו

ביאור בדרך אפשר

הגבורות הן העיקר, והחסד טפל להן, וְאִין צָרִיף לְחוּטֵינִי של הציצית
 המסמלים השפעה, שֶׁהֵם הַמְשָׁכוֹת מִבְּחִינַת הַחֶסֶד, וְאַף חוּטֵי
 הַתִּכְלֹת הַשִּׁיכִים לגבורות ואם כן ראוי לכאורה שכן יהיו, אף לגביהם טען
 קורח שאין בהם צורך כי הוּא עֲנִין הַגְּבוּרוֹת שבחוטי התכלת כְּעָנִין אֹר
 הַחֶסֶד בְּכָלִי הַגְּבוּרָה, כלומר,
 אמנם מדובר בעניין הגבורות, אבל
 החוטים מסמלים חסד והשפעה כִּי
 הַחוּט זֶהוּ הַהִמְשָׁכָה כו', אלא
 שזו השפעה של חסד כפי שהיא באה
 באמצעות כלים של גבורה, מבואר
 בקבלה וחסידות שבהתלבשות האורות
 בכלים, בדרך כלל כל אור מתלבש
 בכלי הראוי לו, אור הַחֶסֶד בכלי הַחֶסֶד
 ואור הגבורה בכלי הגבורה, וכך בכל
 הספירות, אך לעתים יש מצב של
 'אורות המתחלפים' (ובלשון הקבלה –
 "אחליפו דוכתייהו", החליפו את
 מקומם) ועל כך מבואר שהמשכה
 והשפעה שעל-ידי צמצומים נקראת
 "אור הַחֶסֶד בכלי הגבורה", כי מטרת
 הצמצומים היא שתהיה המשכה
 והשפעה לפי ערכו ויכולת הקליטה של
 מקבל השפע, ואם כן ענין הגבורה
 הוא ה"כלי" (החיצוניות) אבל ה"אור"
 (הפנימיות והמטרה) הוא חסד,
 וכיוון שבסופו של דבר זו השפעה של
 חסד, קורח סבר שטלית שכולה תכלת
 (גבורות) אינה זקוקה אפילו לחוטי
 תכלת [וּמִסִּים בְּלִקּוּטֵי תוֹרָה⁷]
 במאמר הנזכר, שְׁבִאָמַת שְׁגָה
 בְּרֹאָה⁸, מליצה שמשמעותה טעות
 בדבר ברור הנראה לעין (על פי לשון
 הכתוב בנבואת ישעיהו: "וגם אלה
 ביין שגו ובשכר תעו כהן וגבאי שגו
 בשכר נבלעו מן היין תעו מן השכר
 שגו ברואה פקו פליליה", ופירש
 ב'מצורת דוד': שגו ברואה - שגגו
 בדעתם בעניין הראייה כדרך השיכור
 שאין דעתו מסכמת לאמיתת הדבר הנראה"), לאמיתו של דבר, קורח שטען
 שיש להעדיף לחלוטין את הגבורות על החסדים, והגבורות עיקר וחסדים
 טפלים, טעה בדבר ברור וגלוי כִּי הַנְּהִיגָה זו (שְׁהַגְּבוּרוֹת עֶקֶר)

בס"ד. שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה (הנחה בלתי מוגה)

(1) ריש פרשתנו. (2) תנחומא קרח ב. (3) פרשתנו נד, סע"ב. (4) כמ"ש בלק"ת מהאריז"ל ביחזקאל (מד, טו) - לקו"ת שם.
 וראה תניא פ"נ. (5) כמ"ש הרמ"ז פ' עקב (בדף רע"א סע"א) - לקו"ת שם. (6) זח"ג קמה, ב. תניא שם. ובכ"מ. (7) שם, ג.
 (8) ע"פ ישע"י כח, ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 אִי-אָפֶשֶׁר לְהִיּוֹת כִּי-אִם אַחֵר שְׁלֹמֹת הַבְּרֻרִים שְׁעִינִים
 - 2 הַפֹּרֶת הַטֹּב מֵהָרַע וְהַעֲלָתוֹ לַקְדוּשָׁה, שָׁאֵז כֹּאשֶׁר הַבִּירוֹר נִשְׁלַם גַּם
 - 3 הַיֶּצֶר הָרַע שֶׁמִּבְחִינַת גְּבוּרָה שֶׁמִּמֶּנָּה יֵשׁ חַיִּית וְהַשְׁפָּעָה גַם לַחִפֶּךְ
 - 4 הַטֹּב (בְּגִלל רִיבּוֹי הַצִּמְצוּמִים שֶׁשּׁוֹרֵשׁ מִמִּידַת הַגְּבוּרָה שְׁעִינָהּ הוּא לַהֲגַבִּיל
 - 5 וּלְמַנּוּעַ אֶת הַהֲשָׁפָה) יִתְהַפֵּף
 - 6 לְהִיּוֹת "טוֹב מְאֹד"⁹, מֵה- שְׁלֹמֹת הַבְּרֻרִים, שָׁאֵז גַּם הַיֶּצֶר הָרַע שֶׁמִּבְחִינַת
 - 7 שְׁאִין-כֵּן עֲכָשׁוּ, כֹּאשֶׁר עֲבֹדַת גְּבוּרָה יִתְהַפֵּף לְהִיּוֹת "טוֹב מְאֹד"⁹, מֵה-שְׁאִין-כֵּן
 - 8 הַבִּירוֹרִים עֲדִיין לֹא נִשְׁלַמָּה לַגִּמְרִי, עֲכָשׁוּ, מֵהַגְּבוּרוֹת יֵשׁ יִנְיָקָה
 - 9 מֵהַגְּבוּרוֹת יֵשׁ יִנְיָקָה הַשְׁפָּעָה לְחִיצוֹנִים הַכּוֹחוֹת שֶׁמִּחוּץ לַגְּבוּלוֹת
 - 10 לְחִיצוֹנִים הַכּוֹחוֹת שֶׁמִּחוּץ לַגְּבוּלוֹת הַקְדוּשָׁה, וְלָכֵן עֲכָשִׁי, בּוֹמֵן הוּא
 - 11 הַחֲסִדִּים הֵם עֵקֶר, וְהַגְּבוּרוֹת צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת
 - 12 הַחֲסִדִּים הֵם עֵקֶר, וְהַגְּבוּרוֹת הֵיוּ מִבְּחִינַת הַגְּבוּרוֹת, טָעַן שְׁאִין צְרִיכִין
 - 13 צְרִיכוֹת לְהִיּוֹת טְפִלוֹת לַגִּבִּי חוּטִין שֶׁהֵם מְשַׁכּוֹת מִבְּחִינַת חֶסֶד, חֶלֶק עַל
 - 14 חוּטִין שֶׁהֵם מְשַׁכּוֹת מִבְּחִינַת חֶסֶד, חֶלֶק עַל כָּלָל הַעֲנִין ד'חוּטִי צִיצִית', שֶׁהֵם רַק הַמְּשַׁכָּה
 - 15 מְשַׁכָּה, שֶׁכֶּף הִיא הַמִּדָּה, שֶׁכֶּדִי לְהִיּוֹת הַמְּשַׁכָּה עֲלִיוֹנָה מְלֻמָּעָה בְּגִלּוֹי לְמִטָּה, אִי-אָפֶשֶׁר כִּי-אִם
 - 16 עֲלִיוֹנָה מְלֻמָּעָה בְּגִלּוֹי לְמִטָּה, אִי-אָפֶשֶׁר כִּי-אִם עַל-יְדֵי חוּטִין וּשְׁעָרוֹת דְּוָקָא].
 - 17
 - 18 אֲמָנָם עַל-פִּי הַנֹּזֶכֶר לְעִיל שֶׁמִּחְלֻקַת קֶרַח
 - 19 הִיְתָה בְּגִלל שְׂרָצָה לְעִשּׂוֹת גַּם עֲכָשׁוּ
 - 20 מֵהַגְּבוּרוֹת עֵקֶר, צָרִיף לְהִבִּין, לָמָּה חֶלֶק (לֹא רַק
 - 21 עַל כְּהוֹנֵת אֶהְרֹן, שֶׁמִּבְּחִינַת הַחֲסִדִּים, אֲלֵא גַם) עַל מִשָּׁה שֶׁהִיָּה מְלֻמָּד¹², הָרִי עֲנִינוּ שֶׁל הַמְּלָךְ
 - 22 הוּא בְּחִינַת הַגְּבוּרָה¹³, וְגַם צָרִיף לְהִבִּין בְּטַעֲנַת קֶרַח בְּנוֹגֵעַ לְטִלִּית שְׁכוּלָה תְּכֵלֶת, דְּלִכְאוּרָה,
 - 23 הַטַּעֲנָה שְׁאִין נִצְרָף כָּלָל לְבְּחִינַת שְׁעָרוֹת וְחוּטִי צִיצִית, יְכוּלָה לְהִיּוֹת גַּם בְּנוֹגֵעַ לְטִלִּית שְׁכוּלָה
 - 24 לָכֵן.
 - 25
 - 26
 - 27
 - 28
 - 29
 - 30
 - 31
 - 32
 - 33
 - 34
 - 35
 - 36
 - 37
 - 38
 - 39
 - 40
- טען קורח שאין צורך בחוטי ציצית דוקא לגבי טלית שכולה תכלת ולא
טען כך גם לגבי טלית שכולה לבן שגם היא לא תהיה זקוקה לחוטי ציצית.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וַיִּבְכּוּ בַּהֲקָדִים הַמִּבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁴ בשיחות של הרבי
 2 בַּעֲנִין טַעֲנַת קֶרַח, "כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קָדָשִׁים גּוֹ' וּמִדּוּעַ
 3 תִּתְנַשָּׂאוּ עַל קֶהֱל הַיָּיִן¹⁵, שְׁטַעֲנַת קֶרַח לֹא הִיְתָה בְּנוֹגַעַ
 4 לְעִנְיַן הַנְּשִׂאוֹת סָתָם עֲנִין הַנְּשִׂאוֹת כְּשֶׁלְּעֲצָמוֹ (וּמָה גַם
 5 שְׁחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ
 6 שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בַּמַּחְלֻקָּה קֶרַח
 7 הָיוּ בְּעֲצָמָם נִשְׂאִי עֵדָה וְלֹכֵן
 8 לֹא מִסְתַּבֵּר שְׁקוּרָה וְעֵדָתוֹ הִתְנַגְּדוּ
 9 לְעֵצָם עֲנִין הַנְּשִׂאוֹת), אֲלָא
 10 הַמַּחְלֻקָּה וְהַהֲתַנַּגְּדוֹת הִיִּיתָה רַק
 11 בְּנוֹגַעַ לַהֲתַנַּשָּׂאוֹת בַּעֲנִינִי
 12 קְדוּשָׁה, כְּמוֹ הַהֲתַנַּשָּׂאוֹת שֶׁל
 13 אֶהֱרֹן שֶׁנִּבְחַר לִהְיוֹת כֹּהֵן, שְׁעַל זֶה
 14 נִאָּמַר¹⁶ וַיִּבְדֵּל אֶהֱרֹן
 15 לְהַקְדִּישׁוּ קָדָשׁ קְדָשִׁים, וְעַל
 16 זֶה הִיְתָה הַטַּעֲנָה "כִּי כָל
 17 הָעֵדָה כָּלָם קָדָשִׁים", וְאִין
 18 צוּרָה בַּהֲתַנַּשָּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה
 19 גּוֹפָא עֲצָמָה.
 20 (ג) וְעַל-פִּי-זֶה לִפִּי הָאִמּוֹר שֶׁטַעֲנַת
 21 קוֹרַח 'מִדּוּעַ תִּתְנַשָּׂאוּ' הִיְתָה רַק כִּלְפִּי
 22 'הַתְנַשָּׂאוֹת' בְּקְדוּשָׁה וְלֹא עַל עֵצָם
 23 הָעֲנִין יֵשׁ לְבָאֵר מָה שֶׁקֶרַח
 24 חָלַק (לֹא רַק עַל אֶהֱרֹן,
 25 שֶׁהוּא בַּחֲנִינַת הַחֲסִידִים, וּמוֹכֵן
 26 שְׁקוּרָה שֶׁהִיא מִהַגְבוּרוֹת וְרֹצָה לְהַעֲדִיף
 27 אֶת הַגְבוּרוֹת עַל הַחֲסִידִים, כֹּאמּוֹר
 28 לְעִיל, חָלַק עַל אֶהֱרֹן הַכֹּהֵן, אֲלָא
 29 (גַם) עַל מֹשֶׁה, אִף שֶׁהָיָה
 30 מֶלֶךְ, שְׁעִנְיָנוּ גְבוּרָה וְלִכְאוּרָה
 31 לֹא הָיָה מָקוֹם שְׁקוּרָה שֶׁהוּא עֲצָמוֹ
 32 מִהַגְבוּרוֹת יַחְלֹק עַל מֹשֶׁה, בְּכָל זֹאת
 33 קוֹרַח כֵּן חָלַק עַל מֹשֶׁה וְעַל מַלְכוּתוֹ,
 34 כִּי הַמַּחְלֻקָּה שֶׁל קֶרַח עַל
 35 הַמַּלְכוּת שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הִיְתָה
 36 מִצֵּד עֲצָם עֲנִין הַהֲתַנַּשָּׂאוֹת
 37 שֶׁבַּמַּלְכוּת, הַתְנַשָּׂאוֹת סָתָם,
 38 שֶׁאִם כֵּן אֲכַן הָיָה מָקוֹם לְתַמּוּהָ מִדּוּעַ
 39 קוֹרַח מִתְנַגֵּד לִכֵּן אֲלָא מִפְּנֵי
 40 שֶׁבַּעֲנִין הַמַּלְכוּת יֵשׁ
 41 הַתְנַשָּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה גּוֹפָא
 42 עֲצָמָה, כְּמוֹכֵן מִזֶּה שְׁמוּשִׁינִי
- 1 (ב) וַיִּבְכּוּ בַּהֲקָדִים הַמִּבְאָר בְּמָקוֹם אַחֵר¹⁴ בַּעֲנִין טַעֲנַת קֶרַח, "כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קָדָשִׁים גּוֹ' וּמִדּוּעַ תִּתְנַשָּׂאוּ עַל קֶהֱל הַיָּיִן¹⁵, שְׁטַעֲנַת קֶרַח לֹא הִיְתָה בְּנוֹגַעַ לְעִנְיַן הַנְּשִׂאוֹת סָתָם (וּמָה גַם שְׁחֲמִשִּׁים וּמֵאֲתִים אִישׁ שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בַּמַּחְלֻקָּה קֶרַח הָיוּ בְּעֲצָמָם נִשְׂאִי עֵדָה), אֲלָא רַק בְּנוֹגַעַ לַהֲתַנַּשָּׂאוֹת בַּעֲנִינִי קְדוּשָׁה, כְּמוֹ הַהֲתַנַּשָּׂאוֹת שֶׁל אֶהֱרֹן, שְׁעַל זֶה נִאָּמַר¹⁶ וַיִּבְדֵּל אֶהֱרֹן לְהַקְדִּישׁוּ קָדָשׁ קְדָשִׁים, וְעַל זֶה הִיְתָה הַטַּעֲנָה "כִּי כָל הָעֵדָה כָּלָם קָדָשִׁים", וְאִין צוּרָה בַּהֲתַנַּשָּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה גּוֹפָא עֲצָמָה.
 (ג) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר מָה שֶׁקֶרַח חָלַק (לֹא רַק עַל אֶהֱרֹן, שֶׁהוּא בַּחֲנִינַת הַחֲסִידִים, אֲלָא גַם) עַל מֹשֶׁה, אִף שֶׁהָיָה מֶלֶךְ, שְׁעִנְיָנוּ גְבוּרָה, כִּי הַמַּחְלֻקָּה שֶׁל קֶרַח עַל הַמַּלְכוּת שֶׁל מֹשֶׁה לֹא הִיְתָה מִצֵּד עֲצָם עֲנִין הַהֲתַנַּשָּׂאוֹת שֶׁבַּמַּלְכוּת, הַתְנַשָּׂאוֹת סָתָם, אֲלָא מִפְּנֵי שֶׁבַּעֲנִין הַמַּלְכוּת יֵשׁ הַתְנַשָּׂאוֹת בְּקְדוּשָׁה גּוֹפָא עֲצָמָה, כְּמוֹכֵן מִזֶּה שְׁמוּשִׁינִי
 17 וְהָרִי מְשִׁיחָה בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה קְשׁוּרָה עִם עֲנִין הַקְדוּשָׁה, שְׁלֹכֵן מְשַׁחוּ בּוֹ אֶת הַכֹּהֲנִים, כְּלִי הַמִּקְדָּשׁ וְכוּ'. וְלִכֵּן, אִף שְׁעִנְיַן הַמַּלְכוּת הוּא מִבְּחִינַת הַגְבוּרָה, הָרִי מִצֵּד הַקְדוּשָׁה שֶׁבַּעֲנִין הַמַּלְכוּת - הָרִי זֶה שֶׁיֵּד לְבַחֲנִינַת הַחֲסִידִים, וְעַל זֶה חָלַק קֶרַח, מִפְּנֵי שֶׁרָצָה לַעֲשׂוֹת אֶת הַגְבוּרוֹת עֶקֶר.
 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר גַּם מָה שְׁטַעֲנַת קֶרַח הִיְתָה דְּוָקָא בְּנוֹגַעַ לְטִלִּית שֶׁל תִּכְלֵת, וְלֹא שֶׁל חוּט תִּכְלֵת בְּצִיצִית הוּא, שֶׁתִּכְלֵת לִכֵּן הוּא דְּבָר יָקָר עֶרְף, שְׁלֹכֵן הָיוּ הָרַמָּאִים

(14) ראה לקו"ש ח"ב ע' 329. ח"ד ע' 1049. וראה גם בשיחה שלפני המאמר ס"ב (תורת מנחם - התוועדות חמ"ד ע' 39 ואילך). (15) פרשתנו טז, ג. (16) דברי הימים-א כג, יג. (17) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"א ה"ז.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 מחליפים תכלת בקלא אילן¹⁸, וכפירוש רש"י בגמרא: "קלא אילן
2 - צבע הדומה לתכלת, ורחמנא אמר פתיל תכלת ותכלת דמיו יקרים שצבוע
3 בדם חלזון שאינו עולה מן הים אלא אחת לשבעים שנה" (וכמובא גם
4 בפרוש רש"י בבאור הטעם למה שנאמר בפרשת ציצית¹⁹
5 אני ה' אלתיכם אשר הוצאתי
6 אתכם מארץ מצרים, אני
7 הוא שהבחנתי במצרים בין
8 טפה של בכור לשאינה של
9 בכור, אני הוא עתיד להבחין
10 ולהפריע מן התולה קלא אילן
11 בבגדו ואומר תכלת היא
12 כמאמר חכמיוני²⁰ "לגמרא אמר רבא,
13 למה לי דכתב רחמנא יציאת מצרים
14 בריבית, יציאת מצרים גבי ציצית,
15 יציאת מצרים במשקלות? אמר
16 הקדוש-ברוך-הוא: אני הוא שהבחנתי
17 במצרים בין טפה של בכור לטיפה
18 שאינה של בכור, אני הוא שעתיד
19 ליפרע ממי שתולה מעותיו בנכרי
20 ומלוה אותם לישראל בריבית, וממי
21 שטומן משקלותיו במלח, וממי שתולה
22 קלא אילן בבגדו ואומר תכלת (הוא),
23 ולא זו בלבד שהוא צבע התכלת
24 יקר ערך, אלא עוד זאת,
25 שיש בו גם קדושה מיוחדת,
26 כמובן מזה שהיו מכסים את
27 כלי המשכן כשהיו נושאים אותו
28 ממקום למקום בבגד תכלת²⁰.
29 מה שאין-כן לכן אינו דבר
30 יקר אלא זול ומצוי, וגם אין בו
31 קדושה מיוחדת וזהו גם
32 הטעם²¹ לפי פנימיות הדברים
33 שהתכלת בחוטי הציצית אינו
34 נוהג בזמן הזה, אלא רק
35 ציצית מחוטי לכן, פיון שהעולם
36 כפי שהוא בזמן הזה, בדרגה רוחנית
37 נחותה, אינו יכול לקבל לקלוט
38 ולהכיל את הקדושה המיוחדת
- 1 מחליפים תכלת בקלא אילן¹⁸ (וכמובא גם
2 בפרוש רש"י בבאור הטעם למה שנאמר
3 בפרשת ציצית¹⁹ אני ה' אלתיכם אשר הוצאתי
4 אתכם מארץ מצרים, אני הוא שהבחנתי
5 במצרים בין טפה של בכור לשאינה של בכור,
6 אני הוא עתיד להבחין ולהפריע מן התולה קלא
7 אילן בבגדו ואומר תכלת היא), ולא זו בלבד
8 שהוא יקר ערך, אלא עוד זאת, שיש בו גם
9 קדושה מיוחדת, כמובן מזה שהיו מכסים את
10 כלי המשכן בבגד תכלת²⁰. מה שאין-כן לכן
11 אינו דבר יקר, וגם אין בו קדושה מיוחדת וזהו
12 גם הטעם²¹ שהתכלת אינו נוהג בזמן הזה, אלא
13 רק לכן, פיון שהעולם אינו יכול לקבל את
14 הקדושה המיוחדת שבענין התכלת, מה שאין-
15 כן הקדושה דלכן כו'. ומזה מובן, שציווי
16 הקדוש-ברוך-הוא להטיל חוטי לכן בטלית,
17 אינו בגלל שיש איזו מעלה בחוטי לכן, דכשם
18 שהטלית מצד עצמה אין בה מעלה מיוחדת, כך
19 גם חוטי לכן (ציצית) אין בהם מעלה מיוחדת
20 מצד עצמם, וכל זמן שהחוטים הם בפני עצמם
21 (שלא הוטלו בטלית), אין בהם מעלה מיוחדת,
22 וכל ענין המצוה הוא להטיל חוטי לכן בטלית.
23 ולכן לא שיף לשאול שטלית שפולה לכן
24 תפטור את עצמה, כי מעלת חוטי לכן אינה
25 מפני היותם בגון לכן. אבל בנוגע לתכלת, היה קרח סבור שהציווי להטיל
26 פתיל תכלת בטלית הוא מצד המעלה המיוחדת שבענין התכלת, שיש בו
27 יוקר וקדושה כו', ולכן טען שטלית שפולה תכלת, שיש בה כבר היוקר
28 והקדושה כו', תפטור את עצמה, ולא תצטרף לפתיל שחוץ הימנה.

(18) ראה ב"מ סא, ב. ע"ז לט, א. (19) ס"פ שלח. (20) במדבר ד, ו ואילך. (21) פע"ח שער הציצית פ"ד-ה. וראה לקו"ת פרשתנו מה, ד. וראה גם אג"ק אדמו"ר מהורש"ב ח"א ע' שנה ואילך. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

6 שְׂכוּלָה תִּכְלֹת, וְאִין צוֹרֶךְ
7 בְּהִתְנַשְּׂאוֹת שֶׁל קְדוּשָׁה²² וּלְכֹן
8 חֶלֶק קוֹרֵחַ לֹא רַק עַל הַכְּהֹנָה שֶׁל אַהֲרֹן
9 (חֲסִידִים) אֲלָא גַם עַל הַמְּלוּכָה שֶׁל מֹשֶׁה
10 [ראה הערה 22].

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ גַם מַה שֶּׁשָּׁעַן "מְדוּעַ" וְזֶהוּ גַם מַה שֶּׁשָּׁעַן "מְדוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ", הִינוּ,
2 תִּתְנַשְּׂאוּ, הִינוּ, שֶׁבְּנוֹגַע
3 לְהִתְנַשְּׂאוֹת שֶׁעֲנִינָה קְדוּשָׁה,
4 חוּט תִּכְלֹת, דִּי בִּכְךָ שֶׁ"כָּל הָעֵדָה כָּלָם קְדוּשִׁים",
5 הָעֵדָה כָּלָם קְדוּשִׁים, טְלִית
6 קְדוּשָׁה²².

(22) ע"כ נמצא ברשימה שתח"י (המו"ל). ושם, שבסיום המאמר דובר אודות דברי כ"ק אדמו"ר מהור"י צ'צ' בג' תמוז (שחל ביום ש"ק זה) תרפ"ז (סה"ש תרפ"ז ע' 169. וש"נ), יהי ה' אלקינו עמנו* גו' אל יעזבנו ואל יטשנו, השי"ת זָאָל זִיין מיט אונז און וועט זיין מיט אונז, היינו, שזהו גם לשון בקשה וגם לשון הבטחה כו'.

(*) ולהעיר מדה"ה יהי ה' אלקינו עמנו תשכ"ח (סה"מ תשכ"ח ע' רמו), שמבאר שאבותינו הם חו"ב שבנפש, כללות ענין המוחין, והבקשה היא שהאור כפי שמאיר במוחין (אבותינו) יומשך ויתגלה גם במדות שלב (עמנו), שעיקר האדם הוא בחי' המדות, ומקשר זה עם ענינו של קרח שרצה שהגבורות יהיו העיקר, כי קרח ראה את הגבורות כפי שהם בשרשם, למעלה מהחסדים, שלכן קדם הצמצום אל הגילוי, אבל האמת היא שכוונת הצמצום היא בשביל הגילוי. וכן הוא בענין המוחין והמדות, שצ"ל תחילה ההעלם שעי' מיצר הגרון, אבל הכוונה בזה היא שעי"ז יומשך במדות גם אור המוחין.

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' ב

21 מְקַלְלֵם מִיָּם בְּכַאֲסָר – רוחב פי המעין היה כאיסר [מין מטבע].
22 מעשה היה וצוה המלך והרחיבוהו כְּדִי שִׁיתַּרְבוּ מִיָּמִיו. וְלֹא זֶה
23 בלבד שלא רבו מימיו, אלא שנתמקטטו מימיו ממה שהיו
24 בתחילה, וְחִזְרוּ וּמִיַּעֲטוּהוּ, וְהָיָה מְקַלְלֵם מִיָּם כבתיחילה.
25 מסיקה הברייתא: ומאורעות אלו, שבאו לתקן ונמצאו
26 מקלקלים, היו בשביל לְקַיֵּים מַה שֶׁנֶּאֱמַר (ירמיה ט כב–כג) 'אֵל
27 יִתְחַלֵּל חֶכֶם בְּחֻכְמָתוֹ, וְאֵל יִתְחַלֵּל גִּבּוֹר בְּגִבּוֹרָתוֹ וגו' כִּי אִם
28 בְּזֹאת יִתְחַלֵּל הַמֶּתְחַלֵּל הַשֶּׁפֶל יִדְעֵה אוֹתִי', כלומר, שלא יתהלל
29 החכם בחכמתו, לפי שחכמתו אינה מועילה אלא מקלקלת,
30 שכל המקדש בבית ראשון על פי דבר ה' נעשו, ואי אפשר
31 להוסיף עליהם.
32 ממשיכה הברייתא: וְכֵן הָיָה רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר,
33 הַרְדּוּלִים (לא) הָיָה בְּמִקְדָּשׁ. מבררת הגמרא: מֵאֵי הַרְדּוּלִים.
34 מבארת הגמרא: אֹמֵר אֲנִי, מְכַלָּא גִירָדָנָא – זוג ועינבל
35 –[פעמון]. וממשיכה הברייתא: וּטַעַם הַדָּבָר הוּא, מִפְּנֵי שֶׁקוֹלוֹ
36 שֶׁל הַהַרְדּוּלִים עָרֵב, וּמִעֲרָבָא אֵת הַנְּעִימָה, שהיה קולו ממשיך
37 לאחר סיום הנעימה.
38 הגמרא ממשיכה בענין כלי המקדש: אֹמֵר רַבָּא בְּרַ שִׁילָא אֹמֵר
39 רַב מִתְּנָה אֹמֵר שְׂמוּאֵל, מְגִרִיפָה –[מעין כהן] הָיְתָה בְּמִקְדָּשׁ
40 שבה היו גורפים את הדשן מהמזבח,

1 לגבי אותם הכלים, וְאֵת כָּל כְּלִיָּהֶם עֲשֶׂה וגו' נְחֹשֶׁת (ממורק)
2 [מרוק] – כל הכלים נעשו מנחושת מבדיק.
3 ובימי עזרא היו גם כן ככלים האלו, וְעָלִיהֶם הוּא אֹמֵר (עזרא
4 ח כז) 'וְכָלִי נְחֹשֶׁת מוֹצֵהָב טוֹבָה, שְׁנַיִם תְּמוּדוֹת (מוזהב)
5 [בְּזָהָב]' – מראה הנחושת צהוב, וחשובים הכלים כמו כלי זהב.
6 הגמרא מביאה מחלוקת רב ושמואל בביאור הכתוב 'שנים
7 תמודות כזהב': נחלקו רב ושמואל בפירוש מה שנאמר בפסוק
8 שהיו כלי הנחושת 'שנים תמודות כזהב', חֶד אֹמֵר, כָּל אֶחָד
9 וְאֶחָד מכלי הנחושת היה משובח מאד, שהיה שְׁקוּל בְּשׁוּרֵי
10 כֶּשֶׁנִּים שֶׁל זָהָב כמותו. וְחֶד אֹמֵר, לֹא הָיוּ משובחים עד כדי כך,
11 אלא פירוש הפסוק הוא, שְׁנַיִהֶם – שני כלי נחושת שְׁקוּלִין
12 כְּאֶחָד שֶׁל זָהָב כמותם.
13 הגמרא מביאה ברייתא הסוברת כדעה זו: תַּנִּי רַב יוֹסֵף בְּפִירוּשׁ
14 הפסוק, שְׁנַיִהֶם – שנים מכלי הנחושת, שְׁקוּלִין כְּאֶחָד שֶׁל זָהָב.
15 הגמרא מביאה ברייתא הדורשת דרשה אחרת מן הכתוב: תַּנִּיא,
16 רַבִּי נֶתָן אֹמֵר ולגבי כלי הנחושת) שְׁנַיִים –[כפולים] הָיוּ – מכל
17 כלי היו שנים, שני צלצלים, שתי מכתשות, שְׁנַאֲמֵר 'שְׁנַיִם'. אֵל
18 תִּקְרִי שְׁנַיִם, וכפשוטו, שני כלים, ואחד מכל כלי, אֵלָא 'שְׁנַיִם'
19 – דהיינו שנים מכל אחד.
20 תַּנִּי בברייתא, רַבֵּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֹמֵר, מעיין השילוח הָיָה

בס"ד. שיחת* יום א' פרשת שלח, כ"ף סיון, ה'תשכ"ה.

– להמסיימות ד"בית רבקה" ולהמדריכות דמחנה "אמונה" תחינה –

א. כיון שכל הנמצאות כאן אוחזים בלימוד - תורה שבכתב, שזהו לימוד שהנשים למדו תמיד¹, ועל-אחת-כמה-וכמה בדורנו, ועל-פי הוראות רבותינו נשיאנו² לומדים עמהם גם ענינים מתורה שבעל-פה, ובמיוחד חלקים מתורה שבעל-פה שנוגעים למצוות שמחוייבות בהם³, ולחינוך הבנים והבנות (כפסק דין רבינו הזקן⁴) - אתעכב על פרשת השבוע, ובהוספת עניני הפרשה כפי שמתבארים על-ידי חכמינו זכרונם לברכה בתורה שבעל-פה.

ב. ביום זה מתחילים ללמוד פרשת שלח, אשר, על-פי שם והתחלת הסדרה - שבהם מתבטאת נקודתה הפנימית⁵ - עיקר תוכן הסדרה הוא - שמשה רבינו בחר יהודים ושלח אותם לילך לתור את ארץ ישראל; שלאחרי כן, כבואם חזרה, מסרו את ה"דיווח" ("באריכט") משליחותם, אך מסרו זאת שלא כדבעי, ודבר זה גרם לכך שחלק מבני ישראל התחרטו וסירבו ללכת לארץ ישראל, וכתוצאה מזה באו הגזירות - כמסופר בסדרה.

וכאן מתעוררת מיד הקושיא החזקה:

משה רבינו הכיר היטב את בני-ישראל ("דורך און דורך"), שהרי חי יחד עמהם שנים רבות במצרים; ואז הוציא אותם ממצרים, ובמשך כל אותו זמן, עד מעשה המרגלים, היה יחד עמהם במדבר.

ובפרט שתיכף משנולד היו למשה רבינו כל התכונות הדרושות של רועה ישראל, מנהיג אמיתי של בני ישראל - כפי שחכמינו זכרונם לברכה למדים מלשון הכתוב⁶ "ומשה היה רועה"⁷ - אשר, לכל לראש צריך רועה ישראל להכיר היטב את תכונות הנפש, מהלך-המחשבה, של כל אלו שהם צאן מרעיתו; וכיון שכל התכונות האלו היו למשה רבינו תיכף משנולד, ניתן לתאר לאיזו שלימות ועומק הגיע בידיעותיו בתור רועה ישראל ומנהיגם, בזמן ששלח את המרגלים, בהיותו כבר בן שמונים ושתים שנה; שהרי כל שנותיו התייגע משה רבינו להגיע לשלימות נעלית יותר, ובפרט במשך השנים מאז שנודע לו שנבחר על-ידי הקדוש-ברוך-הוא להנהיג את עם ישראל.

ולאחרי כל זה אינו מובן כלל: איך יתכן שבבחרו שלוחים לילך לתור את ארץ ישראל, ובידעו שבדיווח שלהם תלוי אם ירצו בני ישראל לילך לארץ ישראל אם לאו, לא יכיר חס ושלום משה רבינו שאלו שנבחרו אינם מתאימים לשליחות זו?

ג. שאלה זו מובהרת אמנם על-ידי הביאור של רש"י על-אתר⁸: "אותה שעה כשרים היו" - בשעה שמשה רבינו בחר את השלוחים, היו יהודים כשרים, והלכו מתוך החלטה למלא שליחותו של משה, בידעם שזהו רצון ה' לילך לארץ ישראל.

אך לפי ביאור זה מתעוררת קושיא גדולה יותר:

כיון ש"כשרים היו", מה גרם אצלם לכך, שמיד לאחר ש"ויעלו ויתורו את הארץ"⁹ - כשנכנסו לארץ ישראל וראו את המתרחש שם - נבהלו והניאו את בני ישראל מלילך לארץ ישראל?

כו' (ראה רמב"ם הל' יסוה"ת רפ"ב). ראה גם תורת מנחם חמ"א ע' 70. ורש"י.

(4) הל' ת"ת סוף פ"א.

(5) ראה תורת מנחם חמ"א ע' 284. ורש"י.

(6) שמות ג, א.

(7) שמו"ר (פ"ב, ב) ותנחומא שם (ז).

(8) יג, ג.

(9) שם, כא.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה בהוספות ללקו"ש ח"ח ע' 289 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) ראה שו"ע יו"ד סרמ"ו ס"ו. ובט"ז שם "שהוא המנהג בכל יום".

(2) ראה גם תורת מנחם חל"ז ע' 206. ורש"י.

(3) כולל מצוות יסודי התורה: אחדות ה', אהבתו ויראתו וכו' ש"הדרך לאהבתו ויראתו" היא שיתבונן האדם במעשיו (של ה') .. ויראה מהן חכמתו .. מיד הוא .. מתאוה תאוה גדולה לידע

ואין לומר שהיתה להם הפתעה ("איבערצשונג") למצוא בארץ ישראל את ל"א המלכים וכו' - שהרי כל ענינים אלו ידעו זמן רב לפני זה. וראה לדבר, שכבר בעת קריעת ים סוף, שאירעה משך זמן לפני שילוח המרגלים, הזכירו כבר בני ישראל בשירת הים שכל האומות¹⁰ שישבו בארץ כנען, "כל יושבי כנען"¹¹ (וגם "אלופי אדום, אילי מואב"¹¹, האומות שדרכם הוצרכו לעבור בדרך לארץ ישראל), נמוגו מפחד ורעדה בשמעם אודות הנסים שאירעו לבני ישראל. ברור איפוא שבני ישראל - גם המרגלים - ידעו אודות מלכי כנען, וגם ידעו כיצד נראית ארץ כנען, ובפרט שכנען עמדה בקישור תמידי עם ארץ מצרים¹². ואם כן, מה הפתיע כל כך את המרגלים בראותם את כנען מקרוב, עד שזה הפך אותם מ"כשרים היו" שמצייתים לה' - כולל הציווי לילך לארץ ישראל - לקצה השני, להניא את כל בני ישראל מלילך לארץ ישראל?

ד. ויובן הביאור בזה ממה שכתוב רבינו הזקן ב'לקוטי תורה' פרשתנו¹³:
בהיותם אנשים כשרים - דוקא מצד צדקותם ("פרומקייט") - סברו המרגלים שמוטב להישאר במדבר ולא לילך לארץ ישראל. טענתם היתה: כאשר נמצאים במדבר, לא צריכים להתעסק בעניני עולם הזה, חרישת שדות, ניהול מסחר ומגע עם עמים מחוץ לבני ישראל; שהרי בהיותם במדבר סיפק להם הקדוש-ברוך-הוא מן המוכן לחם - מן - מן השמים, ומים מבארה של מרים (הדברים הנחוצים לאכילה ושתייה), וכמו כן בגדים - "שמלתך"¹⁴ - ללבוש, ושם גם היו פרושים ומוכדלים מהעולם, משאר האומות. הם היו יכולים ללמוד תורה ולקיים מצוות ולשגשג בקדושה ורוחניות ללא הפרעות וללא קשיים.
וזו היתה טענת המרגלים: מהו הצורך לילך "אל ארץ נושבת"¹⁵, לארץ שבה יצטרכו להתמסר לחרישה, זריעה, ניהול מסחרים ומגע עם אומות העולם (ובפרט בידעם שבני ישראל בכמות, במספר, קטנים בהרבה מאומות אחרות), ויבואו לידי נסיונות גדולים וקשים. הרי כולם מבקשים "אל תביאנו לידי נסיון"¹⁶. מוטב איפוא להיות במדבר ולהמשיך שם בעבודת ה' - בלי להיכנס לנסיונות בלתי פוסקים, וגם כאלו שלא הורגלו בהם כלל.

ועל-פי-זה מבאר רבינו הזקן איך יתכן שמשא יבחר באנשים אלו להיותם צדיקים, ובכל זאת, בסופו של דבר - ואדרבא מצד צדקותם - אינם רוצים להיכנס למלחמה הכרוכה בסכנה, ותוצאותיה אינם ידועות, ורוצים למנוע זאת על-ידי שישארו במדבר.

חטאם היחיד היה - שלא היו חזירים ("דורכגענומען") בהכרה שכיון שהקדוש-ברוך-הוא מצוה לילך במסירת נפש לסכנה שעלולה לנגוע בצדקות ("אָנרירן פרומקייט") - צריך ללכת גם על זה, ולהיכנס לארץ נושבת.

ה. אלא שלפי ביאור זה עדיין אינו מובן:

כיון שבאותה שעה שמשא בחר בהם כשרים היו, והיו מוכנים למלא את השליחות; הם ידעו באותה שעה שהולכים לארץ שבה יצטרכו לחרוש ולזרוע ולעסוק בעניני העולם, ובכל זאת היו מוכנים לכך - מה השתנה אצלם בכניסתם לארץ שאז התחרטו?

והמענה על זה הוא¹⁷ על-פי מאמר חכמינו זכרונם לברכה¹⁸ אינו דומה שמיעה לראיה. עד אז שמעו אודות הנסיונות, והיתה להם החלטה תקיפה שלא לפחד מהם. אך כאשר נכנסו לארץ ישראל וראו ש"זה פריה"¹⁹ וכו' - כיצד נראית כל הנהגת הארץ, "עז העם היושב בארץ"²⁰, ותהיה להם מלחמה קשה,

(10) ראה גם במכילתא בפירוש הנבואה שבשירה "בגדול זרועך ידמו כאבן" (בשלח טו, טז) - שמדבר ב"כל מלכי כנען" כשיבואו וילחמו בישראל.

(11) בשלח שם, טו.

(12) ראה וישב לו, כה. ובכ"מ.

(13) לו, ג ואילך.

(14) עקב ח, ד. וראה רש"י שם.

(15) בשלח טז, לה.

(16) ראה סנהדרין קז, רע"א.

(17) ראה גם שיחת ש"פ שלח בתחלתה (לקמן ריש ע' 32).

וש"נ.

(18) ראה מכילתא יתרו יט, ט.

(19) שלח יג, כז.

(20) שם, כח.

1 רוחנית, שהיא עיקר המלחמה, לא להתפעל ולא להיות מושפע חס ושלום מתועבות ארץ כנען (ובדרך
2 ממילא גם מלחמה גשמית) - בראותם כל זאת כמו עיניהם, הרתיע הדבר אותם מהחלטתם הקודמת שלא
3 יתפעלו כיון שהקדוש-ברוך-הוא שולח בשליחות זו.

* * *

4 ו. ככל עניני התורה, אין זה סיפור שאירע לפני אלפי שנים, אלא זוהי תורה - הוראה לכל הדורות,
5 גם עבורנו בחיינו:

6 כאשר נעשים בר מצוה או בת מצוה, מקבלים החלטה תקיפה לקיים רצון ה'. אך לאחר זה קורה
7 לעיתים קרובות שכאשר באים לידי מעשה, ובא הנסיון בפועל - רואים (או שנדמה) שזה קשה יותר
8 מהמשוער, ולא רוצים להכנס למלחמה.

9 מלמדת אותנו פרשת השבוע, שלא נופתע מכך שבזמן הבר מצוה או בת מצוה, או בזמן שנמצאים
10 בבית-הספר או בישיבה, אזי ישנה החלטה שלא להתפעל מהעולם ולנהוג כדרוש מיהודי, ולאחרי זה
11 כשהדברים באים לידי פועל, מרגישים חלישות ורוצים "לברוח".

12 צריך לדעת שאסור ליהודי ליפול ברוחו, וכמסופר בסדרה - אם רק "בה" אל תמרדו"²¹, אלא יחזיקו
13 ויאחזו ברצון ה', אזי ברור הדבר ש"לחמנו הם"²¹, ובודאי ישרו את כל המלחמות וינחלו נצחון גדול.

14 זהו כללות הלימוד מהסדרה לכל אחד ואחד מישראל, הן אנשים והן נשים.

* * *

15 ז. ובזה יש פרט נוסף שמסופר בחז"ל:

16 פעולת המרגלים שיתחרטו ולא ירצו לילך לארץ נושבת - היתה רק על האנשים, כפי שרש"י מביא
17 (בפרשת פנחס²²) שנשי ובנות ישראל לא נרתעו מדיווח המרגלים, ומבלי הבט על עמדת האנשים - אמרו
18 הנשים שאינן פוחדות, ואם הקדוש-ברוך-הוא רוצה שילכו למעמד ומצב של נסיון, צריך לעשות זאת
19 מיד, למרות שלפי שעה יהיה בכך "ניתוק", שלא יוכלו לנצל את הזמן שיצטרכו להקדיש לחרישה וזריעה
20 ומגע עם אינם יהודים - ללימוד תורה וקיום מצוות.

21 וגם בזה יש הוראה, וגם עבור זמננו:

22 לדאבוננו רואים שיש הרבה אנשים שכל זמן שנמצאים בישיבה, או בשעות שנמצאים בבית-הכנסת
23 להתפלל או ללמוד את השיעור, אזי עומדים בהתלהבות ובחיות שלא להתפעל ממה שקורה ברחוב,
24 ושגם בצאתם לרחוב ימלאו שם את שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא. אך בצאתם לרחוב - נפעל אצלם
25 שינוי, חלישות. אך להיותו יהודי דתי, רצונו לרוץ חזרה לבית-הכנסת ולישיבה, ואינו רוצה להתעסק
26 בבנין העולם להיות דירה לו יתברך, שגם בעולם החיצוני תהיה ניכרת אלקות.

27 הנה, כמו בדורות ההם כך גם בדור זה - צריכות הנשים להראות את הדוגמא, שלמרות שהמרגלים
28 שסיפרו אודות נסיונות כבדים ומלחמה כבדה דיברו אמת²³, שסיפרו את המצב כפי שהוא, לא היה זה
29 שייך כלל להחלטה לקיים את השליחות; זוהי שליחות מהקדוש-ברוך-הוא שאלקות תהיה ניכרת לא רק
30 בבית-הכנסת ובבית-המדרש ובבית הפרטי, אלא תהיה ניכרת בכל המקומות שיש בהישג ידו של יהודי
31 להביא לשם את דבר ה', ולמלא שליחותו של הקדוש-ברוך-הוא לעשות שם דירה לו יתברך בתחתונים.

* * *

שיחת ש"פ שלח דאשתקד ס"כ (תורת מנחם ח"מ ע' 144 ואילך).

(21) שם יד, ט.

(22) ראה סוטה לה, א: "ולא היא כו".

(23) מספרי (שם כז, ד) ותנחומא שם (ז). וראה גם

ח. כיון שהתכנסו כאן אלו שסיימו את הלימוד בכיתה מסויימת, ואלו שצריכים להתמסר בשבועות הבאים להדרכת ילדי ישראל - עלולה לעלות המחשבה:

עד עתה היו במצב של הגנה, על-ידי-זה שלא היו מוכרחים להיות "ברחוב"; וגם לא היו צריכים להתעסק עם הזולת, והיו יכולים לנצל את מלוא הזמן, מלוא המרץ ("ענערגי") וכל האפשרויות לשגשג בעצמו בעניני תורה, קדושה ורוחניות. ואילו עתה עומדים במצב שצריך לצאת לסביבה אחרת וצריך להתמסר לזולת - אמנם ילד יהודי, אבל ילד כזה שזקוק עדיין להדרכה בדרגה כזו שהוא בעצמו עבר כבר לפני שנים. ואם כן, יכולה להתעורר השאלה: לשם מה צריכים להכנס לנסיון זה? להתנתק מהשגשוג שלו בטוב וקדושה, ולהתמסר לענין של כיבוש, לכבוש עוד נשמה יהודית, ועוד סביבה יהודית ולעשות שם "ארץ ישראל" - מהו הצורך בכל הענין והנסיון?

וזאת מספרת התורה ונותנת הוראה וסיוע וחיזוק, ובמיוחד - לנשים, ובמכלל-שכן וקל וחומר: ומה אז, כאשר כל האנשים התנגדו, אף-על-פי-כן עמדו הנשים בנסיון, ואמרו "תנה לנו אחוזה"²⁴; אנו רוצות ודורשות לקבל אפשרות למלא את השליחות של הקדוש-ברוך-הוא, למרות הנסיון שבדבר - על-אחת-כמה-וכמה (במדה גדולה הרבה יותר) עתה, כשהתורה מספרת את כל הסיפורים וההוראות האמורות לעיל, ותורת החסידות ביארה את כולם בהתלהבות, באופן ברור ביותר ובאופן חי ("אין אַ לעבעדיקן אופן"), יש לנשי ישראל, בתוך כלל ישראל, את השליחות הגדולה האמורה לעיל, שליחות שביכלתם לקיימה במילואה, ובפרט הנאספות כאן וכיוצא בהן - השליחות של עשיית "אחוזה" מילדי ישראל שיהיו תחת הדרכתם, ומהסביבה בה יהיו בימי החופש, חופש בין לימוד ללימוד, או בין כיתה לכיתה - אחוזה בארץ הקודש, אחוזה קדושה נצחית.

ושליחות זו, לא רק שלא תוריד אותם חס ושלום מדרגתם, אלא הם יגביהו את אלו שיהיו תחת הדרכתם וגם את עצמם לדרגה נעלית יותר - על-ידי-זה שבכחו של הקדוש-ברוך-הוא יעמדו בכל הנסיונות, כי "ה' אתנו"²⁵ - הקדוש-ברוך-הוא נמצא עם כל אחד ואחד מהם.

ואז תקויים בהם גם ברכת "ארץ גו' זבת חלב ודבש"²⁵ - שיעשו מארץ פשוטה ארץ שמזיבה, ללא טרחה, "חלב ודבש"²⁶, חלב - כל המועיל לגידול האדם, ודבש - כל הנותן לאדם תענוג ונועם ("געשמאַק") אמיתי בחיים,

והרי כוונת התורה לגידול אמיתי - לא רק גידול הגוף, אלא באופן שיחד עמו גדלה הנשמה, ואדרבא, גידול הגוף בא כתוצאה מגידול הנשמה, שנעשית אצלו חי' ("לעבעדיקער") רחבה ומעמיקה יותר, וכל זה באופן שמרגישים בזה תענוג אמיתי -

למלא את השליחות שיש לכל אחד ואחד מכן, בתוככי כלל ישראל, מתוך תענוג אמיתי ובשמחה ובטוב לבב.

* * *

ט. יתן השם יתברך לכל אחד ואחת מכן - ועל ידכן למודרכים ומודרכות שלכן, כולל בני הבית - בתוככי כלל ישראל, קיץ בריא ברוחניות ובגשמיות גם יחד, ותנצלו את הקיץ לאיסוף פירות טובות, "מאי פירי - מצוות"²⁷, עניני תורה ומצוות ויהדות בכלל, שיהיה קיץ עשיר בכל הפרטים - ובשמחה ובטוב לבב.

בס"ד. שיחת שבת פרשת קרח, ג' תמוז, ה'תשכ"ה.

בלתי מוגה

א. בהתחלת הפרשה מעתיק רש"י התיבות "ויקח קרח", וכותב: "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" (וממשיך לבאר פרטי הדברים).

ואינו מובן:

א) ענינו של פירוש רש"י על התורה הוא לפרש פשוטו של מקרא - כפי שחוזרים ומדברים ("מ'האלט אין איין רעדן") מידי שבת בשבתו - על-פי מה שכתב רש"י בעצמו בכמה מקומות, החל מספר בראשית: "אני לא באתי אלא לפשוטו של מקרא"¹. ואילו כאן כותב רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש כו", ומביא בפירושו את דברי המדרש?

ואין לומר שרש"י מביא דרשה זו - אף שאינה פשוטו של מקרא - להיותה דרשה יפה ("יפה נדרשת"), כי בודאי יש במדרשים עוד דרשות יפות [שהרי לא יאומן כי יסופר שבכל מדרש תנחומא ובכל המדרשים שנתגלו בימיו, לא מצא רש"י דרשות יפות נוספות מלבד דרוש זה], ואם כן, היה לו לרש"י להביא בפירושו דרשות יפות במקומות נוספים. וכיון שבכל התורה לא הביא רש"י דרשות יפות, בהכרח לומר, שרש"י מפרש רק פשוטו של מקרא, ולא ענין של דרוש, גם אם הוא דרוש יפה. ומדוע בפרשתנו מביא ש"פרשה זו יפה נדרשת במדרש"?

ב) גם אם רש"י צריך להביא ענין של דרוש - מדוע צריך לציין את מקור הדברים: "במדרש רבי תנחומא"?

וכמדובר כמה פעמים² שאין דרכו של רש"י לציין מקורות לפירושו, גם כאשר כותב "אמרו רבותינו" או "דרשו רבותינו" וכיוצא בזה. ומה שמצינו בכמה מקומות ציוני מקורות בחצאי עיגול, אין זה מפירוש רש"י עצמו, אלא מה שניתוסף אחרי זה (על-ידי המעתיקים כו). וראה לדבר - שבכמה מקומות צוינו דפי הש"ס, והרי חלוקת הדפים והעמודים בש"ס התחילה מאז שנדפס הש"ס, כמה דורות אחרי רש"י!

ואם כן, מדוע בפרשתנו כותב רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" [שהרי התיבות "במדרש רבי תנחומא" הם מפירוש רש"י עצמו, שלכן, בכל הדפוסים אינם בחצאי עיגול, אלא בפנים] - לכאורה היה מספיק לכתוב "פרשה זו יפה נדרשת במדרש" (סתם)?

ג) גם צריך להבין בנוגע לתיבות שמעתיק רש"י בהתחלת הפרשה (כמדובר כמה פעמים³ שגם העתקת התיבות היא בדיוק) - "ויקח קרח":

בהעתקת התיבות "ויקח קרח" כוונת רש"י לציון כללות הפרשה, ולכן, לאחר ההקדמה "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא", מעתיק רש"י עוד הפעם את התיבות "ויקח קרח", ומפרשם: "לקח את עצמו לצד אחד וכו'", כי התיבות "ויקח קרח" שמעתיק לפני-זה הם (לא העתקת התיבות שבא לפרשם, אלא) ציון לכללות הפרשה.

ואם כן, היה רש"י יכול להסתפק בהעתקת תיבה אחת [כמו בפרשת בהעלותך: "בהעלותך - למה נסמכה פרשה המנורה וכו'"], שגם כאן נעמד רש"י על כללות הפרשה, ומעתיק תיבת "בהעלותך" בלבד] - "ויקח" [דכיון שאין פרשה נוספת שמתחילה בתיבה זו, די בתיבה זו לציין לכללות הפרשה], ומדוע מעתיק "ויקח קרח"?

ומכל זה מוכרח אשר (א) בפרשה זו ישנם כמה ענינים שאינם מובנים בדרך הפשט, ואפשר לתרצם רק על-פי דברי המדרש, אלא שבזה גופא בוחר רש"י ב"מדרש רבי תנחומא", ששם "פרשה זו יפה נדרשת" על דרך (ועל-כל-פנים קרוב לדרך) הפשט, (ב) אף שהקושי בפרשה זו הוא בכמה ענינים (שלכן

(3) ראה תורת מנחם חמ"ב ע' 182. וש"נ.

(1) ג, ח. וראה שם, כד. וישלח לג, כ.

(2) ראה תורת מנחם חמ"א ע' 198. ע' 200. חמ"ג ע' 118. ועוד.

1 מביא רש"י כמה ענינים מדברי המדרש כדי לתרץ כל הקושיות), מכל-מקום, הקושיא העיקרית שבפרשה
2 זו היא (לא בנוגע לעצם ענין המחלוקת, "ויקח", אלא) בנוגע לקרח עצמו, ולכן מעתיק בציון הפרשה
3 "ויקח קרח", כדלקמן.

4 ב. הקושיא העיקרית ב'פשוטו של מקרא' היא - איזה תועלת היתה לקרח מכל המחלוקת:

5 קרח היה משבט לוי, שהובדל מכל שבטי ישראל, כמו שכתוב⁴ "והבדלת את הלויים מתוך בני ישראל
6 והיו לי הלויים", ובשבט לוי גופא - מבני קהת, ש"עבודת הקודש עליהם בכתף ישאו" (שלכן לא ניתנו
7 להם עגלות כמו לבני גרשון ובני מררי)⁵, ובגלל זה היה אצלם עיקר הענין דנשיאות ראש⁶, כמו שכתוב⁷
8 "נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי", ואילו גבי בני גרשון נאמר⁸ "נשא את ראש בני גרשון גם הם",
9 "כמו שצויתך על בני קהת"⁹, "כמו" דייקא, בדוגמת הנשיאות ראש של בני קהת.

10 וכיון שכן, נשאלת השאלה: מדוע היה כדאי לקרח כל המחלוקת - אדרבה: אילו היתה מתקבלת
11 טענתו "כי כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו גו'"¹⁰ - היה גורם רעה לעצמו, בכך שגם הוא
12 היה יורד מגדלותו, ואם כן, מוטב לו שיהיו חילוקי דרגות בין בני ישראל, שאז ישאר גם הוא "מיוחס"!!
13 ובלשון רש"י בהמשך הפירושו - "ומה ראה קרח לחלוק עם משה":

14 בשלמא בנוגע לדתן ואבירם, וכן החמשים ומאתיים איש, שלא היו משבט לוי - לא היה להם מה
15 להפסיד אם תתקבל הטענה "מדוע תתנשאו", כיון שגם בלא-הכי אין להם ענין של התנשאות;

16 [ואף שהחמשים ומאתיים איש היו "נשיאי עדה קריאי מועד אנשי שם"¹¹, וכפי שפירש רש"י שהיו
17 "ראשי סנהדראות", "שנאמר נשיאי עדה קריאי מועד, ולהלן הוא אומר אלה קרואי העדה" - יש לומר,
18 שבטענה "ומדוע תתנשאו" לא היתה כוונתם לשלול את הצורך בענין הנשיאות,

19 בהיותם נשיאי עדה, בודאי הבינו את הצורך במציאותם של נשיאים, שהרי אין זה מן הראוי שתהיה
20 ההנהגה באופן ד"ותקרבון אלי כולכם"¹², כולם ביחד, אלא בהכרח שיהיו באי-כח שיהיגו את בני
21 ישראל בנוגע לחלוקת הארץ, בנוגע לחלוקת המים מבארה של מרים¹³, וכיוצא בזה, ומובן, שבשביל זה
22 יש צורך שיהיה להם תוקף (לא רק של איש פרטי, אלא) של הכלל כולו שאותו הם מייצגים, אבל אין
23 זה מחייב התנשאות בענין הקדושה; בענין הקדושה - שוים כולם.

24 טענתם היתה רק בנוגע להתנשאות בענינים של קדושה, כמו ההתנשאות של אהרן, שעל זה נאמר¹⁴
25 "ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים", ועל זה טענו: "כי כל העדה כולם קדושים גו'" - בבחינת "טלית
26 שכולה תכלת"¹⁵, ואם כן, "מדוע תתנשאו", מהו הצורך בהתנשאות בענין הקדושה.

27 ועל-דרך-זה בנוגע לנשיאות של משה שהיה מלך - שגם על זה חלק קרח - שאינה רק לצורך ההנהגה
28 כו', כבנשיאי ישראל, אלא יש בה גם ענין של קדושה, כדמוכח מזה שמושחין את המלך בשמן המשחה,
29 והרי משיחה בשמן המשחה קשורה עם ענין של קדושה, שלכן משחו את הכהנים, כלי המקדש וכו'.

30 אבל קרח - אם תתקבל הטענה "ומדוע תתנשאו", ירד גם הוא מגדולתו, ואם כן, מוטב לו שאהרן
31 ישאר כהן גדול, אף שיהיה למעלה ממנו, כדי שגם אצלו ישאר ענין של גדולה.

32 וכיון שקושיא זו היא בכל תוכן ועיקר הפרשה - מחלוקת קרח,

33 - דאף שגם החמשים ומאתיים איש (לא רק קרח) חלקו על משה ואהרן (ועל מחלוקתם אין קושיא,

34 כנ"ל), הרי מובן מפשטות הכתובים, שעיקר המחלוקת היתה של קרח, ואילו החמשים ומאתיים איש

(10) פרשתנו טז, ג.

(11) שם, ב.

(12) דברים א, כב ובפרש"י.

(13) ראה פרש"י חוקת כא, כ.

(14) דברי הימים-א כג, יג.

(15) ראה לשון התנחומא (לקמן ס"ה).

(4) בהעלותך ח, יד.

(5) נשא ז, ט (ובפרש"י).

(6) ראה במדב"ר פ"ו, א - הובא ונתבאר בלקו"ת נשא כא,

ב.

(7) במדבר ד, ב.

(8) ר"פ נשא.

(9) פרש"י עה"פ.

- היו טפלים לקרח ששירל ופיתה אותם להצטרף אליו. וראה לדבר, ממה שכתוב¹⁶ "וידבר (משה) אל קרח ואל כל עדתו וגו' (ומסיים) רב לכם בני לוי", כיון שמשה ידע שעיקר המחלוקת באה מקרח, וכאשר קרח יחזור בו, תתבטל עיקר המחלוקת, ובמילא יתבטל גם הטפל -
- לכן מעתיק רש"י (בציון הפרשה) התיבות "ויקח קרח" (ולא "ויקח גו'"), כיון שזהו עיקר הקושי בכל תוכן הפרשה.
- ג. ועוד קושיא עיקרית בכללות הפרשה - בנוגע לזמן שבו נתעוררה מחלוקת קרח - דלכאורה, מצד הטענה "כי כל העדה כולם קדושים גו' ומדוע תתנשאו", היתה המחלוקת צריכה להתעורר משך זמן רב לפני זה:
- לאחרי (חטא העגל שהיה בסמיכות ל) מתן תורה, ניטלה העבודה מן הבכורות וניתנה לשבט לוי. וגם בנוגע לאהרן ובניו - הנה מהקמת המשכן חניך משה רבינו את אהרן במשך שבועת ימי המילואים להיות כהן גדול, ובניו - כהנים.
- ויתירה מזה: עוד לפני הקמת המשכן היה כבר אהרן מובדל משאר בני ישראל - כפי שמצינו בשעת מתן תורה ש"אתה (משה) מחיצה לעצמך, ואהרן מחיצה לעצמו כו'¹⁷. וגם לאחרי כן היה סדר הלימוד באופן ש"משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן שנה לו משה פרוק", ואחר-כך בני אהרן, הזקנים, וכל העם¹⁸.
- ואם כן, למה המתין קרח זמן רב כל-כך עם מחלוקתו על משה?
- יש מפרשים¹⁹ שמחלוקת קרח היתה לפני כן, ונכתבה כאן שלא כפי סדר הזמנים, שהרי אין מוקדם ומאוחר בתורה²⁰.
- [ועל-פי-זה מתרצים מה שכתוב בהמשך הפרשה בנוגע לשבט לוי "ונלוו עליך ושמרו את משמרת אוהל מועד וגו'²¹, אף שמינוי הלויים היה כבר לפני זה - כיון שכל פרשה זו אירעה לפני כן, ונכתבה שלא במקומה].
- אבל, תירוצו זה אינו מספיק, כי בכל אופן, בהכרח לומר שהיה זה לאחר הקמת המשכן, כדמוכח ממה שכתוב בהמשך הפרשה²²: "וירם את המחנות גו' ועשו אותם גו' ציפוי למזבח". ואם כן, עדיין יוקשה, שהרי הבדלת אהרן מכל בני ישראל היתה עוד לפני הקמת המשכן, כנזכר לעיל.
- ד. ובגלל שתי קושיות אלו, שהן קושיות כלליות בכללות הפרשה דמחלוקת קרח (נוסף על עוד קושיות בפרטי הענינים) - מקדים רש"י לומר "פרשה זו (דלכאורה: תיבות אלו מיותרות, ובמקום זה היה רש"י צריך להוסיף "ויקח קרח וגו'" - אלא כוונת רש"י להודיע שכיון שיש קושי בכללות הפרשה, לכן כל הפרשה צריכה להיות) יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":
- אף-על-פי שהפירוש שלי - אומר רש"י - הוא על דרך הפשט, הנה בפרשה זו מוכרחים להגיע לפירוש על דרך הדרוש,
- [ועל-דרך מה שנתבאר לעיל²³ בנוגע למה שכתב רש"י בסוף פרשת שלח: "מיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי כו'"] - שהפשט גופא מכריח שזקוקים לדרך הדרוש],
- אלא שבדרוש גופא הנני בוחר - אומר רש"י - הדרשה ש"במדרש רבי תנחומא", כיון שדרשה זו היא קרובה לדרך הפשט*.

(* מה שאין-כן שאר הדרשות שבמדרש רבה, מסכת סנהדרין (קט, ב ואילך) ובעוד מדרשים - שלא הובאו במדרש תנחומא - אינן קרובות לדרך הפשט.

(16) פרשתנו שם, ד"ו.
 (17) פרש"י יתרו יט, כד.
 (18) פרש"י תשא לד, לב - מעירובין נד, ב.
 (19) ראב"ע. וראה גם רמב"ן.
 (20) פרש"י בראשית ו, ג. וישלח לה, כט. ועוד.
 (21) יח, ד.
 (22) יז, ב"ג.
 (23) שיחת ש"פ שלח בסופה (תורת מנחם חמ"ד ע' 33 ואילך). וש"נ.

- 1 וזוהי הכוונה בדברי רש"י "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא":
- 2 איתא בגמרא²⁴: "כל האומר שמועה זו נאה וזו אינה נאה וכו'", כך, שלא שייך לומר שרק "פרשה
- 3 זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא", ואילו שאר הפרשיות, או הדרשות שבשאר המדרשים (מלבד מדרש
- 4 רבי תנחומא) אינן יפות חס־ושלום; בודאי ש"כולם אהובים כולם ברורים", וכולן יפות.
- 5 אלא כוונת רש"י באמרו "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא" היא - ביחס לדרך הפשט, כי:
- 6 (א) מצד דרך הפשט זקוקים לדרשה זו, (ב) דרשה זו קרובה לדרך הפשט.
- 7 ה. ומביא רש"י את הדרשה שבמדרש רבי תנחומא* - "ומה ראה קרח לחלוק עם משה, נתקנא על
- 8 נשיאותו של אליצפן בן עוזיאל, שמינהו משה נשיא על בני קהת על־פי הדבור. אמר קרח, אחי אבא
- 9 ארבעה היו . . עמרם הבכור נטלו שני בניו גדולה, אחד מלך ואחד כהן גדול, מי ראוי ליטול את השניה,
- 10 לא אני שאני בן יצהר שהוא שני לעמרם, והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכולם, הריני חולק עליו
- 11 ומבטל את דבריו. מה עשה, עמד וכנס מאתיים וחמישים ראשי סנהדראות רובן משבט ראובן שכיניו . .
- 12 והלבישן טליתות שכולן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו טלית שכולה של תכלת חייבת בציצית
- 13 או פטורה, אמר להם חייבת, התחילו לשחק עליו, אפשר טלית של מין אחר חוט אחד של תכלת פטורה,
- 14 זו שכולה תכלת לא תפטור את עצמה":
- 15 סיבת המחלוקת של קרח היתה (לא כהונת אהרן, אלא) בגלל ש"נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן
- 16 עוזיאל"**, אלא, שטענתו על אליצפן לא היתה שייכת כלל למאתיים וחמישים איש דראובן, ולכן הוכרח
- 17 לטעון על כהונת אהרן.
- 18 אבל, אם היה טוען מיד לאחר מינוי אליצפן - פשיטא שכל אחד היה מקשה: למה המתין עד עתה,
- 19 שמינו את אליצפן לנשיא על בני קהת, כולל גם על קרח - שמזה מוכח, שרק כבוד עצמו הוא דורש.
- 20 ולכן, הוכרח - בלית ברירה - להמתין עד שתהיה איזו טענה ותירוץ בידו על זה.
- 21 וזהו שממשיך רש"י: "מה עשה כו' הלבישן טליתות כו'" - שחיכה עד שנאמרה פרשת ציצית, וכיון
- 22 שלדעתו יאמר משה - כמו שהוא על־פי שכל - שאין צריך חוט תכלת, מזה יביא ראיה לקושייתו: "למה
- 23 תתנשא".
- 24 והחשבון שלו היה, שאם תתקבל טענתו - תתבטל נשיאות אליצפן עליו, כי באמיתית - רק בזה
- 25 נתקנא, ולא באהרן.
- 26 ו. ויש להוסיף בנוגע לענינים המופלאים שבפירוש רש"י - בנוגע לדיוק הלשון "פרשה זו יפה
- 27 נדרשת", על־פי ענין ששייך להלכות שבת:
- 28 איתא במשנה²⁵: "לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת ולא בתריס ולא באלה ולא ברומח, ואם יצא
- 29 חייב חטאת. רבי אליעזר אומר תכשיטין הן לו. וחכמים אומרים אינן אלא לגנאי, שנאמר²⁶ וכתתו
- 30 חרבותם לאתים וחניתותיהם למזמרות ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה". ובגמרא שם:
- 31 "תניא אמרו לו לרבי אליעזר, וכי מאחר דתכשיטין הן לו, מפני מה הן בטלין לימות המשיח, אמר להן,

(*) ואף שדרשה זו הובאה גם במדרש רבה (פי"ח, ב"ג) - הרי יש כמה ראיות שמדרש תנחומא קדם למדרש רבה, ובפרט פרשת קרח שבמדרש רבה, לדעת בובער נעתקה ממד"ת כלשונו (ראה ב"מבוא" שלו למדרש תנחומא ס"ט ס"ד (לח, א ואילך)).

(**) שהיה בה גם ענין של קדושה - החלוקה מי ישא הארון, מי השולחן וכו'.

לפי שאינן צריכין, שנאמר לא ישא גוי אל גוי חרב. ותהוי לנוי בעלמא, אמר אביי, מידי דהוה אשרגא בטיהרא, ופירש רש"י: "שרגא בטיהרא - נר בצהרים, מתוך שאינו צריך, אינו נאה, אבל בזמן הזה שהוא עת מלחמה - תכשיטין הן".

כלומר: דבר שיש בו צורך עתה, או שיהיה בו צורך בעתיד - יש בו נוי (יופי), מה-שאין-כן דבר שאין בו צורך, אין בו נוי. ולכן, בזמן הזה שהוא עת מלחמה (כי גם אם היום אין מלחמה, הרי יתכן שמחר תהיה מלחמה), ויש צורך בכלי זיין - אזי תכשיטין הן; מה-שאין-כן לעתיד לבוא, שאז לא יהיה צורך בכלי זיין, כיון "שלא ישא גוי אל גוי חרב" - אין בהם ענין של נוי.

וזהו הרמז בלשון רש"י "פרשה זו יפה נדרשת" - יפה דייקא, לפי שדרשה זו יש בה צורך להבנת פשוטו של מקרא (ולא כמו דרשה שאין בה צורך להבנת פשוטו של מקרא).

* * *

ז. המשך הביאור בפירושי רש"י בפרשת שלח - נכלל בשיחת שבת פרשת שלח.

* * *

ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ויקח קרח גו'.
(לאחרי המאמר אמר:)

בהמשך להמדובר אודות ה'לקוטי תורה' - הנה כיון שה'לקוטי תורה' דפרשת שבוע זה קצר יותר מאשר בפרשיות דהשבועות שלפני זה, הרי בודאי סימנו רבים ללמדו.

ולכן: כל אלו שסיימו לימוד ה'לקוטי תורה', וכן אלו שסיימו עד הבדלה - יאמרו עתה "לחיים"²⁷, ויהיה זה נתינת-כח על המשך לימוד ה'לקוטי תורה' בשבועות הבאים.

* * *

ט. הביאור בפירוש רש"י סוף פרשתנו, "ולא תשאו עליו חטא וגו'", "הא אם לא תרימו תשאו חטא", "ולא תמותו, הא אם תחללו תמותו" - דקאי במעשר הטבול לתרומה שאיסורו הוא מצד חלק תרומת מעשר שבו, ולכן נכפל האיסור בכתוב, כיון שיש בו שני איסורים: איסור גזילה, ואיסור חילול קדשים - הוגה על-ידי כבוד-קדושת אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק ל"ח עמוד 56 ואילך.

(27) ראה גם תורת מנחם חמ"ד ע' 33. ורש"י.

המשך ביאור למס' ערכין ליום שלישי עמ' ב

1 ימים כְּמִנְיַן יְמֵי שְׁנַת הַלְבָּנָה. וְאִם אֵיתָא שְׁנַת לְבָנָה בַּת שְׁמוֹנֶה
2 חֲדָשִׁים מִלֵּאִים כְּדַבְרֵי רַב הוּנָא, זִימְנִין דְּמִשְׁבַּחַת לָהּ שְׁנָה שֶׁל
3 שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה יוֹם, וּמְדוּעַ דִּי לֹא בְּנִזְרוּת שֶׁל שְׁלֹשׁ
4 מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּעָה יוֹם. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: בְּנִדְרִים חֲלָף אַחֵר
5 לְשׁוֹן בְּנֵי אָדָם וְרוֹב שְׁנִים, וּבְרוב הַשָּׁנִים אֵין מוֹסִיפִים עַל הַחֲדָשִׁים
6 הַמְעוֹבְרִים, וְיֵשׁ בָּהֶן שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וָאַרְבַּעָה יוֹם, וְעַל כֵּן
7 בְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם זֶה הוּא מִנְיַן הַיָּמִים שֶׁל שְׁנַת לְבָנָה.
8 הַגְּמָרָא מְבִיאָה תַנָּא הַסּוֹבֵר כְּרַב הוּנָא: וְאַף רַבִּי סָבֵר לָהּ כְּרַב
9 הוּנָא שֶׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שְׁמוֹנֶה חֲדָשִׁים מִלֵּאִים בִּשְׁנָה. דְּתַנְיָא,

10 מְעַשָּׂה וְעֹשֶׂה רַבִּי (כְּרַב הוּנָא) תְּשַׁעָּה חֲדָשִׁים חֲסִירִים בִּשְׁנָה
11 אַחַת, וּבְכָל זֹאת נִרְאָה חוֹדֶשׁ [חֲדָשׁ הַלְבָּנָה] שֶׁל תִּשְׁרִי
12 שְׁלֹאֲחֵרִיָּה בְּמִנְיָנוּ – בְּיוֹם שֶׁנִּקְבַּע בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה. וְהָיָה רַבִּי תַמִּיָּה
13 וְאַמְרָא, אֵיךְ יִתְכַּן שֶׁעָשִׂינוּ תְּשַׁעָּה חֲדָשִׁים חֲסִירִין וְעַדִּין נִרְאָה
14 חוֹדֶשׁ בְּמִנְיָנוּ, וְהָיָה לֹא הָיָה בָּהּ בִּשְׁנָה זֹו אֲלֵא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים
15 וָאַחַד יוֹם בְּלִבְדָּה, וְאִם כֵּן הָיָה לוֹ לְמוֹלֵד תִּשְׁרִי לְהַתְּאַחֵר שְׁלֹשָׁה
16 יָמִים לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲמַר לְפָנָיו רַבִּי שְׁמַעְזֵן פֶּר רַבִּי בְּנוֹ,
17 שְׁמָא שְׁנָה מְעוֹבְרָת הָיְתָה שְׁנָה זֹו,

בס"ד. משיחות ש"פ שלח, מבה"ח תמוז ה'תשנ"א.

המרגלים, החל משילוח המרגלים (מהתחלת 17
הפרשה עד שני), הליכתם וביאתם, דברי תשובתם 18
למשה ואהרן וכל עדת בני, וכל השתלשלות 19
המאורעות בהמשך לזה, עד להעונש וכו' (משני 20
עד קרוב לחמישי), ובהמשך לזה גם פרשת נסכים, 21
כי תבואו אל ארץ מושבותיכם גו' ועשיתם אשה 22
לה' גו' ויין לנסך וגו', שאף שחטאו ונגזרה 23
גזירה עליהם, מ"מ, "בישרה" להם שיכנסו לארץ" 24
(מסוף רביעי עד ששי¹⁰) – סיפור אחד ארוך 25
שמשתרע על ריבוי פסוקים ברוב חלקי הפרשה, 26
אשר, כדי לידע הענין והסיפור כולו, לא מספיק 27
ללמוד חלק אחד בפרשה, אלא צריכים ללמוד 28
ההמשך בשאר חלקי הפרשה עד לסיום הענין כולו, 29
שבזה מודגש (ש(רוב) חלקי הפרשה הם (ענין אחד 30
ו)פרשה אחת. 31

ועוד ועיקר¹¹ – שסיומה וחותמה של פרשת 32
שלח ("הכל הולך אחר החיתום"¹²) בפרשת 33
ציצית¹³, שעם היותה מצוה פרטית (א' מתרי"ג 34
מצוות התורה), ה"ה "שקולה כנגד כל המצוות", 35

(7) טו, ב ואילך.

(8) פרש"י עה"פ.

(9) והטעם שהבשורה ע"ד הכניסה לארץ נאמרה בשייכות לפרשת נסכים דוקא – כי, בענין הנסכים מודגשת ההמשכה למטה גם בענין הקרבנות שענינם העלאה למעלה, היפך שיטת המרגלים שלא רצו להכנס לארץ כדי שלא יצטרכו לעסוק בעבודה דהמשכה למטה (ראה לקר"ת פרשתנו מ, סע"א ואילך. ובכ"מ).

(10) וי"ל שזהו גם תוכן ההמשך דפרשת חלה שבהתחלת השיעור דשני – "בבואכם אל הארץ גו' באכלכם מלחם הארץ תרימו תרומה לה'" (שם, יח"ט) – היפך שיטת המרגלים שרצו להשאר במדבר כדי שלא יצטרכו לאכול מ"לחם הארץ" (לאחרי הקדמת חרישה וזריעה), כי אם, "לחם מן השמים".

(11) כי, ענין (סיפור) אחד שמשתרע על ריבוי פסוקים ברוב חלקי הפרשה ישנו בכמה פרשיות (ולדוגמא: פרשת בלק – כל הפרשה כולה (מתחילתה עד סופה) היא סיפור אחד).

(12) ברכות יב, א.

(13) ולפנ"ז – פרשת ע"ז ופרשת שבת (מקושש עצים), ומפרש רש"י (מיסודו של רבי משה הדרשן) "למה נסמכה פרשת מקושש לפ' ע"ז, לומר שהמחלל את השבת כעובד ע"ז שאף היא שקולה ככל המצוות, וכן הוא אומר בעזרא* ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצוות ואת שבת קדשך הודעת להם", ומסיים, "ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצוות".

(* נחמיה ט, יג"ד – בשינוי לשון (ובדפוס ראשון ננתק הפסוק בשלמותו).

א. דובר כמ"פ אודות החלוקה דקריאת התורה 1
לפרשיות השבוע¹ – שאף שבכל שבת קורין פרשה 2
אחת בתורה השייכת במיוחד לזמן זה², ובכל יום 3
מימי השבוע לומדים חלק מהפרשה השייך 4
במיוחד ליום זה³, מ"מ, כל פרשה בתורה וכל חלק 5
פרטי שבה קשור גם עם כל התורה כולה 6
(מ"בראשית" עד "לעני כל ישראל"), שהיא 7
(כלשון הכתוב בפרשתנו⁴) "תורה אחת"⁵, כמו 8
בפרשה אחת, שכל חלק שבה קשור עם הפרשה 9
כולה, כמודגש בהקריאה דיום השבת (הסך-הכל 10
דכל ימי השבוע⁶) שקורין כל הפרשה כולה 11
מתחילתה עד סופה (בציבור, ובברכות לפני⁷ 12
ולאחרי⁸). 13

וענין זה מודגש במיוחד בפרשת שבוע זה – 14
פרשת שלח: 15

פרשת שלח עוסקת (ברובה) בענין אחד – פרשת 16

(1) כ"המנהג הפשוט בכל ישראל שמסלימין את התורה בשנה אחת, מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית .. וקוראין והולכין על הסדר הזה עד שגומרין את התורה בחג הסוכות" (רמב"ם הל' תפלה רפ"ג).

(2) ראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א): "המועדים של כל השנה כו' בכלול יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן". וידוע פתגם רבינו הזקן שצריכים "לחיות" עם הזמן, הפרשה בתורה שקורין ולומדים באותו זמן ("היום יום" ב' חשון. ובכ"מ). – ולהעיר, שהשייכות של הפרשה להזמן היא עד כדי כך שיום השבת וכל ימי השבוע נקראים על שם הפרשה: יום ראשון פרשת שלח, וכיו"ב בשאר ימי השבוע, עד לשבת פרשת שלח.

(3) ביום ראשון מהתחלת הפרשה עד שני, ביום שני משני עד שלישי, ועד"ז בכל ימי השבוע, עד ליום השבת, משביעי עד סיום הפרשה (נוסף על הקריאה דכל הפרשה כולה, כדלקמן בפנים).

(4) טו, טז, שם, כט.

(5) ויתירה מזה – שכל התורה כולה שהתחלתה באות ב' וסיומה באות ל' היא תיבה אחת: "לב" (ראה אותיות דר"ע אות ב' בסופו). – ולהעיר, שהתורה נמשלה לזו, ומשכן הדם הוא בלב, וממנו מתפשט בכל אברי הגוף (ראה לקר"ת במדבר יג, א. ובכ"מ).

(6) ולהעיר, שבכולם מודגשת השייכות ליום השבת, כמ"ש (יתרו כ, ח) "זכור את יום השבת לקדשו", עי"ז ש"מונים כל הימים לשם שבת, אחד בשבת שני בשבת, כי זו מן המצוה שנצטוונו לזכורו תמיד בכל יום" (רמב"ן שם), ועד להנהגת שמאי הזקן ש"כל ימיו הי' אוכל לכבוד שבת, כיצד, מצא בהמה נאה לוקחה ואומר זו לשבת, מצא אחרת נאה הימנה לוקחה ומניחה לשבת ואוכל את הראשונה בחול" ("ואף הלל מודה שכדברי ב"ש יותר נכון לעשות: אלא שהי' בוטח בה' שבדאי יזמין לו לשבת מנה יפה מכל הימים" (שו"ע אדה"ז או"ח סרמ"ב ס"י)).

32 "אנשים מרגלים", "לחפור את הארץ" 23, "לחפור 24 את
33 כל הארץ באו" 25.

34 (ג) במרגלים דמשה נאמר "איש אחד איש אחד
35 למטה אבותיו תשלחו", י"ב אנשים ("שנים עשר
36 אנשים איש אחד לשבט" 26), ואילו במרגלים
37 דיהושע נאמר "וישלח יהושע גו' שנים אנשים".

38 (ד) המרגלים דמשה הם נשיאי ישראל, "כל נשיא
39 בהם.. ראשי בני ישראל המה ואלה שמותם גו'",
40 ואילו במרגלים דיהושע נאמר "שנים אנשים"
41 סתם, ולא נתפרש בכתוב 27 מי היו שני האנשים
42 (שמותיהם ועאכו"כ מעלות שלהם).

43 (ה) שילוח המרגלים דמשה הי' באופן של
44 פירסום – הן ביחס לבנ"י, שידעו כולם ע"ד שילוח
45 המרגלים 28, וכשחזרו משליחותם נאמר 29 "וישיבו
46 אותם דבר ואת כל העדה", והן ביחס ליושבי הארץ,
47 שהרי המרגלים לא השתדלו להטמין את עצמם
48 (כדי שלא ירגישו בנוכחותם ויחשדו בהם) ע"ז
49 שכל א' מהם ילך לבדו לרגל חלק מסויים בארץ 30,
50 אלא הלכו כולם ביחד באופן הבולט לכל, ועד שהי'
51 צורך שהקב"ה יעשה נס שלא ישימו לב אליהם,
52 "בכל מקום שעברנו מצאנום קוברי מתים.. כדי
53 לטרדם באבלם ולא יתנו לב לאלו" 31; משא"כ

1 שנאמר 14 "וראיתם אותו וזכרתם את כל מצוות
2 ה'", ש"מנין גימטריא של ציצית שש מאות,
3 ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג 15,
4 ודוגמתו בתורה, שכל ענין ופרשה בתורה קשור
5 ושייך לכל הענינים והפרשיות שבתורה, כיון
6 שהתורה כולה היא "תורה אחת".

7 וצריך להבין: (א) כיון שכל עניני התורה הם
8 בתכלית הדיוק, מסתבר לומר, שהדגשת ענין
9 האחדות בתורה בפרשת שלח דוקא קשורה עם
10 תוכן (רוב) הפרשה – ענין המרגלים, (ב) הקשר
11 והשייכות להזמן שבו קורין בתורה פרשת שלח,
12 בסיומו של חודש סיון, כדלקמן.

13 ב. ויש לבאר תחילה תוכן הענין דשילוח
14 המרגלים – הן בפרשת השבוע, והן בהפטורה
15 שהיא סיום וחותם קריאת הפרשה כולה 16, אשר,
16 עם היותה "מענין הפרשה" 17, שמסופר בה אודות
17 שילוח המרגלים ע"י יהושע 18, יש בה כמה שינויים
18 לגבי המסופר בפרשה אודות שילוח המרגלים ע"י
19 משה (כמבואר במפרשים 19), ומהם:

20 (א) במרגלים דמשה נאמר "שלח לך", ומפרש
21 רש"י (פשוטו של מקרא) "לדעתך, אני אני מצוה
22 לך, אם תרצה שלח", משא"כ במרגלים דיהושע
23 "בודאי לא עשה יהושע מדעתו רק שהשי"ת ציווה
24 ע"כ" 20, כמובן בפשטות (ועד שאין צורך לפרש
25 בקרא) שלאחרי הקלקול שהי' כתוצאה משילוח
26 המרגלים מדעתו של משה (ללא ציווי הקב"ה), לא
27 הי' יהושע שולח מרגלים מדעתו, ועכצ"ל
28 "שהשי"ת ציווה ע"כ".

29 (ב) במשה כתיב "שלח לך אנשים" ("אנשים"
30 דייקא, ולא מרגלים 21) ויתורו את ארץ כנען" (ולא
31 "ויחפרו (וירגלו) את הארץ" 22), וביהושע כתיב

"ותקרבון אלי כולכם ותאמרו נשלחה אנשים לפנינו ויחפרו
לנו את הארץ .. וירגלו אותה", כדלקמן ס"ד.
(23) שם, ב.
(24) שם, ג.

(25) ואף שלשון זה הוא מדברי אנשי יריחו ומלך יריחו, ואילו
דברי יהושע נאמר "לכו ראו את הארץ ואת יריחו" – הרי
מפורש בסיום הענין דכיבוש יריחו (שם ו, כב"כ) "האנשים
המרגלים .. אשר שלח יהושע לרגל את יריחו" (וראה לקמן הערה
58).

(26) דברים א, כג.
(27) כי אם בדרשת חז"ל – "פנחס וכלב היו" (פרש"י שם, ד
– ממדרש אגדת תנחומא). וראה לקמן ס"א.
(28) כיון שכל ענין שילוח המרגלים הי' ביזמתם, כמבואר
בהמשך פירוש רש"י (בהבאור ד"שלח לך, לדעתך") "לפי שבאו
ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו כמה שנאמר ותקרבון אלי
כולכם".

(29) יג, כו.
(30) כדרכם של מרגלים, כפי שמצינו בדברי יוסף לאחיו
ש"מרגלים אתם .. ערות הארץ באתם לראות", "שהרי נכנסתם
בעשרה שערי העיר" (מקץ מב, ט"ב ובפרש"י). והתועלת בזה –
בשתים: (א) שלא מרגשים (כ"כ) בנוכחותם, (ב) קיצור משך
הזמן הדרוש לריגול הארץ כולה, כפשוט.
(31) פרש"י פרשתנו שם, לב.

(14) טו, לט.

(15) פרש"י עה"פ.

(16) כולל גם פרשת ציצית שבסיום וחותם הפרשה.

(17) שו"ע אדה"ז או"ח ר"ס רפד.

(18) יהושע ב, א ואילך.

(19) ראה אלשיך, אברבנאל, אוה"ח באר מים חיים (לאחי

המהר"ל) ריש פרשתנו. ועוד.

(20) לקו"ת פרשתנו נא, ג.

(21) ולהעיר, שבכל הפסוקים שבפרשה לא נקראו בשם
מרגלים (משא"כ בפירוש רש"י ומדרשי חז"ל). וראה בארוכה
לקו"ש שלח תשמ"ח (באופן אחר).

(22) ורק בדברי התוכחה בפ' דברים (א, כב"כ) נאמר

ובקהדמה – ששילוח המרגלים יכול להיות 29
לצורך שתי מטרות: (א) לצורך הכיבוש – "כדרך 30
כל הבאים להלחם בארץ נכרי" ששולחים לפנייהם 31
אנשים לדעת הדרכים ומבוא הערים, ובשובם ילכו 32
התרים בראש הצבא להורות לפנייהם הדרכים.. 33
שיתנו להם עצה באיזו עיר ילחמו תחילה ומאיזה 34
צד יהי נוח לכבוש את הארץ" 41, (ב) לצורך הכניסה 35
לארץ (כולל ההתיישבות בה לאחר ובהמשך 36
להכיבוש) – שידעו ויכירו בטובתה של הארץ, 37
ע"י "שיגידו" 41 להם כל עניני הארץ לשמחם 38
במעלותיה.. ויעלו בה בחפץ גדול" 42. 39

ויש לומר, ששילוח המרגלים דמשה (לדעתו 40
של משה" 43) לא הי' (כ"כ) לצורך כיבוש הארץ, 41
לדעת הדרכים ומבוא הערים (כי בזמנו של משה 42
לא הי' צורך בדבר), אלא (בעיקר) כדי להכיר את 43
תכונותיה ומעלותיה של הארץ; ושילוח המרגלים 44
דיהושע לא הי' לצורך הכרת תכונות ומעלות הארץ 45
(שתועלת זו כבר נעשתה ע"י המרגלים דמשה), 46
אלא לצורך כיבוש הארץ, לדעת הדרכים ומבוא 47
הערים (כי בזמנו של יהושע הי' צורך בכך), 48
כדלקמן. 49

ד. ביאור הענין:
אע"פ שבקשת בני"י לשילוח המרגלים היתה 51
ו"יחפרו לנו את הארץ וישיבו אותנו דבר את הדרך 52
אשר נעלה בה ואת הערים אשר נבוא אליהן 53
(תחלה לכבוש) 44, מ"מ, לא מצינו בדברי משה 54
להמרגלים שנצטוו לחפור את הארץ לידע מהיכן 55
היא נוחה ליכבש" 45. 56

וטעם הדבר – י"ל בפשטות – כיון שכיבוש 57
הארץ לא הי' כדרך כל כובשי ארצות בדרך הטבע, 58

במרגלים דיהושע מפורש בקרא "מרגלים חרש" – 1
הן ביחס לבני"י, ש"בסתר שלחם כי לא רצה שידעו 2
כל ישראל" 32, ולכן כשחזרו משליחותם כתיב" 3
ו"יבואו אל יהושע גו' ויספרו לו גו' ויאמרו אל 4
יהושע" (ולא לכל בני"י), והן ביחס ליושבי הארץ, 5
ש"אמר להם עשו עצמכם כחרשים כדי שלא 6
יסתירו דבריהם מפניכם, ד"א חרש חרס, הטעינו 7
עצמכם קרדות כדי שתהיו נראין כקדרין" 35, ועד 8
שבמשך זמן שליחותם הוצרכו להתחבא שלא יראום 9
יושבי הארץ, כמ"ש 36 "ותקח האשה את שני 10
האנשים ותצפנו.. ותאמר להם ההרה לכו פן יפגעו 11
בכם הרודפים ונחבתם שמה גו'". 12

ו) המרגלים דמשה "הלכו בגבולי" (של כל 13
הארץ) באורך וברוחב" 37, "ארבע מאות פרסה על 14
ארבע מאות פרסה" 38 (במשך ארבעים יום" 39),
ואילו המרגלים דיהושע, אף שנצטוו "לכו ראו את 16
הארץ ואת יריחו" 18 (לא רק יריחו בלבד, אלא גם 17
הארץ), מ"מ, לא זו בלבד שנכנסו ליריחו בלבד, 18
ולא לשאר חלקי הארץ, אלא עוד זאת, שאפילו את 19
יריחו עצמה לא הספיקו לתור, כיון שבאותו לילה 20
שהגיעו לביתה של רחב, הורידתם רחב בעד חלון 21
ביתה שבקיר החומה אל מחוץ לעיר, "ויילכו ויבואו 22
ההרה וישבו שם שלשת ימים עד שבו הרודפים" 40, 23
ותיכף חזרו ליהושע, ובכך נסתיימה שליחותם. 24

ג. ונקודת הביאור בזה – שפעולות המרגלים 25
דמשה ודיהושע הם פעולות שונות אבל מצטרפות 26
זו לזו ומשלימות זו את זו לצורך מטרה אחת, 27
כיבוש וכניסה לארץ. 28

(32) פי' הרד"ק עה"פ.

(33) ב, כג"ד.

(34) וי"ל שלאח"י סיפרו גם לכל בני"י – כמובן מפי' הרד"ק
בביאור הטעם ששלחם בסתר, "כדי שלא יפחדו בשלחו מרגלים",
היינו, שלא יפחדו מכשולן השליחות כפי שאירע במרגלים
דמשה, "והוא לא שלחם אלא לפי שידע שיצליחו בשליחותם
וירחיבו לב ישראל בבשורות טובות", היינו, שלאחרי ששבו
משליחותם והצליחו בה, סיפרו לכל בני"י כדי לשמח לבם.

(35) פרש"י (ורד"ק) עה"פ.

(36) ב, ד"טז.

(37) פרש"י פרשתנו שם, כא.

(38) פרש"י שם, כה.

(39) אף ש"מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום, הרי
ארבעים יום מן המזרח למערב, והם הלכו ארכה ורחבה" (שיעור
כפול) – כיון ש"קצר לפנייהם את הדרך" (פרש"י שם).

(40) ב, כב.

(41) רמב"ן ריש פרשתנו.

(42) ויש לומר, שידיעת המעלות התכונות והסגולות המיוחדות
של הארץ, דרושה ומועילה גם להכנה לסגל לעצמם אורח-חיים
המתאים לארץ מיוחדת זו.

(43) אף שכוונת בני"י ש"באו .. ואמרו נשלחה אנשים לפנינו"
היתה באופן אחר, כדלקמן בפנים.

(44) דברים א, כב (ובפרש"י).

(45) כדרכם של מרגלים – כפי שמצינו בדברי יוסף לאחיו
"מרגלים אתם לראות את ערות הארץ באתם", "גלוי הארץ מהיכן
היא נוחה ליכבש" (מקץ שם, ט ובפרש"י).

הרפה" – כפירוש רש"י: "סימן מסר להם אם
בפרזים יושבין חזקים הם שסומכין על גבורתם,
ואם בערים בצורות הם יושבין חלשים הם" –
שמזה יודעים טיב הארץ, אם היא "ארץ מגדלת
גבורים" או "ארץ מגדלת חלשים"⁵².
ושליחות זו (לראות את טיב הארץ) נתקיימה
במילואה ע"י המרגלים – "באנו אל הארץ אשר
שלחתנו וגם זבת חלב ודבש היא וזה פרי"⁵³,
ואילו לא היו מקלקלים ע"י ההוספה שלהם על
השליחות (בנוגע לכיבוש הארץ⁵⁴), "אפס כי עז
העם גוי' לא נוכל לעלות גוי'⁵⁵, היו כל בני
נכנסים לארץ מיד בשמחה ובחפץ גדול.
והמרגלים דיהושע – לא נשלחו לראות את טיב
הארץ (כיון ששליחות זו נתקיימה כבר במילואה
ע"י המרגלים דמשה), אלא שליחותם היתה לצורך
כיבוש הארץ, כי, כיבוש הארץ ע"י יהושע לא הי'
בדרגא (נעלית כ"כ) כמו הכיבוש שהי' צריך להיות
ע"י משה⁵⁶, ולכן היו זקוקים גם לפעולות בדרך

אלא ע"י הקב"ה⁴⁶, כדברי משה (בדברי התוכחה⁴⁷ על
בקשתם "נשלח אנשים לפנינו ויחפרו לנו את
הארץ") "ה' אלקיכם ההולך לפניכם הוא ילחם
לכם.. ההולך לפניכם.. באש לילה לראותכם בדרך
אשר תלכו בה ובענן יומם"⁴⁸, שאין צורך
(ועאכו"כ הכרח) לברר "את הדרך אשר נעלה בה",
כיון שהענן הולך לפניהם ומראה להם הדרך⁴⁹.
שליחותם של המרגלים היא (כמפורש בקרא)
"וישלח אותם משה לתור את הארץ.. וראיתם את
הארץ" – לראות את טיב הארץ, תכונותי'
ומעלותי'⁵⁰: "וראיתם את הארץ מה היא גוי'
הטובה היא גוי' השמנה היא גוי'⁵¹ (ולכן צום
והתחזקתם ולקחתם (השתדלות מיוחדת) מפרי
הארץ", שיראו פירותי' הטובים והשמנים). ולא
עוד אלא שגם ראיית העם ("וראיתם.. את העם
היושב עלי' החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב")
היא (לא כדי לדעת אם כיבוש הארץ יהי' בנקל אם
לא, אלא) לצורך בירור טיב הארץ כפי שמשפיעה
על העם היושב עלי' – כפירוש רש"י: "יש ארץ
מגדלת גבורים ויש ארץ מגדלת חלשים" (החזק
הוא הרפה"), יש (ארץ) מגדלת אוכלוסין ויש
ממעטת אוכלוסין" ("המעט הוא אם רב"). וגם
ראיית "הערים אשר הוא יושב בהנה הבמחנים אם
במבצרים" היא (לא כדי לדעת אם כיבוש הארץ
יהי' בנקל אם לא, אלא) בירור ל"החזק הוא

(52) ויש לומר, שהכרחו של רש"י לפרש כן (שכל פרטי
הענינים שבכתוב עיקרם בנוגע לטיב הארץ) הוא מסדר ג'
הכתובים, שבפסוק הראשון מתחיל "וראיתם את הארץ מה היא"
(ואינו מפרט דבר) וממשיך תיכף "ואת העם היושב עלי' החזק
הוא הרפה המעט הוא אם רב", ובפסוק השני חוזר לארץ, "ומה
הארץ גוי' הטובה היא גוי' ומה הערים גוי' הבמחנים גוי'", ומוסיף
בפסוק השלישי "ומה הארץ השמנה היא גוי'" – דלכאורה מתאים
יותר לכתוב תחילה ובבת אחת כל פרטי הענינים דהארץ,
"וראיתם את הארץ מה היא הטובה היא גוי' השמנה היא גוי'",
ואח"כ פרטי הענינים דהעם היושב עלי' והערים אשר יושב
בהנה? ולכן מפרש רש"י שמ"ש בהמשך פסוק הראשון "ואת
העם היושב עלי' החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב", הוא,
פירוש והסבר להתחלת הכתוב "וראיתם את הארץ מה היא", "יש
ארץ מגדלת גבורים.. יש מגדלת אוכלוסין", היינו, שטיב הארץ
ניכר ב"העם היושב עלי'", ובפסוק השני מוסיף לבאר הסימן
לבחון אם הארץ מגדלת גבורים ואוכלוסין – "ומה הארץ אשר
הוא יושב בה (ומגדלת) הטובה היא", "במעיינות ותהומות טובים
ובראים", שמזה יודעים שהיא "מגדלת אוכלוסין", "ומה הערים
אשר הוא יושב בהנה הבמחנים", "חזקים הם שסומכין על
גבורתם", שמזה יודעים שהיא "מגדלת גבורים"; ובפסוק
השלישי ממשיך בנוגע לטיב הארץ עצמה, "ומה הארץ
(כשלעצמה) השמנה היא", ומסיים "והתחזקתם ולקחתם מפרי
הארץ", שע"ז יראו כל בני ש"השמנה היא", כיון שמגדלת
פירות טובים.

(53) שם, כז.

(54) וגם בענין הריגול – כדברי משה בהתוכחה שבפ' דברים:

"וירגלו אותה".

(55) שם, כח-לא.

(56) ראה לקר"ש ח"ט ע' 9 ואילך. ועוד.

(46) ולכן, החשש היחידי מהעם היושב עלי', הוא, לא החזק
והריבוי הגשמי (כי, "החזק הוא הרפה המעט הוא אם רב", נוגע
לטיב הארץ, כדלקמן בפנים), אלא "אם יש בהם אדם נכר שיגין
עליהם בזכותו" (פרש"י פרשתנו שם, כ). – ועפ"ז יש לבאר
הכרחו של רש"י להוציא המקרא "היש בה עץ" מפרשטן, עץ
עושה פרי כפרשטן*.

(47) ועפ"ז מתורצת הקושיא למה לא נתפרש בפרשתנו שמש
לא רצה לשלוח המרגלים והוכיחם כו' – כי בפרשתנו מדובר
אודות שילוח המרגלים כפי שהי' בפועל, לדעתו של משה, "לתור
את הארץ", כדלקמן בפנים.

(48) דברים שם, ל-לג.

(49) ואילו היו נכנסים לארץ מיד, ע"י משה – הי' הולך
לפניהם גם עמוד הענן לנחותם הדרך.

(50) ומודגש בלשון "ויתורו" – "יש במשמעותו גם לשון
יתרון, כי רצה הקב"ה להראות להם יתרון הארץ על כל הארצות"
(כלי יקר ריש פרשתנו).

(51) יג, יח-כ.

(* נוסף על הכרח מסיים הכתוב "והתחזקתם ולקחתם מפרי הארץ
והימים ימי ביכורי ענבים", שעפ"ז אין מקום להשאלה "היש בה עץ
אם אין".

כי, בהיותו רועץ של ישראל, ראה והרגיש את
הצורך שלהם לשמוע ע"ד טיב הארץ מאנשים
שיראוה תחילה, "שיגידו להם כל עניני הארץ
לשמחם במעלותי". ויעלו בה בחפץ גדול.
ולכן נאמר "שלח לך אנשים (ולא מרגלים)
ויתורו (ולא ויחפרו) את ארץ כנען אשר אני נותן
לבני ישראל איש אחד איש אחד למטה אבותיו
תשלחו כל נשיא בהם" (י"ב נשיאי ישראל) –
דכיון ששליחותם לראות את הארץ היא כדי
לשמחם במעלותי.. ויעלו בה בחפץ גדול, הי'
צורך לשלוח הנשיאים דכל י"ב השבטים, שכל
אחד מהם מכיר התכונות והצרכים ודואג במיוחד
ומשתדל בטובתו של שבטו, שיראו כמו עיניהם
את כל ארץ ישראל שתתחלק לי"ב שבטי ישראל⁶²,
וכאשר כל שבט מי"ב השבטים ישמע מהנשיא שלו
שכל הארץ כולה (ובמילא גם החלק דשבט זה)
טובה מאד, ישמח לב בניי ויעלו בה בחפץ גדול.
ומטעם זה הלכו כל י"ב המרגלים לתור את כל
הארץ, לארכה ולרחבה (במשך ארבעים יום), ולא
באופן שכל א' מהם ילך לחלק מסויים בארץ
השייך לשבטו – דכיון שהשליחות דיי"ב נשיאי
ישראל היא כדי שכל נשיא יוכל להעיד ולהבטיח
לשבטו שראה כמו עיניו את חלקם בארץ הטובה,
הרי, כל זמן שלא נתחלקה הארץ לי"ב השבטים
לא הי' ידוע היכן הוא חלקו הפרטי של כל שבט
ושבט⁶³ (שנקבעה ע"פ גורל, כמפורש בקרא⁶⁴

הטבע⁵⁷, החל משילוח מרגלים, כדרך כל הבאים
להלחם בארץ נכרי⁵⁸.
ה. עפ"ז יש לבאר פרטי השינויים שבין שילוח
המרגלים דמשה לשילוח המרגלים דיהושע:
בזמנו של משה לא צוה הקב"ה לשלוח
מרגלים, כיון שהסיבה (העיקרית) לשילוח מרגלים
כדרך כל הבאים להלחם בארץ נכרי אינה שייכת
בכיבוש הארץ ע"י הקב"ה. אלא "לפי שבאו
ישראל ואמרו נשלחה אנשים לפנינו", שרצונם הי'
לשלוח מרגלים כדי לחפור את הארץ, הסכים משה
לכך מתוך תקוה שיחזרו בהם כשיראו שאינו
מעכב⁵⁹, ובראותו שאינם חוזרים בהם, "נמלך
בשכינה" האם יש מקום לשילוח מרגלים (לא כדי
לחפור את הארץ, אלא כדי לראות את טיב הארץ,
ואמר לו הקב"ה "שלח לך", "דעתך.. אם תרצה
שלח"⁶⁰, היינו, שמצד הקב"ה אין צורך בשילוח
מרגלים גם לא לצורך ראיית טיב הארץ, שהרי
"אני אמרתי להם שהיא טובה, שנאמר⁶¹ אעלה
אתכם מעני מצרים וגו'", ואעפ"כ היתה דעתו של
משה שיש לשלוח מרגלים שיראו את טיב הארץ,

(57) אף שכיבוש יריחו (מנעולה של ארץ ישראל) הי' באופן
נסי – ע"י ההקפות והכהנים עם ארון הברית, התקיעה בשופרות
כו' (מש"א"כ המשך הכיבוש דכל א"י).

(58) אף שגם שילוח המרגלים לא הי' בתור ריגול (לדעת
הדרכים ומבוא הערים) בדרך הטבע ממש, אלא מעין ודגומא
בלבד, שלכן אמר להם יהושע "לכו ראו את הארץ ואת יריחו"
(כנ"ל הערה 25).

(59) כפרש"י דברים א, כג: "משל לאדם שאומר לחבירו כו'
אף אני הודיתי לדבריהם שמה תחזרו בכם כשתראו שאני
מעכב".

(60) ועפ"ז יש לתרץ התמיהה בפרש"י בפ' דברים "ויטב בעיני
הדבר", "בעיני ולא בעיני המקום, ואם בעיני משה הי' טוב למה
אמרה בתוכחות וכו'" – דלכאורה, הקושיא העיקרית היא: אם
לא הוטב בעיני המקום למה שלחם משה – כי, זה שלא הוטב
בעיני המקום הוא בקשתם לחפור את הארץ, וזה ש"נמלך
בשכינה" הוא בנוגע לשילוח המרגלים בפועל לראות טובת
הארץ.

(61) שמות ג, טז. – וסיומא דקרא "אל ארץ זבת חלב ודבש".
ויש לומר, שרש"י מביא רק התחלת הפסוק אף שהעיקר הוא
סיומו, כדי להדגיש גודל התרוממות על הבקשה דשילוח המרגלים
(שלכן "חיייהם שאני נותן להם מקום לטעות בדברי המרגלים
למען לא ירשוה") – דכיון שהקב"ה העלה אותם "מעני
מצרים", צריכים להודות על כל ארץ שתנתן להם, שאפילו אם
אינה "ארץ טובה", הי'ז באי-ערור ל"עני מצרים", ועאכו"כ
כש"אני אמרתי להם שהיא טובה", ולא עוד אלא ש"חברון שבע
שנים נבנתה לפני צוען מצרים", שאפילו חברון, "טרשיין שבארץ
ישראל", טובה שבעה חלקים מצוען שהיא המעולה שבארץ
מצרים המעולה בכל הארצות (פרשתנו שם, כב ובפרש"י).

(62) ולכן "לא הי' שבט לוי עמהם" (פרש"י דברים א, כג),
כיון שלא קיבל חלק ונחלה בארץ.

(63) ואף שבברכת יעקב נתפרש "זבולון* לחוף ימים ישכון
גו' וירכתו (סוף גבולו) על צידון" (ויחי מט, יג (ובפרש"י)) –
הרי (נוסף לכך שנתפרש רק בזבולון ולא בשאר השבטים**),
מלבד החלק לחוף ימים קיבלו נחלתם גם בהר ובשפלה כו',
שהרי "אין לך כל שבט ושבט מישאל שאין לו בהר ובשפלה
ובנגב ובעמק כו'" (ב"ק פא, כ). וראה לקמן סי"א.

(64) פינחס כו, נה.

(* ועד"ז ביוסף, "ואני נתתי לך שכנם אחד על אחיך", "שכנם ממש" –
ה"ז "חלק אחד יתירה על אחיך" (שם מח, כב ובפרש"י).

(**) וגם בשבט יהודה ישכר ואשר **שנמוז** בהם ע"ד חלקם בארץ –
"נתנבא על ארץ יהודה שתהא מושבת יין כמעייך", "ראה (ישכר)
לחלקו ארץ מבורכת וטובה להוציא פירות" ב"חלקו של אשר .. יהיו
זיתים מרובים" (פרש"י שם, יא"ט"כ) – לא נתפרש היכן היא ארצם.
ועד"ז בשבט גד, "כל גדדיו ישובו על עקבם לנחלתם שלקחו בעבר
ותורדו" (פרש"י שם, יט). (ובנות) מנשה ש"נצלו חלק בשני עברי הירדן"
(פרש"י שם, כב) – לא נתפרש המקום **המדויק**. וגם בשבט נפתלי
שנפרש רש"י "זו בקעת גיטוסר" (שם, כא) – הי' פירוש רש"י (שבמקום
זה נתקיימה ברכת יעקב, ולא נתפרש בדברי יעקב.

34 שאין צורך שכל בני ידעו שנשלחו מרגלים
35 (ומוטב שלא יודעים ומפרסמים כדי שלא יתפרסם
36 לחוץ), כי אם שרי הצבא וכיו"ב, שצריך להורות
37 הדרך שילכו בה, ועאכו"כ בנוגע ליושבי הארץ,
38 שהוצרכו לעשות פעולות להסתיר את עצמם.

39 ובשמעם את דברי רחב "ידעתי כי נתן ה' לכם
40 את הארץ וכי נפלה אימתכם עלינו וכי נמוגו כל
41 יושבי הארץ מפניכם.. וימס לבבנו ולא קמה עוד
42 רוח באיש מפניכם" 69 – לא היו צריכים לצאת
43 לרחובה של עיר לשמוע מה בפי הבריות, ולכן
44 (לאחרי שהתחבאו ג' ימים בהר עד שוב הרודפים)
45 חזרו אל יהושע ואמרו "כי נתן ה' בידינו את כל
46 הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו" 70, כיון
47 שנתמלאה שליחותם.

48 ו. עפ"ז מתורצת תמיהה כללית בפרשת
49 המרגלים:

50 מבואר בכ"מ ע"ד מעלתם של המרגלים –
51 כמפורש בקרא "כולם אנשים" (לשון חשיבות,
52 ואותה עשה כשרים היו) ראשי אלפי ישראל המה",
53 שנבחרו מכל שאר בניי ("מן הברורים שבכם מן
54 המסולתים שבכם" 71) – ש"היו במדרגה גבוה מאד
55 ולא רצו להשפיל את עצמם למצוות מעשיות
56 שהוא בחי' המשכת אור א"ס ב"ה למטה.. ורצו
57 להיות במדבר דוקא" 72, שבו הי' כל עסקם בלימוד
58 התורה (שניתנה במדבר" 73, במעמד ומצב שלא היו
59 צריכים לעסוק בעניני העולם (כולל העסק דאדם
60 חורש אדם זורע)), ועד כדי כך, שגם אחרי החטא
61 נאמר עליהם ש"אין להם חלק לעולם הבא" 74 מפני
62 שמדרגתם גדולה יותר מעולם הבא, שלכן אין עולם
63 הבא בגדר של "שכר" עבורם" 75.

64 ואינו מובן: לאחר גודל הפלאת מעלת
65 המרגלים – איך יתכן שהתוצאה משילוח המרגלים
66 בפועל ממש (לא מצד כוונתם ומחשבתם) היתה אך
67 ורק באופן בלתי־רצוי?

1 (שנאמר קרוב לסוף שנת הארבעים) "אך בגורל
2 יחלק את הארץ", והחלוקה ע"פ הגורל בפועל 65
3 היתה לאחר כיבוש הארץ ע"י יהושע" 66, הוצרכו
4 כל י"ב הנשיאים לתור את הארץ כולה, שעי"ז
5 ידעו בוודאות שראו גם חלקם בארץ.

6 ולכן היתה שליחותם בפירסום (ופשיטא שלא
7 באופן ד"מרגלים חרש") – לא מבעי בנוגע
8 להדיעה דכל בניי, כיון שכוונת שליחותם היתה
9 שיגידו לכל בניי טובת הארץ כדי לשמח לבם ויעלו
10 בחפץ גדול, אלא גם בנוגע ליושבי הארץ, שנוסף
11 לכך שלא עשו פעולות להטמין את עצמם כמרגלים
12 (שמשדלים גם להתערב בין יושבי הארץ כדי
13 לשמוע דיבוריהם ולהכיר במחשבתם אם פוחדים
14 מהאויב וכיו"ב), כיון שלא נשלחו לרגל את הארץ,
15 לא חששו לעורר תשומת־לב דיושבי הארץ ע"י
16 הליכתם יחד (בגלל הצורך בדבר כדי למלא
17 שליחותם בראיית הארץ בשלימות, שכולם יראו כל
18 חלקי הארץ כולה), כי, כמו שכיבוש הארץ הוא
19 ע"י הקב"ה, שלא בדרך הטבע, כך גם שילוח
20 והליכת המרגלים הוא שלא בדרך הטבע, ללא
21 חשש מסכנה טבעית (אלא שבפועל עשה הקב"ה
22 נס שיהיו טרודים באבלם ולא יתנו לב אליהם).

23 משא"כ במרגלים דיהושע – כיון ששליחותם
24 לא היתה לראות טובת הארץ (שכבר נודע הדבר
25 ע"י המרגלים דמשה), אלא ע"ד ובדוגמת 67 כל
26 הבאים להלחם בארץ נכרי' בדרך הטבע, לכן,
27 "וישלח יהושע שנים אנשים מרגלים חרש": שנים
28 בלבד, ולא י"ב, ואנשים סתם, ולא נשיאי ישראל,
29 כיון שהצורך ביי"ב נשיאים הוא כדי להודיע לכל
30 בניי טובת הארץ על כל חלקי, אבל כדי לרגל את
31 הארץ מספיק (ואדרבה: מוטב יותר) לשלוח שנים
32 (ולא י"ב) ואנשים סתם (לא נשיאים) 68, ו"מרגלים
33 (ששליחותם באופן ד'חרש" דוקא, הן בנוגע לבניי,

(65) לתשעת המטות וחצי המטה שקיבלו נחלתם בעבר הירדן מערבה, משא"כ שני המטות וחצי המטה שקיבלו נחלתם בעבר הירדן מזרחה ע"י משה, אבל, קרוב לסוף שנת הארבעים, לאחר שביקשו שלא לעבור את הירדן, ועד אז היו סבורים שכל בניי ינחלו בעבר הירדן מערבה (ראה בארוכה קונטרס משיחות ש"פ חוקת תש"נ ס"ה ואילך).

(66) יהושע יד, א ואילך.

(67) אבל לא ממש, כנ"ל הערות 57-58.

(68) "כדרך העמים השולחים מרגלים שישלחו איש אחד או שנים .. ושיהיו אנשים ריקים ופוחזים" (אברבנאל שם), "דרכם לשלוח קלי עולם מפני שהם מסתכנים" (אלשיך שם).

(69) שם ב, ט"א.

(70) שם, כד.

(71) פרש"י דברים א, כג.

(72) לקו"ת ריש פרשתנו. ובכ"מ.

(73) עירובין נד, א. וראה קונטרס משיחות ש"פ בהו"ב שנה זו.

(74) סנהדרין קח, א.

(75) ראה מגלה עמוקות עה"ת פרשתנו יד, לה. הנסמן בלקו"ש

חכ"ג ע' 102 הערה 60.

מציאה, היינו, שה"שלל" הוא שלא בערך לעבודתו
והגיעתו בהמלחמה, ועד ל"שלל רב", בריבוי גדול
ועד לריבוי שאין למעלה הימנו (שאו נקרא "רב"
באמיתיות ובשלמות).

וזהו הרמז בהדיוק "אותה שעה כשרים היו" –
שתוכן שליחותם לתור את הארץ (כהתחלה
ופתיחה להכיבוש והכניסה לארץ דכל בני" שיעלו
בשמחה ובחפץ גדול) הו"ע בירור התחתון באופן
ד"כמוצא שלל רב" (ר"ת "כשר"), שזוהי כללות
העבודה דכיבוש וכניסה לארץ על מנת לעסוק
בבירור הארץ הלזו התחתונה לעשות לו ית' דירה
בתחתונים, שעי"ז נעשה אמיתות ושלמות הענין
ד"כמוצא שלל רב", "כד אתכפא ס"א ואתהפך
חשוכא לנהורא, שיאיר אור ה' א"ס ב"ה במקום
החושך והס"א של כל עוה"ז כולו ביתר שאת ויתר
עוז ויתרון אור מן החושך כו"כ⁸³.

ז. ובפרטיות יותר יש ב' אופנים-שבלים
בשילוח המרגלים שמצטרפות זל"ז ומשלמות
זא"ז – שילוח המרגלים דמשה, "שנים עשר אנשים
איש אחד לשבט", ושילוח המרגלים דיהושע,
"שנים אנשים":

ובהקדם ביאור הצורך דשילוח "שנים עשר
אנשים איש אחד לשבט" (כדי שכל נשיא ונשיא
יראה חלק הארץ דשבטו) בפנימיות הענינים – לפי
שארץ ישראל נחלקת לי"ב חלקים, כנגד י"ב שבטי
ישראל, אשר, כל שבט ושבט במסילתו יעלה,
שלכל שבט יש אופן עבודה שלו [ולדוגמא:
החלוקה הכללית דבני" לשכר וזבולון, יושבי אוהל
ובעלי עסק, מארי תורה ומארי עובדין טבין⁸⁴,
ועד"ז בנוגע להחלוקה הפרטית די"ב שבטי
ישראל⁸⁵, ובהתאם לכך יש לו גם חלק א' מי"ב
חלקי הארץ שבירורו שייך לאופן העבודה דשבט
זה⁸⁶, ובצירוף העבודה די"ב שבטי ישראל ("יחד
שבטי ישראל"⁸⁷) בבירור י"ב חלקי הארץ נעשה
הבירור דכל הארץ כולה, כל פרטי ההתחלקות
שבה הכוללים כל פרטי ההתחלקות שבארץ הלזו

(83) תניא פל"ו.

(84) ראה תניא אגה"ק ס"ה (קט, א.) ובכ"מ.

(85) ראה לקו"ש חכ"ג ע' 54. וש"נ.

(86) להעיר מספרי עקב יא, יו"ד: "י"ב ארצות ניתנו כנגד י"ב שבטי ישראל, ולא שוו טעם פירות ארצו של זה כטעם פירות ארצו של זה".

(87) ברכה לג, ה.

ויש לומר – ע"פ האמור לעיל – שגם בפועל
ממש היתה תועלת רצוי' משילוח המרגלים, כי,
בשובם ובאמרם "באנו אל הארץ אשר שלחתנו וגם
זבת חלב ודבש היא וזה פרי", ידעו כל בני'
בבירור ובוודאות (לא רק באופן של אמונה) טובת
ומעלת הארץ, וידעה זו הועילה ופעלה פעולתה
– לאחר משיך זמן⁷⁶, בנוגע לכיבוש וכניסה לארץ
בזמן יהושע, שעלו בשמחה ובחפץ גדול (גם) על
סמך דברי המרגלים דמשה שראו טובת הארץ
בעיני בשר.

ובעומק יותר – ע"פ פנימיות הענינים –
שבשליחותם לתור את הארץ פעלו ענין גדול
ביותר⁷⁷ (לא רק לאחר זמן, אלא גם) ב"אותה
שעה" (כהדיוק בפירוש רש"י "אותה שעה כשרים
היו") – התחלה ופתיחה⁷⁸ דכיבוש וכניסה לארץ ע"י
כל בני"⁷⁹.

ויש להוסיף ולהמתיק, שבכללות הענין דכיבוש
וכניסה לארץ (ובפרט בהקדמת שילוח המרגלים)
מודגש הענין דבירור התחתון⁸⁰, וענין זה מודגש
ביותר בהעל' בשמחה ובחפץ גדול כתוצאה משילוח
המרגלים דמשה שראו טובת הארץ בעיני בשר –
שהשמחה והחפץ היא לא רק מצד האמונה בה'
("אני אמרתי להם שהיא טובה"), אלא גם מצד
התחתון.

ויש לומר, שענין זה מרומז בדיוק לשון רש"י
"אותה שעה כשרים היו" – "כשרים" דייקא, ולא
צדיקים וכיו"ב:

"כשר" ר"ת "כמוצא⁸¹ שלל רב"⁸²: "שלל" –
דבר שהי' תחילה אצל האויב והמנגד ונלקח
במלחמה, ובזה גופא "כמוצא שלל" – באופן של

(76) להעיר מאבות פ"ד מ"ג: "אין לך אדם שאין לו שעה" – שבוראי ש"אותה שעה" פועלת פעולתה, אף שיתכן (מאיזו סיבה שהיא) שהפעולה תהי' לאחר משיך זמן.

(77) ראה גם באר מים חיים שבהערה 19.

(78) וכיון ש"כל ההתחלות קשות" (מכילתא ופרש"י יתרו יט, ה), ובפרט בפתיחת דרך חדשה (ראה לקו"ש ח"כ ס"ע 74. וש"נ) – לכן הוצרך הדבר להיות ע"י "כל נשיא בהם .. ראשי אלפי ישראל", ובשליחותו של משה דוקא.

(79) ע"ד פעולת משה ע"י ראיית הארץ (ראה צפ"ע נ"ה עה"ת ברכה לד, א.).

(80) ולכן הי' כיבוש הארץ בפועל (לאחרי שילוח המרגלים בדרך הטבע) ע"י יהושע דוקא – "כפני לבנה" (ב"ב עה, סע"א).

(81) תהלים קיט, קסב.

(82) לקוטי לוי"צ אג"ק ע' קצח.

28 המרגלים קרוב לסיומו של חודש סיון – החודש
29 דמתתורה:
30 ידוע שבירור העולם נעשה בכח וע"י העבודה
31 דישראל בתורה, ובלשון הקבלה והחסידות⁹⁷
32 "בחכמה (דוקא) אתברירי", חכמת התורה⁹⁸. ויש
33 לומר, שמטעם זה ה' שילוח המרגלים (ההתחלה
34 והפתיחה דבירור העולם בהכיבוש והכניסה לארץ)
35 בסיומו של חודש סיון – כשיוצאים מזמן מ"ת
36 לעבודה דבירור העולם⁹⁹ בכח וע"י התורה.
37 וכיון שבישראל ותורה ישנם ב' דרגות
38 (בכללות), דרגת האחדות, ודרגת ההתחלקות¹⁰⁰,
39 כידוע¹⁰¹ ש"ישראל" ר"ת "יש ששים ריבוא אותיות
40 לתורה", שלכל א' מישראל יש אות פרטית בתורה
41 (שממנה נמשכת חיותו כו')¹⁰², שע"פ דין צריכה
42 להיות כל אות מוקפת גויל¹⁰³, כל אות בפני עצמה,
43 וביחד עם זה, כל ס"ר האותיות דס"ר בני"י הם
44 מציאות אחת, "תורה אחת", כספר תורה שכשרותו
45 תלוי בכשרות כל האותיות שבו (לא חסר ולא
46 יתיר)¹⁰⁴ – יש לומר, שבהתאם לכך ישנם ב'
47 אופנים בבירור העולם (שנברא בשביל ישראל
48 ובשביל התורה⁹⁸), בירור מצד דרגת ההתחלקות
49 שבתורה ובישראל, ובירור (נעלה יותר) מצד דרגת
50 האחדות שבתורה ובישראל.

51 ט. וביאור הענין:
52 ב' הדרגות שבתורה, דרגת האחדות ודרגת
53 ההתחלקות, הם (בכללות) תורה ומצוות: תורה היא

1 התחתונה⁸⁸ (כל העולם כולו שנברא בשביל
2 ישראל⁸⁹), כיון שארץ ישראל כוללת ויש בה מכל
3 הארצות (כמבואר במדרשי חז"ל⁹⁰).
4 ועפ"ז צריך להבין הטעם (בפנימיות הענינים)
5 שכל א' מי"ב נשיאי ישראל הלך לתור את הארץ
6 כולה, לא רק החלק דשבטו (ובפרט שהי' ידוע
7 החלק (לכמה שבטים) מברכת יעקב⁹¹), אלא גם
8 החלקים דשאר השבטים – דלכאורה, כיון
9 שעבודתו של שבט זה היא בחלק מסויים השייך
10 לו, מהו הצורך ומהי התועלת בכך שיתור גם את
11 החלקים דשאר השבטים, שעבודת בירורם שייכת
12 ונעשית ע"י שאר השבטים?

13 והביאור בזה – בפשטות – שהפעולה דכל
14 נשיא לתור את הארץ כולה, גם חלקי הארץ דשאר
15 השבטים, היא, מצד הציווי "ואהבת לרעך
16 כמוך"⁹², כיון ש"כל ישראל ערבים (ומעורבים) זה
17 בזה"⁹³, ועד ל"קומה"⁹⁴ אחת שלימה⁹⁵.
18 ובעומק יותר – שע"י ההתאחדות דכל שבטי
19 ישראל שמודגשת בכך שכל נשיא הלך לתור את
20 הארץ כולה נעשית הפעולה דבירור הארץ באופן
21 נעלה יותר, להיותה מצד וע"י דרגא נעלית בישראל
22 שלמעלה מהתחלקות ליי"ב שבטים, הבחי' שלמעלה
23 מהתחלקות, כפי שנמשכת וחודרת בדרגת
24 ההתחלקות, כדלקמן.

25 ח. ובהקדם ביאור הקשר והשייכות דשילוח
26 המרגלים לחודש סיון – ששילוח המרגלים הי'
27 בכ"ט סיון⁹⁶, ומודגש גם בהקריאה דפרשת

(97 ראה ע"ח שי"ח פ"ה. של"ח דרוש א. תניא אגה"ק סכ"ח
בשם זוה"ק. ובכ"מ.)

(98 ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"שלח לך, לדעתך" –
שעיקר ושלמות הבירור הוא ע"י חכמה בשלימותה, שכוללת גם
(בינה ובעיקר) דעת.)

(99 ומודגש גם בהקריאה בתורה בשבת מברכים חודש תמוז,
חודש הרביעי – כי, החילוק שבין חודש השלישי לחודש הרביעי
הוא ע"ד החילוק שבין בחי' המשפיע לבחי' המקבל (גימ'ל דל"ת
– "גמול דלים" (שבת קד, א)), ולכן, בשבת האחרון דחודש
השלישי מברכים חודש הרביעי, שזוהי הנתינת כח להציאה
והירידה למטה לעסוק בבירור העולם.)

(100 החל מהתחלקות לשלש – "אוריאן תליתי כו' לעם
תליתי" (שבת פח, א).)

(101 מגלה עמוקות אופן קפו.

(102 ראה סה"מ תש"ו ע' 46. תש"ט ע' 41 (הב'). ועוד.

(103 מנחות כט, א. רמב"ם הל' תפילין פ"א הי"ט. טוש"ע
י"ד סרע"ד ס"ד. אור"ח סל"ב ס"ד. שו"ע אדה"ז או"ח שם ס"ה.

(104 ראה זח"ג עא, א. תקי"ז תכ"ה. שו"ת נוב"י מהד"ת
אור"ח סק"ט. אבני נזר י"ד ח"ב סשע"א.

(88 להעיר מהענין דיי"ב גבולי אלכסון – "כמו עד"מ
האלכסון שכולל ומאחד ב' קצוות גשמיים מזרח ומערב מעלה
ומטה כו", התכללות והתאחדות דששה קצוות (ראה אזה"ת
בראשית ו, סע"ב ואילך).

(89 פרש"י עה"ת בתחלתו. ובכ"מ.)

(90 ראה ספרי ר"פ עקב (הובא ביל"ש פרשתנו רמז תשמג):
"א"י שהיתה חביבה מכל נבראת קודם לכל, שנאמר עד לא עשה
ארץ וחוצות וראש עפרות תבל, ארץ אלו שאר ארצות .. וראש
עפרות תבל זו ארץ ישראל .. למה נקרא תבל שמה שהיא מתובלת
בכל, שכל הארצות יש בזו מה שאין בזו .. אבל א"י אינה חסרה
כלום כו'".

(91 ראה לעיל הערה 63.

(92 קדושים יט, יח.

(93 שבעות לט, סע"א. וש"נ.

(94 ראה בארוכה לקו"ת ר"פ נצבים. ובכ"מ.

(95 ולהעיר, שהדין שעשרה מישראל נקראים "עדה" (מציאות
אחת) – למדים מפרשת המרגלים (מגילה כג, ב – הובא בפרש"י
פרשתנו יד, כז). – נתבאר בארוכה בלקו"ש שלח תשמ"ז.

(96 תענית כט, א.

י. ויש לומר, שב' האופנים דבירור העולם (מצד
דרגת ההתחלקות ומצד דרגת האחדות) מרומזים בב'
האופנים דשילוח המרגלים, ע"י משה וע"י יהושע:
בשילוח המרגלים דמשה – "שנים עשר אנשים
איש אחד לשבט" שהלכו לתור את כל י"ב חלקי
הארץ שנתחלקה לי"ב השבטים – מודגשת
הפעולה דבירור הארץ באופן של התחלקות;
וענין זה נעשה ע"י ומצד בחינת ההתחלקות
שבישראל ובתורה – "לדעתך" – בחי' הדעת,
שכולל גם חכמה ובינה, וכל המדות שנולדים מן
המוחין¹¹¹, כחות פנימיים שהם באופן של
התחלקות, ו"לדעתך" דייקא, דעת האדם, שרומז
על הירידה וההתלבשות דתורה (דעת) בדעת
האדם, שאז שייך ונעשה בה ענין של התחלקות.
ובשילוח המרגלים דיהושע – "שנים אנשים"
(ולא י"ב), ולא הלכו לתור את הארץ כולה, כי אם
ליריחו, מנעולה של ארץ ישראל¹¹² (שכוללת כל
הארץ כולה) – מודגשת הפעולה דבירור כללות
הארץ באופן שלמעלה מהתחלקות;
וענין זה נעשה ע"י ומצד בחינת האחדות
שבישראל ובתורה – "לא.. מדעתו רק שהשי"ת
ציוהו" – לא מצד בחי' הדעת (כחות פנימיים),
ודעת האדם שהוא באופן של מציאות, אלא מצד
ציווי הקב"ה, באופן של קבלת עול וביטול דהנשמה
שלמעלה מהתחלקות, בכל ישראל בשוה.
ויש לומר, שענין זה מרומז גם ב"שנים אנשים
מרגלים חרש":
"שנים", ולא שנים עשר – כי, בעבודה דקב"ע
וביטול לא נוגע פרטי ההתחלקות דעשר כחות
(עשר הנוספים על השנים), כי אם ב' הקוין דחיוב
ושלילה, עשה ולא תעשה¹¹³.
"אנשים" סתם, ולא נשיאי ישראל – כי, ענין
הקב"ע והביטול¹¹⁴ הוא בכל ישראל (בשוה)¹¹⁵.

1 תורה אחת, כי, התורה היא חכמתו של הקב"ה,
2 וכיון שה' אחד והוא ית' וחכמתו אחד¹⁰⁵, לכן גם
3 התורה היא "תורה אחת"; ומצוות הם באופן של
4 התחלקות, תרי"ג מצוות, רמ"ח מ"ע ושס"ה מל"ת,
5 כי המצוות הם ציוויים להאדם איך להתנהג בעולם,
6 וכיון שמציאות האדם והעולם היא באופן של
7 התחלקות לתרי"ג, רמ"ח אברים ושס"ה גידים
8 ד"עולם קטן זה האדם¹⁰⁶, ש"כל מה שברא
9 הקב"ה בעולמו ברא באדם¹⁰⁷, לכן גם המצוות
10 נחלקים לתרי"ג.

11 ובפרטיות יותר בתורה עצמה – החילוק שבין
12 נגלה דתורה לפנימיות התורה: נגלה דתורה,
13 "ששים מסכתות" שמבארים פרטי ההלכות דאיסור
14 והיתר טומאה וטהרה כשר ופסול שעל ידם נעשה
15 בירור העולם, הם באופן של התחלקות; ופנימיות
16 התורה, שמבארת עניני אלקות, "דע את אלקי
17 אביך"¹⁰⁸, היא באופן של אחדות ("לית תמן כו'
18 מחלוקת"¹⁰⁹, גם מלשון התחלקות).

19 ודוגמתו בישראל – שענין האחדות הוא מצד
20 הנשמה, ש"כולן מתאימות ואב א' לכולנה.. מצד
21 שרש נפשם בה' אחד¹¹⁰, וענין ההתחלקות הוא
22 מצד הירידה בגוף ("שהגופים מחולקים"¹¹⁰) כדי
23 לברר העולם.

24 ובפרטיות יותר בעבודת הנשמה עצמה – שענין
25 ההתחלקות הוא מצד הכחות הפרטיים דשכל
26 ומדות, וענין האחדות הוא עצם הנשמה שלמעלה
27 מהתחלקות דכחות פרטיים, שהתגלותה ע"י
28 הביטול והעדר המציאות.

29 והחידוש שבדבר – שאף שצריך העבודה
30 דבירור העולם היא מצד דרגת ההתחלקות שבתורה
31 ובישראל, ואילו דרגת האחדות שבתורה ובישראל
32 היא למעלה מהעולם, מ"מ, צריכה להיות העבודה
33 בעולם גם מצד דרגת האחדות שבתורה ובישראל,
34 שע"י נעשה בירור העולם בתכלית השלימות,
35 שנמשך ומתגלה בעולם דרגת האלקות שלמעלה
36 מהעולם, ועד לאחדות הפשוטה.

(105) ראה רמב"ם הל' יסוה"ת פ"ב ה"י.

(106) ראה תנחומא פקודי ג. ועוד.

(107) אבות דר"נ ספ"ל א.

(108) דה"א כח, ט. וראה תניא קו"א קנו, ב. ובכ"מ.

(109) זח"ג קכד, ב – ברע"מ. הובא ונת' בתניא אגה"ק סכ"ו.

(110) תניא רפ"ב.

(111) ראה תניא ספ"ג.

(112) תנחומא בהעלותך יו"ד. במדב"ר פט"ו, טו. ועוד.

(113) וכמודגש במ"ת (שאוה"י הביטול בתכלית השלימות עד
שפרחה נשמתן) – "אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענו, אחת
דיבר אלקים שנים זו שמעתי" (פרש"י פרשתנו טו, כב).

(114) ובפרט ע"פ המבואר במדרשי חז"ל ש"שנים אנשים" היו
כלב ופינחס, ואעפ"כ, נזכרו בכתוב כ"שנים אנשים" סתם (כמו
מרגלים ע"ד הרגה – וראה לעיל הערה 68), שבזה מודגש עוד
יותר ענין הביטול.

(115) ואדרבה – בהפשיטות דאנשים פשוטים מתגלה פשיטות
העצמות (ראה כש"ט הוספות סקנ"ד ואילך. וש"נ).

ויש לומר, שה"חלוקה" ל"ג שבטים דלעתיד
לבוא קשורה עם דרגת האחדות שלמעלה
מהתחלקות – י"ג בגימטריא אפ"ה:

חלוקת הארץ לעתיד לבוא תהי' באופן
ש"הקב"ה מחלק להן בעצמו, שנאמר¹²⁸ ואלה
מחלוקתם נאום ה' ¹²⁹, שמזה מובן, שגם החלוקה
היא מצד ובאופן של אחדות, שלכן, "לא כחלוקה
של עולם הזה חלוקה של עולם הבא, העולם הזה
אדם יש לו שדה לבן אין לו שדה פרדס, שדה
פרדס אין לו שדה לבן, לעולם הבא אין לו כל
אחד ואחד שאין לו בהר ובשפלה ובעמק¹²⁹,
שנאמר שער ראובן אפ"ה שער יהודה אפ"ה שער לוי
אפ"ה, הקב"ה מחלק להן בעצמו כו" ¹³⁰.

וההסברה בזה (בפנימיות הענינים) – שבזמן
הזה נעשה בירור העולם ע"י המשכת וגילוי דרגת
האלקות השייכת לעולם שלכן מתלבשת
בהתחלקות שבעולם, ולעתיד לבוא (לאחרי
שיושלם בירור העולם) תהי' גם המשכת וגילוי
דרגת האלקות שלמעלה מהתחלקות דעולם,
אחדות הפשוטה, ע"י האחדות דישאל שיהיו
כולם בדרגת שבט לוי – "לא שבט לוי בלבד אלא
כל איש ואיש כו' אשר נדבה רוחו אותו.. ה"ז
נתקדש קדש קדשים ויהי' ה' חלקו ונחלתו לעולם
ולעולמי עולמים.. כמו שזכה לכהנים ללוים¹³⁰.

ובפרטיות יותר (לעתיד לבוא גופא) – ה"ז
החילוק שבין המעמד ומצב ד"מלאה הארץ דעה
את ה'" (כמ"ש הרמב"ם בהלכות תשובה)

(128) יחזקאל מח, כט.

(129) ומ"ש בב"ק (שבהערה 63) שגם בחלוקה דעוה"ז "אין
לך כל שבט ושבט מישאל שאין לו בהר ובשפלה ובנגב ובעמק"
– ה"ז רק בנוגע לכללות השבט, משא"כ לעוה"ב ה"ז בנוגע לכל
אחד מישאל, "ומשמע לו שער ראובן אחד היינו לכל אחד", "אי
נמי", בעולם הזה אין להם בשוה מזה כמו מזה, אלא מזה מעט
ומזה הרבה, אבל לעולם הבא יש לו מן הכל שיעור שוה" (תור"ה
העולם הזה ב"ב שם).

(130) רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל. – ומסיים: "הרי דוד
ע"ה אומר ה' מנת חלקי וכופי אתה תומיך גורלי", בחי' הגורל
שבנשמה, עצם הנשמה, שהיא בכל ישראל בשוה**.

(*) כי, התירוץ הא' הוא רק להגירסא "אין לך כל שבט ושבט מישאל
כו", משא"כ להגירסא (בב"ק) "אין לך מישאל" (שזורי הגירסא
הרווחת שמביא תוס' בב"ב, ואח"כ מוסיף "ומיהו אית דגרט אין לך
שבט ושבט מישאל").

(**) ולהעיר, שגם חלוקת הארץ היא "בגורל" – שהתחלקות (חלוקה)
קשורה עם העצם שלמעלה מהתחלקות (ראה סה"מ מלוקט ח"א ע'
קלט ואילך. וש"נ).

1 ו"מרגלים חרש" – שהעבודה שמצד הקב"ע
2 וביטול היא (לא מתוך פירסום ורעש, אלא)
3 בחשאי, "הצנע לכת עם אלקיך"¹¹⁶.

4 יא. ויומתק יותר ע"פ המבואר במדרשי חז"ל¹¹⁷
5 ש"שנים אנשים" ששלח יהושע הם כלב ופינחס:
6 כלב – הוא היחידי (נוסף על יהושע) שנשאר
7 מהמרגלים דמשה, כיון ש"היתה רוח אחרת עמו
8 וימלא אחרי גו"¹¹⁸. אבל פינחס, בנו של אלעזר
9 בן אהרן הכהן, משבט לוי – למה שלחו יהושע
10 לראות את הארץ לצורך כיבושה, הרי שבט לוי
11 "לא עורכין מלחמה כשאר ישראל"¹¹⁹?

12 ויש לומר הביאור בזה – ע"פ דברי הגמרא¹²⁰
13 "עתידה ארץ ישראל שתתחלק לשלושה עשר
14 שבטים", שגם שבט לוי יקבל חלק בארץ, כמ"ש¹²¹
15 "שער לוי אחד":

16 "למה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובביותה
17 עם אחיו – מפני שהובדל לעבוד את ה' לשרתו
18 ולהורות דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים,
19 שנאמר¹²² יורו משפטיך ליעקב ותורתך לישראל,
20 לפיכך הובדלו מדרכי העולם, לא עורכין מלחמה
21 כשאר ישראל ולא נוחלין.. אלא הם חיל השם,
22 שנאמר¹²³ בך ה' חילו, והוא ברוך הוא זוכה להם,
23 שנאמר¹²⁴ אני חלקך ונחלתך"¹¹⁹.

24 אבל לעתיד לבוא – כיון ש"באותן הימים
25 תרבה הדעה והחכמה והאמת, שנאמר¹²⁵ כי מלאה
26 הארץ דעה את ה'" ¹²⁶, ועד ש"לא יהי' עסק כל
27 העולם אלא לדעת את ה' בלבד.. שנאמר כי מלאה
28 הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים"¹²⁷ – לא יהי'
29 צורך בהבדלה דשבט לוי מדרכי העולם שיהי' אז
30 בתכלית השלימות, ולכן יקבל גם שבט לוי חלק
31 ונחלה בארץ.

(116) מיכה ו, ח.

(117) כנ"ל הערה 27.

(118) פרשתנו יד, כד.

(119) רמב"ם הל' שמיטה ויובל פי"ג הי"ב.

(120) ב"ב קכב, א.

(121) יחזקאל מח, לא. ב"ב שם.

(122) ברכה לג, יו"ד.

(123) שם, יא.

(124) קרח יח, כ.

(125) ישעי' יא, ט.

(126) רמב"ם הל' תשובה ספ"ט.

(127) שם בסיום וחותם ספרו.

יתירה) במרגלים דיהושע) מודגשת הפעולה 32
דבירור הארץ גם ובעיקר מצד וע"י דרגת האחדות 33
שבישראל ובתורה – יש לבאר גם הקשר והשייכות 34
דפרשת המרגלים לפרשת ציצית: 35

ובהקדם ביאור מעלתה של מצות ציצית, שעם 36
היותה מצוה פרטית, ה"ה "שקולה כנגד (וכוללת) 37
כל המצוות", שנאמר "וראיתם אותו וזכרתם את 38
כל מצוות ה'" – דלכאורה אינו מובן: כיון 39
שהמצוות הם באופן של התחלקות, להיותם 40
ציוויים להאדם איך להתנהג בעולם בהתאם 41
להתחלקות דהאדם ודהעולם – איך שייך שבמצוה 42
פרטית יהיו כלולים כל מצוות התורה? 43

והביאור בזה – שגם המצוות (ציוויים להאדם 44
איך להתנהג בעולם) ענינם האמיתי – מצוות 45
התורה, חכמתו ורצונו של הקב"ה, ולכן יש בהם 46
נקודת האחדות דה' אחד, שהוא ית' ורצונו 47
וחכמתו אחד. 48

וענין זה ניכר בגלוי במצוות ציצית – "וראיתם 49
אותו וזכרתם את כל מצוות הוי" – שע"י ראיית 50
הציצית "שמנין גימטריא של ציצית שש מאות, 51
ושמונה חוטים וחמשה קשרים הרי תרי"ג", רואים 52
את נקודת האחדות שבכל פרטי המצוות – "מצוות 53
הוי", מצוות התורה, רצונו וחכמתו של הקב"ה¹⁴⁰. 54

ומציצית נמשך גם בשאר המצוות – שקיומם 55
יהי' (לא רק מצד דרגת ההתחלקות שבהם בערך 56
וביחס להתחלקות דהאדם ודהעולם, אלא) גם 57
מצד נקודת האחדות שבהם – "למען תזכרו 58
ועשיתם את כל מצוותי", שעשיית כל המצוות תהי' 59
באופן ד"מצוותי" ("מצוות הוי"). 60

(למלך המשיח* – רשב"ם שם) .. דכתיב והנותר לנשיא מזה
ומזה גוי" – ש"הנשיא הוא הכל", שכולל ומאחד כל בני".

140) והחידוש במצות ציצית גם לגבי ע"ז ושבת (כנ"ל הערה
13) – שע"ז היא הכלל דכל המצוות לפני התחלקות לתרי"ג,
"אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה שמענוס, אחת דיבר אלקים שתיים
זו שמעתי", ושבת הו"ע כללי שלמעלה מהתחלקות, כיון ששבת
הוא למעלה מהעולם, משא"כ מצות ציצית, להיותה מצוה פרטית,
מודגשת בה יותר החידוש דהתגלות נקודת האחדות שלמעלה
מהתחלקות.

(* וראה רמב"ם הל' מלכים פ"ד ה"ח: "המלך המשיח נוטל מכל
האדנות שבושין ישראל חלק אחד משלושה עשר, ודבר זה חזק לו
ולבניו עד עולם" ("זה מבורר בנבואת יחזקאל והנותר לנשיא .. למדנו
שרי' נוטל חלק כאחד השבטים, והנשיא הוא מלך המשיח" (רדב"ז
שם)).

1 לההוספה (בהלכות מלכים) ד"כמים לים
2 מכסים¹³¹:

3 "מלאה הארץ דעה את ה'" – שהמציאות
4 ד"הארץ" מלאה וחדורה כולה ב"דעה את ה'" –
5 מצד וע"י דרגת האלקות שבערך להארץ, שזוהי
6 דרגת התורה ("דעה את ה'") שיוודת ונמשכת לפי
7 ערך גודל העולם (דרגת ההתחלקות שבתורה).

8 ולמעלה מזה, "כמים לים מכסים" – שהמציאות
9 דהארץ מכוסה לגמרי במי הדעת – מצד וע"י דרגת
10 האלקות שלמעלה מהארץ, תורה ("דעה את ה'")
11 בטהרתה, חכמתו של הקב"ה ("תורה אחת"),
12 אשר, ע"י המשכתה והתגלותה בעולם ניכר ונראה
13 בגלוי שהמציאות דכל העולם אינה אלא ההתגלות
14 דחכמתו של הקב"ה, "כולם בחכמה עשית"¹³²,
15 וכמאורז"ל "כל מה שברא הקב"ה בעולמו לא בראו
16 אלא לכבודו"¹³³, ו"אין כבוד אלא תורה"¹³⁴,
17 ובלשון הרמב"ם בהתחלת ספרו ("מתכיפין
18 התחלה להשלמה"¹³⁵ באופן מחודש ונעלה יותר)
19 "יסוד היסודות ועמוד החכמות לידע שיש שם מצוי
20 ראשון כו' וכל הנמצאים כו' לא נמצאו אלא
21 מאמתת המצאו", "הוא שהתורה אומרת אין¹³⁶ עוד
22 מלבדו"¹³⁷.

23 ויש לומר, שההכנה לשלימות הארץ לעתיד
24 לבוא, כשתתחלק הארץ ליי"ג שבטים, גם "שער לוי
25 אחד", ע"י ומצד דרגת האחדות שבישראל
26 ובתורה, התחילה בשילוח המרגלים ע"י יהושע,
27 שהוסיף על השליחות דמשה עי"ז ששלח (נוסף על
28 כלב, מהמרגלים ששלח משה) גם את פינחס¹³⁸,
29 משבט לוי, שבט היי"ג, בגימטריא אחד¹³⁹.

30 יב. ע"פ המבואר לעיל שבכללות הענין דשילוח
31 המרגלים (הן במרגלים דמשה, והן (ובהדגשה

131) ראה גם "הדרן על הרמב"ם" (משיחות ש"פ לך לך) שנה
זו. וש"נ.

132) תהלים קד, כד.

133) אבות ספ"ו.

134) שם מ"ג.

135) נוסח "מרשות" לחתן בראשית.

136) ואתחנן ד, לה.

137) הלכה ד.

138) ולהעיר, ש"פינחס הוא אליהו" (זח"ב קצ, סע"א. ועוד),
מבשר הגאולה.

139) ויומתק ע"פ דברי הגמרא (ב"ב שם) "אידך (חלק היי"ג)
למאן (דהא יי"ב שבטים לחוד הוא דשקלי ביהזקאל (שאף שנוסף
לוי בא יוסף במקום אפרים ומנשה) – רשב"ם שם) .. לנשיא

ד"העמידו תלמידים הרבה" 146, ועד ש"מצות עשה 34
של תורה על כל חכם וחכם מישראל (כל יחיד) 35
ללמד את כל התלמידים" 147.

ויש להוסיף, שנקודת האחדות דישראל ודתורה 37
היא בהדגשה מיוחדת בלימוד הרמב"ם (כהמנהג 38
שנתפשט בשנים האחרונות ללמוד שיעור יומי 39
ברמב"ם, ג' פרקים ליום) – שכל בני" מתאחדים 40
בלימוד כל התורה ("מקבץ לתורה שבעל פה 41
כולה" 148), כמשנ"ת בארוכה במק"א"א 149.

ועוד ועיקר – האחדות דישראל ודתורה שע"י 43
הפצת המעיינות דפנימיות התורה ("סתים" שבתורה, 44
שעל ידה נעשית האחדות ד"סתים" דישראל עם 45
"סתים" דקוב"ה 150) חוצה, עד לחוצה שאין חוצה 46
הימנו, כפי שנתחדש במיוחד בדורנו זה גם 47
ובמיוחד בחצי כדור התחתון (שבו לא הי' הגילוי 48
דמ"ת" 151), שבו נקבע מושבו של נשיא הדור, כ"ק 49
מו"ח אדמו"ר, משה שבדורנו, ומשם מופצים 50
המעיינות בכל קצוי תבל ממש, ובמשך יובל שנים 152
("עולם" 153), אשר, ע"י ההוספה בהפצת המעיינות 52
חוצה (שכבר היתה באופן ד"די והותר"), "דע את 53
אלקי אביך", "לדעתך" 154, זוכים 155 תיכף ומיד 54
ל"אותו הזמן.. (ש)לא יהי' עסק כל העולם אלא 55
לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים 56
גדולים ויודעים דברים הסתומים וישיגו דעת 57
בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה 58
את ה' כמים לים מכסים". 59

(146) אבות פ"א מ"א.

(147) רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ב ולאדה"ז שם ה"ח.

(148) לשון הקדמת הרמב"ם לספר הי"ד.

(149) לקו"ש חכ"ז ע' 229 ואילך. ועוד.

(150) ראה זח"ג עג, א. לקו"ת ויקרא ה, ג. נצבים מו, א.

ובכ"מ.

(151) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' שלא. וש"נ.

(152) כולל ובמיוחד בענין שהזמן גרמא, יובל שנים לכ"ח

("כח") סיון (שמתברך מיום הש"ק זה) – ראה בארוכה שיתח

כ"ח סיון.

(153) קידושין טו, א. מכילתא ופרש"י משפטים כא, ו.

ולהעיר גם מלקו"ת פרשתנו מב, ד ואילך.

(154) כולל גם ההוספה ב"לדעתך" דמשה (ועי"ז גם במשה

שבכאור"א מישראל) – כמארז"ל "צדיקים אין להם מנוחה לא

בעוה"ז ולא בעוה"ב" (ברכות בסופה. וש"נ), "האבות ומשרע"ה

שהם בג"ע יותר מג' אלפים שנה ומתעלים בכ"י ג"פ כו" (סה"מ

תרנ"ד ע' רכ. ועוד).

(155) כהבטחת מלך המשיח להבעש"ט – במענה לשאלתו

אימת אתי מר – כשיפוצו מעינותיך (דהבעש"ט) חוצה (אגה"ק

דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו).

1 וזהו גם תוכן הענין דשילוח י"ב המרגלים לתור
2 את הארץ (שסיומו וחותמו בפרשת ציצית) 141 –
3 שגם העבודה הפרטית דכל שבט בבירור חלקו הפרטי
4 בארץ, חדורה בנקודת האחדות (שבישראל
5 ובהתורה) שלמעלה מהתחלקות, כמודגש בכך
6 שהנשיא דכל שבט הולך לתור את הארץ כולה, גם
7 החלקים דשאר השבטים.

8 יג. עפ"ז מובן גם הלימוד וההוראה משילוח
9 המרגלים בעבודת כאור"א מישראל – הדגשת
10 נקודת האחדות שבישראל ובתורה:

11 גם עבודתו הפרטית של כאור"א מישראל כפי
12 שמחולקים זמ"ז, כולל ובמיוחד בהענין ד"לדעתך"
13 (עיקר מציאות האדם), ש"אין דיעותיהם שוות" 142,
14 צריכה להיות חדורה בנקודת האחדות שלמעלה
15 מהתחלקות, כפי שמתבטאת (לכל לראש) באהבת
16 ישראל ואחדות ישראל, שמתבונן בדעתו ("לדעתך")
17 בצרכיו של הזולת לעזור ולסייע בכל המצטרך לו,
18 הן ברוחניות והן בגשמיות, וכפי שאומרים בדיבור
19 (ועקימת שפתיו הוי מעשה"ה 143) בהתחלת כל יום
20 לפני התפלה 144: "הריני מקבל עלי מצות עשה של
21 ואהבת לרעך כמוך" 145.

22 ובפרטיות יותר – בנוגע לב' החלוקות
23 (הכלליות) שבישראל, ישכר וזבולון:

24 נוסף להאחדות שנעשית עי"ז שגם יושבי אוהל
25 מקיימים מצות הצדקה, וגם בעלי עסק קובעים
26 עתים לתורה, יכולה וצריכה להיות האחדות גם
27 בכל א' מהחלוקות דתורה וצדקה, ולדוגמא: בצדקה
28 – שנותן צדקה גם לזכותו של הזולת, ודכו"כ
29 מישראל, וישנם כאלה שהקב"ה בירכם בעשירות
30 מופלגה שנותנים צדקה לזכותם של כל בני ובנות
31 ישראל שבדור (פרוטה אחת או חמש פרוטות עבור
32 כאור"א מישראל), והלואי שירבו כמותם בישראל,
33 ובתורה – שלומד תורה גם עם הזולת, ועד לאופן

(141) משא"כ שילוח ב' המרגלים דיהושע – בהפטורה
שלאחרי הקריאה דפרשת ציצית – אחדות שלמעלה מהתחלקות
לפרטים*.

(142) ראה ברכות נח, א. סנהדרין לח, א. ועוד.

(143) סנהדרין סה, א.

(144) ראה לקו"ש חכ"ה ע' 374. וש"נ.

(145) ועי"ז ניתוסף גם בעניניו הפרטיים ע"י תפלתו (בקשת
צרכיו) – ש"תעלה תפלתו כלולה מכל תפלות ישראל ותוכל
לעלות למעלה ולעשות פרי" (שער הכוונות בתחלתו. ועוד).

(*) ומצד זה שייך יותר להכלל דע"ז ושבת (ראה הערה הקודמת).

ובארץ ישראל עצמה – באים לירושלים עיר 14
הקודש שלא נתחלקה לשבטים¹⁵⁸, ולבית המקדש 15
השלישי, 16
ושם מקריבים (לכל לראש) קרבן תודה על 17
היציאה דכל בני ממאסר הגלות¹⁵⁹, ומנסכים היין 18
בכל כלי שיר¹⁶⁰, ובפרט ה"שיר חדש" (לשון זכר) 19
דגאולה שאין אחרי גלות¹⁶¹, 20
ולומדים "תורה חדשה (אשר) מאתי תצא"¹⁶² 21
באופן ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם 22
ידעו אותי"¹⁶³, ועוד והוא העיקר – שכל זה נעשה 23
בפועל ממש, ותיכף ומיד ממש. 24

(158) מגילה כו, א. וש"נ.

(159) במכ"ש וק"ו מהיציאה ממאסר דאיש פרטי** –
"ארבעה צריכין להודות יורדי הים .. ומי שה' חבוש מבית
האסורים .. יודו לה' חסדו ונפלאותיו לבני אדם" (ברכות נד, ב),
ועאכ"כ היציאה דכל בני ממאסר דכל ד' הגלויות לגאולה
שאין אחרי גלות.

(160) ראה רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"ו ה"ה.

(161) מכילתא בשלח טו, א. ועוד.

(162) ישעי' נא, ד. ויק"ר פ"ג, ג.

(163) ירמ' לא, לג.

(**) להעיר מהשייכות לכ"ח סיון – ראה לעיל הערה 152.

יד. וכן תהי' לנו – שתיכף ומיד ממש, ביום זה, 1
יום הש"ק פרשת שלח, מתקיימת בפועל ממש 2
הבשורה שבפרשת השבוע: "בישר להם שיכנסו 3
לארץ", וכסיום וחותם ההפטורה: "נתן ה' בידינו את 4
כל הארץ וגם נמוגו כל יושבי הארץ מפנינו", 5
– כולל ובמיוחד (ע"ז) שגם ברגעי הגלות 6
האחרונים עומדים בתוקף על שלימות הארץ בנוגע 7
לחלקי הארץ שכבר ניתנו ע"י הקב"ה לבעלותם 8
של בני ישראל לאחזיר ח"ו אף שעל משטחי ארץ ישראל 9
לאומות העולם¹⁵⁶ – 10

וכל בני באים לארץ ישראל בשלימותה, 11
שלימות בשלימות: ארץ עשר אומות (כולל גם 12
ארץ קניי קניזי וקדמוני)¹⁵⁷ שתתחלק ל"ג שבטים, 13

(156) להעיר ממגילת תענית (פ"ג) * שבכ"ה סיון (ערב יום
הש"ק זה) בטל הערעור דאזה"ע שהיו רוצים ליטול חלק מיהודה
וירושלים ע"י ה"תשובה נצחת" של גביהה בן פסיסא.
(157) לך לך טו, יח-כא ובפרש"י.

(*) ומ"ש בסנהדרין (צא, א) "ככ"ד ניסן" – טענת הדפוס הוא, וצ"ל
כ"ה במקום כ"ד, וסיון במקום ניסן (ודאי ט"ס הוא הואיל דמוכח זה
מהכא (ממגילת תענית), דספי מסתבר לומר דנתחלק התם מלת סיון
להדפיס במקומו ניסן, מלומר דכל המעשה דהכא שלא במקומו עומד,
דשייד לעיל פ"א" (הפרק דחודש ניסן) – ראה בארוכה תוס' חדשים
למגילת תענית שם.

המשך ביאור למס' ערכין ליום רביעי עמ' א

המזבח. 19
מבררת הגמרא: מאי שנא הני – מה השתנה באלו הימים 20
שמנגנים בהם בחליל מימים אחרים. מבארת הגמרא: הואיל 21
ויהייד גומר בְּהֵן אֶת הַחֵלֶל – מכיון שגם היחיד אומר בהם הלל 22
שלם, דאמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בן יהוידק, ישנם 23
שמונה עשר ימים בשנה שתיחיד גומר בְּהֵן אֶת הַחֵלֶל, ואלו 24
הם, שמונה ימי החג של סוכות, ושמונה ימי החנוכה, ויום 25
טוב הראשון של פסח, ויום טוב (הראשון) של עצרת ו-חג 26
השבועות. ובאלו הימים, מלבד ימי החנוכה שאין בהם קרבן 27
היום, מנגנים בחליל לפני המזבח. ובגולה – בחוצה לארץ, 28
שנהגים יום טוב שני של גלויות מספיקא דיומא, ישנם עשרים 29
ואחד ימים שהיחיד גומר בהם את ההלל, ואלו הם, תשעה ימי 30
החג של סוכות, ושמונה ימי החנוכה, ושני ימים טובים של 31
פסח, ושני ימים טובים של עצרת. 32
מבררת הגמרא במה שונים אלו הימים שגומרים בהם את ההלל: 33
מאי שנא בְּהֵן הסוכות דאמרינן הלל שלם בכל יומא מיומנת 34
החג, ומאי שנא בפסח דלא אמרינן הלל שלם 35

מקשה הגמרא: פשיטא – הלא פשוט וברור הוא שהולך רב 1
כהנא בשיטת רבי יהודה ומה חידוש יש בכך. מיישבת הגמרא: 2
מהו דתימא – שמא תאמר אלמלא חידוש הגמרא שאפילו 3
ברפנן אתיא – הולכים דבריו, שבאמת סובר שכל תקיעה מבין 4
השלש מצוה בפני עצמה היא, ואם הפסיק הפסקה מועטת אין 5
זה הפסק, ומה שאמר 'אין בין תקיעה לתרועה' כוונתו שלא 6
ישהה יותר מדאי והיינו, יותר מן הזמן שנמשכת תקיעת כל 7
שלשת התקיעות) בין תקיעה לתרועה, ולאפוקי מדרבי יוחנן, 8
דאמר, שמע תשע תקיעות של ראש השנה בתשע שעות 9
ביום, שהפסיק שעה בין תקיעה לתקיעה, יצא ידי חובה. אבל 10
לעולם סובר רב כהנא כרבנן והפסקה מועטת אינה הפסק. קא 11
משמע לן – באה הגמרא להשמיענו שאינו סובר כרבנן אלא 12
כרבי יהודה, וכוונת דבריו שאף הפסקה מועטת הרי היא הפסק. 13
שואלת הגמרא: ואימא ה"ב נמי – ואולי באמת כך היא כוונתה, 14
שאין להפסיק הפסק מרובה בלבד, וסובר כרבנן ששלש מצוות 15
הן. מיישבת הגמרא: אם כן, מאי – מה היא הלשון 'ולא כלום', 16
שמשמע שאין להפסיק כלל ואפילו לא הפסקה מועטת. 17
שנינו במשנה שנים עשר יום בשנה מכה בחליל וכו' לפני 18

לקוטי שיחות פרשת קורח כרך יח

מתורגם ללשון הקודש

כהונה⁸ – ולא על לוי, שהרי קורח עצמו היה לוי, 18
ומבין החשובים שבהם – בן יצהר בן קהת?⁹ 19

לכאורה, ניתן היה לתרץ שאכן זו עצמה היא 20
הסיבה: כיון שקורח היה משבט לוי, והמחלוקת נגרמה 21
על-ידו ועל ידי עוד אנשים משבט לוי – הרי עצם 22
היותם בני לוי¹⁰ היה הגורם לטענתם ומחלוקתם, כפי 23
שאמר להם משה¹¹: "שמעו נא בני לוי המעט מכם כי 24
הבדיל אלוקי ישראל אתכם מעדת ישראל... לעבוד... 25
ויקרב אותך ואת כל אחיך בני לוי אתך ובקשתם גם 26
כהונה" – ניתן היה לטעות ולחשוב שעקב זאת נפגעה 27
ח"ו חשיבותו של שבט לוי ותפקידו. לכן צויה 28
הקדוש-ברוך-הוא, ביחד עם הציווי על מתנות כהונה, 29
גם על נתינת מעשר לבני לוי... ללמדנו שבני לוי 30
נשארו בחשיבותם¹². 31

אך קשה לומר כך, כי מזה שהתורה מזכירה את 32
ענין המעשרות בהמשך למתנות כהונה, ובתוספת וא"ו 33
החיבור¹³, מובן, שגם הקשר שבין ענין המעשר ללויים 34
לבין מחלוקת קורח הוא באותו אופן כמו הקשר שבין 35
מתנות כהונה לבין מחלוקת קורח, כלומר, כדי להדגיש 36
מלכתחילה באופן חיובי את מעלת הלוייה¹⁴, ולא רק 37
כדי למנוע את שלילת המעלה¹⁵. 38

א.

מהו הקשר שבין המעשר ללוי לבין מחלוקת קורח?

1 אודות סמיכות הפרשיות והקשר שבין "ואני הנה
2 נתתי לך את משמרת תרומותי לכל קדשי בני
3 ישראל..."¹ – ענין מתנות כהונה – לבין מחלוקת קורח
4 האמורה לפני כן בפרשה, נאמר ב"ספרי", ורש"י מציין
5 זאת בפירושו², שלאחר ש"בא קורח וערער על
6 הכהונה"³ אמר הקדוש-ברוך-הוא, שאת כהונת אהרן
7 הוא כותב וחותם ומעלה בערכאין, וזאת באמצעות
8 מתנות כהונה⁴.

9 וצריך להבין: זהו הסבר לקשר שבין מתנות כהונה
10 לבין מחלוקת קורח, אך מה הקשר בין ענין המעשר⁵
11 הניתן ללוי ("ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר..." המוזכר
12 מיד אחרי ובאותה אמירה של "אני חלקך, מתן
13 דייהבית לך אינן חולקך"⁶ – מתנות כהונה⁷) – לבין
14 מחלוקת קורח?

15 יותר מזה: לכאורה, לא זו בלבד שאין לכך שום
16 קשר למחלוקת קורח, אלא זהו ענין הנוגד לזה:
17 מחלוקת קורח היתה רק על הכהונה – "ובקשתם גם

שם ד"ה ודתן).

(10) (או ראשי סנהדראות) ע"ד טלית שכולה תכלת – שלדעתם א"צ
לציצית – (ראה פרש"י ר"פ קרח ד"ה ודתן).

(11) טז, ח ואילך.

(12) להעיר מש"ך עה"ת פרשתנו יח, כו.

(13) ולבני לוי גוי' (יח, כא).

(14) להעיר שגם שם נאמר "ולבני לוי ונה נתתי" ובספרי שם "אין
הנה אלא שמחה" כבספרי ופרש"י שם, ח במתנות כהונה. וראה לקו"ש
חכ"ג הנ"ל.

(15) בפשטות י"ל שסמיכות מתנות כהונה וכן מעשר ללוי מובנת
מעצמה, כי בא בהמשך לפרשה שלפניו (יח, א ואילך) "אתה ובניך וביית
אביך אתך תשא את עון המקדש גוי'" (שהוא מענה לבני"י, יז, כד-כח)
הן גוענו גוי' כל הקרב הקרב אל משכן ה'" (י"ג, כ"ג) "וגם את אחיך מטה לוי
גוי' הקרב אתך גוי' ושמרו גוי' לעבוד גוי'". וכמפורש בהפסוק (יח, כא-ב),
"ולבני לוי הנה נתתי כל מעשר בישראל גוי' חלק עבודתם גוי' ולא יקרבו
עוד בני"י אל אוהל מועד גוי'" ועד"ז הוא במתנות כהונה (כמ"ש במפרשי
התורה – ספורנו יח, ח. אוה"ח שם. ועוד. ולהעיר מספרי שם, כא דעת
ר' יאשיהו). אלא שבספרי (ופרש"י) מתרצים האריכות הגדולה בפרטי
מתנות כהונה ולא כללות הענין שניתנו לו מת"כ – שהביאור הוא משל
למלך כו', לבטל ערעור קרח "ולכך נסמכה פרשה זו לכאן".

(1) פרשתנו יח, ח ואילך.

(2) עה"פ. ובספרי נשנה גם לקמן פסוק כ.

(3) כ"ה בספרי ועד"ז בפרש"י (בא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה
בא הכתוב ונתן לו). אבל במדרש לקח טוב: לפי שערער קרח על מתנות
כהונה בא הכתוב ללמד לקיים לאהרן ולבניו את המתנות, ללמדך כו'.
וראה תנחומא פרשתנו ג. במדבר"י פ"ח ד: התחילו כו' להתגרות כו'
כ"ד מת"כ כו'.

(4) בספרי "לכך נאמרה פרשה זו סמוך לקרח". אבל בפרש"י מסיים
"ולכך נסמכה פרשה זו לכאן" (ועד"ז במדרש לקח טוב שם), ונתבאר
בארוכה בלקו"ש חכ"ג ע' 124 ואילך. ואכ"מ.

(5) המדובר בהמשך הפרשה שם כא ואילך.

(6) ת"א שם (שהוא קרוב לפשט"מ יותר מתיב"ע – שתרגם "אנא
חלקך").

(7) בפשטות ה' אפ"ל (בהמשך להנ"ל) דמכיון דתרומת מעשר מן
המעשר היא א' מכ"ד מתנות כהונה, הוצרך להקדים תחלה מצות נתינת
מעשר ללוי. אבל לפי"ז קשה דמצות מעשר נאמרה בהמשך ובתוך
הדיבור (לאהרן) * ע"ד מתנות כהונה (ובוא"ז המוסף), ותרומת מעשר
נאמרה בדיבור (ובפרשה) בפ"ע – ולמשה (יח, כה). וראה לקמן הערה
15.

(8) טז, יוד.

(9) ריש פרשתנו. ואדרבא זה גרס שבא "לחלוק עם משה" (פרש"י

(*) ולהעיר שבפסוק כ נאמר עוה"פ (נוסף על תחלת הפרשה בפסוק ח) ויאמר ה' אל אהרן.

באופן של "ושם דרך... ששוקל דרכיו"³⁰.
 דוגמא נוספת: רבי שמעון בר יוחאי וחבריו – אשר
 "הרבה עשו כרבי שמעון בר יוחאי ולא עלתה
 בידם"³¹, ורבי אלעזר בנו ("חבריו") אפילו לאחר
 השנה השלוש-עשרה במערה "הוי מחי"³² (=היה)
 מכה).

בכך מובן מדוע הציווי על מתנות כהונה נכתב
 לאחר מחלוקת קורח: מתנות כהונה מבטאות את
 הקשר שבין ישראל לכהנים – שישראל נותנים
 מרכושם לכהנים, המופרשים מעניי העולם. כלומר,
 הם מרוממים את העניינים הגשמיים שלהם, ההופכים
 למתנות כהונה, ואשר עליהם נאמר "אני חלקך",
 כדלעיל, שהם ניתנים לקדוש-ברוך-הוא.

אך, לכאורה, אין די בכך: אמנם, בפועל חלק קורח
 על הכהונה ובמיוחד על כהונת אהרן, אך כוונתו,
 ותפיסתו את ענין הכהונה, היתה שתהיה רק הפרדה³³,
 ולא יהיה חיבור בין "תחתונים", העולם, לבין
 "עליונים" – קדושה ואלקות. ובהתאם לכך, לכאורה,
 היה צריך להיות התיקון באופן שהעניינים הגשמיים
 יימסרו לגמרי לקדוש-ברוך-הוא, כך שיווצר חיבור
 נצחי בין עליון לתחתון, כאשר דבר גשמי ייעשה קדוש
 לגמרי, כשם שקרבנות המוקרבים לה' על המזבח הם
 קדושים לחלוטין, אך לא מן כל מתנות כהונה, אשר
 נאכלים (להנאת) הכהנים, וחלק מהם הם חולין.

ג.

יש קשר בין מחלוקת קורח לבין שחרור הרבי
 הרי"צ בג' תמוז

פרשת קורח נקראת לפעמים בשבוע שחל בו ג'
 תמוז, או ביום ג' תמוז עצמו – היום שבו שוחרר כ"ק
 מו"ח אדמו"ר, ממאסר בשנת תרפ"ז³⁴.

כמו כן: כיון שכל עניני התורה מדויקים לחלוטין,
 יש לומר, שהקשר שבין מתנות כהונה ולויה לבין
 מחלוקת קורח אינו רק באופן כללי, שמתנות כהונה
 הם סימן בלבד לחיזוק כהונת אהרן לאחר הערעור¹⁶,
 אלא שמהותן של מתנות כהונה ולויה קשורה למחלוקת
 קורח¹⁷ ומהווה מענה לטענת קורח.

ב.

טענת קורח: הכהן צריך להיות מובדל מן העם

כבר דובר בהרחבה¹⁸ על הנאמר ב"נועם
 אלימלך"¹⁹ שהענין של קורח, אשר בתרגום²⁰ נאמר
 9 "ואתפלג קורח", הוא בדומה לרקיע המבדיל בין מים
 למים²¹, לחלק ולהבדיל בין עליונים לתחתונים. ועל
 11 כך התבססה מחלוקתו על כהונת אהרן:

כיון שהכהן מנותק לחלוטין מעניי העולם, הוא
 עסוק רק בעניי קדושה²² – ובלשון הפסוק²³ "ויבדל
 14 אהרן להקדישו קדש קדשים הוא ובניו",

ובמיוחד אהרן, כהן גדול, שעליו נאמר²⁴ "ומן
 16 המקדש לא יצא" – אם כך "מדוע תתנשאו על קהל
 17 ה'"²⁵ – כיצד ומדוע צריכה להיות ההשפעה של
 18 התנשאות וקדושת אהרן על ישראל ("על קהל ה'")
 19 שגם הם יתעלו ויבדלו מעניי העולם, בעוד אשר
 20 עבודתם היא להתעסק עם דברים גשמיים ולעשות מהם
 21 כלים לאלקות.

ולפיכך טענתם "מדוע תתנשאו על קהל ה'" אינה
 23 סותרת לרצונם שהם עצמם יהיו כהנים – כי קורח חפץ
 24 בסוג אחר של כהונה, שאין לה קשר להשפעה על "כל
 25 העדה".

בדומה לענין שאנו מוצאים בקדושה, ששמאי²⁶ –
 27 מצד קפדנותו²⁷ – "דחפו באמת הבנין"²⁸, ו"בית
 28 שמאי במקום בית הלל אינה משנה"²⁹, כי דרכם היא

(26) ששרשו מקו הגבורה (זח"ג רמח, א. וראה הקדמת התיא). וראה
 זח"א שם. לקו"ת פרשתנו נד, סע"ב ואילך. ובהנסמן בהערה 77.

(27) וראה ב"ב (קס, ב) ע"ד כהנים קפדנין. ומבואר במ"א (וראה
 ביאורו"ז להצ"ע ע' תצא. לקלו"צ חקת ע' שפט) אין שיכול להיות זה
 אף שמברכין את בני" באהבה, ותלמידיו (וכש"כ בניו) של אהרן: אוהב
 את חבריו כמאמר הלל והנהגתו (בשבת לא, א).

(28) שבת שם.

(29) ברכות לו, רע"ב. וש"נ.

(30) לקו"ת שה"ש מח, ג.

(31) ברכות לה, ב.

(32) שבת לג, ב.

(33) ע"ד השייכות דשליה. וראה זבחים (ג, א) דמינה מחריב בה,
 דלאו מינה לא מחריב בה.

(34) פרשת המאסר והגאולה – ראה לקו"ד ליקוט לד-לו.

(16) ובפרט שע"ז כבר היתה ההוכחה מזה ש"פרח מטה אהרן" (יז,
 כג) וניתן "למשמרת לאות" – "לזכרון שבחתי באהרן הכהן" (רש"י
 שם, כה).

(17) להעיר ממדרש לקח טוב שבעה ערה 3.

(18) ראה לקו"ש ח"ח ע' 116 ואילך, וש"נ.

(19) הובא ונתבאר באוה"ת פרשתנו ע' תרצו, תשכג. ד"ה כל פטר
 רחם תרכ"ו. ועוד. ע"פ זח"א יז, א ואילך – הובא גם בצרור המור כאן.

(20) הובא בפרש"י.

(21) בראשית א, ז. וראה אוה"ת שם ח"ג תצו, ב ואילך.

(22) ל' הפרשה והבדלה (ראה תו"כ ופרש"י ר"פ קדושים. תניא פמ"ו.

אגה"ת פ"י. ועוד).

(23) דה"א כג, ג.

(24) אמור כא, יב.

(25) טז, ג.

31 אהרן, קשור לחלק של השחרור והגאולה כפי שהוא
32 היה (בחיצוניות לפחות) מוגבל עדיין בהגבלות הגלות
33 אצל אלו שאסרו את הרבי.

ד.

מדוע נקבע שיעור למתנות כהונה ומעשר?

34 כדי להבין זאת, יש להקדים ולהזכיר שאלה
35 פשוטה, לכאורה, לגבי ענין מתנות כהונה בכלל, וכן
36 לגבי מעשר:

37 מתנות כהונה³⁸, שיהודי נותן לכהן, הן רק חלק
38 קטן ומסויים מנכסיו. אפילו תרומה, חלה וכדומה –
39 הדברים שצריך לתת את ראשיתן לכהן – יש להן
40 שיעור, צריך לתת רק את ה"ראשית", ואפילו מדרבנן
41 נקבע שיעור לתרומה – עין יפה אחד מארבעים³⁹. וכך
42 גם בחלה⁴⁰. אבל אין היהודי צריך לתת לחלוטין את
43 כל תבואתו כתרומה וכדומה, אלא צריך להיות "שיריה
44 ניכרין"⁴¹, וכך גם לגבי מעשר, שהוא הרי עשירית
45 בלבד מן הפירות והתבואה.

46 ולכאורה, מובן מדוע יש שיעור "למטה"⁴², שאסור
47 לתת פחות ממנו. אך מדוע יש שיעור "למעלה" –
48 שאסור לתת ולהקדיש את כל נכסיו לה', ובחלק מהם
49 אסור לתת יותר מן השיעור שנקבע⁴³, ואף פוסק
50 הרמב"ם⁴⁴ "לעולם לא יקדיש אדם ולא יחרים כל
51 נכסיו, והעושה כן עובר על דעת הכתוב... אלא כל
52 המפזר ממנו במצוות אל יפזר יותר מחומש...".

ה.

לשיטת קורח נדרשת עבודה של "רצוא"

53 ההסבר לכל זה הוא: בתורת החסידות⁴⁵ מבואר
54 ההבדל שבין כהנים לבין לויים, שמהותו של כהן היא
55 היותו איש החסד⁴⁶, ומהותם של הלויים היא גבורה.
56 וקורח שהיה לוי, חפץ במחלוקתו על כהונת אהרן

1 וכידוע, שהכל בהשגחה פרטית, ובמיוחד לפי דברי
2 ה"של"ה³⁵ שכל המועדים נרמזים בפרשיות התורה
3 הנקראות בסמוך להם, מובן, שמשמעות יום זה קשורה
4 למשמעותה של פרשת קורח.

5 לפי ההסבר דלעיל על מחלוקת קורח, ניתן לכאורה
6 להסביר בפשטות את הקשר ביניהם:

7 כשם שקורח לא התנגד לעצם ענין הכהונה,
8 להבדלתם של הכהנים מן העם, אלא מחלוקתו היתה,
9 כאמור, על כך שהם משפיעים ומעבירים קדושה זו אל
10 "כל העדה",

11 כך גם היה אצל אלו שהרבי סבל מהם כל כך
12 הרבה התנגדויות ורדיפות: הדבר שהפריע להם, ואשר
13 בגללו הם אסרו אותו, לא היה עצם עבודתו בתורה
14 ובמצוות לעצמו ובמצומו, אלא עבודתו למען
15 "הרבצת"³⁶ התורה בכל מרחבי מדינתנו, בין כל
16 היהודים אשר חיו אז במדינה ההיא (=רוסיה).

17 ובדומה לכך היתה משמעות שחרורו בג' תמוז,
18 שהקדוש-ברוך-הוא הוכיח בגלוי לעין כל, שהרבי יכול
19 להמשיך בפעילות הרבצת התורה, כשם שהקדוש-
20 ברוך-הוא הסיר וביטל את ערעורו של קורח בזה שהוא
21 "כותב וחותם לך ומעלה בערכאין" את כהונת אהרן.

22 אך, לכאורה, אין זה בדומה לאמור לעיל: הרי ג'
23 תמוז לא היה עדיין שחרורו המלא של הרבי, אלא
24 שחרור ממאסר בלבד, שהרי הוא נשלח אז לגלות
25 ל"קאסטראמא", שבה הוא לא יכול היה להמשיך
26 בפעילות הרבצת התורה כראוי, והשחרור המלא
27 התרחש רק מאוחר יותר, ב"ב"י"ג תמוז, אם כי גם אז
28 היו עדיין קשיים, עד ליציאתו מן המדינה ההיא³⁷.

29 הכרחי לומר, שהדמיון שבין שחרור הרבי לבין
30 הענין של "כותב וחותם לך ומעלה בערכאין" כהונת

(42) מדרבנן עכ"פ, משא"כ מדאורייתא (ראה רמב"ם רפ"ה מהל' תרומות. הל' בכורים שם. רפ"ה שם. רפ"י). ולהעיר מהמבואר לעיל ע' 179 ואילך שלכמה דיעות יש שיעור בניתנת תרומה, חלה כ"י גם מדאורייתא. וש"נ.

(43) ואמחז"ל שלא לעשר אומדות (אבות א, טז. מנחות נד, ב).
(44) סוף הל' ערכין וחרמין.

(45) בהבא לקמן – ראה אוה"ת פרשתנו ע' תרפו. תרצב. אחרי ע' תקמא. יהל אור ע' קצ. ד"ה כל פטר רחם שם. המשך תער"ב ח"ב ע' אי"מג. ועוד. וראה לקו"ת פרשתנו נד, ב ואילך. ספר הליקוטים בערכו (קרח).

(46) זח"ג קמה, ב. (וראה שם קעו, א, רמב, א, ח"א רמד, א). תניא רפ"ג.

(35) חלק תושב"כ ר"פ וישב.

(36) במכתב בעל הגאולה לחגיגת ימים אלה – טו סיון תרפ"ח (בסה"מ תרפ"ח ע' קמו – ועתה (תשל"ח) עזה"פ בקונטרס בפ"ע).

(37) ראה ספר התולדות אדמו"ר מהוריי"ן (כפר חב"ד, תשל"ג) ח"ג.

(38) כולן מנויות בגמרא וכו' (ב"ק קי, ב. חולין קלג, ב. תוספתא חלה

פ"ב. ספרי פרשתנו יח, ב) וברמב"ם ריש הל' בכורים.

(39) תרומות פ"ד מ"ג.

(40) חלה פ"ב מ"ז. ספרי שלח טו, כא הובא בפרש"י שם, ב.

(41) ראה תרומות פ"ד מ"ה. חולין קלו, ב. רמב"ם הל' תרומות פ"ג ה"ה (בתרומה). רפ"ה מהל' בכורים (חלה). אבל בנוגע לראשית הגז פסק (שם פ"י ה"ח) כמ"ד (חולין שם) שדבריו שאמר כל גזי ראשית קיימין, גם בבכורים נאמר שיעור מדרבנן אבל הרוצה לעשות כל שדה בכורים עושהו (בכורים פ"ב מ"ד. רמב"ם שם פ"ב הי"ז).

התחתונים הגשמיים נעשים כלי לאלקות, כי הקרבנות
 הרי יוצאים מגדר החולין, משייכותם לאדם למטה,
 ונעשים ענין של קדושה – מקריבים אותם על המזבח.
 אך לא כן במתנות כהונה שאדם נותן מנכסיו
 לכהן⁵⁰, והכהן אוכל זאת, ונעשה אצלו "למשחה –
 לגדולה"⁵¹, "כדרך שהמלכים – אף לא-יהודים –
 אוכלים"⁵², עד כדי כך שחלק ממתנות הכהונה,
 הנהוגים גם בחוץ לארץ, נשארים חולין – ודוקא בכך
 ניכר ומודגש שגם במצבם של הדברים שלמטה,
 בהיותם חולין, הם שייכים לאלקות⁵³.

ו.

המעשר מדגיש את העלאת הגשמיות לקדושה יותר ממתנות כהונה

אך גם במתנות כהונה עדיין לא מודגש באופן
 מושלם, שגם דברים תחתונים יכולים להתקשר
 לאלקות, במצב שבו הם שרויים, ב"מטה", כי:
 (א) רוב מתנות כהונה⁵⁴, עשר במקדש וארבע
 בירושלים, נעשות תחילה קודש ורק לאחר מכן חלה
 החובה לתת לכהן, והכהנים "משולחן גבוה קא
 זכו"⁵⁵. כך גם תרומה, בכורים וחלה, יש בהם תחילה
 הרמה ונתניה לה', ורק לאחר מכן הם ניתנים לכהן,
 כפי שמדגישה התורה בפרשתנו⁵⁶ "ראשיתם אשר יחנו
 לה' לך נתתים", "בכורי כל אשר בארצכם אשר יביאו
 לה' לך יהיו"⁵⁷, "ותנו לה' תרומה"⁵⁸, ואפילו אצל גזל
 הגר מתקיים תחילה "קנאו ה'", ורק לאחר מכן הוא
 ניתן לכהן⁵⁹.
 (ב) גם יתר המתנות, עשר⁶⁰ בגבולין, הרי אלה הם
 דברים שעוד בהיותם ברשות ישראל הם כבר שייכים
 לכהן⁶¹, "מתנות" זרוע לחיים וקיבה, שדה אחוזה,
 שדה חרמים⁶²,

1 להגביר את הגבורות על החסדים, שהלויים יהיו
 2 במקום הכהנים.
 3 בעבודה הרוחנית של האדם, ההבדל בין חסד לבין
 4 גבורה הוא: חסד הוא השפעה מלמעלה למטה –
 5 "שוב" אל תוך העולם, וגבורה היא העלאה ממטה
 6 למעלה – "רצוא", יציאה מן העולם.
 7 שרשה של טענת קורח היה, שהעיקר הוא ענין
 8 הגבורה, העבודה הרוחנית של "רצוא" ועליה.
 9 קורח סבר שהתחתונים, כפי שהם במציאותם, אינם
 10 כלים לאלקות, ולכן צריכה להיות אצלם פעולה של
 11 רצוא – יציאה מהמצב של מטה, ועליה לאלקות.
 12 דברים אלה אינם סתירה לנאמר לפני כן, ולמבואר
 13 במקום אחר⁴⁷, שמחלוקת קורח היתה על כך
 14 שהכהנים, ובמיוחד הכהן הגדול, מעוררים בכל ישראל
 15 הלך רוח של התרוממות על ידי עבודתם הרוחנית
 16 למטה בעולם⁴⁸ – שהרי כיון שהענין נובע מפעולתם
 17 של אהרן הכהן איש החסד המשפיע ו"ממשיך" אלקות
 18 מלמעלה למטה אל התחתון כפי שהוא במציאותו, הרי
 19 הוא מביא לידי כך, שההתעלות אצל ישראל אינה
 20 באופן של יציאה מן המטה, אלא שה"מטה" במצבו
 21 נעשה כלי לאלקות, בדומה ל"כל מעשיך", המעשים
 22 שלך, "לשם שמים", "בכל דרכיך", הדרכים שלך,
 23 "דעהו"⁴⁹.
 24 ומסיבה זו, התשובה והתיקון למחלוקת קורח אינה
 25 באמצעות קרבנות וקדשים, הניתנים לגמרי לה', וצריך
 26 להקריבם על המזבח, אלא דוקא באמצעות מתנות
 27 כהונה:
 28 בהקרבן הקרבנות, ובקדשים בכלל, כאשר היהודי
 29 מקדיש את נכסיו לה', אינו ניכר שכל הדברים

[המתורגם] ע' 33 ואילך.

(55) ב"ק יג, א. וש"נ.

(56) יח, יב (בתרומה).

(57) שם, יג (בכורים).

(58) שלח טו, כא (בחלה). ושם לפני"ז יט "תרימו תרומה לה'".

(59) ב"ק קט, ב. פרש"י נשא ה, ח. משא"כ בפ' שופטים (יח, ג"ד)

מפורש "וזה יהי' משפט הכהנים מאת העם גו' ראשית דגנך גו' וראשית

גו צאנך ותן לו".

(60) לחלוקה זו בגמ' ורמב"ם – גם תרומה וחלה שנזכרו לפני"ז הם

מהעשר בגבולין.

(61) ראה שו"ת הרשב"א (ח"א סי' יח. אבודרהם שער ג' ועוד) דאין

מברכין על מתנות כהונה משום דמשולחן גבוה קא זכו ולא משל

הבעלים. וראה אנציקלופדי' תלמודית ערך ברכת המצות.

(62) להעיר מבכורות (לב, סע"א. רמב"ם הל' ערכין וחרמין פ"ו ה"ה)

חרמים כל זמן שהן בבית בעלים ה"ה כהקדש לכל דבריהם כו'.

(47) לקו"ש ח"ח ע' 106 ואילך. ע' 116 ואילך. וש"נ.

(48) וי"ל שהמבואר לעיל בפנים בטענה של קרח שתחתונים כפי שהם
 במציאותם אינם כלים לאלקות ולכן צ"ל התנועה דרצוא, הוא הסתעפות
 והשתל' (במדר' נמוכה יותר), מטענתו שיש מעלה בכל העדה שעושים
 מעניני העולם כלים לאלקות, היינו ההבדלה בין עבודת הכהנים לכל
 העדה – המבואר בלקו"ש שם (הובא לעיל ס"ב).

(49) אבות פ"ב מ"ב. משלי ג, ו.

(50) הם נכסי כהן – ראה בכורים רפ"ב. מנחות עג, א. ובפרש"י שם.

ועוד.

(51) פרש"י בפרשתנו יח, ח.

(52) וזבחים צא, א. וש"נ.

(53) להעיר מהסמך "לחצ"צ מצות אכילת ק"ק לכהנים, ד"ה והוא
 עומד עליהם תרס"ג – שאכילת מזבח הו"ע הביור והעלאה מלמטלמ"ע
 ואכילת כהנים המשכה מלמעלמ"ט. ראה לקמן בפנים.

(54) בהבא לקמן – ראה לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 72, וש"נ. ח"ח

למטה, והם מדגישים ומבטאים ביחס ליתר הנכסים, 30
שנשארים אצל היהודי. 31

כיוון שאת מתנות הכהונה, וכן את המעשר, מקיים 32
היהודי מפני שאלה הן מצוות ה', לכן באמצעותם 33
בלבד לא מובע בשלמות, שגם דברים גשמיים, במצב 34
שבו הם נמצאים לגמרי בהגבלותיהם שלהם למטה 35
נעשים כלים לאלקות, וכפי שמובן גם מדברי חז"ל, 36
אפילו לגבי צדקה, שלאחר הציווי על מעשרות הרי 37
חלק זה מממונו ומנכסיו אינו שייך לאדם מלכתחילה, 38
אלא הוא כפקדון אצלו.⁷³ 39

אך כאשר ההפרשה והנתינה של מתנות כהונה 40
ומעשר מדגישה, שלמרות שנשאר שייך לאדם, 41
לצרכיו, להשתמש בהם, הרי זה משום שהקדוש-ברוך- 42
הוא נתן אותם לו – ודוקא משום כך הם מנוצלים 43
על-ידו למטה באופן שהקדוש-ברוך-הוא רוצה – 44

דוקא על-ידי-זה הוא מגלה שהדברים הגשמיים 45
ממש כפי שהם נשארים רכושו של האדם לחלוטין, 46
בבחינת "תחתונים", נעשים בפנימיותם קשורים 47
לאלקות, באופן של "בכל דרכיך דעהו".⁷⁴ 48

ועל-ידי-זה מושגת השלימות של "דירה לו יתברך 49
בתחתונים".⁷⁵ 50

ואפשר לומר, שזוהי הסיבה לכך שהן במתנות 51
כהונה והן במעשר נקבע שיעור מסויים, ואסור לאדם 52
לתת את כל נכסיו, כי ההתקשרות לאלקות בנכסים אלו 53
היא באופן שונה מאשר בחלק שהוא חייב לתת. ולכן 54
חובה התורה על ממונם של ישראל⁷⁶, כדי שממון זה 55
"יתברר" ויזדכך באופן המתאים לו. 56

ח.

שלוש הדרגות באחדות ה' - בהתאם לשלושת הענינים דלעיל

מעין שלושת הענינים והדרגות הללו – קדשים 57

1 [בנוסף לכך, ש"מתנות" ו"שדה אחוזה"⁶³ אינם
2 נזכרים במפורש בפרשתנו⁶⁴. וכדברי חז"ל⁶⁵, קשור
3 ענין ה"מתנות" למעשה פינחס, שהיה מאוחר יותר⁶⁶].

4 לפיכך מוזכר בהמשך לכך בפרשה גם המעשר
5 ללוויים, אשר: א) גם לאחר הבדלת המעשר ונתינתו
6 ללווי⁶⁷ הוא נשאר חולין גמורים⁶⁸, ש"אין בו קדושה
7 כלל" והוא מותר לזרים⁶⁹. ב) אין זה חלק מסויים
8 השייך ללוי גם לפני הפרשת היהודי.

9 וכך מודגש יותר שגם דבר שהוא חול לחלוטין,
10 "תחתונים" ממש, קשור עם הקדוש-ברוך-הוא בכך
11 שהוא ניתן ללוי, אשר "ה' הוא נחלתו".⁷⁰

ז.

עבודת היהודי שמקורה מלמעלה אינה מספקת

12 אחת הטענות שבה פתח קורח את מחלוקתו על
13 כהונת אהרן היתה: "טלית שכולה תכלת מהו שתהא
14 פטורה מן הציצית"⁷¹. בתורת החסידות⁷² מבוארת
15 טענתו: הטלית, לבוש, שכולה תכלת, מצביעה על
16 בחינת "מקיף", והענין של מקיף אינו זקוק לציצית,
17 חוטים הנמשכים ממנו – המשכה בפנימיות. בכך רצה
18 קורח להביע את מחלוקתו על כהונת אהרן, כפי
19 שמבואר בהרחבה בתורת החסידות.

20 בעבודת ה', בדקות, משמעות הדברים היא (גם):
21 כאשר העבודה של זיכרון מציאותו הגשמית של היהודי
22 נובעת מהמשכת האור מלמעלה, ולא מצד האדם
23 העובד ממטה למעלה, הרי למרות שהוא מתאחד עם
24 אלקות, הרי כיון שהענין בא מלמעלה, הרי זה ביחס
25 למציאותו ענין של "מקיף" – חסרה ההמשכה
26 בפנימיות, הנעשית מצד מציאותו של היהודי העובד.

27 ולפי זה יש לומר, שבדקות גם הענין של מעשר
28 עדיין אינו תיקון מספיק למחלוקתו של קורח, אלא יש
29 צורך גם בענין שמתנות כהונה ומעשר משפיעים

(63) שחולין הם – רמב"ם הל' בכורים פ"א ה"ד. וראה בהנסמן
בהערה שלפניו.

(64) ראה רמב"ן שופטים יח, ג. ושם כי (בפרשתנו) הזכיר כל אשר
נתן לו בקדוש, אבל הזרוע כו' הן חולין גמורים כו'.

(65) ראה חולין קלד, ב. ספרי ופרש"י שופטים יח, ג.

(66) וראה רמב"ן שופטים שם. מלבי"ם שם. ועוד.

(67) ומש"כ ע"ז (יח, כד) "אשר ירימו לה' תרומה" – ראה פרש"י
שם (מספרי) "הכתוב קראו תרומה עד שיפריש ממנו תרומת מעשר".

ולהעיר מספרי יח, כא: אף זו קנאה השם כו'.

(68) פרש"י פרשתנו יח, ל.

(69) רמב"ם הל' מעשר פ"א ה"ב.

(70) שופטים יח, ב.

(71) במדבר"ר פ"ח, ג. תנחומא פרשתנו ב. ועוד.

(72) ראה לקו"ת שלח מו, ג ריש פרשתנו. אוה"ת שלח ע' תקעה
בפרשתנו. ראה ספר הליקוטים להאריז"ל שם. המשך תרס"ו ע' רפ"ג.
המשך תער"ב שם (א"מד). ובכ"מ.

(73) ראה ד"ה א"ר שמואל בר נחמני תר"ץ פ"ג (נדפס בסה"מ
קונטרסים ח"א קיט, א).

(74) עיין תניא ספ"ג.

(75) ראה גם לקו"ש ח"ה [המתורגם] ע' 76 ואילך. ח"כ ע' 335.

(76) ראה רמב"ם סוף הל' ערכין וחרמין (ר"ה כו, א. וש"נ). ולהעיר
מכש"ט סי' רי"ח. צוואת הריב"ש סי' ק"ט. או"ת להח"מ קא, ד. וראה

לקו"ש [המתורגם] ח"ז ע' 245.

והיהדות השפיעה גם על ה"תחתונים" שאסרו אותו, שגם הם יסכימו לכך, שהרי אז יצא הרבי בגלוי מד' אמותיהם (גם אם במדינה ההיא בכלל הם פעלו נגד יהודים ויהדות).

דוקא בג' תמוז, כאשר הם שלחו אותו לגלות בקאסטראמא, ובנסעו לשם, אף לפני הגיעו לשם ארגן ששם יאספו ילדים ויפתחו "חדר", תיקן מקוה-טהרה⁸¹, ואמר שם דברי חסידות⁸², וכדומה – דוקא בזה הודגש שגם ה"תחתונים" ממש, בדרגתם הנחותה ביותר, בעוד הם מחזיקים את הרבי בגלות, "מסכימים" עם הפצת התורה והיהדות של הרבי – בדומה לתיקון המושלם שהסיר וביטל את מחלוקת קורח, שגם דברים גשמיים, במצב שבו הם שרויים, של "תחתונים" ממש, הם בפנימיותם – אלקות.

י.

השאלות על דברי הרבי הרי"צ לפני יציאתו לקאסטראמא

לפי כל האמור לעיל, יש לומר, ששלושת הענינים הללו, אשר ביטלו ותיקנו את מחלוקת קורח, רומזים באופן כללי לדברי התורה שאמר הרבי בהשתחררו מן המאסר, לפני נסיעתו לקאסטראמא⁸³, ואלה דבריו (בתרגום חפשי):

"אנו מבקשים מה' יתברך, 'יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו"⁸⁴, שה' יתברך יהיה עמנו כאשר היה עם אבותינו, אף שאין אנו כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל ממש למען תורה ומצוות וכו'".

ולכאורה, צריך להבין: א) מדוע לשון הבקשה היא "יהי ה' אלקינו עמנו..."? מובנת הזכרת שם הוי', שמשמעותו שהקדוש-ברוך-הוא הוא ה' הווה ויהיה ברגע אחד⁸⁵, שם זה מורה על דרגת אלקות הנעלית מן העולם, ולכן יש צורך להוסיף ולציין שהוא "עמנו". אך לא כן שם אלקים שמשמעותו היא שהקדוש-ברוך-הוא הוא "תקיף ואמין אשר לו היכולת בעליונים

ממש, רוב ועיקר מתנות כהונה ומעשר, והנכסים שנשארים אצל האדם – ניתן למצוא בדרגות שבאחדות ה': הענין של יחוד "הוי' אחד" ממטה למעלה, הוי' אחד ממעלה למטה⁷⁷, איחוד בין "יחודא עילאה" ל"יחודא תתאה"⁷⁸.

הענין של הוי' אחד באופן של עליה ממטה למעלה הוא, שגם לאחר התהוות העולמות, בטלים העולמות לגמרי בדיוק כלפני התהוותם. כלומר, לאמיתו של דבר, הנבראים אינם מציאות כלל, ומציאותם האמיתית היא כפי שהם למעלה, בעולם האצילות.

מזה נוצרת עבודה רוחנית של פרישה מעניני העולם – חיי הצדיקים ועבודתם⁷⁹, אשר הם מובדלים מענינים גשמיים.

האופן השני של "הוי' אחד" (בדרך המשכה) מלמעלה למטה⁸⁰ הוא שהאלקות "מתלבשת" בתוך כל דבר. כלומר, העולם הוא מציאות קיימת, אך מציאות זו עצמה היא אלקות. מדרגה זו של יחוד נוצרת עבודה רוחנית של התעסקות בדברים גשמיים, ולא של היתקנות מהם – האדם נהנה מהדבר הגשמי, אך הנאתו היא הנאה אלקית.

אך גם יחוד זה, למרות שהוא עם הדבר הגשמי, ניכר שאלה הם שני דברים שונים שהתאחדו – אלקות והגשמיות,

ואילו מצד האיחוד של "יחודא עילאה" ו"יחודא תתאה" ניכר שהמציאות הגשמית והעשיה הגשמית, ההנאה, נעשים אלקות.

ט.

דוקא בג' תמוז מתבטאת השפעת האלקות על הגשמיות ממש

לפי כל האמור לעיל ניתן להסביר את הקשר של ג' בתמוז במיוחד, לפרשת קורח:

בי"ב ו"ג תמוז, כאשר שחררו את הרבי לגמרי, גם מן הגלות בקאסטראמא, לא ניכר בגלוי שהפצת התורה

(80) ואופן זה הוא במדר' נעלית יותר מאופן הא' (המשך שם ע' רמב).

(81) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1063.

(82) ד"ה גפן ממצרים – נדפס בסה"מ קונטרסים ח"א ע' 352.

(83) נדפס שם ע' 350.

(84) מ"א ח, נז.

(85) טושו"ע (ראדה"ז) או"ח סי' נ' (ס"ג) – שער היחודה"א פ"ז.

(77) להעיר מאוה"ת פרשתנו ע' תרצו "אבל קרח רצה שישאר ההבדלה וזהו מחלוקת והבדל שאינה לש"ש שלא יתייחדו זו"כ כו' אבל שמאי והלל מחלוקת לש"ש יחוד זו"כ רק ביחוד זה יש מלמעלה"ט ומלמטה"ע כו'". וראה שם ד"ה להבין בסופו (ע' תשד ואילך).

(78) בהבא לקמן – ראה המשך תרס"ו ס"ע קג ואילך. ע' רכח. רמב. תורת שלום ע' 51 ואילך. 184 ואילך (וראה שם ע' 196 ואילך ב' אופנים אלו בעצמות). וראה ד"ה סמוכים לעד פרי"ת פ"ב בהגה"ה.

(79) ראה אגה"ק סכ"ז בהביאור.

וכן הוא אומר "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם
אבותינו". כלומר, הוא חפץ להביא את ענין הגאולה
גם ל"פועלים רעים".

יב.

שלוש הדרגות ב"יהי ה' אלקינו עמנו..."

לפי זה ניתן להסביר, שבענין של "יהי ה' אלקינו
עמנו..." יש שלוש דרגות, ויש לומר שהן במקביל
לשלוש הדרגות שהוזכרו לעיל:

(א) "הי" (נהיה) אלקינו – שהקדוש-ברוך-הוא
הוא כוחנו וחיותנו, כלומר, שכל מציאותו של האדם
וכחו וחיותו בגלוי הם אלקות.

(ב) "ה' אלקינו עמנו" – האדם הוא כמציאות
בפני-עצמו, אלא שהקדוש-ברוך-הוא "עמו". אך עצם
העובדה ש"אלקינו" הוא "עמנו" מהווה הוכחה לכך
שהוא קשור לאלקות.

(ג) "אל יעזבנו ואל יטשנו": כדי לגרום לכך שגם
אצל יהודים שהם בבחינת "תחתונים" ממש – בשם
ישראל יכונה – שאין נראה אצלם כלל הקשר
לאלקות⁸⁶, יהיה ענין הגאולה, מוסיף הרבי "כאשר
היה עם אבותינו, אף שאין אנו כאבותינו..." – וכונתו
היתה לרמוז לפירוש המדרש כדלעיל⁸⁷, ובהוה הוא גרם
שגם אצל ה"פועלים רעים" תהיה לפחות תחושה של
"אל יעזבנו ואל יטשנו" – שגם במצב זה שבו הם
נמצאים, ניכר שאין הם מנותקים ועוזבים ח"ו על-ידי
הקדוש-ברוך-הוא.

ודוקא בזה מודגש שגם ה"תחתונים" במציאותם
הגלויה קשורים לאלקות. שכל דרגה שיהודי שרוי
בה, מהותו האמיתית והפנימית היא אלקות. ובלשונו
של הרבי⁷⁹: כל איש ישראל "מבלי התחשב עם מצבו
הפרטי בשמירת וקיום המצוות, לבו תמים עם ה'
ותורתו".

וזה השפיע גם על ה"תחתונים" שבעולם, ואף על
אלה אשר אסרו אותו, שגם במצבם שלהם הם יסכימו
להפצת התורה על-ידי הרבי, ועד כדי סיועם לשחרורו
וגאולתו כפשוטה.

1 ובתחתונים⁷⁸, ומשמעות הביטוי "אלקינו" הוא
2 שהקדוש-ברוך-הוא עמנו – ולכאורה לא הכרחי
3 להוסיף את המילה "עמנו", או שצריך היה לומר "יהי
4 ה' עמנו"?

5 (ב) הבקשה "יהי ה' אלקינו עמנו" נעלית לאין ערוך
6 מן הבקשה "אל יעזבנו ואל יטשנו".

7 (ג) הרבי אמר "אף שאין אנו כאבותינו, אשר היו
8 בעלי מסירות נפש בפועל ממש למען תורה ומצוות".
9 ולכאורה: אצל הרבי היתה באותה תקופה מסירות נפש
10 בפועל, ואף בהיותו במאסר ולאחר מכן. וגם אם נאמר
11 שעקב ענותנותו של הרבי הוא סבר שמסירות הנפש
12 שלו אינה כמסירות הנפש של "אבותינו", בכל זאת
13 הוא לא היה צריך להתבטא בסגנון זה "אף שאין אנו
14 כאבותינו, אשר היו בעלי מסירות נפש בפועל ממש",
15 שמשמעותו שוללת לגמרי את מסירות הנפש שלו
16 בפועל ממש.

יא.

הרבי הרי"צ רצה להביא את ענין הגאולה לכל
יהודי

17 ההסבר לכך הוא: הרבי רצה להביא את ענין
18 הגאולה אל כל ישראל, ואף אל אלה אשר "בשם
19 ישראל יכונה"⁸⁶, ולכן הוא ציטט דוקא את לשון
20 הפסוק "יהי ה' אלקינו עמנו" עם ההוספה "אף שאין
21 אנו כאבותינו..." כלומר, שגם לגבי יהודים אשר אינם
22 דומים לאבותינו, ואשר אצלם אין מסירות נפש בפועל
23 עבור תורה ומצוות, יהיה "הי" אלקינו עמנו כאשר
24 היה עם אבותינו".

25 ולפי האמור לעיל, שהרי רצה להביא את ענין
26 הגאולה גם אל אלה אשר רק "בשם ישראל יכונה", בלי
27 להתחשב במצבם בשמירת תורה ומצוות, ניתן לומר,
28 שבהוסיפו "על אף שאין אנו כאבותינו" התכוון הרבי
29 לרמוז לפירוש על המדרש⁸⁷ "וכן שלמה אומר לפני
30 הקדוש-ברוך-הוא, מלך שהוא שוכר פועלים והן עושין
31 מלאכתן יפה ונותן להם שכרן, מה שבח יש למלך,
32 ואימתי הוא משובח, כשישכור פועלים רעים שאין
33 עושין מלאכתן ונותן להן שכרן וזו היא טובה גדולה,

רפ"ג. וראה ד"ה יהי ה' א"תש"י בסופו) – כי ענין המסנ"פ הרי"צ דבר
השוה בכאור"א מישאל (ראה תניא פ"ח. ואדרבה מעלה יתירה ברור
דעקבתא דמשיחא שמקיימים התומ"צ במסנ"פ – ראה סה"מ קונטרסים
ח"א ע' 106 ואילך. סה"מ תש"י ע' 237. תש"ט ע' 122. ועוד) – וגם
זה לא נראה בהם.

(86) מכתב הנ"ל דט"ו סיון. וראה לקו"ש ח"ח ע' 329 ואילך, וש"נ.

(87) מדרש תהלים כו.

(88) ראה לקו"ש שם.

(89) וי"ל שלכן אמר מעלת אבותינו שהם היו "בעלי מסירת נפש
בפועל ממש" – אף שאבותינו בכלל מורה על עבודת המוחין (ראה תניא

כמשמעות השניה של "יהי" "אל יעזבנו ואל יטשנו" 5
– שיקויים "יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עם 6
אבותינו אל יעזבנו ואל יטשנו, ולכל בני ישראל יהיה 7
אור ברוחניות ובגשמיות"⁹¹. 8

(משיחות ש"פ קורח, ג' תמוז תשכ"ד).
י"ט כסלו, תשכ"ה. יוס' ג' פ' קורח תשל"ו)

פכ"ט.

(91) סיום לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בשיחות ג' תמוז ה"ל.

1 כיוון שהימים האלו נזכרים (עד כדי) ונעשים⁹⁰, יש
2 לכל אחד ולכולם – עמנו – הוראה ונתינת כח מיום ג'
3 בתמוז, שלא להירתע עקב ההפרעות והעייכובים
4 המונעים הפצת תורה ויהדות, ואף ניתנה ההבטחה –

(90) כידוע פ"י האריז"ל אשר כשהם "נזכרים" כדבעי הם "נעשים"
(ראה רמ"ז בספר תיקון שובבים. הובא ונתבאר בספר לב דוד (להחיד"א))

המשך ביאור למס' ערכין ליום חמישי עמ' ב

נדבה אפשר היה להקריבו, ואפשר להוכיח שיש שירה על עולת 40
נדבת ציבור. 41
חוזרת ומקשה הגמרא: אָמַר רַבָּא וְאַתִּימָא רַב אַשִּׁי, וְתַסְבְּרָא 42
– וכי סבור אתה לומר שהיתה זו שירה גמורה על הקרבן שמכר 43
אתה מוכיח שעולת נדבה טעונה שירה, והרי שִׁירָה דְיוּמִיָּה – 44
השיר של אותו יום, שיום ראשון היה, הוא המזמור 'לֵה' הָאֲרִיץ 45
וּמְלוֹאֲהָ' (תהילים כד), ואילו הפסוק 'וַיֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֵת אֹנֶם' 46
בְּשִׁיר דְּאֲרִבְעָה בַּשָּׁבָת הוּא נמצא, במזמור 'אֵל נְקֻמּוֹת ה'" (שם) 47
(צד). אֵלָּא ודאי לא היתה זו שירה אלא אֵלִיָּא בְּעֵלְמָא הוּא 48
דְּנִפְלָ לְהוּ בְּפֻמְיֵיהּ – קינה נפלה בפיהם, ואין מכאן ראיה 49
לשירה על עולת נדבה. 50
מקשה הגמרא: וְהָא – והרי היו הלויים עֹמְדִין עַל דּוֹבְכָן בשעת 51
אמירת המזמור קְתָנִי בְּרִייתָא, ומשמע שעלו בשביל לשיר, 52
ובודאי עלו משום קרבן ולא משום קינה, ואם כן תפשוט 53
שאומרים שירה על עולת נדבה של ציבור. דוחה הגמרא: נכון 54
הוא שעלו לדוכן משום שירה, אבל אין מכר ראיה לשירה על 55
עולת נדבה, וּבְדִרְשִׁי לְקִישׁ דְּאָמַר, אָמַר שִׁירָה שְׁלֵא עַל 56
הַקָּרְבָּן, כלומר, מה ששרו לא היה זה על הקרבן כלל, כיון 57
שאפשר לומר שירה בכל זמן, ומשום רשות. 58
שואלת הגמרא: אִי הָכִי – אם כך, שאומרים שירה אף שלא על 59
קרבן כלל, בְּעוֹלַת נִדְבָה נִמִּי לִימָא שירה, שאין זה גרוע משירה 60
שלא על הקרבן, ותפשוט מכך שאומרים שירה על עולת נדבה. 61
מתרצת הגמרא: אין אומרים שירה על עולת נדבה משום שאם 62
יאמרו נִפְסִיק מִיָּנָה חוֹרְבָא – ייצא מכך מכשול, שטעם דברי ריש 63
לְקִישׁ הוא משום שאומרים שירה גם ברשות ולא רק בחובה, 64
וכשירא שאומרים שירה על עולת נדבה ויתלו שהוא משום 65
רשות יבואו לומר שאמירת שירה על עולת חובה היא גם רשות 66
ולא חובה, ולכן אין אומרים שירה כלל על עולת נדבה. 67
מבררת הגמרא: מָאִי הָיָה עֲלָהּ, האם אומרים שירה על עולת 68
נדבה או לא. פושטת הגמרא: תָּא שְׁמַע, דְּתַנִּי רַב מְרִי בְּרִיה 69
דְּרַב בְּהֵנָּה, נאמר (במדבר י') לגבי שירה 'עַל עוֹלוֹתֵיכֶם וְעַל 70
זִבְחֵי שְׁלָמֵיכֶם', מקיש שלמים לעולה לענין שירה, מָה עוֹלָה 71
היא לעולם קוֹדֵשׁ קָדָשִׁים אֵף שְׁלָמִים שנאמר בהם שירה הם 72
רק של קוֹדֵשׁ קָדָשִׁים, דהיינו כבשים הקרבים בחג השבועות, 73
שנאמר בהם (ויקרא כג כ') 'קֹדֶשׁ יִהְיוּ לָהּ' לַפְתָּה' ללמדנו שהם 74
קדשי קדשים. והקיש עולה לשלמים לומר וְכֹה שְׁלָמִים שנאמרו 75
כאן קְבוּעַ לָהֶם זְמַן, שכבשי עצרת זמן שלהם הוא בחג 76
השבועות, אֵף עוֹלָה דוקא שקְבוּעַ לָהּ זְמַן, שבאה בחובה, אבל 77
בנדבה שאין קבוע לה זמן אין אומרים עליה שירה. 78

1 כבוד הציבור, כך גם חזקיהו נטל רשות מבית דין קודם שציזה
2 להקריב. וממשיכה הגמרא: הֲשִׁתָּא דְּאֵתִית לְהָכִי – עכשיו
3 שבאת לתירוץ זה, ששאל מפני כבוד הציבור ולא משום שלא
4 היה יודע, אין צריך להעמיד בכבש הבא עם העומר, שֶׁאִפְּלוּ
5 תִּימָא שמדובר בְּעוֹלַת חוֹבָה של תמיד, לא יקשה מדוע שאל
6 אם טעון שירה, כיון ששאל את בית דין מִיָּדִי דְּהָיָה אֲשִׁלְיָהּ
7 דְּצִיבּוֹרָא דְּמִמְלִיךָ ומפני כבוד הציבור, ולא משום שלא היה
8 יודע.
9 חוזרת הגמרא להביא ראיה אם אומרים שיר על עולת נדבה:
10 תָּא שְׁמַע, רַבִּי יוֹסִי אָמַר מְנַלְגִּין זְכוֹת לְיוֹם זָכָא – מזמן
11 הקב"ה מאורעות טובים לישראל ליום שקרו בו כבר דברים
12 טובים, כגון שבניסן נגאלו ממצרים ובניסן עתידים להיגאל
13 לעתיד לבא, וּמְנַלְגִּים חוֹבָה לְיוֹם חֵיב – ליום שכבר קרו בו
14 דברים רעים, כגון תשעה באב, שבכו בו העדה בשוב המרגלים
15 מתור את הארץ והוציאו דיבתה רעה, ובו חרב בית המקדש.
16 אָמַרְוּ חַכְמִים, בְּשִׁשְׁחָרָב תִּפְּתָה בְּרִאשׁוֹנָה, אוֹתוֹ הַיּוֹם תִּשְׁעָה
17 בָּאֵב הָיָה, וּמוֹצָאֵי שַׁבָּת הָיָה – יום ראשון, וּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית
18 הָיָה – שנה שמינית, ובאותו הזמן מְשַׁמְרָתוֹ שֶׁל יְהוֹרֵיב
19 הָיָה, וְהָיוּ בְּהַנִּים וְלַיּוֹם עוֹמְדִים עַל דּוֹבְכָן וְאֹמְרִים שִׁירָה.
20 וְכֹה שִׁירָה אָמְרוּ, התחילו לומר הפסוק 'וַיֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם אֵת אֹנֶם
21 וּבְרָעָתָם יִצְמִיתָם' (תהילים צד כג) וְלֹא הִסְפִּיקוּ להמשיך
22 הפסוק ולומר 'יִצְמִיתָם ה' אֱלֹהֵינוּ' עַד שֶׁבָּאוּ גוֹיִם וּבְכַשׁוּם. וְכֵן
23 בְּשִׁנְיָה – וכן בחורבן בית שני, ביום תשעה באב היה, ביום ראשון
24 בשבת, ובשמינית היה. מבררת הגמרא: הָאִי שִׁירָה ששרו
25 כשנכנסו האיבים, מָאִי עֲבִידְתֵּיהּ – מה ענינה, כלומר, על איזה
26 קרבן נאמרה, אֵלָּא שְׁנָא – אם נאמר שוודי שירה דְּעוֹלַת חוֹבָה
27 של קרבן התמיד, מִי הוּא – האם היתה עולת חובה קרבה
28 בתשעה באב באותה שנה, והרי כבר בְּשִׁשְׁחָרָב עוֹשֶׁר בְּתַמוּז כָּטַל
29 הִתְמִיד, ומשום שלא היו להם כבשים להקריב מחמת המזור,
30 אֵלָּא לֹא דְּעוֹלַת נִדְבָה, והיו אומרים שירה עליה. תפשוט מכאן
31 שאומרים שירה על עולת נדבת ציבור.
32 מקשה הגמרא: וְתַסְבְּרָא – וכי סבור אתה לומר ששרו על עולת
33 נדבה, מָאִי שְׁנָא – אם נעמיד שהיתה זו שירה דְּעוֹלַת חוֹבָה של
34 קרבן התמיד, דָּלָא הוּא – שאומר אתה שלא היתה מחמת
35 המזור, וּמָאִי שְׁנָא דְּעוֹלַת נִדְבָה, דְּתַנִּי – שאומר אתה
36 שהיתה להם, והרי לא היו כבשים מצויים, בין לחובה בין לנדבה.
37 מתרצת הגמרא: הָאִי לֹא קָשְׁיָא, בְּזֵן בְּקָר אֲקָרָא בְּעֵלְמָא הוּא
38 דְּאִיִּרְמָא לְהוּ – מקרה היה שנודמן להם בן בקר, ולקרבו
39 התמיד אי אפשר היה להקריבו, שאין קרב אלא כבש, ולעולת

ילקוט לוי יצחק על התורה

בראשית מ, א - ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים

מא

רמזים דשרי פרעה "טבחנים, משקים, אופים" ר"ת "טמא" בגי' נ', דמאחוריים דבינה מסתעפים דינים וכו'

ידוע¹ בענין ג' שרי פרעה, טבחנים, משקים, אופים, ר"ת טמ"א² גי' נ'.

כי הנה לנגד הנ' שערי בינה, יש לעומתם נ' שערי

טומאה³, העץ דהמן שהי' גבוה⁴ נ' אמה. גם אות נ' רומז על נפילה כמאמר רז"ל⁵ מפני מה לא נאמרה נ' באשרי כו'.

ואות נ' הוא האות המרכזי, באותיות⁶ כמנפ"ץ⁷, שרומז על תוקף הגבורות.

וכידוע שמאחוריים⁸ דבינה מסתעפים דינים, ועיין בע"ח⁹ שער הזיווגים פ"ו ע"ש, זהו שבנ' דבנין¹⁰ יכול להיות טומאה ח", טמ"א גי' נ'.

והוא אחוריים דמוחין שעל שם בינה יחשבו, שהם

(3) מרמז כאן כמה דוגמאות בענין נ' שערי טומאה:

(א) טמ"א בגי' נ'.

(ב) עץ דהמן נ' אמה.

(ג) נ' רומז על נפילה.

(ד) נ' האות המרכזי דאותיות הסופיות כמנפ"ץ - בחי' גבורות.

(ה) רמז במשנה (כלים פכ"ט, מ"ג) דעד חמישים טפחים חוט של כלי הבנין ממשיך טומאה.

(ו) יש נ' שערי בינה, ומבחי' אחוריים דבינה מסתעפין דינים.

(4) אסתר ה, יד. ראה תורה אור מגילת אסתר צג, ד. אור התורה פרשת וארא עמוד ב'תקצה. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סוף סימן פג.

(5) ברכות ד, ב.

(6) "כמנפ"ץ" הם האותיות הסופיות בהאלף בית, והם נקראים בכלל (מגילה ב:) "מנפ"ץ" (ראה הערה 7), וכידוע אותיות מנפ"ץ הוא בחי' גבורות, וראה מאורי אור מע' גבורה וז"ל: מנפ"ץ הם ה' גבורות, ולכן באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה כי כן טבע הגבורות, ע"ש. תניא - שער היחוד והאמונה פ"ד. וראה תורת לוי יצחק - חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכו דהוא גימטריא "גבורה דין". לקוטי לוי יצחק הערות לזוהר שמות-דברים עמוד שמ. ועוד.

(7) ראה תורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד קלד, דסדר האותיות "מנפ"ץ" מרמז להפסוק 'ה' מלך ה' מלך ה' מלך לעולם ועד', אותיות "מנ" בגי' "מלך", אות "צ" בגימטריא "מלך", ואותיות "פך" בגימטריא "מלך", ולכן כתיב בסדר "מנפ"ץ", ולא כמנפ"ץ כסדר האותיות ע"ש. (פרי עץ חיים שער הזמירות פ"ג).

(8) כמבואר בחסידות, דבחי' חכמה הוא אמונה (ראה תניא פרק לה בהגהה) דהאדם מבטל דעתו ושכלו ומוסר את עצמו כלו לה' - אמונה טהורה, משא"כ בחי' "בינה" הוא בחי' ודרגא שהאדם משיג ומבין אלקות לפי מציאותו ושכלו, ויכול להשתלשל מזה יניקת החיצונים ודינים. וזהו שהוא מאחוריים דבינה. וראה תניא - אגרת הקודש - פרק יט (סוף עמוד קכח).

(9) שער טו. ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן רטו.

(10) מרמז למ"ש במשנה (כלים פרק כט משנה ג) "של בנין חמשים אמה, יתר מכאן אם רצה לקיים טהור". המשנה דנה אם החוט הקשור להכלי שהבונים והפועלים משתמשים בו נחשב כחלק מהכלי, ואם נטמא הכלי נטמא החוט, ואם נטמא החוט גם הכלי טמא, וכל זה הוא כשיש במדת החוט נ' טפחים, דרך עד נ' צריך הכלי להחוט כדי להשתמש בו אבל אם החוט הוא יותר מחמשים, היינו נ"א, אזי אם נטמא הטפח הניא לא נטמא הכלי, נמצא דעד מספר נ' מקבל וממשיך הטומאה. ע"ש.

(11) טמא בגימטריא נ': ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן סו. סז. סח.

(1) ג' שרי פרעה: ראה ספר המאמרים תש"ד עמוד 92 ואילך וז"ל: דהנה בגרון יש ג' אברים והם קנה ושט ורידין, והנה הגרון והצואר בגוף האדם הוא מקום צר המחבר את הראש והגוף, וענינם ברוחני, הנה הגרון הוא מקום מיצר וזהו מצרים מיצר מ', דהנה כתיב (ישעי' מ, כו) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה, דמי הוא בינה ואלה הן המדות, ומי ברא אלה דגילוי המדות הוא ע"י בינה דכאשר מתבונן באיזה השגה הרי נולד בו מדה המתאימה להשגה ההיא, אמנם כ"ז הוא כאשר ההשגה דבינה באה אל הלב להוליד את המדה המתאמת להשגה ההיא, והליכת ההשגה מן המוח אל הלב הוא דרך מיצר הגרון וזהו מצרים מיצר מ', ובמיצר הגרון ברוחניות יש ג' שרי פרעה, שר המשקים שר האופים ושר הטבחנים.

והנה שר המשקים זהו הקנה, כי בקנה יש גידי המוח שממנו נמשך לחלוחית המוח ללב ולריאה וכמאשר¹ (חולין דף מ"ה ע"ב) תלתא קני הוו, חד פריש לליבא וחד פריש לכבדא וחד פריש לריאה, ולכן נק' שר המשקים לפי ששואב את הלחלוחית של המוח ומביאה ללב ולריאה, והנה כמו שהמים מצמיחים כל מיני תענוג.

[...] ושר הטבחנים הן ורידין, והנה בגוף האדם הורידין הם כלים וצנורות שבהם נמשך הדם מהלב ועולה למוח בראש וכן נמשך לכל האברים, וענינו בעבודה רוחני הוא רתיחת הדמים וכו', דלעו"ז היינו התאות זרות וכו', כי קנה הוא האהבה הנמשכת כמים היינו אהבה שעיקרה בתענוגים, ושר הטבחנים הוא האהבה שעיקרה ברשפי אש.

[...] ושר האופים הו"ע הדיבור, כי שר האופים הוא הושט שהוא הממוצע בין קנה לורידין וכולל שניהם, כי הורידין הן כלי הדם והדם נעשה מהמאכל שעובר דרך הושט, וכן המים ג"כ באים דרך הושט והו"ע הדבור שכלול ממים ואש ונמשך מן המוח והלב, דהדבור משרת המוח והלב, והו"ע האמורי, דאמורי הוא לשון אמירה ודבור ויש אמורי דלעו"ז והוא הדבור דלעו"ז, דהדבור הוא עיקר הקלי' וכמא' סימן לשטות מלין וכידוע דהדבור דלעו"ז גרוע במאד ונוגע בפנימי הנפש, ל"מ דבורים האסורים, אלא אפילו דברים בטלים נוגע ג"כ הרבה, וכידוע דריבוי המח"ז והרהורים רעים באים מריבוי דברים בטלים, וזהו"ע שר האופים דלעו"ז, ע"ש.

ראה לעיל סימן כט הערה 14.

(2) ראה גם לקוטי לוי יצחק הערות לתניא עמוד יג, וז"ל: בטומאת מצרים שיניקתם ממיצר הגרון, יש ג' בחי' והוא הג' מוחין דקטנות שבגרון, מספר ג' שמות אלקים* עם הכולל. ג' שרי פרעה טבחנים משקים אופים ר"ת טמ"א, והיינו טומאת מצרים, ע"ש. עיין רמ"ז ריש פרשת מקץ.

(* ראה עוד בזה לקמן סימן קג הערה 2. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן פג.

שתו יין, פנ¹⁷ ישתה וישכח מחקק (מחקק הוא יסוד¹⁸ הנק' מחקק, ועיין במאור"א מע' מחקק). תנו כו' ויין למרי נפש ישתה וישכח רישו כו'.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד רפד

מוחין דקטנות¹² בכלל, שיש מהם יניקה ללעומת זה¹³.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד שמא

בראשית מ, כג - ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו

מב

ביאור הקשר "שר המשקים" - יין, לענין ה"שכחה"

מיינ¹⁴ נמשך שכחה, והראי' משר המשקים שהוא השייך ליין וחלומו הי' בהשרגים¹⁵ דגפן, לא זכר את יוסף וישכחהו.

ומקרא מלא כתיב במשלי סי' ל"א¹⁶, אל למלכים

(12) ראה גם ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק ב' סימן סג. חלק א סימן ריא - דבחי' אחוריים הוא בחי' קטנות בכלל.

(13) ראה בזה תורה אור פרשת וארא נח, ב. יתרו עא, ד. הוספות לפרשת ויחי קב, ג.

(14) עיין בפנים בתורת לוי יצחק, דשמן הו"ע זכרון משא"כ יין.

(15) בראשית מ, ט ואילך.

(16) פסוק ד': "אל למלכים שתו יין" (ופרשי': אין נאה להם

המשך ביאור למס' ערכין ליום חמישי עמ' א

לעבודת בני לוי 'עבודת עבודה', אִיְהוָה עֲבֹדָה שְׂאִינָה נְעִשִׁית
לכד אלא צִרְיָקָה עֲבֹדָה אַחֲרָה, הוּא אוֹמֵר זוֹ שִׁירָה, שְׁצִיבָה
עבודת הקרבן, שאינה נאמרת אלא בשעת ניסוך היין של
הקרבן.

רַבִּי יִצְחָק אֱמֵר מִהֶבֶא, שְׁנֵאמֵר (תהילים פא ג) 'שְׁאוֹ זִמְרָה
וְהִנֵּנוּ תוֹפָה, בְּנוֹר נָעִים עִם נָבֶל' - הרימו בפה קול זמרה, ותנו
קול על התוף ועל הכינור שקולו נעים.

רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אֱמֵר מִהֶבֶא, שְׁנֵאמֵר (ישעיה כד יד) בְּנִבּוֹאֹת
יִשְׁעִיָּה עַל פּוֹרְעֵנוֹת הָעִתִּידָה לְבֹא וּשְׂאֵרוֹ מֵעַם יִשְׂרָאֵל מִתִּי
מַעֵט, וְאִמְרָה עַל גְּאוּלַּת הַנִּשְׁאָרִים 'הֵבֶה' הִמָּה יִשְׂאֹר קוֹלָם, יִרְוֲנוּ
בְּנִיָּאֵן ה', צִחְלוֹ מִיָּם' - ישאו קולם בשיר בזמן שתכון ממשלת
ה', ויצהלו בשיר בית המקדש יותר מן השיר ששרו על ים סוף
בעת שטבעו המצרים.

וְהִנֵּנוּ מִיְּתֵי לָה - מביא מקור לשירת הלויים בתורה מִהֶבֶא,
שְׁנֵאמֵר (במדבר ט ז) כְּשִׁחֲלֵק מֹשֶׁה עַל פִּי צִיּוּי ה' אֵת מִשָּׁא
הַמִּשְׁכָּן לַמִּשְׁפָּחוֹת הַלְוִיִּם, 'וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבֹדָת
הַקֹּדֶשׁ עֲלֵיהֶם בְּכִתְּפָה יִשְׂאוּ' - לא נתן להם עגלות לפי שזיו
צריכים לשאת את ארון ברית ה' על כתפיהם. ויש להבין הלשון
'בְּכִתְּפָה יִשְׂאוּ' שֶׁמִּשְׁמַעוֹ שְׁנֵאמֵר 'בְּכִתְּפָה' אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁיִּשְׂאוּ,
אֵלָּא מִהַ תִּלְמוּד לִזְמֵר 'יִשְׂאוּ', שְׁאִין 'יִשְׂאוּ' מִלְּשׁוֹן מִשָּׁא אֱלֹהִים
לְשׁוֹן שִׁירָה, וּמִלְּשׁוֹן נְשִׂיאוֹת קוֹל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר - וְכֵן מִצָּאֵנוּ
בְּשִׁיר לִשׁוֹן נְשִׂיאוֹהָ, שְׁנֵאמֵר (תהילים פא ג) 'שְׁאוֹ זִמְרָה וְהִנֵּנוּ
תוֹפָה' וְכֵן אוֹמֵר הַפֶּסֶק (ישעיה כד יד) 'יִשְׂאוּ קוֹלָם יִרְוֲנוּ וְגו'.

חֲנֻנִיָּא בֶן אֲחִי רַבִּי הוֹשִׁיעַ אֱמֵר מִהֶבֶא, שְׁנֵאמֵר (שמות יט יט)
בְּמַעֲמַד הַר סִינִי 'מִשָּׁח יִדְבַּר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֵנוּ בְּקוֹל'

1 מובן הדבר, אלא אֱלֹהִים בְּמָה הֵינִי מְשַׁמָּח. אלא מִכָּאן שְׁאִין
2 אוֹמְרִים שִׁירָה אֱלֹהִים עַל הַיָּיִן, וְבוֹזָה הֵינִי מְשַׁמָּח אֱלֹהִים, שִׁיש
3 עֲמוֹ שִׁירָה. וּמִכָּאן קִשְׁיָה: שֶׁאִם אֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֵלָּא עַל הַיָּיִן,
4 כִּיצַד אוֹמְרִים שִׁירָה עַל בִּיכּוּרִים שֶׁהֵם פִּירוֹת מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים
5 וְלֹא יֵין. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: מִשְׁבַּעַת לָהּ שְׁאוֹמְרִים שִׁירָה בְּזִמְן
6 הַבָּאֵת בִּיכּוּרִים אֶף לְרַבִּי יוֹנָתָן, בִּאֻפֵּן שֶׁהִבִּיאֵם יֵין, בְּדִתְּנֵי רַבִּי
7 יוֹסִי, שְׁנֵאמֵר (דברים כו ב) לִגְבִּי בִיכּוּרִים וְלִקְהָת מִרְאשִׁית כֹּל
8 פְּרִי הָאֲדָמָה, וּמִשְׁמַעוֹ 'פְּרִי' דּוֹקָא, כְּמוֹת שְׁהוּא, אֲתָה מְבִיא
9 לְבִיכּוּרִים, וְאִי אֲתָה מְבִיא לְבִיכּוּרִים מִשְׁקֵין הַיּוֹצֵאִים מִן הַפְּרִי.
10 אֲבָל אִם הִבִּיא עֲנָבִים לְעֹזְרָה לְשֵׁם בִּיכּוּרִים וְדִרְכָּן וְנַעֲשׂוּ
11 מִשְׁקִים, מִנֵּין שִׁיעָא יְדֵי חוֹבֵתָה, תִּלְמוּד לזִמְרָה, בְּהַמִּשְׁךְ הַפֶּסֶק,
12 'אֲשֶׁר תְּבִיא מֵאֲרָצְךָ, שְׁהִיא אִפְשָׁר לְכַתּוּב 'אֲשֶׁר מֵאֲרָצְךָ,
13 וְהַמִּילָה 'תְּבִיא' מִיֻּתְרָתָה, וְבִאֵה לְרִבּוֹת שֶׁאִם הִבִּיא עֲנָבִים וְדִרְכָּם
14 יֵצֵא יְדֵי חוֹבָה. וּבִאֻפֵּן זֶה שְׁהִיאֵה מִשְׁקִים שִׁיעָא מִזֶּה עֲנָבִים,
15 אוֹמְרִים שִׁירָה עַל בִּיכּוּרִים.

16 הַגִּמְרָא חוֹזֶרֶת לְעִנֵּין שִׁירַת הַלְוִיִּם בְּמִקְדָּשׁ, וּמִבִּיֵּאֵה מִקְרוֹת
17 נּוֹסְפִים לַכֹּחַ: חֻזְקָה אֱמֵר מִהֶבֶא, שְׁנֵאמֵר (דברי הימים א' טו כב)
18 בַּהֲעֹלֹת דּוֹד אֶת אֲרוֹן ה' אֵל מִקְוֹמוֹ וְצִוִּיה לְלוֹוִים שִׁישְׁאוּהוּ
19 'וּבְנִיָּהוּ שֶׁר הַלְוִיִּם בְּמִשָּׁא (ישור) [יִסֹּר] בְּמִשָּׁא, כִּי מִכֵּין הוּא'
20 - 'מִשָּׁא' עֲנִינּוּ נְשִׂיאוֹת הַקּוֹל, וְהִיא נוֹשֵׂא אֶת קוֹלוֹ וּמִיִּסֵּר וּמוֹכִיחַ
21 אֶת הַנּוֹשָׂאִים עַל מִשָּׁא הָאֲרוֹן עַל יְדֵי הַגְּבוּהָ וְהַנִּמְכָּת קוֹלוֹ. אֵל
22 תִּקְרֵי [יִסֹּר] (ישור), אֱלֹהִים קִרָּא 'יִשְׂרִי', לִשׁוֹן שִׁירָה, וּפִירוּשׁ
23 'יִשְׂרִי בְּמִשָּׁא', יִשָּׂא אֶת קוֹלוֹ בְּשִׁיר. וּמִכָּאן לְשִׁירַת הַלְוִיִּם מִן
24 הַתּוֹרָה.

25 בְּלִוְיָי - שֶׁם חֲכָם אֱמֵר רַבִּי יוֹחָנָן, מִהֶבֶא, שְׁנֵאמֵר (במדבר ד
26 מז) לִגְבִּי שִׁבַּת לוי קָל הֶבֶא לְעֹבֹד עֲבֹדָת עֲבֹדָה, קוֹרָא הַכְּתוּב

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח

טז, א – ויקח קרח בן יצהר בן קהת בן לוי ודתן ואבירים בני אליאב ואון בן פלת בני ראובן

א. האר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, ג) צדיק כתמר יפרח, שכן שמו רש"ם בסופי תיבות אלה ללמד¹ שבסוף תיקון עולם גם הוא יתקן, ויפה אמר שהרי הוא וסיעתו במדור גיהנם משעה ראשונה שירדו שם התחילו להצדיק עליהם דין שמים וכך הם אומרים משה אמת ותורתו אמת ואנו בדאים, ואין בעולם קלקול גדול כל כך שוידוי זה לא יספיק לתקנו.

והנה ראשי תיבות אלה צדיק כתמר יפרח הן בגי' ק"כ צרופים של שם אלקים כדאמור רבנן חמש אותיות ק"כ בתים ללמד שכל כתות הדין יגבו חובם תחלה ממנו ואחרי כן יפרח, וכן האותיות האמצעיות **ד"י ת"ם פ"ר** יש בהן רמז מפורש שהק"כ אלקים עתידים להכריז **ד"י** לצרותיו של קרח שהרי **ת"ם** ונשלם לפייס החמש גבורות שרשי הדין שהן אותיות² מנצפ"ך מספרן **פ"ר**, וכמו שאמר הנביא (ישעי' ס, כ) ושלמו ימי אבלך, ע"ד מה שבארנו במאמרו חקור דין בריש חלק ה' בפירוש מלת גיהנם³ ושם זכרנו מה יקר חסדו ית' אפי' עם המורדים והפושעים להוציא יקר חסדו מזולל, וכן אמר המלך החכם (משלי טז, ד) כל פעל ה' למענהו ואמרו חכמים לקלוסו.

עשרה מאמדות – אם כל חי ח"ג פרק לד

ב. מבואר בחסידות⁴ בטענת קרח⁵ "כל העדה כולם קדושים ובתוכם ה' ומדוע תתנשא על קהל ה'" – שעצם טענתו של קרח היא נכונה, כיון שראה את המעלה שישנה דוקא אצל המקבל – כי הכוונה (דנתאוהה הקב"ה להיות לו יתברך דירה בתחתונים) נשלמת דוקא בתחתונים; אמנם הטעות שלו היתה, כי המעלה בגלוי תהי' רק **לעתיד לבוא** (כאשר נקבה תשוב גבר⁶), לאחר שישנה הקדמת העבודה דהמשכה והשפעה מעליונים בהתחתונים, וגמר הבירור להתחתון (לוי מבחי' גבורות) שבא על ידי זה שלפני זה הוא מקבל מהעליון (כהן איש החסד).

ועל פי זה יש לומר הפירוש הפנימי ("יינה של תורה") בפירוש רש"י הראשון בפרשתנו – "פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא": חלק הדרוש (שבדרוש⁷) שבתורה

– "מדרש (רבי תנחומא) מגלה הטוב והיפה" ב"פרשה זו", פרשת קרח (משא"כ על דרך הפשט, בגלוי ובחיצוניות – מעשה קרח אינו "יפה") – כפי שטענת קרח היא למעלותא, מצד (שראה את) הסדר שהי' בפועל בגאולה העתידה לבוא, כשהי' הענין ד"תנחומא" מלשון תנחומין ונחמה על הגלות.

בסגנון אחר: "פרשה זו" (טענת קרח) כפי שהיא כתובה ב"מדרש רבי" תנחומא – בגאולה העתידה לבוא – הרי היא בענין "יפה (נדרשת)", שלימות ותכלית הטוב. משא"כ על דרך הפשט – כפי שהענינים הם בזמן הזה, והיום לעשותם (עולם העשי', עולם הפשט) – העולם עדיין אינו בסדר ותכלית השלימות, זה יהי' רק לעתיד לבוא, לאחר ש**שלימות** בירור התחתון על ידי זה שהוא מקבל מלמעלה מומנו.

תורת מנחם התנועדות ה'תשמ"ט ח"ג, משיחות ש"פ קרח

יז, כ – והיה האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח והשיכותי מעלי את תלונות בני ישראל אשר הם מלינים עליכם

ג. והי' האיש אשר אבחר בו מטהו יפרח. במסורה יפרח גי', דין. ואידך (תהלים עב, ז) יפרח בימיו צדיק. [ג] צדיק כתמר יפרח (שם צב, יג). על פי מה ששמעתי בשם הגאון החתם סופר זצ"ל על הכתוב (שמות לג, כג) וראית את אחורי (היינו שזהו ההסתר פנים אחרי המעשה הלז הידוע במדבר שנאמר שם זה בפרשת תשא, כי מה שרואים טובת השם יתברך וצדקתו הוא רק אחורי⁸ לאחר כן. אבל) ופני לא יראו (מלפנים בתחלה לא יכירו ולא ידעו זה, איך הוא הכל כן ראוי להיות שהוא טובה וחסדי השי"ת), עד כאן דבריו ודברי פי חכם חן.

וזהו יש לומר על פי הנודע מהאר"י הקדוש זצ"ל (שער הפסוקים תהלים שם) כי צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח⁹, היינו שיפרח לעתיד, אבל זהו החסרון ה' שהוא רק בסופי תיב"ת קר"ח, שהכיר רק בסוף, כי משה אמת ותורתו אמת (תנחומא קרח יא), אבל בתחלה חלק עליו, מה שאין כן במש"ה נאמר (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת, ר"ת למש"ה (כמבואר בסידור באותו מזמור בכתבי האר"י¹⁰), היינו כי משה רבינו השיג מיד בראש"י תיבות בתחלה וראש האמת מראש ועד סוף, לא כמו קרח שהשיג רק בסופו כנזכר. וזה שכתוב **אשר אבחר בו מטהו יפרח** (בתחלה) בדרך פר"ח החנטה לידע האמת).

מביא פירוש ממדרש ואינו מזכיר שזהו ממדרש, וכן לאידך – ישנם דרשות שהובאו בספרי פשט (וגם בפירוש רש"י מובאים ענינים של דרש (ורש"י מדגיש שהוא דרש) אלא שהם קרובים לדרך הפשט); ואילו כאן כתב רש"י שפרשה זו נדרשת במדרש רבי תנחומא, היינו – דרש שבדרש.

(9) במסורה יפרח גי' עיין ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן קב. קג.

(10) צדיק כתמר יפרח, ס"ת קר"ח: עיין בזה ילקוט משיח וגאולה פרשת קרח סימן א, ובהנסמך שם.

(1) והאר"י זצ"ל דרש על קרח פסוק (תהלים צב, ג) צדיק כתמר יפרח: עיין עוד בזה ילקוט משיח וגאולה על התורה – פרשת קרח סימן ב. ג. ד. ה. ו. ז. ח. ט. לו. קג. קה. (ועיין פרשת תזריע סימן קמט דפי' קרח הוא קרבן ע"ש).

(2) ללמד שבסוף התקון גם הוא כתמר יפרח.

(3) אותיות מנצפ"ך המורין על דין.

(4) בפ"י מלת גיהנ' שעל הנשמות שנטהרו בתוכ' אומרים הנם הא אתלבנו.

(5) ראה לקוטי תורה פרשתנו נד, ב ואילך. ושם נתבאר. אור התורה פרשתנו עמוד תרפז. תרצב. סד"ה ויקח קרח העת"ר. ספר המאמרים – מלוקט חלק ג עמוד רג ואילך. ובכמה מקומות.

(6) פרשתנו טז, ג.

(7) ירמ' לא, כא.

(8) כי במדרש עצמו ישנם פירושים על דרך הפשט (כמוכן מזה שרש"י בכמה מקומות

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת קרח

שנאמר עליו) צדיק כתמר יפרח (בסופי תיבות כנ"ל, היינו שרק לבסוף הכיר האמת לאמיתו) כנ"ל.
חיים ושלום

וזה שכתוב המסורה יפרח בימיו צדיק (שנאמר על משיח צדקנו, שצריך להיות מזרע שלמה בן דוד [כמ"ש הרמב"ם בפרק חלק (פ"י מ"א בא"ד יסוד י"ב)], והיינו שצריך לעבוד לכתחלה ולידע האמת, ורק זה ה' מוגמתינו ביאת בן דוד ומלכותו במהרה בימינו. ולאפוקי מדברי קרח

(11) האדמו"ר ר' חיים אלעזר ז"ל שפירא, בעמח"ס שו"ת מנחת אלעזר ועוד.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשכ"ב

ברוקלין, נ. י.

הרה"ג ווי"ח אי"א עוסק בצ"צ וכו'

מוהר"ר שאר ישוב שי' הכהן

שלום וברכה!

אף על פי שזמן רב לא נתקבלה ידיעה ממנו, אעמידו על חזקתו שהשלום והבריאות אתו בגו"ר גם יחד, ובפרט על פי פס"ד של המורה הגדול הרמב"ם ה' דעות ריש פ' ד', שבריאיות הגוף ושלמותו מדרכי ה' הוא, ועל אחת כמה וכמה בריאות הנשמה ועניני'. ובה - פעולותיו בהמכון שזכה והצליח לעמוד בראשו. ואגב, אם הופיעו ספרים ופרסומים נוספים בטח לא ימנע הטוב מלשלחם לכאן כמנהגו הטוב בעבר, ות"ח מראש.

ועל של עתה:

ימים אלו נודעתי שנתמנתה על ידי שר המשפטים ועדת משפטים שהוטל עלי' להציע סדרת חוקים אשר תחליף את החוק האזרחי, בשטח דיני חוזים, מקח וממכר, שכירות וכדומה, הקיימים כעת באה"ק ת"ו משרדי המשפטים הקודמים, ואשר בין חברי הועדה יש ג"כ ב"כ מהדתיים, העו"ד ליפשיץ, ועוד זאת אשר הרשות נתונה לחברי הועדה להתייעץ עם מי שמוצאים לנחוץ בכל הענינים הנוגעים בתחום זה.

גם נודעתי מפי מומחים במקצוע זה, כי בשטח זה של דיני חוזה, מו"מ וכו', אפשר במיוחד לתקן הרבה מחמת הבלבול והערבוב של כמה חוקים, ועוד ועיקר שההתנגדות מצד הבלתי דתיים להפעיל משפט התורה בחלק זה דחו"מ תהי' מינימלית. אלא שכמובן שצריך להוציא ולקבץ מהחומ"מ את הדינים השייכים לשטח האמור ולהכניסם למסגרת הני"ל בניסוח המתאים, כי בודאי אשר הניסוח תופס מקום וישפיע על הצלחת המפעל לבסס את החוקים האזרחיים על יסוד תורתנו תורת חיים. ומובן וגם פשוט אשר אם המפעל הני"ל יצליח, הרי יהיו סכויים מבוססים להקל התעמולה והפעולה להעביר צעד אחר צעד גם שאר השטחים שבשיפוט באה"ק ת"ו לדיני התורה.

כיון שארגון קבוצת תלמידי חכמים שיתעסקו בהני"ל לע"ע בנוגע שטח החוזים וכו', הוא ענין מסובך ומכמה טעמים, הן מצד עצם הדבר והן מצד הארגוני וההוצאות וכו', עלה ברעיוני שהדרך הכי קרובה להבפועל ממש (שהרי גם הזמן גרמא שלא לאחר המועד) היא שחברי המכון שבלאו הכי מתעסקים בכגון דא, ובודאי חלק מהם במיוחד בשטח האמור, הרי מביניהם אפשר לבחור מסוגלים להעבודה האמורה במיוחד. וכיון שעל פי השמועה העו"ד מר ליפשיץ איש נוח הוא וכו' ויהי מעונין גם מנקודת הדת לגשם הני"ל, הרי אפשר שיופתר הענין בהצלחה רבה.

ואל התענינות כתי"ר ואל בינתו אשען, ולא אאריך יותר בהאמור. ויונעם לי להוודע מתגובת כתי"ר על כל האמור, ובעיקר מהפעולות להביא הדבר לידי פועל ממש, ופשוט בשמירת הנקודה אשר זאת התורה לא תהי' מוחלפת, שמירה קפדנית.

בכבוד ובברכה, ובפ"ש אביו הרב שליט"א.

♦ יום ראשון כ' סיון ♦

א וַיִּקַּח קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קָהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאֵוֹן בֶּן־פִּלֶּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

טז (א) וַיִּקַּח קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קָהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וַאֲבִירָם בְּנֵי אֱלִיאָב וְאֵוֹן בֶּן־פִּלֶּת בְּנֵי רְאוּבֵן:

נתקנא על נשיאותו של אליצפן בן עזיאל, שמנהו משה נשיא על בני קהת על-פי הדבור. אמר קרח: אחי אבא ארבעה היו, שנאמר (שמות ו): "ובני קהת וגו'". עמרם הבכור נטלו שני בניו גדלה: אחד מלך ואחד כהן גדול; מי ראוי לטל את השנייה? לא אני, שאני בן יצחק, שהוא שני לעמרם? והוא מנה נשיא את בן אחיו הקטן מכלם! הריני חולק עליו ומבטל את דבריו! מה עשה? עמד וכנס מאתים וחמשים ראשי סנהדראות, רבן משפט ראובן שכניו, והם אליצור בן שדאור ודבריו וכיצא בו, שנאמר: "נשיאי עדה קריאי מועד", ולהלן הוא אומר (במדבר א): "אלה קרואי העדה". והלבישן טליתות שפלן תכלת, באו ועמדו לפני משה, אמרו לו: טלית שפלה של תכלת, חייבת בציצית או פטורה? אמר להם: חייבת! התחילו לשחק עליו. אפשר? טלית של מין אחר, חוט אחד של תכלת פוטרה. זו שפלה תכלת, לא תפטר את עצמה? בני ראובן • דתן ואבירם ואון בן פלת.

כ"י • ויקח קרח • פרשה זו יפה נדרשת במדרש רבי תנחומא. ויקח קרח • לקח את עצמו לצד אחד להיות נחלק מתוך העדה לעורר על הכהנה, וזהו שתרגם אונקלוס "ואתפלג", נחלק משאר העדה להחזיק במחלקת. וכן (אייב טו): "מה יקחך לבד", לוקח אותך להפליג משאר בני-אדם. דבר אחר: "ויקח קרח" משך ראשי סנהדראות שבהם בדברים, כמו שנאמר (במדבר כ): "קח את-אהרן", (הושע יד): "קחו עמכם דברים". בן-יצחק בן-קהת בן-לוי • ולא הזכיר "בן-יעקב", שבקש רחמים על עצמו, שלא יזכר שמו על מחלקתם, שנאמר (בראשית מט): "בקהלם אל-תחד כבדי". והיכן נזכר שמו על קרח? בהתיחסם על הדין ב'דברי הימים', שנאמר (ד"א ו): "בן-אבירם בן-קרח בן-יצחק בן-קהת בן-לוי בן-ישראל". ודתן ואבירם • (תנחומא) בשביל שהיה שבת ראובן שרוי בחנינתם תימנה, שכן לקחה ובניו החונים תימנה, נשתתפו עם קרח במחלקתו: אי לרשע, אי לשכנו. ומה ראה קרח לחלק עם משה?

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו' שבת פרשת קרח. מברכים החודש תמוז. ה'תשכ"ז)

וכמו שהוא גם עכשו בבחינת עתיד, שהגבורות בשרשן הן למעלה מהחסדים.

קרח שהיה לוי, בחינת גבורה, חלק על אהרן שהוא בחינת החסד, לפי שרצה להגביר הגבורות על החסדים שיהיו הגבורות עיקר, כמו שיהיה לעתיד-לבא שיתעלו הגבורות,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 105)

מהסמיכות של "לא תתגודדו" (לא תעשו אגדות אגדות) ל"לא תשימו קרחה". וב'פנים יפות': קר"ח ר"ע - גימטריא מחלק"ת (578).

ויקח קרח (טז, א) אונקלוס תרגם "ויקח" "ואתפלג". וכן כתב רש"י "נחלק משאר העדה להחזיק במחלקת". וקרח הוא מלשון "קרחה", שמשמעותה פלוג - נתוק והתחלקות (כגון תלישת השער מהראש). ולהעיר

~ נקודות משיחות קודש ~ (יערו' לקו"ש ח"ח עמ' 102 - מתוך 'לקראת שבת)

הרמז למחלקתו של קרח בשמו

ומחלקת, שרצה לגרם מחלקת בין עליונים לתחתונים. וכמ"ש ה'נועם אלימלך' שהוא על-דרך 'רקיע המבדיל', הפך התורה "שנתנה לעשות שלום בעולם".

ויקח קרח (טז, א)

מהות מחלקתו של קרח ע"פ החסידות ובדרך הרמז: חטאו של קרח נרמז בכללות שמו: "קרח" - מלשון קרחה

בעל הטורים

י. גימטריא: לעשרו של קרח לרעתו
היה. תורה ב

ויקח קרח. גימטריא: זה במקח רע.
עשר שמור לבצעליו לרעתו" נקלה ה

טז (א) ויקח קרח. סמך מחלקת קרח
לפרשת ציצית, שעל ענן ציצית חלק
על משה.

שיעור יומי ליום ראשון כ' סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת קרח

מה
אָמַנְם, מִקְוֹמוֹ שֶׁל הָקוֹ הַשְּׁמָאֲלִי בָּאוֹת ה', מִיִּצָּג אֶת מִקְוֹמוֹ
הָאֲמִתִּי וְהַדָּרֵךְ הַנִּכּוֹנָה בִּהּ יִלָּךְ הָאָדָם בְּמַעֲשָׁיו בְּעוֹלָם הַזֶּה,
אֲשֶׁר דּוֹקָא בָּזֶה יְמוּשִׁיף אֶת הָעֲלִיּוֹנִים לְמִטָּה. הָאוֹת ה'
מֵרָאָה כִּי צָרִיךְ לִהְיוֹת קוֹ הַמַּעֲשֶׂה וְכִפִּי הוֹרָאוֹת הַתּוֹרָה, אֲךָ
יַחַד עִם זֶה יִשְׁנוּ הַפֶּסֶק בֵּין הַמַּעֲשֶׂה לְדַבּוּר וּמַחֲשָׁבָה – כִּי
תְּמִיד הוּא מְרַגֵּשׁ רַחוּקוֹ מִהַתּוֹרָה, וּמִצָּד זֶה שׂוֹאֵף לְהִגִּיעַ
לְמִדְּרָגָתָם שֶׁל בְּעִלֵּי-הַתּוֹרָה. (וְעַל-כֵּן אָמְרוּ רַ"ל "הָעוֹלָם
הַזֶּה נִבְרָא בְּ[אוֹת] ה'") (מנחות כט, ב).

אֲךָ קִרַּח בְּטַעֲנוֹתָיו רָצָה לְחַלֵּק עַל דָּרֶךְ זֶה, וּלְשֹׁנוֹת אֶת
מִקְוֹמוֹ הָאֲמִתִּי שֶׁל קוֹ הַמַּעֲשֶׂה (ק' ח') אוֹ לְשַׁלֵּל אוֹתוֹ
לְגַמְרִי (ר'), וּבִכְךָ לְגַרֵם 'קִרְחָה' וּמַחֲלָקֶת בֵּין "עֲלִיּוֹנִים"
ל"תַּחְתּוֹנִים".

[בְּמִקְוֹרוֹ מְקַשֵּׁר זֶה לְשַׁלְשֶׁת פְּרָטִי הַמַּחֲלָקֶת: א) טְלִית
שֶׁפִּלָּה וְתַכְלֶת. ב) בֵּית מִלָּא סְפָרִים. ג) פְּהִנָּת אֶהְרֹן.]

וּבִפְרָטִיּוֹת יוֹתֵר, רְמוּזָה שְׁטָתוֹ בְּאוֹתִיּוֹת שְׁמוֹ - ק' ר' ח':
שַׁלְשֶׁת הַקּוֹיִם שֶׁבְּאוֹתִיּוֹת הִלְלוּ רוּמֵזִים לְשַׁלְשֶׁת לְבוּשֵׁי
הַנֶּפֶשׁ: מַחֲשָׁבָה דְּבוּר וּמַעֲשֶׂה. הָקוֹ הָעֲלִיּוֹן וְהָקוֹ הַיָּמִנִי
רוּמֵזִים לְמַחֲשָׁבָה וְדַבּוּר, וְהָקוֹ הַשְּׁמָאֲלִי רוּמֵז לְמַעֲשֶׂה.

בָּאוֹת ה' – מְמַקֵּם קוֹ הַמַּעֲשֶׂה בְּדִיּוּק בְּמִקְוֹמוֹ הָרְאוּי; אֵינּוּ
עוֹבֵר מִתַּחַת לְגִבּוּלוֹת הַמַּחֲשָׁבָה וְהַדְּבוּר, וְכֵן רוּחַ מְפָסִיק
בֵּינוֹ אֲלֵיהֶם. בְּשׂוֹנָה מֵהָאוֹתִיּוֹת ק' ר' ח' – בָּהֶם הָקוֹ
הַשְּׁמָאֲלִי, קוֹ הַמַּעֲשֶׂה, אֵינּוּ בְּמִקְוֹמוֹ הָרְאוּי:

בָּאוֹת ק' – הוּא יוֹרֵד לְמִטָּה יוֹתֵר מִהָקוֹ הַיָּמִנִי, רְמוּזָה לְהוֹסֵפָה
בְּלִתִּי רְצִינָה בְּקוֹ הַמַּעֲשֶׂה מַעֲבָר לְגִבּוּלוֹת הַשּׁוֹ"ע. בָּאוֹת ר' –
הוּא לֹא קוֹיִם, דָּבָר הָרוּמֵז לְחִסְרוֹן בְּקוֹ הַמַּעֲשֶׂה, בְּנִגּוּד לְכָלִּלוֹת
קוֹיִם הַמְּצוּת הַמַּעֲשִׂיּוֹת. בָּאוֹת ח' – הוּא מוֹחֵבֵר לְשִׁנֵּי הַקּוֹיִם
הָאַחֲרִים, הָרוּמֵז עַל עֲמִידָתָם שֶׁל אֲנָשֵׁי הַמַּעֲשֶׂה מִבְּלִי רְצוֹן
לְצִאת מִמִּצָּבָם וּלְהַתְּעַלּוֹת כְּבַעֲלֵי הַתּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

קִרְאֵם אֲנָשֵׁי שָׁם, עַל שֵׁם שֶׁאָמְרוּ בַּעֲת דוֹר הַפִּלָּגָה "וְנַעֲשֶׂה לָנוּ שֵׁם", וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל אֵין "שֵׁם" אֶלָּא עֲבוּדָה-זָרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"ב עמ' 329 – מתוך 'לקראת שבת)

הַשְּׁמִירָה לַתּוֹרָה – אֶהְבֵּת ה' וִירָאֶתוּ

עֲנִינָם אֶהְבֵּה וִירָאֶה, בְּפִרְשֶׁת "שְׁמַע" נֶאֱמַר "וְאֶהְבֵּת",
וּפִרְשֶׁת "וְהָיָה אִם שְׁמוּעַ" – עֲנִינָה יִרְאֶה.
וְעַל זֶה עָנָה מֹשֶׁה רַבֵּנוּ, "חֵיב בְּמִזְוָה" שֶׁאֶהְבֵּה וִירָאֶה
מִכְרַחֲמִים לְלַמּוּד הַתּוֹרָה, דָּכְמוּ שֶׁהַמִּזְוָה שׂוֹמְרֶת עַל כָּל מַה
שֶׁבִּבְיָתִי, כֵּן "בֵּית מִלָּא סְפָרִים" אֲדָם הַמִּלָּא בְּתוֹרָה צָרִיךְ
לְאֶהְבֵּה וִירָאֶה שִׁישְׁמְרוּ עַל תּוֹרָתוֹ וְכַמֵּאָרז"ל (אבות ג, ט) "כָּל
שִׁירְאָתוֹ קוֹדֶמֶת לְחֻכְמָתוֹ חֻכְמָתוֹ מִתְקַנֶּמֶת".

וִיקַח קִרַּח (טז, א)

וִיקַח קִרַּח . . קִפֵּץ קִרַּח וְאָמַר לְמֹשֶׁה . . בֵּית מִלָּא סְפָרִים
מַהוּ שִׁיְהָא פְּטוּר מִן הַמִּזְוָה (בבבב"ר פ"ח)
וַיֵּשׁ לְבָאָר הָעֲנָן בְּדָרֶךְ הַדְּרוֹשׁ: טַעֲנַת קִרַּח הָיְתָה, "בֵּית
מִלָּא סְפָרִים", הֵינּוּ אֲדָם שֶׁמִּלָּא וְגָדוֹשׁ בְּתוֹרָה, יְכוֹל
לְהַסְתַּפֵּק בְּהִיּוֹתוֹ בַּעַל תּוֹרָה ו"פְּטוּר מִמִּזְוָה" מֵאֶהְבֵּת ה'
וִירָאֶתוֹ, דְּפִרְשִׁיּוֹת "שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שְׁמוּעַ" שֶׁבְּמִזְוָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

קִרַּח וַעֲדָתוֹ לֹא רָצוּ בְּחִיבּוּר שֶׁל "שֵׁם" (מִצִּיאוֹת הַיֵּשׁ) עִם
שְׁמִים' (אֶלְקוֹת), אֶלָּא רָצוּ שִׁישְׁאָר הַיֵּשׁ דָּבָר נִפְרָד, שֶׁלֶּכֶן

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ד"ה ויקח קרח וגו', שבת פרשת קרח, מברכים החודש תמוז, ה'תשכ"ז)

וְהִי מִבְּדִיל בֵּין מִים לְמִים. וְהָעֲנָן בָּזָה, שֶׁהַתַּחֲלָקוֹת בֵּין
מִים לְמִים הוּא הַשֶּׁרֶשׁ לְ(חֲטָא עִז־הַדַּעַת ו) דוֹר הַפִּלָּגָה, וְעַד
לְמַחֲלוקֶת קִרַּח וַעֲדָתוֹ.

מַה שֶׁכְּתוּב וְאֶתְפַּלֵּג, הוּא עַל-דֶּרֶךְ רְקִיעַ הַמִּבְדִּיל בֵּין מִים
לְמִים, שְׂזוּהִי הַמַּחֲלוקֶת הָרִאשׁוֹנָה שֶׁמִּצִּינוּ בְּתוֹרָה, וְהִיא
הַשֶּׁרֶשׁ לְכָל עֲנָן שֶׁל מַחֲלוקֶת, וְכִדְאִיתָא בְּמִדְרָשׁ לְמָה אֵין
כְּתִיב בְּשֵׁנִי "כִּי טוֹב" כו', שֶׁבּו נִבְרָאת מַחֲלוקֶת, שֶׁנֶּאֱמַר

בְּקִמּוֹ לֹאֲפִי מֹשֶׁה וְגִבְרִיא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מֵאֲתָן וְחִמְשִׁין וְרַבְרָבִי כִנְשָׁמָא מְעֲרַעֵי זְמַן
אֲנָשִׁין דְּשָׂמָא:

(ב) וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים
וּמֵאֲתָיִם נְשִׂאֵי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשִׁי-שָׁם:

בעל הטורים

קִרְאִי. חֲסֵר יו"ד. שֶׁעֲבָרוּ עַל יו"ד
הַדְּבָרוֹת.
אֲנָשִׁי שָׁם. בְּחֻכְמָה וּבְעֶלְשֶׁר. וְנִתְחַזְּבוּ

(ב) וַיִּקְוֹמוּ. בְּגִימְטְרִיא: לְחַלֵּק.
חֲמִשִּׁים וּמֵאֲתָיִם. "נִ"ר רָשָׁעִים יִדְעָר"
(משל' כד, ב).

(א) וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם בִּי כֹל־הָעֵדָה כָּל־הַיּוֹמִים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשָּׂאוּ עַל־קַהֲלֵי יְהוָה:

ג וַאֲתַכְנִשׁוּ עַל מֹשֶׁה וְעַל אַהֲרֹן וַאֲמָרוּ לָהֶוּן סָגִי לָכֹן אֲרִי כָל כְּנֻשָׁתָא כְּלָהֹן קִדְיִשִׁין וּבִינֵיהֹן שְׂרָאָ שְׂכָנָתָא דִּינָּה וּמָא דִּין אֲתוּן מִתְרַבְּרִין עַל קָהֲלָא דִּינָּה:

כ"ט רב-לכם. הרבה יותר מדאי לקחתם לעצמכם גדלה. כלם קדושים. (תנחומא) כלם שמעו דברים בסיני מפי הגבורה. ומדוע תתנשאו. אם לקחתם

אתה מלכות, לא היה לך לברר לאחיד כהנה, לא אתם לבדכם שמעתם בסיני "אנכי ה' אלהיך", כל העדה שמעו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך ד, עמ' 1048)

העקר, עמד קרח וטען: לו היה העקר למוד תורה - הרי שאין אדם היכול להדמות למשה רבנו, מקבל התורה; אף מאחר שהעקר הוא מעשה המצוות, שבוה כל ישראל שוים - "מדוע תתנשאו?"

על כך ענה לו משה "בקר וידע ה'". פלומר: "בקר" - מעשה המצוות צריך להיות מואר באור וחיות פנימיים של אהבת ה' ויראתו, "וידע ה' - כך שביאו לידי ידיעת וגלוי אלויות. ובכנות המצוות הרי יש הבדל גדול בין זו של משה לזו של כל שאר ישראל.

אחר ביאת מרגלים היתה בליעת קרח (סדר עולם רבא פ"ח)

פרשת קרח ארעה לאחר שובם של המרגלים, משום שכל ענין המחלקת של קרח התעורר ועלה בהמשך לספור המרגלים:

המרגלים רצו להשאר במדבר ולהתמסר ללמוד התורה במנוחה ובשלווה, הרחק מטרדות העולם, ולא רצו לעסק בקיום המצוות המעשיות, כפי המתחייב בארץ ישראל. כאשר הוכח לכל שטעו, ושיצריכים בכל זאת להכנס לארץ ולקיים שם את המצוות המעשיות, שכן "המעשה הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (ליקוטי שיחות כרך ב, עמ' 329)

שפידוע היה 'דור דעה' ולכלם היו נשמות דאצילות, דור כזה אינו זקוק למשה רבנו; אם-כן - "מדוע תתנשאו!" ובכך היתה טעותו, שכן הכל זקוקים לנשמת משה רבנו.

ד ושמע משה ונפל על אפואי:

כ"ט ויפל על-פניו. (תנחומא, מ"ד) מפני המחלקת, שפבר זה בידם סרחון רביעי: חטאו בעגל (שמות לב): "ויחל משה", במתאוננים (במדבר יא): "ויתפלל משה", במרגלים (שם יד): "ויאמר משה אלהי ושמעו מצרים",

במחלקתו של קרח נתרשלו ידיו. משל לבן מלך שסרח על אביו ופייס עליו אוהבו פעם ושתים ושלש, כשסרח רביעית נתרשלו ידי האוהב ההוא, אמר: עד מתי אטריח על המלך, שמא לא יקבל עוד ממני.

ה ומליל עם קרח ועם כל כנשתה למימר בצפרא ויהודע די ית דכשר לה וית דקדיש ויקרב לקדמוהי וית די יתרעי בה ויקרב לשמושה:

(ה) וידבר אל-קרח ואל-כל-עדתו לאמר בקר וידע יהוה את-אשר-לו ואת-הקדוש והקריב אליו ואת אשר יבחר-בו יקריב אליו:

כ"ט בקר וידע וגו'. עתה (במדבר רבה) עת שכרות היא לנו ולא נכון להראות לפניו, והוא היה מתפנן לדחותם שמא יחזרו בהם. בקר וידע ה' את-אשר-לו. לעבודת לוויה. ואת-הקדוש. להקנה. והקריב. אותם אליו (תנחומא). והתרגום מוכיח כן:

ויקרב לקדמוהי, יקרב לשמושה. ומדרשו: בקר - אמר להם משה: גבולות חלק הקדוש-ברוך-הוא בעולמו, יכולים אתם להפך בקר לערב? כן תוכלו לבטל את זו, שנאמר (בראשית א): "ויהי-ערב ויהי-בקר..." ויבדל". כך (דה"א כג): "ויבדל אהרן להקדישו וגו'".

(ו) וְזֹאת עָשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מַחֲתוֹת קָרַח וְכָל-עֲדָתוֹ: וְדָא עבידו סבו לכוּן מַחֲתִין קַרַח וְכָל בְּנֵי-שֵׁתָה:

מִכָּל הַקִּרְבָּנוֹת, וְסַם הַמָּוֶת נָתַן בְּתוֹכּוֹ, שָׁבוּ נִשְׁרָפוּ נָדָב וַאֲבִיהוּא, לְפִיכָף הִתְרָה בָּהֶם: "וַהֲיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' הוּא הַקְדוֹשׁ", כָּכָר הוּא בְּקִדְשָׁתוֹ. וְכִי אֵין אָנוּ יוֹדְעִים, שְׁמִי שֶׁיִּבְחַר הוּא הַקְדוֹשׁ? אֵלָא אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: הֲרִינִי אוֹמֵר לָכֶם שְׁלֹא תִתְחַיְבוּ: מִי שֶׁיִּבְחַר בּוֹ יֵצֵא חַי, וְכָל־כֶּסֶם אוֹבְדִים (במדבר רבה). מַחֲתוֹת • כָּלִים שְׂחוּתִין בָּהֶם גָּחִלִים וַיֵּשׁ לָהֶם בֵּית יָד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חז"ח עמ' 187 ואילך - מתוך 'לקראת שבת)

רצון קרח ועדתו לשמש בכהונה גדולה

וְטַעֲמָתָם "וּבִקְשָׁתָם גַּם כְּהוֹנָה" - "אַתֶּם ר"ן אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהוֹנָה גְּדוּלָּה" נִבְעָה מִרְצוֹנָם לְהִגִּיעַ לְמַעֲלַת הַכְּהוֹנָה. וְהִינּוּ, שֶׁפָּאָשֶׁר הִבִּינוּ אֶת גְּדֹל הַמַּעֲלָה בְּכַהוֹנָה גְּדוּלָּה, שֶׁ"עוֹמֵד לִפְנֵי ה' לְשִׁרְתּוֹ", "וַיִּבְדֵּל גו' לְהַקְדִּישׁוּ קֹדֶשׁ קִדְשִׁים" (דה"א כג, יג) הֵנָּה גַּם הֵם נִשְׁתַּקְּקוּ לָזֶה. וְחִשְׁבוּ דְכֻמוּ שֶׁתִּפְלֶה יְכוּלָּה לְפַעַל אֲצֵל הַקֶּבֶד"ה לְבַטֵּל גְּזֵר דִּין וְכִי"ו, כְּמוֹ"כ יְכוּלִים הֵם לְפַעַל שִׁינּוּכּוֹ לְכַהוֹנָה גְּדוּלָּה. וְזֵהוּ שֶׁאָמַר לָהֶם מֹשֶׁה "אַף אֲנִי רוֹצֶה בָּכֶךְ". דִּתְשׁוּקָתָם וּרְצוֹנָם לְשִׁמּוֹשׁ בְּכַהוֹנָה גְּדוּלָּה, רָצוֹן טוֹב הוּא. וְרַק שֶׁבִּפְעַל אִי אֶפְשָׁר לָהֶם לְהִיטֵת כְּהֵנִים גְּדוּלִים, דְּכֻמוּ שֶׁ"אֵין לָנוּ אֵלָא ה' אֶחָד אֲרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת" כְּמוֹ"כ אִי אֶפְשָׁר לְהִיטֵת יוֹתֵר מִ"כֶּהֱן גְּדוֹל אֶחָד".

וְהִבְיָנוּ כִּהְיוֹן אֲשֶׁתָּא וְשִׁינּוּ עֲלִיהוֹן קְטוֹרֶת בּוֹסְמִין קִדְּשׁ יְיָ מִחֵר וְיִהִי גִבְרָא דִּיתְרַעֲרֵי יְיָ הוּא קְדִישׁ סְגִי לְכוּן בְּנֵי לוי:

הַקְדָּשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר (ד"ה א כח): "כָּל-אֵלֶּה בָּנִים לְהִימָן". אָמַר: אֶפְשָׁר כָּל הַגְּדֻלָּה הַזֹּאת עֲתִידָה לַעֲמֹד מִמֶּנִּי, וְאֲנִי אֲדָם? לָכֵן נִשְׁתַּתֵּף לְבָא לְאוֹתָהּ חִזְקָה שֶׁשִּׁמְעַה מִפִּי מֹשֶׁה שֶׁכָּלֵם אוֹבְדִים וְאֶחָד נִמְלֵט: "אֲשֶׁר-יִבְחַר ה' הוּא הַקְדוֹשׁ" - טַעַם וְחִלָּה בְּעֶצְמוֹ. וְלֹא רָאָה יָפֵה, לְפִי שֶׁבָּנִיו עָשׂוּ תְּשׁוּבָה, וּמֹשֶׁה הָיָה רוֹאֶה יָפֵה. (תנחומא) • רַב-לָכֶם • דְּכָר גְּדוֹל נִטְלַתָּם בְּעֶצְמָכֶם לְחַלֵּק עַל הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא.

ח וַאֲמַר מֹשֶׁה לְקַרַח שְׁמַעוּ כַעַן בְּנֵי לוי:

עֲמוּ, אֲדַבֵּר גַּם אֵל כָּלֵם. הַתְּחִיל לְזַרְזוֹ בָּהֶם: "שְׁמַעוּ-נָא בְּנֵי לוי".

כִּי"ו זֹאת עָשׂוּ קְחוּ-לָכֶם מַחֲתוֹת • מָה רָאָה לוֹמַר לָהֶם כֵּךְ? אָמַר לָהֶם: בְּדַרְכֵי הַעֲבוּ"ם יֵשׁ נִימוּסִים הַרְבֵּה וּבְכָמִים הַרְבֵּה, וְכָלֵם (ס"א: וְאֵין כָּלֵם) מִתְקַבְּצִים בְּבֵית אֶחָד; אָנוּ אֵין לָנוּ אֵלָא ה' אֶחָד, אֲרוֹן אֶחָד וְתוֹרָה אַחַת וּמִזְבֵּחַ אֶחָד וְכֶהֱן גְּדוֹל אֶחָד - וְאַתֶּם ר"נ אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהֵנָּה גְּדוּלָּה? אַף אֲנִי רוֹצֶה בָּכֶךְ, הֵא לָכֶם תְּשִׁמִּישׁ חִבִּיב מִכָּל, הִיא הַקְּטָרֶת הַחִבִּיבָה

זאת עשו קחו-לכם מחתות

אָנוּ אֵין לָנוּ אֵלָא ה' אֶחָד כִּי וְכֶהֱן גְּדוֹל אֶחָד, וְאַתֶּם ר"ן אִישׁ מִבְּקָשִׁים כְּהוֹנָה גְּדוּלָּה, אַף אֲנִי רוֹצֶה בָּכֶךְ (טז, ו. ובפרש"י)

לְכַאֲרָה תְּמוּיָה, הָרִי קַרַח וְעֲדָתוֹ נִחְלְקוּ עַל כְּהֻנָּתוֹ שֶׁל אֶהֱרֹן, וְאִיךָ מִתְאַמֵּים שֶׁכָּלֵם מֹשֶׁה אֶת עֲצֻמוֹ עִמָּהֶם אֶפְי' בְּדַבּוּר, בְּאָמְרוֹ "אַף אֲנִי רוֹצֶה בָּכֶךְ"? וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה בְּהַקְדִּים תְּמִימָה בַּעֲקָר מִחֻלְקָתוֹ שֶׁל קַרַח, הָרִי הַקֶּבֶד"ה הַבְּטִיחַ לְמֹשֶׁה שֶׁ"גַּם כֵּךְ יֵאֱמִינוּ לְעוֹלָם" (יתרו יט, ט), וְאִיךָ חִלְקוּ עָלָיו "ר"ן רֹאשֵׁי סִנְהֶדְרָאוֹת" (רש"י טז, א ד"ה ודתן)? וְעַל כֵּן צָרִיךְ לוֹמַר שְׁגַם קַרַח וְעֲדָתוֹ הֵאֱמִינוּ בְּמֹשֶׁה,

(ז) וַתִּגְוִי-בָתָן • אִשׁ וְשִׁימוֹ עֲלִיהֶן • קְטָרֶת לְפָנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר-יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְדוֹשׁ רַב-לָכֶם בְּנֵי לוי:

כִּי"ו רַב-לָכֶם בְּנֵי לוי • דְּכָר גְּדוֹל אֲמַתִּי לָכֶם. וְלֹא טַפְשִׁים הָיוּ, שֶׁכֵּךְ הִתְרָה בָּהֶם וְקִבְּלוּ עֲלֵיהֶם לְקַרֵּב, אֵלָא הֵם חֲטָאוּ עַל נִפְשׁוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "אַתְּ מַחֲתוֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בִּנְפְשָׁתָם". וְקַרַח שֶׁפָּקַח הָיָה, מָה רָאָה לְשִׁטוֹת זֶה? עֵינָיו הִטְעָמוּ, רָאָה שֶׁלִּשְׁלֹת גְּדוּלָּה יוֹצֵאָה מִמֶּנּוּ: שֶׁמוֹאֵל שֶׁשִּׁקוּל כִּנְגָד מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן. אָמַר: בְּשִׁבְלִי אֲנִי נִמְלֵט! וְעֹשְׂרִים וְאַרְבָּעָה מִשְׁמֵרוֹת עוֹמְדוֹת לְבְנֵי בְנִי, כָּלֵם מִתְנַבְּאִים בְּרוּחַ

(ח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קַרַח שְׁמַעוּ-נָא בְּנֵי לוי:

כִּי"ו וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קַרַח שְׁמַעוּ-נָא בְּנֵי לוי • הַתְּחִיל לְדַבֵּר עִמּוֹ דְּבָרִים רַפִּים. פִּינּוֹן שֶׁרָאָהוּ קֶשֶׁה עֲרָף, אָמַר: עַד שְׁלֹא יִשְׁתַּתְּפוּ שָׂאֵר הַשִּׁבְטִים וַיֹּאבְדּוּ

ט הַזֶּעַר לִכּוֹן אֲרִי אֶפְרַשׁ אֱלֹהָא דְיִשְׂרָאֵל
יִתְכּוֹן מִכְנֶשֶׁתָּא דְיִשְׂרָאֵל לְקַרְבָּא יִתְכּוֹן
קְדָמוּהִי לְמַפְלָח יֵת פְּלִסָּן מִשְׁכָּנָא דִּי
יְלַמְסָם קָדָם כְּנֶשֶׁתָּא לְשִׁמְשׁוּתֵהוּן:

(ט) הַמֵּעֵט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם
מֵעַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֹתִי
עֲבַדְתָּ מִשְׁכַּן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם:
כ"י • וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה • לְשִׁיר עַל הַדּוּכָן.

י וַיִּקְרַב יִתְדִי וְיֵת כָּל אַחֲיָד כְּנִי לְוִי עֲמֹד וּכְעַן
אַתִּין כְּעַן אַף כְּהֶנְתָּא רַבְתָּא:

(י) וַיִּקְרַב אֹתָךְ וְאֶת־כָּל־אֲחִיךָ בְּנֵי־לְוִי אִתָּךְ
וּבִקְשָׁתֶם גַּם־כֹּהֲנָה:

כ"י • וַיִּקְרַב אֹתָךְ • לְאוֹתוֹ שְׂרוּת שְׁהֶרְחִיק מִמֶּנּוּ שְׁאָר עַדְתּוֹ יִשְׂרָאֵל.

יא כִּכּוֹן אֹתִי וְכָל כְּנֶשֶׁתָּךְ דְּאִזְדַּמְנָתוֹן עַל יְיָ
וְאַהֲרֹן כִּדָּה הוּא אֲרִי אֲתֵרַעֲמָתוֹן עֲלוּהִי:

(יא) לָכֵן אָתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן
מִה־הוּא כִּי תִלְיִנו עִלָּיו:

כ"י • לָכֵן • בְּשִׁבִּיל כֶּךָ, אָתָּה וְכָל־עַדְתְּךָ הַנֹּעְדִים אִתָּךְ עַל־ה', כִּי בְשִׁלְיָחוֹתָיו עָשִׂיתִי לְתֵת כֹּהֲנָה לְאַהֲרֹן, וְלֹא
לָנוּ הוּא הַמִּתְלַקֵּת הַזֶּה.

יב וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלִיאָב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:

(יב) וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לְקַרְא לְדָתָן וְלָאֲבִירָם בְּנֵי אֶלִיאָב
וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה:

כ"י • וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה וְגו' • (סנהדרין קי) מִכָּאן, שְׁאִין
מִתְזַיְקִין בְּמַחֲלָקָתוֹ, שֶׁהִיָּה מֹשֶׁה מְחַזֵּר אַחֲרֵיהֶם
לְהַשְׁלִימָם בְּדִבְרֵי שְׁלוֹם. לֹא נַעֲלֶה • פִּיהֶם הַכְּשִׁילָם,
שְׁאִין לָהֶם אֵלָּא יִרְיָדָה.

~ נְקוּדוֹת מִשִּׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּסִי שִׁיחוֹת כֹּרֶךְ יג פֶּרֶשֶׁת קֶרַח)

כְּשֶׁהִנְהַגְתָּ חֲבִירוֹ הָיָא בְּאֻפְּן הַשּׁוֹלָל לְכַאוּרָה כָּל לִימוּד
זְכוּת, בְּכָל זֹאת עָלִיו לְהַפֵּךְ בְּזָכוּתוֹ, וּכְתוּצָאָה מְזֶה – הָרִי
גַם יַעֲשֶׂה כָּל הַתְּלוּי בּוֹ לְהַחֲזִירוֹ וְלַהֲעֲמִידוֹ בְּדֶרֶךְ הַיְשָׁרָה.

הַהוֹרָאָה עַד כִּמָּה צָרִיךְ כָּל אֶחָד וְאֶחָד (שֶׁבְּכָל אֶחָד וְאֶחָד
יֵשׁ בּוֹ מִבְּחִינַת מֹשֶׁה רַבִּינוּ עָלֵיו־הַשְּׁלוֹם) לַפְּעוּל וְלַהֲשִׁירֵשׁ
בְּנִפְשׁוֹ מִדָּה זוֹ – לְדוֹן אֶת חֲבִירוֹ לְכַף זְכוּתוֹ, וְעַד שֶׁאֲפִילוֹ

יג הַזֶּעַר אֲרִי אֶסְקַתָּנָא מֵאַרְעָא עֲבָדָא חֲלָב
וּדְבָשׁ לְקִשְׁלוּתָנָא בְּמִדְבָּרָא אֲרִי אֲתֵרַבְרַבְתָּ
עֲלָנָא אַף אֲתֵרַבְרַבְתָּ:

(יג) הַמֵּעֵט כִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זֶבֶת חֲלָב וּדְבָשׁ
לְהִמִּיתָנוּ בְּמִדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּרְרַר עֲלֵינוּ גַם־הַשְּׁתַּרְרָה:

♦ יוֹם שֵׁנִי כ"א סִיוָן ♦

יד בָּרָם לֹא לְאַרְעָא עֲבָדָא חֲלָב וּדְבָשׁ
אַעֲלָתָנָא וְיִהְיֶהָ לָנָא אַחֲסָנָא חֲקִלִין
וּבְרִמִּין הַעֲיִנִי גְבִרְיָא הָאֲנוּן תִּשְׁלַח לְעוֹרָא
לֹא נִסְק:

(יד) אֲף לֹא אֶל־אֶרֶץ זֶבֶת חֲלָב וּדְבָשׁ הִבֵּיאָתָנוּ
וְתִתֵּן־לָנוּ נַחֲלֹת שָׂדֶה וְכָרֶם הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם
תִּנְקֹר לֹא נַעֲלֶה:

בַּעַל הַטּוֹרִים

הָאֲנָשִׁים הָהֵם, וְאִידֵךְ: "הַעֲיִנִי בָּשָׂר
לֶךְ" (איוב י ד). מִלְּמַד שֶׁדָּתָן וְאֲבִירָם
הָטִיחוּ דְּבָרִים כְּלָפִי מַעֲלָה, אֵלָּא
שִׁשְׁנָה הַכְּתוּב עֲלֵיהֶם. וְלִפִּי הַפְּשֻׁט,
"הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֹר", שֶׁאִתָּה

כִּדְבָרָה, שֶׁהִיא בְּטֻלָּה מִכֶּם כָּל זְמַן
שֶׁאַתֶּם בְּגָלוּת. תּוֹרָה יֵא
(יא) תִּלְיִנו עִלָּיו. 'תִּלְוֵנו' בְּתִיב. וְיִ לָהֶם
שֶׁהֲרִירוּ עַל רַבָּם. תּוֹרָה יב
(יד) הַעֲיִנִי. ב' בְּמִסְוֶה. "הַעֲיִנִי

(י) וּבִקְשָׁתֶם. ג' בְּמִסְוֶה. "וּבִקְשָׁתֶם גַּם
כִּדְבָרָה", "וּבִקְשָׁתֶם מִשָּׁם אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ"
(דברים ד, כט). "וּבִקְשָׁתֶם אֹתִי" בִּירְמִיָּה (כט)
יג, עַל הַגָּלוּת. כִּשְׁתִּבְקָשׁוּ אוֹתִי בְּגָלוּת
בְּתִשְׁבּוּכָה וְתַגָּאָלוּ, אִזּוֹ "וּבִקְשָׁתֶם גַּם

לְהַמִּיתֵנוּ בַּמִּדְבָּר, שְׁאַמְרֶתָּ לָנוּ (במדבר יד): "בַּמִּדְבָּר הַזֶּה יָפְלוּ פְגָרֵיכֶם". הַעֲיִנִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנְקֶר וְגו' • אָפְלוּ אֶתְּהָ שׁוֹלַח לִנְקֹר אֶת עֵינֵינוּ אִם לֹא נַעֲלֶה אֵלָיְךָ, לֹא נַעֲלֶה. הָאֲנָשִׁים הָהֵם • כָּאֵדָם הַתּוֹלֵה קָלְלָתוֹ בַּחֲבֵרוֹ.

טו ויתקף למשה לחדא ואמר קדם יי לא תקבל ברענא קרפנהון לא חמרא דחד מנהון שחרית ולא אבאשית ית חד מנהון:

נטלתי, (תחזומא) אָפְלוּ כְּשֶׁהִלַּכְתִּי מִמִּדְּיָן לַמִּצְרַיִם וְהִרְפַּכְתִּי אֶת אִשְׁתִּי וְאֶת בְּנִי עַל הַחֲמוֹר וְהָיָה לִי לְטַל אוֹתוֹ הַחֲמוֹר מִשְׁלָהֶם, לֹא נָטַלְתִּי אֵלָּא מִשְׁלִי. וְתַרְגּוּם אוֹנְקֵלוֹס: "שְׁחֲרִית", לְשׁוֹן אֲרָמִי כִּף נִקְרָאת אֲנִיָּא שֶׁל מֶלֶךְ שְׁחֹר (כ"ב מ"ו).

טז ואמר משה לקרח את וכל כנשתך היו זמינין לקדם יי את ואנין ואהרן קחר:

יז וסביב גבר מחתיתה ותשויו עליהון קטרת בוסמין ותקרבין קדם יי גבר מחתיתה מאתן וחמשין מחתין ואת ואהרן גבר מחתיתה:

יח ונסיבו גבר מחתיתה ויהבו עליהון אשפתא ושויאו עליהון קטרת בוסמין וקמו בתרע משפן זמנא ומשה ואהרן:

יט ואכנש עליהון קרח ית כל כנשתא לתרע משפן זמנא ואתגלי יקרא דיי ל כל כנשתא:

כ"א • וַתִּתֵּן-לָנוּ • הַדָּבָר מוֹסֵב עַל "לֹא" הָאָמֹר לַמַּעֲלָה, כְּלוּמַר לֹא הִבִּיאֹתָנוּ וְלֹא נָתַתָּ לָנוּ נִחְלַת שְׂדֵה וְכָרִם, אֲמַרְתָּ לָנוּ (שמות א): "אֲעֲלֶה אֲתֶכֶם מִצְרַיִם אֶל-אֶרֶץ טוֹבָה וְגו'" – מִשָּׁם הוּצֵאתָנוּ וְלֹא אֶל אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וְדָבַשׁ הִבִּיאֹתָנוּ, אֲלֹא גִזְרַת עֲלֵינוּ

(טו) וַיַּחֲר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל-יְהוָה אֶל-תִּפֶּן אֶל-מִנְחָתָם לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת-אֶחָד מֵהֶם:

כ"א • וַיַּחֲר לְמֹשֶׁה מְאֹד • נִצְטָעַר עַד לְמָאֵד. אֶל-תִּפֶּן אֶל-מִנְחָתָם • לִפִּי פְשׁוּטוֹ: הַקְטַרְתָּ שָׁהֶם מִקְרִיבִים לִפְנֵיךָ מִחֵר, אֵל תִּפֶּן אֲלֵיהֶם. וּמִדְּרָשׁוֹ: אָמַר: יוֹדַע אֲנִי שֶׁיֵּשׁ לָהֶם חֶלֶק בְּתַמִּידִי צָבוּר, אִף חֶלְקָם לֹא יִקָּבֵל לִפְנֵיךָ לְרִצּוֹן, תִּנִּיחֵנוּ הָאֵשׁ וְלֹא תֵאָכְלֵנוּ. לֹא חֲמוֹר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי • לֹא חֲמוֹרוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶם

(טז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל-קָרַח אַתָּה וְכָל-עֲדֻתְךָ הָיוּ לִפְנֵי יְהוָה אַתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: כ"א • וְהֵם • עֲדַתְךָ.

(יז) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וּנְתַתָּם עֲלֵיהֶם קְטַרְתָּ וְהִקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֲתָתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים מִחֲתָת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֲתָתוֹ:

כ"א • וְהִקְרַבְתָּם וְגו' אִישׁ מִחֲתָתוֹ • הַחֲמִשִּׁים וּמֵאֵתִים אִישׁ שְׁבָכָם.

(יח) וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂיֻמוּ עֲלֵיהֶם קְטַרְתָּ וַיַּעֲמֵדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן:

(יט) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת-כָּל-הָעֵדָה אֶל-פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֹּרֶא כְבוֹד-יְהוָה אֶל-כָּל-הָעֵדָה: ס

בעל הטורים

נפיש קנפיש אחד מהם" (שם יט, א) באלהו: פירוש, שמושה פייסו לקרח שידבר לטובה ויחזור בו. וכיון שלא רצה, רמז לו שנימות כעת קחר. תורה טו (יט) ויקהל עליהם קרח. כמו שנעשה לאהרן כשנמשח, ואת כל העדה הקהל" (ויקרא ח, א). תורה כ

פירוש: הם קשי עם, ודבריהם דברי און, לפיכך אל תפן אל מנחתם. אחד מהם. ד' במסורה. וכל הרעתי את אחד מהם, ואידך: "כי ישבו אחים יחדיו ומת אחד מהם" (דברים כה, ח), "יהי נא דברך בדבר אחד מהם ודברת טוב" (מלכים א' כב, יא), "כעת קחר אשים את

רוצה לעשות אותנו עורים ועינים לנו, שדבר אמרת להביא אותנו אל ארץ זבת חלב ודבש, ועתה אתה אומר להמיתנו במדבר. תורה טו (טו) אל תפן. ג' במסורה. "אל תפן אל מנחתם", "אל תפן אל קשי העם הזה" (דברים ט, כז), "אל תפן אל און" (איוב לו, כא).

שיעור יומי ליום שלישי כ"ב סיון ושנים מקרא ואחד תרגום – טז – פרשת קרח

אֵלָא בְּשָׁבִיל פְּלָכְםּ ! אֵלּוּ בָּאִין וְנוֹטְלִין כָּל הַגְּדֻלוֹת :
לוֹ הַמַּלְכוּת וּלְאַחֵיו הַכְּהֻנָּה ! עַד שֶׁנִּתְּפָתוּ כָּלָם .
וַיֵּרָא-כְבוֹד ה' • בָּא בַעֲמֹד עָנָן .

וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קִרַּח • (תנחומא) בְּדִבְרֵי לַעֲנוּת ; כָּל
הַלִּילָה הַהוּא הִלָּךְ אֶצֶל הַשִּׁבְטִים וּפִתָּה אוֹתָם :
”כִּסְבוּרִין אַתֶּם שְׁעָלִי לְבֹדִי אֲנִי מִקְפִּיד ? אֲנִי מִקְפִּיד

♦ יום שלישי כ"ב סיון ♦

כ ומליל יי עם משה ועם אהרן למימר :

(ב) וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמור :

כא אתפּרשוּ מגו פּנשְׁתָּא הָדָא וּאֲשַׁי יְתִהוֹן
בְּשַׁעָה :

(כא) הַבְּדִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הָזֹאת וּאֲכַלְהָ אַתֶּם כִּרְגָע :

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לא עמ' 146)

מִשְׁכִּינְתָּא דְּשָׂרְיָא עֲלֵיהּ , עַד שֶׁהִיָּה מִתְבַּטֵּל מִמְּצִיאוֹתוֹ
לְגַמְרִי . בְּמַעֲמַד עֶשֶׂר נִפְשׁוֹת אֱלֻקִּיּוֹת יֵשׁ הַשְׂרָאָת הַשְּׁכִינָה
בְּאִפְן נִעְלָה . וּמִלָּאָה , שְׂאִין לוֹ גּוּף הַמַּעֲלִים , רוּחָה זֹאת
וּמִתְבַּטֵּל לְגַמְרִי .

הַבְּדִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הָזֹאת (טז, כא) דְּבַר שְׁבִקְדָּשָׁה לֹא
יְהֵא פָחוֹת מִעֲשָׂרָה , כְּתִיב . . וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל , וְכִתִּיב . . הַבְּדִלּוֹ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הָזֹאת (ברכות כא,
ב) כָּתַב רַבֵּנוּ הַזֶּקֶן : ”אֵלּוּ נִמְצָא מִלָּאָךְ אֶחָד עוֹמֵד בְּמַעֲמַד
עֲשָׂרָה מִיִּשְׂרָאֵל בְּיַחַד . . תִּפֹּל עָלָיו אִמְתָּה וְנִפְחַד . .

כב ונפלו על אפיהוּן וּאֲמָרוּ אֵל אֱלֹהִים
רוּחִיָּא לְכָל בְּשָׂרָא גְבָרָא חַד יַחֲוֹב וְעַל כָּל
כְּנֻשְׁתָּא יְהִי רְגִזָּא :

(כב) וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הַרְוּחֹת
לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אַחֵר יַחֲטֵא וְעַל כָּל־הָעֵדָה
תִּקְצֹף : ׀

הַמַּחֲשָׁבוֹת , וַיֹּדַע אַתָּה מִי הַחוּטָא . הָאִישׁ אֶחָד •
הוּא הַחוּטָא , וְאַתָּה עַל כָּל הָעֵדָה תִּקְצֹף ? אָמַר
הַקְּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא : יָפָה אִמְרָתְךָ , אֲנִי יוֹדֵעַ וּמוֹדִיעַ
מִי חֲטָא וּמִי לֹא חֲטָא .

וַיֹּדַע אֱלֹהֵי הַרְוּחֹת • יוֹדֵעַ מַחֲשָׁבוֹת . אֵין מִדְּתָךְ
כְּמִדַּת בְּשָׁר־וָדָם : מִלָּךְ בְּשָׁר־וָדָם שְׁפָרְחָה עָלָיו
מִקְצַת מִדִּינָה , אֲנִי יוֹדֵעַ מִי הַחוּטָא , לְפִיכָךְ בְּשָׁהוּא
כּוֹעֵס נִפְרַע מִכָּלָם , אֲבָל אַתָּה לְפָנֶיךָ גְּלוּיּוֹת כָּל

כג ומליל יי עם משה למימר :

(כג) וידבר יהוה אל־משה לאמור :

כד מלל עם פּנשְׁתָּא לְמִימַר אֶסְתַּלְקוּ מִסְּחוֹר
סְחוֹר לְמִשְׁכָּנָא דְּקִרַּח דָּתָן וְאַבִּירָם :

(כד) וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הָעֵלּוּ מִסִּבִּיב לְמִשְׁכַּן
קִרַּח דָּתָן וְאַבִּירָם :

וַיֵּלֶךְ וַיְגִי • פְּתַרְגוּמוֹ : ”אֶסְתַּלְקוּ” מִסִּבִּיבוֹת מִשְׁכַּן קִרַּח .

כה וְקָם מֹשֶׁה וַאֲזַל לְנֹת דָּתָן וְאַבִּירָם וַאֲזַלּוּ
בְּתִרְוּהֵי סִבֵּי יִשְׂרָאֵל :

(כה) וַיָּקָם מֹשֶׁה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וְאַבִּירָם וַיִּלְכוּ אַחֲרָיו
זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל :

וַיָּקָם מֹשֶׁה • (מדרש רבה) כִּסְבוּר שִׁישָׁאוּ לוֹ פָּנִים , וְלֹא עָשׂוּ .

בעל הטורים

לְשִׁמְחָה כְּרָגַע , סְפּוֹ תַמּוֹ . סְפּוֹ – בְּעוֹלָם
הַנֶּהָד . תַּמּוֹ – לְעוֹלָם הַבָּא . תוֹרָה כב

דְּאָמַר (סנהדרין קט, ב) עֲדַת קִרַּח אֵין לָהֶם
חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא . וְהִינֵנוּ דְּכִתִּיב ”הָיוּ

(כא) כִּרְגָע . ג' בְּמִסְוֹרָה . שְׁנַיִם בְּהֵאֵי
פְּרָשָׁה (וְהָא וְלִהְיוּ יו, יא) וַאֲזַדְךָ : ”אִיָּה” הָיוּ
לְשִׁמְחָה כְּרָגַע” (תהלים עג, טז) . רָמַז לְמֵאֵן

(כו) וַיִּדְבֹּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סֹרוּ נָא מֵעַל אֹהֲלֵי הָאֲנָשִׁים הַרְשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תַּגְּעוּ בְּכָל־אִשָּׁר לָהֶם פֶּן־תִּסְּפוּ בְּכָל־חַטֹּאתֵיכֶם:

כו ומליל עם כנשמת למימר זורו כען מעלוי משכני גבריא חביא האליו ולא תקרבון בכל די להון דלמא תלקון בכל חוביהון:

(כז) וַיַּעֲלוּ מֵעַל מִשְׁכַּן־קָרַח דָּתָן וְאַבִּירָם מִסָּבִיב וּדָתָן וְאַבִּירָם יֵצְאוּ נֹצְצִים פֶּתַח אֹהֲלֵיהֶם וּנְשֵׁיהֶם וּבְנֵיהֶם וְטַפָּם:

כז ואסתלקו מעלוי משכנא דקרח דתן ואבירם מסחור סחור ודתן ואבירם נפקו קימין בתרע משכניהון ונשיהון ובניהון וטפלהון:

המחלקת: שהרי בית־דין של מטה אין עונשין אלא עד שיביא שתי שערות, ובית־דין של מעלה עד עשרים שנה, וכאן אבדו אף יונקי שדים.

כז"י יצאו נצבים • (תנחומא) בקומה זקופה לחרף ולגדר, כמו (שמואל א יד): "ויתיצב ארבעים יום" דגלית. ונשיהם ובניהם וטפם • בא וראה כמה קשה

(כח) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה בֹּזֶאת תִּדְעוּן כִּי־יְהוָה שְׁלַחְנִי לַעֲשׂוֹת אֵת כָּל־הַמַּעֲשִׂים הָאֵלֶּה בִּי לֹא מִלִּבִּי:

כח ואמר משה בדתא תדעון ארי יי שלחני למעבד ית כל עובדיא האליו ארי לא מרעותי:

כז"י לעשות את כל־המעשים האלה • שעשיתי על־פי הדבור לתת לאהרן כהנה גדולה, ובניו – סגני כהנה, ואליצפן – נשיא הקהתי.

(כט) אִם־כִּמּוֹת כָּל־הָאָדָם יִמְתּוּן אֵלֶּה וּפִקְדַת כָּל־הָאָדָם יִפְקַד עֲלֵיהֶם לֹא יִהְיֶה שְׁלַחְנִי:

כט אם כמות דכל אנשא דכל אנשא ימותון אליו וסערא דכל אנשא יסתער עליהון לא יי שלחני:

כז"י לא ה' שלחני • אלא אני עשיתי הכל מדעתי, ובדין הוא חולק עלי.

(ל) וְאִם־בְּרִיאָה יִבְרָא יְהוָה וּפִצְתָּהּ הָאֲדָמָה אֶת־פִּיהָ וּבִלְעָה אֹתָם וְאֶת־כָּל־אִשָּׁר לָהֶם וּיְרֹדוּ חַיִּים שְׂאֵלָה וַיִּדְעֻתָם כִּי נִאֲצוּ הָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה אֶת־יְהוָה:

ל ואם בריאה יברא יהוה ופצתה האדמה את־פיה ובלעה אותם ואת־כל־אשר להם וירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו האנשים האלה את־יהוה:

פירשו (סנהדרין ק): "אם בריאה" פה לארץ מששת ימי בראשית – מוטב, ואם לאו "יברא ה'". (ר"ל יברא ה' הפה לכאן).

כז"י ואם בריאה • חדשה. יברא ה' • להמית אותם במיתה שלא מת בה אדם עד הנה, ומה היא הבריאה? "ופצתה האדמה את־פיה" ותבלעם, אז "וידעתם כי נאצו" הם את ה', ואני מפי הגבורה אמרתי. ורבותינו

בעל הטורים

שלישם ועל רבעים" (שמות ב, טז) אלא שיענישם מיד. תורה ל (ל) בריאה. ב' במסורה מתרי לישני. "ואם בריאה", "ומאכלו בראה" (חבקק א, טז). שהאכיל קרח לעדתו עד שהמשיכם אחריו, כדאיתא בפרק 'ארבע מיתות בית דין' (סנהדרין נב, א). כי נאצו האנשים האלה. ראשי תיבות: הבהן. על שבקשו כהונה. תורה לא

ופקדת. ג' במסורה. "ופקדת כל האדם", "ופקדת משמרת" (לעיל ג, לו). "ופקדת אלעזר בן אהרן" (לעיל ד, טז). שבביל שרצו ליכנס בפקודת אלעזר, שבקשו כהונה, על בן "ופקדת כל האדם" וגו'. ופקדת כל האדם יפקד עליהם. אמר משה: (אם) [אין] הקדוש ברוך הוא יעשה לאלו כמו שעושה לכל האדם, שהוא "פקד עון אבות על בנים וגו' על

(כו) תספּו. ב' במסורה. "פן תספּו בכל חטאתכם", "ואם הרע תרעו, גם אתם גם מלבכם תספּו" (שמואל א' יב, כח). שאמר להם שאם לא יחזרו בהם שימותו הם וקרח גדולם. תורה כז (כט) ימתון. ב' במסורה. "כמות כל האדם ימתון", "והארץ כבגד תבלה, וישביה כמו בן ימותון" (ישעיה נא, ח). פירוש, אמר שתבלה וישביה ימותון, שיבלעו הם תחתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (היוסי' י"ד בסיון)

הָאָדָם חַי'. זֶהוּ שְׁנָאֵמֶר (פינחס כו, יא) "וּבְנֵי קִרַח לֹא מָתוּ",
 "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהָזוֹם וְיָשְׁבוּ שָׁם" (רש"י), וְעָשׂוּ
 תְּשׁוּבָה.

וְיָרְדוּ חַיִּים שְׂאוּלָה (טז, ל)

גַּם מִי שְׁמָצוּי ב'שְׂאוּל' חוֹשֵׁב שֶׁהוּא חַי.

אֲף גַם בְּרַכָּה יֵשׁ בְּדָבָר, וְהִיא, שְׁגָם ב'שְׂאוּל' יִהְיֶה חַיִּים,
 וְיִיכְלוּ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה (שְׁהָרִי תְּשׁוּבָה מוֹעִילָה רַק כָּל עוֹד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ב עמ' 329)

גַּם תּוֹרַתוֹ שְׂבָה עִמּוֹ). הַדָּבָר נִרְמָז בְּפִסְקֵנוּ – הַתּוֹרָה,
 תּוֹרַת חַיִּים, יוֹרֶדֶת לְשְׂאוּל תַּחֲתִית.

וְיָרְדוּ חַיִּים שְׂאוּלָה (טז, ל) כְּאִשֶּׁר אָדָם לֹמֵד תּוֹרָה שְׂלֹא
 לְשִׁמְיָהּ, כְּגוֹן כְּדִי לְהִיטֵל תַּלְמִיד חֶכֶם, הַתּוֹרָה שְׁלֹמֵד
 יוֹרֶדֶת לְגִלּוֹת בְּתוֹךְ הַקְּלָפוֹת (עַד שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, שְׁאֵז

לֹא וְהָיָה כִּד שְׂאִי לְמַלְלָא יֵת כָּל פִּתְגָמָא
 הָאֵלִין וְאִתְבְּצַעַת אֶרְעָא דִּי תַחֲתִיהוֹן :

(לא) וַיְהִי כִּכְלָתוֹ לְדַבֵּר אֶת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וַתִּבְקַע הָאֲדָמָה אֲשֶׁר תַּחֲתֵיהֶם:

לִב וּפְתִיחַת אֶרְעָא יֵת פּוּמָה וּבִלְעַת יִתְהוֹן
 וְיֵת אֲנַשׁ בְּתִיחֹן וְיֵת כָּל אֲנָשָׁא דִּי לְקַרְח
 וְיֵת כָּל קִנְיָנָא :

(לב) וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־
 בְּתֵיהֶם וְאֶת כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרַח וְאֶת כָּל־
 הָרֶכֶשׁ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חל"ג עמ' 170 – מוה"ר 'לקראת שבת)

טעם בליעת בני קרח באדמה

אֲשֶׁר עַל כֵּן, נִתְקַנְּם בָּהֶם מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה: כִּיּוֹן שֶׁלְעִינֵי
 הָרֹאִים עִדּוֹן הַחֲזִיקוּ בַּמַּחֲלָקֶת, ע"כ כְּשֶׁנֶּעֱשׂוּ לְעִינֵי כָל
 יִשְׂרָאֵל נִבְלָעוּ יַחַד עִם בְּעָלֵי הַמַּחֲלָקֶת בְּאֲדָמָה. אֲף בְּפֶעַל
 כִּיּוֹן שֶׁהִרְהוּ תְּשׁוּבָה בְּלָבָם, לֹא הָיָה עֲלֵיהֶם דִּין מִיתָה וְלָכֵן
 "נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהָזוֹם".

וּמַעֲתָה יִדְּיק לְשׁוֹן הַפִּסְק "וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל", דְּלִכְאוֹ
 מִה חֶסֶר בְּהַלְשׁוֹן "וַיֵּאבְדוּ" סָתֵם. וּלְפִי הַנ"ל שֶׁפִּיר, דְּבִגְנֵי
 קִרַח לֹא מָתוּ וְנֵאבְדוּ מִן הָעוֹלָם. רַק כִּיּוֹן שֶׁ"הַקְּהָל" חֶשֶׁב
 שֶׁהֵם בַּמַּחֲלָקֶת וּמִגִּיעַ לָהֶם עֲנֵשׁ כְּאֲבִיהֶם, ע"כ (רַק) "מִתּוֹךְ
 הַקְּהָל" הֵם נֵאבְדוּ. וּמִטַּעַם זֶה חֻקְתָּה הַתּוֹרָה לְסַפֵּר שֶׁ"בִּגְנֵי
 קִרַח לֹא מָתוּ" רַק בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס, בָּהּ אוֹחֲזִים כְּשֶׁכָּבֵר 'כָּלוּ
 מִתֵּי מִדְּבָר' (רש"י חוֹקֵת פֶּרֶק כ, כב), וְכָל הַדּוֹר שֶׁהָיָה חַי
 בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה כָּבֵד אָבִד מִן הָעוֹלָם, שְׁאֵז שׁוֹב אֵין עוֹד צִרְף
 לַחֲזִיקֵם בְּגִיהָזוֹם.

וַתִּפְתַּח הָאָרֶץ אֶת־פִּיהָ וַתִּבְלַע אֹתָם וְאֶת־בְּתֵיהֶם וְאֶת־
 כָּל־הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרַח וְאֶת כָּל־הָרֶכֶשׁ: . . וַיֵּאבְדוּ
 מִתּוֹךְ הַקְּהָל: (טז, לב-לג)

כָּאֵן נֶאֱמַר עַל בִּגְנֵי קִרַח שֶׁנִּבְלָעוּ עִמּוֹ, וְאֵלּוּ בְּפִרְשַׁת פִּנְחָס
 (כו, יא) נֶאֱמַר: "וּבְנֵי קִרַח לֹא מָתוּ". וּמִפֶּרֶשׁ רִש"י (שם): "הֵם
 הָיוּ בְּעֵצָה תַּחֲלָה, וּבְשַׁעַת הַמַּחֲלָקֶת הִרְהוּ תְּשׁוּבָה בְּלָבָם.
 לְפִיכָּךְ נִתְבַּצֵּר לָהֶם מְקוֹם גְּבוּהָ בְּגִיהָזוֹם וְיָשְׁבוּ שָׁם".
 וְלִכְאוּרָה תִּמְנוּה בְּיוֹתֵר: אִם הֵם חֲזָרוּ בְּתְּשׁוּבָה – לָמָּה בִּכְלָל
 נִבְלָעוּ, וּבָאֵם לֹא – בָּמָּה זָכוּ שֶׁנִּשְׁאַרוּ בְּחַיִּים.
 וְהַבְּאוּר בָּזָה:

אֲכֵן וְדֹאֵי שְׁבִגֵי קִרַח חֲזָרוּ בָּהֶם מִמַּחֲלָקֶתָם וְעָשׂוּ תְּשׁוּבָה,
 דְּבִלְעָדִי זֶה אֵין לָהֶם שׁוּם זְכוּת, אֲלֹא שְׂלֹא הָרָאוּ זֹאת בְּגִלּוּי
 וּבְחִיצוּנִיּוֹת אֲלֹא שָׁבוּ רַק בְּסִתֵּר לָבָם, וּכְדִיּוֹק לְשׁוֹן רִש"י
 (שם) "הִרְהוּ תְּשׁוּבָה בְּלָבָם".

לִג וְנִחַתוּ אֲנָוִן וְכָל דִּי לְהוֹן כִּד חֲזִין לְשְׂאוּל
 וְחִפְתָּ עֲלֵיהוֹן אֶרְעָא וְאֵבְדוּ מִגּוֹ קְהֵלָא :

(לג) וַיִּרְדּוּ הֵם וְכָל־אֲשֶׁר לָהֶם חַיִּים שְׂאוּלָה וְהִכָּם
 עֲלֵיהֶם הָאָרֶץ וַיֵּאבְדוּ מִתּוֹךְ הַקְּהָל:

בעל הטורים

חֶרֶם. מְלֻמֵּד שֶׁשְּׂאֵן חֶרֶם עַל
 שְׁנִתְחַבְּרוּ לְקִרַח. תּוֹרָה לִג
 (לג) וַיֵּאבְדוּ. ב' בְּמִסְוֶרָה. "וַיֵּאבְדוּ
 מִתּוֹךְ הַקְּהָל", וְאֵיךְ: "וַיֵּאבְדוּ כָּלִי
 מִלְחָמָה" (שְׁמוֹאל ב' א, כז). כִּיּוֹן שֶׁנֶּאֱבָדוּ,
 נֶאֱבָד כָּלִי מִלְחָמָה. תּוֹרָה לִד

סְבִיבִיתֵיהֶם נָסוּ לְקָלָם, וְרָמָז לְהָא
 דְּאִיתָא בְּעִירוּבִין (יט, א) שֶׁפִּתְחָה שְׁל
 גִּיהָזוֹם בִּירוּשָׁלַיִם, "וַתִּבְקַע הָעִיר",
 פִּירוּשׁ: בִּירוּשָׁלַיִם, שֶׁם "וַתִּבְקַע
 הָאֲדָמָה" וְיָרְדוּ שְׂאוּלָה. תּוֹרָה לִב
 (לכ) הָאָדָם אֲשֶׁר לְקִרַח. סוֹפִי תִּיבּוּת:

(לא) וַתִּבְקַע. ד' בְּמִסְוֶרָה. "וַתִּבְקַע
 הָאֲדָמָה", וְאֵיךְ: "וַתִּבְקַע הָאָרֶץ
 בְּקוֹלָם" (מִלְכִּים א' א, מ), "וַתִּבְקַע הָעִיר"
 בִּירוּשָׁלַיִם (נב, ז) וּבְמִלְכִּים (ב' כה, ה) עַל
 יְרוּשָׁלַיִם. "וַתִּבְקַע הָאָרֶץ בְּקוֹלָם",
 וְהִינֵנוּ דִּכְתִּיב "וְכָל יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר

(ד) וְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר סְבִיבֹתֶיהֶם נָסוּ לְקָלָם כִּי אָמְרוּ פֶּן־תִּבְלַעֲנוּ הָאָרֶץ:
כ"י • נסו לקלם • בשביל הקול היוצא על בליעתן.

(ה) וְאִישׁ יֵצֵא מֵאֵת יְהוָה וְתֹאכַל אֶת הַחֲמֻשִּׁים וּמֵאֲתֵימֹת אִישׁ מִקְרִיבֵי הַקָּמָרֹת: ׀
זו (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

(ב) אָמַר אֶל־אַלְעָזָר בֶּן־אַהֲרֹן הַכֹּהֵן וְיָרֵם אֶת־הַמִּחֲתָת מִבֵּין הַשָּׂרָפָה וְאֶת־הָאֵשׁ זָרַה־הֵלָאָה כִּי קָדְשׁוֹ:

כ"י • ואת־הָאֵשׁ • שבתוך המחתות. זרה־הֵלָאָה • לארץ מעל המחתות. כי קָדְשׁוֹ • המחתות. ואסורין בהנאה, שְׁהָרִי עֲשָׂאוֹם כְּלֵי שָׁרֵת.

(ג) אֵת מִחֲתֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם וְעָשׂוּ אֹתָם רִקְעֵי פָחִים צָפוּי לְמִזְבֵּחַ כִּי־הִקְרִיבָם לִפְנֵי־יְהוָה וַיִּקְדָּשׁוּ וַיְהִיו לְאוֹת לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י • הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם • (יובא לו) שְׁנַעֲשׂוּ פֹשְׁעִים בְּנִפְשׁוֹתָם, שְׁנַחֲלִקוּ עַל הַקְדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא. רִקְעֵי • רדידן. פָּחִים • טסין מְרַדְּדִין טִיבִי"ש בלעז. צָפוּי לְמִזְבֵּחַ • למזבח הנחשת. וַיְהִיו לְאוֹת • לזכרון, שִׂיאֵמְרוּ: אלו היו מאותן שְׁנַחֲלִקוּ עַל הַכֹּהֵנָה וְנִשְׁרְפוּ.

(ד) וַיִּקָּח אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן אֶת מִחֲתֹת הַנִּחֲשֶׁת אֲשֶׁר הִקְרִיבוּ הַשָּׂרָפִים וַיִּרְקְעוּם צָפוּי לְמִזְבֵּחַ:
כ"י • וִירְקְעוּם • אינטינדר"ש בלעז.

(ה) וּזְכָרוֹן לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל לְמַעַן אֲשֶׁר לֹא־יִקְרַב אִישׁ זָר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אַהֲרֹן הוּא לְהִקְטִיר קָמָרֹת לִפְנֵי־יְהוָה וְלֹא־יִהְיֶה כְּכֹרַח וּכְעֶדְתּוֹ כֹּאֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה בְּיַד־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

זו (ג) אֵת מִחֲתֹת הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם. שְׁנַחֲלִיבוּ עַל עֲסָקֵי נִפְשׁוֹתָם, כְּדִרִישׁ לְקִישׁ, דָּאֵמַר רִישׁ לְקִישׁ (סנהדרין נב, א) מֵאִי דְכִתִּיב (תהלים לה, טו) "בְּחִנְפִי לַעֲגִי מַעוֹג חֶרֶק עָלַי שְׁנִימוֹ", בְּשִׁבִּיל חֲנוּפָה שֶׁהַחֲנִיפִם קָרַח עַל עֲסָקֵי לְגִימָה חֶרֶק עָלֵיהֶם שֶׁר שֶׁל גִּיהֶנֶם שְׁנִימוֹ. חֶרֶק אוֹתִיּוֹת קָרַח.

הַחֲטָאִים. ב' בְּמִסְוֶה. "הַחֲטָאִים הָאֵלֶּה בְּנִפְשָׁתָם", "הַחֲטָאִים אֵת עֲמָלֶךְ" (שמואל א' טו, יח). לומר לך, כְּמוֹ שֶׁאֵלֶּה חֲטָאוֹ בְּנִפְשׁוֹתָם, כֵּן חֲטָא עֲמָלֶךְ

פִּתְרוֹנָם כְּמוֹ "עַל". וּמִדְרָשׁוֹ: עַל קֶרַח. וּמִהוּ "בִּיד מִשָּׁה", וְלֹא כְּתֹב אֶל מִשָּׁה? רָמַז לַחֲלָקִים עַל הַפְּהִנָּה, שְׁלֹקִין בְּצִרְעָתָהּ, כְּמוֹ שְׁלָקָה מִשָּׁה בִּידוֹ, שְׁנֵאמָר (שְׁמוֹת ה'): "וַיִּצְיֹאָהּ וַהֲנִיחָהּ יָדוֹ מִצִּרְעָתָה כְּשֶׁלָּג". וְעַל כֵּן לָקָה עֲזִיָּה בְּצִרְעָתָהּ.

כִּי־יֵלֵךְ וְלֹא־יִהְיֶה כְּקֶרַח • כִּדִּי שְׁלֹא יִהְיֶה כְּקֶרַח. כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד־מִשָּׁה לוֹ • כְּמוֹ "עֲלִיו", עַל אֲהֶרֶן דִּבֶּר אֶל מִשָּׁה, שִׁיְהִיָּה הוּא וּבָנָיו כְּהֹנִים, לְפִיכָף "לֹא־יִקְרַב אִישׁ זֶר אֲשֶׁר לֹא מִזֶּרַע אֲהֶרֶן וְגו'". וְכֵן כֹּל "לִי" וְ"לוֹ" וְ"לָהֶם" הַסְּמוּכִים אֲצֵל "דְּבִיר" –

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"י"ח עמ' 204 – מתוך 'לקראת שבת)

בטול המחצות מפלג

לְמִדָּה, שְׁבִטוֹל הַמַּחְצוֹת שֶׁקִּבְּעָה הַתּוֹרָה בֵּין הַסּוּגִים הַשּׁוֹנִים שְׁבַע־יִשְׂרָאֵל (כְּהֹנִים, לְוִיִּים, יִשְׂרָאֵלִים, "רֹאשִׁיכִם", "שׂוֹאֵב מִימִיכִם") לֹא זֶה בְּלִבָּד שְׂאִינוּ גֹרֵם לְאַחֲדוּת, אֲלָא גֹרֵם לְפִלּוּג וּפְרִיד בֵּינֵיהֶם. דִּנְקָא כְּשֶׁכָּל אֶחָד מְבַצֵּעַ אֶת תְּפִקִּידוֹ הָרְאוּ לוֹ, בְּזֶה הוּא מְמַלֵּא אֶת שְׁלֹמֹת פִּנְתַּת הַבְּרִיאָה, שְׁלִשְׁמָה בְּרָאוּ הַקִּבְּ"ה. וְלֹא – גֹרֵם הוּא לְכַלּוֹל סְדְרֵי בְּרֵאשִׁית.

וְאַתְרַעְצֵמוּ כָּל כְּנִשְׁתָּא דְבָנֵי יִשְׂרָאֵל מִיּוֹמָא דְּבִתְרוּהֵי עַל מִשָּׁה וְעַל אֲהֶרֶן לְמִימָר אֲתוֹן גְּרַמְתוּן דְּמִית עֲמָא דִּינִי:

וְהוּהוּ בְּאַתְכַּנְשׁוּת כְּנִשְׁתָּא עַל מִשָּׁה וְעַל אֲהֶרֶן וְאַתְפְּנִיאוּ לְמִשְׁכָּן זְמַנָּא וְהָא חֲפָהִי עֲנָנָא וְאַתְגְּלִי יִקְרָא דִּינִי:

ח וְעַל מִשָּׁה וְאַתְרֵן לְקִדְם מִשְׁכָּן זְמַנָּא:

(ו) וַיִּלְנֹו כָּל־עֵדֶת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מִמַּחֲרַת עַל־מִשָּׁה וְעַל־אֲהֶרֶן לֵאמֹר אַתֶּם הַמֵּתִים אֶת־עַם יְהוָה:

(ז) וַיְהִי בַּחֲקֵהָל הָעֵדָה עַל־מִשָּׁה וְעַל־אֲהֶרֶן וַיִּפְּנֹו אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַהֲנִיחָה כִּסֵּהוּ הָעֲנָן וַיֵּרָא כְבוֹד יְהוָה:

(ח) וַיָּבֹא מִשָּׁה וְאַתְרֵן אֶל־פְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד: ם

♦ יום רביעי כ"ג סיון ♦

ט וּמִלִּיל יֵי עַם מִשָּׁה לְמִימָר:

י אֲתַפְּרִשׁוּ מִגֹּו כְּנִשְׁתָּא הָדָא וְאַשְׁצִי יְתֵהוּן כְּשַׁעָה וּנְפִלוּ עַל אֲפִיְהוּן:

יא וְאָמַר מִשָּׁה לְאַתְרֵן סֵב יְת מַחְתִּיתָא וְהֵב עֲלָה אֲשִׁתָּא מַעֲלִי מִדְּבַחָא וְשׁו קְטֹרֶת בּוֹסְמִיָא וְאוֹכִיל בְּפִרְיעַ לְכַנְשְׁתָּא וְכִפֵּר עֲלֵיהוֹן אֲרִי נִפְק רְגֵזָא מִן קִדְם יֵי שְׂרִי מוֹתָנָא:

(ט) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מִשָּׁה לֵאמֹר:

(י) הִרְמֹו מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאַכְלָה אֶתֶם כִּרְנֵה וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:

(יא) וַיֹּאמֶר מִשָּׁה אֶל־אֲהֶרֶן קַח אֶת־הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קְטֹרֶת וְהוֹלִד מִהֲרָה אֶל־הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם כִּי־יָצָא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְהוָה הַחַל הַנִּגְפָה:

בעל הטורים

דיוקא (ברכות לד, ב) כְּשֶׁהִיָּה מִתְפַּלֵּל עַל הַחֹלִיִּים: 'אִם אֵין תְּפִלְתִּי שְׁגוּרָה בְּפִי, יוֹדַע אֲנִי שֶׁהוּא מְטוֹרֶף'. תוֹרָה יא

(י) וַיִּפְּלוּ עַל פְּנֵיהֶם. וְלֹא הִתְפַּלְלוּ כְּמוֹ לְמַעֲלָה (טו, בב), שְׁלֹא הִיָּתָה תְּפִלָּה שְׁגוּרָה בְּפִיָּהֶם. עַל כֵּן אָמַר (פִּסְקוּ יא) "כִּי יָצָא הַקֶּצֶף", כְּדָאמַר רַבִּי חֲנִינָא בֶן

בְּנַפְשׁוֹ, שֶׁרָאָה כָּל הַנָּסִים שֶׁנַּעֲשׂוּ לְיִשְׂרָאֵל וְנִדְוָג לָהֶם, כְּדָאִיתָא בְּמִדְרָשׁ (תְּנַחֲמָא תַּצֵּא ט) מִשְׁלַל לְמִי שֶׁרָאָה אִמְבִּשְׁתִּי רוֹתַחַת וְקִפְץ בְּתוֹכָהּ. תוֹרָה ד

תבונה. וכזה מתורץ מה שכתב אחר-כך שלא הניח המלאך את אהרן לעצר בקטרת, והלא הוא מסר לו רז זה? אלא שהיה גזרת הקדוש-ברוך-הוא, כמו שאמר אני שלוחו של מקום, ודו"ק) כדאיתא במסכת שבת (שבת פט).

כ"י וְכִפֶּר עֲלֵיהֶם • רז זה מסר לו מלאך המות כשעלה לרקיע, שהקטרת עוצר המגפה (ר"ל כשנתן רשות למשחית, אז אין מבחין בין טוב לרע. ועל מה שמוסיף מדיליה יש תקון בקטרת, אבל מה שגזר הקדוש-ברוך-הוא בהדיא אין חכמה ואין

(יב) וַיִּקַּח אֶהָרֹן כֹּאֶשֶׁר • דְּבַר מֹשֶׁה וַיִּרְץ אֶל־תּוֹךְ הַקֹּהֵל וְהֵנָּה הַחֵל הַגֹּפֶה בָּעַם וַיִּתֵּן אֶת־הַקְּטֹרֶת וַיִּכְפֹּר עֲלֵיהֶם:

יב ונסים אהרן במא די מליל משה ויהי לגו קהלא והא שרי מותנא בעמא ויהי ית קטרת בוסמיה וכפר על עמא:

(יג) וַיַּעֲמֵד בֵּין־הַמֵּתִים וּבֵין־הַחַיִּים וַתַּעֲצֹר הַמִּגֶּפֶה:

שנאמר: "וישב אהרן אל-משה" (מכילתא). דבר אחר: למה בקטרת? לפי שהיו ישראל מליזין ומרגנים אחר הקטרת, לומר: סם המות הוא, על-ידו מתו נדב ואביהוא, על-ידו נשרפו חמשים ומאתים איש. אמר הקדוש-ברוך-הוא: תראו שעוצר מגפה הוא, והחטא הוא המית!

כ"י וַיַּעֲמֵד בֵּין הַמֵּתִים וּבֵין הַחַיִּים • אחז את המלאך והעמידו על פתחו. אמר לו המלאך: הנח לי לעשות שליחותי! אמר לו: משה צוני לעב על ירך! אמר לו: אני שלוחו של מקום, ואתה שלוחו של משה! אמר לו: אין משה אומר כלום מלבד, אלא מפי הגבורה. אם אין אתה מאמין, הרי הקדוש-ברוך-הוא ומשה אל פתח אהל מועד, בא עמי ושאל. וזהו

יד והיו דמיתו במותנא ארבעת עשר אלפין ושבע מאה פר מדמיתו על פלגתא דקרח:

(יד) וַיְהִיו הַמֵּתִים בַּמִּגֶּפֶה אַרְבַּעַת עָשָׂר אֶלֶף וּשְׁבַע מֵאוֹת מְלֹכָד הַמֵּתִים עַל־דְּבַר־קֹרַח:

טו וקב אהרן למשה לתרע משפן זמנא ומותנא אתפלי:

(טו) וַיָּשָׁב אֶהָרֹן אֶל־מֹשֶׁה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהַמִּגֶּפֶה נִעְצְרָה: פ

♦ יום חמישי כ"ד סיון ♦

טז ומליל יז עם משה למימר:

(טז) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר:

יז מלל עם בני ישראל וסב מנהון חטרא חטרא לבית אבא מן כל רברבניהון לבית אבהתהון תרי עשר חטרין גבר ית שמה תכתוב על חטרה:

(יז) דְּבַר • אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְקַח מֵאֲתָם מִטָּה מִטָּה לְבֵית אָב מֵאֵת כָּל־נְשִׂאיהֶם לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ:

יח ונת שמא דאהרן תכתוב על חטרא דלוי ארי חטרא חד לריש בית אבהתהון:

(יח) וְאֵת שֵׁם אֶהָרֹן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְוִי כִּי מִטָּה אֶחָד לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם:

כ"י כ"י מטה אחד • אף-על-פי שחלקתים לשתי משפחות — משפחת כהן וכוהן לכוהן, מפל-מקום שבת אחד הוא.

(יט) וְהִנַּחְתָּם בְּאֶהָל מוֹעֵד לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אֶנְעֵד לָכֶם שָׁמָּה:

יט וְתִצְנַעְנֻן בְּמִשְׁכַּן זִמְנָא קָדָם סִדְהוּתָא דִּי אֲזִמֵּן מִימְרֵי לְכוּן תַּמָּן:

(כ) וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר-בּוֹ מִמֶּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי מֵעָלָי אֶת-תְּלָלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם עָלֵיכֶם:

כ וְהָיָה גְבִירָא דְאִתְרַעֵי בֵּה חֲטִירָה יִנְעִי וְאֲנִי מִן קַדְמֵי יֵת תּוֹרַעְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל דִּי אֲנִי מִתְרַעְמִין עָלֵינוּ:

כז"י - וְהִשְׁכַּתִּי • כְּמוֹ (בראשית ח) "וַיִּשְׁכּוּ הַמַּיִם", (אסתר ז) : "וַחֲמַת הַמֶּלֶךְ שָׁכְכָה".

(כא) וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֹּתֵנוּ אֵלָיו • כָּל-נִשְׁיֵאֵיהֶם מִמֶּה לְנִשְׂיָא אֶחָד מִמֶּה לְנִשְׂיָא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת וּמִמֶּה אֶהְרֵן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם:

כא וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ לֵה כָּל רִבְרִבְיָהוֹן חֲטָרָא לְרַבָּא חַד חֲטָרָא לְרַבָּא חַד לְבֵית אֲבֹהֵיהוֹן תְּרִי עָשָׂר חֲטָרִין וְחֲטָרָא דְאֶהְרֵן בְּגוֹ חֲטָרִיהוֹן:

כז"י - בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם • הֵנִיחוֹ בְּאֶמְצַע, שְׁלָא יֵאמְרוּ: מִפְּנֵי שֶׁהֵנִיחוֹ בְּצַד שְׂכִינָה, פָּרַח.

(כב) וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת-הַמִּטּוֹת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֶהָל הָעֵדוּת:

כב וְאַצְנַע מֹשֶׁה יֵת חֲטָרִיא קָדָם יִי בְּמִשְׁכְּנָא דְסִדְהוּתָא:

(כג) וַיְהִי מִמַּחֲרֹת וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל-אֶהָל הָעֵדוּת וַהֲנֵה פָּרַח מִמֶּה-אֶהְרֵן לְבֵית לוֹי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵן צִיץ וַיַּגְמַל שְׂקָדִים:

כג וְהָיָה כְּיוֹמָא דְבִתְרוּהִי וְעַל מֹשֶׁה לְמִשְׁכְּנָא דְסִדְהוּתָא וְהָא נֵעַא חֲטָרָא דְאֶהְרֵן לְבֵית לוֹי וְאַפֵּק לְבָלְבִין וְאַנְצֵן גִּז וְכַפֵּי שְׂגָדִין:

לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפְּרוֹת, אֵף הַמַּעוֹרָר עַל הַכֹּהֵנָה פְּרַעְנוֹתוֹ מִמֶּהֱרַת לְבָא, כְּמוֹ שֶׁמִּצִּינוּ בַּעֲזִיָּה (ר"ה ב כז) : "וְהִצְרַעַת זִרְחָה בְּמִצְחוֹ". וְתַרְגּוּמוֹ: "וְכַפִּית שְׂגָדִין", כְּמִין אֲשֶׁפּוֹל שְׂקָדִים יִחַד כְּפוֹתִים זֶה עַל זֶה.

כז"י - וַיֵּצֵא פָּרַח • כְּמִשְׁמַעוֹ. צִיץ • הוּא חֲנֻטַת הַפָּרִי כְּשֶׁהִפְרַח נֹפֵל. וַיַּגְמַל שְׂקָדִים • כְּשֶׁהִכָּר הַפָּרִי, הִכָּר שֶׁהֵן שְׂקָדִים, לְשׁוֹן (בראשית כא) : "וַיַּגְדֵּל הַיָּלֵד וַיַּגְמַל", וְלְשׁוֹן זֶה מִצְוֵי בַּפִּי הָאֵילָן, כְּמוֹ (ישעיה יח) : "וּבִסֹּר גָּמַל יִהְיֶה נֹצֵה". וְלָמָּה שְׂקָדִים? הוּא הַפָּרִי הַמְּמַהֵר

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר ש"פ קרח, א' דר"ח תמוז ה'תשל"ג)

לומר, שֶׁהַכֹּהֵנָה בְּהוֹסְפָה זֶה הִיא לְרַמֵּז דְּהִמְהִירוֹת שֶׁבְּשְׂקָדִים הוּא עֲנִיָּנָם, וְכִידּוּעַ שְׁשֻׁמוֹ שֶׁל דָּבָר מוֹרָה עַל עֲנִיָּנוּ, וְלָכוֹן רומזים עַל הַכֹּהֵנָה, כִּי הַשְׁפָּעוֹת הַנִּמְשָׁכוֹת עַל-יְדֵי אֶהְרֵן הִכָּהוּ (אֶהְרֵן) אוֹתִיּוֹת נִרְאָה הֵן בְּמִהִירוֹת. וְעַל-דִּרְגָּה הוּא

וְהַטַּעַם שֶׁגָּמַל שְׂקָדִים דּוֹקָא הוּא כִּי שְׂקָדִים הֵם מִמֶּהֱרִים לְהִגְמֹר יוֹתֵר מִכָּל הַפְּרוֹת [וּמוֹסִיף בְּלִקְוֵטֵי תוֹרָה] שֶׁם, שֶׁלָּכוֹ נִקְרָאִים בְּשֵׁם שְׂקָדִים מִלְּשׁוֹן שְׂקִידָה וּמִהִירוֹת, כְּמוֹ שֶׁתּוֹבָא מִקַּל שְׂקָד גו' כִּי שׁוֹקֵד אֵין עַל דְּבָרֵי לַעֲשׂוֹתוֹ. וְשֶׁ

בעל הטורים

(כג) פָּרַח. צִיץ. שְׂקָדִים. כְּגִיד שֶׁלֹּשָׁה שְׁעָרָיו עַל הַכֹּהֵנָה, קֶרַח וַיִּרְבְּעֵם וַעֲזִיָּהוּ. שְׂקָדִים. בְּגִימָטְרִיא: חֲשֻׁמוֹנִים. רָמַז לְחֲשֻׁמוֹנִים שֶׁהֵם מְזַרְעֵי אֶהְרֵן וְתַתְּקִיִּים הַכֹּהֵנָה בְּיָדָם. תוֹרָה כד

כְּשׁוֹשְׁנָה וַיְהִי כְּוִית הוֹדוֹ, וְהוּא "כְּשֻׁמִּין הַטּוֹב עַל הָרֹאשׁ יוֹרֵד עַל הַזָּקָן זָקֵן אֶהְרֵן" (תהלים קג, ג). וְכֵן "יִפְרַח בְּיָמָיו צִדִּיק" שֶׁנֶּאֱמַר עַל מֶלֶךְ הַמַּלְאָכִים, שֶׁבְּיָמָיו תִּחְזֹר הַכֹּהֵנָה וַיִּפְרַח מִמֶּה אֶהְרֵן. תוֹרָה כא

(כ) יִפְרַח. ד' בְּמִסְוֶרָה. וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר בּוֹ מִמֶּהוּ יִפְרַח, וַאֲדִיף: "צִדִּיק בְּתִמְרֵי יִפְרַח" (תהלים צב, יג), "יִפְרַח כְּשׁוֹשְׁנָה" (הושע יד, ו), "יִפְרַח בְּיָמָיו צִדִּיק" (תהלים עב, ז). "מִמֶּהוּ יִפְרַח" - וְהוּא "צִדִּיק בְּתִמְרֵי יִפְרַח", שֶׁכִּינּוּ שְׁמִשְׁוֶרָה יִפְרַח יֵצֵא צִדִּיק בְּיָדָיו. וְהוּא "יִפְרַח

דברכת כהנים במהירות], מפל-מקום לאחר שפרח מטה אהרן נתוסף עליו בזה. כי כיון שהענין דפרח מטה אהרן גוי' ויגמול שקדים בא על-ידי הערעור על הכהונה, הרי זה דוגמת שטר שצא עליו ערעור והוחזק בבית-דין, שיש לו תוקף יותר משטר שלא היה עליו ערעור. וכיתרון האור מן החושך.

בנוגע לכל הכהנים בני אהרן, דכשהכהנים מברכים את העם, נמשך השפע למטה במהירות גדולה בלי עכובים. הגם שברכת כהנים היתה לפני שפרח מטה אהרן ויגמול שקדים, כמו שקטוב וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ופירש רש"י ויברכם ברכת כהנים וגם אז היתה ההמשכה

כד ואפק משה ית כל חטריא מן קדם יי לות כל בני ישראל ואשתמודעו ונסיבו גבר חטריה:

(כד) ויצא משה את-כל-המפול מלפני יהוה אל- כל-בני ישראל ויראו ויקחו איש מפולו: פ

♦ יום שישי כ"ה סיון ♦

כה ואמר יי למשה אתב ית חטריא דאהרן לקדם סהדיתא למשרא לאת לעמא סרפנא ויסופן תרעמיהון מן קדמי ולא ימותון:

(כה) ויאמר יהוה אל-משה השב את-מטה אהרן לפני העדות למשמרת לאות לבני-מרי ותכל תלונתם מעלי ולא ימותו:

נקבה, כמו תלונתם מרמורי"ש בלעז. ויש חלוק בין תלונותם לתלנתם; תלנתם – תלונה אחת, תלונותם – שם דבר בלשון יחיד, ואפלו הם תלונות הרבה.

כ"י – למשמרת לאות. לזכרון שבחתי באהרן לכהן, ולא ילוננו עוד על הכהנה. ותכל תלונתם. כמו ותכלה תלונתם. לשון זה שם מפעל יחיד לשון

כו ועבד משה כמא די פקיד יי יתה כן עבד:

(כו) ויעש משה כאשר צוה יהוה אתו פן עשה:

כו ואמרו בני ישראל למשה למימר הא מננא קטלת חרבא הא מננא בלעת ארעא והא מננא דמיתו במותנא:

(כו) ויאמרו בני ישראל אל-משה לאמר הן גוענו אבדנו כלנו אבדנו:

כח כל דקרב מקרב למשקנא דינ מאית הא אנחנא סיפין לממת:

(כח) כל הקרב הקרב אל-משכן יהוה ימות האם תמנו לגוע: ס

מועד, ימות. האם תמנו לגוע. שמא הפקרנו למיתה.

כ"י – כל הקרב הקרב וגו'. אין אנו יכולין להיות זהירין בך, כלנו רשאים להפגס לחצר אהל מועד, ואחד שיקרוב עצמו יותר מחבריו ויפגס לתוך אהל

א ואמר יי לאהרן את ובניך ובית עמך תסלחון על חובי מקדשא ואת ובניך עמך תסלחון על חובי כהונתכון:

(א) ויאמר יהוה אל-אהרן אתה ובניך ובית אביך אתך תשא את-עון המקדש ואתה ובניך אתך תשא את-עון כהנתכם:

בעל הטורים

אעשה לו עור כנגדו, וכן מי שאינו לומד תורה, בדכתיב ותשיה נדחה ממני, ושוב כמות, דכתיב "האם תמנו לגוע". תורה א

(כח) האם. ב' במסורה. "האם תמנו לגוע". ואיך באיוב ה' יא "האם אין עזרתי בי ותשיה נדחה ממני". שמי שאין לו אשה, בדכתיב (בראשית ב' יח)

(כד) ויצא משה את כל המטה. חסר וי"ו, שהיו יבשים כמו שהכניסם. תורה כה (כה) לבני מרי. מקאן למד משה שקראם ממרים. תורה כו

המסורים לכם, הוא האהל והארון והשלחן וכלי הקדש - אתם תשבו ותזהירו על כל זר הבא לגע. ואתה ובניך • הפהנים. תשאו את-עון כהנתכם • שאינה מסורה ללוים. ותזהירו הלוים השוגגים, שלא יגעו אליכם בעבודתכם.

כ"י • ויאמר ה' אל-אהרן • למשה אמר, שיאמר לאהרן, להזהירו על תקנת ישראל שלא יבנסו למקדש. אתה ובניך ובית-אביך • הם בני קהת אבי עמרם. תשאו את-עון המקדש • עליכם אני מטיל עגש הזרים שיחטאו בעסקי הדברים המקדשים

ב ואף ית אחיך שבטא דלוי שבטא דאבדו קרב לנתך ויתוספון עלך וישמשנך ואת ובניך עמך קדם משכנא דסהדותא :

(ב) וגם את-אחיך מטה לוי שבט אביך הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך ואתה ובניך אתך לפני אהל העדת:

אליהם. וישרתוך • בשמירת השערים ולמנות מהם גזברין ואמרפלן (זכרים כז).

כ"י • וגם את-אחיך • בני גרשון ובני מררי. וילוו • ויתחברו אליכם להזהיר גם את הזרים מלהתקרב

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות כרך כז, עמ' 115)

אלא היא הנותנת: מפני שהלויים רק עזרו לכהנים, שהם יוכלו להיות משרתי עליון - לא הרגישו את עצמם 'מציאות' כלל, אפילו לא מציאות דקדושה (משרתים בקדש); דוקא התבטלות מחלטת זו מביאה לדבקות אמיתית בקב"ה.

וגם את אחיך מטה לוי... הקרב אתך וילוו עליך וישרתוך (יח, ב)
'לוי' מורה על התקשרות ודבקות בהקב"ה (כמו "הפעם ילנה אישי אלי"). מצד שני, עבודת הלויים היא רק לסייע לכהנים, ואילו הם עצמם אינם משרתים בקדש; איך מתושבים שני הדברים?

ג ויתרון משרתך ומטרת כל משכנא ברם למני קודשא ולמדבקה לא יקרבו ולא ימותו גם-הם ימותון אף אנון אף אתון :

(ג) ושמרו משמרתך ומשמרת כל-האהל אף אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקרבו ולא ימותו גם-הם גם-אתם:

ד ויתוספון עלך ויתרון ית מטרת משכן זמנא לכל פלחן משכנא וחלוני לא יקרבו לנתכון :

(ד) ונללו עליך ושמרו את-משמרת אהל מועד לכל עבדת האהל וזר לא-יקרב אליכם:
כ"י • וזר לא-יקרב אליכם • אתכם אני מזהיר על כך.

ה ויתרון ית מטרת קודשא וית מטרת מדבקה ולא יהי עוד רגזא על בני ישראל :

(ה) ושמרתם את משמרת הקדש ואת משמרת המזבח ולא יהיה עוד קצף על-בני ישראל:
כ"י • ולא יהיה עוד קצף • כמו שהיה כבר, שנאמר (במדבר יז) : "כי-יצא הקצף".

בעל הטורים

אכל כשיבא הקץ, ונללו גוים אל ה' וגו'. והיינו "נללו עליך" וישרתוך (פסוק ב, בדבתיב (ישעיה סא, ה) "ובני נכר אפריכם וכו'"). תורה ה

בניהם באו ונללו וגו' (ירמיה ג, ה). פירוש: "נללו עליהם רבים בחלקלקות" להצר לישראל, בדבתיב (דניאל שם, דה) "ומן המשפילים יבשלו וגו' עד עת קץ";

יח (ד) ונללו. ד' במסורה. ונללו עליך, ואיך: "נללו עליהם רבים בחלקלקות" (דניאל יא, דה), "נללו גוים רבים אל ה' ביום ההוא והיו לי לעם" (זכריה ב, טו), "ציון ישאלו דרך הנח

(ו) וְאֲנִי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־אֲחִיכֶם הַלְוִיִּם מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים לַיהוָה לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד:

כ"ה לָכֶם מִתְּנָה נְתָנִים • יכול לעבודתכם של הדיוט? תלמוד לומר: "לה", כמו שמפרש למעלה, לשמר משמרת גזברין ואמרפלין.

(ז) וְאִתָּהּ וּבְנֶיהָ אֶתָּךְ תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ וְלַמִּבֵּית לַפָּרֹכֶת וְעַבְדַּתְכֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת־כְּהֻנַּתְכֶם וְהָיָה הַקָּרֵב יוֹמָת: פ
כ"ה עֲבֹדַת מִתְּנָה • במתנה נתתי להם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם לו עמ' 233)

עֲבֹדַת מִתְּנָה אֶתֶּן אֶת כְּהֻנַּתְכֶם (יח, ז) גם דבר שבא מלמעלה בתורת מתנה - אין זה באפן שהאדם הוא רק מקבל ותו לא מיד, אלא גם בזה דרושה עבודתו ("עֲבֹדַת מִתְּנָה"). העבודה היא - להמשיך את הדבר בפנימיות.

(ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת־מִשְׁמַרְתִּי תְרוּמָתִי לְכָל־קֹדֶשִׁי בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נִתְּתִים לְמִשְׁחָה וּלְבִגְיָךְ לַחֲקֵעוֹלָם:

כ"ה וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ • בשמחה. לשון שמחה הוא זה, כמו (שמות ד): "הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמח בלבבו". משל למלך שנתן שדה לאוהבו, ולא כתב ולא חתם ולא העלה בערכאין. בא אחד וערער (עליו) על השדה, אמר לו המלך: כל מי שירצה יבא ויערער לנגדך? הריני כותב וחותם לך ומעלה בערכאין. אף כאן, לפי שבא קרח וערער כנגד אהרן על הכהונה, בא הכתוב ונתן לו (חולין קלג) עשרים וארבעה מתנות כהנה בכרית מלח עולם, ולכך נסמכה פרשה זו לכאן. משמרת תרומתי • שאתה צריך לשמור בטהרה. למשחה • לגדלה (ספרי).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יח עמ' 219)

וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת מִשְׁמַרְתִּי תְרוּמָתִי (יח, ח) טענתו של קרח היתה: הכהנים מנתקים מהעולם ועוסקים רק בקדשה, ואילו כל העדה עוסקים עם עניני העולם על מנת לעשות מהם פלים לאלקות. ואם כן, מדוע צריכים את השפעת הכהנים על ישראל? שגם הם יתעלו מהעולם. לפיכך נתנו מתנות כהנה לאחר מחלקת קרח, כי הן מבטאות את הקשר שבין ישראל לכהנים: יהודי מפרש מרכוש הגשמי לכהן, וכהן מרומם רכוש זה.

(ט) זֶה יְהִי לָךְ מִקֹּדֶשׁ הַקֹּדֶשִׁים מִן־הָאֵשׁ כָּל־קָרְבָּנֶם לְכָל־מִנְחָתָם וּלְכָל־חֻטָּאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדֶשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִגְיָךְ:

כ"ה מִן־הָאֵשׁ • לאחר הקטרת האשים. כל־קרבנם • בגון זבחי שלמי צבור. מנחתם חטאתם ואשָׁמם • במשמעו. אֲשֶׁר יָשִׁיבוּ לִי • זה גזל הגר.

בעל הטורים

(ח) וְאֲנִי הִנֵּה נָתַתִּי • בדרך שנותנים הפצה. תורה ט
שמן, כמו שדרשו חז"ל (נזכים מה, ב) לרבות לוג שמן של מצורע. תורה י
(ט) מִן־הָאֵשׁ • מן הקדש הקדשים מן. סופי תיבות: לרבות לוג שמן של מצורע. תורה י

רַחֵם־נָא בְּקֹדֶשׁ הַקְּדוֹשִׁים תֹּאכְלֵנוּ וְגו' • לִמַּד עַל קְדוּשַׁי קְדוֹשִׁים, שְׂאִין נֹאכְלִין אֵלָא בַּעֲזָרָה וּלְזִכְרֵי כְּהֻנָּה.

וְאֵלֶּיךָ נִזְדָּר. לְכָל תְּנוּפֹתֶיךָ שֶׁהָיָה אֵלֶיךָ טַעֲוִינִי תְּנוּפָה. | כָּל־טָהוֹר • (ספרי) וְלֹא טָמְאִים. דָּבָר אֲחֵר: כָּל־טָהוֹר, לְרַבּוֹת אִשְׁתּוֹ.

כַּשֵּׁי ◀ רְאֵשִׁיתָם • הִיא תְּרוּמָה גְּדוּלָּה.

כל חלב יצָהר... אֲשֶׁר יִתְּנוּ לָהּ (יח, יב)
וְהוּא־הִדִּין בְּכָל דָּבָר שֶׁהוּא לִשְׁם הָאֱלֹהִים הַטוֹב, שִׁיְהִיָּה מִן הַנָּצָה וְהַטּוֹב... וְכֵן הוּא אוֹמֵר כָּל חֵלֶב לָהּ (רמב"ם סוף הלכות אסתר ימ"ב).

הַדְּתִיִּים בְּאַרְצוֹת־הַבְּרִית, עָמַד אֲדָמוֹר הָרִי"צ עַל כָּךְ שֶׁלְמוּדֵי הַקֹּדֶשׁ יִתְקִימוּ בְּבִקְרָה, שְׂאֵז הָרֹאשׁ צָלוּל, וְאֵלּוּ לְמוּדֵי הַחֹל יִתְקִימוּ אַחֵר הַצָּהָרִים.

וְטַעְמוֹ וְנִמְוֹקוֹ עִמּוֹ: אֵת הַזְּמַן הַמְּבֻקֵּר וְהַמְּשֻׁבָּח, שֶׁהוּא בַּחֲנִית 'חֵלֶב', יֵשׁ לְהַקְדִּישׁ לַגְּבוּהָ.

(יד) כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יְהוֹהָ:

(מז) וּפְדֻיּוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תַּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ בְּסֵף חֲמִשָּׁת

שָׁקִלִים בַּשֶּׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֲשִׂירִים גֵּרָה הוּא:

טז וּפְדֻקָּה מִבֶּר יִרְחֹא תַפְדִּיק בְּכִרְסָה בְּסֵף חֲמִשָּׁת סָלְעִין בְּסָלְעִי קוֹדֶשׁא עֲשָׂרִין מְעִין הוּא:

(יא) וְזֶה לְךָ תְּרוּמַת מִתְּנֵכִם. וְכֵן לְמַעֲלָה (פסוק ט) "זֶה יִהְיֶה לְךָ", ב' פְּעָמִים זֶה עוֹלָה ב'כ". רָמַז לְכ"ד מִתְּנֻגוֹת בְּהַנְּגָה. תורה יב

(טו) אַךְ פָּדָה תִּפְדֶּהּ. ב' בְּמִסְוֶה. "אך פָּדָה תִּפְדֶּהּ", וְאִידֵּךְ: "אֵחָ לֹא פָדָה יִפְדֶּה" (תהלים מט, ח). הֵינּוּ דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻעַ (בבבא יז, א) רַחֵל שְׁלֹא בִּכְרָה

וְיִלְדָּהּ ב' וְכָרִים - שְׁנֵיהֶם לִפְנֵי, וְאִין הָאֶחָד פּוֹשֵׁר אֶת חֲבִירוֹ. וְהֵינּוּ "אֵחָ לֹא פָדָה יִפְדֶּה". תורה טו

(יח) אַךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹ-בְכוֹר פֶּשֶׁב אוֹ-בְכוֹר עֹז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־חֲלָבָם תִּקְטִיר אֵשָׁה לְרִיחַ גִּיחַח לַיהוָה:

יז בְּרֵם בּוֹכְרָא דְתוֹרָא אוּ בּוֹכְרָא דְאַמְרָא אוּ בּוֹכְרָא דְעֵזָא לֹא תִפְרוֹק קוּדְשָׁא אֲנִין יְתִ דְמִהוֹן תִּזְרוֹק עַל מִדְבַּחָא וְנִת תִּרְבִּיהוֹן תִּסַּק קֶרְבֵּן לְאַתְמַקְלָא בְּרַעְזָא קִדְשׁ יי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרישחות כרך כג עמ' 139)

לחטאת ואשם, שכן אפילו הנפש הבהמית (מצד עצמה) אינה שִׁכָּת כָּלִל לחטא ועוון, והיא איננה מתאנה אלא לדברים המתרים בלבד.

אך רש"י שולל אפילו את ההשואה בין בכור לתודה. המשמעות הפנימית של קרבן זה היא שהאדם היה בסכנה רוחנית, עמד בפני נסיון גדול ונצל ממונו בעבודה 'ניסית', עבודה של מסירות-נפש. רש"י מלמדנו אפוא, כי אין פאן שום דמיון לתודה, שכן אצל יהודי משללת לחלוטין האפשרות של פרוד מהקב"ה, ואין צורך ב'נס' כדי לעמוד בנסיון. יהודי אינו זקוק ל'נס' זה אלא-אם-כן נקלט בתוכו מבחינת 'אינו יהודי'.

אך בכור שור או בכור פֶּשֶׁב או בכור עֹז לֹא תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם... פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיָּמִין לָךְ יְהִיָּה (יח) ז"ח

שלא תאמור פְּחֻזָּה וְכִשּׁוֹק של תודה (רש"י) ב'ספרי' יש קא-סלקא-דעתך להשוות בכור לחטאת ואשם ("מה חטאת ואשם ליום ולילה, אף בכור ליום ולילה"), ואלו רש"י אינו מזכיר אלא תודה בלבד.

הטעם הפנימי לקה, על דרך הרמז ברש"י: 'בכור' רומז לעם-ישראל, פְּחֻזָּה (שמות ד) "בני בכורי ישראל". בכור אדם - הינו הנפש האלקית; ובכור בהמה - הנפש הבהמית. לכן אין אפילו סלקא-דעתך להשוות בכור

(יח) וּבִשְׂרָם יְהִיָּה לָךְ פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיָּמִין לָךְ יְהִיָּה:

יח וּבִשְׂרָהוֹן יְהִי לָךְ פְּחֻזָּה דְאַרְמוּתָא וְכִשּׁוֹקָא דְיָמִינָא לָךְ יְהִי:

עקיבא ולמד: הוסיף לך הכתוב "הויה" אחרת, שלא תאמר: פְּחֻזָּה וְכִשּׁוֹק של תודה, שאינו נאכל אלא ליום ולילה.

כ"י פְּחֻזָּה הַתְּנוּפָה וְכִשּׁוֹק הַיָּמִין • (זבחים טז) שֶׁל שְׁלָמִים שְׁנָאֲכָלִים לַכֹּהֲנִים לְנִשְׁיָהֶם וּלְבָנֵיהֶם וּלְעִבְדֵיהֶם לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, אֵף הַבְּכוֹר נֹאכָל לְשָׁנֵי יָמִים וְלִילָה אֶחָד. לָךְ יְהִיָּה • (ספרי) בָּא רַבִּי

יט כל אפשרות קודשית די יפרשון בני ישראל קדם יי יהבית לך ולבניך ולבנותיך עמך לקדם עולם קנים מלח עולם הוא קדם יי לך ולבניך עמך:

(יט) כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נִתְּתִי לָךְ וּלְבָנֶיךָ וּלְבָנוֹתֶיךָ אֶתְּךָ לַחֲקֵעוֹלָם בְּרִית מְלַח עוֹלָם הוּא לְפָנֶי יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֶתְּךָ:

ימ מתקנים ומבריא את אחרים. ברית מלח • כפרית הכריתה למלח, שאינו מסריח לעולם.

כ"י כָּל תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים • מִחֻבָּתָהּ שֶׁל פְּרִשָּׁה זו, כִּלְלָהּ בַּתְּחִלָּה וּכְלָלָהּ בַּסּוּף וּפְרִט בְּאַמְצָע. בְּרִית מְלַח עוֹלָם • כֶּרֶת בְּרִית עִם אֲהֲרֹן בְּדָבָר הַבְּרִיא

כז אמר יי לאהרן בארעהוֹן לא תחסיִן וחלק לא יהיה לך בתוכם אני חלקך ונחלתך בתוך בני ישראל:

(כז) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן בְּאַרְצָם לֹא תִחַל וְחֵלֶק לֹא־יְהִיָּה לָךְ בְּתוֹכָם אֲנִי חֵלְקְךָ וְנַחֲלָתְךָ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י וְחֵלֶק לֹא־יְהִיָּה לָךְ בְּתוֹכָם • (ספרי) אף בבזה.

בעל הטורים

שנאמר גבי שאול. ואם דומה לכהן שמחור על הגרנות, והיינו "כל תרומות הקדשים", יקראנה. תורה כ

ד. וזהו שד"ש חז"ל (כתובות קה, ב) אם דומה הדיון למלך שאינו צריך כלום - יעמיד ארץ. והיינו "ושדי תרומת"

(יט) תרומת. ג' במסורה. "כל תרומת הקדשים", "הרי בגלבע אל טל ואל מטר עליכם ושדי תרומת" (שמואל ב' א, כא), "ואיש תרומות יקראנה" (משלי כט,

♦ שבת קודש כ"ו סיון ♦

כא ולבני לוי הא יהבית כל מעשרא
בישראל לאחסנא חלף פלחנהון די אנון
פלחין ית פלחן משפן זמנא:

(כא) ולבני לוי הנה נתתי פל־מעשר בישראל לנחלה
חלף עבדתם אשר־הם עבדים את־עבדת אהל
מועד:

כב ולא יקרבו עוד בני ישראל למשפן
זמנא לקבלא חובא לממת:

(כב) ולא־יקרבו עוד בני ישראל אל־אהל מועד
לשאת חטא למות:

כג ויפלחון לזאי אנון ית פלחן משפן זמנא
ואנון קבולון חוביהון קנים עלם לדריוכו
ובגו בני ישראל לא יחסנון אחסנא:

(כג) ועבד הלוי הוא את־עבדת אהל מועד והם
ישאו עונם חקת עולם לדרתיכם ובתוף בני ישראל
לא ינחלו נחלה:

כז • והם • הלויים ישאו עונם של ישראל, שעליהם להזהיר הנזרים מגששת אליהם.

כד ארי ית מעשרא דבני ישראל די יפרשון
קדם יי אפרשותא יהבית ללזאי לאחסנא
על בן אמרית להון בגו בני ישראל לא
יחסנון אחסנא:

(כד) כי את־מעשר בני־ישראל אשר ירימו ליהוה
תרומה נתתי ללויים לנחלה על־בן אמרתי להם
בתוף בני ישראל לא ינחלו נחלה: פ

כז • אשר ירימו לה' תרומה • (ספרי) הפתוב קראו "תרומה" עד שיפריש ממנו תרומת מעשר.

כה ומליל יי עם משה למימר:

(כה) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

כו וללזאי תמלל ותימר להון ארי תסבון מן
בני ישראל ית מעשרא די יהבית לכוון
מנהון באחסנתכון ותפרשון מנה
אפרשותא קדם יי מעשרא מן מעשרא:

(כו) ואל־הלויים תדבר ואמרת אליהם כִּי־תקחו מאת
בני־ישראל את־המעשר אשר נתתי לכם מאתם
בנחלתכם והרמתם ממנו תרומת יהוה מעשר
מן־המעשר:

כז ותתחשב לכוון אפרשותכון פעבורא מן
אדרא ובמלאתא מן מעצרתא:

(כז) ונחשב לכם תרומתכם פדגן מן־הגזן ובמלאה
מן־היקב:

תבואה שנתמלאת. יקב • הוא הבור שלפני הגת,
שהיין יורד לתוכו. וכל לשון יקב חפירת קרקע הוא,
וכן (זכריה יד) : "יקבי המלך הוא ים" – אוקיינוס חפירה
שחפר מלכו של עולם.

כז • ונחשב לכם תרומתכם פדגן מן־הגזן •
תרומת מעשר שלכם אסורה לזרים ולטמאין, וחיבין
עליה מיתה וחמש בתרומה גדולה שנקראת "ראשית
דגן" מן הגזן. ובמלאה מן־היקב • בתרומת תירוש
ויצהר הנשלת מן היקבים. מלאה • לשון בשול,

בעל הטורים

(כו) והרמתם ממנו. קרי ביה ממינו. שאין תורמין ממין על שאינו מינו, ולא מחדש על הישן. תורה כו

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 63)

וְנִחַשְׁבַּ לְכֶם תְּרוּמַתְכֶם (יח, כז) מִכָּאן לְמִדּוּ חֲז"ל ש"במחשבה בלבד תהיה תרומה". וגם לדעות שאין תרומה במחשבה, מועילה המחשבה להתיר את הטבול, דנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד זה (וגם זה נלמד

מ"וְנִחַשְׁבַּ"). ומכאן הוראה עד כמה יש ליזהר ממחשבה רעה, כי נוסף על חמור הדבר מצד עצמו, יש בו נזק לעולם שמסביב. וכן - גדל הנחיצות של מחשבה טובה, לחשב טוב על הזולת, כי גם מחשבה טובה מועילה הרבה.

כֵּן תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם אֲשֶׁר תַּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: (כח) כֵּן תָּרִימוּ אף אתון אפרשיתא קדם יי מכל מעשרתיכון די תסבון מן בני ישראל ותתנון מנה ית אפרשיתא קדם יי לאהרן כהנא:

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כֵּן תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם תְּרוּמַת יְהוָה מִכָּל־מַעֲשֵׂי־יְדֵיכֶם אֲשֶׁר תַּקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: (כט) כֵּן תָּרִימוּ אף אתון אפרשיתא קדם יי מכל מעשרתיכון די תסבון מן בני ישראל ותתנון מנה ית אפרשיתא קדם יי לאהרן כהנא:

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

כִּי־אֵלֶיכֶם תָּרִימוּ גַם־אֶתֶם • כִּמוּ שִׁישְׂרָאֵל מְרִימִים מִגִּרְנָם וּמִקְבִּיָּהֶם, תָּרִימוּ גַם אֶתֶם מִמַּעֲשֵׂי שְׁלֵכֶם, כִּי הוּא נִחְלָתְכֶם.

צ"ה פסוקים, דניאל ס'ימן. חסלת פרשת קרח

הפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רכו - רכו

עָלַי שָׁקֵר וְזִדִּים אֲנִי בְּכָל־לֵב | אֲצַר פְּקוּדֶיךָ: ע מִפֶּשַׁע
 בְּחֻלָּב לִבִּי אֲנִי תוֹרַתְךָ שְׁעָשְׁעִיתִי: עא מוֹבִילִי
 כִּי־עָנִיתִי לְמַעַן אֶלְמֹד חֲקִידָךָ: עב מוֹבִילִי תוֹרַת־פִּידָךָ
 מֵאֲלֹפֵי זָהָב וְכֶסֶף: י עג יָדֶיךָ עָשׂוּנִי וַיְכַוְּנוּנִי הַבִּינִנִי
 וְאֶלְמִדָּה מִצֻּרֶיךָ: עד יִרְאֶיךָ יִרְאֹנִי וַיִּשְׁמְחוּ כִּי לְדַבְּרֶךָ
 יִחְלָתִי: עה יָדַעְתִּי יְהוָה כִּי־צִדֵּק מוֹשְׁפָטֶיךָ וְאִמּוֹנָה
 עֲנִיתָנִי: עו יְהִי־נָא חֶסֶדְךָ לְנַחֲמֵנִי כְּאִמְרַתְךָ לְעַבְדְּךָ:
 עז וַיְבֹאֲנִי רַחֲמֶיךָ וְאֶחֱיָה כִּי־תוֹרַתְךָ שְׁעָשְׁעִי: עח יִבְשׁוּ
 זִדִּים כִּי־שָׁקֵר עֲוֹנוֹנִי אֲנִי אֲשִׁיחַ בְּפִקּוּדֶיךָ: עט יִשׁוּבוּ
 לִי יִרְאֶיךָ וְיִדְעִי עֲדֹתֶיךָ: פ יְהִי־לִבִּי תָמִיד בְּחֻקְךָ
 לְמַעַן לֹא אֲבֹשׁ: פא כָּלִתָּה לַחֲשׂוֹנֶתְךָ נִפְשִׁי
 לְדַבְּרֶךָ יִחְלָתִי: פב כָּלוּ עֵינֵי אִמְרַתְךָ לֵאמֹר מָתִי
 תִּנְחַמְנִי: פג כִּי־הֵייתִי כְּנָאֵר בְּקִיטוֹר חֲקִידָךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: פד כִּמּוֹה יִמְיַעְבְּדְךָ מָתִי תַעֲשֶׂה בְרֹדְפִי
 מוֹשֶׁפֶט: פע כִּרְלִי זִדִּים שִׁיחֹת אֲשֶׁר לֹא כִתּוּרַתְךָ:
 פו כִּלְמִצֻּרֶיךָ אִמּוֹנָה שָׁקֵר רִדְפוּנִי עֲזָרָנִי: פז כַּמְעַט
 כְּלוּנִי בְּאֶרֶץ וְאֲנִי לֹא־עֲזַבְתִּי פִקּוּדֶיךָ: פח בְּחֶסֶדְךָ חֲנִנִי
 וְאֲשִׁמְרָה עֲדוֹת פִּידָךָ: פט לְעוֹלָם יְהוָה דְּבָרְךָ נֶצֶב
 בְּשָׁמַיִם: צ לָדֹר וְדֹר אִמּוֹנָתְךָ פּוֹנֶנֶת אֶרֶץ וְתַעֲמֹד:
 צא לְמוֹשֶׁפֶטֶיךָ עָמְדוּ הַיּוֹם כִּי הִכַּל עַבְדְּךָ: צב לֹאִלִּי
 תוֹרַתְךָ שְׁעָשְׁעִי אֹז אֲבֹדְתִי בַעֲנִי: צג לְעוֹלָם לֹא־
 אֲשַׁכַּח פִּקּוּדֶיךָ כִּי כֹם חֵייתִנִּי: צד לֹא־אֲנִי הוֹשִׁיעֵנִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ דִּרְשָׁתִּי: צה לִי קָנוּ רְשָׁעִים לְאִבְדֵּנִי עֲדוֹתֶיךָ
 אֶתְבוֹנוּ: צו לְכָל־תַּכְלָה רֵאִיתִי קֶץ רַחֲבָה מִצֻּרֶיךָ
 מֵאֹד: צז מֵה־אֶהְבֵּתִי תוֹרַתְךָ פֶּלֶא־הַיּוֹם הַיּוֹם
 שִׁיחִתִּי: צח מֵאִיבֵי תַחֲכַמְנִי מִצֻּרֶיךָ כִּי לְעוֹלָם הִיא־לִּי:
 צט מִכָּל־מַלְכֶיךָ הִשְׁפַּלְתִּי כִּי עֲדוֹתֶיךָ שִׁיחָה לִּי:
 ק מִזִּקְנִים אֶתְבוֹנוּ כִּי פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: קא מִפֶּלֶא־אֶרֶח
 רַע כָּלֵאתִי רָגְלִי לְמַעַן אֲשַׁמֹּר דְּבָרְךָ: קב מוֹשֶׁפֶטֶיךָ
 לֹא־סָרְתִי כִּי־אֶתָּה הוֹרַתָּנִי: קג מֵה־נִּמְלָצוּ לִחְפִּי
 אִמְרַתְךָ מִדְּבַשׁ לִפִּי: קד מִפִּקּוּדֶיךָ אֶתְבוֹנוּ עַל־פֶּן
 שִׁנְאִתִּי | פֶּלֶא־אֶרֶח שָׁקֵר: נה גִּרְלִי־נִלִּי דְבָרְךָ וְאוֹר
 לְנִתְיָבוֹתִי: נו נִשְׁפַּעְתִּי וְאֶקְיָמָה לְשִׁמּוֹר מוֹשֶׁפֶטֶי צִדְקָךָ:
 נז עָנִיתִי עַד־מֵאֹד יְהוָה חֲנִנִי כְּדַבְּרֶךָ: נח נִדְּבוֹת כִּי
 רָצָה־נָא יְהוָה וּמוֹשֶׁפֶטֶיךָ לְמִדְּנִי: נט נִפְשִׁי בִּכְפִי תָמִיד
 וְתוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ס נִתְּנוּ רְשָׁעִים פֶּח לִי
 וּמִפִּקּוּדֶיךָ לֹא תַעֲיִתִי: קא נִחְלָתִי עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם
 כִּי־שִׁשּׁוֹן לִבִּי הִמּוֹה: קב נִטִּיתִי לִבִּי לַעֲשׂוֹת חֲקִידָךָ

כִּי נִדְּבָרוּ עַבְדְּךָ יִשִׁיחַ בְּחֻקֶּיךָ: כג גַּם־עֲדוֹתֶיךָ שְׁעָשְׁעִי
 אֲנִשִּׁי עֲצִיתִי: ד כה דִּבְכָּה לְעַפְר נִפְשִׁי חֲנִנִי כְּדַבְּרֶךָ:
 כו דרכי ספרתי וְתַעֲנִנִי לְמִדְּנִי חֲקִידָךָ: כז דִּרְד־פִּקּוּדֶיךָ
 הַבִּינִנִי וְאֲשִׁיחָה בְּנִפְלְאוֹתֶיךָ: כח דִּלְפָּה נִפְשִׁי מִתּוֹנָה
 קִימִנִי כְּדַבְּרֶךָ: כט דִּרְד־שָׁקֵר הִסַּר מִמֶּנִּי וְתוֹרַתְךָ חֲנִנִי:
 ל דִּרְד־אִמּוֹנָה כִּתְּרִיתִי מוֹשֶׁפֶטֶיךָ שְׁוִיתִי: לא דְּבַקְתִּי
 בְּעֲדוֹתֶיךָ יְהוָה אֶל־תִּבְיָשְׁנִי: לב דִּרְד־מִצֻּרֶיךָ אֶרְוֶן כִּי
 תִרְחִיב לִבִּי: ה לה הוֹרִנִי יְהוָה דִּרְד־חֲקִידָךָ וְאֶצְרָנָה
 עֲקֵב: דו הַבִּינִנִי וְאֶצְרָה תוֹרַתְךָ וְאֲשִׁמְרָנָה בְּכָל־לֵב:
 דז הִדְרִיכֵנִי בְּנִתִּיב מִצֻּרֶיךָ כִּי־בָּרוּ חֲפָצֶיךָ: דח הִטְלִי
 אֶל־עֲדוֹתֶיךָ וְאֵל אֶל־בָּצַע: דט הֶעֱבֵר עֵינֵי מֵרָאוֹת שָׁוֵא
 כְּדַבְּרֶךָ חֲנִנִי: לה הִקֵּם לְעַבְדְּךָ אִמְרַתְךָ אֲשֶׁר לִירְאָתְךָ:
 לא הֶעֱבֵר חֲרַפְתִּי אֲשֶׁר יָגִרְתִּי כִּי מוֹשֶׁפֶטֶיךָ מוֹכִיבִים:
 מ הִנֵּה תִאֲבֹתִי לִפְקִידֶיךָ בְּצִדְקַתְךָ חֲנִנִי: ו מא וַיְבֹאֲנִי
 חֶסֶדְךָ יְהוָה תִּשְׁוַעְתְּךָ כְּאִמְרַתְךָ: מב וְאֶעֱנֶה חֲרָפִי
 דָּבָר כִּי־בִטְחִיתִי כְּדַבְּרֶךָ: גג וְאֶל־תִּצָּל מִפִּי כְּבִרְאֻמָּת
 עַד־מֵאֹד כִּי לְמוֹשֶׁפֶטֶיךָ יִחְלָתִי: גד וְאֲשִׁמְרָה תוֹרַתְךָ
 תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד: גה וְאֶתְהַלַּכְהָ בְּרַחֲבָה כִּי פִקּוּדֶיךָ
 דִּרְשָׁתִּי: גו וְאֶדְבַּרְהָ בְּעֲדֹתֶיךָ נֶגֶד מַלְכִּים וְלֹא אֲבֹשׁ:
 גז וְאֶשְׁתַּעֲשַׁע בְּמִצֻּרֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי: גח וְאֶשְׂאֵא־כִפִּי
 אֶל־מִצֻּרֶיךָ אֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְאֲשִׁיחָה בְּחֻקֶּיךָ: ז טז זָכַר
 דְּבָר לְעַבְדְּךָ עַל אֲשֶׁר יִחְלָתִנִּי: ז זאת נַחֲמִיתִי בַעֲנִי
 כִּי אִמְרַתְךָ חֵייתִנִּי: ט זִדִּים הִלְצִנִּי עַד־מֵאֹד מִתּוֹרַתְךָ
 לֹא נָטִיתִי: גז זָכַרְתִּי מוֹשֶׁפֶטֶיךָ מִעוֹלָם | י יְהוָה
 וְאֶתְנַחֵם: גג זִלְעָפָה אֲחוֹתִנִּי מִרְשָׁעִים עֲזָבִי תוֹרַתְךָ:
 יז זְמֵרוֹת הַיּוֹדִלִי חֲקִידָךָ בְּבֵית מִגְוָרִי: יח זָכַרְתִּי בְּלִילָה
 שִׁמְךָ יְהוָה וְאֲשִׁמְרָה תוֹרַתְךָ: יט זאת הִתְהַלֵּלִי כִּי
 פִקּוּדֶיךָ נִצְרָתִי: ח כ חֲלָקִי יְהוָה אִמְרַתִּי לְשִׁמּוֹר
 דְּבָרֶיךָ: ט חֲלִיתִי פִגְיוֹ בְּכָל־לֵב חֲנִנִי כְּאִמְרַתְךָ:
 טז חֲשַׁבְתִּי דְרָכִי וְאֲשִׁיבָה רָגְלִי אֶל־עֲדוֹתֶיךָ: טז חֲשַׁתִּי
 וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשִׁמּוֹר מִצֻּרֶיךָ: טז חֲבַלִּי רְשָׁעִים
 עֲזָרְתִּי תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: טט חֲצוֹת־לֵילָה אֶקוּם
 לְהוֹדוֹת לָךְ עַל מוֹשֶׁפֶטֶי צִדְקָךָ: טט חֶבֶר אֲנִי לְכָל־אֲשֶׁר
 יִרְאֹד וְלִשְׁמֹרִי פִקּוּדֶיךָ: ס חֶסֶדְךָ יְהוָה מִלֵּאָה הָאֶרֶץ
 חֲקִידָךָ לְמִדְּנִי: טז טוֹב עֲשִׂיתָ עַם־עַבְדְּךָ יְהוָה
 כְּדַבְּרֶךָ: ס טוֹב מַעַם וְדַעַת לְמִדְּנִי כִּי בְּמִצֻּרֶיךָ
 הֵאֱמַנְתִּי: ס טוֹרֵם אֶעֱנֶה אֲנִי שִׁגְג וְעָתָה אִמְרַתְךָ
 שְׁמֹרְתִי: ס טוֹב־אֶתָּה וּמִטִּיב לְמִדְּנִי חֲקִידָךָ: טט טַפְלוֹ

לְעוֹלָם עֶקֶב: ^{קכ} סַעֲפִים שְׁנֵאתִי וְתוֹרַתְךָ אֶהְבֵּתִי:
 קכ סתרי ומגני אתה לדברך יחלתי: ^{קכא} סור־מִמֶּנִּי
 מִרְעִים וְאַצְרָה מִצּוֹת אֱלֹהִי: ^{קכב} סִמְכֵנִי כְּאֹמְרַתְךָ
 וְאַחִיה וְאַל־תִּבְשִׁינִי מִשִּׁבְרִי: ^{קכג} סַעֲדֵנִי וְאוֹשִׁיעָה
 וְאַשְׁעָה בַּחֲקִיךָ תִּמְיֹד: ^{קכד} סִלִּית פִּלְשׁוֹנִים מִחֲקִיךָ
 כִּי־שָׁקַר תִּרְמִיתָם: ^{קכה} סִגִּים הִשְׁפֵּת כִּלְרִשְׁעֵי־אַרְץ
 לָכֵן אֶהְבֵּתִי עֲדֹתֶיךָ: ^{קכז} סִמְר מִפִּחְדְּךָ בְּשָׂרִי
 וּמִמִּשְׁפָּטֶיךָ יִרְאֵתִי: ^{קכח} עֲשִׂיתִי מִשְׁפָּט וְצִדֵּק
 בְּלִיתִיחֵנִי לְעִשְׁשָׁנִי: ^{קכט} עָרַב עֲבֹדְךָ לְטוֹב אֲלִי־עֲשָׂנִי
 וְדִים: ^{קל} עֵינִי כָלוּ לִישׁוֹעָתְךָ וְלֹא־מֵרַת צִדְקֶךָ:
 קכד עֲשֵׂה עִם־עֲבֹדְךָ כְּחֻסְךָ וְחֲקִיךָ לְמִדָּנִי: ^{קלא} עֲבֹדְךָ־
 אֲנִי הִבִּינִי וְאִדְעָה עֲדֹתֶיךָ: ^{קלב} עַת לַעֲשׂוֹת לִיהוָה
 הִפְרוּ תוֹרַתְךָ: ^{קלג} עֲלִיבֵן אֶתְּכֵתִי מִצּוֹתֶיךָ מִזֶּה־בִּמְנוֹ:
 קכז עֲלִיבֵן | בְּלִפְקוּדֵי כָל יִשְׁרָתִי בְּלִאֲרֹחַ שָׁקַר
 שְׁנֵאתִי: ^{קכח} פִּלְאוֹת עֲדוֹתֶיךָ עֲלִיבֵן נִצַּרְתָּם נִפְשֵׁי:
 קל פֶּתַח דְּבָרֶיךָ יֹאִיר מִבֵּין פִּתְיִים: ^{קכט} קִלָּא כִּי־פִעֲרַתִּי
 וְאַשְׁאֵפָה כִּי לְמִצּוֹתֶיךָ יֶאֱבֹתִי: ^{קל} קִלָּב פִּנְה־אֲלִי וְחֲנִנִי
 כְּמִשְׁפָּט לְאֶהְבִּי שְׁמֶךָ: ^{קלא} קִלָּב פִּעֲמִי הֵכֵן בְּאֹמְרַתְךָ
 וְאַל־תִּשְׁלַט־בִּי כֹל־אֹזֶן: ^{קלב} קִלָּב פִּדְנִי מִעֲשָׂק אֲדָם
 וְאַשְׁמִרָה פִּקּוּדֶיךָ: ^{קלג} קִלָּב פִּנִּיךָ הָאֵר בְּעֲבֹדְךָ וְלִמְדִנִּי
 אֶת־חֲקִיךָ: ^{קלד} קִלָּב פִּלְגִי־מִים יִרְדּוּ עֵינִי עַל לֹא־שִׁמְרוֹ
 תוֹרַתְךָ: ^{קלה} קִלָּב צִדִּיק אֶתָּה יְהוָה וְיֹשֵׁר מִשְׁפָּטֶיךָ:
 קלז צוֹיֵת צִדֵּק עֲדֹתֶיךָ וְאִמוּנָה מֵאֹד: ^{קלח} קִלָּב צִמְתַּנִּי
 קִנְאֵתִי כִּי־שִׁכְחוּ דְּבָרֶיךָ צָרִי: ^{קלט} קִלָּב צִרְפָּה אֹמְרַתְךָ מֵאֹד
 וְעֲבֹדְךָ אֶהְבֵּה: ^{קמא} קִלָּב צָעִיר אֲנִכִּי וְנִבְוָה פִּקְדֶיךָ לֹא
 שָׁכַחְתִּי: ^{קמב} קִלָּב צִדְקַתְךָ צִדֵּק לְעוֹלָם וְתוֹרַתְךָ אִמָּת:
 קמג צִרְוִמְצוֹק מִצְאוֹנִי מִצּוֹתֶיךָ שַׁעֲשָׁעִי: ^{קמד} קִלָּב צִדֵּק
 עֲדוֹתֶיךָ לְעוֹלָם הִבִּינִי וְאַחִיה: ^{קמה} קִלָּב קִרְאֵתִי

בְּכִלְלָב עֲנִנִי יְהוָה חֲקִיךָ אֶצְרָה: ^{קמו} קִרְאֵתֶיךָ
 הוֹשִׁיעֵנִי וְאַשְׁמִרָה עֲדֹתֶיךָ: ^{קמא} קִרְמָתִי בְּנִשְׁף וְאוֹשִׁיעָה
 לְדִבְרֶךָ יִחְלָתִי: ^{קמב} קִרְמוֹ עֵינִי אֶשְׁמְרוֹת לְשִׁית
 בְּאֹמְרַתְךָ: ^{קמג} קוֹלִי שְׁמָעָה כְּחֻסְךָ יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ
 חִינִי: ^{קמד} קִרְבּוֹ רִדְפִי וְזֶמָה מִתּוֹרַתְךָ רַחֲקוֹ: ^{קמה} קִרְב
 אֶתָּה יְהוָה וְכֹל־מִצּוֹתֶיךָ אִמָּת: ^{קמו} קִרְבִּי קִדְמִי יִדְעָתִי
 מִעֲדֹתֶיךָ כִּי לְעוֹלָם יִסְדָּתָם: ^{קמא} קִרְבִּי רֹאֵה־עֵינִי וְחִלְצֵנִי
 כִּי־תוֹרַתְךָ לֹא שָׁכַחְתִּי: ^{קמב} קִרְבִּי רִיבָה רִיבִי וּגְאֻלִּי
 לְאֹמְרַתְךָ חִינִי: ^{קמג} קִרְבִּי רַחֲמוֹ מִרְשָׁעִים יִשׁוּעָה כִּי־חֲקִיךָ
 לֹא דִרְשׁוּ: ^{קמד} קִרְבִּי רַחֲמוֹ רַבִּים | יְהוָה כְּמִשְׁפָּטֶיךָ חִינִי:
 קמז רַבִּים רִדְפִי וְצָרִי מִעֲדוֹתֶיךָ לֹא נִטִּיתִי: ^{קמח} קִרְבִּי רִאִיתִי
 בְּגִדִים וְאַתְקוּמָטָה אֲשֶׁר אֹמְרַתְךָ לֹא שָׁמְרוּ: ^{קמט} קִרְבִּי רֹאֵה
 כִּי־פִקּוּדֶיךָ אֶהְבֵּתִי יְהוָה כְּחֻסְךָ חִינִי: ^{קנא} קִרְבִּי רֹאשִׁי־בְרֶךְ
 אִמָּת וְלְעוֹלָם כְּלִי־מִשְׁפָּט צִדְקֶךָ: ^{קנב} קִרְבִּי שָׁרִים רִדְפֹנִי
 חֲנָם וְמוֹדֶבְרְךָ פֶּחַד לִבִּי: ^{קנג} קִרְבִּי שֶׁשׁ אֲנִכִּי עַל־אֹמְרַתְךָ
 כְּמוֹצֵא שָׁלָל רַב: ^{קנד} קִרְבִּי שָׁקַר שְׁנֵאתִי וְאַתְעֲבֶה תוֹרַתְךָ
 אֶהְבֵּתִי: ^{קנה} קִרְבִּי שָׁבַע בְּיוֹם הַלִּלְתֶּיךָ עַל מִשְׁפָּטִי צִדְקֶךָ:
 קסא שְׁלוֹם רַב לְאֶהְבִּי תוֹרַתְךָ וְאִין־לִמּוֹ מִכְשׁוֹל:
 קסב שְׁבַרְתִּי לִישׁוֹעָתְךָ יְהוָה וּמִצּוֹתֶיךָ עֲשִׂיתִי:
 קסג שְׁמִרָה נִפְשִׁי עֲדֹתֶיךָ וְאַהֲבָם מֵאֹד: ^{קסד} קִרְבִּי שְׁמִרָתִי
 פִּקּוּדֶיךָ וְעֲדֹתֶיךָ כִּי כֹל־דְּרָכֶיךָ נִגְדָּד: ^{קסה} קִרְבִּי תִקְרַב
 רִנָּתִי לְפָנֶיךָ יְהוָה כְּדִבְרֶךָ הִבִּינִי: ^{קסז} קִרְבִּי תִבְּאוֹ תַחְנוּנִי
 לְפָנֶיךָ כְּאֹמְרַתְךָ הִצִּילֵנִי: ^{קסח} קִרְבִּי תִפְעֲנָה שְׁפָתִי תִהְלֶה כִּי
 תִּלְמִדֶיךָ חֲקִיךָ: ^{קסט} קִרְבִּי תַעֲזֹן לְשׁוֹנִי אֹמְרַתְךָ כִּי כֹל־
 מִצּוֹתֶיךָ צִדֵּק: ^{קמא} קִרְבִּי תִהְיֶיךָ לְעוֹרֵנִי כִּי פִקּוּדֶיךָ בְּחִרְתִּי:
 קמב תִּאֲבָתִי לִישׁוֹעָתְךָ יְהוָה וְתוֹרַתְךָ שַׁעֲשָׁעִי: ^{קמב} קִרְבִּי תִחִיר
 נִפְשִׁי וְתִהְלֶלְךָ וּמִשְׁפָּטֶיךָ יַעֲזֹרֵנִי: ^{קמג} קִרְבִּי תִעֲלֵתִי כִשָּׁה אֲבִד
 בְּקִשׁ עֲבֹדְךָ כִּי מִצּוֹתֶיךָ לֹא שָׁכַחְתִּי:

המשך מעמוד קפ

אף שאין מזכירה עדיין תקותי שהתייעצה בנוגע לבולים עם שאר בתי ספר הרשת, שהרי גם בזה יש להשתדל שיהי' קו אחיד בכל בתי הספר.

לפלא שאינה מזכירה מענייני ביה"ס בכלל ובפרט ובטח תמלא בהזדמנות הבאה.

כיון שאינה מזכירה בנוגע לבריאות התקוה שזהו סימן שהכל בסדר.

בברכה לבשו"ט.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ' סיון מפרק צז עד סוף פרק קג	יום רביעי - כ"ג סיון מפרק קח עד סוף פרק קיב
יום שני - כ"א סיון מפרק קד עד סוף פרק קה	יום חמישי - כ"ד סיון מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שלישי - כ"ב סיון מפרק קו עד סוף פרק קז	יום שישי - כ"ה סיון פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
שבת קודש - כ"ו סיון פרק כ פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ' סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 162, פרק ז. ובוה... עד עמ' פב, עליו כלל.

שער היחוד והאמונה

פרק ז ובוה יובן מ"ש בזה הקדוש דפסוק שמע ישראל הוא יחודא עילאה

וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד הוא יחודא תתאה כי ועד הוא אחד בחלופי אתון כי הנה סיבת וטעם הצמצום וההסתר הזה שהסתיר והעלים הקדוש ברוך הוא את החיות של העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו הנה הוא ידוע לכל כי תכלית בריאת העולם הוא בשביל התגלות מלכותו יתברך דאין מלך בלא עם פי' עם מלשון עוממות שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים ממעלת המלך כי אילו אפילו היו לו בנים רבים מאד לא שייך שם מלוכה עליהם וכן אפילו על

1 **פרק ז.** בפרקים הקודמים הסביר רבנו הזקן, שמשמעות ציווי התורה
2 את ענין היחוד, להאמין ולדעת שהקב"ה יחיד, ואשר "בשמים ממעל
3 ועל הארץ מתחת אין עוד" – איננה למנוע את הטעות של א"ל נוסף,
4 אלא שמבלעדי הקב"ה אין שום דבר נוסף, שכן כל הנבראים בטלים
5 במציאות ומיוחדים בו יתברך;
6 אלא שהצמצום וההסתר
7 מסתירים על החיות האלקית, 1
8 המזהוה את הנברא תמיד 2
9 מ"אין" ל"יש", שלא תיראה 3
10 ולא תהיה גלויה בנברא – 4
11 ולכן מרגיש הנברא את עצמו 5
12 ל"מציאות"; ברם, ההסתר 6
13 הוא רק לגבי הנברא בלבד, 7
14 ואילו לגבי הקב"ה, אין 8
15 בהסתר משום הסתר, שכן 9
16 הרי' ואלקים הם "כולא חד", 10
17 הם שניהם דבר אחד, 11
18 וההסתר שמצד שם אלקים 12
19 אינו מכסה על שם הוי', בפרק

20 זה, פרק ז, יסביר רבנו הזקן, שעל פי מה שהוסבר לעיל, יובן מה שכתוב
21 בזה הקדוש, ש"שמע ישראל" הוא "יחודא עילאה" – האופן הנעלה
22 יותר של יחוד, ו"ברוך שם כבוד מלכותו" הוא "יחודא תתאה" – האופן
23 הנמוך יותר של יחוד. שכן, אם נלמד באופן פשוט, שהכוונה ב"יחוד"
24 הוא רק יחודו של הקב"ה שהוא א"ל אחד, – איך מתאים לומר שיש
25 אופן נעלה יותר של יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד? אך, לפי המבואר
26 כאן, שמשמעות היחוד היא יחודו של הקב"ה במוכן זה, שכל הנבראים
27 בטלים ומיוחדים בו יתברך – כאן שייך כבר לומר אופן נעלה יותר של
28 יחוד ואופן נמוך יותר של יחוד. שכן, הכוח האלקי המזהוה את
29 הנבראים שיהיו מציאות יש, שהוא הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות,
30 בשעה שכוון זה נמצא עדיין במקורו (כמו למשל באדם, כשאותיות
31 דיבורו כלולות עדיין במחשבה שבמחשבה ובמדות שבלב, המביאות לאחר
32 מכן לדבר את הדיבור) (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כנ"ל ח"א פ"כ –
33 כא") כך למעלה, כשהדיבור שלמעלה (בחינת המלכות) עומד עדיין
34 בהתכללות במדות שלמעלה) הרי במדות שלמעלה שהן למעלה
35 מלהיות מקור לעולמות ונבראים המוגבלים במקום וזמן, שהרי המדות
36 שלמעלה הן "איין-סוף" (בלתי מוגבלות) ולמעלה מהגבלות המקום
37 והזמן, הרי הנבראים כפי שהם במקורם, מורגש בהם אופן היחוד עם
38 הקב"ה הנעלה יותר, שהם בטלים במציאות במקורם, כשם שאור
39 השמש בטל במציאות בהיותו במקורו, בשמש. ואילו, בשעה שהכוח
40 האלקי המזהוה את הנבראים (הדיבור שלמעלה, בחינת המלכות) בא
41 אחרי צמצומים במדרגה של להיות מקור לנבראים, לגבי מדרגה זו
42 של הכוח האלקי, אי אפשר כבר לומר שהנבראים בטלים במציאות והם
43 אין ואפס, שכן, כיוון שהוא נעשה מקור בפועל לנבראים, הרי

44 שהנבראים תופסים מקום במדרגה זו. במדרגה זו, למרות שגם שם
45 נמשך "איין-סוף" והיא מתאחדת עם הכוח האלקי (מדרגת הדיבור
46 שלמעלה), בכל זאת, היחוד המורגש במדרגה זו, הוא רק "יחודא
47 תתאה", האופן הנמוך יותר של יחוד, שהנבראים הם מציאות מה,
48 ואמנם מציאות זו בטלה
49 לאלקות, אבל לא במדה כזו
50 שמציאותה תתבטל לגמרי.
51 **ובזה** – במה שדובר לעיל,
52 **יובן מה שכתוב בזה**
53 **הקדוש, דפסוק "שמע**
54 **ישראל"** – עד "ה' אחד",
55 **הוא "יחודא עילאה"**, –
56 האופן הנעלה יותר
57 באחדות ה' ו"ברוך שם
58 **כבוד מלכותו לעולם**
59 **ועד"** – הוא "יחודא
60 **תתאה"**, – האופן הנמוך
61 יותר באחדות ה'. איזו
62 שייכות יש ל"ברוך שם

63 כבוד מלכותו לעולם ועד" לענין היחוד? – **פי' ו"עד" הוא**
64 **"אחד" בחלופי אתון**. – כי' המלה "ועד" היא "אחד" בחלופי
65 אותיות. האות "א" מ"אחד" מוחלפת באות "ו" של "ועד" –
66 בהתאם לשייכות שיש לאותיות "אהו" (אותיות המשך – הערת
67 כ"ק אדמו"ר שליט"א) ביניהן; והאות "ח" מ"אחד" מוחלפת
68 באות "ע" של "ועד" – שכן שתיהן הן מהאותיות "אהח"ע",
69 שה"מוצא" שלהן אחד; והאות "ד" רבתי מ"אחד" נעשית ה"ד"
70 מ"ועד". **פי' הנה, סבת וטעם הצמצום וההסתר הזה,**
71 **שהסתיר והעלים הקדוש-ברוך-הוא את החיות של**
72 **העולם כדי שיהיה העולם נראה דבר נפרד בפני עצמו**
73 **– כלומר, מדוע, אכן, על העולם להיראות כ"ש" וכדבר בפני**
74 **עצמו? מה היה חסר, אם העולם היה נראה כפי שהוא באמת,**
75 **שהוא בטל במציאות למקורו? – הסיבה לכך וטעמו של דבר**
76 **הוא, הנה הוא ידוע לכל, פי' תכלית בריאת העולם הוא**
77 **בשביל התגלות מלכותו יתברך, – שיהיה גלוי שהקב"ה**
78 **הוא המלך, ד' אין מלך** – לא שייך ענין המלוכה, **בלא עם,**
79 **– שעליהם ימלוך המלך, פרוש "עם" מלשון "עוממות",**
80 **– כמו "גחלים עוממות", גחלים כבויים בהם לא נראית האש;**
81 **כך גם ביחס למלך, שהכוונה ב"עם" היא, אלה שלא נראה**
82 **בהם הקשר עם המלך, שהם דברים נפרדים וזרים ורחוקים**
83 **ממעלת המלך, – ודוקא עליהם בא ענין המלוכה, מצד**
84 **התבטלותם אל המלך. פי' אלו אפילו היו לו – למלך, בנים**
85 **רבים מאד – לא שייך שם "מלוכה" עליהם, – שכן, בנים**
86 **הם חלק מהמלך עצמו – "ברא כרעא דאבדו" – ולכן לא שייך**

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בקובץ ליובאוויטש נדפס מכתבי ע"ד חילוף זה" – ב"קובץ ליובאוויטש" (תשובות וביאורים
(ברוקלין, תשל"ד) סי"ד (ע' 62)) נדפס מכתב כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות חילוף "ועד" ב"אחד". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"כמ"ש בזה"ב קלה, א".

- 1 עליהם ענין המלוכה, אלא דוקא על רחוקים וזרים; וכן - לא
2 שיך ענין המלוכה, אפלו על שרים לבדם, - למרות שאין
3 השרים חלק מהמלך עצמו, הם זרים, אך כיוון שיש להם יחס,
4 כשרים, למעלתו של המלך, גם עליהם לא שיך ענין
5 המלוכה. רק "כרב עם"
6 - דוקא - "הדרת
7 מלך". - שכן, על "רוב
8 עם" דוקא שיך ענין
9 המלוכה; בדוגמה זו
10 הדבר למעלה, שתכלית
11 התגלות המלוכה
12 שלמעלה היא על
13 הנבראים התחתונים
14 דוקא, אלה הנראים
15 כדבר נפרד בפני עצמו
16 מאלקות, ולא נראה איך
17 הם בטלים לאלקות -
18 עליהם בא ענין המלוכה,
19 שהם יהיו נכנעים ובטלים להקב"ה. ושם המורה על מדת
- מלכותו יתברך, הוא שם אדנות, כי - ענין המלוכה הוא
מה שהוא אדון כל הארץ. ונמצא, כי מדה זו - מדת
המלכות, ושם זה - השם של אדנות המורה על מלוכה, הן
המהוין ומקיימין העולם, להיות עולם כמות שהוא
עכשיו, יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו
ואינו בטל במציאות ממש כי בהסתלקות מדה
זו ושם זה ח"ו היה העולם חוזר למקורו בדבר ה'
ורוח פיו ית' ובטל שם במציאות ממש ולא היה
שם עולם עליו כלל
- שער היחוד והאמונה
- שרים לבדם רק ברוב עם דווקא הדרת מלך ושם
המורה על מדת מלכותו יתברך הוא שם אדנות
כי הוא אדון כל הארץ ונמצא כי מדה זו ושם
זה הן המהוין ומקיימין העולם להיות עולם כמות
שהוא עכשיו יש גמור ודבר נפרד בפני עצמו
ואינו בטל במציאות ממש כי בהסתלקות מדה
זו ושם זה ח"ו היה העולם חוזר למקורו בדבר ה'
ורוח פיו ית' ובטל שם במציאות ממש ולא היה
שם עולם עליו כלל
- שם, במקורו, לא היה
ענין של מציאות והגבלה.
ענין של מציאות" ולא היו לו ההגבלות של עולם.

יום שני כ"א סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה גדר ובחי'... עד עמ' פב, ולד' סטריין.

- 39 והנה, גדר ובחינת שם "עולם" נופל על - דבר שהוא בחינת
40 מקום ובחינת זמן דוקא. בחינת מקום - הוא: מזרח ומערב,
41 צפון, דרום, מעלה ומטה. - אלה הם שש הקצוות המגדירות
42 ענין המקום, בחינת זמן - עבר, הווה ועתיד. - ודוקא על
43 הנבראים המוגבלים
44 ומחולקים בהגדרות של
45 מקום וזמן, נופל השם
46 "עולם". והנה, כל
47 בחינות אלו - של מקום
48 וזמן, אין להן שייכות
49 במדות תקדושות
50 העליונות, - בעולם
51 ה"אצילות". כי המדות הן
52 "אינסוף", כמוכר לעיל,
53 שמדת החסד היא חסד
54 בבחינה של "אינסוף"
55 וכך שאר המדות - הרי
56 שלא שיך בהן כלל
57 ההגבלות של מקום או
58 זמן, כיוון שהן "אינסוף"
59 ולמעלה מכל הגבלה, ב"אם במדת מלכותו יתברך לבדה
60 שך לומר שהוא יתברך מלך למעלה עד אין קץ ולמטה
61 עד אין תכלית, - שהקב"ה הוא מלך על הנבראים העליונים
- ביותר ועל הנבראים התחתונים ביותר - הרי שנאמר כאן גדר
מסויים של מקום, התחלקות של מקום מעלה ומטה וד' רוחות,
וכן - שיך לומר שהוא מלך לד' סטריין, - על ארבעה צדדים
של העולם. כלומר, ההתחלקות של מקום מעלה ומטה וד'
רוחות, וכן - שיך ענין
המלכות שלמעלה,
בבחינת זמן - "ה' מלך,
- בהווה, ה' מלך, -
בעבר, ה' מלך".
בעתיד, הרי שלבחינת
מלכות שייכות לענין
הזמן. ונמצא, שחיות
המקום וכן חיות הזמן,
והתחיותם מאין ליש,
וקיומם כל זמן קיומם,
הוא מידת מלכותו
יתברך ושם אדנות
ברוך-הוא. - שהרי רק
למדת המלכות ושם
אדנות יש קשר למקום
וזמן, כאמור. ולפי שמדת מלכותו יתברך מיוחדת במהותו
ועצמותו יתברך בתכלית היחוד כמו שיתבאר, להלן,
הלכך - לכן, גם בחינת המקום והזמן - המתהווים ממדת

גבורה משולב בו) ההתגלות היא ענין של חסד, וכך הלאה. 24
האופן והמדריגה של מלכות ושם אדנ"י, מקור הנבראים, כפי 25
שהם עדיין מאוחדים עם מהותו ועצמותו יתברך שלמעלה 26
מלהיות מקור לנבראים, – נקרא שם אדנ"י "בשילוב" בשם הוי' 27
– שמצד ה"התגברות" של 28
שם הוי' בטלים הנבראים 29
במציאות, גם כפי 30
שמלכות ושם אדנות הוא 31
מקורם. כי שם הוי' 32
מורה שהוא למעלה מן 33
הזמן, שהוא הנה הנה 34
ויהיה – ביחד, פרגע אחד 35
– שלש בחינות אלו, עבר, 36
היה ועתיד ביחד 37

שער היחוד והאמונה

והזמן במילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו 1
ית' כביטול אור השמש בשמש וזהו שילוב שם 2
אדנות בשם הוי"ה כי שם הוי"ה מורה שהוא 3
למעלה מן הזמן שהוא היה הנה ויהיה ברגע א' 4
כמ"ש [בר"מ פרשת פנחס] וכן למעלה מבחי' מקום 5
כי הוא מהות תמיד את כל בחי' המקום כולו 6
למעלה עד למטה ולד' סטריין. 7

"עומדות" בשם הוי', כלומר שם הוי' מורה על למעלה מן הזמן. 38
כמו שקתוב [ב'רע"א מהימנא' פרשת פינחס], וכן – כך גם, 39
למעלה מבחינת מקום, כי הוא מהות תמיד את כל בחינת 40
המקום כלל למעלה עד למטה ולד' סטריין. – ולארבע 41
רוחות. הרי ששם הוי' הוא למעלה מזמן ומקום; ואילו, שם 42
אדנ"י, מלכות, יש לו שייכות, כאמור, לענין הזמן והמקום. אך, 43
מצד זה ששם אדנ"י משולב בשם הוי', בטלה בחינת הזמן 44
והמקום במציאות ממש. – זהו כאמור ענין "יחודא עילאה". 45
להלן מוסבר ענין "יחודא תתאה". 46

המלכות, במילים במציאות ממש לגבי מהותו ועצמותו 1
יתברך, כביטול אור השמש בשמש. – מדובר כאן כאשר 2
מקור העולמות (זמן ומקום) "עומד" בבחינת המלכות כפי שהיא 3
מאוחדת במהותו ועצמותו יתברך בתכלית היחוד, לפני שהיא 4
באה, על-ידי צמצומים, 5
להתלבש בעולמות 6
שלמטה 7
ולהחיות; שכן, למרות 8
שגם כמו שמלכות היא 9
במדריגה זו יש כבר בהם 10
מקור למקום וזמן, אך 11
שם" בחינת המקום 12
והזמן בטלות במציאות 13
לגמרי לגבי הקב"ה. זהו 14

ענינו של "יחודא עילאה", האופן העליון יותר של יחוד, כפי 15
שהנבראים מיוחדים עם הקב"ה באופן שהם בטלים במציאות 16
ממש. שכן, מצד מקורם (מדת המלכות ושם אדנות, הפועלים 17
את מציאותם של הנבראים) אין עדיין מקום כלל ל"מציאות" 18
שלהם. וזהו שילוב שם אדנות בשם הוי"ה, – בשמות ישנו 19
ענין השילוב, כמו שאותיות שם אחד משתלבות באותיות שם 20
אחר – והשם שהוא שלו באה בתחילה, שם זה הוא בהתגברות 21
(כלומר, השם השני משולב בו). שההתגלות היא כמו מצד שם 22
זה; אם הראשון משמות השילוב הוא משם של חסד (והשם של 23

יום שלישי כ"ב סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פב, והנה אעפ"י... עד עמ' 164, אפילו לתחתונים.

להיראותם כ"מציאות", וזהו [שילוב – שם הוי"ה ב' – שם 69
אדנות ברוך-הוא], – שם הוי' משולב בתוך שם אדנות, 70
כלומר, שם הוי' הוא כאן בהעלם, ושם אדנות הוא בהתגלות 71
ונותן מקום למציאות של זמן ומקום. דהיינו – כלומר, שמהותו 72
ועצמותו 73
הנקרא בשם "אין-סוף" 74

שער היחוד והאמונה

והנה אף על פי 1
שהוא ית' למעלה מהמקום והזמן אף על פי כן 2
הוא נמצא גם למטה במקום וזמן דהיינו 3
שמתיתחד במדת מלכותו שממנה נמשך ונתהווה 4
המקום והזמן וזהו יחודא תתאה [שילוב הוי"ה 5
באדנות ב"ה] דהיינו שמהותו ועצמותו יתברך 6
הנקרא בשם אין סוף ברוך הוא מלא את כל הארץ 7
ממש בזמן ומקום כי בשמים ממעל ובארץ ולד' 8
סטריין הכל מלא מאור א"ס ב"ה בשוה ממש כי 9
כך הוא בארץ מתחת כמו בשמים ממעל ממש 10
כי הכל הוא בחי' מקום הבטל במציאות באור 11
אין סוף ברוך הוא המתלבש בו על ידי מדת 12

ברוך-הוא – מלא את 75
כל הארץ ממש בזמן 76
ומקום, כי בשמים 77
ממעל ובארץ ולד' 78
סטריין – ארבע רוחות, 79
הכל מלא מאור אין 80
סוף ברוך-הוא בשוה 81
ממש, כי כך הוא 82
"בארץ מתחת" כמו 83
"בשמים ממעל" ממש, 84
כי הכל הוא בחינת 85
מקום, הבטל במציאות 86
באור אין-סוף ברוך 87
הוא, המתלבש בו – בבחינת מקום, על-ידי מדת מלכותו 88
המתחת בו יתברך. – ולגבי אור אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה 89
לגמרי מזמן ומקום, אין שום הבדל בין שמים וארץ – הוא נמצא 90

והנה, אף-על-פי – למרות, שהוא יתברך למעלה מהמקום 47
והזמן – אף-על-פי-כן הוא נמצא גם למטה במקום וזמן, 48
– גם כשהזמן והמקום הם למטה באופן של מציאות יש – גם 49
שם נמצא בהם הקב"ה שהוא למעלה מזמן ומקום, דהיינו 50
שמתיתחד במדת מלכותו 51
ששם נמשך ונתהווה 52
המקום והזמן, – מדת 53
המלכות כפי שהיא באה 54
למטה, אחרי צמצומים, 55
להיות ה"חיות" של זמן 56
ומקום למטה; אך גם 57
דרגה זו של מלכות, 58
מאוחדת עם הקב"ה. כך 59
גם בבחינת מקום וזמן, 60
נמצא הקב"ה שלמעלה 61
ממקום וזמן, אלא כאן 62
מבסס על כך מדת 63
המלכות, באופן 64
שהנבראים יורגשו וייראו 65
כ"מציאות" עם הגבלות והתחלקות של זמן ומקום. וזהו יחודא 66
תתאה – האופן התחתון יותר של יחוד. שהנבראים אינם 67
בטלים במציאות ממש. שכן, מקורם, מדת המלכות, נותן מקום 68

1 בכל מקום בשווה. אלא,
2 כיוון שכן, הרי מצד אור
3 אי־סוף ברוך־הוא היתה
4 צריכה בחינת המקום
5 והזמן להיבטל לגמרי? רק
6 – אין הם בטלים במציאות,
7 מפני שְׁמֵדַת מַלְכוּתוֹ
8 הִיא מֵדַת הַצִּמּוּם
9 וְהַהֲסָרָה, לְהַסִּיר אֹרֶךְ אֵינֶסּוֹף בְּרוּךְ־הוא, – שהנבראים לא

שער היחוד והאמונה

מלכותו המיוחדת בו ית' רק שמדת מלכותו היא
מדת הצמצום וההסתר להסתיר אור אין סוף ב"ה
שלא יבטלו הזמן והמקום ממציאותם לגמרי ולא
יהיה שום בחי' זמן ומקום במציאות אפילו
לתחתונים.

ירגישו בו, וזאת כדי שלא
יבטלו הזמן והמקום
ממציאותם לגמרי, ולא
יהיה שום בחינת זמן
ומקום במציאות אפילו
לתחתונים. – רק כיוון
שבחינת מלכות מסתירה
על האור אי־סוף ברוך־
הוא, יכול להיות ענין הזמן והמקום לנבראים.

יום רביעי כ"ג סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 164, והנה במ"ש יובן... עד עמ' פג, מהרמ"ק ז"ל:

19 וְהִנֵּה, בְּמָה שֶׁנִּתְבָּאֵר יוֹבֵן מַה שֶּׁכָּתוּב: "אֲנִי ה' לֹא
20 שְׁנִיתִי", פֶּרֶשׁ – לֹא שֶׁמִּשְׁמַעוֹת מַה שֶּׁהִקְבֵּה אֹמֵר "אֲנִי ה' לֹא
21 שְׁנִיתִי" הִיא רֶק לֹמֵר שֶׁהוּא לֹא שִׁנָּה הִנְהַגְתּוֹ אוֹ אִפִּילוֹ אֵת
22 רְצוֹנוֹ לִגְבִּי אֵלֶּה שְׁעוֹשִׁים טוֹב לְשֵׁלֶם לָהֶם שֶׁכֵּר עֲבוּר זֶה וְכך
23 הֲלָא, אֵלֶּה הַכּוּוֹנָה הִיא
24 שֶׁהִקְבֵּה אֹמֵר: "אֲנִי לֹא
25 הַשְׁתַּנִּיתִי", שֶׁאֵין שׁוּם
26 שִׁנּוּי חֲסִידוֹ שֶׁלֹּם בִּדְבַר־ה'.
27 הִרִי לֹא שִׁיךְ כֹּלל
28 לְהַצְבִּיעַ עַל שׁוּם עֲנִין
29 שִׁיפְעוֹל שִׁנּוּי חֲסִידוֹ שֶׁלֹּם
30 בּוֹ יִתְבָּרַךְ! הַדָּבָר הַיְחִידִי
31 שִׁיכּוֹל לִתֵּת מִקּוֹם לְחֹשֶׁב
32 שִׁישְׁנו חֲלִילָה שִׁנּוּי – הוּא
33 בְּנוּגַע לְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרַךְ
34 מִצַּד בְּרִיאַת הָעוֹלָמוֹת:
35 לִפְנֵי שֶׁהוּא יִתְבָּרַךְ בִּרְאָה

שער היחוד והאמונה

והנה במ"ש יובן מ"ש אני ה'
לא שניתי פי' שאין שום שינוי כלל כמו שהיה
לבדו קודם בריאת העולם כך הוא לבדו אחר
שנברא וז"ש אתה הוא עד שלא נברא העולם
אתה הוא כו' בלי שום שינוי בעצמותו ולא
בדעתו כי בדיעת עצמו יודע כל הנבראים שהכל
ממנו ובטל במציאות אצלו וכמ"ש הרמב"ם ז"ל
שהוא היודע והוא הידוע והוא הדיעה עצמה הכל
אחד ודבר זה אין כח בפה לאמרו ולא באזן
לשמעו ולא בלב האדם להכירו על בוריו כי

שלא נברא העולם, אתה הוא כו', – משנברא העולם.
לכאורה: היה מספיק בנאמר "אתה הוא עד שלא נברא העולם
ומשנברא", לשם מה נשנה עוד הפעם "אתה הוא משנברא" –
אלא, נאמר עוד הפעם "אתה הוא", כדי להדגיש, שה"אתה
הוא" שאחרי בריאת
העולם, הוא אותו "אתה
הוא" שלפני בריאת
העולם, בלי שום שְׁנּוּי
בְּעֶצְמוֹתוֹ, – וגם וְלֹא
בְּדַעְתּוֹ, – שלמרות שיש
מקום לומר שבריאת
העולם תהווה שינוי
בדעתו, בחשבנו שבמה
שהתוסף עולם התוסף
משדו בדיעה שהוא יודע
את העולם, וממילא
מהווה הדבר שינוי בדעתו

– לכן אומרים, שגם בדיעה שלו אין שום שינוי חסידוֹ שֶׁלֹּם, כִּי
בִּידֵיעַת עֲצָמוֹ יוֹדֵעַ כָּל הַנִּבְרָאִים, שֶׁהִכָּל מִמֶּנּוּ וְכָל
בְּמִצִּיאוֹת אֲצִלּוֹ, – וכיוון שבדיעת עצמו הוא יודע את כל
הנבראים, לא התוסף שום חידוש ולא נתהווה שום שינוי
בידיעתו: לפני הבריאה היתה ידיעת עצמו וכך אחרי הבריאה
ישנה ידיעת עצמו, ידיעה שעל ידה הוא יודע את כל הנבראים
המתהווים ממנו. וְכִמּוֹ שֶׁכָּתַב הַרְמַבַּ"ם ז"ל⁶, שֶׁ"הוּא הַיּוֹדֵעַ,
וְהוּא הַיְדוּעַ, וְהוּא הַדִּיעָה עֲצָמָה – כִּפִּי שֶׁהוֹסֵב בִּיתֵּר פִּירוֹשׁ
בִּפְרָק שְׁנֵי שִׁבְחֵלֶךְ הָרָאשׁוֹן – שֶׁאֲצֵל הָאֵדָם, יִשְׁנֵם שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים
נִפְרָדִים: יִשְׁנֵם הַיּוֹדֵעַ – נִפְשׁ הָאֵדָם שֶׁהִיא זֶה הַיּוֹדֵעַ, וְיִשְׁנֵם
הַיּוֹדֵעַ – הַדָּבָר שִׁיּוֹדְעִים אוֹתוֹ, וְיִשְׁנֵם הַיּוֹדֵעַ – כּוֹחַ הַדַּעַת
לְדַעַת וְלִהְבִּין; וְאִילוֹ אֲצֵל הַקָּב"ה, כּוֹתֵב הַרְמַבַּ"ם, כֹּל זֶה "הוּא"
עֲצָמוֹ, הִכָּל אֶחָד, וְדָבָר זֶה – מִמְּשִׁיךְ הַרְמַבַּ"ם, אֵין בִּתְּכָה
– הָאֵדָם, לְאֶמְרוֹ, וְלֹא בְּאֵזֶן לְשִׁמְעוֹ, וְלֹא בְּלֵב הָאֵדָם –
וּבַחֲבִנְתּוֹ, לְהַכִּירוֹ עַל בּוֹרְיוֹ". – שְׁתִּיהִי לְאֵדָם הַכֹּרֶה יִסּוּדִית

את העולמות, לא היתה שום מציאות, רק הקב"ה בלבד. ואילו
אחרי שהוא יתברך ברא את העולמות, יכולים הרי לחשוב,
שכאילו התוסף עוד דבר (העולמות והנבראים) ואשר ממילא
מהווה הדבר שינוי חסידוֹ שֶׁלֹּם באחדותו המוחלטת – כלפי כך
נאמר "לא שניתי", שֶׁאֵין שׁוּם שִׁנּוּי כָּלֵל, כִּמּוֹ שֶׁהִיָּה לְבָדוֹ
קִדְּם בְּרִיאַת הָעוֹלָם – כִּךְ הוּא לְבָדוֹ אֶחָד שֶׁנִּבְרָא. – שהרי
לכאורה לא מובן: כיצד הוא לבדו אחרי התהוות הבריאה – הרי
התוסף עוד דבר, העולם? – אך כפי שהוסבר לעיל ענין היחוד,
שהכוונה היא שהעולם בטל במציאות ומאוחד אתו יתברך –
מובן, שהוא "לבדו" אחרי הבריאה, בדיוק כמו שהוא "לבדו"
לפני הבריאה, כי כל הבריאה בטלה במציאות ומאוחדת אתו
יתברך. מה שהבריאה נראית כ"מציאות" הרי זה רק לגבי
הנבראים התחתונים, ואילו לגבי יתברך אין היא שום מציאות
כלל, והרי הוא "לבדו" אחרי בריאת העולמות כמו שהוא לפני
הבריאה. וְזֶהוּ שֶׁאֹמְרִים⁵: "אֵתָהּ – רִיבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הוּא עַד

4. מלאכי ג, ו. 5. בנוסח התפילה (ילקוט ואתחנן רמז תתלה). 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שאינו אלא תואר. ועד"מ להבדיל
באלף כו' – באדם הרי ידיעתו למטה ביותר מעצמות נפשו – בנוגע לפשיטות, מציאות וכו'". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"שאינו אלא אחד מתואריו – ואיז' משנה בעצמותו ח"ו". 8. הלכות יסודי התורה פ"ב ה"ו. ובכ"מ. מר"נ ח"א פס"ח.

יתברך. ואם בן, - כיוון שאחדותו היא פשוטה, בלי הרכבה
ובלי ריבוי, אי אפשר שדעתו תהיה דבר נפרד ממנו, שהרי אז
היה משמע שלפני שידע היה אופן אחד ואחר כך נוספו ידיעה,
ריבוי והרכבה חסיושלום, אלא: על־כִּרְחֹק מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ
וְדַעְתּוֹ - הכל דבר אחד
ממש, בלי שום הרִבּוּה.
ולפיכך, כשם שאי אפשר לשום נברא
בעולם לחשיג מהות הבורא וְעֲצָמוֹתוֹ - כִּי
אי אפשר לחשיג מהות דעתו, - שכן, דעתו
וידעתו הן דבר אחד אתו
יתברך, רק להאמין באמונה, שהיא למעלה
מהשכל ומחשבת, - ומשום כך יכולה היא
לקבל ענין שלמעלה מהבנת אנוש, שהקדוש־
ברוך־הוא יחיד ומיוחד - הוא ודעתו הכל אחד
ממש, וכידיעת עצמו מכיר ויודע כל הנמצאים
ותחתונים, - ה"נמצאים" של העולמות העליונים
ושל העולמות התחתונים, עד שלשול קטן ששבים,¹⁰
ועד יתוש קטן שיהיה בבור הארץ¹¹ - אין דבר נעלם ממנו, ואין ידיעה זו -
שהוא יודע את כל הנבראים, מוסיפה בו ריבוי והרכבה,
- של דבר נוסף, מאחר שאינה רק ידיעת עצמו, - וכידיעת
עצמו הוא יודע כל הנבראים המתהווים ממנו ובטלים אליו
במציאות ומאוחדים בו, וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ הכל אחד.¹² ולפי
שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ

1 בזה, להשיג איך זה ידיעה כזו שמי שיודע, ומה שהוא יודע,
2 ובמה שהוא יודע - הכל דבר אחד, כִּי הַקְדוּשָׁה הַזֶּה הוּא,
3 מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ וְדַעְתּוֹ - הכל אחד ממש מכל צד ופנה,
4 בכל דרך - של, יחוד, ואין דעתו דבר נוסף על מְהוּתוֹ
5 וְעֲצָמוֹתוֹ, כמו שהוא
6 בנפש האדם, שדעתה
7 דבר נוסף על מְהוּתה
8 ומרכבה, - אצל
9 האדם מהווה הדעת ענין
10 נוסף על הנפש המורכב
11 בה, שהרי כשהאדם
12 לומר וידע איזה דבר -
13 כבר היתה בו נפשו
14 המשכלת בטרם שלמד
15 וידע, ואחר שלמד וידע
16 נתוספה ידיעה זו
17 בנפשו, - הרי שבאדם
18 הידיעה היא דבר נוסף
19 לנפש - נוסף בה הענין
20 שנלמד. וכן מדי יום
21 ביום "מים ידברו, ורב
22 שנים יודיעו חכמה",¹³ -
23 ה"ימים" מלמדים את
24 האדם, והרבה שנים
25 מוסיפים חכמה לאדם,
26 ואין זו אחדות פשוטה
27 אלא מרכבת, - כלומר,
28 למרות שהידיעה באדם
29 היא גם כן מאוחדת עם
30 הנפש - הרי אנו אומרים שהנפש יודעת - אך יחוד זה של
31 הידיעה עם הנפש אינו "אחדות פשוטה" ("אחדות פשוטה" היינו
32 שלא שייך שתהיה לא מאוחדת), אלא זוהי אחדות מורכבת,
33 הרי הם שני דברים המתאחדים. אבל הקדוש־ברוך־הוא הוא
34 אחדות פשוט בלי שום הרִבּוּה וצד ריבוי כלל. - שנאמר
35 שקודם לכן זה לא היה, דבר כזה לא שייך לומר חסיושלום בו

שער היחוד והאמונה

הקב"ה מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ ודעתו הכל אחד ממש
מכל צד ופינה בכל דרך יחוד ואין דעתו דבר
נוסף על מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ כמו שהוא בנפש האדם
שדעתה דבר נוסף על מְהוּתה ומורכב בה שהרי
כשהאדם לומד ויודע איזה דבר כבר היתה בו
נפשו המשכלת בטרם שלמד וידע ואחר שלמד
וידע ניתוספה ידיעה זו בנפשו וכן מידי יום ביום
ימים ידברו ורוב שנים יודיעו חכמה ואין זו אחדות
פשוטה אלא מורכבת אבל הקב"ה הוא אחדות
פשוט בלי שום הרכבה וצד ריבוי כלל ואם כן ע"כ
מְהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ ודעתו הכל דבר אחד ממש בלי
שום הרכבה ולפיכך כשם שאי אפשר לשום נברא
בעולם להשיג מהות הבורא וְעֲצָמוֹתוֹ כִּי אי אפשר
לחשיג מהות דעתו רק להאמין באמונה שהיא
למעלה מהשכל ומהשגה שהקב"ה יחיד ומיוחד הוא
ודעתו הכל אחד ממש וכידיעת עצמו מכיר ויודע
כל הנמצאים עליונים ותחתונים עד שלשול קטן
שבים ועד יתוש קטן שיהיה בבור הארץ אין דבר
נעלם ממנו ואין ידיעה זו מוסיפה בו ריבוי והרכבה
כלל מאחר שאינה רק ידיעת עצמו וְעֲצָמוֹתוֹ ודעתו
הכל אחד ולפי שזה קשה מאד לצייר בשכלנו ע"כ

9. איוב לב, ז. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "[קטן שבכל הבריות - רש"י חולין (מ, א)] שבים [כן גירסת הטושו"ע יו"ד ס"ד]."
11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הפחות בצורה - חשיבות - שבכל הברואים - ראה רמב"ם יסוה"ת ב, ט - וראה ב"ר רפ"ח."
12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה כאן נסתיים כל הענין. והרי אין ענינו לפרש כתבי התנ"ך: ע"כ אמר הנביא וכו' [משא"כ בפ"ב, דמוסיף ביאור בענין: ודבר זה כו', ורק מסתייע מהכתובים]. אלא שבא לתרץ קושיא שלכאורה סותרת כל הכתוב לעיל. דנקודתו - דהוא היודע כו' וכידיעת עצמו וכו' שכתב הרמב"ם - כ"ז הוא יחוד, עבודת כאו"א [ולא יחוד - דשייך לאנשי מעלה וכו']. דלכאורה סיום הענין ברמב"ם על אתר: ודבר זה אין בלב האדם (איזה שיהי) להכירו על כוריו - משמע דאפילו אנשי מעלה אין מכירים וכו'! ובפרט עממ"ש בהל' תשובה ספ"ה "הוא שהנביא אמר כי לא מח' כו'". - וע"כ מבאר דע"כ אמר הנביא, מפני שקשה לצייר בשכל - אבל העבודה שייכת לכאו"א. וק"ל". 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: (1) ודייק בלשונו "לצייר" שאינו רגיל כלל. ובפרט בנוגע לשכל (שמורגל "להבין", "להשיג" וכיו"ב). (2) סתירה מיני' ובי', לכאורה: "קשה מאד" - מוכח דסו"ס אפשרי לצייר (לאחרי הקושי מאד) ותומ"י ממשך - החקר גו' העיני גו' - משמע דא"א. וכן לעיל: ודבר זה אין כח כו' להכירו כו'. וי"ל: ציור בשכל - צ"ל בדוגמת ציור כפשוטו: (1) התאמתות ללא ספק (שהרי רואה הציור) - "אפליג" בשכל בהחלט. (2) אף שאינו מבין כלל איך ציירו הציור ופרטיו - אין זה נוגע כלל בהתאמתות אצלו - שהרי למרות אי ההבנה - בשעת מעשה רואה הציור לכל פרטיו. ובנדו"ד יש: (1) להבין בשכל שאין מקום להקשות בחקר אלקה - שהרי הק' גם לפי הבנת השכל - ראה לקמן פ"ט - בל"ג והגבלות (2) א"א להבין בשכל (בידיעת החיוב) איך זה המציאות דאח"פ ובה יש "עצמות" ו"דעת" וידיעת המון נבראים שכאו"א פרט בפ"ע.

- 1 אָמַר הַנְּבִיא¹⁴: "כִּי גִבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ - בֵּן גִּבְהוּ דְרָכֶי -
2 אומר הקב"ה, מִדְרָכֶיכֶם וּמַחְשְׁבֹתֵי מַמְחֻשְׁבוֹתֵיכֶם",
3 וּכְתִיב¹⁵: "הַחֲקֵר אֱלֹהִת תִּמְצֵא וְגו'", וּכְתִיב¹⁶: "הַעֲיֵן בְּשֵׁר
4 לֶךְ, אִם בְּרָאוֹת אֲנוֹשׁ תִּרְאֶה", שֶׁהָאָדָם רֹאֶה וְיֹדֵעַ כָּל
5 הַדְרָכִים - שהוא יודע,
6 בִּידִיעָה שְׁחוּץ מִמֶּנּוּ, -
7 וידיעה זו, כיוון שהיא חוץ
8 ממנו ולפני כן לא ידע
9 אותה, הרי כשהוא יודע
10 את הידיעה, מתווסף בו
11 דבר זה, וְהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ
12 הוּא - יודע הכל, בִּידִיעָת
13 עֲצָמוֹ, עַד פֶּאֶן לְשׁוֹנוֹ -
14 של הרמב"ם. [עין שם
15 בְּהַלְכוֹת יִסּוּדֵי הַתּוֹרָה. וְהַסְכִּימוּ עִמּוֹ חֲכָמֵי הַקְּבִלָּה,
16 מִמְּבֹאֵר בְּפִרְדֵּם מְהֵרָמָ"ק וְזִרְזוּ לְהַכְרִיחַ]: - שכן, ישנם
17 גדולי ישראל החולקים על הרמב"ם בענין זה, בטענם שאי

שער היחוד והאמונה

אמר הנביא כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי
מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם וכתוב החקר
אלוה תמצא וגו' וכתוב העיני בשר לך אם כראות
אנוש תראה שהאדם רואה ויודע כל הדברים בידיעה
שחוץ ממנו והקב"ה בידעת עצמו עכ"ל [ע"ש בה'
יסודי התורה והסכימו עמו חכמי הקבלה כמבואר
בפרדס מהרמ"ק ז"ל]:

- ספירות חכמה בינה ודעת של עולם האצילות - שם "הוא"
המדע הוא היודע בו", שכן הספירות מאוחדות בתכלית היחוד
עם אור אינסוף, עד ליחוד של "הוא היודע" וכו'¹⁷.

יום חמישי כ"ד סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' פג, והנה מכאן... עד עמ' 166, ודעתו הכל א'.

- אינסוף, בלי גבול. לכן, נאמר שם, היה ענין הצמצום, שאור
אינסוף "נסתלק", כדי שיהיה מקום למציאות העולמות.
לאמיתו של דבר הכוונה במה שאור אינסוף "נסתלק" היא,
שאור אינסוף אינו מאיר בגילוי - "אינסוף" ר"בלי גבול" אינם
בהתגלות - רק מתגלה
כוח הגבול, הנותן מקום
למציאות עולמות בעלי
גבול. - ואילו ה"חכמים
בעיניהם" טעו, בסברם
שענין הצמצום
והסתלקות הוא שם
במובנם הפשוט - שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא סִלַּק עֲצָמוֹ וּמַחְתוֹ
חֲסִי-וְשָׁלוֹם מֵעוֹלָם הַיּוֹדֵי¹⁸, - שלא כפי האמת, שמשמעות
"סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין
אור אינסוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא
- 35 וְהֵנָּה, מִכָּאן¹⁸ - ממה שהוסבר, שידיעתו של הקב"ה היא דבר
36 אחד עם הקב"ה עצמו, שהרי אם לא כך, היתה הידיעה
37 חסיושלום ענין של ריבוי והרכבה - ודבר זה לא שייך בהקב"ה,
38 כי הוא יתברך הוא אחד הפשוט - הנה מענין זה, יֵשׁ לְהִבִּין
39 שְׁנֵת מִקְצַת חֲכָמִים
40 בְּעֵינֵיהֶם, - וכיוון שגם
41 שוגג וזקוק לכפרה, לכן ה'⁸
42 יִכְפֹּר בְּעַדָּם, - על
43 טעותם, שֶׁשָּׁנוּ וְשָׁנוּ
44 בְּעֵינֵיהֶם בְּהִבִּין¹⁰ שֶׁהַקְב"ה סִלַּק עֲצָמוֹ וּמַחְתוֹ חֲסִי-וְשָׁלוֹם
45 הַיּוֹדֵי¹¹ וְהִבִּינוּ עִנִּין
46 הַצְּמִצּוֹם הַמְּזַכֵּר שֶׁם כְּפִשּׁוּמוֹ, - בכתבי האריז"ל מוזכר,
47 שבתחילת בריאת העולמות, היה אור אינסוף ממלא "מקום"
48 העולמות, ולא היה שום נתינת מקום למציאות העולמות, שכן
49 עולמות הם בבחינת גבול - ואור אינסוף ברוך-הוא, הרי הוא

שער היחוד והאמונה

והנה מכאן יש להבין שגת מקצת חכמים בעיניהם
ה' יכפר בעדם ששגו וטעו בעיונם בכתבי
האריז"ל והבינו ענין הצמצום המוזכר שם כפשוטו
שהקב"ה סילק עצמו ומהותו ח"ו מעוה"ז רק שמשגיתו

- מבוננם הפשוט - שֶׁהַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא סִלַּק עֲצָמוֹ וּמַחְתוֹ
חֲסִי-וְשָׁלוֹם מֵעוֹלָם הַיּוֹדֵי¹⁸, - שלא כפי האמת, שמשמעות
"סילק" היא, כאמור, שהעלים את האור ואת ההתגלות, שענין
אור אינסוף לא יהיה בגילוי, אלא הם הבינו כפשוטו, שהוא

(3 ע"י ההתעמקות שבה שאין מקום להקשות וכו' סו"ס נתאמת בשכלו (לאחרי קשה מאד עכ"פ) שכן הוא אף שאינו מבין (בידיעת החיוב) וכנ"ל בעניני הציוור. וזוה מתורצת ג"כ הסתירה: דחקר אלקה וכן להכירו בלב - א"א (היינו בידיעת החיוב) [אבל אפשר בידיעת השלילה (ולכן מדייק דהא דא"א - דוקא תמצא, על בוריו, וכן בפ"ב להבינו על בוריו - דוקא]. ועפ"י מתורצת ג"כ קושיית הראב"ד בהשגותיו (הל' תשובה ספ"ה) על הרמב"ם "דמתחיל בקושיא ע"פ שכל (בנוגע לידיעת ה') ולא השלימה ע"פ שכל" כ"א "החזירו לאמונה" - וע"פ הנ"ל מתורץ - כי גם ברמב"ם שם מדייק "להשיג דבר זה על בוריו" (ידיעת החיוב והמהות דוקא - משא"כ בידיעת השלילה שאפשר - וה"ז הסברה וידיעה בשכל ולא באמונה) [ומתאים לשיטת הרמב"ם (מור"נ ח"א פנ"ח) בנוגע לתוארי ה' ככלל - שבזה רק ענין השלילה. עיין לקו"ת פקודי ו,ב]. ובפרט ע"פ אדה"ז כאן ש"קשה מאד" אפשר גם "לצייר בשכל". - וראה שם בלקו"ת איך שע"י ריבוי בידיעות השלילה (בענינים הגשמיים) ["קשה מאד"] יוכל להגיע כמעט "לציוור" הדבר - אפילו להרמב"ם. ועיין בהנסמן בע' השגת החיוב השלילה במפתחות מאמרי אדנ"ע". 14. ישע"י נה, ט. 15. איוב יא, ז. 16. שם, י, ד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "וכמשנ"ת כ"ז בארוכה (דעת הרמב"ם, החולקים עליו וביאור אדה"ז בזה) בסהמ"צ להצ"צ במצ' האמנת אלקות". 18. על השאלה: אם "מכאן" הכוונה למה שרכנו הזקן מביא בשם הרמב"ם ש"הוא ודעתו אחד", או שהכוונה היא על ביאורו הכללי של רבנו הזקן כ"שער היחוד והאמונה", שהנבראים בטלים במציאות לו יתברך, ענה כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי מפורש מכאן (ולא מכללות כו') - דכיון שמאמינים שיועד כו' וע"כ אין כו' בידיעת עצמו כו' (שביאר כאן)". 19. בתשובה על השאלה, מדוע מביא

מן ההכרח לומר שאין ידיעתו אותם - את כל הנבראים, 27
 מוסיפה בו רבוי וחדוש, - וכל זה מדוע? מפני שיועד הכל 28
 בידיעת עצמו - אילו ידיעתו את הנבראים לא היתה "בידיעת 29
 עצמו", היתה אז בידיעה זו משום ריבוי וחדוש: נוספה ידיעה זו, 30
 והיא ענין של חידוש, 31
 שהרי לפני כן לא היתה 32
 ידיעה זו ועתה היא כן 33
 ישנה; אך כיוון שמושלל 34
 למעלה לגמרי ענין של 35
 ריבוי וחדוש, מן ההכרח 36
 שידיעת הקב"ה את 37
 הנבראים היא באופן 38
 שהוא יודע אותם בידיעת 39
 עצמו - וממילא, הרי 40
 כביכול מהותו ועצמותו 41
 - הוא עצמו, וידעתו - 42
 שיועד את הנבראים 43
 שבעולם הזה, הכל אחר. - כיוון שידיעתו והשגחתו ישנן 44
 בעולם הזה, וידיעתו היא דבר אחד אתו, הרי שהוא עצמו 45
 יתברך ישנו בעולם הזה. אין זה, כמו שהם מדמים, כמלך היושב 46
 בהיכלו ורק השגחתו היא מחוץ להיכל, אלא המלך עצמו נמצא 47
 במקום שהשגחתו נמצאת. כך, שגם בעולם הזה השפל, שמצד 48
 עצמו הוא נראה ומורגש ב"יש" ו"מציאות", ורק על-ידי עבודה 49
 צריכים לעשות את העולם דירה לו יתברך, מקום של התגלות 50
 לו יתברך, הרי הוא עצמו ברוך-הוא נמצא כאן בעולם הזה 51
 באותה מדה שהוא נמצא בעולמות העליונים. 52

1 סילק חסיד-שלום את עצמו מעולם הזה, רק שמשגיח מלמעלה
 2 בהשגחה פרטית על כל היצורים בלם, אשר בשמים
 3 ממעל ועל הארץ מתחת. - על כל אלה משגיח הקב"ה
 4 מלמעלה בהשגחה פרטית, אך כיצד מתבטא הדבר? - לפי
 5 סגנונם הוא למשל כמלך
 6 היושב בהיכלו ומסתכל
 7 משם על הדברים שמחוץ
 8 להיכל. כלומר, המלך
 9 עצמו אינו נמצא מחוץ
 10 להיכל, למרות שהשגחתו
 11 היא גם מחוץ להיכל. כך,
 12 הם אומרים, משגיח
 13 הקב"ה על כל הנבראים
 14 שהם חסיד-שלום מחוץ
 15 ל"היכל" שלו. והנה,
 16 מלבד שאי אפשר כלל
 17 לומר ענין הצמצום
 18 בפשוטו שהוא ממקרי הגוף - מי שנתן תחת מקרי הגוף יכול
 19 להיות בו ענין הצמצום והסתלקות כפשוטו: בתחילה הוא היה
 20 כאן, ולאחר מכן הסתלק משם ואינו נמצא שם יותר - אבל אי
 21 אפשר כלל לומר דבר זה על הקדוש-ברוך-הוא, הנבדל מהם
 22 - ממקרי הגוף, רבוא רבבות הקדלות עד אין קץ; נוסף על
 23 כך, אף גם זאת, לא בדעת ידברו, מאחר שהם מאמינים
 24 בני מאמינים שהקדוש-ברוך-הוא יודע כל היצורים
 25 שבעולם הזה השפל ומשגיח עליהם, - הרי שהם מודים
 26 שידיעתו והשגחתו ישנן כאן בעולם הזה השפל, ועל כרחך -

שער היחוד והאמונה

מלמעלה בהשגחה פרטית על כל היצורים כולם
 אשר בשמים ממעל ועל הארץ מתחת והנה מלבד
 שא"ל כלל לומר ענין הצמצום כפשוטו שהוא ממקרי
 הגוף על הקב"ה הנבדל מהם ריבוא רבבות הבדלות
 עד אין קץ אף גם זאת לא בדעת ידברו מאחר
 שהם מאמינים בני מאמינים שהקב"ה יודע כל
 היצורים שבעוה"ז השפל ומשגיח עליהם וע"כ אין
 ידיעתו אותם מוסיפה בו ריבוי וחדוש מפני שיועד
 הכל בידיעת עצמו הרי כביכול מהותו ועצמותו
 ודעתו הכל א'

יום שישי כ"ה סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, ו"ש בתקונים... עד עמ' 166, דממלא לן.

64 ואין מי שיתפוס בו, איהו סובב כל עלמין בו, - הוא (הקב"ה)
 65 "סובב" ומקיף את כל העולמות בו, ולית מאן דנפיק
 66 מרשותיה לבר, - ואין מי
 67 שיוצא מחוץ לרשותו,
 68 איהו ממלא כל עלמין
 69 בו, - הוא (הקב"ה)
 70 ממלא את כל העולמות,
 71 ומחיה אותם בחיות
 72 פנימית מותאמת לכל
 73 נברא, איהו מקשר
 74 ומיוחד זינא לזיניה עלא

53 וזהו שכתוב ב'תקונים' תקון נו: 'דלית אתר פנוי מיניה,
 54 לא בעלאין ולא בתתאין'; - אין מקום פנוי ממנו יתברך לא
 55 בעליונים ולא בתחתונים.
 56 הרי נאמר בתיקוני זוהר,
 57 שהוא עצמו נמצא
 58 בעולמות התחתונים;
 59 וב'דעא מהימנא פרשת
 60 פניחם: - כתוב: "איהו
 61 תפיס בכולא ולית מאן
 62 דתפיס ביה בו", - הוא
 63 (הקב"ה) תופס בכל דבר

שער היחוד והאמונה

ו"ש בתקונים תיקון נ"ז דלית אתר
 פנוי מיניה לא בעלאין ולא בתתאין ובר"מ פ' פנחס
 איהו תפיס בכולא ולית מאן דתפיס ביה בו' איהו
 ולית מאן דנפיק מרשותי לבר איהו
 ממכ"ע בו' איהו מקשר ומיוחד זינא לזיניה עילא

כאן דוקא רבנו הזקן עולם הזה, אף שלכאורה הדיעה של הטועים בענין ה"צמצום" תופסת גם בשייכות לכל העולמות (כלומר, הסילוק
 הוא מכל העולמות) - כתב כ"ק אדמו"ר שליט"א: "הרי אח"כ חזר והאיר (אלא שבאופן דקו קצר), ולכל הדיעות בג"ע וביהמ"ק
 וכו' נאמר ושכנתי בתוכם, אף שבשעת הצמצום - הי' רק חלל". במקום אחר (לקו"ש חט"ו ע' 472) כותב כ"ק אדמו"ר שליט"א ביתר
 פירוט: "י"ל שני טעמים בדבר (א) מה שהכריח הנ"ל לפרש הצמצום כפשוטו, הוא זה דא"ל לומר דלא סילק עצומ"ה מעוה"ז דא"כ
 נמצא הוא "גם בגשמיים השפלים הבלתי נכבדים ואף הנבזים" - ותפס אדה"ז התחלת ויסוד שיטתם. (ב) בשאר העולמות י"ל דלאחר
 הצמצום חזר והמשיך עצמוה", וא"כ אין להקשות מת"ז ומר"מ שמקשה לקמן, משא"כ בעוה"ז דא"ל לומר דחזר והמשיך עצמוה"
 כי א"א, לשיטתם, שימצא בגשמיים כו' כנ"ל. ולא מבעי דבעולם האצי' יוכלו לתרץ דחזר והמשיך, אלא אפילו בהעולמות שבהם אין
 איהו וחיהי וגרמוהי חד י"ל כך, וע"ד שאנו אומרים כך בנוגע להארת הקו בעולמות ביי"ע".

ואילו פעולתו של הקב"ה בהתהוות והחיית כל הנבראים, אינה פועלת בו שום תפיסה ושינוי – בכך מתבטאת הרבותא של העולמות התחתונים, שגם הם, שליצירתם נדרש יותר צמצום והתלבשות, ובכל זאת גם הם אינם פועלים בו יתברך שום תפיסה ושינוי. וכדלהלן:
 וְגַם בְּתַחֲתוֹנִים, – אין אף אחד שיתפוס בו, אִתְּךָ-עַל-גַּב דְּאִיהוּ מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין – למרות שהוא יתברך "ממלא" את כל העולמות והנבראים, ומחיה אותם בחיות מותאמת לכל נברא, והחיות מתלבשת בפנימיות בנברא – הרי לכאורה יכול הדבר לפעול תפיסה ושינוי בו יתברך מצד העולמות התחתונים יותר מאשר מצד העולמות העליונים, אין הדבר כך, כי האופן איך שהוא ממלא כל עלמין – אינו כְּנִשְׁמַת הָאָדָם – המתלבשת תוך גופו, שֶׁהִיא – הנשמה, נִתְפַּסֶּת תוֹךְ הַגּוּף עַד שֶׁמִּתְפַּעֶלֶת וּמִקְבַּלֶת שְׁנוּיִם מְשֻׁנְיֵי הַגּוּף וְצִעְרֵי, מִתְבָּאֵת – שהגוף מקבל, או קְרִירוֹת – שהגוף סובל, או חֲמִימוֹת הָאֵשׁ וְכִיּוּצָא, – שסבל הגוף משפיע גם על הנפש. מִה־שְּׂאִין-בֶּן-בְּהָקְדוֹשׁ-בְּרִיךְ-הוּא, – שלמרות שהוא ממלא כל העולמות ומתלבש בהם, כפעולת הנשמה בגוף, אף על פי כן שונה הדבר בהקב"ה, שְׂאִינוּ מְקַבֵּל שׁוּם שְׁנוֹי – ואינו מושפע מְשֻׁנְיֵי עוֹלָם הַזֶּה, מן השינויים המתהווים מִקִּיץ לַחֲרוֹף וּמִיּוֹם לַלַּיְלָה, כְּדִכְתִּיב: – כמו שכתוב: "וְגַם חֹשֶׁךְ לֹא יַחֲשִׁיךְ מִמֶּנּוּ, וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאֵיר", לִפִּי שְׂאִינוּ נִתְפָּס כָּלֵל תוֹךְ הָעוֹלָמוֹת אִתְּךָ-עַל-גַּב דְּמְמַלֵּא לֵזֶן. – למרות שהוא "ממלא" אותם.

וְתַתָּא, – הוא (הקב"ה) מקשר ומיחד מין אחד במין שני, את העליון עם התחתון, וְלִית קוֹרְבָא בְּד' יְסוּדֵי, אֲלֵא בְּקֶרְשָׁא בְּרִיךְ-הוּא בְּד' אִיהוּ בִּינִיחוּ, – ואין שום קירבה ואיחוד בארבעה היסודות (מהם מורכב כל נברא) אלא עלידי הקב"ה כשהוא נמצא ביניהם, עלידי כוח האין-סוף בארבעה היסודות – מתהווה התחברות ביניהם, למרות שמצד עצמם הם הפכים אחד לשני, כמו אש ומים, עַד כָּאֵן לְשׁוֹנוֹ – של זוהר שם. וְרוֹצֵה לִמְרָ: – במה שהוא אומר, "לִית מָאן דְּתַפִּיס בֵּיה" – הכוונה הדיא, שְׂאִין מִי שְׂתִתָּפֵס בְּהַשְׁגַּת שְׂכָלוֹ מִכָּל שְׂכָלִים הָעֲלִיּוֹנִים, – גם בין ה"שכליים העליונים", של הנבראים מהעולמות העליונים (שהם בעלי שכל והשגה גדולים) אין מי שיתפוס בשכלו בְּמַהוּתוֹ וְעֲצָמוֹתוֹ שֶׁל תְּקוּדַשׁ-בְּרִיךְ-הוּא, כְּמוֹ שְׂכִתּוֹב בְּתַקּוּנֵינוּ: – ב"תיקוני זוהר": "סְתִימָא דְּכָל סְתִימִין, – שגם העולמות הסתומים לגבינו, אין השגתם יכולה "לתפוס" את הקב"ה והוא "סתום" מהם, וְלִית מַחְשָׁבָה תְּפִיסָא בְּד' כָּלֵל". – אין שום מחשבה (גם לא של "עלמין סתימין") יכולה "לתפוס" בהקב"ה עצמו. בענין של "תפיסא", לתפוס בשכל והשגה, הרבותא היא שגם העליונים בשכלם והשגתם הגדולים, אינם יכולים לתפוס ולהבין את הקב"ה. ברם, פירוש נוסף ב"תפיסא", כשאומרים שאין דבר תופס בו, הכוונה היא גם, ששום דבר אינו מחזיק בו ואינו פועל בו שום תפיסה ושינוי. שהרי כשהאדם יוצר ועושה דבר הרי הוא נתפס ביצירתו, הוא משתנה לפי מה שיצירת הדבר דורשת.

יום שבת קודש כ"ו סיון

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 166, והו' ג"כ ענין... עד עמ' פד, בפועל ממש.

אִינוּ שְׂכָלוֹ וּמַחְשַׁבְתּוֹ מְקִיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא הַמְצִיָּר בְּמַחְשַׁבְתּוֹ אוֹ בְּשְׂכָלוֹ, – שהרי הדבר נמצא בשכלו ובמחשבתו, אִתְּךָ אִין – השכל והמחשבה, מְקִיפִים עַל הַדָּבָר הַהוּא מְשֻׁשׁ פְּעֵל מְשֻׁשׁ; – הם מקיפים את ה"ציר" בלבד של הדבר, אבל לא את הדבר עצמו. דבר זה מובן במיוחד בדבר גשמי,

וְהוּוּ גַם-כֵּן עֲנִין "סוֹכֵב כָּל עֲלָמִין", – שהוא מקיף וסובב את כל העולמות, פְּרוּשׁ, – "סובב כל עלמין" אין הכוונה שהוא לא נמצא חס־שלוש בעולם עצמו ורק מקיף עליו בלבד, וכך משפיע בו, אלא המשמעות של "סובב" היא: דָּךְ מְשַׁל, כְּשֶׁאֲדָם מִתְבּוֹנֵן בְּאִיהוּ דְּבִר חֲכָמָה בְּשְׂכָלוֹ אוֹ בְּדָבָר גְּשָׁמִי בְּמַחְשַׁבְתּוֹ, 14 15 16 17 18

שער היחוד והאמונה

והו' ג"כ ענין סוכ"ע פי' ד"מ כשאדם מתבונן באיזה דבר חכמה בשכלו או דבר גשמי במחשבתו אזי שכלו ומחשבתו מקיפים על הדבר ההוא המצויר במחשבתו או בשכלו אך אין מקיפים על הדבר ההוא ממש בפועל ממש. אבל הקב"ה דכתיב ביה כי לא

המצויר עצמו אינו נמצא במחשבתו ואין מחשבתו משפיעה
על הדבר, רק ציורו של הדבר נמצא במחשבתו. ואילו
המחשבה שלמעלה מקיפה את הנברא ממש, והיא משפיעה
בנברא להוותו מ"אין" ל"יש" ולהחיותו. אך אין זה באופן
שהחיות מצטמצמת בהתאם לנברא, שאז היא
יכולה להיקלט בפנימיותו של הנברא, אלא חיות זו
נשארת במדרגתה הנעלה, שהיא למעלה
מעלה מלחצטמצם עד שתוכל להיקלט בהתלבשות בפנימיותו
של הנברא – ובהיותה במדרגתה, היא משפיעה בנברא את
ענין ההתהוות והחיות.

שער היחוד והאמונה

מחשבותי מחשבותיכם וגו' מחשבתו וידיעתו שיודע
כל הנבראים מקפת כל נברא ונברא בפ"מ שהרי
היא היא חיותו והתהוותו מאין ליש בפועל ממש.

שהדבר הגשמי עצמו הרי נמצא בפועל במשך אחר, לא
במחשבתו, שבה נמצא רק "ציורו" של הדבר, ורק את ה"ציור"
בלבד מקיפה מחשבתו, אַבְל הַקְדוּשָׁה הוּא דְּכָתִיב בִּיה
– שלגביו כתוב: "כִּי לֹא מִחֲשַׁבְתִּי מִחֲשַׁבְתִּיכֶם וְגו'" –
שהמחשבה שלמעלה
היא באופן אחר לגמרי
מאשר, להבדיל, מחשבתו של אדם, הנה
מחשבתו וידיעתו
שיודע כל הנבראים,
מקפת כל נברא ונברא בפועל ממש, שהרי היא –
המחשבה שלמעלה, היא חיותו והתהוותו מאין ליש
בפועל ממש. – שלא כפי שהדבר אצל האדם, שהדבר

21. ישע' נה, ח.

המשך ביאור למס' ערכין ליום שני עמ' ב

היום טוב למחרת השבת הם נאפים בערב שבת, ונאכלים ביום
טוב שהוא ביום ראשון.
י"ב לחמים של לחם הפנים היו נערכים מדי שבת על השולחן
שבהיכל, ומונחים שם עד השבת שלאחריה, ונאכלים לכהנים.
ואין אפיתם דוחה שבת ויום טוב, אלא נאפים קודם להם. נמצא
שְׁלֹחַם הַפָּנִים אֵין נֶאֱכָל פְּחוֹת מִתְּשֻׁעָה – [מהיום התשיעי]
לאפיתו, שכן נאפה בערב שבת ונאכל בשבת שלאחריה. וכן
לֹא נֶאֱכָל יֵתֶר עַל אֶחָד עֶשֶׂר – יותר מאוחר מהיום האחד עשר
לאפיתו, והוא בשנה שחלו שני ימים טובים של ראש השנה
בימי חמישי ושישי, שאז נאפה לחם הפנים בערב ראש השנה
שהוא ביום רביעי, ונמצא שזמן אכילתו בשבת הבאה הוא ביום
הי"א מאפיתו.
אֵין קָטֵן נִימּוֹל פְּחוֹת מִשְׁמוֹנָה יָמִים מְלִידָתוֹ, וְכֵן לֹא נִימּוֹל יֵתֶר
עַל שְׁנַיִם עֶשֶׂר – יותר מאוחר מהיום הי"ב ללידתו. שכן דווקא
מילה ביום השמיני דוחה שבת ויום טוב, ולא מילה שלא בזמנה,
לפיכך אם נולד בין השמשות של ערב שבת שהוא ספק יום ספק
לילה, אינו נימול אלא ביום ראשון שהוא יום עשירי ללידתו,
שכן בערב שבת אי אפשר למולו, שמא נולד בשבת ועדיין הוא
יום שביעי ללידתו, וכן בשבת אי אפשר למולו, שמא נולד בערב
שבת ונמצא ששבת היא היום התשיעי ללידתו, ואין מילתו
דוחה שבת. ואם חל יום טוב ביום ראשון זה, אינו נימול אלא
ביום שני, שהוא היום הי"א ללידתו. ואם חלו שני ימים טובים
של ראש השנה בימי ראשון ושני אלו, אינו נימול אלא ביום
שלישי שהוא היום הי"ב ללידתו.

נברא

שנינו במשנתנו: 'אין פוחתין מארבעה חדשים המעוברים בשנה,
ולא נראה יתר על שמונה'. מפרשת הגמרא: מֵאֵי לֹא נִרְאָה יֵתֶר
עַל שְׁמוֹנֶה, אֲמַר רַב הוּנָא, לֹא נִרְאָה לְחֻכְמִים לְעֶבֶר וְלַעֲשׂוֹת
חדשים מלאים] יֵתֶר עַל שְׁמוֹנֶה חדשים בשנה, אלא יש לעשות
לכל הפחות ארבעה חדשים חסרים. נמצא שיש לעשות לכל
הפחות ארבעה חדשים מלאים, ולכל היותר שמונה מלאים.
מקשה הגמרא: מֵאֵי שְׁנָא תְּשַׁעָּה דְּלֹא עוֹשִׂים אוֹתָם מְלָאִים
משום דָּאֵם בֵּין

למעלה, כדי שתכריע כף הזכויות, שנאמר (שם ז יח) 'מִי אֵל
כְּמוֹךָ נִשָּׂא עֵזְו וְעָבַר עַל פִּשְׁעוֹ'. ואומרת הגמרא: רַבָּה סוֹבֵר בְּרַבִּי
אַלְעָזָר, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַדִּיקֵנוּ בְּדִין עַל יְדֵי שְׂכּוּבֵשׁ אֶת
הַעוֹנוֹת תַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד, וְעַל כֵּן פִּירֵשׁ שֶׁצַּדִּיקְךָ כְּהַרְרִי אֶל־
מִשׁוֹם שֶׁמִּשְׁפָּטִיךָ תְּהוּם רַבָּה, שֶׁאַתָּה מְצַדִּיקֵנוּ עַל יְדֵי שֶׁאַתָּה
כּוֹבֵשׁ וּמַסְתִּיר אֶת מִשְׁפָּטִיךָ, כְּלוּמָר אֶת עוֹנוֹתֵינוּ, בַּתְּהוּם רַבָּה
דְּהֵינּוּ תַּחַת כֶּסֶף הַכְּבוֹד. וְרַבִּי יְהוּדָה סוֹבֵר בְּרַבִּי יוֹסִי בְּרַבִּי
חֲנִינָא, שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַדִּיקֵנוּ עַל יְדֵי שְׂמֻגְבִּיהָ אֶת כָּף
הַעוֹנוֹת לַמַּעֲלָה, וְעַל כֵּן פִּירֵשׁ, שְׁלּוּלָא הַצַּדִּיקָה שֶׁאַתָּה עוֹשֶׂה
עִמָּנוּ כְּהַרְרִי אֶל בִּכְךָ שֶׁאַתָּה מַגְבִּיהָ אֶת כָּף הַעוֹנוֹת מִי הִיָּה יִכּוֹל
לַעֲמּוֹד בַּפְּנֵי מִשְׁפָּטִיךָ, שֶׁכֵּן הִיוּ מְכַרְעִים כָּף הַעוֹנוֹת עַד תְּהוּם
רַבָּה.
שנה של תורה היא שנת לבנה, שהיא שנים עשר מחזורים של
מולד הלבנה בשנה פשוטה ושלשה עשר בשנה מעוברת, שכל
אחד מהם נקרא 'חודש'. אך מאחר שמשך הזמן שבין מולד
למולד הוא כ"ט יום ו"ב שעות ותשצ"ג חלקי השעה, ואי אפשר
לקדש את החודש ולהתחיל למנותו באמצע היום, עושים חלק
מהחדשים מלאים בני שלשים יום, וחלק מהם חסרים בני כ"ט
יום. ודנה המשנה במנין החדשים החסרים והמלאים.

משנה

אגב המשניות הקודמות הדנות בדברים שיש להם שיעור
למעלה ולמטה, מביאה משנתנו עוד כמה דינים שנאמרו על
דרך זו: אֵין פּוֹחֲתִין מֵאַרְבָּעָה חֳדָשִׁים הַמְּעוֹבְרִים – [מלאים]
בְּשָׁנָה, וְלֹא נִרְאָה לְחֻכְמִים לַעֲשׂוֹת יֵתֶר עַל שְׁמוֹנֶה. ונחלקו
אמוראים בגמרא, האם כל בבא זו אמורה על חדשים מעוברים,
או שסוף דבריה אמור על חדשים חסרים.
בחג השבועות היו מביאים במקדש מנחה של שני לחמי חמץ,
ומניפים אותם לפני המזבח, ונאכלים לכהנים. ואין אפיתם דוחה
לא את השבת ולא את היום טוב. נמצא ששְׁתֵּי הַלֶּחֶם אֵין
נֶאֱכָלִין פְּחוֹת מִשְׁנַיִם – [מהיום השני] לאפיתם, שכן הם נאפים
מערב יום טוב ונאכלים ביום טוב. וכן לֹא נֶאֱכָלִים יֵתֶר עַל
שְׁלֹשָׁה – יותר מאוחר מהיום השלישי לאפיתם. שכן אם חל

יום ראשון

יום רביעי

כ סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, רביעי עם פירש"י.

תהלים: צו"ק.

תניא: פרק ז. ובוה . . . פב- עליו כלל.

מפתגמי אאזמו"ר: דער שכל און מדות געבוי פון א חסיד, איז לפי ערך זיין ערשטע יחידות בא זיין רבי'ן. די ערשטע יחידות איז לפי ערך מהות עצמו פון א חסיד, לפי אופן מהות עצמו אזא סדר עבודה גיט איהם דער רבי.

מפתגמי אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש]: מבנה השכל והמדות של חסיד הוא לפי ערך היחידות הראשונה שלו. היחידות הראשונה היא לפי ערך מהות עצמו של החסיד. לפי אופן מהות עצמו - כזה סדר עבודה נותן לו הרבי.

יום שני

יום חמישי

כא סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, חמישי עם פירש"י.

תהלים: קד"ק.

תניא: והנה גדר . . . פב- סטריין

רבינו בספר של בינונים פ"ג אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, וואס א איד גיט ער וויל און גיט ער קאן זיין ח"ו א נפרד מאלקות, זהו מעצמות א"ס ב"ה, שלמעלה מענין הספירות דראשיתם היא ספירת החכמה.

רבנו בספר של בינונים פרק ג' אומר, כי ג' מוחין חב"ד וז' מדות הם השתלשלות מעשר ספירות העליונות, דכל זה הוא בנפש רוח ונשמה שהם המתלבשים בגוף האדם, אמנם ענין המסירת נפש על אלקות, שהידי אינו רוצה ואינו יכול להפרד חס"ו שלום מאלקות, זהו מעצמות אין-סוף ברוך-הוא שלמעלה מענין הספירות, דראשיתם היא ספירת החכמה.

יום שלישי

יום ששי

כב סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: שלח, ששי עם פירש"י.

תהלים: קו"ק.

תניא: והנה אעפ"י . . . 164- לתחתונים.

לאמירת "והביאנו לשלום כו'" מחברים תחלה ב' הציציות דלפניו, אחר-כך מצרפים ציצית כנף השמאלי דלאחוריו, אחרי זה ציצית דכנף הימין ואחזים אותם בין קמיצה לזרת דיד שמאל. נושקים הציציות שש פעמים, הינו באמירת תבות: ציצית, ציצית, לציצית, אמת, קימת, לעד.

יום
רביעי

שבת

כג סיון

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש תמוז. אמירת כל התהלים בהשכמה. יום התעודות.

שיעורים. חומש: שלח, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קח-קיב.

תניא: והנה כמ"ש . . . -פג- מהרמ"ק ז"ל.

מענה אאזמו"ר לאאמו"ר ביחידות חורף תרל"ה: היצה"ר נקרא נה"ב לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרובה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנה"ב שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נה"ב למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כלל בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותי' של נה"ב.

וסיים אאמו"ר נ"ע: עד אז לא ידעתי אז עס קען זיין א פרומער נה"ב, ווער רעדט נאך א חסידישער נה"ב.

מענה אדני אבי זקני מורי ורבי [מהר"ש] לאדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ביחידות חרף תרל"ה: היצר הרע נקרא נפש הבהמית, לא מפני שהוא בהמה דוקא, כי לפעמים הוא שועל פקח שבחיות, וצריכים לחכמה מרבה להבין תחבולותיו. ולפעמים הוא מתלבש בלבוש צדיק תמים ענו ובעל מדות טובות.

בכל אחד ואחד הנפש הבהמית שלו היא לפי מהותו הפרטי. ויש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש הבהמית למנוע מעבודת התפלה וכדומה.

ונקוט האי כלל [ואחזו כלל זה] בידך וזכור אותו תמיד, כי כל דבר המועיל או מביא לעבודה בפועל, הנה כל מניעה שתהי' לדבר זה – אפילו אם המניעה היא מדבר היותר נעלה – הוא רק מתחבולותיה של נפש הבהמית.

וסים אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] נשמתו-עדן: עד אז לא ידעתי שתתכן נפש בהמית [בלבוש] ירא שמים, שלא לדבר על נפש בהמית [בלבוש] "חסידי".

יום
חמישי

יום ראשון

כד סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיג-קית.

תניא: והנה מכאן . . . -166- הכל א'.

השואל במה היא ההתקשרות שלו אלי מאחר שאין אני מכיר פנים.

..ההתקשרות האמתית היא על ידי למוד התורה, כשהוא לומד המאמרי חסידות שלי, קורא את השיחות ומתחבר עם ידידי, אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] ותלמידי התמימים יחיו, בלמודם ובהתעודותם, ומקנים בקשתי באמירת תהלים ובשמירת זמני הלמודים, הנה בזה היא ההתקשרות.

יום
שלישי

יום שני

כה סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שני עם פירש"י.
תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.
תניא: וז"ש בתקונים . . . "166" דמלא לון.

"דאָגה בלב איש ישחנה", ואמר רבותינו זכרונם לברכה שני פרושים: יסיחנה מדעתו, ישיחנה לאחרים.
ופירש ה"צמח צדק": לאחרים רק בגוף, אבל מאחדים אתו עמו, שמרגישים את ענינו.

שבת
קודש

יום שלישי

כו סיון

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: קרח, שלישי עם פירש"י.
תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.
תניא: וזה ג"כ ענין . . . "פד" בפועל ממש.

"ויירדו חיים שאולה" – שגם בפאול חושבים שהם חיים.
הברכה ב"ויירדו חיים שאולה", כמו "בני קרח לא מתו", מקום נתבצר להם ועשו תשובה, כי תשובה מועלת רק כל עוד שהוא חי, וזוהי הברכה, שגם בפאול יהיו חיים ויוכלו לעשות תשובה.

המשך ביאור למס' ערכין ליום ראשון עמ' ב

1 חזרת המשנה ומבאר: אין (נערכין) [בערכין] פחות מסלע,
2 ולא יתר על חמשים סלע.

גמרא

3 הגמרא מבאר מנין למדים שאין בערכין פחות מסלע: שנינו
4 במשנה שאין בערכין פחות מסלע. מבררת הגמרא: מנלן –
5 מהיכן למדנו דין זה. משיבה הגמרא: דכתיב בפרשת ערכין
6 (ויקרא כו כה), 'וכל ערפך יהיה בשקל חנקש', והוא הערך
7 הקטן ביותר, ללמדנו שכל ערכין שאותה מעריך לא יהיו
8 פחותין משקל, ושקל היינו סלע.
9 מוסיפה הגמרא לבאר: מהיכן למדנו מה ששנינו בהמשך ולא
10 יתר על חמשים סלעים. דכתיב (שם כו ג) לגבי זכר מכן עשרים
11 ועד בן שישים, 'והיה ערפך חמשים שקל', והוא הערך הגדול
12 ביותר, משמע שאין יותר גדול.
13 שנינו במשנה: אם היו פיריו של העני חמשה בו' סלעים, רבי
14 מאיר אומר, נותן רק סלע אחד, וחכמים אומרים, נותן את כולו.
15 מבאר הגמרא: מאי מעמא דרבי מאיר. משום דכתיב בפרשת
16 ערכין 'חמשים', וכתיב באותה פרשה 'שקל', משמע שנותן או
17 חמשים כפי ערכו, או שקל אם הוא עני ואין לו כפי ערכו.
18 שואלת הגמרא: ורבנן – מהו טעמם של חכמים הסוברים שנותן
19 את כולו, הרי נאמר 'שקל'. משיבה הגמרא: הווא – פסוק זה
20 'שקל' לבל ערכין שאותה מעריך לא יהיו פחותים משקל הוא
21 דאמת – בא ללמדנו שאין ערכין פחות מסלע. אבל היכא דאית
22 ליה יותר מסלע, אמר קרא בפרשת ערכין (שם כו ח) 'והעריך
23 אתו הכהן על פי אשר תשיג יד הנודר', והרי ידו משגת לשלם
24 יותר מסלע, ולכן צריך לתת כל מה שיש לו.
25 שואלת הגמרא: ורבי מאיר, הרי נאמר 'אשר תשיג יד הנודר',
26 ומשמע שצריך לתת כל מה שיש לו, ומדוע סובר שנותן רק סלע.
27 משיבה הגמרא: הווא – פסוק זה 'אשר תשיג יד הנודר' ליד
28 הנודר ולא יד הנודר הוא דאמת – בא ללמדנו שדנים לפי

30 השגת ידו של הנודר ולא של הנדר, כגון עני שהעריך עשיר,
31 נותן ערך עני ולא ערך עשיר.
32 שואלת הגמרא: ורבנן – כיצד לומדים חכמים מהפסוק 'אשר
33 תשיג יד הנודר', שצריך לשלם את כל אשר ידו משגת, והרי
34 פסוק זה בא ללמדנו שדנים לפי השגת ידו של הנודר ולא של
35 הנדר. משיבה הגמרא: אף על פי שפסוק זה בא ללמדנו שדנים
36 לפי השגת ידו של הנודר, לאו ממילא שמעת מינה דהיכא
37 ידו משגת שקול מיניה – האם אין זה משמע ממשוטו של
38 מקרא שנאמר 'אשר תשיג', שאם ידו משגת יש ליטול ממנו את
39 כל מה שיש לו. ולכן לומדים שאם יש לו חמשה סלעים, נותן את
40 כולם.
41 רב אדא בר אבהו מבאר את דינו של עני המעריך שתי פעמים
42 בזה אחר זה: אמר רב אדא בר אבהו, הוי פיריו חמש סלעים,
43 ואמר ערכי עלי, וחזר ואמר ערכי עלי, ונתן ארבע סלעים
44 לשניה – לתשלום הנדר השני, משום שהעריכו הכהן בתחילה
45 על השני, ולאחר מכן נתן סלע אחד לראשונה – לתשלום הנדר
46 הראשון, יצא ידי תשלום שתייה, אף לחכמים הסוברים שצריך
47 לתת את כל מה שיש לו.
48 מבאר הגמרא: מאי מעמא. ידי תשלום השני יצא משום
49 שכלל הוא בכל מקום שבעל חוב מאוחר שדינו לגבות השני,
50 וקדם ונכה, מה שנכה נכה, ואם כן אף כאן יכול להקדים
51 ולפרוע את נדרו השני לפני הראשון, על אף שבכך לא יסאר
52 כדי פרעון לנדרו הראשון. ואין להקשות איך יצא ידי נדרו השני
53 הרי לא נתן את כל חמשת הסלעים שהיו לו, שכן בעדינא דהיכא
54 לשניה משעבד לראשונה – בזמן שנתן את כספו לתשלום הנדר
55 השני, היה זה כבר משועבד לראשון, ואף מה שנתן לו אינו שלו.
56 ואף ידי תשלום הראשון יצא, משום דבעדינא דהיכא לראשונה
57 תו לית ליה – שבזמן שנתן לראשון לא היה לו אלא סלע אחד,
58 ונתן את כל אשר לו.

מתי מבטלים חכמים מצוה מן התורה? יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט

ישראל לעולם ואינה נעשית, והאיך יאסרו לגמרי ויסתרו מה שציוותה תורה". וכן כתב הט"ז (או"ח סי' תקפח סק"ה) שאין חכמים גוזרים גזירה אם היא עוקרת מצוה מן התורה.

והקשו אחרונים (נודע ביהודה מהדור"ת סי' סב, שו"ת חתם סופר יו"ד סי' קט) אם כן, כיצד אסרו חכמים להלוות לגוי בריבית, הרי בגזירה זו ביטלו מצות-עשה מן התורה?

ותירצו (נודע ביהודה שם. אבני נזר או"ח סי' מח, ז):

כיון שהתירו להלוות לגוי בריבית "בכדי חייו" וכן התירו זאת לתלמיד חכם שאינו מתחבר עם הגוי ("שאני רגיל בו ללמוד ממעשיו"), לא נעקרה המצוה לגמרי, ולכן יכולים חכמים לאסור.

והגרי"פ פערלא (סהמ"צ לרס"ג מ"ע כה) ביאר:

גם לדעת הרמב"ם אין המצוה בעצם ההלוואה, היינו להלוות לגוי כדי לקחת ריבית, אלא שאם מלווה לגוי מצוה ליטול ממנו ריבית (ואם ילווהו בלא ריבית עובר על מ"ע). וכלשוננו ב'ספר המצוות (שם) "שציונו לבקש ריבית מן הגוי ואז נלווה לו". ואם כן, כאשר חכמים אוסרים להלוות לגוי בריבית כדי לא ללמוד ממעשיו אין כאן עקירה וביטול מצוה.

הלכות מלוה ולוה פרק ה, הלכה ב: אָסְרוּ חֲכָמִים שִׁיחֵהּ יִשְׂרָאֵלִי מִלּוֹה אֶת הַגּוֹי בְּרִיבִית קְצוּצָה, אֲלֵא בְּכַדִּי חֵיוו. וְזוֹ שְׂמָא יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו, בְּרַב יְשִׁיבָתוֹ עִמּוֹ.

לדעת הרמב"ם (לעיל ה"א. ספר המצוות מ"ע קצח) מצות-עשה להלוות לגוי בריבית, כנאמר בספרי (דברים פ' רסג) "לנכרי תשיך זו מצות-עשה". ופירש ה'מגדל עוז', "כמו שהוזהרנו בלאו על 'לא תחנם', לומר שלא ניתן להם מתנות חנם, הוזהרנו בעשה אף כשנלווה אותם, שלא נלווה אותם חנם". ומכל-מקום גזרו חכמים לא להלוות לגוי בריבית "שמא ילמד ממעשיו ברוב ישיבתו עמו", והתירו רק לצורך מחייתו.

והנה, כתב הריטב"א (ר"ה לב, ב): יש כח לחכמים לעשות סייג לתורה ולעקור דבר מן התורה ב'שב ואל תעשה' כמו גזירה שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת, כי אין הכל בקיאים בתקיעת שופר ושמא ילך לחכם ויעביר את השופר ארבע אמות ברשות הרבים. והקשה: אם כן, מדוע לא אסרו חכמים לתקוע בכל ראש השנה, שמא יתקן כלי שיר (שמטעם זה אסרו לתקוע בשופר בכל שבת יום טוב)?

ותירץ: אם על ידי גזירתם תבטל המצוה לגמרי, אין בכוחם לאסור, "שאם כן נמצאת מצוה זו מתבטלת מכל

האם מותר לקנות בתשלום מראש? יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט

כי לא ניתן להשיג אותם כעת במקום אחר באותו מחיר. וכן במוצרים שאינם עמידים לאורך זמן, כגון ירקות ומוצרי חלב, אין לשלם עליהם מראש כי הקונה הנוקד להם לשימוש לאחר זמן אינו יכול לרכוש אותם עכשיו משום שבינתיים יתקלקלו ונמצא שאם המחיר יעלה אחר כך, הרי הוא מרוויח מהתשלום עכשיו.

ולדעת חלק מהפוסקים, אם הקונה אינו מעוניין לקבל את החפץ עכשיו מסיבה כל שהיא, אסור לו לשלם עליו מראש אף כשנתיין להשיגו כעת במקומות אחרים. ולכן הרוכש רהיט כדי להכניסו לדירה חדשה שעדיין איננה מוכנה, יש להחמיר שלא לשלם עליו מראש.

וכל זה אם בעת המכירה המוצר עדיין איננו קיים ברשות המוכר, אך כפי המבואר בדברי הרמב"ם בהמשך ההלכה: "אם היה המוכר מאותו המין... הרי זה מותר לפסוק עליו אעפ"י שעדיין לא יצא השעור". והטעם הוא משום שאז מיד בשעת התשלום הרי זה נחשב שהחפץ כבר שייך ללוקח ואין כאן הלוואה כלל.

הלכות מלוה ולוה פרק ט, הלכה א: אין פּוֹקֵקֵין עַל הַפְּרוֹת, עַד שִׁיצֵא הַשֶּׁעַר.

הרוכש חפץ תמורת תשלום מראש והאספקה נקבעה למועד מאוחר יותר, הקונה מרוויח שאף אם מחיר החפץ יתייקר בינתיים לא יצטרך להוסיף על התשלום, ויש בכך חשש איסור ריבית כי הקדמת התשלום לפני קבלת הסחורה נחשבת כהלוואה מהקונה למוכר, ואם מחיר החפץ יעלה נמצא שקיבל תמורה גבוהה יותר עבור ההלוואה.

אך הדבר מותר אם 'יצא השער', היינו שבעת הקנייה החפץ קיים בשוק ויש לו מחיר קבוע, ונמצא שאין הקונה מרוויח כלום אם מחיר החפץ יעלה לאחר מכן שהרי היה יכול לקנות אותו עכשיו במחיר הזול בחנויות אחרות.

ולהלן כמה דוגמאות ופרטי דינים בהלכה זו (ע"פ 'דבית הלכה

למעשה' – ברית פנחס, ע' קכ):

על רוב המוצרים הבסיסיים, כגון מוצרי מאכל וכדומה הנמכרים במחיר קבוע וניתן להשיגם בכל מקום, – מותר לשלם מראש, אך כאשר הם נמכרים במחיר מוול (מבצע וכיו"ב) – אסור

הלוואות 'סאה בסאה' יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

הַתְּחִיזִיר לֹא עֲשֶׂר סָאִין, אֶפֶס עַל פִּי שְׁהוֹקְרוּ תַּחֲמִים; שֶׁהָרִי בְּשִׁלּוֹה מִמֶּנּוּ, הָיָה הַשֶּׁעַר יָדוּעַ; וְאִלּוּ רָצָה - הָיָה קוֹנֶה וּמִתְחִיזִיר לוֹ, שֶׁהָרִי לֹא קָבַע לוֹ וְזָמַן.

הלכות מלוה ולוה פרק י, הלכה א: מִתֵּר לִלְווֹת סָתָם הַפְּרוֹת, וּפּוֹרְעִין אוֹתָן בְּלֹא קְבִיעֶת זְמַן עַל שֶׁעַר שִׁבְשׁוּק. בִּיצֵר? הָיָה הַשֶּׁעַר קְבִיעַ וְיָדוּעַ לְשִׁנְיָהֶם, וְלֹא מִתְחִיזִיר עֲשֶׂר סָאִין - חֵיב

שהחטים מצויות לקנות, הרי זה כמו שיש ללווה מאותו סוג (רש"י ב"מ עב, ב ד"ה אין לווין), וכשנתייקרו החטים נחשב שנתייקרו למלווה.

והרמב"ם הוסיף: לא די שיצא השער בשוק אלא המלווה והלווה צריכים לדעת על כך, כי "כל שלאחד מהם אין השער ידוע, נמצא שמתכוין להלוות או ללוות על-מנת לקבל או לפרוע חטים בזמן היוקר, וכיון שנתכוין שום אחד מהם לשום רבית אסור" (בית יוסף על הטור שם).

וב'שלחן ערוך' נפסק (יו"ד סי' קסב ס"ג): "היה לאותו מין שער בשוק קבוע וידוע לשניהם – מותר ללוות סאה בסאה". אך הש"ך (סק"ט) כתב שרק לכתחילה אין להלוות עד שידעו שיצא השער, אבל "אם לוח ויצא השער, אע"ג דלא ידע, מכל מקום הרי לא נעשה כאן איסור בהלוואה זו וחייב לשלם לו".

חכמים אסרו להלוות סאה חטים על מנת להחזיר סאה חטים, וכן בשאר פירות, שמא בזמן הפרעון יתייקרו החטים ונמצא שנותן לו יותר ממה שהלווהו" (טור יו"ד סי' קסב). אמנם, התיירו לעשות כן בשני אופנים:

א. כאשר יש ללווה בשעת ההלוואה מאותו סוג, אפילו חיטה אחת, מותר לו ללוות סאה חטים ולהחזיר סאה גם אם החטים התייקרו (כמבואר בהל' ב). "לפי שעל כל חטה שמלוין לו רואין כאילו חטה זו נכנסת תחתיה להיות ברשות המלווה, וכשנתייקרה אחר כך – ברשותו נתייקרה" (שו"ע אדה"ז הל' רבית ס"ל).

ב. אם בשעת ההלוואה יצא השער שבשוק על חטים, מותר ללוות סאה בסאה, כמפורש כאן, "שהרי כשלווה ממנו היה השער ידוע, ואילו רצה היה קונה ומחזיר לו". וכיון

מתי חייב הלווה לפרוע חובו בפני עדים? יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

גם לאחר ההלוואה, הלווה משועבד למלווה "משום דעבד לוח לאיש מלווה", אך הר"ן כתב "שאין הענין מטעם שעבוד", אלא חזקה ש"אין הלווה עשוי לפרעו אלא בעדים, כדי שלא יחזיקנו המלווה בין הבריות כלוה ואינו משלם". ולכן, אין הלווה יכול לטעון שפרעו שלא בעדים – כי "אנן סהדי דשקורי משקר".

ו'נפקא מינה' בין הטעמים: במקרה שהלווה פרע חלק מהחוב בלא עדים והמלווה מודה בכך אך כעת תובע המלווה את שארית החוב, והלווה טוען שפרע את השארית אחר-כך בינו לבין המלווה:

לפי ה'מגיד-משנה', הלווה לא יוכל לטעון כן שהרי נשתעבד שיפרע את החוב בעדים, אך לפי הר"ן שאין כאן שעבוד אלא רק חזקה שאין הלווה פורע בלא עדים, במקרה זה "כבר נתבטל הטעם דאין עשוי הלווה לפרעו שלא בעדים", והלווה נאמן (משנה למלך כאן).

הלכות מלוה ולוה פרק טו, הלכה א: המלוה את חברו בעדים, ואמר לו: 'אל תפרעני אלא בעדים' – בין שאמר לו בשעת הלוואה, בין שאמר לו אחר שהלווהו – הרי זה צריך לפרעו בעדים, מפני התנאי.

לדעת הרמב"ם (הובא בר"ן שם) המלווה יכול להתנות כן לאחר ההלוואה, רק אם הלווה קיבל על עצמו, "אבל אם לא קבל עליו, אלא אמר לו 'לא כי אלא אפרע ממך שלא בעדים, כדי שלא אהיה צריך להביא עמי עדים' – הדין עמו, ואין צריך לפרעו בעדים" אך מדברי הרמב"ם משמע "שאין הדבר תלוי בקבלתו של לווה, אלא כל שהתרה בו המלווה, צריך לפרעו בעדים" (ר"ן שם, וכ"כ המגיד-משנה כאן).

ויש להבין:

כיצד אפשר לחייב את הלווה לפרוע בעדים לאחר שכבר הלווהו – "בשלמא בשעת הלוואה, בקבלת המעות נשתעבד, אבל לאחר מתן מעות במה נתחייב" (ר"ן שם)? וה'מגיד משנה' מבאר:

תשלום חוב שאבד קודם שהגיע ליד המלוה יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

וכתב ה'מגיד משנה', כי יתכן שגם לדעת הרמב"ם אמירת המלווה "זרוק לי חובי והפטר" משמעותה "זרוק לרשותי", ובהמשך דבריו "זורקו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלווה – פטור", כוונתו שהכסף הגיע לרשות המלווה וזכה בו, אבל אם הלווה זרק את הכסף ונפל רחוק מרשות המלווה ("קרוב ללווה") לא זכה בו המלווה, ואם אבד או נשרף, חייב הלווה לחזור ולשלם.

אך שיטת התוספות (גיטין שם ד"ה אי הכי) היא, שרק אם המלווה יאמר במפורש "זרוק לי חובי לתוך רשותי" והלווה זרק את הכסף חוץ לרשותו ואבד או נשרף – הלווה חייב לחזור ולשלם שוב. אבל אם המלווה אמר "זרוק לי חובי והפטר" ולא פירש לאן לזרוק – גם אם הלווה זרק מחוץ

הלכות מלוה ולוה פרק טז, הלכה א: החוב באחריות הלווה, עד שיפרענו ליד המלווה... אמר לו המלווה: 'זרוק לי חובי והפטר', וזרקו לו ואבד או נשרף קודם שיגיע ליד המלווה – פטור.

לדעת הרשב"א (גיטין עה, ב), כשהמלווה אומר ללווה "זרוק לי חובי והפטר (מן החוב)", כוונתו "זרוק לי תשלום חובי לרשותי" כדי שיוכל לשומרו. ולכן, אם הלווה זרק את הכסף למלווה ונאבד לפני שהגיע לידו – אם הכסף נפל קרוב למלווה (בתוך רשותו) נפטר הלווה מן החוב, כי כשהכסף נפל ברשותו זכה המלווה בכסף, אך אם הכסף נפל קרוב ללווה, מחוץ לרשות המלווה, חייב הלווה לחזור ולשלם כי המלווה עדיין לא זכה בכסף.

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פא

לרשות המלווה והכסף אבד, הלווה פטור כיון שעשה כהוראת המלווה. וכן פסק הטור (חור"מ סי' קכ).

וכתבו אחרונים (ב"ח חור"מ שם. דרישה שם סק"ב. ולח"מ כאן) שגם דעת הרמב"ם היא כדעת התוספות (שלא כדברי המגיד משנה), שהרי רק בהמשך ההלכה – לענין אמירת "זרוק לי

חובי בתורת גיטין" חילק הרמב"ם וכתב "היו המעות קרובות למלווה – נפטר הלווה", אבל בתחילת ההלכה באמירת "זרוק לי חובי והפטר", שאם זרק הלווה את הכסף ואבד פטור, לא ציין הרמב"ם להיכן זרק ומשמע שגם אם זרק חוץ לרשות המלווה – פטור.

גביית בעל חוב משדה משועבדת שהשביחה יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

הקרקע ביניהם, וגם מהשבח כל אחד מהם גובה חצי. וגם הקונה שהשקיע מכספו בהשבת השדה הוא כ'בעל חוב' של הלווה-המוכר בכסף ששילם לו עבור השדה, והשדה משועבד לו ולמלווה בשווה.

ומדוע אם השביחה השדה "מחמת עצמה, כגון שהוקרה בדמים או עלו בה אילנות - גובה את כולה"?

מבאר הסמ"ע (חור"מ סי' קטו סק"ב):

כאשר השדה השביחה מעצמה, ללא עבודה והשקעה של הקונה, יכול המלווה לומר לקונה: 'קנית שדה שהיתה משועבדת אלי, וגם אם לא היית קונה אותה היתה משתבחת מעצמה ביד הלווה והייתי גובה את השדה עם השבח'.

וה'מגיד משנה' הביא בשם הרשב"א שלדעת הגאונים גם בשבח שהשביחה השדה ללא עבודה והשקעה של הקונה, המלווה גובה רק חצי שבח. וכן פסק הרמ"א (חור"מ שם, בשם הטור והרא"ש) וסיים: "וכן נראה לי עיקר".

הלכות מלוה ולוה פרק כא, הלכה א: **בְּעַל חוֹב גִּיבָה אֶת הַשֶּׁבַח שֶׁהִשְׁבִּית הַלֹּחֶק - בֵּין שְׁתֵּשְׁבִית מַחְמַת הוֹצָאָה, בֵּין שִׁשְׁבָּחוּ נְכָסִים מֵאֵלֵיהֶם; אֲלֵא שֶׁאִם הִשְׁבִּיחוּ מֵאֵלֵיהֶן, מוֹרָף כָּל הַשֶּׁבַח; וְאִם הִשְׁבִּיחוּ מַחְמַת הוֹצָאָה, גִּיבָה חֲצֵי הַשֶּׁבַח.**
כתב ה'מגיד משנה:

למסקנת הגמרא (בבא בתרא קנז, ב), אם הלווה מכר את שדהו המשועבדת למלווה, גובה המלווה מהקונה את השדה ואת מה שהשביחה, רק אם הלווה כתב בשטר 'משעבד אני לך גם נכסים שאקנה בעתיד' ('דאקני'). ולכן כתב הרמב"ם בהמשך ההלכה - "לפיכך ראובן שלוה משמעון מנה וכתב לו שאני עתיד לקנות משועבד לך ...", כי רק באופן זה המלווה גובה גם את השבח.

וכאשר השבח הוא 'מחמת הוצאה', היינו שהקונה הוציא הוצאות והשקיע כדי להשביח את השדה, המלווה גובה רק את חצי השבח והחצי השני נשאר לקונה, בהתאם לדין שאם הלווה שיעבד את הקרקע לשני מלווים, שניהם חולקים את

האם אפשר להחליף שם? שבת קודש כ"ו סיון ה'תשע"ט

כדי לרמות, ואיך אפשר ללמוד מכאן למקרה שיש לו שם אחר ורוצה לשנותו מכאן ולהבא? (קונטרס החזקות לבעל שמן רוקח). ואילו ה'חתם סופר' (שו"ת ח"ו סי' מא) טוען להיפך: לשנות שם אפשר באופן מיידי, ואין צורך כלל בתקופת מעבר של שלושים יום.

אך נמצא מקור לדברי ה'נודע ביהודה' בדברי הרא"ש (גיטין פ"ד, ז) שאם כתבו בגט את שם הבעל שהוחזק בו שלושים יום – אפילו אם יעידו אחר כך עדים שאין זה שמו אין הגט נפסל, ומוכח מדבריו שחזקת שלושים יום קובעת את השם החדש (קונטרס החזקות שם).

ועל פי זה יש שכתבו שחתן או כלה ששינו את שמם (כגון שהיה השם זהה לשם החתן או החתונה, ויש להימנע מכך על פי צוואת רבי יהודה החסיד) – אין לכתוב בכתובה את שמם החדש אלא אם הוחזקו בו שלושים יום, אך אם יכתבו אותו קודם לכן יש לחוש לכשרות הכתובה משום שעדיין אין זה שמם (ראה הנישואין כהלכתם יא, עה. נטעי גבריאלי – נישואין כח, ג).

הלכות מלוה ולוה פרק כד, הלכה ד: **כָּל מִי שֶׁהִחֲזִיק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא שֵׁם אַחֵר יֵשׁ לוֹ, וְהוּא שִׁנְהוּ בְּרִי לְרֵמוֹת וְלַעֲשׂוֹת קְנוּגִיָּא.**

לפי הלכה זו הציע ה'נודע ביהודה' (אהע"ו מהדור"ק סי' פח) פתרון לספק שהתעורר בכתיבת גט לגבי שמה המדויק של העיר שנכתב בה: כשם שאדם שהוחזק בשם מסוים במשך שלושים יום אין חוששים לשם אחר שהיה לו, כך גם בני העיר יוכלו לשנות את שם עירם כרצונם ואם במשך שלושים יום יכריזו על שמה המוסכם החדש של העיר, הרי גם אם עד היום נקראה בשם אחר, צריך לכתוב בגט רק את שמה החדש.

אך יש שתמחה על דבריו, שכן חזקת שלושים יום שבהלכה זו לא נועדה ליצור שם חדש, אלא לברר כי זהו השם האמתי שבו נקרא עד היום, שאם לא כן בוודאי במהלך שלושים יום היה הדבר מתגלה (נמוקי יוסף ב"ב קסז, ב), וכדברי הרמב"ם ש"אין חוששין לו שמה שם אחר יש לו והוא שינהו

יש אשר מתעורר חשק גדול ללמוד חסידות או להתבונן היטב באיזה השכלה, ובאמת הנה זהו רק עצת היצר ומתחבולות נפש הבהמית למנוע מעבודת התפילה וכדומה.

היום יום כ"ג סיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"כ"ו סיון תשע"ט

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט

הלכות מלוה ולוה

פרק רביעי

(1) מבאר דין איסור נשך ותרבות ודין המלוה לחבירו ומצא הלוה יותר מכדי שהרעת טועה, ודין מלוה על המטבע, ודין שמותר להלוות נכסים של יתומים קרוב לשכר ורחוק להפסד.

- 1 א. נִשְׁךְ וּמִרְבִּית אֶחָד הוּא.² שְׁנָאֵמַר: אֵת כֶּסֶף לֹא
- 2 תִּתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ, וּבְמִרְבִּית לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ; וְלִהְלֵךְ הוּא
- 3 אֹמֵר: נִשְׁךְ כֶּסֶף נִשְׁךְ אֶכֶל נִשְׁךְ כָּל דָּבָר אֲשֶׁר יִשֶּׁךְ.
- 4 וְלִמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ? נִשְׁךְ? מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹשֶׁךְ, שְׁמִצְעָר
- 5 אֶת חֲבֵירוֹ וְאוֹכֵל אֶת בְּשָׁרוֹ.⁴ וְלִמָּה חִלְקֵן הַפְּתוּב?⁵
- 6 לְעֵבֶר עָלָיו בְּשָׁגִי לְאוֹיֵן.⁷

~ נקודות משיחות קודש ~

"נשך ומרבית אחד הוא כו"

האיסור "את כסף לא תתן לו בנשך ובמרבית לא תתן אכלך" אינו איסור נפרד על כסף, ואיסור נוסף על אוכל, אלא על כללות ההלוואה בריבית (שלא כמו האיסור "לא תוכל לאכול בשעריך גו" שאינו על כללות הפעולה של אכילת מעשר שני חוץ לחומה אלא על דגן לחוד, מעשר תירוש לחוד, ומעשר יצהר לחוד).

ועל פי זה תתורץ קושיית ה'לחם משנה' "איך למד רבינו מדברים אלו (שיש איסור נשך באוכל וריבית בכסף) דנשך ומרבית אחד הוא" כי אם נשך היה איסור בכסף ומרבית איסור באוכל, היה אפשר ללמוד שהם שני לאוין שונים, אלא שעל פי הנ"ל האיסור בשניהם אחד הוא - הלוואה בריבית.

וי"ל שזו גם הסיבה שאחרי שכתב "שנאמר את כסף... כל דבר אשר ישך כו" הוסיף, "ולמה נקרא שמו נשך מפני שהוא נושך כו", ורק אח"כ מסיים כללות העניין שנשך ומרבית אחד הוא "ולמה חילקן הכתוב כו". כי אף ששני האיסורים הם בכל דבר, היה מקום לומר שהם שני לאוין שונים מצד הנשך והמרבית, ולכן הוסיף שהסיבה שנקרא שמו נשך "מפני שהוא נושך ומצער את חבירו ואוכל את בשרו" שמזה מובן שאי אפשר לנשך בלא תרבות ולתרבות בלא נשך.

(ענ פי לקו"ש חלק ר' ע' 184 הע' 32)

(2) הוראה אחת ובעניין אחד הם כלומר, הלוואה על מנת לשלם יותר ממה שלוה, והם נמנים למצוות לא תעשה אחת, כי הנשך הוא גם מרבית והמרבית הוא גם נשך, שכן, המלוה בריבית, הן כסף הן אוכל הן כל דבר, יש בו נשך

ללוה ומרבית למלוה (עיי' בבא מציעא ס: ושיעור דברי רבינו כך הוא: נשך ומרבית שאסרתם תורה בכמה אזהרות, שנאמר את כסף לא תיתן לו בנשך ובמרבית וכו' וכן להלן הוא מזהיר ואומר "נשך כסף וגו'" - אחד הוא, כלומר, מצוות לא תעשה אחת היא (לחם משנה). (3) של התוספת. (4) ובשמות רבה פרשה ל"א אמרו: "למה הריבית דומה? למי שנשכו נחש ולא הרגיש ולא ידע עד שנתבטבט (מבעבע מבצבץ) - כך הריבית אין אדם מרגיש בו עד שנתבטבט עליו". (5) כלומר, אם כן שהנשך והמרבית מצוות לא-תעשה אחת היא. (6) בשתי אזהרות - את כסף לא תיתן וכו', ובמרבית לא תיתן וכו', ולא כתבן כאחד: את כסף ואת אכלך לא תיתן לו בנשך. (7) להרבות באזהרות על הלוואה בריבית, כדי לחזק האיסור, אבל במניין המצוות הן כאחת, "שאין ראוי למנות (בחשבון המצוות) הלאוין והעשה (=הנכפלים בתורה - לחיזוק), אלא הדברים המוזהר מהם והמצווה בהם" (רבינו בספר המצוות בשורש התשיעי עיי' שם ובלאוין רלה).

- 7 ב. כִּדְרָךְ שְׁאִסוּר לְהִלּוּת, כֶּף אִסוּר לְלוֹת בְּרִבִּית⁸;
- 8 שְׁנָאֵמַר: לֹא תִשְׁיֵךְ לְאַחֶיךָ. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדוֹ,⁹
- 9 שֶׁזֶּה אֲזַהֵר לְלוֹה. כְּלוֹמַר: לֹא תִנְשֶׁךְ לְאַחֶיךָ¹⁰. וְכֵן
- 10 אִסוּר לְהִתְעַסֵּק¹¹ בֵּין לוֹה וּמִלוֹה בְּרִבִּית. וְכָל מִי
- 11 שֶׁהֵי עָרַב אוֹ סוֹפֵר אוֹ עַד בִּיגִיָּה - הִרִי זֶה עוֹבֵר
- 12 בְּלֹא תַעֲשֶׂה, שְׁנָאֵמַר: לֹא תִשְׁיָמוּן¹² עָלָיו נִשְׁךְ. זֶה
- 13 אֲזַהֵר אֶף¹³ לְעֵדִים וְלְעָרַב וְלְסוֹפֵר¹⁴. הֵא לְמַדָּה,
- 14 שֶׁהַמִּלוֹה בְּרִבִּית - עוֹבֵר עַל שְׁשֶׁה¹⁵ לְאוֹיֵן: לֹא תִהְיֶה
- 15 לוֹ כְּנִשְׁה¹⁶; אֵת כֶּסֶף לֹא תִתֵּן לוֹ בְּנִשְׁךְ; וּבְמִרְבִּית
- 16 לֹא תִתֵּן אֶכְלָךְ; אֵל תִּקַּח מֵאֲתוֹ נִשְׁךְ וּמִרְבִּית; לֹא
- 17 תִשְׁיָמוּן עָלָיו נִשְׁךְ; וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשָּׁל¹⁷.
- 18 וְהִלּוֹה עוֹבֵר בְּשִׁנִּיָּה¹⁸: לֹא תִשְׁיֵךְ לְאַחֶיךָ; וְלִפְנֵי עוֹר
- 19 לֹא תִתֵּן מְכֻשָּׁל. עָרַב וְעֵדִים וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן - אֵין
- 20 עוֹבְרִין אֵלָּא מְשׁוּם לֹא תִשְׁיָמוּן¹⁹ עָלָיו נִשְׁךְ. וְכָל מִי
- 21 שֶׁהֵי סוֹפֵר²⁰ בֵּין שְׁנֵיָּהֶם, אוֹ שְׁסִיעַ אֶחָד מֵהֶן, אוֹ
- 22 הוֹרָהוּ - עוֹבֵר מְשׁוּם לִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מְכֻשָּׁל.

(8) "ואין זה דומה לאונאה שיעבור עושה האונאה (כלומר האונאה) ולא מי שנעשית לו האונאה" (רבינו בספר המצוות לאוין רלו). (9) בבא מציעא עה: (10) כלומר, לא תינשך הימנו, לא תגרום שאחיק ישיך (עיי' בבא מציעא ע:). (11) לתת יד, כגון להיות סופר או עד או לסרסר ביניהם. (12) כל הפרשה כתובה בלשון יחיד "אם כסף תלווה", "לא תהיה לו כנושה" וכאן שינה וכתב בלשון רבים: "לא תשימו"ן" (עיי' מדרש שמות רבה פרשה לא, ו, ובמדרש הגדול משפטים כד, עמוד תקכז). (13) נוסף על המלוה והלוה. (14) (שם, ובבבא מציעא עה: - כחכמים). (15) שם. (16) שהלוואה בריבית היא דרכו של נושה, שאינו מלוה מעותיו בחינם. ובכלל לאו זה גם הנוגש העני אפילו במלוה שלא בריבית והוא יודע שאין לו מה יחזיר,

הבן מחוייב לכבד אב רשע (שם). במה דברים אמורים שאין הבן חייב בכבוד אב רשע? כשמת ולא עשה תשובה, אבל בחייו, מחוייב הבן לכבדו (רבינו פרק ו מהלכות ממרים הלכה יא). והטעם מפרש הרב"ז שם, שמא יעשה תשובה ונמצא הבן מבזה אב עושה מעשה עמך (ראה כסף משנה ולחם משנה שם).

- ה. הגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו³⁰ - אין מקבלין¹⁴
מהן³¹, כדי לפתח להן דרך לתשובה³². וכל המקבל¹⁵
מהן - אין רוח חכמים נותנה הימנו³³. אם היתה¹⁶
גזילה קנימת והרבית דבר המסין³⁴ והרי הוא¹⁷
בעצמו³⁵ - מקבלין מהן³⁶.¹⁸

~ נקודות משיחות קודש ~

הגזלנין ומלוי בריבית שהחזירו אין מקבלין מהם כדי לפתוח להן דרך תשובה.

ידועה מחלוקת הפוסקים אם יש מחילה בריבית; דעת הגאונים שגם אם המלוה כבר גבה את הריבית אין מחילת הלוה מועילה לפטור את המלוה מלהחזירה ללוה, כי "התורה אסרה מחילה זו".

אבל דעת הרא"ש (וכך נפסקה ההלכה בשו"ע) שיש מחילה בריבית, ואמנם אינה מועילה ללקיחת ריבית מעיקרא, אבל אם כבר לקח ריבית זו וצריך להחזירה מועילה מחילת הלוה.

ומבאר הריטב"א: "שהוא כמו איסור שבלע ... והכא לשמים הוא חייב וכיון שכן לא תועיל מחילת חבריו" והיינו שכוונת הגאונים היא שאיסור לקיחת ריבית אינו בגדר דין ממון שהוא חייב לחבירו אלא שהוא ענין ואיסור שהתורה הטילה על המלוה בגדר מצוה וחיוב לשמים עד שיחזיר את ה"איסור שבלע".

ובדעת הרא"ש שמהני מחילה, צריך לומר שעם היות שהחיוב להחזיר הריבית ללוה הוא חיוב לשמים, הרי מצד מצוה זו התחייב להשיב את הממון ללוה ומשום כך מהני מחילה.

ונמצא שגם לדעת הגאונים וגם לדעת הרא"ש נחשב ממון בריבית לממונו של המלוה, ואין עליו חיוב להחזירו מצד דין ממון כשלעצמו אלא מצד החיוב שחייבה התורה.

ולכן פסק הרמב"ם שהמלוה בריבית אם בא לעשות תשובה ולהחזיר הריבית אין מקבלין ממנו, כדי לפתוח לו דרך תשובה.

(על פי לקו"ש ח"י"ב ע' 118)

(30) שבאו מעצמם ומביעים רצונם להחזיר. (31) אלא מוחלים להם (בבא קמא צד:). (32) להקל עליהם לחזור בתשובה ולא לנעול דלת בפניהם, כאותו מעשה (שהובא בברייתא שם): "מעשה באדם אחד שביקש לעשות תשובה, אמרה לו אשתו: ריקה (אדם ריק מבינה) אם אתה עושה תשובה אפילו אבנט אינו שלך (שאתה צריך למוכרו, כדי להחזיר את כל הגזילות) ונמנע ולא עשה תשובה". ומסיימת

כמבואר למעלה פרק א הלכה ב, שגם זה מדרך הנושים הוא (מגיד משנה). (17) שמכשיל את הלוה. (18) שם וכנוסחת הרי"ף וכן העתיק רבינו בספר המצוות לאוויין רלו "לוה עובר משום לא תשיך ומשום לפני עיוור לא תיתן מכשול". ולפי הנוסחה שלפנינו מבואר, שהלוה עובר בשלושה, גם על "ולא תשיך" (19) אבל על לפני עיוור אינם עוברים. המדובר כשהעדים אינם מהווים גורם לביצוע ההלוואה, כגון שהמלוה היה מלווה גם בלעדיו (ראה בתוספות שם בדיוור המתחיל העדים). (20) מתווך המהווה גורם לביצוע ההלוואה אבל אינו מתעסק בשימת הריבית (עיי' לחם משנה).

- ג. אף על פי שהמלוה והלוה עוברים על כל אלו¹
הלאוין - אין לוקין עליו, מפני שנפגם להשבון²¹.²
שכל המלוה ברבית, אם היתה רבית קצוצה²²,³
שהיא אסורה מן התורה²³ - הרי זו יוצאה בדינין²⁴,⁴
ומוציאים אותה מן המלוה²⁵ ומחזירין ללוה. ואם⁵
מת המלוה - אין מוציאים מיד הבנים²⁶.⁶

(21) שם סב: שנאמר "וחי אחיך עימך" (בסיום הפסוק הפותח באזהרת ריבית אל תיקח מאיתו נשך) - "אהדר ליה כי היכי דניחי בהדך" (כלומר, אל תיקח. ואם לקחת - השב לו, כדי שיחיה עימך), וכל לאו שניתן להישבון אין לוקים עליו. כמבואר בפרק א מהלכות גזילה הלכה א - ובנוגע לעדים, לערב ולסופר לא ביאר רבינו אם לוקים, ברם מתוך זה שלא פירטם רבינו בפרק י"ט מהלכות סנהדרין הלכה ד בין הלוקים, נראה דעתו שאין לוקים. ובטעם הדבר אומר החינוך (מצוה עג): "אבל אין לוקין עליו (אף על פי שהם עוברים על הלאו במעשה, בכתיבת השטר וחתמת עדות) שאפילו המלוה אינו במלקות, שהרי ניתן להישבון ואינו בדין דהני דאתו מחמתיה (שאלו הבאים בסיבתו) יתחייבו במלקות". (22) קצובה, שקצץ התוספת בשעת הלוואה, כגון שהלווהו סלע על מנת שישלם לו חמישה דינרים. (23) להבדיל מאבק ריבית, כגון, שלא קצץ התוספת בשעת ההלוואה, שהוא אסור מדבריהם, ואינה יוצאה בדיינים (ראה רבינו להלן פרק א הלכה א, ב, ג). (24) על-פי בית דין, כלומר, בית דין נזקקים לכך להוציאה מידי המלוה. (25) בעל כורחו (שם סא:). (26) שהתורה לא הטילה עליהם חיוב השבה (בבא קמא קיב). "לדידיה (=למלוה) קא מזהר ליה רחמנא (אל תיקח ואם לקחת - השב) - לבריה לא מזהר רחמנא".

- ד. הניח²⁷ להם אביהם מעות של רבית, אף על פי⁷
שהן יודעין שהן של רבית - אינן חייבים להחזיר.⁸
הניח להם פרה וטלית של רבית וכל דבר המסין²⁸⁹
- חייבים להחזיר, מפני פבוד אביהן. במה דברים¹⁰
אמורים? כשעשה תשובה ולא הספיק להחזיר עד¹¹
שמת; אבל אם לא עשה תשובה - אין חוששין¹²
לכבודו²⁹, ואפילו דבר המסין אין מחזירין.¹³

(27) ברייתא בבא מציעא סב. (28) דבר ששם בעליו עליו, דהיינו שיש בו סימן, וניכר לרבים שזה הוא שלקח אביהם בתור ריבית ושמו נזכר על ידי זה לקלון. (29) מפני שאין

אף על פי שאינו מקפיד⁵¹ ומתנה הוא שנותן להן⁵² 14
- הרי זה אסור, שמה ירגילם בדבר זה⁵³. 15

(48) בבא מציעא עה. (49) לעשות הלוואה אצל בניו, כלומר, ללוות מבניו. (50) מתוך כוונה להטעין טעם ריבית, כלומר, הנאת ריבית, - כדי שיהיה שכרם גדול, בהימנעם מלהלוות לאחרים בריבית, לאחר שכבר טעמו הנאת ריבית כפירוש רבינו חננאל והרי"ף מובא בשיטה מקובצת. ודברי הר"ח והרי"ף לא היו לפני הלחם-משנה והמשנה-למלך והטורי-זהב, עיין עליהם. (51) נוהג בוותרנות בממונו ביחסו עם הבנים. (52) ולא בתור ריבית. (53) בקבלת ריבית ויבואו להלוות גם לאחרים בריבית.

ט. תלמידי חכמים שהלוו זה את זה, ונתן לו⁵⁴ יתר 16
על מה שצוה ממונו - הרי זה מתיר; שהדבר ידוע 17
שלא נתן לו אלא מתנה, שהרי הן יודעין חומר אסור 18
הרפית⁵⁵. 19

(54) בשעת הפירעון מעצמו מבלי שהתנו על כך בשעת ההלוואה (כי אם קצץ בשעת ההלוואה הרי זה ריבית קצוצה (ראה להלן פרק ו הלכה ג). ולא התירו לתלמיד חכם אלא בכעין ריבית מאוחרת האסורה מדבריהם - מגיד משנה). (55) ואינו נותנם בתור ריבית, אבל למי שאינו תלמיד חכם, שאינו יודע חומר אסור ריבית - אסור, משום שנותן בתור ריבית (גמרא שם). ובהגהות מיימוניות כתוב: "ואף על פי כן אין נכון לתלמידי חכמים להיות רגילין בדבר, שלא ירגילו המון העם בדבר זה. והר"י מיג"ש בתשובותיו (סימן קפ"ב) דעתו "שאינן לסמוך על זה אלא היחידים הכשרים לא זולתם".

י. המלוה את חברו⁵⁶ ומצא הלוה יתיר, [וא] 20
שהחזיר לו חובו ומצא המלוה יתיר⁵⁷]: אם בכדי 21
שהדעת טועה⁵⁸ - חייב להחזיר; ואם לאו⁵⁹ - מתנה 22
הוא שנתן לו⁶⁰, או גזלה⁶¹ היתה לו בידו⁶² והבליע 23
לו בחדש⁶³, או אחר⁶⁴ צוה להבליע לו. בכמה 24
הדעת טועה? באחד⁶⁵ ובשנים⁶⁶ או בחמש⁶⁷ או 25
בששה⁶⁸; שמה מנה⁶⁸ חמשה חמשה או עשרה 26
עשרה. וכן אם מצא יתיר מנן החמישיות⁶⁹ או מנן 27
העשיריות אחד אחד⁷⁰ - חייב להחזיר לו; שמה 28
האחדים⁷¹ שהיה מונה בהן החמישיות או 29
העשיריות נתעברו עמהם⁷². 30

(56) שם סג: (57) בדפוסים הראשונים (רומא, ונציא) בקטע המוסגר אינו, אך מלשון המגיד משנה כאן נראה שגרסו. וכמקור לדין זה, שגם במצא המלוה יתיר בכדי שאין הדעת טועה אינו חייב להחזיר, הוא אומר שנראה שגירסת רבינו בגמרא שם הייתה "האי מאן דאזויף פשיטי לחבריה ואשכח בהו (מצא בכסף שהחזיר לו הלוה) טופיאתא (יתיר)". (58) כלומר, עלולה לטעות במניין המעות (בסמוך מבאר רבינו בכמה הדעת טועה) - ויש להניח שהמלווה, או הלוה, טעה בחשבון. (59) שמצא - בכדי שאין הדעת

הברייתא: "באותה שעה אמרו: הגזלין ומלווי בריבית שהחזירו אין מקבלים מהם". (33) אין מעשיו נוחים וישרים בעיני החכמים (השווה רבינו בפירוש המשנה סוף שביעית, וראה תוספות יום טוב אבות פרק ג משנה י). (34) ונזכר בה לקלון. (35) בעין כמו שהיה (עיין משנה למלך ונקודות הכסף יורה דעה קסא). (36) רבינו דייק בלשונו וכתב גבי גזלנים: "אם הייתה גזילה קיימת" ומשמע אפילו דבר שאינו מסוים, ואילו בריבית כתב "דבר המסוים" אבל כשאנו מסוים אינו מחזיר. ראה משנה למלך בזה, ונימק את ההבדל: גזילה לא קנה הגזול - בין שהוא בעין בין שאינה בעין, אבל ריבית קנה (ראה נקודות הכסף יורה דעה קסא, ז).

ו. שטר שכתוב בו רפית³⁷, בין קצוצה בין של 1
דבריהם - גובה את הקרן, ואינו גובה את הרפית³⁸. 2
קדם וגבה הכל³⁹ - מוציאין ממנו הרפית קצוצה⁴⁰; 3
אבל אבק⁴¹ רפית, שהוא מדבריהם - אינו גובה⁴² 4
מן הלוה למלוה, ואין מחזירין אותו מן המלוה 5
ללוה⁴³. 6

(37) "פלוגי לוה מפלוגי מנה בריבית כך וכך לזמן פלוגי" (רש"י בבא מציעא עב). (38) ואין קונסין את המלוה, שיפסיד את הקרן משום הריבית (שם כחכמים ולא כרבי מאיר האומר קנסינן היתרא משום איסורא ואינו גובה לא את הקרן ולא את הרפית). (39) אף את הרפית. (40) שיוצאה בדינין, כמבואר למעלה הלכה ג. (41) כעין ריבית ולא ריבית ממש - כאבק שהוא כעין עפר ולא עפר ממש. (42) בית דין. (43) אם קדם וגבה, שאין אבק ריבית יוצאה בדינין, כמו שיתבאר להלן פרק ו הלכה א.

ז. כל הפותב שטר רפית - הרי זה פותב ומעיד 7
עליו⁴⁴ עדים שכתב בשם אלהי ישראל⁴⁵. וכן כל 8
הלוה ומלוה ברפית בינן לבין עצמן - הרי הן 9
כפופים בשם אלהי ישראל, וכפרו ביציאת 10
מצרים⁴⁶; שגמור: את כסף לא תתן לו בנשך וגו', 11
אני יי אלהיכם אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים⁴⁷. 12

(44) על עצמו. (45) בבא מציעא עא: "תניא אמר רבי יוסי בוא וראה סמיות עיניהם של מלווי בריבית, אדם קורא לחבירו רשע - יורד עימו לחיי, והם מביאים עדים ולבלר וקולמוס ודיו וכותבין וחותמין פלוגי זה (שהלוה לישראל בריבית) כפר באלוקי ישראל". (46) כלומר, בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על העולם שבאה לידי גילוי במופתי יציאת מצרים, שכן ההלוואה בריבית מורה על הכפירה בהשגחת ה' על בראיו להמציא לכל אחד פרנסתו בדרך הכשרה. (47) בתורת כהנים פרשת בהר פרשה ה שנינו: "על תנאי כך הוצאתי אתכם מארץ מצרים, על תנאי שתקבלו את מצוות ריבית, שכל המורה במצוות ריבית - מורה ביציאת מצרים, וכל הכופר במצוות ריבית - כופר ביציאת מצרים".

ח. אסור לאדם⁴⁸ להלוות⁴⁹ בניו ובני ביתו ברפית⁵⁰. 13

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה פה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טועה. (60) ואף על פי שאמרנו למעלה (בהלכה ט) שתוספת סתם מותרת לתלמידי חכמים בלבד, מכל מקום כשהגיעה ליד המלוה בלי ידיעתו - אינו חייב להחזיר אפילו למי שאינו תלמיד חכם (חוות דעת יורה דעה סימן קס סעיף קטן ב). (61) כלומר, ובמקום שאין לתלות במתנה, כגון, שהלוה אדם קשה לב שאינו נותן מתנת חנם - אנו תולים שגזילה וכו' הואיל שאין להניח שטעה בחשבון (גמרא שם). (62) זה ימים רבים, ועתה חוזר בתשובה. (63) ויוצא בזה ידי מצוות השבת הגזילה כמבואר בפרק א מהלכות גזילה ואבידה הלכה ח. (64) במקום שאין לתלות בגזילה, כגון, שלא היה ביניהם מעולם שום משא ומתן - תולים שאדם אחר גזל ממנו וכו' (שם בגמרא). (65) מטבע אחד - כשהוא מונה המעות בספירה יחידית היינו אחד אחד ומצא מטבע אחד יותר, תולים שטעה במניין. (66) כשהוא מונה ספירה זוגית היינו בשניים, כי אין הדעת טועה במניין יותר מפעם אחת. (67) כלומר, וכן אם מצא יתירים חמישה או עשרה יש לתלות בטעות. (68) מנהגו של מלוה או לוה זה למנות לא אחד אחד או שנים שניים, אלא בחמישיות או עשיריות (עיין לחם משנה). (69) לפי החישוב של ספירה לפי חמישיות. (70) כגון, שמצא שישה או אחד עשר. (71) דרך המונים בחמישיות או עשיריות להניח בצד מטבע אחד לכל חמישייה או עשירייה ואחר גמר המניין סופרים את המטבעות האלה וקובעים מספר החמישיות או העשיריות. (72) שם וכפירוש הרי"ף.

1 **יא. המלוה את חברו על המטבע⁷⁴, וכן הכותב**
2 **לאשתו בכתיבתה מטבע ידוע, ופרש משקלו⁷⁵,**
3 **והוסיפו⁷⁶ על משקלו: אם הוזלו הפרות מחמת**
4 **התוספת⁷⁷ - מנכה לו שעור התוספת, ואפלו הוסיפו**
5 **עליו כל שהוא; ואם לא הוזלו מחמת התוספת -**
6 **אינו מנכה לו, אלא נותן לו ממטבע היוצא באותה**
7 **שעה⁷⁸. במה דברים אמורים⁷⁹? בשהוסיפו עליו עד**
8 **חמישיתו, כגון שהיה משקלו ארבעה ועשרה**
9 **חמשה; אבל אם הוסיפו לו יותר על חמישיתו⁸⁰ -**
10 **מנכה לו כל התוספת⁸¹, אף על פי שלא הוזלו**
11 **הפרות. והוא הדין למלוה על המטבע ופחתו**
12 **ממנו⁸².**

13 **יב. המלוה את חברו על המטבע, ונפסל⁸³: אם**
14 **יכול להוציאו במדינה אחרת, ויש לו דרך לאותה**
15 **מדינה - נותן לו ממטבע שהלוהו, ואומר לו: לך**
16 **והוציאו במקום פלוני; ואם אין לו דרך לשם -**
17 **נותן לו ממטבע היוצא באותה שעה⁸⁴. וכן**
18 **בכתבה⁸⁵.**

(83) הוצאה מהחזור מטעם המלכות. (84) שם צח.
(85) ביארו בפרק ט"ו מהלכות אישות הלכה י.

19 **יג. הורו מקצת הגאונים⁸⁶: שהלוה שמחל למלוה**
20 **ברבית שלקח ממנו או שעתיד לקח, אף על פי**
21 **שקנו מידו שמחל או נתן מתנה - אינו מועיל**
22 **כלום⁸⁷; שכל רבית שבעולם מחילה⁸⁸ היא, אבל**
23 **התורה לא מחלה ואסרה מחילה זו, ולפיכך אין**
24 **המחילה מועלת ברבית, אפלו ברבית של דבריהם.**
25 **יראה לי, שאין הוראה זו נכונה. אלא מאחר**
26 **שאומרים למלוה להחזיר לו, וידע המלוה⁸⁹ שדבר**
27 **אסור עשה ויש לו⁹⁰ לטל ממנו⁹¹, אם רצה למחל**
28 **- מוחל, בדרך שמוחל הגזל. ובפרוש אמרו**
29 **חכמים⁹², שהגזלנין ומלוי ברבית שהחזירו - אין**
30 **מקבלין מהן. מפלל שהמחילה מועלת⁹³.**

(86) על פי בבא מציעא סא. ועיין בראש שם סימן ב.
(87) להתיר נתינתו או לתיקון הלאו אם כבר גבהו.
(88) הלווה מדעתו נותנו. (89) בספרים אחרים הנוסחה:
הלווה - והיינו הך. (90) ללווה. (91) יכול הוא להוציא
מהמלוה בבית דין. (92) בבא קמא צב: (השווה למעלה
פרק ד הלכה ה). (93) לשון רבינו מורה שאינו חולק על
הגאונים אלא בריבית שגבה כבר, משום שהמחילה מועילה
כחשבון, אבל על ריבית העתיד לגבות דעתו מסכמת, שאין
המחילה והבעת רצונו שנותנו במתנה מועילה להתיר נתינת
ריבית, שכן כל נתינת ריבית מחילה היא (מגיד משנה,
והשווה למעלה הלכה י).

31 **יד. נכסי יתומים - מתר לתן אותם⁹⁴ לאדם נאמן,**
32 **שיש לו נכסים טובים⁹⁵, קרוב לשכר ורחוק להפסד.**
33 **פיצד? אומרים לו: תהיה נושא ונותן בהן; אם יש**
34 **שם רוח - תן להם חלקן מן הרוח; ואם יש שם**
35 **הפסד - תפסיד אותה לבדך. שעה⁹⁶ אבק רבית הוא⁹⁷,**
36 **וכל אבק רבית אינה אסורה אלא מדבריהם, ובנכסי**
37 **יתומים לא גזרו⁹⁸.**

(94) בתור עיסקא (בבא מציעא ע). (95) היינו, קרקעות,

(73) בבא קמא צז: (74) התנה בפירוש - בשטר או בעל פה
שיפרענו באותו מטבע, כגון דינר, זוז וכדומה.
(75) בתקופתם התאימו ערכי המטבעות למספר יחידות
משקלם: מטבע שמשקלו כפול ממשקל המטבע הקטן -
ערכו כפול. (76) מטעם המלכות. (77) שער המטבע עלה
ונמצא המלוה משתכר כשנפרע באותו מטבע עם התוספת,
והרי זה ריבית. (78) בשעת הפירעון, שהרי המלוה אינו
מרוויח כלום על ידי תוספת המשקל, כי אינו יכול לקנות
במטבע שהוא מקבל יותר ממה שהיה יכול לקנות בשעת
ההלוואה. ראה רש"י ותוספות שם. (79) שאינו מנכה.
(80) שכתוצאה מהתוספת הושבחה המטבע לעניין המתכת
שבו, ואם יתיכו לגוש של כסף יקבל יותר. אבל עד
חמישיתו, בהתחשב עם הוצאות ההתכה, השבח מועט, ואין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

בריבית אלא שאף מצוה להלוות לו כדי לקחת ממנו הריבית, כי בזה שהנכרי זקוק להלוותה ישראל מוכח שניצוצין של ישראל נמצאים בממונו.

(לק"ש ח"ב ע' 115)

(2) ב"מ ע': (3) הסתמכות רבינו על פסוק זה מורה, שכוונת רבינו להוכיח היתר ההלוואה מן הגוי וגר תושב - בריבית, בהתאם למבואר למעלה פ"ד הל' ב, שפסוק זה אזהרה ללווה הוא. וזה תימה, שלהתיר ההלוואה מן הגוי דבר פשוט הוא שמותר (עיין גמרא ורש"י שם). ולהתיר ההלוואה לגוי בריבית אין ללמוד מפסוק זה, וכבר התעורר בזה הלחם-משנה. והמשנה-למלך מציע לגרוס בדברי רבינו "ולאחיך לא תשיך" הנאמר בפסוק אחד עם "לנכרי תשיך", וכשם ש"לנכרי תשיך" הכוונה: תישוך (ראה בסמוך הערה ד), כך "לאחיך לא תשיך" הכוונה: לא תישוך, כלומר לא תלווהו בריבית (ויותר נראה לגרוס בדברי רבינו רק "לאחיך", וכוונתו: שבפרשת ריבית נאמר "אחיך" (כי ימוך אחיך וגו') אל תקח מאתו נשך) משמע שלשאר העולם מותר בין ללוות ובין להלוות (השווה 'טור' יורה-דעה סי' קנט). (4) שאינם נקראים אחיך, כגון גוי וגר תושב (עיין משנה-למלך). (5) כלומר, תישוך, היינו הלווהו בריבית (כסף-משנה). (6) 'ספרי' דברים, פרשת כי-תצא פסקא רסג. (7) לקבל מהם ריבית כשנלוה להם "כמו שהזוהרנו בלאו על "לא תחנם", לומר שלא ליתן להם מתנת חנם (כמבואר בפ"י מהל' ע"ז הל' א) הוזהרנו ב'עשה'. אף כשנלוה אותם, שלא נלוה אותם חנם אלא בריבית" (מגדל-עוז, והשווה רבינו 'ספר המצוות' עשין קצח). ודעת הראב"ד שאין זאת מצוה, ומה שאמרו ב'סיפרי' "זו מצות-עשה" הכוונה, שזה לאו הבא מכלל עשה - שנקרא 'עשה' - אצל אחיך, כלומר, לנכרי אתה רשאי להשיך ולא לאחיך, ולומר לך שהמשיך את ישראל עובר אף על 'עשה' (וכן הוא דעת הרמב"ן בפירוש התורה, והשווה למעלה פ"א הל' ב).

- ב. אָסְרוּ חֻקִּים⁸ שֶׁהִיָּה יִשְׂרָאֵל מְלוֹה אֶת הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית קְצוּצָה⁹, אֲלָא בְּכָדִי חֲיִיו¹⁰. גְּזֵרוֹ שָׁמָּה יִלְמַד מִמַּעֲשָׂיו בְּרַב יִשְׁכִּיתוֹ עֲמֹו¹¹. לְפִיכָךְ מִתָּר לְלוֹוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית, שֶׁהָיָה הוּא בּוֹרֵחַ מִלְּפָנָיו¹² וְאֵינוֹ רָגִיל אֲצִלוֹ. וְתִלְמִיד חֶכֶם, שֶׁאֵינוֹ רָגִיל בּוֹ¹³ לְלַמֵּד מִמַּעֲשָׂיו - מִתָּר לְהִלּוֹת לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים בְּרִבִּית אֲפִלּוּ לְהַרְוִיחַ¹⁴. וְכָל אֶבֶק רִבִּית עִם הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים - מִתְּרָת לְכָל¹⁵.

(8) ב"מ ע': (9) אבל אבק ריבית - מותר, כמו שמבאר רבינו בסוף ההלכה. (10) לצורך מחייתו - לא להרווחה. (11) ועל כדי חייו - לא גזרו (שם). (12) מונע עצמו מלהארות אצל הגוי - שלא יתבענו. (13) עם הגוי, שמדרך תלמיד-חכם להתרחק משיבת עמי הארץ וכ"ש משיבת גוים (השווה פ"ה מהל' יסודי התורה הל' יא, ופ"ו מהל' דעות הל' א) ואין לחוש שמא ילמוד ממעשיו (עיין 'מקור חיים' על יורה-דעה סי' קנט). (14) שם כרבינא. "ועכשיו בארצותינו" - אומר המגיד-משנה - "עשו כל אדם עצמם כתלמיד-חכמים. וכתב הרשב"א, שמעתי משם רש"י -

ויהיו עדיית (קרקע משובח) (רבינו פרק י"א מהלכות נחלות הלכה א) - וכפי הנראה נוסחת רבינו בגמרא שם "דמשפר ניכסיה", ולפנינו "דמשפון" ועיין רש"י שם. ושם - בהלכות נחלות - יתבאר התנאים הנוספים למינוי אפוטרופוס: "ושומע דיני התורה, ומעולם לא קיבל נידוי" - ולא פרטם רבינו כאן וסמך על מה שיתבאר בהלכות נחלות - ששם עיקר מקום ביאור הדינים הנוגעים לנכסי יתומים (להם משנה). (96) היינו, נתינת העסק לפי תנאים אלו. (97) כמבואר להלן פרק ה הלכה ח, - ואין זה ריבית קצוצה, מאחר שאין הרייוח קצוץ ובטוח, כי הרי ייתכן שיהיה שם הפסד. (98) לתקנת היתומים "שלא יכלו מעותיהם להאכילם פרוטה פרוטה" (שם, וראה רש"י שם).

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

(1) מבאר שמותר ללוות מן הגוי בריבית, ודין ישראל שלוה מן הגוי וביקש להחזיר לו, ושאסור לו להיות ערב לגוי שהלווה לישראל בריבית, ודין לוה מעות מן הגוי ונתגייר, ושאסור ליתן מעותיו קרוב לשכר ורחוק להפסד, ואין מושיבין חנווני למחצית שכר, ודין משתתף עם חבירו שלא יצרף השכר עם הקרן, ודין ריבית מוקדמת או מאוחרת, ודין דברים שהם כמו ריבית - ומותרים, ודין שכר אמירה שמותר, ודין דברים האסורים משום הערמת ריבית, ודין משכיר דינרים.

- א. הָעוֹבֵד פּוֹכְבִּים וְגַר תּוֹשֵׁב - לֹוִין מֵהֶן וּמְלוֹוִין אוֹתָן בְּרִבִּית²; שְׁנֹאֲמַר: לֹא תִשְׁיךְ לְאֹחִיךָ³ - לְאֹחִיךָ אֲסוּר, וְלִשְׂאֵר הָעוֹלָם⁴ מִתָּר. וּמִצְוַת עֲשֵׂה לְהִשְׁיךְ לְעוֹבֵד פּוֹכְבִּים; שְׁנֹאֲמַר: לְנֹכְרִי תִשְׁיךָ⁵. מִפִּי הַשְּׁמוּעָה⁶ לְמַדוּ שֶׁזוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה⁷. וְזֶהוּ דִּין תּוֹרָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"ומצות-עשה להשיך לגוי"

מה שהתירה התורה לקחת ריבית מעכו"ם אף ש"אסור לגזול כל שהוא דין תורה בין מישאל בין מנכרי וגם אסור לרמות בני אדם במקח וממכר, "ואחד עכו"ם ואחד ישראל שוים בדבר הזה", כי שונה ריבית מגזל והונאה, שריבית נלקחת מדעת הלוה, ולכן הקילה התורה בריבית מעכו"ם אבל גזל והונאה הם שלא מדעתו ולכן אסורים גם לעכו"ם. אבל צריך להבין מדוע יש מצות-עשה להשיך לעכו"ם, הלא התורה קראתו "נשך" כי יש בו חיסרון ממון, ומהו הטעם שנצטוונו לחסר ממון של עכו"ם.

והביאור בזה על פי פנימיות העניינים: בממונם של ישראל ישנן "ניצוצין קדושים השייכים לשורש נשמתו" ומכיון שהטביע הקב"ה בעולמו שאדם יכול להרוויח בכספו על ידי שילווה אותו בריבית הרי מובן שגם הניצוצין של ריבית יש להם איזו שייכות לשורש נשמתו אלא מאחר שהתורה אסרה ריבית לא ניתן לבררן אלא בדרך של דחיה כמו בניצוצין של כל הדברים האסורים.

ובזה יובן מה שיש אומרים שלא רק שמותר להלוות לגוי

מפני שרבו מיסים וארנונות ואין שיעור לכדי חייו. וכן נפסקה הלכה בשו"ע סי' קנט: "והאידנא (עכשיו) מותר בכל ענין". (15) לכל אדם ואפי' להרויח, לפי שאבק ריבית אינו אסורה אלא מדבריהם, וכן ההלוואה לגוי בריבית איסור מדבריהם הוא, והרי זו גזירה לגזירה, וגזירה לגזירה לא גזרו בה רבנן (בעל ה'תרומות' שער מו חלק ג, אות ג).

ג. **יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּרִבִּית¹⁶, וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מֵצֵאוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ¹⁷ כִּדְרָךְ שְׂאֵמָה מַעֲלָה לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים - הָרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה. אִפְלוּ הָעֵמִידוּ אֶצֶל הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים¹⁸. עַד שֵׁטַל הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים מְעוֹתָיו¹⁹, וַיִּחְזֹר וַיִּתְּנֵם בְּיַד יִשְׂרָאֵל הָאֲחֵר.**

(16) ב"מ עא: (17) את הריבית, "לך" לאו דוקא, אלא כלומר תחתין (במקומך), כי גם במעלה הריבית ישר ליד הגוי - אסור, כי הרי זה כהאומר לחבירו אלוה לך על-מנת שתתן הריבית לגוי שהוא אסור ('טור' שם סי' קסח). (18) הביא המעות אצל הגוי על דעת לפרוע חובו - ובמצות הגוי ובשליחותו נתנם לישראל חבירו - אסור, לפי שאין תורת שליחות ביחסי ישראל עם הגוי, ומאחר שמישראל הוא מקבל הכסף - נמצא שהישראל הוא המלווה בריבית (שם). (19) מיד הישראל, - ולא דוקא כשנוטלם ונותנם ביד, אלא הוא-הדין אם אמר הגוי לישראל הניחם על גבי קרקע והפטר, ונטלם (משם) הישראל השני - מותר, מאחר שלא באו לידו באמצעות הישראל (גמרא שם).

ד. **עוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁלוֹה מְעוֹת מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וּבִקֵּשׁ לְהַחְזִירָם לוֹ, מֵצֵאוּ יִשְׂרָאֵל אַחֵר וְאָמַר לוֹ: תָּנֶם לִי, וְאֲנִי מַעֲלָה לָךְ²⁰ כִּדְרָךְ שְׂאֵמָה מַעֲלָה לְיִשְׂרָאֵל - הָרִי זֶה מִתָּר²¹. וְאִם הָעֵמִידוּ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אָף עַל פִּי שְׁמֵן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים הַמְּעוֹת בְּיָדוֹ²², הוֹאִיל וּמִדַּעַת²³ יִשְׂרָאֵל נָתַן - הָרִי זֶה רִבִּית קְצוּצָה²⁴.**

ה. **אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלּוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְכִים²⁵, כְּדִי לְהַלּוֹתוֹ בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁהִלּוֹה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית - אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶ אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עָרֹב; שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁבְּדִינֵיהֶם שְׁתּוּבָע הָעָרֹב תִּחְלָה²⁷, נִמְצָא הָעָרֹב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית שֶׁהָעָרֹב חִבֵּב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים. לְפִיכָךְ, אִם קָבַל עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁלֹא יִתְבַּע אֶת הָעָרֹב תִּחְלָה - הָרִי זֶה מִתָּר²⁸.**

ה. **אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלּוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְכִים²⁵, כְּדִי לְהַלּוֹתוֹ בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁהִלּוֹה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית - אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶ אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עָרֹב; שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁבְּדִינֵיהֶם שְׁתּוּבָע הָעָרֹב תִּחְלָה²⁷, נִמְצָא הָעָרֹב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית שֶׁהָעָרֹב חִבֵּב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים. לְפִיכָךְ, אִם קָבַל עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁלֹא יִתְבַּע אֶת הָעָרֹב תִּחְלָה - הָרִי זֶה מִתָּר²⁸.**

ה. **אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל לְתַלּוֹת מְעוֹתָיו בְּיַד עוֹבֵד פּוֹכְכִים²⁵, כְּדִי לְהַלּוֹתוֹ בְּרִבִּית לְיִשְׂרָאֵל. וְעוֹבֵד פּוֹכְכִים שֶׁהִלּוֹה אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית - אָסוּר לְיִשְׂרָאֵל²⁶ אַחֵר לְהִיּוֹת לוֹ עָרֹב; שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁבְּדִינֵיהֶם שְׁתּוּבָע הָעָרֹב תִּחְלָה²⁷, נִמְצָא הָעָרֹב תּוֹבֵעַ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרִבִּית שֶׁהָעָרֹב חִבֵּב בָּהּ לְעוֹבֵד פּוֹכְכִים. לְפִיכָךְ, אִם קָבַל עָלָיו הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים שְׁלֹא יִתְבַּע אֶת הָעָרֹב תִּחְלָה - הָרִי זֶה מִתָּר²⁸.**

ו. **יִשְׂרָאֵל שְׁלוֹה²⁹ מְעוֹת מִן הָעוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּרִבִּית, וַיִּקְפֵּן עָלָיו בְּמִלּוֹה³⁰, וַנִּתְגַּיֵּר: אִם עַד שְׁלֹא נִתְגַּיֵּר זִקְפָן עָלָיו בְּמִלּוֹה - גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן³¹ וְהָרִבִּית; וְאִם מִשְׁנֵתִּיגַיֵּר זִקְפָן עָלָיו בְּמִלּוֹה - גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא הָרִבִּית³². אֲבָל עוֹבֵד פּוֹכְכִים³³ שְׁלוֹה מִיִּשְׂרָאֵל בְּרִבִּית, וַיִּקְפֵּן עָלָיו אֶת הָרִבִּית בְּמִלּוֹה, אָף עַל פִּי שְׁזִקְפָן עָלָיו אַחֵר שְׁנֵתִּיגַיֵּר - גּוֹבָה אֶת הַקֶּרֶן וְאֶת הָרִבִּית; שְׁלֹא יֵאמְרוּ: בְּשִׁבְלִי מְעוֹתָיו³⁴ נִתְגַּיֵּר זֶה. וְגוֹבָה הַיִּשְׂרָאֵל מִמֶּנּוּ אַחֵר שְׁנֵתִּיגַיֵּר כָּל מְעוֹת הָרִבִּית שְׁנֵתִּיגַיֵּר בָּהֶן פְּשָׁהִיהָ עוֹבֵד פּוֹכְכִים³⁵.**

ז. **מִצְוָה³⁶ לְהַקְדִּים³⁷ הַלּוֹאֹת יִשְׂרָאֵל בַּחֲנֹם לְהַלּוֹאֹת עוֹבֵד פּוֹכְכִים בְּרִבִּית³⁸.**

ח. **אָסוּר לְאָדָם שִׁיתֵּן מְעוֹתָיו³⁹ קְרוֹב לְשֹׁכֵר וְרָחוֹק לְהַפְסֵד⁴⁰, שֶׁזֶה אֲבָק רִבִּית הוּא. וְהַעוֹשֶׂה כֵּן - נִקְרָא רָשָׁע⁴¹. וְאִם נִתַּן⁴² - חוֹלְקִין בְּשֹׁכֵר וּבְהַפְסֵד כְּדִין הָעֵסֶק⁴³. וְהַנּוֹתֵן מְעוֹתָיו קְרוֹב לְהַפְסֵד וְרָחוֹק לְשֹׁכֵר⁴⁴ - הָרִי זֶה נִקְרָא חֲסִיד⁴⁵.**

ט. **בְּתוֹר עֵיסָקָא, דְּהֵיִינוּ שֶׁמִּקְבַּל הַמְּעוֹת לְבַדּוּ יִהְיֶה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, וּבְעַל הַמָּמוֹן יִקְבַּל חֵלֶק מִהֲרוּחוֹ (רֹאה פ"ו מֵהַל' שְׁלוּחִין וְשׁוֹתְפִין ה' א וְה"ב, וְהַלֵּן הָעֵרָה מ"ב). (40) שֶׁמֶן עַד דְּהֵיִינוּ אִם הָעֵסֶק יֵשׁא רוּחַ - יִקְבַּל בְּעַל הַמְּעוֹת חֵלֶק כְּפִי שֶׁהִתְנֵן, וְאִם יִהְיֶה הַפְסֵד, אַחֲרִיתוֹ הַהַפְסֵד עַל הַמַּתְעַסֵּק בְּלִבּוֹ (הַשּׁוּוֹה לְמַעַל פ"ד ה' יד). וְזֶה שֶׁכָּתַב "קְרוֹב**

בְּתוֹר עֵיסָקָא, דְּהֵיִינוּ שֶׁמִּקְבַּל הַמְּעוֹת לְבַדּוּ יִהְיֶה נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן, וּבְעַל הַמָּמוֹן יִקְבַּל חֵלֶק מִהֲרוּחוֹ (רֹאה פ"ו מֵהַל' שְׁלוּחִין וְשׁוֹתְפִין ה' א וְה"ב, וְהַלֵּן הָעֵרָה מ"ב). (40) שֶׁמֶן עַד דְּהֵיִינוּ אִם הָעֵסֶק יֵשׁא רוּחַ - יִקְבַּל בְּעַל הַמְּעוֹת חֵלֶק כְּפִי שֶׁהִתְנֵן, וְאִם יִהְיֶה הַפְסֵד, אַחֲרִיתוֹ הַהַפְסֵד עַל הַמַּתְעַסֵּק בְּלִבּוֹ (הַשּׁוּוֹה לְמַעַל פ"ד ה' יד). וְזֶה שֶׁכָּתַב "קְרוֹב

12 אותן⁶⁴ מלוה; שָׁמָּא יָמוּת, וְנִמְצָא הַשָּׁטֶר בְּיַד
13 הַיּוֹרֵשׁ, וְגִזְבָּה בּוֹ אֶת הָרִבִּית⁶⁵.

(58) בקרקע על יסוד שותפות, דהיינו ששניהם נושאים ונותנים בממון השיתוף (רבינו בהל' שלוחין ושותפין שם).
(59) על יסוד עיסקא, דהיינו שאחד בלבד (מקבל המעות) נושא ונותן בממון השיתוף (שם), בדרך שהתירו חכמים כמבואר בה"ח. (60) אומדן הרווח. (61) כחלקו בעסק או בשותפות. (62) ובעל המעות לא יאמין לו, ויגבה ע"פ שטר, כפי הנקוב בו (שם סח.). (63) או קרקע (כסף משנה). (64) אפילו הקרן בלבד. (65) שם, כלומר שמא יהיה הפסד ועל בעל המעות לישא חלקו בהפסד של הקרן, והיורש - שאינו יודע את התנאי שביניהם שהמוריש ישא חלק בהפסד, יגבה כל הקרן ללא ניכוי ההפסד ונמצא בא לידי גביית ריבית.

14 יא. אֲסוּר לְהַקְדִּים הָרִבִּית אוּ לְאַחֵר אוֹתָהּ⁶⁶. בְּיָצֵד ?
15 נָתַן עֵינָיו לָלוּת מִמֶּנּוּ, וְהָיָה מְשַׁלֵּחַ לוֹ סְבִלּוֹנוֹת⁶⁷
16 בְּשִׁבְלֵי שְׁיִלְהוּ⁶⁸ - זוּ הִיא רִבִּית מְקֻדָּמָה. לָוֶה מִמֶּנּוּ
17 וְהַחֲזִיר לוֹ מְעוֹתָיו⁶⁹, וְהָיָה מְשַׁלֵּחַ לוֹ סְבִלּוֹנוֹת
18 בְּשִׁבְלֵי מְעוֹתָיו שֶׁהָיוּ בְּטָלִין אֲצֵלוֹ - זוּ הִיא רִבִּית
19 מְאַחֶרֶת. וְאִם עֶבֶר וְעֵשָׂה כֵּן - הָרִי זֶה אֲבָק רִבִּית⁷⁰.

(66) שם עה: (67) דורונות, מתנות. (68) רבינו כתב בלשון נסתר (כנוסחת המשנה בירושלמי, שלא כנוסחת המשנה בבבלי "בשביל שתלונוני" - בלשון נוכח) ומשמע שאפילו לא פירש את כוונתו בשליחות הסבלונות, אלא משלחו סתם - אסור ('טור' ו'בית יוסף' יורה-דעה ס"קס).
(69) כנוסחת הירושלמי, ונוסחת הבבלי: "ואומר לו בשביל מעותיך" (ראה הערה הקודמת). (70) ואינה יוצאה בדיינים (שם סב:).

20 יב. מִי שֶׁלֹּוה⁷¹ מִחֲבֵרוֹ, וְלֹא הָיָה רָגִיל מְקַדֵּם
21 לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם - אֲסוּר לְהַקְדִּים לוֹ שְׁלוֹם, וְאִין
22 צְרִיף לִזְמַר שִׁקְלָסוֹ בְּדָבָרִים אוּ יִשְׁפִּים לְפִתְחוֹ⁷²;
23 שְׁנֵאמַר: נִשְׁפָּה כָּל דָּבָר - אֶפְלוּ דְבָרִים אֲסוּרִים⁷³. וְכֵן
24 אֲסוּר לוֹ לְלַמֵּד אֶת הַמְּלוּוֶה מְקָרָא⁷⁴ אוּ גְמָרָא⁷⁵ כָּל
25 זְמַן שְׁמְעוֹתָיו בְּיָדוֹ, אִם לֹא הָיָה רָגִיל בָּזֶה מְקַדֵּם;
26 שְׁנֵאמַר: נִשְׁפָּה כָּל דָּבָר⁷⁶.

(71) שם עה: (72) לשאול בשלומו (השווה ברכות יד.).
(73) כלומר, אפילו דיבור בלבד. (74) בחנם - אפילו במקום שהחמירו על עצמם, שלא ליקח שכר על לימוד מקרא (ראה פ"א מהל' תלמוד תורה הל' ז). (75) אע"פ שמצד הדין אסור ללמד בשכר כמבואר (בהל' ת"ת שם). (76) כלומר, אפי' הנאת דיבור בלבד - אסור.

27 יג. הַמְּלוּוֶה אֶת חֲבֵרוֹ - לֹא יֹאמַר לוֹ: דַּע⁷⁷ אִם כָּא
28 אִישׁ פְּלוֹנִי מִמָּקוֹם פְּלוֹנִי. כְּלוּמָר⁷⁸, שֶׁתִּכְבְּדוּ
29 וְתֹאכִילוּ וְתִשְׁקְהוּ בְּרֵאוּי⁷⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזֶה.

(77) תתוודע (שם עה: וכנוסחת המשנה שבירושלמי).
(78) כך כוונת המלוה באומרו: "דע וכר". (79) דברי רבינו

לשכר ורוחק להפסד" לאו דוקא, כי הוא-הדין אפילו ניתן למחצית שכר, דהיינו על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד - אסור, אלא-אם-כן ניתן לו שכר עמלו של כל יום, כמבואר לקמן הל' ט (ועיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (41) שעובר על דברי חכמים (רבינו יהונתן ב'שיטה מקובצת' שם). ונראה שהכוונה שזה הוא ממדת הרשעים, וכן הוא הנוסחא בתוספתא (ב"מ פרק ד:): "זו מדת רשעים", על-דרך שאמרו באבות (פ"ה משנה י') שלי שלי, ושלך שלי - רשע. (42) בסתם, ולא התנו ביניהם שום תנאי חלוקה. (43) שנתבאר בפ"ו מהל' שלוחין ושותפין הל' א, ב, שבעל הממון צריך ליתן למתעסק שכר עמלו של כל יום מימי השותפות כפועל בטל (ראה הלכות שכירות פ"ד הל' ט). ואם לא רצה ליתן שכר עמלו, תיקנו חכמים שיהיה חלקו ברווח של המתעסק יותר מאשר חלקו באחריות ההפסד, היינו אם יש שם רווח יטול המתעסק שני שלישי הרווח ובעל המעות שלישי, ובמקרה של הפסד - נושא המתעסק בשליש ובעל המעות בשני שלישים. וטעם הדבר, לפי ש"תיקנו חכמים שכל הנותן מעות לחבירו להתעסק בהם, יהיה חצי הממון בתורת הלוואה, וחציו האחר בתורת פקדון, ולפי תקנה זו אי-אפשר שיהיה השכר או ההפסד של כל הממון לאמצע בשוה, שאם אתה אומר כן, נמצא בעל הממון נוטל שכר חצי מעותיו שהם פקדון ואינו עושה כלום, אלא זה המתעסק טורח לו בחצי של פקדון מפני מעותיו שהלווהו ונמצא באים לידי אבק ריבית" (רבינו שם הל' ב). (44) היינו שחלקו ברווח פחות משליש שתיקנו חכמים (עיין ריטב"א ב'שיטה מקובצת' שם). (45) שם, והשווה למעלה הערה מ.

1 ט. אִין מוֹשִׁיבִין⁴⁶ חֲנוּנִי⁴⁷ לְמַחְצִית שְׁכָר⁴⁸, וְלֹא יִתֵּן
2 מְעוֹת לְקַח בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁹ לְמַחְצִית שְׁכָר, וְלֹא בְּיָצִים
3 לְהוֹשִׁיב תַּחַת הַתְּרַנְגּוּלִין שְׁלוֹ⁵⁰ לְמַחְצִית שְׁכָר⁵¹,
4 וְאִין שְׁמִין⁵² עֲגָלִים וְסִיחִין⁵³ לְפִשְׁמֵן לְמַחְצִית
5 שְׁכָר⁵⁴, אֲלֵא אִם כֵּן נָתַן לוֹ שְׁכָר עֲמָלוֹ וּמְזוֹנוֹ⁵⁵. אוּ
6 יְהִי רוֹחַ הַמִּתְעַסֵּק יוֹתֵר עַל הַפֶּסֶדוֹ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָו⁵⁶
7 בְּעֵינֵן הַשְּׁתַּפּוֹת⁵⁷.

(46) שם סח. (47) למכור פירותיו. (48) על יסוד חלוקה שווה של הרווח וההפסד. (49) במקום הזול (שם). (50) של מקבל הביצים, ועליו יהיה לטפל בגידול האפרוחים. (51) של רווח האפרוחים, מה שיהיו שווין יותר על דמי הביצים. (52) כמה הם שווים עתה, וימסרם לרועה לפטמם. (53) חמורים צעירים (רבינו בפירושו ב"ב עה:). (54) של שבח הפיטום. (55) כלומר, עמלו של חנוני ולוקח פירות, ושכר עמלו ומזונו של בעל התרנגולים והרועה, שמוציאים למזון האפרוחים והעגלים נוסף על עמלו. (56) בהל' שלוחין ושותפין שם (וראה ביאורו למעלה הערה מב). (57) על יסוד עיסקא.

8 י. הַמִּשְׁתַּתֵּף⁵⁸ עִם חֲבֵרוֹ בְּמְעוֹת אוּ בְּקָרְקַע, או
9 הַנּוֹתֵן לוֹ עֵסֶק⁵⁹ - לֹא יִצְרֹף הַשְּׁכָר⁶⁰ עִם הַתְּרַנְגּוּלִין⁶¹;
10 שְׁמָא לֹא יְהִיָּה שֵׁם שְׁכָר⁶², וְנִמְצָאוּ בְּאִין לִידֵי רִבִּית.
11 וְכֵן לֹא יִתֵּן לוֹ מְעוֹת⁶³ בְּתוֹרַת עֵסֶק אוּ שְׁתַּפּוֹת וְיִכְתֹּב

החטים בתשעים, אבל כשהתנה - אסור (מגיד-משנה).
97) על-מנת שיאכל פירותיה כל זמן שלא יפרע הלוח חובו, ודעת רבינו שאין זה ריבית קצוצה אלא אבק ריבית שאינה יוצאה בדיינים (לקמן פ"ו ה"ז). 98) מצד הדין משכנתא כשכירות היא, והרי זה כשוכר וחוזר ומשכיר להמשכיר ביותר - שמותר (שם סח). "ולא כחכירי נרשאי", ומפרש רבינו שאיסורו מפני הערמה, אבל דעת רש"י שזהו ריבית גמור (עיין מגיד-משנה).

טז. אסור⁹⁹ להשפיר¹⁰⁰ דינרין. שאין זה דומה
למשפיר את הכלי, שהכלי חוזר פצעמו¹⁰¹, וזה
מוציא אלו ומביא דינרין אחרים, ונמצא זה אבק
רבית¹⁰².

99) שם סט: (100) שאינו אומר בלשון הלוואה אלא בלשון שכירות. (101) ואין השוכר נושא באחריות הפחת, מחמת מלאכה. (102) מדברי רבינו נראה, שאינו אסור אלא במשכיר על דעת הוצאה, אבל אם משכיר על דעת שיעמדו אצלו ויחזירם בעין, כגון ששכרם להתנאות בהם - הרי זה כמשכיר כלי ומותר, וכן שנינו בתוספתא ב"ד פ"ד (מגיד-משנה).

יז. מלך¹⁰³ שהיו דינריו, שכל מי שיתן המס¹⁰⁴
הקצוב על כל איש ואיש על ידי¹⁰⁵ זה שלא נתן
ישתעבד בו, ונתן על ידו דינר, אף על פי
שמשתעבד בו יתר מדינר - הרי זה מתר¹⁰⁶. וכן כל
פיצא בזה.

(103) "שמטבעו יוצא באותן הארצות, שהרי הסכימו בני אותה הארץ וסמכה דעתם שהוא אדוניהם והם לו עבדים" (רבינו פ"ה מהל' גזילה הל' יח). (104) מס גולגולת. (105) בעד, עבור. (106) שאין זה הלוואה אלא כמכר - שדין המלך דין הוא (דינא דמלכותא דינא. עיין ב"מ עג:). ומפרש רבינו שהשאלה בגמ' שם נוגעת באיסור ריבית ובאיסור ההשתעבדות בישראל יותר מדאי - ופשטות להיתר בשניהם (השווה רבינו הל' גזילה שם, ובפ"א מהל' עבדים הל' ח. וראה השגת הראב"ד בהל' עבדים שם - "מרכבת המשנה").

פרק נשייו

1) מבאר דין מלוה סלע בחמישה דינרין, או סאתיים בשלוש, ודין מלוה והתנה לדור בחצירו, ודין מוכר באסמכתא שהפירות שאכל ריבית הם, ודין מלוה חבירו שלא ימשוך עבדו שיעבוד אצלו. ולא ידור בחצירו חנים, ודין מלוה על השדה ואמר לו אם לא תחזיר לי עד זמן ידוע הרי היא שלי, ודין מוכר בית או שדה ואמר כשהיו לי מעות תחזירם לי, ודין משכונה בניכוי או בלא ניכוי.

א. המלוה את חברו סלע² פחמשה דינרים, או
סאתים חטים בשלש, או סלע בסלע וסאה, או שלש
סאין בשלש סאין ודינר, כלל של דבר: כל הלואה
בתוספת כל שהי³ - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה
בדיינים⁴. וכן המלוה את חברו, והתנה עמו⁵ שידור
בחצירו חנם⁶ עד שיחזיר לו הלואתו, או שישכר

תמורה לכאורה. אם כן, שכוונתו להאכילו ולהשקותו - הרי זה ריבית ממון גמור, ולמה כללו רבינו בקבוצת ההלכות האסורות משום ריבית דברים? וכבר תמה על כך ב'בית יוסף' יורה-דעה ס"י קס. ראה מה שכתב בזה הט"ז בס"ק קס"ה. ברם, איני רואה כל הכרח לפרש דברי רבינו שהמדובר על אכילה ושתיה בחנם, אלא כוונתו כשהוא מארחו תמורת כסף, ואעפ"כ אסור משום ריבית דברים, שהוא מארחו ע"פ הוראת ובקשת המלוה (השווה 'ספרי' דברים רסב, "לך לשאל בשלום פלוני").

יד. יש דברים שהן כמו רבית⁸⁰, ומתירין. ביצד?
לוקח אדם⁸¹ שטרותיו של חברו⁸² בפחות⁸³ ואינו
חושש⁸⁴. ומתיר לאדם לתן לחברו דינר, כדי שילווה
לפלוני מאה דינרין; שלא אסרה תורה אלא רבית
הבאה מן הלואה למלוה⁸⁵. וכן אומר אדם לחברו:
הא לך דינר זה ואמר לפלוני שילוני, שלא נתן אלא
שכר אמירה⁸⁶.

(80) נראין כריבית - שממונו מתרבה. (81) תוספתא ב"מ פ"ד ה"ב. (82) שיש לו על אחרים. (83) מהסכום הנקוב בשטר. ודוקא כשהלוקח מקבל עליו אחריות השטר והמלוה, כגון שאם יעני הלוח ולא יהיה לו ממה לפרוע ההפסד ללוקח, אבל אם האחריות היא על המוכר - אין זה מכר אלא הלוואה ואסור, לפי שהוא קרוב לשכר ורחוק להפסד (מגיד-משנה בשם רמב"ן, שו"ע יורה-דעה ס"י קעג סעיף ד). (84) משום ריבית - שלא אסרה תורה אלא ריבית הבאה מלוה למלוה, כמו שמבאר רבינו בסמוך (חסדי דוד על התוספתא שם). (85) ב"מ סט: (86) שם.

טז. יש דברים שהן מתירין, ואסור לעשותן מפני
הערמת רבית⁸⁷. ביצד? אמר לו: הלוני מנה⁸⁸; אמר
לו: מנה אין לי, חטים יש לי במנה; ונתן לו חטים
במנה⁸⁹, וחזר וילקח⁹⁰ ממנו בתשעים⁹¹ - הרי זה
מתר⁹², אבל אסרוהו מפני הערמת רבית. שהרי נתן
לו תשעים ולקח מנה. ואם עבר ועשה בזה - הרי
הוא מוציא ממנו⁹³ מאה⁹⁴ בדין⁹⁵, שאפילו אבק רבית
אין פאנ⁹⁶. וכן מי שהיתה שדה ממשפנת בידו⁹⁷ -
לא יחזר וישפיר אותה לבעל השדה, מפני הערמת
רבית⁹⁸; שהרי זה עומד בשדהו פשהיה, ונותן לזה
שכר בכל חדש בשביל מעותיו שהלוהו.

(87) שם סב: (88) מנה = מאה זוז. (89) כמחיר השער בשוק, והלוקח התחייב לשלם לו מנה. (90) חזר המלוה וקנאן. (91) זוז, ועל הלוח להחזיר לו מנה - דמי ההלוואה. (92) מתורת ריבית, שאין זה אלא כחזור ומוכר במחיר נמוך משער השוק. (93) המלוה מוציא מן הלוח. (94) היינו, כל דמי ההלוואה. (95) כלומר, בית-דין נזקקין להוציא מן הלוח למלוה, שלא כאבק ריבית, שאינה יוצאה בדיינים - לא מלוה למלוה ולא ממלוה ללוה, כמו שיתבאר לקמן פ"ו הל' א. (96) למדו רבינו מלשון הבריייתא שאמרו "שהן מותרין", משמע שאין בזה אפילו אבק ריבית. במה דברים אמורים? כשלא התנה מתחילה שימכור לו את

ריבית (שם). (19) ואם עבר ודר. (20) כדי שלא יעבור על איסור ריבית. (21) ואינה יוצאת בדינין. (22) משום כך אין כאן ריבית קצוצה. ומכאן, שאם התנה עמו בשעת ההלוואה שידור בחצרו (ראה לעיל הל' א) אע"פ שאין החצר עשויה לשכר, ואין דרך בעל החצר להשכיר - הרי זה כשוכרו וריבית של תורה היא ויוצאה בדינין ('בית יוסף' יורה-דעה סי' קסו). (23) הואיל ואבק ריבית הוא, אין צריך לומר אם כבר החזיר ההלוואה שאין ב"ד מוציאם השכר, אלא אפילו אם עדיין לא החזיר החוב ובא לנכות את השכר - אינו מנכה הכל, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (השווה להלן פרק ז הל' א). (24) ע"פ שער השכירות הנהוג באותו מקום - ובתנאי שלא יגיע סכום הניכוי כשיעור לכל החוב, וכמו שמבאר רבינו והולך. (25) דעת רבינו המחלק בין ניכוי חלקי לניכוי מלא צ"ע, שהרי כל מה שאתה מנכה ממנו, אפילו זוו אחד, הרי זה כהוצאה. וכבר תמה בכך הרשב"א (בב"מ דף סז) ועיין 'אבן האזול' מה שכתב בזה. [נראה, שהראב"ד המשיג כאן, פירש נכונה כוונת רבינו, שמנכה לפי מנהג המקום לנכות בממשכן חצירו ואע"פ שהלווה אין דרכו להשכיר חצירו, מפני שזה אבק ריבית, ואעפ"כ אינו מנכה לו כל חובו בהתאם לדברי רב אשי (שם סז). גבי משכנתא: "אכל שיעור זווי וכו' לא מסלקינן ליה בלא זווי" ולכן אין כאן אפילו אבק ריבית. והשגתו של הראב"ד נדחתה ע"י הרב המגיד].

ג. הורו רבותי: שהמלוה את חבירו, ולאחר זמן תבע חובו, ואמר לו הלוה: דור בחצירי²⁶ עד שאחזיר לך חובך - הרי זה אבק ריבית, לפי שלא קצץ בשעת הלוואה; שגאמר: לא תתן²⁷ לו בנשף.²⁸

26 והוא-הדין כל ריבית שהוא (הרמ"א בהגהותיו סי' קסז, ב). (27) כלומר, בשעה שאתה נותן את כספך בהלוואה, לא תתן לו בנשף, הרי שלא הקפידה תורה אלא על הנשך בעד ההלוואה, ולא בעד הרווחת זמן הפרעון (דרשה זו אינה במקורות שלפנינו, וכנראה שרבותיו של רבינו דרשה מעצמם. ולגוף ההוראה, יש סמוכין מסוגיית הגמרא ב"מ סד: עיי"ש, אולם יש חולקים על הוראה זו, וסוברים שגם בעד הרווחת זמן - ריבית קצוצה היא (עיין ראב"ד בהשגותיו, ולחם-משנה כאן).

ד. המלוה את חבירו על השדה, ואמר לו²⁸: אם לא תחזיר לי מכאן עד שלש שנים, הרי היא שלי - הרי זה לא קנה²⁹, מפני שהיא אסמכתא³⁰. לפיכך מנכה כל הפרות שאכל³¹, מפני שהוא רבית של תורה³². אבל אם אמר לו המוכר³³: אם לא אחזיר לך עד שלש שנים, קנה אותה מעכשיו³⁴, והביא לו בתוך שלש - אין לו פרות³⁵; הביא לו לאחר שלש - הרי כל הפרות ללוקח³⁶.

28 המלוה, בשעת מתן מעות. (29) אע"פ שלא החזיר תוך שלוש שנים. (30) שהרי לא גמר בלבו להקנותו, לפי שדעתו עדיין סומכת שמא יהיו לו מעות לשלם בזמן הקבוע

1 ממנו בפחות⁷, וקצב הדבר, שפוחת לו מן השכר עד שיחזיר לו הלוואתו, או שממשכן פידו מקום שפרותיו מצויין בעת ההלוואה, כגון שממשכן חצירו⁸ על מנת שידור בו בחנם - הרי זו רבית של תורה, ויוצאה בדינין. וכן המוכר שדה⁹ או חצר באסמכתא¹⁰, הואיל ולא קנה הגוף - הרי כל הפרות שאכל רבית, ומחזיר אותן. והוא הדין לכל מי [שלא] קנה קנין גמור מתחלה¹¹, שהוא מחזיר את הפרות; מפני שאם אכל את הפרות - הרי זו רבית¹² של תורה. וכל דבר שהוא אסור משום רבית חוץ מאלו - הרי הוא אסור מדבריהם, גזרה שמה יבוא לרבית של תורה. והוא הנקרא אבק רבית¹³. ואינו מוציא בדינין¹⁴.

(2) בבא-מציעא ס: (3) כלומר, באיזו תוספת שהיא - הן של כסף על הלוואת אוכל הן של אוכל על הלוואת כסף, הן תוספת כל דבר שהוא (ראה סמ"ג קצג, ו'טור' יורה-דעה סי' קסא). וזה לא כהבנת הלחם-משנה בדעת רבינו. (4) שם סא: (ראה למעלה פ"ד הל' ג). (5) בשעת ההלוואה (ראה לקמן הל' ג). (6) שם סד: אע"פ שאין החצר עשויה לשכר (עומדת להשכרה) ואין דרך בעל החצר להשכיר (ראה להלן הל' ב, ובהערה כא). (7) מאשר השער המקובל בשוק. (8) תפס רבינו חצר, בהתאם לדעתו לחלק בין משכנתא של חצר, שהיא ריבית של תורה, ובין שדה וכרם שאינה ריבית אלא מדבריהם, וכמו שיתבאר להלן הל' ז. (9) ראה להלן הל' ז הערה נז. (10) יתבאר להלן הל' ד. (11) יתבאר להלן הל' ה. (12) המתבארים והולכים בהמשך הפרקים הבאים. (13) כלומר, כריבית ולא ריבית ממש, כעין האבק שהוא עפר ואינו עפר ממש. (14) שם סא:

14 ב. המלוה את חבירו - לא ימשך¹⁵ את עבדו כדי שיעשה בו מלאכה, אף על פי שהעבד יושב ובטל¹⁶. ולא ידור בחצירו חנם, אף על פי שאין החצר עשויה לשכר¹⁷, ואין דרך בעל החצר להשכירה¹⁸. ואם דר¹⁹ - צריך להעלות לו שכר²⁰. ואם לא העלה לו - הרי זה אבק רבית²¹, לפי שלא התנה עמו²² שילווה וידור בחצירו. לפיכך²³, אם עדין לא החזיר לו חובו, ובא לנפות שכר החצר שדר בה מן החוב, אם היה השכר פגוד החוב - אינו מנכה לו הכל, אלא כמו שיראו הדינים²⁴. שאם תסלק אותו בלא כלום - הרי זה כמו שהוציא אותו בדינין²⁵, ואבק רבית אינה יוצאה בדינין.

(15) תוקף ומושך לרשותו (שם סד:). (16) ומצד הדין, המעביד עבד של אחר כשהוא יושב ובטל פטור מלשלם (כמבואר בפ"ג מהל' גזילה הל' ז) - כאן אסור, שנראה שמעבידו בתור ריבית. (17) אינה עומדת להשכרה. (18) שאדם אחר הדר בה, פטור מלהעלות שכר (כמבואר בהל' גזילה שם) - למלוה אסור, לפי שנראה שדר בו בתור

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שָׁדָהּ עַל מִנָּה שְׂאֵכָל פְּרוּתֶיהָ כֹּל יָמֵי הַמִּשְׁכָּנָה, 25
אָף עַל פִּי שְׂאֵנֹה מִנְכָּה לֹא כָלוּם - הָרִי זֶה אֶבֶק 26
רְבִית, וְאֵינָה יוֹצֵאָה בְּדִינָהּ. שְׂאֵין הַמִּשְׁכָּן אֶת 27
הַשָּׂדֶה דּוּמָה לְמִשְׁכָּן בֵּית⁵², שֶׁהָרִי אֵין בְּשָׂדֶה פְּרוּת 28
מְצוּיִין בְּעַת הַהֲלוּאָה, וְאֶפְשָׁר שִׁירוּיָהּ וְיָהִי שֵׁם 29
פְּרוּת, וְאֶפְשָׁר שִׁפְסִיד בְּזִרְעָתָהּ וְעֲבוּדָתָהּ, וּלְפִיכָךְ⁵³ 30
הִיא אֶבֶק רְבִית. וְכֵן אֵין הַמִּשְׁכָּנָה דּוּמָה לְמִי שֶׁמָּכַר 31
בְּאֶסְמִכְתָּא⁵⁴; שֶׁהַמּוֹכֵר בְּאֶסְמִכְתָּא לֹא גָמַר 32
וְהִקְנֶה⁵⁵, וְהַמִּשְׁכָּן גָּמַר וְהִקְנֶה גּוֹף זֶה לְפָרוּתוֹ⁵⁶. 33
וְכֵן יֵרָאֶה מִן הַגִּמְרָא⁵⁷, שֶׁהַמִּשְׁכָּנָה אֶבֶק רְבִית, 34
וְאֵין לָךְ לְהַעֲמִידָה⁵⁸ אֲלֵא בְּמִשְׁכָּן שָׁדָהּ, כִּמּוֹ 35
שֶׁהָרִי רְבִית⁵⁹. נִמְצָאתָ לָמַד, שֶׁשָּׁלֹשׁ מִשְׁכָּנוֹת הֵן: 36
מִשְׁכָּנָה שֶׁהִיא רְבִית קְצוּצָה, וּמִשְׁכָּנָה שֶׁהִיא אֶבֶק 37
רְבִית, וּמִשְׁכָּנָה שֶׁהִיא מְתָרָה. כִּיצַד? מִשְׁכָּן לֹא 38
מְקוֹם שִׁפְרוּתוֹ מְצוּיִין תְּדִיר, כְּגוֹן חֲצֵר אוֹ מִרְחֵץ 39
אוֹ חֲנוּת, וְאֶכָּל פְּרוּתֶיהָ - הָרִי זֶה רְבִית קְצוּצָה. 40
מִשְׁכָּן לֹא שָׂדֶה וְכִיצָא בָּהּ, וּבָאוּ שֵׁם פְּרוּת וְאֶכָּל 41
- הָרִי זֶה אֶבֶק רְבִית. וְכֵן אִם מִשְׁכָּן חֲצֵרוֹ וְכִיצָא 42
בָּהּ בְּנִפְּוִי - הָרִי זֶה אֶבֶק רְבִית. מִשְׁכָּן שָׁדָהּ בְּנִפְּוִי 43
- הָרִי זֶה מְתָרָה. כִּיצַד הוּא הַנִּפְּוִי? כְּגוֹן שֶׁהֲלוּהוּ 44
מֵאֶה דִּינָרִין, וּמִשְׁכָּן לֹא בֵּהֶן חֲצֵרוֹ אוֹ שָׁדָהּ, וְאָמַר 45
לֹא הַמְּלוּה: הָרִינִי מִנְכָּה לָךְ מְעָה כֶּסֶף בְּכָל שָׁנָה 46
בְּשֹׁכֵר קָרָע זֶה, כְּדִי שִׁיְהִי כָּל פְּרוּתוֹ שְׁלִי, בְּחֲצֵר 47
וְכִיצָא בָּהּ - אֶסּוּר⁶⁰, וּבְשָׂדֶה וְכִיצָא בָּהּ - מְתָרָה⁶¹. 48

(52) שנתבאר לעיל הל' א שהוא ריבית של תורה.
(53) הואיל והקציצה היא על דבר שאין הרווח ברור.
(54) שנתבאר לעיל הל' ד - ו. (55) נמצא שאוכל פירות של המוכר, בשביל המעות שאצל המוכר בהלוואה.
(56) וברשות המלוה הם גדלים. ועצם ההקנאה של השדה לפירותיו אינה ריבית קצוצה, שהרי לא קצץ עמו על רווח ברור כמו שנתבאר (עיי' חידושי רבינו חיים הלוי, וב'אבן האזול'). (57) ב"מ סב. אמר ליה רבינא לרב אשי, והרי משכנתא בלא נכיתא וכו', ובדינינו (בדיני ישראל) אין מחזיקין ממלוה ללוה (שאבך ריבית הוא). (58) לכאורה דבריו הנ"ל נוגדים מה שמסופר בשמו בדיון מכר באסמכתא (שם סז): עבר רבינא עובדא וחישיב ואפיק (עשה רבינא מעשה וחישיב והוציא הפירות מיד הלוקח), וכן למה ששנינו (שם סד): המלוה את חבירו לא ידור בחצרו חנם וכו' מפני שהוא ריבית, כלומר ריבית של תורה (ועיי' ערכין לא). ואין לסלק סתירות אלו אלא אם נפרש את דברי רבינא בדף סב. במשכנתא של שדה, ונפרש שאין דומה משכנתא של שדה לשל בית, וכן אין המשכנתא דומה לאסמכתא, כמו שנתבאר. (59) כן הוא דעת רבותיו, אבל אצל הראשונים אנו מוצאים ישובים אחרים לסתירות הנ"ל, וכתוצאה מזה - גם דעות שונות בענין משכנתא, ומנאם הגר"א ביור"ד סי' קעב, וראה להלן הל' ת. (60) משום אבך ריבית, ואין זה ריבית קצוצה אע"פ שהוא מנכה פחות מהמקובל בשכירות. והטעם, לפי שלא קצץ בפירוש שמנכה

(ראה הל' מכירה פ"א הל' ב, ו. 31) בינתיים על סמך המכר. (32) הואיל ולא גמר והקנהו, נמצא שמעות המכר הלוואה הם, והמלוה (הלוקח) אוכל פירות בשביל המעות שהלווהו (ב"מ סז. כרבינא, וכן דעת הר"ף ראה לקמן ה"ז). (33) הלווה. והוא-הדין אמר הלוקח (המלוה) אם לא תחזיר וכו' (לחם-משנה). (34) שאין זה אסמכתא - וקנה, שאילו לא גמר להקנותו, לא הקנהו מעכשיו (רבינו הל' מכירה שם). (35) להלוקח, ומנכה כל הפירות שאכל. (36) שם. הואיל ולא קיים התנאי - נמצא שהשדה מכור מלמפרע, לפיכך כל הפירות אפי' של תוך ג' שנים - שלו.

1 ה. המוכר בית או שדה, ואמר המוכר ללוקח:
2 לכשיהיו לי מעות תחזיר לי קרקעי - לא קנה³⁷;
3 וכל הפירות שאכל - רבית קצוצה³⁸, ומוציאין אותם
4 בדינין. אבל אם אמר לו הלוקח מנדעתו³⁹: כשיהיו
5 לך מעות אני אחזיר לך קרקע זה - מתר, והלוקח
6 אוכל פירות⁴⁰ עד שיתחזיר לו מעותיו.

(37) השווה למעלה הל' ד. (38) שם סה: (39) שם. (השווה רבינו הל' מכירה שם הל' יא. ועיי' בכסף-משנה שם). (40) "ואין בזה אבך ריבית, שהרי הלוקח מדעתו חייב עצמו בתנאי זה", והמוכר הסכים למכור גם בלי התנאי (רבינו שם).

7 ו. מכר לו את השדה, ונתן לו מקצת הדמים⁴¹: אם
8 אמר לו המוכר ללוקח: קנה כשעור מעותיך⁴² - כל
9 אחד משניהם אוכל פירות כשעור מעותיו. אמר
10 המוכר ללוקח: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴³
11 מעכשיו - שניהם אסורים לאכל הפירות מיד: המוכר
12 אסור - שמה יביא הלוקח שאר המעות, ונמצאת
13 השדה שלו⁴⁴, ונמצא המוכר אוכל פירות⁴⁵ בשביל
14 המעות שגשגארו לו אצל הלוקח⁴⁶; וכן הלוקח
15 אסור - שמה לא יביא, ונמצא שאכל בשביל מקצת
16 המעות שיש לו אצל המוכר⁴⁷. לפיכך מניחין את
17 הפירות על ידי שלישי עד שינתנו לאחד מהן. אמר
18 לו המוכר: לכשתביא שאר המעות תקנה⁴⁸ - הרי
19 המוכר אוכל פירות עד שיביא הלוקח; ואם אכל
20 הלוקח - מוציאין ממנו⁴⁹. אמר לו המוכר: קנה
21 מעכשיו⁵⁰, ושאר המעות הרי הן חוב אצליך - הרי
22 הלוקח אוכל פירות; ואם אכל המוכר - מוציאין
23 ממנו⁵¹ כל מה שאכל.

(41) מקור ההלכה - בבבא-מציעא שם. (42) מעכשיו, ושאר הקרקע תקנה כשתביא מותר המעות. (43) כל השדה, וקודם שיביא המעות אינו מקנה לו כלום. (44) למפרע, שהרי אמר לו מעכשיו. (45) בינתיים. (46) בהלוואה. (47) בהלוואה. (48) משעת הבאת שאר המעות. (49) שנמצא שאכל בשביל מקצת המעות שיש לו אצל המוכר. (50) קנה כל השדה, מעכשיו. (51) משום שאוכל בשביל המתנת מעותיו.

24 ז. הורי רבותי: שהמלוה את חבירו, ומשכן לו

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) מבאר דין משכונה על קרקע, וסידור משכנתא במקום שמסלקים לזמן ידוע. ודין מרבים על השכר.

א. המלוה את חברו, ומשפן לו את השדה עד זמן קצוב² או עד שיביא לו מעות³ ויסתלק⁴, והיה המלוה אוכל כל פרותיה⁵, אכלו אכל פשעור חובו - אין מסלקין אותו בלא כלום⁶; שאם תסלק אותו בלא מעות - הרי זה כמי שהוציא ממנו בדינין. ואין צריך לומר, שאם אכל יתר על מעותיו⁷ - אין מוציאין ממנו. וכן אין מחשבין משטר לשטר⁸ במשכונא. היתה הקרקע הממשכנת פידו של יתומים, ואכל שעור חובו - מסלקין אותו בלא כלום; אכל יתר על חובו - אין מוציאין ממנו היתר⁹. ומחשבין לו משטר לשטר. כיצד מחשבין משטר לשטר? הרי שהיתה שדה זו ממשכנת לו במאה דינר, ושדה אחרת ממשכנת לו בשטר אחר במאה דינר, ושתי השדות לאדם אחד, ואכל מפרות השדה האחת בחמישים, ומפרות השניה במאה וחמישים - אומרים לו¹⁰: הרי אכלת מן הפרות במאתים, ואין לך כלום. וכאלו השני שטרות שטר אחד ומשכונא אחת¹¹.

(2) שהמלוה לא יוכל לדרוש פירעון החוב לפני הזמן הקצוב. (3) אפילו בתוך הזמן הקצוב. (4) המלוה מן השדה ויחזירו ללווה. (5) באיסור, כמו שנתבאר בפרק הקודם הלכה ז. ודע, שדעת רבינו שאין הבדל בין מקום שמסלקים (שנהגו שהלוה יכול לפרוע את החוב לפני הזמן הקצוב מראש ולסלק את המלוה) ובין מקום שאין מסלקים, ובשניהם אסורה המשכונא משום אבק ריבית (ועיין בגמרא ז:). אבל כמה מן הראשונים דעתם שיש הבדל בין שני המקומות ועיין בלחם משנה בפרק הקודם הלכה ב. (6) בבא מציעא ז: אלא מנכים כפי שיראו הדיינים (ראה שם הלכה ב.). (7) מעות החוב. (8) רבינו מבאר בסמוך כיצד. (9) שם "ובדייתמי אכל שיעור זווי - מסלקין ליה; אכל טפי (יותר מדמי ההלוואה) - לא מפקינן מיניה" (כנוסחת הרי"ף), שלעניין סילוק - יפה כוח היתומים. (10) למלוה. (11) אם הייתה הקרקע של יתומים. אבל בשאר אדם דנים על כל שטר בנפרד ונמצא הלוה מחוייב לשלם לו חמישים דינרים בעד השטר שאכל רק בחמישים, ומההלוואה שבשטר השני מנכים לפי ראות עיני הדיינים וגובה את המותר.

ב. מקום שנהגו¹² לסלק המלוה פל זמן שיביא לו מעות - הרי זה כמו שפרש, ואין צריך לפרש¹³ דבר זה. וכן מקום שנהגו שלא יסתלק המלוה עד סוף זמן המשכונא - הרי זה כמו שפרש. וכל הממשפן סתם¹⁴ - אינו יכול לסלקו עד שנים עשר חדש.

פחות כתשלום בעד ההלוואה. (61) לפי שהרווח אינו ברור, הרי זה כקונה הפירות בזול מפני שאין הרווח בטוח. אבל בחצר שהרווח ברור, נמצא שהזולת הניכיו למטה ממחיר המקובל, כאילו השכירה בפחות, בשכר מותר המעות שהם בהלוואה (ע"פ רש"י שם סד: השווה למעלה ה' א).

ח. הורו מקצת גאונים⁶²: שכל משכונא⁶³ שאין בה נכוי כלל - הרי היא רבית קצוצה. ולא ירדו לעמק הדבר להפריש בין שדה לחצר, ולפיקח נתקשו להן דברי חכמי הגמרא⁶⁴. וכן הורו: שכל משכונא, אכלו בנכוי - אסור⁶⁵ בין בחצר בין בשדה. ואין להם משכונא מתרת אלא בדרך הזאת: כיצד⁶⁶? כגון שהלוהו מאה דינרין, ומשפן לו בהן בית או שדה, והתנה עמו שאחר עשר שנים תחזור הקרקע זו לבעליה חנם - הרי זה מתר לאכל פרותיה כל עשר שנים, אכלו היה שברה שוה אלף דינרים בכל שנה, שאין זה אלא כמי ששכר בפחות⁶⁷. וכן אם התנה בעל השדה עמו: שכל זמן שיביא לו מעות, יחשב לו עשר בכל שנה⁶⁸ ויסלקו ממנה⁶⁹ - הרי זה מתר⁷⁰. וכן אם התנה הלוה⁷¹: שכל זמן שירצה, מחשב לו מה שדר בו, ויחזיר לו שאר הדמים ויסתלק - הרי זה מתר. שאין זה אלא פשכירות, וכל תנאי שבשכירות - מתר, כמו שבארנו.

(62) כן הוא דעת הרי"ף שם. (63) גם של שדה, לפי שגם בשדה הרי זה כשוכרה בפחות בשכר ההלוואה. (64) ראה למעלה הערה נו. ולדעת הרי"ף אין לך להעמיד דברי רבינא (בדף סב.) אלא במשכנתא בדרך שיתבאר לקמן. (65) כרב כהנא ורב פפא ורב אשי (שם ז:). (66) ומשכנתא זו היא המוזכרת בגמרא בשם "משכנתא דסורא". (67) ומותר אפילו בחצר (עייין ב"י סי' קעב), כמו שיתבאר להלן פ"ח ה' ח: שמותר להרבות בשכר הקרקע. (68) ינכה מן ההלוואה עשר עשר דינרים לשנה בעד פירות שאכל. (69) אבל המלוה, אם רצה להחזיר השדה ולגבות מותר המעות - אין שומעים לו, ואפילו אם שטף נהר את השדה ואינה מוציאה פירות - אינו יכול לגבות מנכסים אחרים של הלוה. (70) שאין זה אלא כשכירות - מה שאין-כן בשאר משכנות, שאם רצה המלוה להחזיר השדה - מחזיר וגובה הלוואתו מכל נכסי הלוה - נמצא שהוא שוכר בפחות, מחמת מותר המעות שהם בהלוואה (מגיד-משנה). (71) פיסקא זו כפי שהיא לפנינו צ"ע, שהרי הם הם הדברים שכתב רבינו לפנינו "וכן אם התנה בעל השדה וכו'". ויש נוסחאות שכתוב בהם "התנה המלוה" (וראה פירושו במשנה-למלך ובאור-שמח). בפיסקא זו משמיענו רבינו שזה מותר אפילו בבית, אם כי הרווח ברור. וזה שדקדק רבינו וכתב בבבא הראשונה "בעל השדה", וכאן אומר "מה שדר בו" (כסף-משנה, ועיין ש"ך יורה-דעה סי' קעב, ס"ק ד).

פירעון החוב לפני זמנו והרי זה כמלוה לעשר שנים שאין שביעית משמטת? ותייר, שהמדובר כאן כשהלוה לא פרע בזמנו והגיעה שביעית אחר זמן הפירעון. ומתוך כך יצא לנו שאם אינו יכול לסלקו - אין שביעית שלאחר זמן הפירעון משמטת, משום שהמשכון קנוי למלוה עד פירעון החוב (מגיד משנה). (26) כי בשדה של לוה נפלו ולא זכה בהם המלוה. (27) כדעת רבו הר"י מיגאש בחידושי בבא בתרא קכה. (28) שם, כדרך שגובה מן הקרקע - לפי שהיא קנויה למלוה עד סוף המשכונא. (29) עיין פרק ט מהלכות שמיטה ויובל הלכה ו, ובכסף משנה שם.

ה. אף על פי שמשכונא זו³⁰ אסורה היא ואבך¹⁶ רבית, כמו שבארנו³¹, אפשר שהיה מנהג זה¹⁷ בטעות, או לעובדי פוכבים³², או דרך כל מי שחוטא ומשכן באותה מדינה, הואיל ואבך רבית¹⁸ הולבין אחר המנהג³³. ויש מי שהורה, שזאת¹⁹ המשכונא בנכרי³⁴.

(30) בלי ניכוי בעד הפירות שהמלוה אוכל. (31) בפרק הקודם הלכה ז. (32) כלומר, במשכנתא של הישראל עם העובד כוכבים ואין לפרש שכן נהוג אצל העובדי כוכבים שבאותו מקום, לפי שמנהגי הגויים אינם קובעים בדיני ישראל. (33) ר"ף שם. ואין בית דין נזקקין להוציא. (34) שהיא מותרת - לדעת רבינו, שם.

ו. עובד פוכבים שמשכן חצרו לישראל, וחזר²² העובד פוכבים ומכרה לישראל אחר - אין הממשכן²³ חייב להעלות שכן לישראל מעת שקנה הישראל, אלא דר פחצר בלא שכן³⁵ עד שיחזיר לו העובד פוכבים את המעות שיש לו על חצרו זו; שהרי הוא ברשות הממשכן בדיניהם³⁶ עד שיתן לו מעותיו²⁷ ויסלק.²⁸

(35) שם עג: רש"י שם מפרש, שהמדובר, כשהקונה לא קיבל עליו לפרוע את החוב. ומשמע, שאם קיבל עליו - אסור למלוה לדור בלי שכן, שהרי זה כאילו נוטל שכן הדיור בעד הרחבת זמן הפירעון. וכתב המגיד משנה, שכן גם דעת רבינו, והוא מוסיף, שהרמב"ן והרשב"א סוברים, שאפילו קיבל עליו הקונה - מותר. ראה שם. (36) בדיני הגויים, שדנים את המשכנתא כמכר לזמן.

ז. הממשכן פית או שדה פיד חברו, והיה בעל²⁹ הקרקע אוכל פרותיה³⁷, ואמר לו המלוה: לקשתמכר קרקע זו לא תמכרנה אלא לי בדמים³¹ אלו³⁸ - הרי זה אסור³⁹. ואם אמר לו: אל תמכרנה אלא לי בשויה, ועל מנת פן אני מלוה אותך - הרי זה מתיר⁴⁰.

(37) שם סה: "משכן לו בית משכן לו שדה וכו'". ולדעת רבינו שאין במשכנתא של בית צד היתר אפילו בנכיתא - בהכרח אין לך לפרש הברייתא שנוכר בה "בית" אלא כשהלוה אוכל פירות (מגיד משנה). (38) בסכום כך וכך, וסכום זה פחות משווייה (רש"י שם). (39) שמוכרו בפחות

(12) שם. (13) שמן הסתם על דעת המנהג נעשה. ואם תשאל איך ייתכן שיהיה דבר זה במנהג והרי משכנתא כזו אסורה? שאלה זו שואל רבינו עצמו לקמן (הלכה ה) ומשיב: אפשר שיהיה מנהג זה בטעות וכו'. (14) במקום שנהגו שלא לסלק, ולא התנה עימו על זמן הפירעון (לחם משנה וכפירוש הריטב"א שם) והמגיד משנה והכסף משנה מפרשים, שהמדובר במקום שאין מנהג מקובל וידוע בעניין סילוק המלוה).

ג. מקום שדרך לסלק המלוה כל זמן שירצה¹ הלוה, והתנה עמו המלוה¹⁵ שלא יסלק עד סוף² זמן המשכונא - הרי זה אינו יכול לסלק¹⁶. היה³ המנהג שאין המלוה מסלק עד סוף זמנו, וקבל⁴ המלוה עליה¹⁷ שייסלק בכל עת שירצה לו מעותיו⁵ - הרי זה צריך לקנות¹⁸ מידו על כך.⁶

(15) בשעת מתן מעות (שם, ורש"י). (16) שכשם שאדם מתנה תנאי בשכירות כך מתנה במשכונא. (17) מדעת עצמו. (18) שם, בקניין סודר, שאם לא קנה ממנו, כיוון שמנהג המקום שלא לסלק, והלוה הוא המעוניין להתנות על כך - אין זה לטובת עצמו. ואם המלוה התנה, אלה דברים בעלמא, ויכול לחזור בו (בית יוסף יורה דעה סימן קעב. השווה פרק י"א מהלכות מכירה הלכה ו ובכמה מקומות שם).

ד. המשכונא¹⁹, במקום שמנהגם לסלק המלוה בכל⁷ עת שירצה²⁰ מעותיו - אין בעל חוב של מלוה²¹ גובה ממנה²² פדרך שגובה מן הקרקע²³; ואין⁸ הבכור נוטל בה פי שנים²⁴; ושביעית משמטתה²⁵. ובשמשלק אותו - אינו נוטל אפילו פרות שפשלו¹¹ ונפלו לארץ²⁶. ואם הגביה אותן קדם שייסלקו -¹² קנה אותן. ומקום שאינו יכול לסלקו עד סוף זמנו²⁷ -¹³ בעל חוב גובה הימנו²⁸; והבכור נוטל בה פי¹⁴ שנים; ואין השביעית משמטתה²⁹.¹⁵

(19) שם סז: (20) הלוה. (21) שהמלוה הזה לוה ממנו. (22) מיורשי המלוה. (23) הואיל והלוה יכול לסלקו בכל עת, אין לאביהם קניין בגוף הקרקע אלא לשיעבוד הפירות ודינו כדין מטלטלין. ומטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל חוב של אביהם כמו שיתבאר (פרק יא הלכה ז). (24) אמרה תורה (דברים כא, ז). שהבן הבכור יורש חלק כפול בנכסי אביו מחלק הבנים האחרים ומשמיענו כאן שאינו נוטל אלא בנכסים המוחזקים - שהם ברשות אביהם, ולא במלוה שיש לו על אחרים (כמבואר להלן פרק ג מהלכות נחלות הלכה א, ה). והקרקע הממושכן בידו אינו קנוי לו שהרי הלוה יכול לסלקו בכל עת שירצה. (25) שאין דינה כדין כל משכון שאינה משמטת (כמבואר למעלה פרק ג הלכה ה), לפי שלא אמרו המלוה על המשכון אין שביעית משמטת אלא במשכון שאין הלוה יכול לסלקו, אבל בנידון שאם רצה מסלקו בכל עת - הרי הוא ככל מלוה שבשטר. [הרשב"א הקשה: למה משמטת כשהלוה יכול לסלק? הלא המלוה אינו יכול לדרוש

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

למעלה בהלכה ח בהיתר החצר - מותר גם באדם, כיצד? שכן פועל לשנה, ואמר לו הפועל: אם תשלם מעכשיו - הרי שכרי עשר סלעים, ואם של חודש בחודש - הרי שכרי סלע בכל חודש, כי כלל זה ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, גם באדם אמור (מגיד משנה). (54) יוצא מתוך מה שיתבאר בסמוך (הלכה יא) "לא יאמר לו נכש עימי, ואעזור עימי".

23 יא. מתר⁵⁵ לאדם לומר לחברו: נפש עמי היום
24 ואנפשי עמך למחר, עדר עמי היום ואעדר עמך
25 למחר. אבל לא יאמר לו: נפש עמי ואעדר עמך⁵⁶,
26 עדר עמי ואנפשי עמך. כל ימי גריד⁵⁷ - אחת⁵⁸, וכל
27 ימי רביעה⁵⁹ - אחת. ולא יאמר לו: חרש עמי
28 בגריד, ואני אחרש עמך ברביעה; שהרי טרח
29 התרישה בימות הגשמים⁶⁰ יתרי⁶¹. וכן כל פיוצא
30 בזה.

(55) שם עה. (56) לזמן פלוני, מפני שפעמים מלאכה זו קשה מזו ונמצא שבשביל המתנת שכר עבודתו מקבל עליו לפרוע במלאכה קשה. (57) ימות החמה. גריד, לשון יובש כמו שאמרו בבראשית רבה (סוף פרק לו) על הפסוק "יבשה הארץ" (בראשית ח, יד): נעשית כגריד. (58) דין אחד להם כלומר ואומר אדם לחבירו נכש עימי ביום זה של גריד ואנכש עימך ביום פלוני של גריד - ואין לחוש שמא יום אחד ארוך מחבירו, שאין דרך בני אדם להקפיד בכך. (59) ימות הגשמים. רביעה, מלשון ובהמתך לא תרביע (ויקרא יט, יט) שהגשם רובע (מפרה) את הקרקע (תענית ו:). (60) כשהשדה לחה. (61) מאשר ימי הגריד.

31 יב. השוכר את הפועל⁶² בימי החורף לעשות עמו
32 בימי הקיץ⁶³ בדינר בכל יום, ונתן לו השכר⁶⁴, והרי
33 שוכרו שוה בימי החורף סלע בכל יום - הרי זה
34 אסור, מפני שנראה כמלוה אותו היום כדי שיוזיל
35 לו בשכרו. אבל אם אמר לו: עשה עמי מהיום⁶⁵
36 ועד זמן פלוני בדינר בכל יום, אף על פי ששוה
37 שוכרו סלע בכל יום - הרי זה מתר; הואיל והוא
38 מתחיל לעשות מעתה - אינו נראה כנוטל שכר
39 מעותיו, שהקדים ונתן לו בשכרו⁶⁶.

(62) בבא בתרא פו. ואינו מתחיל תיכף לעבוד.
(64) בשעה ששכרו ולפני התחלת העבודה. (65) והוא מתחיל לעבוד בו ביום. (66) אלא כמי ששכר בפחות, והרי זה דומה לדין שנתבאר למעלה בהלכה ח.

פרק שמיני

(1) מבאר שאין מרבין על המכר, ודין מכירת פירות בזול לפני הבשלתם, ודין קוני זמורות ודין שומרי השדות, ודין שמותר לאדם לומר הא לך מאתיים וזו דמי חביות יין ואם יחמיצו תפסיד, ודין קונים בתשרי ואין נוטלים עד טבת, ודין משכיר ספינה ונשברה, ודין קבלת נכסי צאן ברזל, ודין השכרת תרנגולת להושיבה על ביצים.

40 א. אסור להרבות על המכר². כיצד? המוכר לחברו

מחמת ההלוואה. (40) שם. ואם תשאל היאך קונה השדה והרי אסמכתא היא - בהכרח המדובר פה, באמר מעכשיו וקנו מידו וכמו שמבואר בדברי רבינו בפרק ח מהלכות מכירה הלכה ז, כ. ואמנם לא ביאר רבינו בבאן תנאים אלו, לפי שאינו דן כאן אלא במה שנוגע לאיסור ריבית והיתור (עיין ראב"ד, מגיד משנה).

1 ח. מתר להרבות בשכר הקרקע⁴¹. כיצד? השכיר לו
2 את החצר ואמר לו: אם מעכשיו אתה נותן לי, הרי
3 היא לך בעשר סלעים בכל שנה; ואם תתן שכר
4 חדש בחדש, הרי היא בסלע בכל חודש - הרי זה
5 מתר⁴².

(41) שם סה. (42) והטעם בזה אמרו בגמרא (שם) על פי הכלל ששכירות אינה משתלמת אלא לבסוף (בסוף זמן השכירות). נמצא, כשאומר לו: "אם חודש בחודש הרי הוא בסלע", אין זה תוספת בשביל המתנת דמי השכירות - כי הרי עדיין לא הגיע זמן גבייתו - אלא שכך הוא שער השכירות בשוק. וזה שאומר לו "אם מעכשיו הרי היא בעשר סלעים" מוזיל הוא אצלו מפני הקדמת המעות ומשכירו בפחות. ודווקא בשכירות, אבל על המכר אסור להוסיף כמו שיתבאר לקמן פרק ח הלכה א.

6 ט. המשכיר⁴³ שדה לחברו בעשרה פורים לשנה,
7 ואמר לו: תן לי⁴⁴ מאתיים וזו שאפרגס בהן את
8 השדה⁴⁵, ואני אתן לך שנים עשר כור בכל שנה -
9 הרי זה מתר; מפני שאם יפרגס את השדה בדינרין
10 אלו, יהיה שכרה⁴⁶ יתרי⁴⁷. וכן אם השכיר לו חנות
11 או ספינה בעשרה דינרין בשנה, ואמר לו: תן לי
12 מאתיים וזו שאבנה בהן חנות⁴⁸ זו ואצירנה
13 ואצירנה⁴⁹, או אתמן בהן ספינה זו וכלי תשמישיה,
14 ואני אעלה לך שנים עשר דינר בכל שנה - הרי זה
15 מתר⁵⁰. אבל אם אמר לו: תן לי מאתיים וזו כדי
16 להתעסק בהן בחנות, או אוציאם בסחורה⁵¹ של
17 ספינה, או אשכר בהן מלחין, ואני אעלה לך בשכר
18 - הרי זה אסור⁵².

(43) שם סט: (44) כלומר, הלוויני. (45) בזיבול, ניכוש וחרישה וכו'. (46) הרינוח (הפירות) שתוציא השדה. (47) והרי, שער חכירת שדה משובחת, גבוה מאשר שדה זיבורית. (48) נראה שצריך להיות "החנות". (49) כדי למשוך את עין הקונה. (50) שם, מפני שאם ישפץ את החנות או יתקן את צרכי הספינה - יהיה שכרה יתור. (51) לשם הובלתה בספינה ממקום למקום. (52) שם, מאחר שאינו משקיע המעות בגוף החנות או הספינה - הרי תוספת השכר בשביל המתנת המעות.

19 י. אסור להרבות בשכר האדם⁵³. כיצד? לא יאמר
20 לו: עשה עמי היום מלאכה זו שהיא שוה כסף,
21 ואני אעשה עמך בשבוע אחר מלאכה שהיא שוה
22 שתיים⁵⁴.

(53) וכדוגמא שמבאר רבינו והולך. אמנם בדרך שנתבאר

למכרה כמו שתראה החזירה לי - הרי זה מתר, אף
על פי שאם אברה או נגבה או החמיצה תהיה
ברשות הלוקח²¹.

(14) שם סה. "טרשא דרב חמא" (מגיד-משנה, בלשון
"אולי", ועיין 'ספר התרומות' שער מו חלק ד, לג).
(15) ממתין לו בפרעון המעות עד הקיץ, כששער היין עולה,
שהיין מתייקר בקיץ. (16) כלומר, והתנו ביניהם.
(17) כגון אם תאבד או תשבר. (18) נמצא שדמי היין אינם
בהלוואה אצלו כל זמן שלא מכרה, ואם רצה הלוקח ממתין
עד הקיץ ומוכרה בשנים או ביותר, ואם הוא מוכרה בשער
הזול - הרי הוא עצמו אשם בהפסדו. (19) קטע זה "ואם
לא מצא למכרה ולהרויח בה, היה לו להחזירה לבעלים"
נשתרבה כאן בטעות, ומקומו לקמן בסוף ההלכה (ראה
הערה כ). (20) והיא שוה עתה דינר. (21) כאן צריך
לגרוס הקטע שלמעלה "שאם לא מצא למכרה ולהרויח בה,
היה לו להחזירה לבעלים" והוא נתינת טעם למה מותר
אפילו כשהאחריות על הלוקח, ומסביר רבינו לפי שהיה לו
להחזירו לבעלים, ואם כן דינו ככל סרסור שנתבאר בפ"ז
מהל' שותפין. ובבבא הראשונה המדובר, כשאנו יכול
להחזירה ולכן התירו רק שהאחריות על המוכר (ש"ך י"ד
סי' קע"ס"ק כט, ועיין בלחם-משנה כאן, ובב"ח ו' פרישה'
שם, וראה השלמות).

ד. היו לו פרות, שאם ירצה²² למכרן בשוק ולקח
דמיהן מיד, מוכרן בעשרה²³; ואם תבע²⁴ אותן
הלוקח לקנותן ויתן המעות מיד, יקנה אותן בשנים
עשר²⁵ - הרי זה מתר למכרן בשנים עשר עד שנים
עשר חדש²⁶; שאפילו הביא זה²⁷ מעותיו עתה,
בשנים עשר הנה קונה אותן²⁸. וכן כל פיוצא בזה.

(22) יציע המוכר. (23) כשהצעת המכר בשוק תבוא מצד
המוכר, צריך יהיה להויל אותו כדי שיקפצו עליהם קונים.
(24) יבקש. (25) כשער הפירות, כאשר ההצעה באה מצד
הלוקח. (26) ואין בזה משום ריבית (ע"פ הירושלמי ב"מ,
פ"ה הל' ו גבי כיתנא דר"ח - מגיד-משנה). (27) הלוקח
המבקש לקנות. (28) הרי ששווי הפירות כך הוא - וזה
שהוא מוכרן בעשר, אין זה אלא מפני שמוזיל המקח ומוכר
בפחות, מסיבת דוחקו למעות (ב"י י"ד, סי' קעג).

ה. אסור לקנות²⁹ פרי הפרדס קדם שיגמר
ויתפשל³⁰; מפני שזה שמוכר בזול עתה, בעשר,
הוא פרי ששנה עשרים ששנים, נמצאת התוספת
בשכיל ההקפה³¹. אבל אם קנה עגל בזול³², ויהיה
אצל הבעלים עד שיגדיל - הרי זה מתר; שהרי אם
מת או פחש - ברשות הלוקח הוא, והפחש והמיתתה
דבר מצוי תמיד³³.

(29) ולשלם תיכף. כרב בב"מ עג. (30) היינו, כשהוא עודנו
בוסר - ולכשיבשל יתנו לו. ובינתיים מטפל המוכר בעיבוד
הפרדס (מגיד-משנה לקמן פ"ט הל' י). (31) ואע"פ שאם
תארע תקלה, כגון ברד או קרה, יהיה הלוקח נושא בהפסד
- לפי שאין גורמי הפסד זה מצויים. "אמנם יש תקנה לזה

קרקע או מטלטלין, ואמר לו: אם מעכשו תתן לי
הדמים, הרי הן שלך במאה; ואם עד זמן פלוני,
הרי הם שלך בעשרים ומאה - הרי זה אבק רבית⁴,
שזה דומה כמי שנוטל עשרים בשכיל שנתן לו
מאה להשתמש בה עד זמן פלוני⁵. וכשיתפגענו⁶
בדין - אינו חייב לתן אלא מה שהיה שנה בשעת
המכר⁷, או יחזיר⁸ ממכרו מיד, אם היה קנים. וכן
אם מכר לו מטלטלין עד זמן פלוני במאה, והיו
שוין בשוק למי שקונה במעותיו מיד תשעים¹⁰ -
הרי זה אסור¹¹; ואינו נותן לו אלא תשעים, או
מחזיר מיד סחורתו, אם היתה קימת.

(2) ב"מ סה. (3) וכך הוא השער בשוק. (4) שהלוקח
מתחייב בנתינת המעות מיד כשעבר המקח לרשותו, נמצא,
שמרבה על המכר בשכיל המתנת מעותיו, מה שאין-כן
בשכירות - שאינה משתלמת אלא לבסוף, מותר להרבות על
השכר כמבואר בפרק הקודם הל' ח. (5) כלומר, שהמתין
לו בפרעון המקח עד זמן פלוני. (6) המוכר, ויתבע מאה
ועשרים. (7) שאבק ריבית אינו יוצא בדיינים, כמו
שנתבאר למעלה בפרק ו הל' א. (8) כלומר, או אם רצה
המוכר לחזור בו - חוזר ונוטל חזרה את הדבר שמכר, אבל
הלוקח אינו חוזר, שכן הלוקח גמר לקנותו, אפילו על דעת
מאה ועשרים (לחם-משנה, ועיין משנה-למלך).
(9) שישלם לו לאחר זמן מסוים. (10) אפילו אם מכרו
בסתם, ולא פירש אם עד זמן פלוני מאה, ואם מעכשיו
תשעים. (11) לפי שנראה כריבית. רב נחמן שם מתיר
בסתם, ורבינו לא פסק כמותו, מפני שבגמרא שם אמרו:
הלכתא כרב חמא, והלכתא כרבי אלעזר, ולא אמרו הלכתא
כרב נחמן. כתב רבינו "מכר לו מטלטלין", לפי שבקרקע
שאין לו אונאה (כמבואר בפ"ג מהל' מכירה הל' ח) - כל
שהוא דרך מקח וממכר, וגם לא אמר אם מעכשיו כך וכך
ואם לזמן פלוני כך וכך - אינו נראה כריבית - ומותר
(מגיד-משנה).

ב. הלוקח¹² מחברו חפץ בשוה¹³ על מנת שיתן לו
מפאן ועד שנים עשר חדש - הרי זה רשאי לומר
לו: תן [לי] מיד בפחות, ואינו חושש משום רבית.

(12) תוספתא ב"מ פ"ו ה"ד. (13) אבל ביותר משווי אסור,
כמו שנתבאר בהלכה הקודמת. וביבית יוסף י"ד קעג
מבאר שהתירו רק כשהלוקח קנה את החפץ תחילה ואח"כ
אמר המוכר שיקח פחות אם ישלם לו מיד. ראה 'חסדי דוד'
על התוספתא.

ג. חבית של זין¹⁴ שהיא שנה עתה דינר, ומכרה לו
בשנים עד הקיץ¹⁵, על מנת¹⁶ שאם תארע בה
תקלה¹⁷ הרי היא ברשות המוכר עד שימכרנה
הלוקח¹⁸ - הרי זה מתר; שאם אברה או נשברה -
אינו משלם כלום, ואם לא מצא למכרה ולהרויח
בה - הנה לו להחזירה לבעלים¹⁹. וכן אם מכרה לו
בשנים²⁰, ואמר לו: היתר על שנים יהיה שוכרה
בשכיל שאתה מטפל למכרה, ואם לא תמצא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 מִתֵּר; שְׁהִירי בְּרִצּוֹנוֹ הוֹסִיף לוֹ, וְאֵלּוֹ רָצָה - לֹא
22 הוֹסִיף, שְׁהִירי לֹא הָיָה שָׁם תִּנְאִי⁵¹.

(49 שם עג: (50 מרצונו - לשם מתנה. (51 על התוספת
(ועיין לעיל פ"ד הל' י; פ"ה הל' יא, ובלחם-משנה
ובביאורנו שם)

23 י. מִתֵּר⁵² לְאֶדָם לֶתֶן דָּמִי חֲבִית שֶׁל יִינֹ⁵³ לְחִבְרוֹ
24 וְלֹמֵר לוֹ: אִם הִחְמִיצָה מִכָּאן עַד יוֹם פְּלוֹנִי -
25 בְּרִשׁוֹתָּךְ, אֲכָל אִם הוֹזִילָה אוֹ הוֹקִינָה - הִרִי הִיא
26 שְׁלִי; שְׁכִינִין שֶׁקֶבֶל עָלָיו הוֹזַל, הִרִי זֶה קְרוֹב לְשֹׁכֵר
27 וְלֹהֶפְסֵד⁵⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְכֵן מִתֵּר לְאֶדָם⁵⁵
28 לְקִנּוֹת מִחִבְרוֹ בְּתִשְׁרֵי מָאָה פְּדִין שֶׁל יִינֹ⁵⁶ בְּדִינָר,
29 וְאִינוּ נוֹטֵלֵן עַד טֹבָת, וְכִשְׁנוֹטֵלֵן בּוֹדֵק, וּמַחְזִיר
30 הַחֲמִץ וְלֹקַח הַיֵּין הַטּוֹב; שְׁלֹא קָנָה מִמֶּנּוּ אֶלָּא יֵינֹ
31 טוֹב, וְאֵלּוֹ שְׁהִחְמִיצוֹ - מִתְחַלָּה הָיוּ רְאוּיִין
32 לְהַחְמִיץ⁵⁷, אֲכָל לֹא נֹדַע הַדָּבָר עַד אַחֵר הַזְמָן⁵⁸.

(52 שם סד. (53 וציין את החבית שקנה (מגיד-משנה).
(54 אולם אם לא קיבל עליו סיכון הוֹזַל - הרי זה קרוב
לשכר (אם הוקירה) ורחוק להפסד - שהרי אם החמיצה או
הוֹזַלָה יפסיד המוכר - ואסור, כי המוכר הסכים לתנאי
שכזה מפני הקדמת המעות (עיין רמב"ן שם). (55 שם
עג: (56 ואינו בורר את הכדים שהוא קונה, וגם אינו
מתנה עם המוכר "אם החמיצה - ברשותך" ('בית יוסף' סי'
קעג; וראה במפרשי השו"ע שם). (57 היה בהם כבר
קלקול בלתי ניכר. (58 אבל לאחר טבת - לא היו ראויים
להחמיץ, וברשות הלוקח החמיצו, ואם יבדוק אותם
כשנוטלים ויחזיר החומץ, נמצא שבשביל הקדמת המעות
הסכים המוכר להחליף לו את החומץ בין טוב (עיין 'בית
יוסף' ובמפרשי השו"ע שם).

33 יא. מְקוֹם שְׁנֵהֲגוֹ⁵⁹ לְשֹׁכֵר הַסְפִּינָה וְלִטֵּל שְׂכָרָה,
34 וְאִם נִשְׁכְּרָה, שְׁמִין לוֹ מֶה שִׁפְחָתָהּ⁶⁰ וּמִשְׁלֵם⁶¹ יָתֵר
35 עַל שְׂכָרָה - הִרִי זֶה מִתֵּר. וְכֵן מִתֵּר⁶² לְהַשְׁפִּיר סִיר
36 שֶׁל נִחְשֵׁת וּכְפִיּוּצָא בּוֹ, וְנוֹטֵל הַשְׂכָּר וְדָמִי מֶה שִׁפְחָת
37 מִמֶּשְׁקָלוֹ⁶³. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(59 שם סט: (60 בהקבלה למה שהיתה שווה בשעת
שכירה (השווה להלן הל' יג, ובמגיד-משנה). (61 את
הפחת. (62 ואין אנו אומרים: מכיון שקיבל עליו את
הפחת, הרי דמי הספינה הם אצלו בהלוואה, ואם-כן השכר
שהוא משלם הוא תוספת, וכשהשוכר מחזיר לו הספינה
ודמי הפחת מוסיף את השכר - הרי זה כריבית. וטעמו של
דבר אמרו בגמרא (שם), לפי "שלא עשאה דמים מחיים
אלא לאחר מיתה (=שבירה)", כלומר לא עשאה דמים -
לשלם את הפחת אלא של שבירה, אבל לא קיבל על עצמו
אחריות הפחת הבא מחמת שימוש כשהוא מחזירה בחיים
(=בעין) ומחזירה כמות שהיא, והואיל וכך - שאין כל
הפחת באחריות השוכר - אין זה כמלוה אלא כשכירות,
ודבר זה - לקבל עליו אחריות אונסין - מותר בשכירות,
כמבואר בפ"ב מהל' שכירות, הל' ט: "מתנה בעל הפקדון

- שיקנה אילנות הפרדס לפירותיהן של אותה שנה, ויחזיק
בהם מיד לקנותן" (כסף-משנה). וזה שדקדק רבינו בתחילת
ההלכה ואמר: "פרי הפרדס" (השווה לקמן הל' ו).
(32 שם, "מודה רב בתווריי", פירוש, בקונה עגל מן הבוקר
(תווריי=בוקרים). "דנפיש פסידא" (מקרי ההפסד רבים הם
- כנוסחת הר"ח, עיי"ש ב'תוספות'). (33 נמצא שאין
התוספת בשביל ההקפה, אלא בעד אחריות ההפסד
שהלוקח נושא בו.

1 ו. הַנּוֹתֵן מְעוֹת לְבַעַל הַכֶּרֶם עַל הַשְּׂרִיגִים וְעַל
2 הַזְּמֹרוֹת³⁴ לְכַשִּׁיפָּרְתוֹ, שָׁהֵם בָּיָקָר, וְהוּא קוֹנֶה אוֹתָן
3 בְּזוֹל עַד שְׁיִכְּשׁוּ וְיִכְּרְתוּ - הִרִי זֶה צָרִיף לְהַפֵּךְ בָּהֶן³⁵
4 כְּשֶׁהֵם מְחַבְּרִים, שְׁנִמְצָא כְּקוֹנָה³⁶ אֵילָן לְזִמְרוֹתָיו.
5 וְאִם לֹא הָפֵךְ - נִמְצָא הַמְּעוֹת הַלְּזָאָה³⁷, וְהֵן לֹקַחֲחִין
6 בְּזוֹל מִפְּנֵי הַהֶקְפָּה, וְאִסּוּר.

(34 לפני עונת הזימור, כשעודם קטנים (שם: "אמר להו
שמואל להנהו דשבשי שיבשא וכו'" וכפירוש הר"ח הובא
ב'ערוך' ערך שיבשא, וב'תוספות' שם). (35 בקרקע
שתחת הגפנים - בעידור וניכוש (עיין 'ספר התרומות' שער
מ, חלק ד, ועיין ב'בית יוסף' סי' קעג). (36 עכשיו, בשעת
מתן מעות. (37 עד עונת הזמירה.

7 ז. שוֹמְרֵי הַשְּׂדוֹת³⁸ שְׁנוֹתֵינִן לָהֶם חֲטִים בְּשִׁכְרָן³⁹
8 בְּזוֹל⁴⁰ מִן הַגֶּרֶן - כְּשִׁיבּוֹאוֹ לַגֶּרֶן, צָרִיכִין לְהַתְּעֵסֵק
9 עִמָּהֶן בְּמִלְאָכָה בְּגֶרֶן⁴¹, כְּדִי שִׁיחִיו הַחֲטִים הָאֵלּוֹ
10 שֶׁנּוֹטְלוּ בְּסוֹף זְמַן הַשְּׂכִירוֹת⁴². וְאִם לֹא עָשׂוּ כֵךְ -
11 נִמְצָאָת הַשְּׂכִירוֹת⁴³ אֲצֵל הַבְּעָלִים כְּמִלּוֹה, וְזֶה
12 שֶׁלָּקַחוּ בְּזוֹל מִפְּנֵי שְׁאֵחֲרוֹ שְׂכָרָן עַד הַגֶּרֶן.

(38 שם. (39 בעד שמירת הקמה עד הקציר. (40 מאשר
השער בשוק. (41 בדישת התבואה, ובירורה. (42 כי
כאשר הם מסייעים במלאכה בגורן, הרי זה כאילו מלאכתם
נמשכת עד הגורן, נמצא שעתה הגיע זמן תשלום השכירות,
כי השכירות אינה משתלמת אלא לבסוף, ולפיכך אין בזה
כשנותן להם בזול אלא כמי שמוזיל ומוכר בפחות מאשר
השער בשוק. (43 שזמן פרעונה יתכף אחר הקציר.

13 ח. אֲרִיסִין⁴⁴ שִׁיחִיו בְּעַלֵּי הַשְּׂדוֹת מִסְלָקִין⁴⁵ אוֹתָן מִן
14 הַשְּׂדֵה בְּנִיסָן, וְנוֹתֵינִן לָהֶם הָאֲרִיסִין כָּכָל זֶרַע הַמָּרָר⁴⁶
15 אַרְבַּע סָאִין⁴⁷, וְהַנִּיתִּי זֶה אֲרִיסִין בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ עַד אֵיךְ,
16 וְנִטֵּל מֵהֶן שֵׁשׁ סָאִין - הִרִי זֶה מִתֵּר, וְאִין שָׁם
17 רַבִּית⁴⁸.

(44 שם. (45 מאלצים את האריסים לקצור התבואה בניסן
ולהסתלק. (46 שטח של בית כור. (47 שכר החכירות.
(48 כי אין התוספת, שבביל המתנת הארבע סאין, אלא מפני
שמשאיר את התבואה בשדה עד אייר, ובמשך זמן זה
מתבשלת התבואה כל צרכה והיבול גדל ומרוויח האריס.

18 ט. הַלּוֹקַח חֲטִים⁴⁹ אַרְבַּע סָאִין בְּסֻלַּע, וְכֵן הַשְּׂעִר,
19 וְנָתַן לוֹ אֶת הַמְּעוֹת, וְכִשְׁפָּא לְגִבּוֹת אֶת הַחֲטִים
20 לְאַחֵר זְמַן הוֹסִיף לוֹ בְּמִדָּה⁵⁰ וְנָתַן לוֹ יָתֵר - הִרִי זֶה

16 הַפְּעִיזִים בְּשָׁנֵי אֶפְרָיִם⁷⁶, וְאֵין חוֹשְׁשִׁין מְשֹׁם
17 רִבִּית.

(75 שם סח: 76) בשכר התרנגולת, אם כי אין הפחת מצוי בתרנגולת כאשר בבהמה שנכששת מחמת מלאכה (כך פירש הראב"ד, הובא ב'שיטה מקובצת' שם. וכך מורה לשון רבינו, וכן משמע מזה סידורו רבינו בתוך קבוצת ההלכות של שכר ופחת. ועיין רש"י שם שמפרש אחרת - 'חסדי דוד' על התוספתא, פרק ד. והשווה למעלה פ"ה הל' טז.

18 טו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה בַּחֲבֵרוֹ אֲרָבָעָה דִּינָרִים שָׁל
19 רִבִּית⁷⁷, וְנָתַן לוֹ בֶּהֱן⁷⁸ חֲפִיץ⁷⁹ שְׁשֻׁה חֲמִשָּׁה⁸⁰,
20 בְּשִׁמוּצִיָּאִין מִמֶּנּוּ⁸¹ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ חֲמִשָּׁה⁸²,
21 הוֹאִיל וּבְתוֹרַת רִבִּית בָּא לִידוֹ. וְכֵן אִם נָתַן לוֹ בֶּהֱן
22 כֶּסֶת אוֹ כָּלִי⁸³ - מוֹצִיאִין מִמֶּנּוּ אֶת הַכָּלִי עֲצָמוֹ⁸⁴
23 וְאוֹתוֹ הַכֶּסֶת עֲצָמוֹ. הַשְּׂכִיר לוֹ בֶּהֱן⁸⁵ מְקוֹם שְׁשֻׁה
24 שָׁכְרוֹ שְׁלֹשָׁה דִּינָרִין, בְּשִׁמוּצִיָּאִין מִמֶּנּוּ - מוֹצִיאִין
25 מִמֶּנּוּ אֲרָבָעָה; שְׁהָרִי בְּאֲרָבָעָה שָׁכְרוֹ מִמֶּנּוּ מְקוֹם זֶה,
26 שְׁקָבֵל עָלָיו⁸⁶.

(77 קצוצה. 78 תמורתם. 79 שאינו מסוים, כלומר, שאין שם הבעלים עליהם כגון פירות וכיוצא בהם, שאינו ניכר שהוא של ריבית (ראה בסמוך). 80 כגון שהשער בשוק ארבע סאים בארבעה דינרים, ונתן לו חמש סאים. 81 כמו שנחבאר (למעלה פ"ה הל' א), שריבית קצוצה יוצאה בדיינים. 82 שם סח. בשם רבא. כשווי של החפץ בשוק, אבל החפץ עצמו - אפילו הוא עדיין בעין - אין מוציאים אותו, שכל שאינו מסוים, המקח קיים אע"פ שבא לידו מחמת איסור. למעלה בפ"ג הל' א גבי משכון של אלמנה, פסק רבינו שאם משכן מוציאים ממנו. וכתבנו בשם הריב"ש הטעם, לפי שפסק כרובא (תמורה ד:). שכל דבר שאסרה התורה לעשות ועבר ועשה - אין עשייתו מועילה, ולמה כאן הקנין קיים? מפני שבנידון כאן אין כל איסור בהקנאת החפץ, אלא בזה שאינו משלם ללווה בעדו ומעכב בידו תמורתו בשביל הריבית. 83 וכן כל דבר המסויים, שניכר בו שהוא של ריבית (מגיד-משנה בשם הרמב"ם והרשב"א). 84 ובטעם הדבר, אמרו בגמרא (שם) "כי היכי דלא לימרו גלימא דמכסי וקאי - גלימתא דרבייתא היא" (= שלא יאמרו הבריות: הלבוש שהוא מתלבש בו תדיר - לבוש של ריבית הוא). 85 שם, תמורת ארבעת הדינרים. 86 המלוה קיבל עליו לשלם ארבעה (בכת"י תימן: והרי קיבל עליו).

פָּרֶק תְּשִׁיעִי

(1 מבאר דין פוסק על הפירות או על הכלים, וכולל שם דין חמרים המעלים ממקום היוקר למקום הזול, ודין מוליך פירות ממקום למקום, ודין קונה פירות בזול כשהם קטנים, ומתנה שיישארו בשדה עד שיגדלו.

27 א. אֵין פּוֹסְקִין² עַל הַפְּרוֹת³ עַד שֶׁיֵּצֵא הַשְּׂעִר⁴, יֵצֵא
28 הַשְּׂעִר - פּוֹסְקִין; אֵף עַל פִּי שְׂאִין לָזֶה⁵ - יֵשׁ לָזֶה⁶.
29 פִּיעִיד? הִיָּה הַשְּׂעִר לְחֻטִּים קְבוּעֵי לְשׁוֹק אֲרָבָע סָאִין
30 בְּסֻלַּע - הִרִי זֶה פּוֹסֵק עָמוֹ עַל מֵאָה סָאִין, וְנֹתֵן לוֹ

על נושא שכר ושוכר להיות חייבים בכל כשואל" (עיין חידושי הרשב"א, שם. והשווה לקמן הל' יג). 63) אם כי הרי הוא מחזירו בעין (ראה הערה הקודמת) - נוטל שכרו, ובטעם הדבר אמרו בגמרא (שם) "דהא מקבלי עלייהו (הבעלים) חוסכא דנחשא (פחת דמי הנחושת) דכל כמה דמיקלי בצרי דמיה" (שהנחושת דמיה נפחתים מחמת השימוש באש ששורפת את הנחושת. רשב"א שם).

1 יב. אֵין מְקַבְּלִין צֹאן בְּרוֹזֵל⁶⁴ מִיִּשְׂרָאֵל⁶⁵, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
2 אֶבֶק רִבִּית⁶⁶. וְכִיעִיד הֵן צֹאן בְּרוֹזֵל? הִרִי שֶׁהָיָה לוֹ
3 מֵאָה צֹאן, וְקִבְּלָם מִמֶּנּוּ לְהַטְפִּיל בֶּהֱן, וְיִהְיֶה הַגְּזוּת
4 וְהַנִּלְדוּת וְהַחֲלָב לְאִמְצָע, לְשִׁלִּישׁ אוֹ לְרִבִּיעַ, עַד
5 שָׁנָה אוֹ עַד שְׁנָתַיִם, כְּמוֹ שֶׁהִתְנֶה בִּינֵיהֶם; וְאִם מֵתוּ
6 הַצֹּאן, הִרִי הַמְקַבֵּל מְשַׁלֵּם דְּמֵיהֶם⁶⁷ - הִרִי זֶה אֶסוּר,
7 שֶׁהָרִי פֶעַל הַצֹּאן קָרוֹב לְשָׂכָר וּרְחוֹק לְהַפְסֵד⁶⁸.
8 לְפִיכָף, אִם קָבֵל עָלָיו פֶּעַל הַצֹּאן, שְׁאִם הוֹקְרוֹ אוֹ
9 הוֹזְלוֹ אוֹ אִם נִטְרָפוּ⁶⁹ הִרִי הֵן בְּרִשְׁתּוֹ - הִרִי זֶה
10 מִתּוֹר⁷⁰. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

(64 שם ע: עיסקא, שהמקבל מקבל עליו האחריות אם מתו. ובסמוך מבאר רבינו צאן ברזל מהו. 65) אבל מן הגוי או לגוי מותר, שאבק ריבית מותר עם הגוי אפילו מדבריהם, כמבואר למעלה פ"ה הל' ב. 66) כל עיסקא שהיא קרובה לשכר ורחוקה להפסד לבעל הממון - דינה כאבק ריבית. 67) על שם כך נקראו "צאן ברזל", שהקן קיים ובטוח לבעליו ואינו פוחת כברזל. ולפי שברוך כלל היו המקבלים נוהגים לקבל בהמה דקה, נקראת כל עיסקא - בכל סחורה שהיא - בתנאים אלו, בשם "צאן ברזל" (ע"פ רש"י שם). 68) וכל קרוב לשכר ורחוק להפסד - אבק ריבית הוא ואסור (כמבואר שם, הל' ח). 69) כלומר, שמקבל עליו הנותן כל האחריות, בין של הוזלה ובין של אונסין. 70) משמע, שאם קיבל אחריות הוזלה בלבד - אסור (ב"י; הגר"א סי' קעז, ס"ק ג. ובכת"י תימן הנוסחא: שאם הוקרו או הוזלו, הרי הן ברשותו. או אם נטרפו הרי הן ברשותו. ולנוסחא זו משמע דעת רבינו שגם אם מקבל עליו אחריות הוזל בלבד - מותר, כדעת הריב"ן הובא ב'טור', שם).

11 יג. הַשֵּׁם⁷¹ פְּרָה מְחִבְרוֹ, וְאָמַר לוֹ: אִם מֵתָה, הִרִי
12 הִיא עֲתָה עָלַי בְּשָׁלְשִׁים⁷² דִּינָרִים, וְאֵנִי אֶעֱלֶה לָךְ⁷³
13 סֻלַּע בְּכָל הַדָּשׁ - מִתָּר; לְפִי שֶׁלֹּא עֲשָׂאָה מְחִיָּים
14 דְּמַיִם, אֲלֹא לְאַחֵר מִיתָה⁷⁴.

(71 ברייתא שם. 72) ואפילו לא יהיה שוויה כך בשעת מיתה. 73) בשכר מלאכתה, כל זמן שהיא חיה. 74) אם תמות, אבל כל עוד שהיא בחיים - מחזירה כמות שהיא, אע"פ שהכחישה מחמת מלאכה. והואיל שאין כל האחריות על המקבל - אין זה קרוב לשכר ורחוק להפסד, ומותר להעלות לו שכר (מגיד-משנה, והשווה למעלה הל' יא, הערה סא). [תמורה הדבר, שרבינו הקדים דין ספינה (ה"א) לדין שם פרה, והרי בגמרא שם מבסס רב ששת דין ספינה על הברייתא "השם פרה"].

15 יד. מִשְׁכֶּרֶת⁷⁵ אִשָּׁה לְחִבְרָתָהּ תִּרְנַגְלָת לִישָׁב עַל

הזיתים עד שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם" (רבינו בפיה"מ מעשרות פ"ד משנה ג.) - והוא מלשון הכתוב (איוב כא, כד): עטיניו מלאו חלב (הערוך, בערכו). גושי חמר גולמים (רש"י שם מפרש שהוא מלשון בצה (בית חרוקה), כלשון הכתוב (שם ח, יא) "היגאה גומא בלא בצה" - על שם שהעפר מגובל במים. וה'ערוך' (ערוך ביצה) אומר: . . . עושה החמר עגול כצורת ביצה, משמע שהבית צרויה, ונקראו כך על שם תבניתן (ועיין 'שיטה מקובצת' שם בשם הראב"ד). (18) שם עד. שאינו פוסק עד שיעשה היוצר ביצים שלהם. (19) של כל החרש, הנעשים ממנו. (20) שאינו מצוי. (21) ביצים (עיין 'תוספות' וב'שיטה מקובצת' שם). (22) שם במשנה עב:

- ב. כל דבר שהוא מחסר מלאכה אחת או שתיים - 20
פוסק עמו עליו. הנה מחסר שלש מלאכות - אינו 21
פוסק²³ אלא אם כן יצא השער; שפיון שהוא מחסר 22
שלש מלאכות - הרי זה כמי שאין לו מאותו המין 23
כלום²⁴, וכמו לא בא לעולם עדין. פיצד²⁵ גדיש 24
שהיה מחסר הנחה בשמש²⁶ שייבש²⁷ ודישה וזריה 25
- אינו פוסק עליו אלא אם כן יצא השער; הנה 26
יבש, ואינו מחסר אלא דישה וזריה - פוסק עליו. 27
ביצים של יוצר שהיו מחסרין לפיפה²⁸ ויבוש 28
והולכה לפכשן ושורפה²⁹ והוצאה - אינו פוסק 29
עליהן; היו יבשין, ואינן מחסרין אלא הולכה 30
לפכשן ושורפה - פוסק עליהן. והוא³⁰ שיהיה דרך 31
הלוקח להוציא אותו מן הפכשן; אבל אם היה 32
המוכר הוא שמוציא - הרי אלו מחסרין שלש, 33
ואינו פוסק³¹ עליהן עד שייצא השער. וכן כל פיוצא 34
בזה. 35

(23) כרב, האומר (שם עד.): "מחוסר שתיים פוסק - שלש אינו פוסק". (24) שאין פוסקים עד שיצא השער. (25) דוגמאות אלו מובאות בשקלא-דטריא בגמרא שם. (26) שטוח העומרין בחמה. (27) שיתבש. (28) "לשון מלפפין את התינוק" (שבת קכט:). - "שמגלגלן לפי מדתן, אם גדולות אם קטנות, ועושה להן בית קיבול" (רש"י ב"מ שם. וראה רבינו בפירוש המשנה טהרות פ"ד משנה ו). (29) צירוף בכבשן. (30) ובלבד. (31) שם.

- ג. ההולך³² לחלב את עזיו ולגזו את רחליו 36
ולדודת³³ את פורתו, ומצאו חבירו ואמר לו: מה 37
שעני חולבות מכור לך³⁴, מה שרחלי גוזזות מכור 38
לך, מה שפורתי ורדה מכור לך - הרי זה מתיר³⁵. 39
אבל אמר לו: מה שעני חולבות כן וכך³⁶ מכור לך 40
בכך וכך, מה שרחלי גוזזות כן וכך מכור לך בכך 41
וכך, מה שפורתי ורדה כן וכך מכור לך בכך וכך 42
- אסור³⁷, אלא אם כן פסק עמו פשער שבשוק. וכן 43
כל פיוצא בזה. 44

(32) שם סד. (33) "על שם שעשויות חלות חלות ודבוקות מדופן אל דופן - נקרא רדייה, לשון הבדלה של כל דבר

- חמש ועשרים סלעים; ואם יתן לו מאה סאה של 1
חטים אחר זמן, בעת שיהיו החטים סאה בסלע - 2
אין בזה רבית כלל, אף על פי שלא היה למוכר 3
חטים כלל בעת שפסק⁷. במה דברים אמורים?⁸ 4
בשלא היה לו כלום⁹ מאותו המין בעת שפסק 5
עליו¹⁰; אבל אם היה למוכר מאותו המין כלום¹¹, 6
אף על פי שעדיין לא נגמרה מלאכתו¹² - הרי זה 7
מתיר לפסק עליו אף על פי שעדיין לא יצא השער¹³. 8
פיצד? הנה הוא תחלה לקוצרים - הרי זה פוסק על 9
החטים אף על פי שעדיין הן גדיש¹⁴. ופוסק על היין 10
משויבצר הענבים ויתנם בעביט¹⁵; ועל השמן - 11
משנתן זיתים במעט¹⁶; ועל הסיד - משישקענה 12
בכבשן. וכן פוסק על כלי חרש משישקענה היוצר 13
ביצים¹⁷ שלהן. במה דברים אמורים?¹⁸ בששהיה 14
עפרן¹⁹ לבן²⁰; אבל עפר שחר - פוסק על הכלים 15
הנעשין ממנו אף על פי שלא נעשו, מפני שהוא 16
מצוי לכל, ואף על פי שאין לזה²¹ - יש לזה. וכן 17
פוסק עמו על הזבל²² כל ימות השנה אף על פי 18
שאין לו זבל, מפני שהוא מצוי תמיד. 19

(2) משנה בבא-מציעא עב: (3) ליתנם לו לאחר זמן בכך וכך, ואפילו אם יתייקרו בינתיים - ומקדים לו המעות. (4) ראה לקמן הל' ד. (5) ללווה אין פירות כאלה. (6) לאחר, ויכולים הם - הן המוכר והן הלוקח - לקנותם במעות הללו בשוק, והרי זה כמו שיש לו, וחל המקח מעכשיו, וכשיתייקרו - ברשות לוקח נתייקרו (עיין בגמרא שם סג: עב: וברש"י שם סב: וראה מה שכתב בזה הריטב"א בשם הראב"ד. (7) והרי הוא יכול לחזור בו - מכיון שאם חוזר בו, הרי הוא ב"מי שפרע" (רבינו בפכ"ב מהל' מכירה, הל' ג) מניחים אנו שאין רצונו לקבל על עצמו קללת ביה"ד הזו, ומשום כך רואים אנו כאילו הפירות ברשות הלווה ('תוספות' שם סב: ד"ה אע"פ. נוסח קללת "מי שפרע" מבוארת בהלכות מכירה פ"ז ה"ב). (8) שם סב: שאין פוסקים עד שיצא השער. (9) לאו דוקא. אלא התכוון לומר, שלא היתה בידו כמות פירות כנגד סך המעות שמקדים לו. (10) ולא באו לרשות לוקח לפי שאין לו למקח על מה לחול, מאחר שאין לו עתה למוכר מאותו המין, ועדיין לא יצא השער, ואם יתייקרו והוא יתנם לו כשער הפסיקה - נמצא שנותנם לו בזול מפני הקדמת המעות. (11) כלומר, כשיעור מעותיו (מגיד-משנה). (12) יתבאר בהלכה הבאה. (13) מכיון שיש לו - אין כאן ריבית, שמעכשיו הוא קנוי לו ואם נתייקרו ברשותו נתייקרו, ואע"פ שלא משך, כי גם כשאין לו אין איסורו אלא מדרבנן, וכשיש לו לא גזור (רש"י שם עב:), וראה הרי"ף בתשובה הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (14) שם, הגרעניים עורם בשבלים, והם מחוסרים עדיין שתי מלאכות (=פעולות) - דישה וזרייה, כמו שמבאר רבינו בהל' ב. (15) "שם" (=כינוי) לחפירה אשר יקובצו בו הענבים (לשם ריכוסם), כמו שיקראו חפירות הזיתים מעטן" (רבינו בפירוש המשנה, טהרות פ"י משנה ד). (16) "שם המקום שמקבצים שם

מִקְבֵּל מִי שֶׁפָּרַע בְּשָׁלִיחַ⁵⁵, שֶׁהָרִי הַמְּשַׁלַּח אֹמֵר: 20
לְתֵקֵן שְׁלַחְתִּידִי וְלֹא לְעֵנֹת⁵⁶, כִּמּוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁵⁷. 21

(48) שם במשנה. (49) של פירות, היינו במחיר זול, "שפירות הרבה נמכרים בדמים מועטים" (רש"י שם), וכמו שמבאר רבינו בסמוך. (50) לזמן פלוני, אם יוזלו. (51) ואין בזה משום רבית - שהרי יכול לקנות עכשיו גם מאחרים בשער הגבוה במעות שבידו. (52) בין שחזר המוכר ובין שחזר הלוקח. (53) שם עד: אם כי מצד הדין יכול לחזור בו, לפי שמתקנת חכמים אין המטלטלין נקנים במעות, אלא בהגבהה או במשיכה. ברם כל החזר בו - לא עשה מעשה ישראל וחייב לקבל עליו "מי שפרע" (אוררין אותו בבית-דין ואומרים: "מי שפרע מאנשי דור המבול ומאנשי דור הפלגה ומאנשי סדום ועמורה וממצרים שטבעו בים, הוא יפרע ממי שאינו עומד בדיבורו") (רבינו בהל' מכירה פ"ג, הל' א'; פ"ז הל' א, ב). (54) שם, שאם לא פסק עמו בשער הגבוה - נותן כשער שהיו שווים בעת הפסיקה וכו'. (55) אם עיוות השליח שליחותו (עיין מגיד-משנה). (56) והיה לך לפרש ולפסוק על השער הגבוה. ואם לא שינה השליח ממה שאמר לו, וחזר בו המשלח - הרי הוא - המשלח - ב"מי שפרע". (57) בפ"א מהל' שלוחין ושותפין הל' ב, שהשליח שטעה בכל שהוא - בין בקרקע בין במטלטלין - חוזר.

ו. הָיוּ הַחֲטִיִּים⁵⁸ נִמְכְּרוּת אַרְבַּע סָאִין בְּסָלַע, וְנָטַל 22
אֶת הַדָּמִים, וְנָתַן⁵⁹ לוֹ חֲמֵשׁ בְּסָלַע, אִם יֵשׁ לוֹ 23
חֲטִיִּים⁶⁰ - מִתָּרִי⁶¹. הָיוּ לוֹ חֲטִיִּים חֹב אֶצֶל אֲחֵרִים⁶², 24
וְנָטַל הַמַּעוֹת עַד שֶׁיִּגְבֶּה חֲטִיו וְיָתֵן לוֹ - אֶסּוּר; 25
שֶׁהָרִי הֵן מִחֲסָרִין גְּבִיָּה, וְכֹאֲלוֹ אֵינָם, וְהָרִי זֶה 26
קָבֹעַ לוֹ זָמַן וְהוֹזִיל לוֹ מִפְּנֵי שֶׁמְקִיפּוֹ. 27

(58) שם סג: (59) צ"ל: ויתן (כן הוא בדפוס רומא ובס"א; ובכת"י תימן: שיתן), כלומר על-מנת שיתן לזמן פלוני. (60) אלא שהם במקום אחר או אבד המפתח של מחסנו והוא דחוק למעות. (61) כיון שיש לו - הרי זה כמוכרו בפחות. (62) שם.

ז. הָיוּ הַחֲטִיִּים בְּמִדְּיָה אַרְבַּע סָאִין בְּסָלַע, 28
וּבְכִפְרִים⁶³ שֵׁשׁ בְּסָלַע - הָרִי זֶה מִתָּר לָתֵן סָלַע לְתֵגֵר 29
כְּדִי שֶׁיִּבְאִי⁶⁴ שֵׁשׁ סָאִין מִן הַכֶּפֶר. וְהוּא שֶׁהָיָה 30
בְּרִשׁוֹת הַלֹּקָח, אִם אָבְדוּ בְּדֶרֶךְ אוֹ נִגְנְבוּ - אָבְדוּ 31
לוֹ. וְאִדָּם חֲשׂוֹב⁶⁵ אֶסּוּר לַעֲשׂוֹת זֶה⁶⁶. וּבְמִינֵי סְחָרָה 32
- אֶסּוּר לְכָל אָדָם, לְפִי שֶׁאֵין מִינֵי סְחָרָה מְצוּיִין 33
כְּפָרוֹת⁶⁷. 34

(63) שם עג. "בסורא אזלי ארבעה ארבעה, בכפרי אזלן חמשה חמשה" (ומפרש רבינו בכפרי, ר"ל בכפרים. ורש"י שם מפרש בכפרי: שם מקום). (64) "לזמן פלוני" (שו"ע סי' קעג ס"ק טז, ועיי"ש בש"ך). ואין חוששים משום ריבית שמוזיל לו מפני שנתן לו הכסף למפרע (השווה הל' ו), לפי שהפירות מצויים בכפרים וכבר יצא השער, והרי זה כמוכר לו במקום הזול, ולפיכך על הלוקח לקבל עליו אחריות הדרך, כמו שמבאר רבינו (שם בגמ', ועיין שם ברש"י

הנדבק, כרדיית פת מדובקת בתנור" (רש"י שם; ראה שופטים יד, ט). (34) וקבע את המחיר הכללי, והלוקח שילם את הדמים. (35) כיון שקיבל עליו ההפסד אם תניב פחות מכדי הדמים שנתן - הרי זה קרוב לשכר ולהפסד. ולא אסרו אלא קרוב לשכר ורחוק להפסד, כמו שנתבאר למעלה. (36) ועדיין לא יצא השער. (37) שמוזיל לו מפני מעותיו שהקדים לו.

ד. אֵין פּוֹסְקִין עַל שֶׁעַר שֶׁל עֵירוֹת, מִפְּנֵי שֶׁאֵין 1
הַשֶּׁעַר קָבֹעַ³⁸, אֲלֵא עַל שֶׁעַר שֶׁבְּמִדְּיָה³⁹. הָיוּ 2
הַחֲטִיִּים הַחֲדָשׁוֹת בְּמִדְּיָה אַרְבַּע סָאִין בְּסָלַע, וְיִשְׁנֹת 3
שֶׁלֹּשׁ בְּסָלַע - אֵין פּוֹסְקִין⁴⁰ עַד שֶׁיֵּצֵא הַשֶּׁעַר⁴¹ 4
לְחֹדֶשׁ וְלִישָׁן⁴². הָיוּ חֲטִין שֶׁל לְקוּטוֹת⁴³ אַרְבַּע סָאִין 5
בְּסָלַע⁴⁴, וְשֶׁל בַּעַל הַבֵּית שֶׁלֹּשׁ - פּוֹסֵק לְלְקוּטוֹת 6
בְּשֶׁעַר לְקוּטוֹת⁴⁵, וְלֹא יִפְסֹק לְבַעַל הַבֵּית⁴⁶ עַד 7
שֶׁיִּקְבַּע הַשֶּׁעַר לְבַעַל הַבֵּית⁴⁷. 8

(38) שם עב: (39) שהשער קבוע ומתמיד שנים ושלשה חדשים (ר"ף בתשובה, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (40) בין על החדשות בין על הישנות (שם, וכן גירסת הרי"ף). (41) שער אחיד. (42) שכל עוד שיש הפרשי שער לחדש ולישן - אין השער מתמיד, ועתיד הוא להשתנות תוך זמן קצר ולעמוד בשער אחד הן על חדש והן על ישן, והרי זה כשער של עיירות שאין פוסקים עליו מפני שאינו קבוע (מגיד-משנה). (43) שם, "עני המלקט לקט שכחה ופאה - נקרא: לקוט, כלומר לא חרש ולא זרע ולא קצר וכו' לא זכה בפירות אלא בלקיטה" (רבינו חננאל, הובא ב'שיטה מקובצת' שם). (44) כי "סתם תבואות לקוטות אינן יפין מתוך שלוקטין מכמה שדות, ומעריבין שיבלי שיפון עם שיבלי חיתין" (רש"י שם). (45) ששער הלקוטות שער קבוע הוא, שמן הסתם לא ישתווה השער של תבואות הלקוטות שאינן יפות לשער תבואות בעל הבית (עיין ט"ז יו"ד סי' קעה ס"ק ג). (46) ארבע סאים בסלע כשער הלקוטות, לפי שמן הסתם הפוסק עם בעל הבית - על דעת פירות יפים נותן מעותיו (גמרא שם, עיי"ש ובט"ז וש"ך, שם), אבל על שלש - פוסק, שקבוע הוא ואינו עתיד להשתוות עם שער הלקוטות (מגיד-משנה, ט"ז, שם). (47) כלומר, אלא אם אירע כך שנקבע השער של בעל הבית בארבע, כשל לקוטות (עיין 'גידולי תרומה' שער מו, חלק ד, אות ס).

ה. בִּיּוֹן שֶׁנִּקְבַּע הַשֶּׁעַר מִתָּר לְפִסְק⁴⁸ עַל הַשֶּׁעַר 9
הַגְּבוּהָ⁴⁹. בִּיצֵד? הָיוּ הַחֲטִיִּים נִמְכְּרוּת אַרְבַּע סָאִין 10
בְּסָלַע, וּפִסְק עֲמֹ שֶׁיִּתֵּן לוֹ הַחֲטִיִּים⁵⁰ בְּשֶׁעַר הַזּוּל, 11
אִם עָמְדוּ אַחֵר בֶּן עֶשְׂרִי סָאִין בְּסָלַע - נֹתֵן לוֹ עֶשְׂרִי 12
סָאִין, בְּשֶׁעַר שֶׁהָיָה בְּשׂוּק, שֶׁהָרִי פִּסְק עֲמֹ בְּשֶׁעַר 13
גְּבוּהָ⁵¹. נָתַן לוֹ הַמַּעוֹת סָתָם, וְלֹא פִּסְק עֲמֹ בְּשֶׁעַר 14
הַגְּבוּהָ, וְהוֹזְלוּ - נֹתֵן בְּשֶׁעַר שֶׁהָיָה שְׂוִין בְּשֶׁנָּתַן לוֹ 15
הַמַּעוֹת; וּמִי שֶׁחֲזָר⁵² - מִקְבֵּל מִי שֶׁפָּרַע⁵³. בְּמָה 16
דְּבָרִים אֲמֹרִים⁵⁴? בְּפּוֹסֵק עַל דַּעַת עֲצָמוֹ; אֲכָל אִם 17
הָיָה שָׁלִיחַ לְאֲחֵרִים, בֵּין הַמוֹכֵר בֵּין הַלֹּקָח - אֵינוֹ 18
נוֹטֵל אֲלֵא בְּשֶׁעַר הַזּוּל אוֹ מִחֲזִיר אֶת הַדָּמִים; וְאֵינוֹ 19

י. הנותן⁸¹ לבעל הגנה דמי עשרה קשואין אלו, דמי
עשרה אבטיחים אלו, והרי הן קטנים, והתנה עמו
שיתנם לו לשננה דליו - הרי זה מתר⁸²; שהרי הוא
מניחין והם גדלים מאליהן⁸³, ואלו קצצן עתה כשהן
קטנים - לא היו באים אחרים תחתיהן⁸⁴. וכן כל
פיוצא בזה מדבר שאין בו הפסד ולא חסרון על
המוכר.

(81) שם סד. כרבא. (82) ואין זה דומה למה שנתבאר
למעלה פ"ח הלכה ה, בכגון זה בפירות פרדס, וכן למה
שנתבאר למעלה הלכה ג בדין מה שעזי חולבות - לאסור,
כמו שמבאר רבינו והולך. (83) ללא טיפול נוסף וברשות
הלוקח גדלו - מה שאין כן בפירות פרדס שעדיין הן
מחוסרים טיפול, והמוכר מטפל חנם ומפסיד. (מגיד-משנה).
(84) מה שאין כן בחלב, אם כי מאליה הוא מתרבה, כי
החלב "לאו מינה קא רבו" הרי החלב הבא לאחר זמן אינו
גדל מכח החלב שהיה בבהמה בשעת מכר, (ואם תחלוב
הבהמה עתה יבוא אחר במקומו). אבל קישואים גדלים מכח
הקטנים שכבר היו בשעת מכר, והם עצמם גדלים והולכים
(גמרא שם, וע"פ פירוש רש"י).

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

פרק עשירי

(1) מבאר דין שמותר לשאול סתם ולפרוע סתם לפי השער
שבשוק, ודין משאל פירות לזמן קבוע, ודין מלוה את
אריסיו, ודין מעמיד הלואה על פירות אחרים.

א. פ"ש שמתר למוכר² לפסק על שער שבשוק³,
כך מתר ללוות הפרות⁴ סתם⁵ ופורעין סתם בלא
קביעת זמן על שער שבשוק⁶. כיצד? הנה השער
קבוע וידוע לשניהם⁷, ולזה מחברו עשר סאין -
חייב להחזיר לו עשר סאין, אף על פי שהוקרו
החטים; שהרי בשלוח ממונו הנה השער ידוע, ואלו
רצה הנה קונה ומחזיר לו⁸, שהרי לא קבע לו זמן.

(2) בכתב יד: ללוקח. (3) כמבואר בפרק ט הלכה א.
(4) שאסרו חכמים ללוות סאה בסאה, שמא יתייקרו - ונמצא
פורע לו יותר ממה שהלווהו, אם לא שיעשה אותן דמים
כמבואר להלן הלכה ב. (5) מבלי שיעשה אותם דמים,
ודווקא בלא קביעת זמן כמו שמבאר רבינו בסמוך (בבא
מציעא עה. כחכמים שאמרו "לווין סתם ופורעין סתם",
ומפרש רבינו דהיינו בלא קביעת זמן - ראה פירושו של
רש"י שם ועיי' ריטב"א. ומרכבת המשנה). ודעת רבינו,
שכל שקובע זמן, אף על פי שיש לו מאותו המין או שהיה
השער קבוע - אסור כמו שמבאר לקמן הלכה ב. ובטעם
הדבר אומר המגיד משנה שכל הקובע זמן, על דבר שמחירו
נד והוא מתייקר ומוזיל כגון פירות, נראה, שקבע זמן פלוני,
משום שלדעתו יתייקרו או הפירות ומפני כך אסור.
(6) בהסתמך על השער שבשוק שאפשר לקנות בו פירות
(שם עב: וכפירוש הבה"ג הובא ברש"י שם). (7) שיצא
השער (בית יוסף סימן קסב עיי' שם). (8) פורעו מייד -

ר'תוספות', ועיי' ט"ז סי' קעג). (65) שעליו להזהר ביותר
ולהתנהג לפני משורת הדין. (66) אבל אם נוטל מהתגר
חמש - מותר אפילו לאדם חשוב, שהרי בעד שכר הסאה
הוא - התגר - טורח (שם, בגמרא). (67) בכת"י תימן:
מצויין תמיד כפירות. כלומר, ולא התירו אלא בפירות, לפי
שהם מצויים תמיד (עיי' בגמ' שם, וראה ב'גידולי תרומה'
שער מו, חלק ד, מא).

ח. החמירין⁶⁸ שנקנסו לעיר, והרי החטים ארבע
סאין בסלע, הוזילו ומכרו למכירה⁶⁹ או
לספסריהן חמש בסלע, במעות שנתנו להן תחלה
כשיקנסו⁷⁰ לעיר⁷¹ עד שיפתחו שוקיהן וימכרו לכל
אדם - הרי זה מתר; שאין אלו מוכרין להם בזול
מפני שנתנו מעות עתה ולא יקחו אלא לאחר זמן,
אלא מפני שמודיעין להם את השער ומסעדין
אותם⁷².

(68) המביאים תבואה לעיר למכור (שם עג: והשווה הנוסחא
בתוספתא שם פ"ד הלכה ה). (69) בדפוס רומא ובכת"י,
הנוסחא: למוכריהן, כלומר לבעלי החנויות המוכרים להם
צרכי סעודתם. (70) בכת"י תימן: כשנכנסו. (71) בפרעון
המעות שנתנו להם בשעת כניסתם לעיר בתורת הלואה עד
שיפתחו שוקיהם וימכרו החטים, כי אם נתנו להם בדרך
מכר - מותר אפילו בלי הטעמים שמבאר רבינו בסמוך -
שמודיעים להם השכר ומסעדים אותו - כמו שנתבאר
למעלה בה' ו: "היו החטים נמכרות ד' סאין וכו' שיתן
לו ה' בסלע אם יש לו חטים מותר", הרי כאן יש להם
חטים (משנה-למלך. וראה מגיד-משנה). (72) שמספקים
להם במחיר מוזל צרכי סעודתם ומזון לחמוריהם (ריטב"א.
ועיי' בגמרא שם).

ט. המוליד פרותיו במקום למקום⁷³, מצאו חבירו
ואמר לו: תנם לי⁷⁴, ואני אעלה לך פרות שיש לי
במקום פלוני באותו מקום: אם יש לו שם - מתר⁷⁵,
ואם לאו - אסור⁷⁶. הנה מוליד סחורה⁷⁷ במקום
למקום, אומר לו: תנם לי, ואני אעלה לך דמיה כמו
ששונה באותו מקום: אם היתה ברשות המוכר⁷⁸ עד
שהגיע לשם - מתר⁷⁹, ואם היתה ברשות לוקח -
אסור⁸⁰.

(73) שם, ממקום הזול למקום היוקר. (74) בהלוואה.
(75) כיון שיש לו פירות במקום היוקר, מעכשיו העמידם
ברשותו ואע"פ שלא משך, ומחזיר לו סאה בסאה - אין כאן
ריבית קצוצה אלא אבק ריבית, ואם יש לו - לא גזרו (רש"י
שם, וראה לקמן פ"י הלכה ב). (76) "שבשכר המתנתו,
נותן לו זה במקום היוקר" (רש"י, שם). (77) שם.
(78) היינו, אם אחריות הסחורה על המוכר, שאם אבדו או
נגנבו - הוא מפסיד. (79) "שאין כאן מלוה עד שתמכר,
וכל מה שנמכר ביוקר - של בעלים הראשונים הוא" (רש"י
שם). השווה למעלה פ"ח, הלכה ג. (80) שהרי מעכשיו
הסחורה היא כמלוה אצלו, וכשנותן לו אח"כ דמיה ביוקר
- ריבית הוא.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(23) כמבואר למעלה בסוף הלכה ב.

ה. מְלוּהָ אָדָם אֶת אֲרִיסוֹ חֲטִים בְּחִטִּים²⁴ לְזַרְעוֹ²⁵,
בֵּין קֹדֶם שְׂיִירַד הָאָרִיס לְשָׂדֶה²⁶ בֵּין אַחֵר שְׂיִירַד²⁷.
בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים²⁸? בְּמָקוֹם שֶׁנִּהְיָה שְׂיִתָּן הָאָרִיס
אֶת הַזֶּרַע, שֶׁהָרִי בִיד בְּעַל הַקֶּרֶקַע לְסַלְקוֹ כָּל זֶמֶן
שֶׁלֹּא נָתַן²⁹. אָבֵל בְּמָקוֹם שֶׁדִּרְךָ בְּעַל הַקֶּרֶקַע לָתֵן אֶת
הַזֶּרַע³⁰: אִם עֲדִין לֹא יָרַד הָאָרִיס - הָרִי זֶה מִתֵּר
לְהַלּוֹת חֲטִים בְּחִטִּים; שְׂעָדִין יֵשׁ לוֹ לְסַלְקוֹ, נִמְצָא
בְּעֵת שְׂיִירַד לְשָׂדֶה יָרַד עַל דַּעַת שְׂיִחְזִיר לוֹ חֲטִים
שֶׁהָלְוָהוּ³¹. אָבֵל אַחֵר שְׂיִירַד לְשָׂדֶה³², הוֹאִיל וְאִינוּ
יָכוֹל לְסַלְקוֹ - הָרִי הוּא כָּל אָדָם, וְאִסּוּר לְהַלּוֹתוֹ
חֲטִים בְּחִטִּים לְזַרַע, אָבֵל מְלוּהוֹ סֶתֶם³³ עַל שֶׁעַר
שְׂבִשּׁוּק³⁴.

(24) סאה בסאה. (25) לשם זריעתם בשדה שקיבל באריסות
- ועל האריס לפורעם לגורן (שם עד:). (26) לעבדה בשום
עבודה ועדיין לא זכה בו. (27) שכבר זכה בו. (28) שאף
אם ירד - מלווהו. (29) הוואיל ובידי בעל הקרקע לסלקו
בשעה שלוה ממנו הזרע על מנת להחזירו כשיאסוף היבול
- אין זו הלוואה, אלא הסכים ליטול מתבואת השדה פחות
משנטולים שאר אריסים - כשיעור הזרע שקיבל. (שם
וברש"י). (30) ושינה בעל הקרקע ממנהג המקום והטיל
על האריס הבאת הזרע. (31) וינכה לו מחלקו כשיעור
הזרע. (32) וכבר זכה בה האריס - ונתחייב בעל הקרקע
בנתינת הזרע, אלא שהאריס הסכים אחרי כן - מאיזה נימוק
שהוא - לקבל על עצמו הוצאה זו. (33) בלא קביעת זמן.
(34) כדרך שהתירו בכל אדם.

ו. מִי שֶׁהָיָה נוֹשֶׂה³⁵ בְּחִבְרוֹ מְעוֹת, וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי
מְעוֹתַי, שְׂאֲנִי רוֹצֶה לְקַח בְּהֵן חֲטִים; אָמַר לוֹ: צֹא
וַעֲשֵׂה אוֹתָן עָלֶי כְּשֶׁעַר שֶׁל עֶכְשָׁו, וְיִהְיֶה לְךָ אֲצִלִּי
חֲטִים בְּהַלּוֹאָה: אִם יֵשׁ לוֹ חֲטִים כְּשֶׁעוֹר מְעוֹתָיו³⁶
- מִתֵּר³⁷; וְאִם אֵין לוֹ אוֹתוֹ הַמֵּין - הָרִי זֶה אִסּוּר³⁸.
שֶׁלֹּא אָמְרוּ חֲכָמִים³⁹ שֶׁמִּתֵּר לְפֶסֶק עַל שֶׁעַר שְׂבִשּׁוּק
אֵף עַל פִּי שְׂאִין לוֹ כְּלוֹם מֵאוֹתוֹ הַמֵּין, אֲלֹא בְּנוֹתָן
מְעוֹתָיו לְקִנּוֹת בְּהֵן פְּרוֹת⁴⁰; אָבֵל הַרוֹצֶה לְהַעֲמִיד
הַלּוֹאָתוֹ עַל גֵּב הַפְּרוֹת - אִסּוּר⁴¹, עַד שְׂיִהְיֶה לוֹ
פְּרוֹת. הִיָּה לְלוֹה חֲטִים, וַעֲשֵׂה הַלּוֹאָתוֹ עָלָיו חֲטִים,
וְכֹא אַחֵר זֶמֶן וְאָמַר לוֹ: תֵּן לִי חֲטִים, שְׂאֲנִי רוֹצֶה
לְמַכְרֵן וְלְקַח בְּדִמְיָהּ זֵין; אָמַר לוֹ: צֹא וַעֲשֵׂה אוֹתָן
עָלֶי זֵין כְּשֶׁעַר שְׂבִשּׁוּק עֵתָה: אִם יֵשׁ לוֹ זֵין - הָרִי
זֶה מִתֵּר, וְנַעֲשִׂית הַלּוֹאָתוֹ אֲצִלּוֹ זֵין; וְאִם אֵין לוֹ זֵין
- אִסּוּר. הָרִי שֶׁלֹּא הִיָּה לוֹ⁴², וְעֵבֶר וְהַחֲזִיר⁴³
הַהַלּוֹאָה פְּרוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂקָנָה פְּרוֹת אַחֵר כֶּף -
אִינוּ חֵיב לָתֵן לוֹ פְּרוֹת, אֲלֹא נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת
שֶׁהָלְוָהוּ⁴⁴.

(35) שם סג. (36) כלומר, אם יש לו סאה פוסק עימו על
סאה ולא על יותר שאין המוכר כלווה, שנתבאר (בהלכה ב)
"יש לו סאה לוה עליה כמה סאין", שלא אמרו כן אלא

והרי זה כאילו יש לו ללוה מאותו המין שמותר ללוות סאה
בסאה כמבואר בסמוך הלכה ב.

ב. הִיָּה לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמֵּין שְׂלֹוָה - הָרִי זֶה מִתֵּר
לְלוֹוֹת¹⁰ סֶתֶם בְּלֹא קְבִיעַת זֶמֶן וּפּוֹרַע סֶתֶם, אֵף עַל
פִּי שְׂעָדִין לֹא יִצָּא הַשְּׂעָר¹¹. וְאִפְּלוּ הִיָּתָה לוֹ סָאָה
בְּלִבָּד - לוֹה עָלֶיהָ בְּמָה סֵאִין¹². הִיָּתָה לוֹ טִפָּה אַחַת
שֶׁל שֶׁמֶן אוֹ שֶׁל זֵין - לוֹה עָלֶיהָ בְּמָה גִרְבִּי¹³ זֵין
וְשֶׁמֶן. לֹא הִיָּה לוֹ מֵאוֹתוֹ הַמֵּין כְּלוֹם, וְלֹא נִקְבַּע
שְׂעַר הַשּׁוּק עֲדִין אוֹ שֶׁלֹּא יִדְעוּ שְׂעַר הַשּׁוּק - הָרִי
זֶה אִסּוּר¹⁴ לְלוֹוֹת סָאָה בְּסָאָה¹⁵. וְכֵן בְּשֶׁאֵר הַפְּרוֹת¹⁶
- לֹא יִלוֹה אוֹתָן עַד שְׂיַעֲשֶׂה אוֹתָן דְּמִים¹⁷. וְאִם לוֹה
וְלֹא עֲשֵׂה אוֹתָן [דְּמִים], וְהוֹזִלוּ - מִחֲזִיר לוֹ פְּרוֹת
בְּמִדָּה שְׂלֹוָה אוֹ כְּמִשְׁקָל; וְאִם הוֹקְרוּ¹⁸ - נוֹטֵל דְּמִים
שֶׁהָיוּ שְׂוִין בְּשַׁעַת הַלּוֹאָה. אֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ מֵאוֹתוֹ
הַמֵּין אוֹ שֶׁהָיָה הַשְּׂעָר קְבוּעַ בְּשֹׁק - הָרִי זֶה אִסּוּר
לְלוֹוֹת פְּרוֹת בְּפְרוֹת עַד זֶמֶן קְבוּעַ¹⁹; אֲלֹא לוֹה סֶתֶם,
וּפּוֹרַע בְּאִיזָה זֶמֶן שְׂיַפְרַע.

(9) שם עה. (10) שבשעת ההלוואה נקנים פירותיו למלוה
וברשותו הוקרו, ואף על פי, שאין זה קניין ממש התיירו
חכמים, משום שהלוואת סאה בסאה אין בה משום נשך
דאורייתא, וכשיש לו לא גזרו (על פי רש"י מד:). (11) שם
עה. וכדרך שאמרו בפסיקת פירות (כמבואר בפרק ט הלכה
א). (12) שם, לפי שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה
שיש לו - ונמצא שיש לו שתיים, ושוב אנו רואים - כלווה
שתיים כנגד שתיים, וכן לעולם, לפי שהלוואה סאה בסאה,
אין בה איסור מן התורה - הקלו בה (מגיד משנה).
(13) חביות (הערוך בערכו עיין שם). (14) שם עד:
(15) שמא יתייקרו ונמצא פורע לו יותר ממה שהלווהו.
(16) שדרכם להתייקר וליוזול (עיין בבא מציעא מד:).
(17) היינו קוצץ עימו דמי החיטים כפי השער בשוק וזוקף
המלוה בדמים, בסכום שקבעו עכשיו - פורע לו בין הוקרו
הפירות בין הוזלו, שהרי זה כאילו הלווהו מעות (שם).
(18) שם. (19) כמו שביארנו, שכל שקובע זמן נראה שהוא
סומך שלאותו זמן יתייקרו (מקור דין זה נלמד ממה שאמרו
שם עה. ומביאו רבינו בסמוך הלכה ג) "לא יאמר אדם
לחבירו הלווני כור חטיין ואני אתן לך לגורן". ורבינו מפרש,
שהמדובר הוא אפילו ביש לו, ואסור מפני שקבע לו זמן
לגורן - בדומה למה שאמרו בסיפא (שם) בצד ההיתר: "עד
שיבוא בני", שהמדובר הוא ביש לו (מגיד משנה).

ג. לֹא יֹאמַר אָדָם לְחִבְרוֹ: הַלּוֹנִי כּוֹר חֲטִים וְאֲנִי
אֲחִזִּיר לְךָ כּוֹר לַגֶּרֶן²⁰; אֲלֹא אוֹמַר לוֹ: הַלּוֹנִי עַד
שְׂכִיבָא בְּנִי²¹ אוֹ עַד שְׂאֲמָצָא הַמִּפְתָּח²².

(20) כלומר, לזמן הגורן, דהיינו קובע לו זמן לפירעון
(ולדעת רבינו מדובר כאן אפילו ביש לו). (21) שבידו
המפתח למחסנו. (22) שאבד לי (שם, במשנה).

ד. לוֹה פְּרוֹת עַד זֶמֶן קְבוּעַ: אִם הוֹזִלוּ - מִחֲזִיר לוֹ
פְּרוֹת בְּזֶמֶן שְׂקָבַע; וְאִם הוֹקְרוּ - נוֹתֵן לוֹ דְּמִים
שֶׁהָיוּ שְׂוִין בְּשַׁעַת הַהַלּוֹאָה²³.

- כמו שיתבאר להלן פי"ד הל' ב. (12) לחובתו של לוה, שיצטרך לפורעו בעדים (בכת"י תימן: עדות על-פה, מלוה בשטר). (13) ב"ב מ. סנהדרין כט: (14) כתבו ותנו. (15) אם עדיין עומד דיבורו. (16) בקנין חליפין (עיין פרק ה מהלכות מכירה הל' ה) על שעבוד נכסיו לפירעון ההלוואה, וגובה מן הלקוחות אפילו לא נכתב השטר (עיין שו"ע חו"מ סימן לט, א. ובבית יוסף' שם על ה'טור'). (17) שכשם שמייפה כוחו בקנין - כך, מן הסתם, ייפה כוחו לענין כתיבה (ב"ב מ. וברשב"ם). (18) לפני הנתינה, לפי ש"אין לאחר קנין כלום" (כתובות נה.).

ב. לֹוֹה שֶׁכָּתַב שְׁטָר¹⁹ בְּכֶתֶב יָדוֹ²⁰, וְהָעֵיד בּוֹ עֵדִים²¹, וְנָתַנוּ לְמַלְוֶה - הָרִי זֶה שְׁטָר פְּשָׁר²². וְכֵן אִם כָּתַב שְׁטָר אֶף עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ עֵדִים²³, וְנָתַנוּ לְמַלְוֶה בְּפָנֵי עֵדִים²⁴ - הָרִי זֶה מַלְוֶה בְּשְׁטָר²⁵. וְהוּא שֶׁהֵיָה כָּתַב שְׂאִינוֹ יְכוּל לְהַזְדַּיֵּף²⁶, וְיִקְרָאוּ אוֹתוֹ הָעֵדִים שְׁנִמְסָר בְּפָנֵיהֶם²⁷. וְיֵשׁ מִן הַגָּאוֹנִים²⁸ שֶׁהוֹדָה, שֶׁצָּרִיף לֹוֹמֵר לְעֵדִים שְׁמִסְרוֹ בְּפָנֵיהֶם: חֲתָמוּ וְהָעֵידוּ²⁹ שְׁנִמְסָר בְּפָנֵיהֶם³⁰.

(19) הודאה. (20) כגון: אני פלוני בן פלוני הבא על החתום מודה שאני חייב . . . (ראה 'טור' ושו"ע סי' ט, א). (21) על תוכנו - לא לקיום החתימה, שכתב-ידו הוא (ש"ך סי' ס"ק ח). (22) גיטין פו. (עיין הגר"א סי' מ ס"ק ו, ו'בית יוסף' וסמ"ע סי' טט ס"ק טו). (23) עדי חתימה. (24) עדי מסירה. (25) גיטין פ: כשמואל, האומר: הלכה כרבי אלעזר (עדי מסירה כרת) אף בשטרות. (26) שם כב: "לא הכשיר ר"א (כתב המזדייף) אלא בגיטין, אבל בשאר שטרות לא, דכתיב (ירמיה לב, יד) ונתתם בכלי חרש למען יעמדו ימים רבים" ("גזירת הכתוב הוא בשטרות שאינם כשרים אלא אם הם ראויים לעמוד ימים רבים" - ר"י ב'תוספות' שם, ד"ה אבל). (27) שאם לא יקראוהו בפניהם, על מה הם מעידים לאחר זמן (שם יא:). (28) רב שריא רב האי (מגיד-משנה) ע"פ ב"ב קעו. (הגר"א סימן מ, ס"ק יב). (29) חתמו או העידו. כלומר, כתבו העדתכם בשטר נפרד, לא על של ההודאה וחתמו, או - אם אינם יודעים לחתום - העידו על כך בעל-פה בפני ב"ד (תשב"ץ, הובא בכסף-משנה, וכהבנת הלחם-משנה). (30) כדי שיצא לזה קול (שיתפרסם הדבר), וכשאינו אומר להם - אינם מעידים וכותבים אם כי רשאים הם, ואין לו קול (מגיד-משנה).

ג. הוֹצִיא עָלָיו כָּתֵב יָדוֹ³¹ שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, וְאִין שָׁם עֵדִים, אֶף עַל פִּי שֶׁהִזְדַּיֵּף³² כָּתֵב יָדוֹ בְּבֵית דִּין - הָרִי זֶה כְּמַלְוֶה עַל פֶּה³³ לְכָל דָּבָר. וְאִם טָעַן שֶׁפָּרַע - נִשְׁפָּע הָסֵת וְנִפְטָר³⁴. וְאִינוֹ גּוֹבֶה בְּכָתֵב זֶה לֹא מִן הַיֹּדְעִין³⁵ וְלֹא מִן הַלְקוּחוֹת³⁶.

(31) ב"ב קעה: במשנה. (32) נתקיים בב"ד שכתב-ידו הוא. (33) שאין הקיום של ב"ד - אישור על תוכנו, אלא על הכתיבה שכתב-ידו הוא (שם קעו. בגמ'). (34) אם כי השטר ביד המלוה - אין המלוה יכול לטעון: "שטרך בידי

מתוך הטעם שאנו רואים כאילו לוה סאה כנגד סאה ונמצא שיש לו שתיים, וטעם זה אינו שייך במוכר, מפני שמשעה שפסק עליה הרי היא יוצאת לגמרי מרשות המוכר (הלוה) לרשות הלוקח (המלוה) - מגיד משנה בשם הרשב"א. וראה למעלה פרק ט הלכה א. (37) וכדרך שאמרו בפוסק ונותן מעותיו כמבואר למעלה פרק ט, א. (38) אף על פי שיצא השער. (39) כמבואר למעלה. (40) משום שאף על פי שאין לזה יש לוה ויכול לקנותם במעות שקיבל (ראה פרק ט שם בבבאורו). (41) מאחר שאין בידו מעות - במה יקנה, והרי זה כאילו לא יצא השער - ואסור, כמבואר בפרק ט שם (שם סג. על פי רש"י). (42) זה נמשך לבבא הראשונה. (43) זקף ההלוואה על פירות באיסור. (44) כדין אבק ריבית שאמרנו בו (למעלה פרק ד, ו) שאין מוציאים מלווה למלוה.

פֶּרֶק אֶחָד עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין מלוה את חבירו בעדים, ודין מוציא כתב ידו שהוא חייב לו, ודין מלוה בשטר שגובה מן היורשים ומהלקוחות, ודין מלוה על פה אם נגבית מהיורשים, ודין לוה שאין לו מטלטלין ויש לו קרקע, ודין מצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם, ודין טוען שמחיים תפס, ודין יתומים שגבו קרקע בחוב אביהם, ודין מוכר שדה באחריות וזקף עליו דמי השדה במלוה.

א. הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּפָנֵי עֵדִים², או שְׂאִמֵּר לְעֵדִים³: הָיוּ עָלָיו עֵדִים שְׂאִי חָיֵב לְזֶה מְנָה, או: אֵתֶם עֲדִי⁴ שְׂאִי חָיֵב לְזֶה מְנָה - זו נִקְרָאת מַלְוֶה עַל פֶּה⁵, וְאִין צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים⁶. לְפִיכָף, אִם טָעַן וְאָמַר אַחֵר כֶּף: פָּרַעְתִּי - נִשְׁפָּע הָסֵת⁷ וְנִפְטָר. אֲבָל הַמַּלְוֶה אֶת חֲבֵרוֹ בְּשְׁטָר - צָרִיף לְפָרְעוֹ בְּעֵדִים. לְפִיכָף, אִם טָעַן וְאָמַר: פָּרַעְתִּי שְׁטָר זֶה - אִינוֹ נִאָּמֵן⁸, אֲלֵא אוֹמְרִים⁹ לוֹ: אוֹ הֵבָא עֵדִים¹⁰ אוֹ עֲמַד וְשִׁלְמָה¹¹ לוֹ חוּבוֹ. לְפִיכָף, הָאוֹמֵר לְעֵדִים: הָיוּ עָלָי עֵדִים שְׂאִי חָיֵב לְזֶה מְנָה - אִין פּוֹתְבִין עֲדוּתָן וְנוֹתְנִין לְמַלְוֶה, שְׁלֵא יַחֲזִירוּ לְמַלְוֶה עַל פֶּה עֲדוֹת בְּשְׁטָר¹², עַד שְׂאִימֵר לָהֶן הִלְוֶה: כְּתָבוּ שְׁטָר¹³ וְחֲתָמוּ וְתָנוּ לוֹ. אֶף עַל פִּי שְׂאִמֵּר לָהֶן כֶּף¹⁴, צָרִיבִין לְהַמְלִיךְ בּוֹ¹⁵ אַחֵר שֶׁחֲתָמוּ בְּשְׁטָר, וְאַחֵר כֶּף נוֹתְנִין הַשְׁטָר בְּיַד הַמַּלְוֶה. קָנוּ מִיָּדוֹ¹⁶ שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ מְנָה - הָרִי אֵלּוּ פּוֹתְבִין וְנוֹתְנִין, אֶף עַל פִּי שְׁלֵא אָמַר לָהֶן כְּתָבוּ, שֶׁסֶתֶם קִנְיָן לְכַתִּיבָה עוֹמֵד¹⁷, וְאִין צָרִיבִין לְהַמְלִיךְ בּוֹ¹⁸.

(2) בבא-בטרא קעה. (3) הודה בפני עדים (סנהדרין כט). (4) כלומר, או בלשון: אתם עדי. (5) להבדיל ממלוה בשטר, שחלוקים בדיניהם כמו שיתבאר לקמן. (6) שבועות מא: "המלוה את חבירו בעדים - אינו צריך לפורעו בעדים". (7) מתקנת חכמי הגמרא (שם מ:). (8) שהרי המלוה אומר: אם פרעת, למה השארת בידי את השטר? (9) בית-דין. (10) שפרעת. (11) שם מא. אולם, אם טען הלוה: השבע לי שלא פרעת, נשבע ואח"כ נוטל

18 שְׁאִין אָדָם פּוֹרֵעַ בְּתוֹךְ זְמַנּוֹ⁵⁴. אוֹ שְׁנֵדוּהוּ⁵⁵ עַד
19 שְׁתֵּיתָן וּמַת בְּנִדְוִיו. כָּל אֱלוֹ גּוֹבִין מִן הַיּוֹרְשִׁין⁵⁶ בְּלֹא
20 שְׁבוּעָה⁵⁷. אָבָל אִם בָּאוּ עֲדִים שֶׁהָיָה חֵיב לָזֶה מִנֶּה,
21 אוֹ בְּפָגְנוּ הַלְוָהוּ - אֵינוֹ גּוֹבֵה מִן הַיּוֹרֵשׁ כְּלוּם,
22 שְׁמָא פָּרְעוּ⁵⁸; שֶׁהַמְלִיחָה אֶת חֲבֵרוֹ בְּעֲדִים⁵⁹ - אֵין
23 צָרִיד לְפָרְעוֹ בְּעֲדִים. וְכֵן אִם מוֹצִיא כְּתֵב יָד אֲבִיהֶן
24 שֶׁהוּא חֵיב לוֹ - אֵינוֹ גּוֹבֵה בּוֹ כְּלוּם, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנּוּ⁶⁰.

~ נקודות משיחות קודש ~

"חזקה אין אדם פורע תוך זמנו."

והוא דעת ריש לקיש, אבל אב"י ור"א סוברים שלפעמים מזדמנים לאדם מעות קודם זמן הפירעון ורוצה לשלם כדי שלא יטרידו אותו.

ומזדים אב"י ור"א לריש לקיש שבמקום שעדיין לא הגיע זמן החיוב, יש חזקה ש"אין אדם פורע תוך זמנו" כגון אם השכיר בית שאינו נאמן לומר פרעתין תוך זמנו, כי השוכר חושש שלא יבוא לידי חיוב כלל אם יפול הבית או ביתו של המשכיר עצמו ויציאו מבית זה ולא יבוא לידי חיוב כלל.

ועל-דרך-זה בפדיון הבן, שאם מת האב הרי בנו בחזקת שלא נפדה, שמאחר ולא נתחייב עדיין חושש שמא ימות הבן ולא יבוא לידי חיוב כלל וממילא אינו פורע קודם זמן החיוב.

מה-שאין-כן במלווה, כיון שנתחייב בשעת ההלוואה ונשתעבדו נכסיו מיד, סוברים אב"י ור"א שאדם עשוי לפרוע תוך זמנו.

החזקה שאין אדם פורע תוך זמנו, קשורה גם למלווה. שהרי הדין בצדקה הוא שצריך ליתן לעני בסבר פנים יפות והלא הלוואה גם היא גמ"ח ואין המלווה יכול לדרוש ההלוואה תוך זמנו היפך ההנהגה של סבר פנים יפות. ובנוסף, הרי גם לאחר זמנו אם יודע שאין לו לפרוע אסור לנוגשו ולא עוד אלא ש"אסור לאדם להראות עצמו לבעל חובו בזמן שידוע שאין לו, אפילו לעבור לפניו שלא יפחידו או יכלימו אע"פ שאינו תובעו" ומומן שגם המלווה אינו תובע חובו תוך זמנו.

בנוגע ל"חיוב" של הקב"ה לפדות את בנו בכורו ישראל מהגלות, הנה נאמר "וכו אחישנה", ולכאורה הרי "מה שהקב"ה עושה הוא מצוה לישראל לעשות" ומדוע יפרע הקב"ה "חובו" תוך זמנו.

והביאור בזה: כיון שבנוגע לפדיון הבן, הסיבה שאין לחשוש שמא פדאו אביו היא מפני שיש מקום לחשוש שמא לא יגיע לזמן החיוב, הרי כאן לא שייך סיבה זו ובוודאי שהקב"ה "חייב" כביכול לפדות את בנו ישראל מהגלות. וגם לריש לקיש הסיבה שאין אדם פורע תוך זמנו היא כיון שגילה דעתו שלא יוכל לפרוע תוך זמנו,

מאי בעי" (למה שטרך אצלי) מפני שאין הלוה נזהר מלהשאירו ביד מלוה אחר הפרעון, הואיל ואין השטר כשר לגבות בו מן הנכסים המשועבדים, כמבואר בסמוך (שם ברי"ף, ובמלחמות ה' להרמב"ן). (35) שמא פרעו אביהם. אבל אם ברי שלא פרע, כגון ע"פ אחד משלשה דברים שיתבאר (לקמן הלכה ו) - גובה כמלוה על-פה (כסף-משנה). (36) כמלוה על-פה, כמבואר להלן הלכה ד.

1 ד. כָּל מְלוֹה בְּשֹׁטֶר³⁷ - גּוֹבֵה אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרְשִׁין וּמִן
2 הַלְקוּחוֹת³⁸, כְּמוֹ שִׁתְּבָאֲרָ³⁹; וּמְלוֹה עַל פֶּה - גּוֹבֵה
3 אוֹתָהּ מִן הַיּוֹרְשִׁין⁴⁰, וְאֵינוֹ גּוֹבֵה אוֹתָהּ מִן
4 הַלְקוּחוֹת⁴¹. לְפִי שְׁאִין לְהִ⁴² קוֹל, לְפִיכֶן לֹא יִטְרֹף
5 בָּהּ⁴³. אָבָל מְלוֹה שֶׁשֹּׁטֶר - קוֹל יֵשׁ לָהּ, וְהַלּוּקָה
6 הַפְּסִיד עַל עַצְמוֹ שְׁלֹא⁴⁴ שָׁאֵל עַד שִׁידַע שְׁנִכְסֵיו שֶׁל
7 זֶה מִשְׁעֲבָדִין בְּמְלוֹה שְׁעָלָיו; שֶׁכָּל נִכְסֵי הַלְוָה פְּחַת
8 שְׁעֲבֹד הַמְּלוֹה מִן הַתּוֹרָה⁴⁵.

(37) לרבות גם שאין אחריות נכסים מפורשת בו. כמבואר בפי"ח מהלכות גזילה ואבידה ה' א, "שאחריות שלא נתפרשה בשטר - טעות-סופר היא, בין בשטרי הלוואה בין בשטרי מקח וממכר". (38) שקנו מן הלוה לאחר שלוה, ונשתעבדו נכסיו למלוה. (39) להלן פרק יח. (40) שכבר נשתעבדו הנכסים בחיי אביהם (קידושין יג: ועיין ב"ב קעו. וברי"ף שם). (41) מתקנת חכמים. (42) למלוה על-פה קול, שכל הלווה - בצינעא לווה. (43) משום הפסד לקוחות, שאין יכולים להזהר בדבר, שאין ידוע לכל. (44) חקר בדבר. (45) שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא אליך את העבוט החרוצה" - והוא-הדין מקרקעין (רשב"ם ב"ב שם) אלא משום הפסד לקוחות, אמרו חכמים מלוה על-פה אינו גובה מן הלוקחות כמבואר למעלה - ובשטר העמידוהו על של תורה, כעולא בבבא-בבא קטא: "דברי תורה, אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על-פה גובה מנכסים משועבדים, מאי טעמא שיעבודא דאורייתא, ואלא מה טעם אמרו: מלוה על-פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין, משום פסידא דלקוחות וכו'".

9 ה. הַמוֹכֵר שְׂדֵהוּ בְּעֲדִים⁴⁶, וַיֵּצֵאת מִתַּחַת יָדֵי
10 הַלּוּקָה⁴⁷, אֵף עַל פִּי שְׁאִין שֶׁם שֹׁטֶר⁴⁸ בִּיד הַלּוּקָה
11 - הָרִי זֶה חֹזֵר וְיִטְרֹף מִנְּכָסִים מִשְׁעֲבָדִים⁴⁹, כְּמוֹ
12 שִׁתְּבָאֲרָ⁵⁰; שֶׁכָּל הַמוֹכֵר - בְּפִרְהֶסְיָא מוֹכֵר⁵¹, וְקוֹל
13 יֵשׁ לוֹ⁵².

(46) שם מא: (47) בעל-חוב של מוכר הוציא אותה מידו. (48) שטר מכר. (49) שמכרם או שעבדם אחר מכירת שדה זו. (50) להלן פרק כא, הלכה א. (51) כדי שיקפצו עליו קונים - ויסיפו במקח. (52) והלוקח השני שלא נזהר - הפסיד על עצמו (שם).

14 ו. אֵין הַהֲלֹאָה שְׁעַל פֶּה נִגְבִּית מִן הַיּוֹרְשִׁין אֲלֹא
15 בְּאֶחָד מִשְׁלֹשֶׁה דְּבָרִים אֵלֵּי: כְּשֶׁחֵיב מוֹדָה בָּהּ, וְצוּהָ
16 בְּחִלּוּי⁵³ שִׁישׁ לְפָלוּנִי עָלָיו חוֹב עֲדִין. אוֹ שֶׁהִתְיַתָּה
17 הַהֲלֹאָה לְזִמָּן, וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן לְפָרְעָהּ, וְחִזְקָהּ הִיא

תפס - על היורש להביא ראיה⁷⁴; איש⁷⁵ ישבע
המלוה⁷⁶ שפך וכן הוא חייב לו, ויכול לטעון עד כדי
דמיה⁷⁷, ויכול בשבועתו שמחיים תפס. היו
הדברים שתפס שטרות⁷⁸, וטען שהן משכון⁷⁹ ביד⁸⁰
על חובו ושמחיים תפס - על המלוה להביא ראיה
שמחיים תפס. ואם לא הביא ראיה - יחזיר
ליורשים; מפני שאינו טוען לקנות גופם⁸¹, אלא
לראיה שבהן⁸².

(70) כלומר, אם כי מן הדין מטלטלין אינם תחת שיעבוד
- מצוה על היתומים, משום כבוד אביהם, לפרוע (בבא-
בבא קמא). (71) שהורישם, אבל משלהם - אין עליהם
מצוה, כמבואר בקידושין (לב). כיבוד (מצות כיבוד אב) -
משל אב (ע"פ בבא-בבא קמא, שם, מגיד-משנה. "הגהות
אשר"י" כתובות, פרק הכותב). (72) כדי לקיים מצות
כיבוד, ש"כל מצוה שמתן שכרה בצדה (שהתורה מודיעה
שכר המצוה, כגון בכיבוד אב שנאמר בה "למען יאריכון
ימך") אין בית-דין של מטה מזהירים עליה" להכריח את
המסורבים, כמבואר בחולין קי: ('טור' סי' קז). (73) בהיות
אביהם בחיים, ועדיין לא זכו בהם היתומים (כתובות פד:).
(74) שמתוך שיכול לטעון: לקוחה היא ביד - נאמן גם
לטעון: מחיים תפסתי, ועל היורש להביא ראיה שלאחר
מיתה תפסם (גמרא שם). (75) אם אין עדים - ליורש.
(76) בנקיטת חפץ - כדרך כל הנשבעים ונוטלים (ראה לקמן
פ"ג הלכה ג). (77) של החפץ שתפס, שאילו רצה אומר
לקוח הוא ביד. (78) שטרי חוב על אחרים (שם פה.
בעובדא ד"ההיא איתתא"). (79) ר"ף שם. (80) ונתבאר
למעלה (פ"ג הלכה ה), שאין המשכון נעשה מטלטלין אצל
בניו. (81) וגם אם טען כך - אינו נאמן, שהרי ב"ד אומרים
לו: הבא שטר מכר, כמבואר (בפ"ו מהלכות מכירה הל'
י"א) "שאינו שטר חוב נקנה במסירת השטר לידו, שלא מסר
לו אלא הראיה שבו, ואין הראיה נתפסת ביד. וכיצד יקנה
השטר? שיכתוב לו המקנה: קנה שטר פלוני. . . וימסור
לו השטר (=שטר החוב) - ונמצא שנקנה בכתובה ומסירה"
(ר"ף שם, ועיין מגיד-משנה, ולקמן פט"ז הל' ז).
(82) ואין הראיה נתפסת ביד (ועיין לחם-משנה, רצ"ע).

ט. יתומים שגבו קרקע בחוב שהיה לאביהן אצל
אחרים - יש לבעל חוב של אביהם לחזור ולגבות
אותה מהן⁸³; שהרי קרקע זו של אביהם היא⁸⁴.

(83) אם כי החוב עצמו אינו תחת שיעבודו של בעל-חוב
(פסחים לא.). (84) כלומר, מנכסים שהיו תחת שיעבוד של
אביהם, וכשם שהיא תחת שיעבוד של אביהם - כך היא
תחת שיעבודו של בעל-חוב של אביהם, כמבואר למעלה
(פ"ב הלכה ו): "ראובן שהיה חייב לשמעון מאה, ולוי חייב
לראובן מאה, מוציאין מלוי ונותנין לשמעון" (ב'תוספות')
שם שאלו: למה אין אומרים כן בחוב שיש לאביהם על
אחרים ולא גבו קרקע? והלא גם החוב עצמו משועבד
לבעל-חוב של אביהם? ותיצרו, שקרקע הוא תחת שיעבוד
מלא, שאם ימכור אותו יבוא בעל-חוב ויטרוף מן הלוואה,
אבל מטלטלין שאם ימכרם המלוה אין בעל-חוב גובה

דבר שבוודאי אינו שייך אצל הקב"ה וממילא אין כל סיבה
לדחות ח"ו את הפדיה מהגלות, ובפרט שגם "שכינתא
בגלותא" ולשם מה לעכב את הגאולה?

(על פי י"ן מלכות' ספר משפטים סימן י)

(53) קודם מיתתו (שם קעד:). (54) שם ה: כריש לקיש
שאמר: ואפילו מיתמי. (55) על סירובו לפרוע (שם קעד:).
(56) בין גדולים בין קטנים (עיין להלן פ"ד, א ובמגיד-
משנה). (57) שהרי הוברר שעדיין לא נפרע (שם ה:).
(58) אביהם בהיותו בחיים, ואילו היה בחיים היה טוען
פרעתי - והיה נאמן. (59) ואנו טוענים בשביל יתומים -
כל טענה שאביהם היה נאמן בה. (60) למעלה הלכה ג.

ז. לזה שאין לו מטלטלין⁶¹ ויש לו קרקע: אם נודע
לבית דין שתולה מעותיו ביד אחרים⁶² - כופין אותו
למכור⁶³ ולתן לבעל חובו; ואם לא נודע להם דבר
זה - מחרימין⁶⁴ על מי שידע לו מטלטלין ולא
יביאם, ואחר כך יורדין לבינונית שבנכסיו ומגבין
לבעל חובו, כמו שיתבאר⁶⁵. במה דברים אמורים?⁶⁶
בזמן שגופרעין מן הלוח עצמו; אבל הפא לפרע מן
היורש, בין קטן בין גדול - לא יפרע מן
המטלטלין, אפילו היו מפקדין או מלוה אצל
אחרים⁶⁷; שהמטלטלין⁶⁸ אינן תחת שיעבוד בעל
חוב מן התורה⁶⁹.

(61) האומר: שאין לו ממון או מטלטלין ורוצה להגבות
לבעל-חובו מן הקרקע - ומצד הדין מטלטלין קודמים
לגבייה מן הקרקע כמבואר (למעלה ס"א, הל' ד. וראה
בביאורנו שם). (62) להבריח מן המלוה. (63) לטרוח
ולמכור הקרקע - ופרוע לבעל-חובו במעות. (64) מתקנת
הגאונים (ראה ביאורנו למעלה פ"א הערה כג). (65) להלן
פ"ט, א. שמתקנת כתמים - בעל-חוב דינו כבינונית.
(66) שגובה מן המטלטלין. (67) ועדיין לא באו לרשות
היתומים (כתובות פד: כרבי עקיבא). (68) של יתומים.
(69) שם, כי בעוד הלוחה קיים - גובה אפי' מגלימא דעל
כתפיה (מהמעיל שעל כתפיו) שהרי לו הלוחה מעותיו
ונשתעבד, והתורה אמרה: יבוא שליח ב"ד ויטול משכונו,
שנאמר (דברים כד, יא) "והאיש אשר אתה נושה בו יוציא
אליך את העבוס החוצה". אבל כשמת הלוחה, מה לו עם
היתומים? הרי לא לוו ממנו ולא נשתעבדו לו. אבל קרקעות
שירשו - כבר נשתעבדו למלוה מחיים מדין ערב, שנכסיו
של אדם הם ערבי, ועליהם סמך המלוה כשהלווה, אבל
מטלטלין - אפילו דין ערב אין להם, שהרי לא עליהם סמך
המלוה, והואל וביד הלוחה להצניעם ולאבדם (ע"פ רש"י
ב"מ סז:). ומתקנת הגאונים שבעל-חוב גובה מן המטלטלין,
כמו שיתבאר לקמן הלכה יא.

ח. מצוה⁷⁰ על היתומין לפרע חוב אביהן מן
המטלטלין שהנתי⁷¹. ואם לא רצה היורש לתן - אין
כופין אותו⁷². ואם תפס בעל חוב מחיים⁷³ - גובה
מהן. טען שמחיים תפסן, והיורש טען שאחר מיתה⁷⁴

ונבונים הנהיגו דבר זה כו' ונמצא האלמנה גובה מן המטלטלין בתנאי זה ולא בתקנת אחרונים" (103) של הגאונים. (104) מכיון שלא ידע בתקנה זו - לא שיעבר מטלטליו על-מנת שיגבו מהם לאחר מותו. ומה שקרא לזה "סייג", ומשמעו שזה כעין לפני משורת הדין, מפני שמצד הדין - בעל-חוב (אפילו במלוה על-פה) גובה מן המטלטלין על יסוד תקנת הגאונים (וכן המנהג) אפילו לא כתב, מתוך ההנחה שכל אדם יודע תקנה זו ושיעבר כל נכסיו אפילו המטלטלין. ואף-על-פי-כן ראו גאוני המערב לתקן, מתוך החשש שמא לא ידע - אם כי רחוק הוא - שיתנה על כך בפירוש (ע"פ דברי הריב"ש המובאים בסוף-משנה כאן). (105) שעמדו לאחר חתימת התלמוד. (106) ולדון בה אף במקומות שלא פשטה - כאילו פשטה, כדרך שאנו אומרים בתקנת הסנהדרין הגדולה (ע"פ דברי רבינו בהל' אישות שם ה"ט. והשווה דברי רבינו בהקדמה (ל'משנה תורה): "והיות ב"ד של אותה מדינה (שעמד אחר התלמוד) יחידים, ובית-דין הגדול של שבעים ואחד בטל מכמה שנים. . . לפיכך אין כופין מדינה זו לנהוג כמנהג מדינה אחרת. . .").

פרק שנים עשר

(1) מבאר דין כיצד נפרעים מן היתומים ומתי נזקקים לנכסיהם, ודין קטן שתקף בעבדיו או בשדה של חברו, ודין קרקע שהוא בחזקת יתומים ובא אחד וטען שלקחה מאביהם, ודין שום היתומים והכרזה שעושים בית דין.

- א. אין נפרעין²¹ מן היוֹרְשִׁין אֲלָא אִם בֶּן הָיוּ גְדוּלִים, אֲבָל יוֹרְשִׁין קְטָנִים²² - אין נפרעין מֵהֶן²³ שֹׁטֵר חוֹב.

(2) ע"פ בבא-בבא קעד, וערכין כב. דברי רבינו בהלכה זו הם בשטר חוב, וכשאין בו אחד משלושת הדברים שהזכירם רבינו למעלה פרק יא הלכה ו. ובמקרה זה שונה דין יתומים גדולים מקטנים. אבל במקום שיש בו אחד מהדברים הנ"ל - גובה אף מיורשים קטנים, לא יהיה גרוע מלוה בשטר ממלוה בעל-פה (מגיד-משנה וכסף-משנה, וכן יוצא מדברי רבינו בפירושו לערכין פרק ששי). (3) "בעודם קטנים, שאינם בני שלוש עשרה שנה" (שו"ע ח"מ סי' קח סעיף ג.).

- ב. ואֲפִלּוּ הָיָה בּוֹ כָּל תְּנָאִי שִׁבְעוּלָם - לא יפּרע²⁴ בּוֹ הַמְלוֹה כָּלוּם עַד שִׁיגְדִילוּ הִיתּוּמִים; שֶׁמָּא יֵשׁ לָהֶן רֵאזִיה שְׁשׁוּבְרִין בּוֹ אֶת הַשֹּׁטֵר.²⁵
²⁶

(4) משפט זה מקושר עם סופה של ההלכה הקודמת, וציון ההלכה "ב" אינו במקומו. וכבר העיר על כך בעל מ'רכבת המשנה'. (5) כגון נאמנות (ראה להלן פרק טו), לפי שאפשר לבטל התנאים, וחוששים אנו שמא בוטלו, וקטנים אינם יכולים להוכיח את הביטול (מגיד-משנה).

- ג. הִיתָה הַמְלוֹה רִבִּית²⁷ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים²⁸, שֶׁהָיָה הָרִבִּית אוֹכֵלֶת בְּנִכְסֶיהָ - מַעֲמִידִין לָהֶם אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס, וְנוֹקְקִין לְנִכְסֶיהָ וּמוֹכְרִין וּפּוֹרְעִין הַחוּב.²⁹ וְכֵן אִשָּׁה שֶׁתִּבְעָה כְּתֻבָּתָהּ³⁰, בֵּין אֶלְמָנָה בֵּין

אותם, אין שעבודם שעבוד גמור, וחוב שהניח להם אביהם - דינו כמטלטלין).

- י. רֵאוּבֵן⁸⁵ שֶׁמָּכַר שָׂדֶה לְשִׁמְעוֹן בְּאַחֲרִיּוֹת⁸⁶, וְזָקָף לְשִׁמְעוֹן דָּמֵי הַשָּׂדֶה עָלָיו מְלוֹה לְרֵאוּבֵן, וּמָת רֵאוּבֵן⁸⁷, וּבֵא פָעַל חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן לְטָרֵף מִשִּׁמְעוֹן הַשָּׂדֶה, וּפִיסוֹ שִׁמְעוֹן בְּמַעוֹת⁸⁸ וְהֵלֵךְ לוֹ - הָדִין נוֹתֵן, שֶׁיְבֹאֲאוּ יוֹרְשֵׁי רֵאוּבֵן וְיִתְבְּעוּ שִׁמְעוֹן בְּמִלּוֹה שֶׁזָּקָף עָלָיו, שֶׁהָיָה⁸⁹ אֵינָה מְשַׁעֲבֶדֶת לְבַעַל חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן⁹⁰. לְפִיכָף⁹¹, אִם הָיָה שִׁמְעוֹן פָּקַח - נוֹתֵן לָהֶן הַקְּרָקַע שֶׁלָּקַח מֵרֵאוּבֵן⁹² בְּמִלּוֹה⁹³ שֶׁזָּקָף עַל עַצְמוֹ, וְחוֹזֵר וְטוֹרֵף אוֹתָהּ מֵהֶן⁹⁴ מִפְּנֵי הַמַּעוֹת שֶׁנָּתַן לְבַעַל חוֹב שֶׁל רֵאוּבֵן כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְרֹף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שֶׁהָיָה בְּאַחֲרִיּוֹת לְקַחָה מֵרֵאוּבֵן⁹⁵.

(85) כתובות צב. (86) שאם יטרוף אותו בעל-חוב בדין - יחזיר לו מעותיו. (87) ולא הניח נכסי דלא נידי בני חורין (קרקעות שלא נמכרו ולא נשתעבדו). (88) בחוב של דמי השדה שחייב ליתומים. (89) חוב זה של דמי הקרקע. (90) כמבואר למעלה (הלכה ז) - כלומר, ולא היה לך לפיכך בעל-חוב של אבינו בדמי השדה, שהרי מעות אלו שירשנו מאבינו, אינן משועבדות לבעל-חוב. (91) שם. (92) לא דוקא - והוא-הדין כל קרקע שהוא, ואע"פ שאין מגבים מן הקרקע כשיש ללוה מטלטלין - כאן מגבים, כדי שלא יפסיד שמעון (מגיד-משנה, וכן כתוב בהגהות מיימוניות). (93) בתור פירעון החוב. (94) כמבואר למעלה (הלכה ט) שבעל-חוב גובה מן הקרקע שגבו יתומים (ועיין מגיד-משנה והגהות מיימוניות). (95) אביהם, ובדין חוזר על היתומים.

- יא. כָּבֵר תִּקְנֵנוּ גְאוּנִים הָאֲחֵרוֹנִים⁹⁶ כָּלָם, שֶׁיְהִיָּה בַּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִטְּלָטְלִין מִן הַיּוֹרְשִׁין⁹⁷. וְכֵן דִּינִי יִשְׂרָאֵל בְּכָל בֵּית דִּין שִׁבְעוּלָם. אֲבָל בְּמַעֲרִיב⁹⁸ הָיוּ כּוֹתְבִין בְּשִׁטְרֵי חוֹבוֹת: שֶׁיֵּשׁ לְגִבּוֹת מִן הַקְּרָקַע וּמִן הַמִּטְּלָטְלִין בֵּין בְּחֵיוֹ בֵּין אַחֵר מוֹתוֹ; וְנִמְצָא גּוֹבֶה עַל⁹⁹ תְּנָאִי זֶה¹⁰⁰ יוֹתֵר מִן הַתְּקַנָּה¹⁰¹. וּסְגִי גְדוֹל עֲשׂוֹ¹⁰² בְּדָבָר. שֶׁמָּא לֹא יָדַע הַלּוֹה בְּתַקְנָה זֹאת¹⁰³, וְנִמְצָא מִמּוֹן יְתוּמִים יוֹצֵא שֶׁלֹּא בְּדִין¹⁰⁴. שֶׁאֵין כַּח בְּתַקְנַת אֲחֵרוֹנִים¹⁰⁵ לְחַיֵּב בָּהּ יְתוּמִים¹⁰⁶.

(96) בימי רב הונא הלוי גאון בר מר בר יצחק (ראה אוצר הגאונים כתובות, מעמוד 210 ואילך). (97) שכיום, רוב בני אדם, עיקר מסחרם במטלטלין, ובעל-חוב סומך עליהם (ראה מגיד-משנה, פרק טז מהלכות אישות הלכה ח). (98) צפון אפריקה. (99) בכת"י תימן: לפי. (100) שכל תנאי, בדבר שבממון, אפילו על מה שכתוב בתורה - קיים, כמבואר בפ"ב מהלכות שכירות הלכה ט. (101) שעל-פי התקנה, אינו גובה מטלטלין של יתומים אלא כשאין להם קרקע, אבל לפי התנאי גובה אפילו כשיש להם קרקע (מגיד-משנה). (102) כלומר, שיש עוד תועלת חשובה בתנאי זה, נוסף על התקנה (מגיד-משנה). והשווה הלכות אישות שם: "ודבר זה תיקון גדול הוא, ואנשים גדולים

יברר ליתומים חלק יפה. (17) כי לא יהיה לו לאפוטרופוס מה לטעון או להשתדל לטובת היתומים, שהרי פירש ואמר: זו (כמסקנה של רב אשי שם, ראה סמ"ע סי' ק"י ס"ק ט).

ו. נמצאת בקרקע שאינה שלהן¹⁸, אלא טען הטוען שהיא גזל ביד מורישן - נזקקין להן, ומעמידים להן אפוטרופוס לטעון ולדון¹⁹; אם נמצאת גזולה²⁰ - מחזירים אותה לבעליה. וכן קטן שתקף בעבדיו²¹ ויגרד לתוף שדה חברו ובקשה - אין אומרים: נמתיך לו עד שיגדיל²², אלא מוציאין אותה מידו, ולכשיגדיל, אם יש לו עדים, יביא עדיו²³.

(18) ערכין שם, יצא ערעור על הקרקע שברשות היתומים שאינו שלהם, כלומר: של מורישם, שהיתה בידו בגזל. (19) להתדיין עם המערער. (20) כגון שהביא המערער עדים שהיא שלו, ובמקרה זה אין מעמידים להם אפוטרופוס, שכיון שיש עדים מצמצמת טענת האפוטרופוס רק לאמיתות העדות "ואחזוקי סהדי בשיקרא, לא מחזיקין" (אין אנו חושדים שהעדים משקרים), לפיכך מחזירים אותה לבעליה מיד (ע"פ נוסחת הגמרא שלפנינו, ולהרשב"א נוסחא אחרת בגמרא שם. מגיד-משנה). (21) בסיוע עבדיו (בבא-קמא ק"ב:). (22) שמא יש לו עדים שהקרקע שלו. (23) ויוציא את השדה ע"י בית-דין.

ז. קרקע שהיתה בחזקת קטנים²⁴, ובא אחר וטען שהיא לקוחה²⁵ ממורישן, ויש לו עדים שהחזיק בה ואכלה שגני חזקה²⁶ בחצי אביהן - אין מוציאין אותה מידן עד שיגדילו²⁷; שאין מקבלין²⁸ עדים שלא בפני בעל דין, והקטן פאלו אינו עומד פאן הוא חשוב. אבל אם הוציא שטר שהיא לקוחה בידו - הרי זה מקיים את השטר²⁹, ומוציאין אותה מידן, אחר שמעמידים להם אפוטרופוס.

(24) וידוע הדבר שהיתה של אביהם, ואין מקום לטענת גזילה בידי המוריש (מגיד-משנה). (25) קנויה היא לו. (26) היינו, שאכל פירות הקרקע שלש שנים רצופות, ואביהם לא מחה בו (עיין להלן הלכות טוען ונטען מפ"א ואילך). (27) ב"ק שם. (28) שם. (29) כשם שמקיימים כל שטר אף שלא בפני בעל-דין, כמבואר להלן פ"ג מהלכות עדות הלכה יא. ודרך קיום (=אישור) שטרות, ביאר רבינו בהלכות עדות פרק ו הלכה ב.

ח. כשנזקקין בית דין לנכסי יתומים למכר - שמין³⁰ את הקרקע, ואחר כך מכריזין עליה שלשים יום רצופין, או שלשים יום שני וחמישי³¹. ומכריזים בפקר ובפערב, בשעת הכנסת פועלים ובשעת הוצאת פועלין, וכל מי שרוצה לקנות - יוליך הפועלין לבקר לו³². ובשעה שמכריזין - מסימים את השדה במצריה³³, ומודיעין בקמה יפה³⁴, ובכמה היא שומה³⁵, ומפני מה רוצים למכרה, אם להגבות בעל חוב³⁶ או לקתבת אשה; לפי שיש מי שרוצה לתן לבעל חוב, ויש מי שרוצה להגבות לאשה³⁷.

גרושה - מעמידים להם אפוטרופוס ונזקקין, משום חן האשה, כדי שיהיה לה כלום שתנשא בו האשה לאחר. לפיכך, אם קפצה האשה ונשאת, ואחר כך באת לתבע כתבתה מנכסי יתומים - אין נזקקין לה עד שיגדלו היתומים; שהרי אין לה מזונות⁹, והרי נשאת¹⁰.

(6) הלוואה שנושאת ריבית. (7) מן הגוי, וקיבל עליו לדון בדיני ישראל שלא יתבע מן היתומים עד שיגדלו (ערכין כב.). (8) שם, כרבי יוחנן. ובטעם הדבר - נאמרו בגמרא שתי לשונות. ללשון אחד, הטעם הוא משום מזונות (שכל זמן שאינה גובה כתובתה ניזונת מנכסי היתומים, כמבואר בריש פרק יח מהלכות אישות, ונמצא היתומים מפסידים). וללשון שני, הטעם הוא משום חינא (=חן), כלומר כדי שיהיו לה מעות ותמצא חן בעיני גברים לישא אותה (כפירוש הרי"ף בכתובות, פרק אלמנה ניזונת). וההבדל שבין הלשונות הוא: ללשון ראשון, אין נזקקים אלא לאלמנה. אבל לגרושה, מכיון שאינה ניזונת מנכסי יתומים - אין נזקקים לפרעון כתובתה. ואילו ללשון שני, אף לגרושה נזקקים. ורבינו מביא שני הטעמים בהמשך ההלכה. נראה שהוא מפרש, שלשון שני אינו חולק על הטעם של מזונות אלא שהוא מוסיף, שאף חן האשה מהווה סיבה להזקק לגביית כתובתה (כסף-משנה). (9) כמבואר בהל' אישות הנ"ל: ומשתתארס האלמנה - אבדה מזונותיה. (10) כלומר, ואין גם הטעם של חן.

ד. הורו מקצת הגאונים: שאם היו הנכסים פגוד הפתה בלבד או פחותים ממנה - אין נזקקין לה, שהרי אין פאן זכות¹¹ ליתומים. שלא אמרו: נזקקין לנכסי יתומים להפרע מהן הפתה, אלא כדי שלא יפחתו הנכסים מחמת המזונות¹²; וזאת, הואיל והיא נוטלת הכל - מה זכות יש ליתומים הקטנים בדבר זה עד שנזקקין להן? ולא חשו לחן האשה¹³.

(11) טובה, רוח. (12) כלשון ראשון שהבאנו למעלה (ראה הערה ז). (13) משפט זה "ולא חשו לחן האשה", הוא לשון הסתייגות מהוראה הנ"ל, כלומר - ולא כיוונו יפה הגאונים בהוראתם, שכן לא חשו לטעם של לשון שני "משום חינא". ולדעת רבינו יש לפסוק בלשון זה ונזקקים לפרעון כתובתה, אף כשאין הנכסים עודפים על הכתובה (מגיד-משנה).

ה. צנה המורישן¹⁴ ואמר: תנו מנה¹⁵ לפלוני - נזקקין, אחר שמעמידין להן אפוטרופוס¹⁶ לטעון טענתם. אמר: תנו מנה זה לפלוני או שדה זו לפלוני - נתנין, ואין צריכים להעמיד להן אפוטרופוס¹⁷.

(14) ערכין שם. (15) ולא פירש אם כוונתו למנה צורי (מטבע של מדינת צור) שהוא מאה זוז, או למנה של מדינה שהוא שנים עשר זוז וחצי. (16) שיתדיין עם התובע ויטעון: שהמוריש התכוון למנה של מדינה, ובשדה סתם -

לְקַבֵּלָהּ⁵⁴, או לְמִזֵּן הָאִשָּׁה וְהַבָּנוֹת, או לְתֵן מִנֶּת⁵⁵ 21
הַמֶּלֶךְ - אֵין צָרִיכִין הַכְרֵזָה, לְפִי שֶׁהַדָּבָר נִחוּץ⁵⁶. וְכֵן 22
בֵּית דִּין שֶׁמִּכְרוּ דְּבָרִים שְׂאִינָן טְעוּנִין הַכְרֵזָה⁵⁷, 23
וְטַעַם בְּשָׂתוֹת - מִכָּרֵן בָּטָל; פְּחוֹת מְשֻׁתוֹת - מִכָּרֵן 24
קָיָם. וְאֵלוֹ הֵן הַדְּבָרִים שְׂאִין מִכְרִיזִין עֲלֵיהֶם: 25
הַעֲבָדִים וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַמְטַלְטְלִין⁵⁸. הַעֲבָדִים - שְׂמָא 26
יִשְׁמְעוּ וְיִבְרָחוּ; וְהַשְּׁטָרוֹת וְהַמְטַלְטְלִין - שְׂמָא 27
יִגְנְבוּ⁵⁹. לְפִיכָף שְׂמִין אוֹתָן בְּבֵית דִּין וּמוֹכְרִין אוֹתָן 28
מִיָּד. וְאִם הַשּׁוֹק קָרוֹב לְמִדְיָנָה⁶⁰ - מוֹלִיכִין אוֹתָן 29
לְשׁוֹק. 30

(46) כתובות צט: "הואיל והכריוז כמשפט, אין כאן טעות בפשיעה אלא שמכרו לפי מה שנודמנו הקופצים" (מאירי שם עמ' 456). ודוקא שזה מאתים במנה, אבל אם מכרו בפחות ממנה - בטל המכר (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). ובכסף-משנה מוסיף, שזה אפשר רק לדעת הסוברים שביתר ממחצה יש אונאה גם לקרקעות. (47) רבינו מבחין בין אם לא הכריוז כלל לבין אם הכריוז אבל לא בדקו בשומא כמשפט: בלא הכריוז כלל - מכרם בטל, כלמעהל הלכה י. אבל כשהכריוז אלא לא בדקו השומא כראוי - מכרם קיים אם טעו בפחות משות (ע"פ הכנת הכסף-משנה. ולמגיד-משנה דרך אחרת בזה, ועיין בלחם-משנה). (48) היינו, שטר חקירה ועיון ותוכנו: בית-הדין מאשר שנכסים אלו נמכרו לאחר שדקדקו בשומא והכרזה כמשפט (ראה פיהמ"ש לרבינו שם). (49) כגון שמכרו שוה חמש מאות - בשש, או שוה שש מאות - בשבע (השווה רבינו פ"ב מהלכות מכירה ה"ב, וראה מגיד-משנה שם). (50) שוה שש מאות - בחמש, או שבע מאות - בשש. (51) שכל פחות משות - דרך הכל למחול. ואף שהשליח שטעה אפילו בכל שהוא מכרו בטל (כמבואר בפ"ג מהלכות מכירה הלכה ט) - כח ב"ד יפה (ב"מ שם). (52) כגון לצרכי קבורה, כמו שמבאר רבינו בסמוך. (53) כיון שמצד הדין אין צריך הכרזה, אין הכרזה זו מייפה כח ב"ד, כשטעו בשות (כדעת הרי"ף, כתובות שם, ע"פ נוסחתו בגמ' "רישא וסיפא בדאכרוז" - מגיד-משנה). (54) לצרכי קבורה (כתובות שם). (55) מס גולגולת. (56) דחוף, ואין שהות להמתין עד שיכריזו. (57) כגון עבדים, וכמו שמבאר רבינו והולך. (58) שם, ואף שהמטלטלין של יתומים אינם משועבדים לבעל-חוב (כמבואר למעלה פ"א) - יש לפרש במקרה שתפסם בעוד אביהם חי, שגובה מהם (כמבואר שם). וכבר נתבאר (שם) שמתקנת הגאונים גובים אף מן המטלטלין של יתומים. (59) בשעה שיציגו אותם להראות ללקוחות. (60) כלומר, לעיר שבה נמצאים דברים אלו. אבל אם השוק רחוק, אף שניתן להשיג שם מחיר גבוה יותר - אין מוליכים, משום חשש אונס בדרך. וזה נאמר, כשאין חשש הפסד אם יניח את המטלטלין במקומם, אבל כשיש לחוש שיתקלקלו, כגון שכר או יין שיחמיצו אם לא יימכרו מהר - מוליכים אפילו למקום רחוק (גמ' שם ק: ועיין רבינו פ"א מהלכות נחלות הל' ב'ג ובמגיד-משנה שם).

(30) ערכין כא: (31) כלומר, או כל ימי שני וחמישי במשך ששים יום, שהם שמונה עשרה ימי הכרזה, כי ההכרזה בימי שני וחמישי שהם ימי ישיבת בית-דין, ורבים באים לפנייהם לדון - שקולה כהכרזה שלוש יום רצופים. (32) לבדוק את השדה, טיבה וערכה. (33) מודיעים את גבולותיה המדויקים. (34) כך וכך פירות היא עושה. (35) בכך וכך שמו אותה בית-דין. (36) לפי שאינו מקפיד על טיב המעות, והוא נוטל אפילו מעות שבורות וחסרות (גמרא ורש"י שם). (37) לפי שהיא מסכימה לקבל את מחיר השדה אף בתשלומים (שם).

ט. וּכְשֶׁפִּתְּבִין הָאֲדָרְכָתָא³⁸ עַל נִכְסֵי יְתוּמִים, בֵּין 1
גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים - כּוֹתְבִין בָּהּ: וְהַכְרֵנוּ שֶׁהַנִּכְסִים 2
הָאֵלֶּה³⁹ הֵן שֶׁל פְּלוּגֵי הַמֵּת. וְאִם לֹא כָּתְבוּ בָּהּ - הָרִי 3
אֲדָרְכָתָא זֶה פְּסוּלָה⁴⁰, וְאֵין אוֹכְלִין בָּהּ פְּרוֹת אֶפְלו 4
לְאַחַר שֶׁשְׁלְמוּ הַהִכְרֹזוֹת⁴¹. 5

(38) פסק דין המרשה את התובע לגבות מנכסי הנתבע בכל אשר ימצאו (רש"י כתובות קד: וראה להלן פכ"ב). (39) שעליהם אנו נותנים אדרכתא זו. (40) שם. (41) שמשעה זו התובע אוכל פירות השדה, כמבואר לקמן פכ"ב הלכה יב. אולם כאן שהאדרכתא פסולה, הרי ההכרזה שנעשו על יסוד האדרכתא בטעות היו, ולפיכך לא זכה עדיין התובע בפירותיה - עד שירד לתוך השדה (רש"י שם).

י. בֵּית דִּין שֶׁמִּכְרוּ שְׂלֵא בְּהַכְרֵזָה - נַעֲשֶׂה פְּמִי שְׁטַעַם 6
בְּדָבָר מְשֻׁנָּה⁴², וְחוֹזְרִים וּמוֹכְרִין בְּהַכְרֵזָה⁴³. וּבֵית 7
דִּין שֶׁמִּכְרוּ - הָאֲחֵרִיוֹת⁴⁴ עַל הַיְתוּמִים⁴⁵. 8

(42) בניגוד לדבר המפורש במשנה, והרי שנינו בערכין ריש פרק ו: "שום היתומים שלוש יום ומכריזין בוקר וערב", והטועה בדבר משנה - חוזר (כתובות פד: עיי"ש). (43) כמו שיחבאר (בפ"ו מהלכות סנהדרין ה"א) "שכל דין שדן וטעה בדבר משנה - חוזר הדין ומחזירין הדבר כשהיה, ודנים בו כהלכה". (44) על השדה, אם תמצא שאינה שלהם. (45) חוזר הלוקח וגובה מהם (שם ק:).

יא. וּבֵית דִּין שֶׁהִכְרִיזוּ פְּרָאוּי, וּבְדָקוּ יִפָּה יִפָּה, 9
וּבְדָקוּ בְּשׁוּמָא, אָף עַל פִּי שְׁטַעַם וּמִכְרוּ שְׁוֵה מְנָה 10
בְּמֵאֲתִים אוֹ מֵאֲתִים מְנָה - הָרִי מִכָּרֵן קָיָם⁴⁶. אֲבָל 11
אִם לֹא בְּדָקוּ בְּשׁוּמָא⁴⁷, וְלֹא כָּתְבוּ אֲגָרָת בְּקִרְתָּ⁴⁸, 12
שֶׁהִיא דְּקָדוּק הַשּׁוּמָא וְהַהִכְרֵזָה, וְטַעַם, וְהוֹתִירוּ 13
שְׁתוֹת⁴⁹ אוֹ פְּחוֹת שְׁתוֹת⁵⁰ - מִכָּרֵן בָּטָל; פְּחוֹת 14
מְשֻׁתוֹת - מִכָּרֵן קָיָם⁵¹. וְכֵן אִם מִכְרוּ קְרָקַע בְּעַת 15
שְׂאִינָן צָרִיכִין לְהַכְרִיז⁵² עֲלֶיהָ, וְטַעַם שְׁתוֹת אוֹ 16
הוֹתִירוּ שְׁתוֹת - מִכָּרֵן בָּטָל, אָף עַל פִּי שֶׁהִכְרִיזוּ⁵³; 17
פְּחוֹת מְשֻׁתוֹת - מִכָּרֵן קָיָם, אָף עַל פִּי שְׂלֵא הַכְרִיזוּ, 18
שְׂאִינָן צָרִיכִין הַכְרֵזָה בְּאוֹתוֹ הָעֵת. אֵיזְהוּ הָעֵת 19
שְׂאִינָן צָרִיכִין הַכְרֵזָה? בְּעַת שִׁמְכִּירוּ קְרָקַע 20

בשם הרא"ש, ולדעת הרשב"א תוך מהלך יום אחד).
(12) שהיו מוחזקים בידי הלווה (כסף משנה).

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

פרק שלשה עשר

ג. מלוה¹³ שפא לבית דין, והביא משכון בידו,¹⁵
ואמר: זה משכוננו של פלוני הוא¹⁴, ואני רוצה
למכרו ולהפדע חובי - אין בית דין נזקקין לומר
לו: המתן עד שיבוא לזה¹⁵ ויטען; שאם רוצה
לומר: לקוח¹⁶ הוא בדי - אומר¹⁷. ומשיאין לו עצמה
למכרו בפני עדים, כדי שידע לזה בכמה נמכרה¹⁸.
וכן המלוה את חברו על המשכון, ומת הלוי
והמלוה¹⁹, בין שמת הלוי תחלה²⁰ בין שמת המלוה
תחלה, הואיל והוא²¹ נפרע ממה שתחת ידו, ואלו
רצה לומר: לקוח הוא בדי - אומר, הרי זה נשבע²²
בנקיטת חפץ ונטל, פדרך כל הנשבעין ונטלין²³.
ומפני מה אינו נשבע הסת²⁴? לפי שאינו נשבע על
עצמו של משכון²⁵, אלא על הממון שלוקח²⁶.
שאלו²⁷ אמר על עצמו של חפץ זה: אתה מכרתו
לי, אתה נתתו לי - היה נשבע הסת ונפטר; אבל²⁸
אם היו שם עדים שחפץ זה משכון בידו, ולא ידעו
על כמה וכמה - אינו יכול לטל אלא בשבועה²⁹;
והואיל³⁰ ואין שם עדים, ויכול לומר: שלי הוא -
נאמן לומר: יש לי עליו כף וכף, בשבועה עצמה³¹.
שהיה נשבע אם היו שם עדים שהוא משכון. שאין
אומרים 'מגו' לפטרו משבועה, אלא לפטרו
מממון³², שלא יחזיר המשכון עד שיטל מה שטען.

(13) עיין ספר המקח לרב האי גאון, שער ו. (14) וכבר
עברו שלושים יום מעת שמשכנו, כמבואר למעלה פרק ג
הלכה ו, שהמשכון מניחו אצלו עד שלושים יום -
ומשלושים יום ואילך מוכרו בבית דין (כסף משנה בשם
הריב"ש). (15) פירוש, עד שנודיע ללווה - שמא יש לו
טענה נגדית. (16) וכגון, שהוא מדברים שאינם עשויים
להשאל או אפילו עשויים להשאל אלא שאין הדבר ידוע
שכלי זה הוא של הנתבע וכן אין עדים שבה לידו בתורת
משכון כמו שיתבאר להלן פרק ח ופרק ט מהלכות טוען
ונטען. (17) לפיכך, יש להאמינו ובשבועה, כמו שמבאר
רבינו בסמוך. (18) ולא יבוא לערער, שמכרו ביותר מן
השומא ששמוהו בית דין (כסף משנה בשם הריב"ש, שולחן
ערוך סימן עג, סעיף טו, ועיין ש"ך סעיף קטן מ).
(19) ובא הירוש וומר: זה משכוננו של פלוני אצל אבא.
(20) כלומר, לא שגא מת לוה תחילה הרי הירוש נשבע
ונוטל אף על פי שלגבי שטר חוב יתבאר לקמן (פרק י"ז
ג), שאם "מת הלווה תחילה, אין יורשי מלווה נוטלין
מירשי לוה כלום - שבשעה שמת הלווה נתחייב המלווה
להישבע, ואין אדם מוריש שבועה לבניו" - משכון שאני
וכמו שמבאר רבינו והולך: (כלומר, מזה שכבר היה כגבוי
תחת יד אביהם). (21) הירוש של המלווה על המשכון.
(22) המלווה: שלא פקדני אבא שמשכון זה פרוע (כנוסחת
שבועת הירוש כמבואר להלן פרק י"ז ב). (23) כן היא
דעת הגאונים. (24) הרי המשכון כבר בידו והוא נשבע לא

(1) מבאר דין הבא ליפרע שלא בפני חברו, ודין מלווה על
המשכון ואבד ומתדיינים כמה היה שווה, ודין מלווה את
חבירו וקבע לו זמן פירעון, אם יכול לתבוע לפני הזמן, ודין
מלווה חבירו ביישוב יכול לתבועו במדבר.

א. מלוה שפא להפדע בשטר שבידו שלא בפני
לוה²: אם יכולין בית דין לשלח אליו ולהודיעו³ עד
שיעמד עמו בדין - שולחין ומודיעין לו⁴; ואם אי
אפשר להודיעו במהרה⁵ - אומרים למלוה שישבע
ויטל⁶ מנכסיו, בין מן הקרקע בין מן המטלטלים,
ואין חוששין לשובר⁷. ודין זה תקנת חכמים⁸ הוא,
כדי שלא יהיה כל אחד ואחד נוטל מעותיו של
חברו והולך ויושב לו במדינה אחרת, ונמצא נועל
דלת בפני לוי⁹.

(2) כרב נחמן בכתובות פח. (3) כגון שהיה במקום קרוב.
(4) שאין יורדין לנכסיו של לוה אם הוא במקום קרוב, עד
שיודיעוהו תחילה (רי"ף שם, ומקורו בבא בתרא קעד).
שנכסיו של אדם הם ערכיו (כלומר, מדין ערב גובה מהם).
והמלווה את חברו לא יתבע את הערב תחילה אלא תובע
את הלווה (וראה להלן פרק כ"ב, הלכה א). (5) כגון, שהיה
במקום רחוק שטורח להודיעו (השווה פרק ט"ז מהלכות
אישות הלכה טז). ומה הוא המרחק? נחלקו בו הרשב"א
והרא"ש, לדעת הרא"ש מהלך שלושים יום, דהיינו: אם
בכדי שילך השליח ויחזור תוך שלושים יום - מודיעים, ואם
יותר על כך - אין מודיעים. ולדעת הרשב"א המרחק הוא:
בכדי מהלך יום אחד (עיין כסף משנה ולחם משנה,
ובשולחן ערוך סימן קו, א הובאה דעת הרא"ש בלי חולק.
(6) שכן אילו היה הלווה בפנינו והיה טוען: יישבע לי שלא
פרעתי - משביעים אותו ואחר כך יטול, כמבואר לקמן פרק
י"ד הלכה ב, עתה - שאין הלווה בפנינו, טוענים במקומו
(כתובות פח. על פי רש"י שם פז). (7) שמא יש לו ללווה
שובר - שטר פירעון - על השטר שביד המלווה (ערכין
כב:). ודווקא לשובר אין חוששים, אבל אם היה הלווה
נאמן בלא שובר, כגון, מלווה על פה, שנאמן לטעון פרעתי
בלא כל ראיה, אין גובין שלא בפניו, שמא אילו היה בפנינו
היה טוען פרעתי (מגיד משנה להלן הלכה ב). (8) כתובות
שם. (9) יימנעו מלהלוות כסף לנצרכים, שמא יצאו
למרחקים ולא יוכלו לגבות.

ב. שלש ראיות צריך להביא לבית דין ואחר כך
יפרע שלא בפניו: ראיה ראשונה - לקיים השטר
שבידו¹⁰. ראיה שניה - שפעל חובו במדינה אחרת,
ואינו מצוי בקאן¹¹ לעמד עמו בדין. ראיה שלישית
- שאילו נכסים של פלוני¹² הלזה הם.

(10) שמא מזויף הוא, בדומה למה שאמרו (כתובות יט):
גבי תנאי: קיימו שטרייכו וחתו לדינא (ובואו לדין). בפרק
ו מהלכות עדות הלכה א יתבאר דרך קיום השטר.
(11) במקום קרוב היינו, תוך מהלך שלושים יום (כסף משנה

22 שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָו, וְכֹלֵל בְּשִׁבּוּעֲתוֹ שְׁשָׁנִי דִּנְרִין הִיָּה
23 שְׁוֶה, וַיִּשְׁלַם הַלֹּוֹה שְׂאָר הַחֹב; שְׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ
24 בְּדֹאֵי שֶׁהוּא חָיֵב לוֹ, וְאִינוּ יוֹדֵעַ אִם פָּרְעָו⁵¹ אִם לֹא
25 פָּרְעָו⁵². סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וּשְׁתִּים הִיָּה שְׁוֶה,
26 וְהַמְלֹוֹה אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ דְּמִי - יִשְׁבַּע הַמְלֹוֹה
27 שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָו, וְיִכְלַל שְׁאִינוּ יוֹדֵעַ שְׁדָּמְיו יֵתֵר עַל
28 הַחֹב אֲפֹלוּ פְּרוּטָה אַחַת, וַיִּפְטֹר; שְׁהָרִי לֹא חָיֵב
29 עֲצָמוּ בְּכֹלָם⁵³. אָכֵל אִם אָמַר הַמְלֹוֹה: אֵינִי יוֹדֵעַ
30 שְׁהָיָה שְׁוֶה יֵתֵר עַל הַחֹב, אָכֵל אֵינִי יוֹדֵעַ כִּמְהָ⁵⁴ -
31 הָרִי זֶה מְשַׁלֵּם כָּל מֶה שֶׁטָּעַן הַלֹּוֹה בְּלֹא שְׁבֻעָה⁵⁵;
32 כְּמִי שְׁאָמַר: חֲמִשִּׁים יֵשׁ לָךְ בְּיָדִי וְחֲמִשִּׁים אֵינִי
33 יוֹדֵעַ, שֶׁהוּא מְחִיב שְׁבֻעָה וְאִינוּ יָכוֹל לְהִשְׁבַּע⁵⁶,
34 כְּמוֹ שִׁיתִּפְאָר⁵⁷. וַיֵּשׁ לוֹ לְהַחֲרִים⁵⁸ עַל מִי שֶׁטָּעַן
35 שְׁקָרָה⁵⁹.

(33) משנה שבועות מג. (34) בפרק י' מהלכות שכירות הלכה א, שהמלווה על המשכון - שומר שכו. (35) ארבעה דינרים. (36) וכן הוא בכתב־יד. (37) בראשונה, ואחרי כן נשבע הלווה (כמבואר בסמוך), שאם אתה אומר יישבע הלווה תחילה, "שמא יישבע זה (הלווה) ויוציא הלה (המלווה) את המשכון", ונמצאת שבועת הלווה - לבטלה (על פי הר"ח בבבא מציעא לד:). (38) שהטילו חכמים על השומר, אפילו כשהוא משלם, שבועה בנקיטת חפץ שאינו ברשותו, מפני החשש שמא עיניו נתן בו, כמבואר בפרק ו' מהלכות שאלה ופיקדון הלכה א (בבא מציעא לד:). (39) כדין כופר בכול. (40) שם. (41) חצי סלע = שני דינרים. (42) ותובע שני דינרים. (43) ומגיע לך דינר אחד. (44) שבועה מן התורה, ככל מודה במקצת. (45) שם. (46) שני סלעים. (47) גם השבועה שעליו להישבע מדין כופר בכול, שהרי הלווה תובעו סלע. (48) שם. (49) בשבועתו גם השבועה שעליו להישבע מדין מודה במקצת, ולמה אינו נשבע תחילה השבועה של מודה במקצת שהיא מן התורה, כדין מי שנתחייב שתי שבועות שמשביעים אותו על החמורה תחילה, כמבואר להלן בפרק א מהלכות טוען ונטען הלכה יד? לפי שכל עוד שקיים החשש שעדיין הוא ברשותו וניתן לעמוד על שוויי בלא שבועה - אין להשביעו על שוויי (דרישה על הטור סימן עב. והטור (שם) מקדים שבועת השווי לשבועת אינו ברשותו. ועיין ש"ך שם סעיף קטן מה). (50) הלכה זו לא נתבארה בגמרא (שם) בדיני משכון, אבל כן יצא לו לרבינו על פי המבואר במשנה בבא קמא קח. שהאומר הלוויתני ואיני יודע אם החזרתי חייב (ראה לקמן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ט). (51) באבידת המשכון. (52) וכל האומר איני יודע אם החזרתי - חייב. ומצד הדין יש לו למלווה ליטול בלא שבועה כמבואר (בהלכות טוען ונטען שם) אלא מתוך שעליו להישבע שאינו ברשותו יש לו להישבע, מדין גלגול, ששני דינרים היה שווה (מגיד משנה). (53) וכל האומר מנה לי בידך והלה אומר איני יודע - פטור. ואלמלא שבועה שאינו ברשותו היה נשבע היסת שאינו יודע ונפטור (כמבואר שם הלכה ח) אבל מדין

כדי ליטול אלא כדי להיפטר מלהחזירו. (25) אינו טוען על גופו של משכון שהוא שלו אלא רוצה למוכרו וליטול את דמיו לפירעון החוב, לפיכך, הרי זה ככל הנשבעים ונוטלים שנשבעים בנקיטת חפץ כמבואר (להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה ב - מגיד משנה). (26) היינו, שפלוני חב לו - והוא רוצה להיפטר מן המשכון. (27) הגירסה משובשת, אבל כוונתו ברורה (מגיד משנה). (28) זה הוא המשך הטעם למה נשבע בנקיטת חפץ. (29) ובנקיטת חפץ - מאחר שיש שם עדים שראוהו בידו, ומעידים שבתורת משכון בא לידו - אין כאן מיגו דלקוח (מגיד משנה ועיין בעה"ת שער מט הלכה ב, ש"ך סימן עב סעיף קטן סח). (30) כלומר, והואיל וכן, שאם היו עדים נשבע בנקיטת חפץ - מעתה אפילו אין שם עדים וכו' (על פי מגיד משנה, ש"ך שם). (31) כלומר, נאמן לומר יש לו עליו כך וכך אבל באותה שבועה עצמה שהיה נשבע אם היו שם עדים היינו בנקיטת חפץ. מה תאמר? הרי אין שם עדים, אם רצה היה אומר לקוח הוא בידי, על זה משיב רבינו, שאין אומרים מיגו לפטור משבועה וכדעת הר"י מיגאש. ראה פרק ב מהלכות שכירות הלכה ח, ובביאורנו שם (כן נראה הצעת דברי רבינו על פי המגיד משנה). (32) כלומר, לא אמרו גבי משכון שהוא נאמן במיגו דלקוח הוא בידי (ראה בבא מציעא קטז). אלא לפוטרו ממון, דהיינו שלא יחזיר המשכון עד שייטול מה שטען - שאם היו הלווה והמלווה מחולקים על סכום המלוה שעל המשכון, נאמן המלווה לטעון, ובשבועה, עד כדי דמיו של משכון, מתוך שאם רצה הוא אומר לקוח הוא בידי (בבא מציעא שם, ולהלן פרק ח מהלכות טוען ונטען הלכה ב. ועיין ש"ך סימן עב סעיף קטן קט וצריך עיון).

1 ד. הַמְלֹוֹה³³ אֶת חֲבֵרוֹ עַל הַמְשָׁכּוֹן, וְאָבֵד אוֹ נִגְנַב
2 בְּלֹא אָנֹס, שְׁהָרִי הַמְלֹוֹה חָיֵב בְּדָמֵי הַמְשָׁכּוֹן, כְּמוֹ
3 שְׁבִאֲרָנוּ³⁴, וְאָמַר הַמְלֹוֹה: סָלַע³⁵ הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וּשְׁנֵי
4 דִּנְרִין הִיָּה שְׁוֶה, וְלֹוֹה אָמַר: סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו
5 וְסָלַע³⁶ הִיָּה שְׁוֶה - הָרִי הַמְלֹוֹה נִשְׁבַּע תַּחֲלָה³⁷
6 שְׁבֻעַת הַשּׁוֹמְרִין³⁸ שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָו, וְהַלֹּוֹה נִשְׁבַּע
7 הַסֵּת³⁹ שְׁהָיָה שְׁוֶה כְּנִגְדַּת הַחֹב, וְנִפְטֹר. אָמַר
8 הַמְלֹוֹה⁴⁰: סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְשִׁקָּל⁴¹ הִיָּה שְׁוֶה⁴²,
9 וְהַלֹּוֹה אָמַר: סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וְשִׁלְשָׁה דִּנְרִין
10 הִיָּה שְׁוֶה⁴³ - יִשְׁבַּע הַמְלֹוֹה תַּחֲלָה שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָו,
11 וְאַחֵר כֶּף יִשְׁבַּע הַלֹּוֹה⁴⁴ כִּמְהָ הִיָּה שְׁוֶה, שְׁהָרִי הוֹדָה
12 בְּמִקְצָת, וַיִּשְׁלַם הַדִּינָר. אָמַר הַלֹּוֹה⁴⁵: סָלַע הַלְוִיתָנִי
13 עָלָיו וּשְׁתִּים⁴⁶ הִיָּה שְׁוֶה, וְהַמְלֹוֹה אָמַר: סָלַע
14 הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְסָלַע הִיָּה שְׁוֶה - יִשְׁבַּע הַמְלֹוֹה שְׁאִינוּ
15 בְּרִשּׁוֹתָו, וְכֹלֵל בְּשִׁבּוּעֲתוֹ⁴⁷ שְׁהָיָה הַמְשָׁכּוֹן כְּנִגְדַּת
16 הַחֹב. אָמַר הַלֹּוֹה⁴⁸: סָלַע הַלְוִיתָנִי עָלָיו וּשְׁתִּים הִיָּה
17 שְׁוֶה, וְהַמְלֹוֹה אָמַר: סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וְחֲמִשָּׁה
18 דִּנְרִין הִיָּה שְׁוֶה - יִשְׁבַּע הַמְלֹוֹה שְׁאִינוּ בְּרִשּׁוֹתָו,
19 וְיִכְלַל⁴⁹ שְׁלֹא הִיָּה יֵתֵר עַל חֲמִשָּׁה דִּנְרִים,
20 וַיִּשְׁלַם הַדִּינָר. סָלַע הַלְוִיתִיךָ עָלָיו וּשְׁנֵי דִּנְרִין הִיָּה
21 שְׁוֶה, וְהַלֹּוֹה אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ דְּמִי - יִשְׁבַּע מְלֹוֹה⁵⁰

68 כי אף לדברי המלוה, לא הגיע עדיין הזמן, ושמו יודה בינתיים ונמצאה השבועה מיותרת (כסף משנה).

15 ז. הִתְּהָהּ הַמְּלוֹה בְּשִׁטְרָה⁶⁹, וְטָעַן הַלוֹה: שְׁזַמְנָן קִבְעָתָהּ
16 לִי - יִרְאֶה לִי, שִׁישְׁבַּע בְּעַל חוֹב הִסֵּת שְׁלֹא קִבַּע לּוֹ
17 זָמַן, וְיִטַּל הַמְּלוֹה מִיָּדוֹ.

69 ואין בו זמן. 70 בכתב יד תימן: וייטול מייד.

18 ח. הַמְּלוֹה⁷¹ נִתְּנָה לְתַבַּע בְּכָל מְקוֹם. בֵּימָדָה? הַמְּלוֹה
19 אֶת חֲבֵירוֹ בִּישׁוּב, וְחִבְעוּ בְּמִדְבָּר - אֵינּוּ יָכוֹל
20 לְדַחוֹתוֹ, אֲלֹא חֵיב לְפָרַע לּוֹ בְּכָל מְקוֹם שִׁיתְּבַעְנוּ.
21 בֹּא הַלוֹה לְפָרְעוֹ בְּמִדְבָּר⁷² - הִרְשׁוֹת בֵּיד הַמְּלוֹה:
22 אִם רָצָה - מְקַבֵּל, וְאִם רָצָה - אֹמֵר לוֹ: אֵינִי נִפְרָע
23 אֲלֹא בִישׁוּב, כְּדֶרֶךְ שְׁנִיתִי לָךְ בִּישׁוּב. וְהָרִי הֵן
24 בְּרִשׁוֹתוֹ עַד שִׁיפְרָעֵנוּ בִּישׁוּב.

71 בבא קמא קיח. 72 המדובר כשהלווהו ביישוב (הרמב"ם בתשובה, מובא במגיד משנה), וכן נראה מלשון רבינו להלן.

פֶּרֶק אַרְבָּעָה עָשָׂר

1 מבאר דין פוגם שטרו או עד מעידו שפרעו, ודין מוציא שטר על חבירו ואומר פרוע הוא כולו או פרעתי מחצה ועדים מעידים שפרעו כולו, ודין לוהו שאמר שטר מזויף הוא, ודין מוציא שטר מקויים וטען הלווה פרעתיך בפני פלוני ופלוני, ודין שטר שאבד, ודין מלווה ולווה אוחזים בשטר, ומלווה אומר שלי הוא. ודין אומר מנה לי בידך והלווה אומר אין לך בידי כלום ויודע אני שיש בידך שטר עלי והוא פרוע.

25 א. הַפּוֹגֵם² אֶת שִׁטְרִי³, או שְׁעִיד אֶחָד מֵעִיד עַל
26 שִׁטְרוֹ שֶׁהוּא פְּרוּעַ⁴, וְהִבָּא לְפָרַע שְׁלֹא בִפְנֵי הַלוֹה⁵,
27 וְהִטְוִיף מִיַּד הַלוֹקֵחַ, וְהִנְפָּרַע מִן הַיּוֹרֵשׁ⁶, בֵּין קֶטֶן⁷
28 בֵּין גָּדוֹל⁸ - לֹא יִפְרַע אֲלֹא בְּשָׁבוּעָה⁹ בְּעֵינֵי שָׁל
29 תּוֹרָה¹⁰. וְאֹמֵר לוֹ¹¹ בְּשִׁיתְּבַע: הִשְׁבַּע וְאַחֲרֵי כֵן
30 תִּטַּל. וְאִם הָיָה הַחוֹב לְזָמַן, וְחִבַּע בְּזִמְנוֹ¹² - יִפְרַע
31 שְׁלֹא בְּשָׁבוּעָה¹³; עֵבֶר זָמְנוֹ - לֹא יִגְבֶּה אֲלֹא
32 בְּשָׁבוּעָה.

2 מחסר, מגרע. 3 כיצד? היה השטר על סך אלף זוז, וטען הלוה: נפרעת כולו, ובעל השטר אומר: לא נפרעתי אלא כך וכך - לא יפרע השאר אלא בשבועה (כתובות פז. במשנה). והטעם אמרו בגמרא (שם): "דפרע דייק, דמיפרע לא דייק" (הפורע לחבירו מדייק וזוכר כמה שפרע, והנפרע אינו מדייק כל-כך, ויתכן שכבר נפרע הכל ושכח), ולפיכך הטילו עליו חכמים שבועה כדי שדייק. 4 והמלווה טוען: לא נפרעתי כלום - לא יפרע אלא בשבועה (שם). ושבועה זו אינה שבועת התורה כדי להכחיש העד, שהרי כל הנשבעים מן התורה נשבעים ולא משלמים, וזה הלא נשבע ונטל, אלא תקנת חכמים היא כדי להפסיק דעתו של הנתבע. 5 הנמצא במקום רחוק, שטורח הדבר להודיעו, כמבואר למעלה (פי"ג הלכה א). 6 אלו שנתבארו למעלה בפי"ב

גלגול חייב הוא להישבע בנקיטת חפץ. 54 הרי חייב עצמו בתשלומים אלא אינו יודע כמה הוא חייב. 55 מצד הלווה. 56 שמשלם. 57 להלן פרק ד מהלכות טוען ונטען הלכה ז: "הרי זה (האומר חמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע) מחוייב שבועה, מפני שמודה במקצת ואינו יכול להישבע במקצת שכפר בו, שהרי אינו יודע, לפיכך משלם המנה בלא שבועה" (לשון רבינו שם), והשווה פרק ה מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ו: "בעל הפיקדון אומר כך וכך הוא והשומר אומר איני יודע ישלם בלא שבועה ... וכזה הורו רבותי הרב רבי יוסף הלוי (ראה ר"י מיגאש בחידושי שבועות מג: ורבו ז"ל". והראב"ד שם השיג על רבינו בשם רבותיו ואומר: שאינו דומה לחמישים יש לך בידי וחמישים איני יודע, ששם היה לו לידע ואין בטענת איני יודע אלא הערמה (עייין ראב"ד שאלה ופיקדון שם, וכן השיגו כאן). 58 ר"י מיגאש, שם. 59 ומוציא ממנו ממון שלא כדין.

1 ה. הַמְּלוֹה אֶת חֲבֵירוֹ, וְקִבַּע לוֹ זָמַן לְפָרְעוֹ, אִף עַל
2 פִּי שְׁלֹא קָנוּ מִיָּדוֹ - אֵינּוּ יָכוֹל לְתַבַּעוֹ⁶⁰ עַד סוֹף
3 הַזָּמַן; בֵּין בְּמִלּוֹה עַל פֶּה בֵּין בְּמִלּוֹה בְּשִׁטְרָה בֵּין
4 שֶׁהָלוּהוּ עַל הַמְּשֻׁכָּן⁶¹ בֵּין שְׁמַת לֹה⁶² בֵּין שְׁמַת
5 מְלוֹה. וְסִתָּם מְלוֹה⁶³ - שְׁלֹשִׁים יוֹם⁶⁴. בֵּין בְּשִׁטְרָה בֵּין
6 עַל פֶּה בֵּין עַל הַמְּשֻׁכָּן. וְאִם הִתְּנָה שִׁיתְּבַע בְּכָל זָמַן
7 שִׁירְצָה - יֵשׁ לוֹ לְתַבַּעוֹ בְּיוֹמוֹ, שְׁתַּנְּאִי מָמוֹן הוּא⁶⁵.

60 מכות ג: "המלווה את חבירו לעשר שנים אין השביעית משמטתו", מפני שאינו "בלא יגוש" שאינו יכול לתובעו תוך הזמן. 61 שם "הכא במאי עסקינן במלווה על המשכון ובמוסר שטרותיו לבית דין" - וכל שכן מלווה על פה. 62 השווה פרק א מהלכות שאלה ופיקדון הלכה ה. 63 בלא קביעת זמן ובמקום שאין להם מנהג קבוע. 64 אינו יכול לתובעו בפחות משלושים יום (מכות שם). 65 וכל תנאי בממון קיים.

8 ו. טָעַן הַמְּלוֹה וְאָמַר: הַיּוֹם סוֹף הַזָּמַן שֶׁקִּבְעָתִי,
9 וְהַלוֹה אֹמֵר: עַד עֲשָׂרָה יָמִים קִבְעָתָהּ - הַלוֹה נִשְׁבַּע
10 הִסֵּת⁶⁶. וְאִם הָיָה שָׁם עַד אֶחָד שְׁהִיּוֹם סוֹף זָמְנוֹ -
11 הָרִי זֶה נִשְׁבַּע שְׁבִיעֵת הַתּוֹרָה⁶⁷, כְּשָׂאָר הַטָּעֲנוֹת.

66 כדין כופר בכל בממון, שהטוען את חבירו תביעה של זמן (זמן הפירעון) כתובעו ממון הוא, שרווח הזמן ערך ממון לו (ראה מכות ג: "מעידים אנו באיש פלוני שהוא חייב לחבירו אלף זוז ... מכאן ועד שלושים יום והוא אומר מכאן ועד עשר שנים (ונמצאו זוממים) אומרים כמה אדם רוצה ליתן ויהי בידו אלף זוז - בין נותנן מכאן ועד ל' יום בין נותנן מכאן ועד עשר שנים (וכך משלמים)". 67 להכחיש העד, שכן למדו מפי השמועה "שכל מקום ששני עדים מחייבין אותו ממון - עד אחד מחייבו שבועה" (מדברי רבינו להלן פרק א מהלכות טוען ונטען הלכה א).

12 זֶה אֹמֵר: חֲמִשָּׁה יָמִים נִשְׂאָר מִן הַזָּמַן, וְזֶה אֹמֵר:
13 עֲשָׂרָה - אֹמְרִים לְמִלּוֹה: הִמָּתֵן עוֹד עַד סוֹף
14 הַחֲמִשָּׁה⁶⁸, וְיִשְׁבַּע הִסֵּת שֶׁנִּשְׂאָר עוֹד חֲמִשָּׁה יָמִים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יִשְׁבַּע לִי וְיִטֹּל - הָרִי זֶה מִחֻלָּקֶת בֵּין הַגָּאוֹנִים: יֵשׁ
מִי שֶׁהוֹדָה, שֶׁחֵיב בְּעַל הַשְּׁטֵר לְהִשָּׁבַע בְּעֵין שָׁל
תּוֹדָה²³, בְּמִי שֶׁשָּׁעַן עָלָיו שֶׁפָּרַע²⁴; וְרַבּוֹתֵינוּ²⁵ הוֹרּוּ,
שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע הַמְּלוֹה אֶלָּא אִם טָעַן עָלָיו הַלוֹה שֶׁפָּרַע¹⁸
בְּלִבּוֹ, שֶׁהָרִי הוֹדָה בַּשְּׁטֵר²⁶ וּלְפָרְעוֹן הוּא עוֹמֵד;¹⁹
אֲבָל כָּל אֱלוֹ הַטְּעָנוֹת²⁷ - לֹא כָּל הַיִּמָּנוּ לְבָטֵל שְׁטֵר
מִקֳּדָשׁ, אֶלָּא יִשְׁלַם, וְאַחֵר כִּף יִטָּעַן עַל הַמְּלוֹה בְּמָה
שִׁירָצָה²⁸, שָׁאֵם יוֹדָה - יִחְזִיר לוֹ, וְאִם כָּפָר - יִשְׁבַּע
הַסֵּת. וְלִזְהָ דַּעֲתִי נוֹטָה.

(19) שחתימת עדי אשורו בב"ד. (20) שאין ב"ד נזקקים להוציאו - לא מלווה למלווה ולא ממלווה ללווה, כמבואר למעלה פ"ו הל' א. (21) שכתבו ומסרו על יסוד אימון שלא יתבענו אלא אם ילוונו - וטוען שלא לוה. (22) אלא ממני נפל, ומצאו זה (בית יוסף) סי' פב. (23) בנקיטת חפץ. (24) ישבע לי שלא פרעתי, כמבואר למעלה הלכה א. (25) הרי"ף בתשובה, והר"י מיגאש בחידושי שבוועות מא. (26) בכשרות השטר מעיקרו, שיהי השטר לפרעון עומד, העשויה להתהוות במשך הזמן, שהרי השטר לפרעון עומד, ולפיכך משביעים את המלוה. (27) שנפרטו למעלה - טענות לעקירת כשרות השטר מעיקרו הם. (28) טענה בפני עצמה על הדמים שנתן לו, שלדבריו לא כדין הוציא ממנו. ד. המוציא שטר חוב²⁹ על חברו, מלוה אומר: לא נפרעתי כלום, ולוה אומר: פרעתי מחצה, והעדים מעידים³⁰ שפרעו כלו - נשבע הלוה³¹ ונותן מחצה, שהרי הודה במקצת³². ואינו כמשיב אברה³³, מפני שאימת השטר עליו³⁴. ואין המלוה גובה המחצה אלא מבני חורין³⁵; שהרי הלקוחות אומרים: אנו על העדים נסמך³⁶, והרי בטלו שטר זה.

(29) בבא-בבא קכח: (30) לאחר שכבר הודה הלוה על מחצה (רש"י שם, ועיין ש"ך סי' פב ס"ק לז). (31) שפרע מחצה. (32) והודאת בעל-דין כמאה עדים היא. (33) שפטרורו חכמים מן השבועה, כמו ששינו (גיטין מח:): "המוצא מציאה - לא ישבע מפני תיקון העולם". ובגמרא שם (נא:): אמרו, שכל דבר שאפשר לו לנתבע לשתוק או לטעון טענה אחרת ויהיה פטור, והוא מודה ומחייב את עצמו במקצת - דינו כמשיב אבידה - וכאן אם אמר פרעתי הכל, היה נאמן, שהרי יש עדים שפרעו. (34) בעת ההודאה, קודם שהעדים העידו, וחושש שמא יעידו לחובתו, ולפיכך הודה במחצה (שם כנוסחת הרי"ף, ועיין ב'נמוקי יוסף'). (35) מנכסים שהם תחת רשותו של לוה - ואינו גובה מן הלוקחות. (36) שם.

ה. הוציא עָלָיו שְׁטֵר חוֹב שְׁאִינוּ יְכוּלִּים לְקַיְמוֹ,³¹ וְאָמַר הַלוֹה: אֲמַת שְׁאֵנִי כְּתַבְתִּי שְׁטֵר זֶה, אֲבָל פְּרַעְתִּיו, או אֲמַנָּה הוּא, או כְּתַבְתִּי לָלוֹת וְעַדִּין לֹא לוֹיְתִי, וְכָל פִּיּוּצָא בְּזֶה, הוֹאִיל וְאִם רָצָה אָמַר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מְעוּלָם, וְהָרִי מִפִּיו נִתְקַם - הָרִי זֶה נֶאֱמָר³⁸, וְיִשְׁבַּע הַסֵּת וְיִפְטֹר. וְאִם קִיְּמוּ הַמְּלוֹה אַחֵר כִּף בְּבֵית דִּין - הָרִי הוּא כְּשֶׁאֵר הַשְּׁטֵרוֹת³⁹.

הל' א-ג. (7) כלומר: בין כשהיורש קטן, ובכתובת אשה מדובר כאן, שנזקקים לגבותה אפילו מנכסי קטנים, כמבואר למעלה שם (לחם-משנה). (8) גיטין נ: (9) משום שאילו היה הלוה בפנינו, והיה טוען: ישבע לי שלא פרעתי, משביעים אותו ואח"כ נוטל, כמבואר בסמוך (הלכה ב). עתה שאין הלוה בפנינו, אנו טוענים במקומו, וכן ליורשים וללקוחות (כתובות שם, וברש"י). (10) ירושלמי שבועות פ"ז הל' א. (11) צ"ל: ואומרים לו, וכן הוא בכת"י (וכן הגיה המשנה-למלך מדעתו), כלומר, כשיתבע - ב"ד אומרים לו השבע ואח"כ טטול, אף אם הנתבעים לא טענו כך, מפני שבי"ד טוענים להם, כמו שביארנו לעיל הערה ח. (12) תוך זמנו, או ביום שנבקע לפרעון החוב (הגהות מיימוניות). וראה פ"ח מהל' שכירות. (13) בבא-בבא קכח: כריש לקיש: "ואפילו מיתמי", וסובר רבינו שהוא-הדין לכל שאר הנפרעים בשבועה (מגיד-משנה).

ב. הַתּוֹבֵעַ אֶת חֲבֵרוֹ לְפָרְעוֹ, וְטָעַן הַלוֹה שֶׁפָּרַע שְׁטֵר זֶה אוּ מְקַצְתּוֹ, וּבְעַל הַשְּׁטֵר אוֹמֵר: לֹא פָּרַעְתִּי כְּלוֹם - אוֹמְרִים לוֹ¹⁴: שִׁלָּם לוֹ¹⁵. טָעַן הַלוֹה וְאָמַר: יִשְׁבַּע לִי שֶׁלֹּא פָּרַעְתִּי וְיִטֹּל - מְשַׁבְּעִין אוֹתוֹ בְּנִקְיִטַּת חֶפְצִי¹⁶ שֶׁלֹּא פָּרַעוּ כְּלוֹם אוּ שֶׁלֹּא פָּרַעוּ אֶלָּא כִּף וְכָף¹⁷, וְאַחֵר כִּף יִטֹּל. וְאִם הָיָה הַמְּלוֹה תַלְמִיד חֶכֶם - אֵין נִזְקָקִין לְשְׁבוּעָתוֹ¹⁸.

(14) ב"ד ללווה. (15) כשהלווה בפנינו אין בי"ד משביעים את המלוה אלא כשהלווה דורש זאת. וזהו ההבדל שבין פוגם שטרו לבין אינו פוגם, שבפוגם: אף אם הלוה בפנינו ולא טען הלוה "ישבע לי" - טוענים לו ומשביעים את המלוה, ובאינו פוגם: טען לוה - משביעים אותו, לא טען - אומרים ללוה: "שלם" (שבועות מא.). (16) רי"ף שם, כדרך שאמרו בפוגם. (17) בהכרח צריך לפרש שטענתו הקודמת, לפני שהטילו עליו שבועה, היתה: "לא פרעת כלום", וכמו שאומר רבינו למעלה בפירוש, וכשבא לישבע חוזר וטוען שפרעו מקצת, שאם גם בתחילה טען שפרעו מקצת - הרי זה פוגם שטרו, ובלא טען הלוה - גם כן נשבע. ומלמדנו רבינו, שאין זה חוזר מטענה לטענה ונאמן בשבועה הואיל וטענתו הראשונה לא הוכחשה ע"י עדים (ראה להלן פ"ז מהל' טוען ונטען ה"ח, וראה גם גידולי תרומה' שער כא, חלק א בישוב הקושיא שנתקשה בה גם הלחם-משנה). (18) להשביעו לפי בקשת הלווה, שנראה כאילו חשוד הוא בעינינו לגבות בשטר פרוע, וגם אין מגבים בו (שבועות מא.). "אלא אם תפס אין מוציאים מידו, וכן אם הוא מעצמו רוצה לישבע כדי לגבות - שומעים לו" (שו"ע סי' פב סעיף ו).

ג. הוֹצִיא עָלָיו שְׁטֵר מִקֳּדָשׁ¹⁹, וְהַלֹּה טוֹעֵן וְאוֹמֵר: שְׁטֵר מִזֵּיף הוּא וּמַעוּלָם לֹא כְּתַבְתִּי שְׁטֵר זֶה, או שֶׁשָּׁעַן שְׁחֹב זֶה רִבִּית הוּא אוּ אֲבָק רִבִּית²⁰, או שֶׁשָּׁעַן שֶׁהוּא שְׁטֵר אֲמָנָה²¹, או שְׁאָמַר: כְּתַבְתִּי לָלוֹת וְלֹא לוֹיְתִי²², כָּלָלוּ שֶׁל דְּבָר: טוֹעֵן טַעְנָה, שָׁאֵם הוֹדָה בְּעַל הַשְּׁטֵר הָיָה הַשְּׁטֵר בָּטֵל, וְהַמְּלוֹה עוֹמֵד בַּשְּׁטֵרוֹ, וְאוֹמֵר שֶׁזֶה שֶׁקָּר טוֹעֵן, וְאָמַר הַלוֹה:

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לִיוֹם - יוֹם רִבְעִי כ"ג סִיוֵן - סֵפֶר מִשְׁפָּטִים - הַלְכוֹת מְלוּה וְלוֹה

מִתּוֹךְ מַהְדּוֹרֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? ⁵³ כְּשֶׁהֵעִידוּ שְׁנָתָן לוֹ בְּתוֹרַת
פְּרָעוֹן; אָבָל אִם רָאוּהוּ נוֹתֵן לוֹ מְעוֹת, וְלֹא יָדְעוּ ⁵⁴
אִם הוּא בְּתוֹרַת פְּרָעוֹן אוֹ בְּתוֹרַת פִּקְדוֹן אוֹ בְּתוֹרַת
מִתְּנָה: אִם אָמַר בַּעַל הַשְּׁטָר ⁵⁵: לֹא הָיוּ דְּכָרִים
מַעוֹלָם - הָרִי הַחֹזֵק בְּפָרְן ⁵⁶, וּבִטֵּל הַשְּׁטָר; וְאִם
אָמַר: פְּרָעוֹן שָׁל חוֹב אַחֵר הוּא - הָרִי זֶה נֶאֱמָן, ⁵⁷
וְנִשְׁבַּע וְנוֹטֵל מִה שֶׁבִּשְׁטָר; שֶׁהָרִי לֹא פָּרְעוּ
בְּעֵדִים ⁵⁸, מִתּוֹךְ שֶׁיְכוֹל ⁵⁹ לֹמַר: מִתְּנָה נִתְּנָם לִי,
נֶאֱמָן לֹמַר: פְּרָעוֹן שָׁל חוֹב אַחֵר הֵן. אָמַר לוֹ
הַלֹּה: וְהִלָּא שְׁטָר חוֹב זֶה דְּמֵי שׁוֹר ⁵⁹ שֶׁלִּקְחָתִי מִמֶּךָ
הוּא, וְאַתָּה גְּבִיתָ דְּמֵי בְּשׂוֹר ⁶⁰, וְאָמַר לוֹ בַּעַל הַשְּׁטָר:
כֵּן, אֲנִי גְבִיתִי אֶת דְּמֵי מַחֲבֹב אַחֵר שֶׁהָיָה לִי
אֶצְלָךְ ⁶¹; הוֹאִיל וְהוֹדָה מַעֲצָמוֹ שֶׁדְּמֵי הַשׁוֹר הוּא
הַחוֹב וּמִדְּמֵי נִפְרַע - בִּטֵּל הַשְּׁטָר. וְאָף עַל פִּי שְׁאִין
עָלִיו עֲדִים שֶׁפָּרַע מִדְּמֵיו ⁶², יִשְׁבַּע הַלֹּה הֶסֶת
שֶׁפָּרְעוּ. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

(52) מאחר שעדים מעידים שפרעו סתם - לא כל הימנו
לטעון: חוב אחר פרעת (שבועות מב. "איתרע שטרא",
וכפירוש הגאונים והביאם הרי"ף שם, שהכוונה - בטל
השטר). ובגמרא שם: וזה דוקא כשפרעו בפני עדים ולא
הזכיר לו את השטר, אבל פרעו בינו לבינו, מתוך שיכול
לומר לא היו דברים מעולם, נאמן לומר חוב אחר פרעת.
וכן מתבאר מדברי רבינו בסמוך. (53) שבטל השטר.
(54) ר"י מיגאש שם, ע"פ דברי הגמרא שם לד: ורבינו
הביאם לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה ב. (55) קודם
שבאו עדים. (56) ראה הל' טוען ונטען שם. (57) שהרי
העדים אינם יודעים אם נתן הכסף לפרעון החוב.
(58) המלוה. (59) שור לקחתי ממך, וזקפת עלי דמיו
במלוה (שם). (60) ישבת באיטליו שלי, וגבית דמי הבשר
של אותו השור והעדים מעידים על זה (הרי"ף מיגאש שם).
(61) מודה הוא שגבה דמי הבשר, אבל טוען שגבה על
חשבון חוב אחר. (62) שכשנתן דמי השור, לשם פרעון
אותו השטר נתנם. הוואיל והודה המלוה שמדמי בשר השור
גבה, רגלים לדבר שקיבלתם לשם פרעון החוב שזקף בעד
דמי השור שמכר (ע"פ הש"ך סי' נח ס"ק לא).

י. הוציא עליו שטר חוב בעד אחד ⁶³, ולוה טען
פרעתי - הרי זה מחיב שבועה ⁶⁴ ואינו יכול לשבע ⁶⁵,
ומשלים. טען ואמר: יִשְׁבַּע לִי שְׁלֹא פָּרַעְתִּיו - הרי
זה נִשְׁבַּע; שֶׁאִפְּלוּ הָיוּ בִּשְׁטָר שְׁנֵי עֲדִים, וְאָמַר:
יִשְׁבַּע לִי שְׁלֹא פָּרַעְתִּיו - הרי זה נִשְׁבַּע, כִּמּוֹ
שֶׁבְּאַרְנוֹ ⁶⁶.

(63) שחתום בו עד אחד בלבד. וסובר רבינו (וכן הוא דעת
ב'על הלכות גדולות' הובא במגיד-משנה, ועיין רא"ש
בבא-בבא פרק גט פשוט אות ז) שאע"פ שאין השטר כשר
לגבות על פיו - זוקק הוא לשבועה כדרך ששנים מחייבים
אותן ממון, שכל מקום ששנים מחייבים אותו ממון - עד
אחד מחייבו שבועה, כמו שיתבאר להלן פ"א מהל' טוען
ונטען הלכה א. (64) להכחיש העד, וכל עוד שאינו נשבע

(37) שאינו מוצא עתה עדים לקיימו. (38) כדברי האומר
(כתובות יט.) "מודה בשטר שכתבו - צריך לקיימו", ואם
אינו מקיימו - יכול הלוה לטעון: פרעתי. (39) וגובה בו.
כרב נחמן (ב"ק קו.) ולא כרב, האומר: כיון שקיבלו
הבעלים שבועת הנתבע, שוב אינו משלם ממון. (ראה לקמן
פ"ב מהל' טוען ונטען הל' יא, והגר"א סי' ס"ק ד).

1 ו. הוציא עליו ⁴⁰ שטר מקנים ⁴¹, ואמר הלוה: מִזִּיף
2 הוא ומעולם לא כתבתיו, או שטר אמנה הוא, ואמר
3 המלוה: כֵּן הַדְּבָרִים, אָבָל שְׁטָר כָּשֶׁר הָיָה לִי
4 ואבד ⁴²; אף על פי שהמלוה הוא ששבר את שטרו,
5 ואלו רצה אמר: אינו מזיף, שהרי נתקנים בבית דין
6 - אינו גובה בו כלום ⁴³, אלא נשבע הלוה הסת
7 ונפטר, שהרי זה השטר ⁴⁴ כְּחֶרֶס הוּא חֲשׂוֹב ⁴⁵.

(40) מעשה בב"ב לב. ופסק כרב יוסף. (41) רבינו מפרש
הגמרא שם בשטר מקנים, והרמב"ן והרשב"א חולקים עליו,
ולדעתם המדובר באינו מקנים בשעה שהודה שהוא מזויף
ואח"כ קיימו (מגיד-משנה). (42) ולכן זיפתי שטר, כדי
לא לצו שיודה. (43) לא ממשועבדים ולא מבני חורין.
(44) שהציג לפנינו לגבות על פיו. (45) מה תאמר? נאמינהו
על-כל-פנים שחוב יש לו אצלו ויגבה מנכסים בני חורין
ב'מיגו' שאילו רצה היה אומר אינו מזויף - 'מיגו' להוציא
לא אמרנו ("אין לנו לומר 'מיגו' אלא לפטור את האדם
מחוב, לא שיגבה מאחרים בטענתו כשיזדמן לטעון מיגו"
- לשון רבינו בפירוש המשנה שביעית פ"י משנה ה. - ועיין
ש"ך סי' פג ס"ק ז, ט).

8 ז. שטר שְׁלוּהּ בּוֹ וּפְרָעוּ - אֵינוֹ חוֹזֵר וְלוֹה בּוֹ ⁴⁶;
9 שֶׁכֶּבֶר נִמְחַל שֶׁעֲבָדוֹ וְנִשְׁפָּא כְּחֶרֶס.

(46) ואפילו פרע ביום שלוה - אינו חוזר ולוה בשטר זה בו
ביום, ואם לוה הרי זה כמלוה על-פה (ב"מ יז.).

10 ח. הַמוֹצִיא שְׁטָר חוֹב מִקֵּנִים עַל חֲבֵרוֹ, וְאָמַר הַלֹּה:
11 הִלָּא פָּרַעְתִּיךְ, וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: כֵּן הָיָה, אָבָל
12 חֲזוֹתִי וְהַחֲזוֹתִי ⁴⁷ לָךְ הַמְעוֹת וְהַלִּוִּיתִי אוֹתָךְ פַּעַם
13 שְׁנִיָּה - הרי בטל השטר; שֶׁנִּפְרַע ⁴⁸, וְהָרִי הוּא
14 כְּחֶרֶס ⁴⁹. אָבָל אִם אָמַר לוֹ: הַחֲזוֹתִי לָךְ הַמְעוֹת מִפְּנֵי
15 שְׁלֹא הָיוּ טוֹבוֹת עַד שֶׁתְּחַלִּיפֶם - לֹא בִטֵּל הַשְּׁטָר ⁵⁰,
16 וְעֵדִין שֶׁעֲבָדוֹ קִנְיָן ⁵¹.

(47) ב"ב לב: (48) וכבר נמחל שעבודו, כמבואר בהלכה ח.
(49) ונשבע הלוה היסת, על טענת המלוה שחזר והלוהו,
ונפטר. (50) שם. (51) מכיון שאילו הכיר בהן בתחילה
שאינן טובות, לא היה מקבלן - אין זה פרעון (ראה
מגיד-משנה).

17 ט. הוציא עליו שטר מקנים שיש לו עליו מנה,
18 ואמר לו הלוה: הִלָּא פָּרַעְתִּיךְ בִּפְנֵי פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי;
19 וּבָאוּ אֵלָיו וְהֵעִידוּ שֶׁפָּרְעוּ, אָבָל לֹא הִזְכִּיר לוֹ אֶת
20 הַשְּׁטָר; וְאָמַר לוֹ הַמְלוֹה: כֵּן הוּא שֶׁפָּרַעְתָּ, אָבָל חוֹב
21 אַחֵר פָּרַעְתָּ שֶׁהָיָה לִי אֶצְלָךְ - הרי בטל השטר ⁵².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לו, וכן מהעתקת ה'טור' (סי' פב, ומשם בשו"ע):
 "וכשתשיג ידו ויתן לב"ח" וכו', נראה שאין פיסקת
 "ולכשתשיג" שייכת לנוסחת השבועה אלא שהיא קשורה
 עם האמור לאחריה, וכך הצעת דברי רבינו: משביעין אותו
 בתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתשיג ידו כדי ליתן לבעל-
 חובו, ישיביעו שלא פרעו ואח"כ יתן לו).

- יג. מי שהיה לו חוב על חבירו בשטר, ואבד⁷³
- השטר, והיה העדים קמין, אף על פי שקנו מידו⁷⁴,
- וטעין⁷⁵ שפרע - הרי זה נשבע הסת⁷⁶. והורו רבותי:
- שאפלו היה החוב לזמן⁷⁷, ועדין לא הגיע זמנו
- להפרע⁷⁸, הואיל וכתבו לו השטר ואין בידו שטר,
- והלך טוען פרעתי - נאמן, ונשבע הסת שפרעו;
- שאנו חוששין שמא פרעו⁷⁹, ולפיכך קרע השטר או
- שרפו. וכן הורו רבותי: שאפלו היה השטר יוצא
- מתחת ידי אחר, והלך טוען: ממני נפל אחר
- שפרעתי, אף על פי שהוא בתוך זמנו - נשבע הסת
- ונפטר; שפיון שאין השטר ביד המלוה - אין שם
- חזקה⁸⁰.

(73) אמר המלוה: שטר שהיה לי - אבד. (74) והקנין
 כשלעצמו חשוב כשטר, שסתם קנין לכתיבה עומד כמבואר
 (למעלה פי"א הלכה א, ועיין שו"ע סי' לט, א, ה).
 (75) הלווה. (76) הואיל והשטר אינו ביד המלוה, חוששין
 שמא פרעו, וכמו שמבאר רבינו בסמוך (ע"פ בבא-בתרא
 קמח. והשווה להלן פכ"ג הל' יא: "בשטרי החובות . . .
 אע"פ שעדיי קיימים וקנו מידו . . . ואמר שטר שכתבתם
 לי אבד, אין כותבין לו שטר שני - שמא פרעו או מחלו").
 (77) כגון שהלווה מודה שלא הגיע עדיין זמן הפרעון או
 שהעדים מעידים על כך. (78) וחזקה שאין אדם פורע תוך
 זמנו (כמבואר למעלה פי"א הל' ו). (79) אע"פ שהוא תוך
 הזמן (ע"פ בבא-מציעא ז: מגיד-משנה). (80) שאין אדם
 פורע תוך זמנו (ראה מגיד-משנה וכסף-משנה).

- יד. שנים שהן אוהזין בשטר⁸¹, המלוה אומר: שלי
- הוא והוצאתיו להפרע בו ממך⁸², והלך אומר:
- פרעתי וממני נפל: אם היה השטר שיכול לקנימו⁸³
- זה נשבע⁸⁴ שאין לו בדמים אלו פחות מחצין⁸⁵,
- וזה ישיבע שאין לו בדמים פחות מחצין, וישלם
- הלכה מחצה⁸⁶; ואם אינו יכול לקנימו - ישיבע הלכה
- הסת שפרעו⁸⁷, ויגלו לו.

(81) בבא-מציעא ז. (82) וממני נפל. (83) בעדים.
 (84) מתקנת חכמים, כדי שלא יהא כל אחד ואחד הולך
 ותוקף בטליתו של חבירו ואומר שלי הוא (שם ה:), ולקמן
 פ"ט מהל' טוען ונטען הלכה ז.). (85) כלומר: יש לי בזה
 השטר, ולא פחות מחציו (ראה שם ב: ה: ועיין סמ"ע קלח
 ס"ק ה, ורבינו בפירושו למשנה שם מבאר (ע"פ גמרא שם
 ה:): "כי מעיקרנו שהנשבע הנוטל שום דבר בשבועתו, לא
 ישיבע על יותר ממה שראוי ליטול באותה שבועה, ולפיכך
 ישיבע שאין לו בה פחות מחציה, ולא ישיבע שהיא כולה
 שלי, מאחר שאינו נוטל אלא חציה". (86) כרבי יוחנן שם

- הרי השטר בחזקתו שלא נפרע. (65) "שהרי הוא מודה
 במה שהעיד בו העד (היינו על עיקר ההלוואה, אלא שטוען
 פרעתי) ואין הנשבע בהעדאת עד אחד נשבע, עד שיכחיש
 את העד ויכפור בעדותו וישבע על כפירתו" (מדברי רבינו
 להלן פ"ד מהל' טוען ונטען הלכה ח), וכל המחויב שבועה
 ואינו יכול לישבע - משלם (ע"פ בבא-בתרא לב. ועיין הל'
 טוען ונטען שם). [במגיד-משנה תמה על דין זה, ושאל: הרי
 אם לוה בשני עדים על-פה, נאמן לומר פרעתי, וכיצד
 נחייבנו ממון ע"פ עד אחד דהשטר אין לו כל ערך.
 ובכסף-משנה מבאר דברי רבינו ע"פ תשובת הרשב"א,
 שהמדובר, כשכפר בתחילה בבי"ד ואמר לא לויתי, ואח"כ
 חזר בו ואמר: לויתי ופרעתי, ואם כן הוחזק כפרן ואין
 מאמינים לו ב'מיגו'. ראה השגת הראב"ד שם, וראה ההלכה
 הבאה בפירושו של הראב"ד]. (66) למעלה ה"ב.

- יא. וכן הורו רבותי: שהכופר במלוה על פה בבית
- דין, ובא עד אחד שלוה - הרי זה⁶⁷ ישיבע שבועת
- התורה. חזר ואמר: בן היה, לויתי ופרעתי, או מחל
- לי, או נתחייב לי ממקום אחר - הרי זה מחייב
- שבועה ואינו יכול לשיבע, ומשלם⁶⁸.

(67) כלומר, שהרי זה הכופר חייב שבועת התורה, כמו
 שיתבאר בפ"א מהלכות טוען הלכה א. (68) הראב"ד
 מבאר כאן דברי רבינו: מכיון שטען לא לויתי, הרי זה
 כאילו הודה שלא פרע, וכשחזר והודה שלווה - אינו יכול
 לחזור בו מהודאתו הראשונה שלא פרע. ואם לא הוכחש
 ע"י עד אחד, יכול לחזור בו ולטעון לויתי ופרעתי, ונאמינו
 ב'מיגו' שהיה יכול לעמוד בטענתו הראשונה שלא לוה
 כלל. ואין זה דומה להלכה הקודמת, שהרי שם הוכחשה
 טענתו הראשונה ע"י העד.

- יב. מי שטען שפרע השטר, ואמר: ישיבע המלוה
- ויטל - אומרים לו: הבא מעותי ואחר כך ישיבע
- ויטל⁶⁹. אם אין לו פלוס⁷⁰ לשלם - משביעין אותו
- בתקנת הגאונים⁷¹: שאין לו ולכשתשיג ידו יתן
- לבעל חובו, וישיביעו⁷² שלא פרע ואחר כך יתן לו.

(69) כי למה נשבע המלוה תחילה, ושמא אין לו ללוה ממה
 לפרוע (ע"פ כתובות פה. מגיד-משנה). (70) צ"ל: אמר אין
 לי כלום (וכן הוא בכת"י תימן, וכן העתיק הסמ"ג עשין
 צד). כלומר, טען הלוה: אין לי כלום. (71) שנתבאר
 למעלה פ"ב הל' ב, שתיקנו הגאונים להשביע את הטוען
 אין לי: "שאין לו כלום . . . וכולל בשבועתו שכל שירוויח,
 וכל שיבא לידו או לרשותו מאשר תשיג ידו . . . יתן לבעל
 חובו ראשון ראשון". (72) כלומר: ואז, כשתשיג ידו,
 ישיביע את המלוה שלא פרעו ואח"כ יתן לו (כן נראה הצעת
 דברי רבינו, ע"פ העתקת הסמ"ג עשין צד): משביעין אותו
 תחילה מתקנת הגאונים שאין לו, ולכשתגיע ידו יתן
 לבעל-חוב - ואז ישיביענו שלא פרעו ואח"כ יתן לו,
 שפיסקא ולכשתשיג ידו וכו' קשורה עם האמור לפניה, והיא
 חלק מנוסחת השבועה שמשביעין אותו, וכמו שביארנו.
 אולם מהעתקת 'בעל התרומות' שער ב, ח"א: "וכשתשיג
 ידו ליתן לבעל-חובו ישיביעו שאין שטרו פרוע ואח"כ יתן

2) משנה, שבועות לח: לפי הדפוסים שבידינו היום. אולם בכתב-יד (וגם בכמה דפוסים) חולקה משנה ארוכה זו לשלש או לארבע משניות (וכן גם החלוקה במשנה שבמשניות), ומקומו של הדין שלפנינו הוא במשנה שניה בדף לט: (3) זה מוכח מלשון המשנה. (4) אפילו אם הלוח התנגד בפירוש לכך (ע"פ פירושם של הר"ן שם, והמגיד-משנה כאן). וכן פסק רבו רבינו יוסף מיגאש שם מא. וטעמו של דבר, מבואר בר"ן שם: אגן סהדי (ברור לנו, כאילו היינו עדים לזה) שהלוח הטוען: פרעתך שלא בעדים - משקר, שאין זה מתקבל על הדעת שיעבור על התראת המלוה ויוציא על עצמו שם של כפרן. [בש"ך חו"מ סי' ע ס"ק ט, מביא דעת כמה פוסקים ראשונים שאם התנגד בפירוש לתנאי זה אינו צריך לפרועו בעדים, ודעת הרא"ש וה"טור' ורבינו ירוחם, שאם אמר המלוה אחר שהלוהו - אפילו כששתק הלוח אינו צריך לפרועו בעדים, ומכל-שכן כשהתנגד בפירוש. והש"ך עצמו מכריע: בשתק - צריך לפרועו בעדים, ובמוחה בפירוש - אינו צריך]. (5) אבל אם לא התנה בפירוש - אינו צריך לפרוע בעדים אע"פ שהלוהו בעדים. [בדין זה, וכן בדין "אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני", ועדים אחרים מעידים שפרע בפניהם (ראה ה"ב) נטה רבינו מדרכו הסלולה לפסוק בכל מקום כרבותיו - רבי יוסף מיגאש' ורבו הר"ף - ובשתי הלכות אלו פסק בניגוד גמור לשיטתם. מחלוקתם זו מקורה בחילופי נוסחאות בגמרא, כמו שיתבאר בהלכה הבאה. והראב"ד בהשגותיו כאן נכנס לפשרה ואומר, שאם התנה בפני עדים אין הלוח נאמן, ואם שלא בעדים - נאמן ב'מיגו' שיכול לטעון: לא היה תנאי כזה (ראה מגיד-משנה וש"ך שם)]. (6) אפילו כשהתנה המלוה בפני עדים (ראה ראב"ד ומגיד-משנה). ודוקא כשאמר "בפני פלוני ופלוני", אבל אם אמר "פרעתך בפני עדים" סתם - אינו נאמן (רמ"ה ו'טור' שם), והש"ך (שם) מסביר כך גם דעת רבינו. (7) בפני תלמיד-יחכמים, ופירש שמותיים. (8) ואם באו עדים והעידו שבפניהם פרע - פטור (ראה ה"ב).

ז: שאין כל הברל באיזה חלק מן השטר אוהזים, ובכל האופנים - חולקים (ועיין מגיד-משנה וש"ך סי' סה ס"ק מ). (87) כדין טוען פרעתי בכל שטר שאינו מקיים, ואפילו כולו ביד המלוה (כמבואר למעלה הלכה ה).

1 טו. האומר לחברו: מנה יש לי בידך, והלה אומר: אין לך בידי פלוס, או שאומר: פרעתיך; אומר לו התובע: השבע לי הסת⁸⁸; אומר לו הנתבע: והלא שטר יש לך עלי, ואתה רוצה להשביע אותי תחלה⁸⁹, ואחר כך תוציא השטר הפרוע⁹⁰ ותגבה בו - אומרים לו: הבה השטר⁹¹. אומר המלוה: אין לי שטר עליו מעולם, או שטר היה לי ואבד - הורו רבותי, שאומרים למלוה: בטל כל שטר שיש לך קדם זמן זה, ואחר כך תשביעהו הסת; או החרם⁹² חרם סתם, ולך ובקש⁹³ עד שתמצא השטר.

(88) כדין כופר הכל. (89) על חנם. (90) אינו סותר טענתו הקודמת "אין לך בידי כלום", אלא מבאר דבריו שכוונתו: עתה אין לך בידי כלום - שפרעתך, שלשון "אין לך בידי כלום" הוא דר-משמעי: כפירה בהלוואה ופרעון (לחם-משנה, והשווה לקמן פ"ו מהלכות טוען ונטען הלכה א). (91) כדרך שאמרו במלוה על המשכון, שהמלוה נשבע תחילה, שמא ישבע הלוח ויוציא הלה את המשכון ונמצא שבועתו לבטלה כמבואר למעלה פ"ג הל' ד, ובביאורנו (מגיד-משנה). (92) כלומר, ואם אינו רוצה לבטל - אומרים לו: אין לך אלא להחרים על הלוח חרם סתם. (93) חפשו.

פרק חמשה עשר

(1) מבאר דין אומר אל תפרעני אלא בעדים או בפני ראובן ושמעון, ודין מלוה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא נפרע, ודין לוה שהתנה שיהיה נאמן בכל עת שיאמר פרעתי, ודין היתנה המלוה שיהיה גובה בלא שבועה, אינו גובה מיתומים בלא שבועה.

11 א. המלוה² את חברו בעדים, ואמר: אל תפרעני אלא בעדים, בין שאמר לו בשעת הלוואה בין שאמר לו אחר שהלוה³ - הרי זה צריך לפרעו בעדים⁴, מפני התנאי⁵. טען הלוח ואמר לו: וכן עשיתי, ופרעתיך בפני פלוני ופלוני, והלכו להם למדינת הים או מתו - הרי זה נאמן⁶, ונשבע שבועת הסת ונפטר. וכן אם אמר: אל תפרעני אלא בפני תלמידי חכמים או בפני רופאים, ואמר לו: בפניהם⁷ פרעתיך, ואותן העדים שפרעתיך בפניהם מתו או הלכו להם למדינת הים - הרי זה נאמן, ונשבע הסת ונפטר. אבל אם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ואמר לו: פרעתיך בפני אחרים, ומתו או הלכו להם למדינת הים - אינו נאמן⁸; שמפני טענה זו התנה עליו ואמר לו: אל תפרעני אלא בפני ראובן ושמעון, שהם עומדים עמו, כדי שלא ידחה אותו ויאמר: בפני אחרים פרעתי והלכו להם.

27 ב. יש נסחאות מן הגמרא שכתוב בהן, שהאומר לחברו: אל תפרעני אלא בעדים, ואמר לו: פרעתיך בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים - אינו נאמן. וטענת ספרים הוא, ולפיכך טעו המורים על פי אותן הספרים.

(9) בהלכה הקודמת נתבאר, שזאת היא דעת הר"י מיגאש' והר"ף ע"פ נוסחתם בגמרא. [גדולה התמיהה, שרבינו משתמש בביטוי חריף כזה כלפי רבותיו, שדרכו להתייחס אליהם ביראת כבוד יתירה].

32 וכבר חקרתי על הנסחאות הישנות, ומצאתי בהן שהיה נאמן. והגיע לידי במצרים מקצת גמרא ישנה, כתוב על הגוילים, כמו שהיו פותחין קדם לזמן הזה בקרוב חמש מאות שנה. ושתי נסחאות מצאתי מן הגוילים בהלכה זו, ובשתיים כתוב: ואם אמר פרעתי בפני פלוני ופלוני והלכו להן למדינת הים - נאמן. ומפני טענת זו שארע למקצת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קטו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שאינן כל מחלוקת בדין זה בין רבינו לבין רבותיו, כי בטוען "סיטרא" מודה רבינו שהלוה חייב לשלם, וכשהעדים מעידים שאמר בפירוש שנותן המעות לפרעון אותו החוב - גם הרי"ף - לפי ביאורו של הראב"ד - מודה שפטור (ראה מגיד-משנה). ובש"ך שם ס"ק טז, פירש דעת הראב"ד, שגם אם מעידים שפרע בפירוש חוב זה, יכול המלוה לטעון "סיטרא" וצ"ע. אולם מלשונו של רבינו משמע ששיטתו נוגדת שיטת רבותיו. אגב, רש"י שם מפרש שהמלוה טוען עדי שקר הם, וזה לא כראב"ד.

ג. התנה¹⁷ המלוה על הלוה, שיהיה נאמן בכל עת שיאמר שלא פרעו - הרי זה נוטל בלא שבועה¹⁸, אף על פי שטען שפרעו. ואם הביא עדים שפרעו - אינו נוטל כלום¹⁹.

(17 שם מב. 18) סתם נאמנות פירושו בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. הדעת נוטה, שאם המלוה דרש נאמנות וחשש שמא יטעון הלוה פרעתי, בוודאי התכוון בלי שבועה, כי למה לו להכניס עצמו לחיוב שבועה (סמ"ע סי' עא ס"ק ב). בהלכה א, כתב רבינו: "ואמר אל תפרעני אלא בעדים" וכאן שינה וכתב "התנה", שינוי זה מלמדנו, שכאן המדובר בשעת ההלוואה, כי שלא בשעת ההלוואה אין מקום לתנאים, שהרי הכסף כבר ביד הלוה, ואף-על-פי-כן כשקנו מידו (עשו קבלת קנין) מועיל אפילו אחר ההלוואה (מגיד-משנה). (19) כרב פפא שם שאמר: הלוה קיבל נאמנות המלוה נגד עצמו, אבל לא נגד עדים.

ד. התנה עליו שיהיה המלוה נאמן בשני עדים, אף על פי שהביא עדים שפרעו - הרי זה גובה ממנו²⁰ בלא שבועה²¹, שהרי האמינו בשני עדים²². ואפילו הביא מאה עדים (שפרעו) - הרי גובה ממנו בלא שבועה, ואפילו הביא מאה עדים שפרעו בפניהם; שהשנים כמאה²³. אבל²⁴ אם אמר לו: הרי אתה נאמן עלי בשלשה, הואיל ויורד²⁵ למנין²⁶, אם פרעו בפני ארבעה - הרי זה פרוע²⁷. זה שהאמין המלוה בשני עדים, מה תהיה תקנתו²⁸ כשיפרע? יקרע השטר; או יעיד²⁹ זה המלוה על עצמו³⁰ ששטל כל שטר שיש לו על פלוני; או יעיד על עצמו שלא בפני הלוה³¹ שקבל כל חוב שיש לו אצל פלוני³².

(20 שם מב. 21) נתבאר בהערה יז, שסתם נאמנות משמעותה בלא שבועה, ואפילו במלוה על-פה. [במלוה בשטר, הדבר פשוט שהכוונה ללא שבועה, שהרי גם בלי נאמנות נוטל בשבועה, כשהלוה טוען: פרעתי]. (22) ב'ספר התרומות' שער כו (מובא בש"ך שם ס"ק ב), שואל: למה אין אנו אומרים העמד ממון בחזקת בעלים, כמו בשתי כתי עדים המכחישות זו את זו? ומסביר, שאנו סומכים על הלוה עצמו שהאמין לו כשני עדים, וביטל לגמרי טענות עצמו נגדו, ולפיכך אין להגדיר טענת המלוה כמוכחשת, והרי זה כאילו פסל למפרע כל עדויות שבעולם לגבי פרעון חוב זה. (23) ראה הלכות עדות פ"ח ה"ג. (24) מסקנת הגמרא שם. (25) הלוה. (26) פירש מספר

הספרים, הורו מקצת גאונים, שאם אמר לו: אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני, ופרעו בפני אחרים - שאינו נאמן, אף על פי שהביא עדים שפרעו בפניהם. וגם זו טעות גדולה. והדין האמת: שאם באו עדים שפרעו בפניהם - נפטר, ואין כאן מקום חשש. גם ההוראה הזאת - על פי ספריהן, שקתוב בהן באותו שאמר לחברו פרעני עדים ששנו הלכות¹⁰: והלך ופרעו בפני עדים¹¹. וטענות ספרים הוא. ומצאתי בגוילים כתוב: אצל פרעה בינה לבין דילה¹². אף על פי שהספרים מזהין, כמו שבארנו, כף יראה מדין הגמרא. ועוד, דברים של דעת ה'ן¹³: וכי מה היה לו לעשות? אמר לו: אל תפרעני אלא בעדים - פרעו בעדים! וכי יש לו לאסור את העדים בבית הסתר כל ימיהם שלא ילכו? ועוד: אם מתו, מה יעשה? נמצא זה פורע פעם אחר פעם לעולם, עד שביא עדים¹⁴. אם כן, נעשית עדות זו עדות בשטר¹⁵. ונמצא זה, כיון שאמר: אל תפרעני אלא בעדים, נעשית מלוה בשטר. ואין מי שעלה על לבו זה. אבל ודאי, אם אמר: בפני פלוני ופלוני - הוא הפסיד על עצמו, שפרע בפני אחרים והלכו להם. אבל אם בא¹⁶ והעידו שפרעו - אין כאן בית מחוש. וכזה ראוי לדון ולהורות.

(10) תלמיד-ידי-חכמים לומדי הלכות, ולא ייחד "פלוני ופלוני". (11) שאינם לומדי הלכות. (12) בינו לבין עצמו. ביאור הדברים: בגמרא שם, מובא מעשה שבא לפני רב נחמן, שאמר המלוה אל תפרעני אלא בפני שוני הלכות, וטען הלוה שפרע בפני עדים שאינם שוני הלכות (לפי הנוסח שרבינו דוחה אותו), ופסק רב נחמן: מכיון שהודה המלוה - הרי זה פרעון גמור. ומזה למד הרי"ף, שאם לא הודה המלוה - אין הלוה נאמן, והוא-הדין אם אמר לו אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני. ואומר רבינו כאן, שהנוסח הנכון הוא: "ביניה לבין דילה", היינו הלוה טען שפרע שלא בעדים, ולפיכך כשהמלוה מכחיש - אין הלוה נאמן, אבל כשהוא מביא עדים אחרים שפרע - פטור. (13) השכל הישר מחייב זאת. (14) עד שימצא עדים אחרים ויביאם לבית-דין להעיד. (15) שהלוה אינו נאמן לטעון פרעתי. (16) העדים האחרים. והרי"ף והר"ם מיגא"ש מקיימים הנוסחאות שדחה רבינו, וסוברים שנפסקה הלכה בגמרא בשני הדינים שלמעלה, שחייב לשלם. ונימוקם מבואר ברי"ף, שהרי זה כאילו פסל למפרע את עדותם של כל העדים לענין פרעון חוב זה, וכל תנאי שבממון - קיים. וביאר הראב"ד שאנו מאמינים לעדים שהלוה נתן למלוה כך וכך, אבל יכול לטעון הכסף שקבלתי הוא לפרעון חוב ישן - "סיטרא" בלשון הגמרא. [ב'מרדכי' שבועות סימן תשעא (מובא ברמ"א חו"מ שם סעיף ד, בשם י"ש מפרשים) כתב שהמלוה יכול לטעון "סיטרא". ומלשון הרמ"א משמע, שלדעת המחבר - שהיא גם שיטת רבינו - אמר זאת (ראה ש"ך שם ס"ק טו שפלפל בזה), ומזה יוצא

12 וְאָמַר: פְּרַעְתִּי מִקְצָתוֹ, וְהַמְלִיחַ אוֹמֵר: לֹא פָרַע
13 בָּלוּם - מִשְׁלֵם הַמִּקְצָת שֶׁהוֹדָה בּוֹ, וְנִשְׁבַּע שְׁבוּעַת
14 הַסֵּת;⁴³ שֶׁהָרִי הָאֲמִינוּ⁴⁴. וְאִם הִתְנָה עָלָיו שִׁיחֶיהָ
15 נֶאֱמָן בְּלֹא שְׁבוּעַת הַסֵּת - אֵינוֹ נִשְׁבַּע.

38 מקור דין זה ברי"ף כתובות פ"ט (אות שמו), והמדובר במלוה בשטר. 39) אם מת הלווה. 40) הקונה נכסי הלווה שהיו משועבדים למלוה, שבית-דין טוענים ליושר וכן ללוקח כל מה שהלווה יכול לטעון, והרי הלווה נאמן לומר פרעתי, ולפיכך טוען בית הדין: הלווה פרע. 41) הסכם למעשה תמימת. 42) ויחלקו ביניהם את הגזילה. 43) גם כשכופר הכל חייב שבוועת היסת. ומשמיענו רבותא, שאפילו כשהודה במקצת אינו נשבע שבוועת התורה אלא היסת. 44) נימוק למה פטור משבועת התורה. ולמה חייב שבוועת היסת? מבואר ברי"ף שם באריכות. ותמצית דבריו: המלוה בשטר, אם הלווה טוען פרעתי - נשבע המלוה שלא נפרע ונטול, ובמלוה על-פה - נשבע הלווה היסת ונפטר, ולפיכך אנו מפרשים את הנאמנות לביטול כוחו של השטר בלבד, ויהיה כמלוה על-פה שהטוען פרעתי נשבע היסת. [בבית חדש חו"מ סי' עא אות לה מביא תמיהת רבים, שאם הועילה הנאמנות רק לבטל כוחו של השטר ונשאר מלוה על-פה, למה לא ישבע הלווה שבוועת מודה במקצת? ותיירץ, על-פי מה שנימקו (בבבא-מציעא ג.) שבוועת מודה במקצת, מפני שהלווה רוצה לכפור הכל, אלא שאין אדם מעיז מפני בעל-חובו וכו', וכאן שהאמינו - מעיז ומעיז].

16 ז. הַתְּנָה⁴⁵ הַמְלִיחַ שִׁיחֶיהָ גֹּבֶה בְּלֹא שְׁבוּעָה - הָרִי
17 זֶה גֹּבֶה מִמֶּנּוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה. אָבָל אִם פָּא לְגִבּוֹת
18 מִיּוֹרְשָׁיו - לִשְׁבַּע⁴⁶ וְאַחֲרֵי כֵן יִגְבֶּה⁴⁷. וְאִם הִתְנָה
19 שִׁיגְבֶה אֶף מִן הַיֹּרֶשׁ בְּלֹא שְׁבוּעָה - גֹּבֶה בְּלֹא
20 שְׁבוּעָה. וְכֵן אִם הִתְנָה⁴⁸ שִׁיגְבֶה מִן הָעֵדִית⁴⁹ - גֹּבֶה
21 מִן הָעֵדִית אֶף מִן הַיֹּרֶשָׁיו⁵⁰; שֶׁכָּל תְּנָאֵי שְׁכֻמָּמוֹן -
22 קָיָם. פָּא לְגִבּוֹת מִן הַלֹּקָח - לֹא יִטְרֹף אֶלָּא
23 בְּשְׁבוּעָה⁵¹; שְׂאִין זֶה מִתְּנָה לְאַבֵּד מִמוֹן חֲבֵירוֹ.

45) גם זה ברי"ף שם. 46) כעין שבוועת התורה, בנקיטת חפץ. 47) כדין כל הבא לגבות מנכסי יתומים. 48) מחלוקת אמוראים בגיטין נ. 49) השדה המעולה שבשדותיו. לפי דין התורה, מלוה גובה מהגרוע (וזיבורית), וחכמים תיקנו שיגבה מבינונית. 50) כשהתנה בפירוש שיגבה עידית גם מן היורשים, אבל אם לא פירש "גם מן היורשים" גובה מזיבורית, כרב נחמן שם. והטעם, מפני שתיקנו חכמים לגבות מנכסי יתומים מן הזיבורית, אין לעקור תקנה זו אלא-אם-כן התנה בפירוש (על-פי פירושו של הרמב"ן, מובא במגיד-משנה כאן). 51) אפילו התנה בפירוש שיגבה מהלוקח בלי שבוועה.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

פָּרַק עֲשֶׂה עֲשׂוֹר

1) מבאר דין אומר זרוק לי חובי והיפטר, ודין אומר הולך

גדול משנים. 27) שאנו אומרים, כשלשה האמינו, אבל לא כארבעה. כשאמר "כשנים" לא קבע מספר העדים אלא התכוון לעדות רגילה, שאינה פחות משנים. 28) כיצד יבטיח עצמו, שהמלוה לא יחזור ויתבע. 29) יצהיר בפני עדים. 30) במלוה על-פה. 31) לא נתבארה כוונתו, מה הוא ההבדל בין בפני הלוה או שלא בפניו (ראה משנה למלך). 32) וכשיתבע המלוה שנית - יביא עדי ההודאה לבית-דין. מכאן אתה למד, שהנאמנות לגבי טענת פרעתי אין כוחה יפה לגבי הודאת המלוה, שהודאה ענין אחר הוא שעליו לא התנה. [מחלוקת ראשונים היא אם פרעון והודאה נידונים כשני ענינים או לא. 'בעל התרומות' בשער כו מביא תשובת הרי"ף, ששני ענינים הם, כדברי רבינו כאן. אולם רבינו זרחיה הלוי בשבועות שם פוסק להלכה, שהמלוה נאמן גם נגד עדי הודאה, וכן דעת רבינו ישעיה (הובא ב'טור' שם), וכן כתב גם הרשב"א (מובא ב'דרישה' סי' עא סק"ח). והרמב"ן במלחמותיו שם מחלק בין נאמנות לבין "אל תפרעני אלא בעדים", אם האמינו לומר שלא נפרע, אין כל טעם לחלק בין עדים לבין הודאת עצמו, אבל כשאמר אל תפרעני אלא בפני פלוני ופלוני - הרי זה כאילו פסל אחרים להעיד שבפניהם פרע, אבל לא פסלם להעיד שהודה. למעלה בה"ב נתבארה שיטת רבינו, שבדין אל תפרעני וכו' נאמנים גם אחרים להעיד שבפניהם פרע].

1 ה. הָרִי שִׁפְרַעוּ³³, וְטָעַן הַמְלִיחַ שֶׁלֹּא נִפְרַע, וּפְרַעוּ
2 פַּעַם שְׁנִיָּה מִפְּנֵי הַתְּנָאִי³⁴ - הָרִי הַלֵּוֶה חוֹזֵר וְתוֹבֵעַ
3 אֶת הַמְלִיחַ בְּדִין, וְאוֹמֵר לוֹ: כֵּן וְכֵן אָתָּה חָיֵב לִי,
4 מִפְּנֵי שִׁפְרַעְתִּיךָ שְׁתֵּי פַעַמִּים. אִם הוֹדָה - יִשְׁלֵם;
5 וְאִם כָּפַר - יִשְׁבַּע שְׁבוּעַת הַסֵּת³⁵ עַל כֵּן שֶׁלֹּא פָּרַעוּ
6 אֶלָּא פַּעַם אַחַת³⁶. וְכֵן כָּל פִּיזָא בְּזָה³⁷.

33) המדובר בהתנה שיפרענו בעדים, וטען הלווה שפרעו שלא בעדים. 34) שאם לא התנה - היה נשבע ונפטר. 35) כדין כל טוען מנה לי בידך, וזה כופר. 36) ברי"ף שם מא: נושא ונותן בזה, כשהאמינו הלווה למלוה כשני עדים, ומביא דעת הראב"ד, שאחר הפרעון השני יכול הלווה לגבות מהמלוה החזרת הפרעון על-פי אותם העדים, משום שהאמינו למלוה רק על הפרעון בלבד, לא לענין טענת פרעון כפול (ה'טור' שם מביא שיטה זו בשם רב האי גאון) ומסיים שם הר"ן שדעת רבינו כאן אינה כן, כי הנאמנות נגד עדים כוחה יפה לכל הנוגע לפרעון זה. וכן כתב הר"י מיגא"ש בפירושו לשבועות שם (ראה 'טור' ו'בית יוסף' שם). 37) כגון שהאמינו כשני עדים (הר"י מיגא"ש שם). וצ"ע למה חייב שבוועת היסת, הלא האמינו בלא שבוועה? ואולי כוונתו, שהלווה פטור משבועה כעין של תורה כדין נשבע ונטול, אבל היסת שתיקנו חכמים לכל טענת כפירה - חלה גם בנדין.

7 ו. הַתְּנָה הַלֵּוֶה³⁸ שִׁיחֶיהָ נֶאֱמָן בְּכָל עַת שִׂיאֵמֹר
8 פְּרַעְתִּי - אֵינוֹ גֹּבֶה בְּשֹׁטֵר זֶה לֹא מִן הַיֹּרֶשׁ³⁹ וְלֹא
9 מִן הַלֹּקָח⁴⁰. וְאֶפְלוּ אָמַר לוֹה: לֹא פְּרַעְתִּי - אֵין
10 הַמְלִיחַ טוֹרֵף בְּשֹׁטֵר זֶה מִן הַלִּקְחוֹת, שֶׁמָּא עָשׂוּ
11 קְנוּיָא⁴¹ עַל נִכְסֵיוֹ שֶׁל זֶה⁴². טָעַן הַלֵּוֶה בְּשֹׁטֵר זֶה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לראובן: מנה שיש לי בידך תנהו ללוי, והיו
שלשמן עומדין¹⁵, וקבל לוי¹⁶, ונמצא ראובן עני
ואין לו מה שיגבה ממנו - הרי לוי חוזר בחוב של
שמעון¹⁷, שזה¹⁸ הטענה. ואם ידע לוי שהוא עני,
או שהיה עשיר באותה שנה והעני - אינו יכול
לחזור, שהרי קבל. טען לוי שהיה ראובן עני
והטענה, ושמעון אומר: עשיר היה והעני - יראה
לי, שעל שמעון להביא ראיה¹⁹ ואחר כך יפטר²⁰
מחוב לוי; לא יהיה אלא שובר²¹ בידו, אומרים
לו²²: קים שוברך והפטר.

(14) ירושלמי קידושין פרק ג הלכה ד. ביאור הרי"ף בבא
מציעא פרק המקבל, תקעט. (15) שנעשית ההמחאה
בנוכחות שלושתם. בגמרא ובפוסקים: "במעמד שלושתן".
(16) הסכים לכך, ובוזה קנה לוי החוב של ראובן ואינו יכול
לחזור בו ונפרע החוב שהיה לו על שמעון ואינו יכול לחזור
בו (ראה רבינו פרק ו מהלכות מכירה הלכה ח).
(17) בכתב יד תימן הנוסחה: בחובו של שמעון, והכוונה,
שלוי חוזר ותובע חובו משמעון. (18) שמעון.
(19) במגיד משנה מבאר, שהמדובר כשלו מוציא שטר חוב
על שמעון, ואם כן על שמעון להוכיח שהשטר נפרע, אבל
במלוה על פה - חובת ההוכחה על לוי, שהרי שמעון יכול
לטעון פרעתי ויהיה נאמן בשבועת היסט, ולפיכך נאמן גם
לומר עשיר היה והעני במיגו, שאם רצה לשקר היה יכול
לטעון - פרעתי (ראה שולחן ערוך חושן משפט סימן קכו
סעיף יא). (20) ואם לא הביא ראיה יישבע לוי ויטול
(שולחן ערוך שם). (21) לא יהא כוחה של ההמחאה גדול
מכוחו של שובר. (22) כלומר, היינו אומרים לו ללוה
המוציא את השובר: קיים שוברך והיפטר, ואם לא קיימו
אינו נאמן לומר פרעתי - כך בנידון שלפנינו על שמעון
להביא ראיה שנפרע החוב. היינו, שראובן עשיר היה
בשעה שהמחהו אצלו.

ד. כבר בארנו בהלכות מקח וממכר²³, שראובן
שלא היה לו אצל שמעון²⁴ כלום, והיה ראובן חיב
ללוי מנה, והמחהו אצל שמעון, אף על פי
שהמחהו במעמד שלשמן - לא קנה²⁵. ואם רצה
שמעון שלא יתן - לא יתן; ואם נתן²⁶ - חוזר וגובה
מראובן, שהרי על פיו נתן. וכן אם רצה לוי לחזור
ולומר: איני רוצה לגבות משמעון - חוזר וגובה
מראובן. ואף על פי שנפרע מקצת משמעון - חוזר
וגובה השאר מראובן.

(23) בפרק ו מהלכות מכירה הלכה ט. (24) אמר ללוי
שיגבה החוב משמעון. (25) הואיל ושמעון אינו חיב לו
כלום - שלושתם יכולים לחזור בהם. (26) שמעון ללוי.

ה. חנוני²⁷ שהיה נותן לבצע הבית מן החנות כל
מה שיירצה²⁸ בתורת הלואה, ומקיפו עד שיתקבץ
הפל²⁹ ופורע לו³⁰, ואמר לו בעל הבית: תן לפועלים
סלע, או לבצע חובי מנה שיש לו אצלי, ואני אתן

מנה לפלוני, ודין אומר מנה לי בידך תנהו לפלוני במעמד
שלושתם, ודין המחזהו אצל חנוני, ודין חנוני המקיפו, ודין
שטר שהיה ביד שלישי, ודין שטר שנמצא בין שטרות
פרועים.

א. החוב באחריות הלואה² עד שיפרענו ליד המלוה
או ליד שלוה³. אמר לו המלוה: זרק לי חובי
והפטר⁴, וזרקו⁵, ואבד או נשרף קדם שיגיע ליד
המלוה - פטור. אמר לו: זרק לי חובי בתורת גטין⁶,
היו המעוות קרובות ללוה⁷ - הרי עדין באחריותו;
היו קרובות למלוה⁸ - נפטר הלואה; מחצה על
מחצה⁹, אם אבדו משם או נגנבו - משלם הלואה
מחצה¹⁰.

(2) בקידושין מז: אמרו: "לאונסים - כולי עלמא לא פליגי
(אין אדם חולק) דברשות לווה קיימי", כלומר, אם נגנבו או
נאנסו מפסיד הלווה. (3) של המלווה, שעשהו שליח לקבל
את הכסף מידי הלווה. ואפילו אמר זרוק לי חובי וזרקו
קרוב למלווה, ונאבד - חייב, שהרי זה כאומר: זרוק ושמור
עד שיגיע לידי (גיטין עח:). (4) גיטין שם. (5) אפילו
רחוק מרשותו של מלווה (לחם משנה. והמגיד משנה גורס
"וזרקו לו" (וכן הוא בכתב-יד תימן) ומפרש: "לו" הכוונה
לרשותו ויצא לו, שאם לא זרקו לרשותו של המלווה הוא
חייב באחריות, וזה כדעת הרשב"א בגיטין שם). (6) היו
עומדים ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם ואמר
לו: זרוק לי חובי לפי מה שקבעו חכמים בדין גט אשה
בהיותה עומדת במקום כזה וזרקו לה (ראה גיטין שם).
(7) בתחום שמירתו - שהלווה יכול לשמור אותם והמלווה
אינו יכול (השווה רבינו פרק ד מהלכות אישות הלכה כב
ופרק ה מהלכות גירושין הלכה יד). (8) שהמלווה יכול
לשמור אותם והלווה אינו יכול (שם). (9) שניהם יכולים,
או שניהם אין יכולים - לשמור אותם (שם). (10) מפני
שהמעוות באחריות שניהם. בגט אשה אמרו: מגורשת ואינה
מגורשת, פירוש, ספק מגורשת (גיטין שם).

ב. היה ראובן חיב לשמעון מנה, ואמר ללוי: הולך
לשמעון מנה זה שאני חיב לו, אם בא לחזור - אינו
חוזר¹¹, והוא חיב באחריותו עד שיגיע המנה
לשמעון. החזיר לוי את המנה לראובן - שניה¹²
חיבין באחריותו¹³ עד שיגיע ליד שמעון כל חובו.

(11) אינו יכול לדרוש מהשליח שיחזיר לו מעותיו, משום
שכבר זכה בהן המלווה, שהאומר הולך בפירעון חוב כאומר
זכה לו (בפרק ד מהלכות זכייה ומתנה הלכה ד כותב רבינו,
שבמתנה הולך אינו זוכי והסכים לו הראב"ד). ואף על פי
כן עדיין הן באחריות הלווה, כמו שמבאר רבינו בסמוך,
לפי שלא קיבל רשות מהמלווה לשלוח לו על ידי זה (גיטין
יד: כרב). (12) השליח והלווה. (13) שאם העני ראובן
ואין לו ממה לפרוע - גובה מהשליח, אבל אם אפשר לגבות
מראובן אינו יכול לגבות מהשליח. וכן גם דעת הרי"ף
בתשובה (הובאה במגיד משנה ועיין לחם משנה).

ג. ראובן¹⁴ שהיה חיב לשמעון מנה, ואמר שמעון

- 1 לָךְ, וְהָרִי הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: נְתַתִּי, וְהַפּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוּבוֹ
2 אוֹמֵר: לֹא לִקְחָתִי - הָרִי הַפּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוּב
3 נִשְׁבַּע³¹ וְנוֹטֵל מִפֶּעַל הַבֵּית חוּבוֹ, וְכֵן הַחֲנוּנִי נִשְׁבַּע³²
4 וְנוֹטֵל מִפֶּעַל הַבֵּית מֵה שֶׁטָּעַן שְׁנָתָן, שֶׁהָרִי הוּא אָמַר
5 לוֹ לָתֵן. וְהַפּוֹעֵל נִשְׁבַּע בְּמַעֲמַד הַחֲנוּנִי, וְכֵן הַחֲנוּנִי
6 בְּמַעֲמַד הַפּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוּב, כְּדֵי שֶׁיִּכְלֹמוּ³³ זֶה
7 מִזֶּה³⁴. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה. וְשִׁבּוּעָה זֹאת תִּקְנַת חֲכָמִים
8 הִיא³⁵ בְּנִקְיִטַת חֶפְצִין³⁶, מִפְּנֵי שֶׁבָּאִין שְׁגִיּוֹת לְטַל.
9 לְפִיכָף, אִם מֵת הַחֲנוּנִי³⁷ - נוֹטֵל פֶּעַל חוּב בְּלֹא
10 שְׁבּוּעָה³⁸, וְכֵן אִם מֵת פּוֹעֵל אוֹ פֶּעַל חוּב - הַחֲנוּנִי
11 נוֹטֵל בְּלֹא שְׁבּוּעָה³⁹; שֶׁהָרִי אֵין פֶּעַל הַבֵּית מִפְסִיד
12 כָּלוּם, וְאֵינוֹ מְשַׁלֵּם אֶלָּא תַּשְׁלוּם אֶחָד⁴⁰.
- (27) שְׁבּוּעוֹת מֵה: (28) לִרְבוֹת כֶּסֶף מְזוּמָן. (29) לִסְכּוֹם
מִסּוּיִים. (30) בְּבַת אַחַת (עַל פִּי בִיאורוֹ שֶׁל הָר"י מִיגַא"ש
שֶׁם מִז:). (31) לֹא לִקְחָתִי. (32) נְתַתִּי (שֶׁם) כִּתְנָא קִמָּא:
"הוּא נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל וְהֵם נִשְׁבַּעִין וְנוֹטְלִים", וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֶחָד
מֵהֶם וּדְאִי נִשְׁבַּע לְשׂוֹא. וְלֹא כֵּן נִסְּסָה שְׁוֹאֵל: כִּי־צַד? אֵלּוֹ
וְאֵלּוֹ בָּאִים לִידֵי שְׁבּוּעַת שׂוֹא. (33) שְׁבּוּעוֹת מִז: יִירוּשְׁלָמִי
שֶׁם פֶּרֶק ז' הִלְכָּה ה: רַבִּי אוֹמֵר: אוֹמֵר אֲנִי - אֵלּוֹ נִשְׁבַּעִין
בְּפִנֵּי אֵלּוֹ מִפְּנֵי הַבּוֹשָׁה. (34) וּמִפְּנֵי בַעַל הַבֵּית אֵינִם
מִתְבִּייעִים, שֶׁהָרִי אֵינוֹ יוֹדַע מִי מִשְׁקֵר וּלְפִיכָף אֵינִם נִשְׁבַּעִים
בְּפִנֵּי. (35) וְנִקְרָאֵת שְׁבּוּעַת הַמִּשְׁנָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲכָמֵי הַמִּשְׁנָה
תִּיקְנוּהָ. מִן הַתּוֹרָה שְׁנֵיהֶם נוֹטְלִים בְּלֹא שְׁבּוּעָה, שְׁאִין
נִשְׁבַּעִים עַל טַעֲנַת שְׂמָא (כַּמְבוּאָר בְּפֶרֶק א' מֵהַלְכוֹת טוֹעֵן
וְנוֹטֵעַן הִלְכָּה א') - וְהָרִי בַעַל הַבֵּית טַעֲנָתוֹ שְׂמָא - אֵלָּא מִשּׁוּם
הַפְסְדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית הַמְשַׁלֵּם עִפְמִיִּים, אִמְרוּ חֲכָמִים:
שְׁנֵיהֶם נִשְׁבַּעִים וְנוֹטְלִים (מַגִּיד מִשְׁנָה). (36) כַּעֲזִין שְׁבּוּעַת
הַתּוֹרָה (יִירוּשְׁלָמִי שְׁבּוּעוֹת פֶּרֶק ז' הִלְכָּה ו: "כּוֹלְהוֹן כַּעֲזִין שֶׁל
תּוֹרָה יִרְדּוּ לָהֶם"). (37) וְיִוִּרְשִׁי אֵינִם יוֹדְעִים אִם נָתַן אוֹ
לֹא, נִמְצָא שְׁאִין כֹּאֵן טַעֲנַת בְּרִי אֵלָּא מִצַּד בַּעַל הַחוּב.
(38) כְּדִין שֶׁל תּוֹרָה, כַּמְבוּאָר לַמַּעֲלָה. (39) הַרַמְבַּ"ן וְהַרַמ"ה
חּוֹלְקִים עַל רַבִּינוֹ בְּדִין מִתּוֹ פּוֹעֲלִים. וְדַעְתָּם, שֶׁהַחֲנוּנִי צָרִיךְ
לְהִישָׁבַע. וּמִנְמָקָם: הָרִי זֶה כֹּאֹמֵר לְחַבִּירוֹ מִנֵּה לִי בִידֶךָ
וְהִלָּה אוֹמֵר אֲנִי יוֹדַע, (הַחֲנוּנִי טוֹעֵן מִנֵּה לִי בִידֶךָ וּבַעַל
הַבֵּית טוֹעֵן: אֲנִי יוֹדַע, שֶׁהָרִי מִתּוֹ הַפּוֹעֲלִים וְלֹא אִמְרוּ
שֶׁלְקָחוּ מִמֶּךָ) שְׁאֵינוֹ נוֹטֵל אֶפִּילוֹ בְּשִׁבּוּעָה, אֵלָּא שֶׁחֲכָמִים
עָשׂוּ תִקְנָה לְחֲנוּנִי שִׁיטּוֹל בְּשִׁבּוּעָה וּלְפִיכָף לַעֲלוֹם אֵין
נוֹטְלִים בְּלִי שְׁבּוּעָה, אֶפִּילוֹ כַּשֶּׁבַעַל הַבֵּית אֵינוֹ מִפְסִיד כָּלוּם
(מַגִּיד מִשְׁנָה). (40) וְאֵינוֹ מִפְסִיד כָּלוּם, שֶׁהָרִי הוּא מוֹדָה
שֶׁחַיִּיב לְשַׁלֵּם פַּעַם אַחַת וְלֹא תִיקְנוֹ שְׁבּוּעָה זֹאת אֵלָּא מִשּׁוּם
הַפְסְדוֹ שֶׁל בַּעַל הַבֵּית (בְּמַגְדֵּל עוֹז מִצִּיּוֹן: "מִתְשׁוּבַת גֶּאֻן"
וִרְאָה מַגִּיד מִשְׁנָה).
- 13 ו. הַחֲנוּנִי אוֹמֵר: אֶתָּה אֶמְרָתָּ לָתֵן לָזֶה מְנָה, אוֹ צִוִּיתָ
14 וְאֶמְרָתָּ לִי: אִם יָבוֹא פְּלוֹנִי תֵּן לוֹ, וּבַעַל הַבֵּית
15 אוֹמֵר: לֹא אֶמְרָתִי לָךְ - הָרִי פֶּעַל הַבֵּית נִשְׁבַּע הִסֵּת⁴¹
16 וְנִפְטָר, וְהַחֲנוּנִי עוֹשֶׂה דִין עִם זֶה⁴² שְׁנָתָן לִזְכָּר⁴³. וְכֵן
17 אִם אָמַר הַחֲנוּנִי לְבַעַל הַבֵּית הַמְקִיפוֹ: כְּתוּב בְּפִנְקִסִּי
18 שֵׁישׁ לִי אֶצְלָךְ מְנָה, וּבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר: אֲנִי יוֹדַע
19 - נִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הִסֵּת⁴⁴ שְׁאֵינוֹ יוֹדַע וְנִפְטָר, כְּדִין
- 20 כָּל טוֹעֵן עַל חֲבִירוֹ לְכָל דְּבָר, וְאֵין בְּזֶה תִּקְנַת
21 חֲכָמִים⁴⁵.
- (41) תִּקְנַת חֲכָמִים שֶׁחֲנוּנִי נִשְׁבַּע וְנוֹטֵל, תּוֹקְנָה רַק כַּשֶּׁבַעַל
הַבֵּית מוֹדָה שְׁצִיּוּהָ לְחֲנוּנִי לִיתֵן לְפּוֹעֲלִים, אֲבָל לֹא כַּשֶּׁהוּא
מִכְחִישׁ אֶת טַעֲנַת הַחֲנוּנִי בַּעֲיָקֵר הַשְּׁלִיחוֹת. וְהָרִי זֶה כֹּכֵל
טוֹעֵן עַל חֲבִירוֹ וְהִלָּה כּוֹפֵר בְּכָל, נִשְׁבַּעַת הִיסֵּת וְנִפְטָר
(שְׁבּוּעוֹת מֵה:). (42) שֶׁלְפִי דְּבָרֵיו, נָתַן לוֹ. בִּשְׁ"ךְ חוֹשֵׁן
מִשְׁפָּט סִימָן צֹא סִעִיף קָטָן כּוֹ מְבוּאָר, שֶׁאִם הַפּוֹעֵל מִכְחִישׁ
וְאוֹמֵר: לֹא לִקְחָתִי כָּלוּם מִן הַחֲנוּנִי - בַּעַל הַבֵּית פְּטוֹר
אֶפִּילוֹ מִשְׁבּוּעַת הִיסֵּת לְדַבְּרֵי הַכָּל, מִשּׁוּם שְׁאִין כֹּאֵן כְּפִירַת
מִמּוֹן, שֶׁהָרִי הַחֲנוּנִי אֵינוֹ יִכּוֹל לְהוֹצִיא מִמֶּנּוּ מִמּוֹן בְּלִי
שְׁבּוּעָה, אֶפִּילוֹ אִם הִיא מוֹדָה שְׁצִיּוּהָ לָתֵת (רִאֵה סִמָּ"ע
שֶׁם). (43) וְאִם הוּא כּוֹפֵר, נִשְׁבַּע הִיסֵּת וְנִפְטָר.
(44) בְּשִׁבּוּעוֹת מֵה. שְׁנִינוּ: "חֲנוּנִי עַל פִּנְקָסוֹ כִּי־צַד? לֹא
שִׁיאֵמַר לוֹ כְּתוּב בְּפִנְקָסִי שֶׁאֶתָּה חַיִּיב לִי מֵאֲתִיִּים זֶז וְכוּ",
כְּלוֹמֵר, שְׁבּוּעָה שֶׁתִּיקְנוֹ חֲכָמִים בִּיחִסֵּי חֲנוּנִי עִם בַּעַל הַבֵּית
אֵינָה בְּכּוֹן שִׁיאֵמַר לוֹ כְּתוּב בְּפִנְקָסִי וּבַעַל הַבֵּית אוֹמֵר -
אֵינוֹ יוֹדַע. (45) שִׁישְׁבַּע הַחֲנוּנִי וְיִיטוֹל, כִּי תִקְנָה זֹאת
נִאֲמָרָה רַק בְּדִין שֶׁנִּתְבָּאֵר לַמַּעֲלָה הִלְכָּה ה', אֲבָל בְּטַעֲנַת אֵינִי
יוֹדַע נִשְׁבַּע בַּעַל הַבֵּית הִיסֵּת, כְּדִין כּוֹפֵר בְּכָל, וְנִפְטָר.
- 22 ז. רְאוּבֵן שֶׁהוֹצִיא שְׁטֵר חוּב שֵׁישׁ לָלוֹי עַל שְׁמַעוֹן,
23 וְטָעַן שְׁלֹוֹי נָתַן לוֹ בְּכִתְבָּהּ וּמִסִּירָה⁴⁶, וְאָבֵד הַשְּׁטֵר
24 שֶׁהִקְנֶהוּ בּוֹ, אוֹ שֶׁטָּעַן שֶׁהִקְנֶהוּ לוֹ עַל גַּב הַקְּרָקָע⁴⁷
25 - הָרִי זֶה גּוֹבֵה אוֹתוֹ⁴⁸ מִשְׁמַעוֹן⁴⁹, הוֹאִיל וְיוֹצֵא
26 מִתַּחַת יָדוֹ. טָעַן שְׁמַעוֹן שֶׁפָּרַע לָלוֹי, וְאָמַר: יִשְׁבַּע
27 לִי⁵⁰ - יִשְׁבַּע לִוִּי לְשְׁמַעוֹן⁵¹, וְאַחֲרַי כֶּף יִגְבֶּה רְאוּבֵן⁵².
28 הוֹדָה לוֹ שֶׁפָּרַע⁵³ - יִשְׁלֵם לִוִּי לְרְאוּבֵן⁵⁴. טָעַן לִוִּי
29 שֶׁלֹּא מָכַר וְלֹא נָתַן שְׁטֵר⁵⁵ זֶה - נִשְׁבַּע⁵⁶ הִסֵּת
30 וְנִפְטָר⁵⁷.
- (46) וְקִנְאוּ, כַּמְבוּאָר בְּפֶרֶק ו' מֵהַלְכוֹת מְכִירָה הִלְכָּה יֹא:
"וְכִי־צַד יִקְנֶה הַשְּׁטֵר? שִׁיכְתוּב לוֹ הַמְקָנָה (בִּשְׁטֵר אַחֵר) קִנָּה
שְׁטֵר פְּלוֹנִי ... וְיִמְסוֹר לוֹ הַשְּׁטֵר (שְׁטֵר הַחוּב) וְנִמְצָא שֶׁנִּקְנָה
בְּכִתְבָּהּ וּמִסִּירָה" (מִלְשׁוֹן רַבִּינוֹ שֶׁם, עַל פִּי בַבָּא בְּתָרָא עז).
(47) רַבִּינוֹ לְשִׁיטְתוֹ (בְּהַלְכוֹת מְכִירָה שֶׁם הִלְכָּה יד) שֶׁהַשְּׁטֵר
נִקְנָה אֲגַב קְרָקָע בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא בָּלָא כְּתִיבָהּ וּמִסִּירָה.
(48) "וְאֵין צָרִיךְ עֲדִים לַעֲנִיִּין קִנְיָתוֹ" (רַבִּינוֹ שֶׁם) אֶפִּילוֹ אִם
לִוִּי (הַמְלוּוָה - הַמוֹכֵר) מִכְחִישׁוֹ (עֵינִין בֵּית יוֹסֵף שֶׁם סִימָן
צה). (49) וְאֵין לִוִּי יִכּוֹל לַעֲכֹב, אֲבָל שְׁמַעוֹן יִכּוֹל לַטָּעוֹן הַבֹּא
רֵאִיִּיה, שֶׁהַמְלוּוָה שְׁלִי כְּתָב וּמִסֵּר לָךְ וּבֵית דִּין מְקַבֵּל טַעֲנָתוֹ
וּמַחֲיִיבִים אֶת רְאוּבֵן לְהַבִּיא רֵאִיִּיה, כִּמוֹ שֶׁמְבוּאָר בְּדַבְּרֵי
רַבִּינוֹ (שֶׁם): "אֲבָל צָרִיךְ עֲדִים לַעֲנִיִּין תְּבִיעָה, שֶׁהָרִי הַנִּתְבַּע
אוֹמֵר מִי יֵאֵמַר לִי שֶׁבַעַל דְּבָרִים שְׁלִי כְּתָב וּמִסֵּר לָךְ" (מַגִּיד
מִשְׁנָה, וְעֵינִין רַאב"ד שֶׁם). (50) שֶׁלֹּא פִּרְעָתִי. (51) נִתְבָּאֵר
לַמַּעֲלָה (פֶּרֶק י"ד הִלְכָּה ב) שֶׁעַל פִּי דְרִישַׁת הַלּוּוֹה מִשְׁבִּיעִים
אֶת הַמְלוּוָה אֵף עַל פִּי שֶׁהַשְּׁטֵר בִּידוֹ. וְאִם לֹא רָצָה (לִוִּי)
לְהִישָׁבַע, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא הוֹדָה שֶׁנִּפְרַע, חַיִּיב לְשַׁלֵּם לְלוֹקַח
(=לְרְאוּבֵן, מַגִּיד מִשְׁנָה בִּשְׁם הָעִיטוֹר). (52) מִשְׁמַעוֹן,
וְאֵינוֹ יִכּוֹל לְגַבּוֹת מְלוּי, שֶׁהָרִי מָכַר לוֹ שְׁטֵר טוֹב שֶׁלֹּא נִפְרַע.
(53) וְנִאֲמָן הוּא בְּכָךְ, אֶפִּילוֹ אִם יֵשׁ עֲדִים עַל הַקְנִיָּה, שֶׁהָרִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מֵאֲחֻרָיו⁷¹, וְאֶפְלוּ בְּמִקְצָתוֹ⁷²: שָׁטֵר זֶה פְּרוּעַ, אֹי
נִפְרַע מִמֶּנּוּ בְּךָ וְכֶךָ - עוֹשִׂין עַל פִּי הַקֹּתֵב, וְאֵף עַל
פִּי שְׁאִין עַל הַקֹּתֵב עֲדִים, וְאֵף עַל פִּי שְׁיָצָא מִתַּחַת
יְדֵי הַמְּלוֹה; שְׁאֵלוּ לֹא נִפְרַע - לֹא הָיָה כּוֹתֵב עַל
הַשָּׁטֵר⁷³.

(67 שם. 68) שטר חוב שהשובר מוסיף אליו (ראה מגיד משנה לקמן פרק י"ז הלכה ב). (69) כגון, שמקומו של שטר החוב מערער את כוחו. (70) בין השורות. (71) בצידו החלק, בין כנגד הכתב בין שלא כנגדו. (72) בכתב יד תימן: בקצתו. וכן הגיה הש"ך סימן סה, סעיף קטן עא. ומפרש: בשולי השטר אחר חתימת העדים (ראה סמ"ע שם סעיף קטן ע). (73) ברייתא שם: "סמפון ... או שיוצא לאחר חיתום שטרות כשר" ובגמרא שם נ"מקו: "דאי לאו דפריע לא הוה מרע ליה לשטריה" (אלמלא נפרע לא היה המלוה מערער כוחו על ידי כתיבת השובר עליו).

יא. הַמּוֹצֵא⁷⁴ שָׁטֵר⁷⁵ בֵּין שְׁטֻרָתוֹ וְאִין יוֹדֵעַ מַה
טִיב⁷⁶ - יִהְיֶה מִנְחָה⁷⁷ עַד שְׁיָבֹא אֵלָיו.

(74) משנה שם כ. (75) שאינו שלו. (76) אם הלוה הפקידו או המלוה. (77) אצלו, ולא יחזירו לא לזה ולא לזה (רש"י שם).

יב. הָאוֹמֵר לְבָנָיו⁷⁸: שָׁטֵר בֵּין שְׁטֻרָתִי פְּרוּעַ וְאִינִי יוֹדֵעַ אֵינָהּ הוּא - שְׁטֻרָתוֹי כִּלְן פְּרוּעִין⁷⁹. נִמְצָא
לְאַחַד⁸⁰ שָׁם⁸¹ שְׁנֵי שְׁטֻרָתוֹ⁸² - הַגָּדוֹל פְּרוּעַ⁸³, וְהַקָּטָן
אֵינוֹ פְּרוּעַ. אָמַר לְחִבְרָיו⁸⁴: שָׁטֵר לִךְ בְּיָדִי פְּרוּעַ -
הַגָּדוֹל פְּרוּעַ, וְהַקָּטָן אֵינוֹ פְּרוּעַ. חוֹב לִךְ בְּיָדִי⁸⁵
פְּרוּעַ - כָּל שְׁטֻרָתוֹ שֵׁשׁ לוֹ עָלָיו כִּלְן פְּרוּעִין.

(78) מִצָּה בשעת מיתה. (79) כל לווה הטוען שטר שלי פרוע נאמן, מפני שכל שטר ושטר הוא ספק פרוע (משנה בבא בתרא קעג). (80) ללוה אחד. (81) בין שטרותיו של המִצָּה. (82) של שתי הלוואות על סכומים שונים ואם כן שטר אחד מהם אינו פרוע, שהרי רק על שטר אחד אמר שהוא פרוע. (83) הלוה יכול לטעון שהגדול פרוע, שהמוציא מחבירו עליו הראייה (מגיד משנה). (84) שם בגמרא ומאותו הטעם: שיד בעל השטר על התחתונה. (85) נוסח זה אינו ברור, אפשר לפרשו - שטר חוב אחד מן השטרות של הנמצאים בידי ומשמע גם החוב הכולל שלוית ממני, והואיל וניתן להתפרש לכאן ולכאן - יד בעל השטר על התחתונה וכולם בחזקת פרועים, ואם בא הלוה וטען שפרע את כולם - נאמן (מגיד משנה בשם הר"י מיגאש).

פֶּרֶק שֶׁבְּעָה עֶשְׂרִי

(1) מבאר דין הבא ליפרע מן היורשים או יורש הבא ליפרע מן היורש, ושואין אדם מוריש שבועה לבניו, ודין שטרות של יתומים על יתומים. שאין מגבים בהם ואין קורעים אותם, ודין נשבעים שלא פקדנו אבינו, ודין אומר אמר לנו אבא לא לוית, ודין יורש שבא ליפרע בשטר שיש בו נאמנות, ודין יורש קטן שהיה שטר חוב לאביו ויצא עליו

אם רצה מוחל החוב לשמעון אף על פי שמכרו בינתיים לראובן, כמו שנתבאר בפרק ו מהלכות מכירה הלכה יב (מגיד משנה). (54) כל הסכום הנקוב בשטר ואפילו כשקנאו בפחות מסכום זה. כגון שהשטר היה על סך אלף זוז ומכרו במאה - משלם אלף. וכתב במגיד משנה שאפילו אם הוא טוען שנפרע כבר קודם המכירה והמקח בטל לגמרי ואין עליו לשלם יותר ממה שקיבל, אין אנו מאמינים לו וצריך לשלם כל הכתוב בשטר, והטעם: הואיל וכל נאמנותו שנפרע אינו אלא מדין מיגו, מתוך שאם רצה מוחלו ומכיוון שאילו מחלו היה מחוייב לשלם כל מה שבשטר (כמבואר בפרק ו מהלכות חובל ומוזיק הלכה י) כך אם טען נפרעתי משלם כל מה שבשטר (ועיין ש"ך שם סימן סו סעיף קטן לו). (55) והשטר נפרע (מגיד משנה). (56) לוי. (57) אם אין לראובן עדים שקנה את השטר. ומה שאמרו למעלה (בהערה) שאינו צריך עדים לעניין קנייתו, היינו רק לעניין שלוי לא יוציא מידו את השטר, אבל לעניין גביית ממון מלוי (המלווה) צריך להביא ראייה ואם אינו מביא - נשבע לוי היסט ונפטר כדין כל תובע ממון מחבירו והוא מכחיש (מגיד משנה).

ח. שָׁטֵר⁵⁸ שֶׁהָיָה בְּיַד שְׁלִישׁ, וְהוֹצִיאוֹ מִתַּחַת יְדוֹ
בְּבֵית דִּין וְאָמַר⁵⁹: פְּרוּעַ הוּא - נֶאֱמָן, אֵף עַל פִּי
שֶׁהַשָּׁטֵר מְקִים; שְׁאֵלוּ רָצָה, הָיָה שׁוֹרְפוֹ אוֹ קוֹרְעוֹ.
וְכֵן אִם מֵת הַשְּׁלִישׁ וְנִמְצָא כְּתֹב⁶⁰ יוֹצֵא מִתַּחַת יְדֵי
הַשְּׁלִישׁ שֶׁשָּׁטֵר זֶה הִמָּנָה אֶצְלוֹ פְּרוּעַ הוּא - הָרִי זֶה
פְּרוּעַ, אֵף עַל פִּי שְׁאִין עֲדִים עַל הַקֹּתֵב⁶¹. אָבֵל
כְּתֹב⁶² שְׁיָצָא מִתַּחַת יְדֵי מְלוֹה שֶׁשָּׁטֵר פְּלוֹנִי פְּרוּעַ,
אֶפְלוּ הָיָה כְּתֹב יְדֵי הַמְּלוֹה - אֵינוֹ אֵלָּא כְּמִשְׁחָק⁶³.

(58) סנהדרין לא. (59) השליש. (60) שם עמוד ב: בבא מציעא כא. (61) המשך הברייתא שם: "אין עליו עדים ויצא מתחת ידי שלישי כשר" ומפרש רבינו שמת השליש ונמצא בין שטרותיו כתב ששטר זה פרוע ואין עליו עדים (ראה לחם משנה וש"ך שם סימן נו סעיף קטן יב). והטעם, שהרי המלוה שמסר שטרו לשליש - האמינו. (62) בכתב-יד תימן מתחילה כאן הלכה ט. (63) ופסול (בבא מציעא כ:).

ט. הָיוּ עֲדִים עַל הַקֹּתֵב⁶⁴: אִם הָיוּ מְקִימִין - הָרִי
הַשָּׁטֵר פְּרוּעַ⁶⁵; וְאִם אִין עָלָיו קִיּוֹם - יִשְׁאָלוּ הָעֲדִים
הַחֲתוּמִין עַל זֶה הַשּׁוֹבֵר. אִם לֹא יָדְעוּ אוֹ שְׁאִין
הָעֲדִים מְצִוִּין, הוֹאִיל וּמִתַּחַת יְדֵי הַמְּלוֹה אוֹ מִתַּחַת
יְדֵי יוֹרְשֵׁיו יָצָא - אִין הַשּׁוֹבֵר כְּלוֹם⁶⁶.

(64) היוצא מתחת ידי המלוה. (65) שאין בית דין מקיימים חתימת עדי השובר, אלא אם ביררו שהשטר פרוע (שם כא). (66) אנו תולים שהמלוה הכינו, שמא יביא הלוה הכסף בערב שבת ולא יספיק לכתוב שובר ויעכב הלוה את הפירעון (שם כ:).

י. נִמְצָא⁶⁷ הַשָּׁטֵר⁶⁸ בֵּין שְׁטֻרָתוֹ פְּרוּעִין⁶⁹ - הָרִי זֶה
פְּרוּעַ, וְאֵף עַל פִּי שְׁאִין עֲדִים עַל הַקֹּתֵב הַנִּמְצָא. וְכֵן
אִם נִמְצָא כְּתֹב בְּגוֹפוֹ שֶׁל שָׁטֵר, בֵּין מִפְּנֵיו⁷⁰ בֵּין

צריך להישבע גם שהלווה לא פרע לו עצמו, וכשהלווה חי פטור יורש המלוה משבועה זו, אם הלווה אינו טוען זאת. ראה ב"ח שם. (13) במשנה שבידינו כתוב: "רבי יוחנן בן ברוקה אומר: אפילו נולד הבן אחר מיתת האב, הרי זה נשבע ונטול". ומלשוננו של רבינו שכתב: "ואפילו היה היורש קטן", משמע שאינו פוסק כמותו בנולד לאחר מיתת האב. ונראה דעתו שנטול בלא שבועה, ורק קטן בשעת מיתת האב צריך להשבע. [נהרי"ף והרא"ש גורסים במשנתנו: העיד רבי יוחנן בן ברוקה וכו' וכן ב'ספר התרומות' שער יד חלק ב. ונראה שנוסחת רבינו היא ככתוב בספרים שבידינו, שהרי כלל בידינו שכל העיד - הלכה. ראה מגיד-משנה]. (14) נשבע שלא מצא בין שטרותיו של אבא ששטר זה פרוע, אבל שלא פקדנו ושלא אמר לי - אינו נשבע, מפני שקטן אינו בר-צוואה ('טור') וש"ע שם סעיף ו. (15) דברי רבן שמעון בן גמליאל במשנתנו.

ג. מִת הַלֹּה תַחֲלָה¹⁶, וְאַחַר כֵּן מִת הַמְלֹה - אֵין יוֹרְשֵׁי מְלֹה נֹטְלִין מִיֹּרְשֵׁי לֹה פְלוֹם¹⁷; שְׂבִשְׁעָה שְׂמַת הַלֹּה נִתְחַיֵּב הַמְלֹה לְהַשְׁבֵּעַ וְאַחַר כֵּן יִטַּל, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה¹⁸, וְכִבֵּר מֵת, וְאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׂבִיבָה¹⁹ לְבָנָיו²⁰, שְׂאֵינִן יְכוּלִין לְהַשְׁבֵּעַ שְׂלָא נִפְרַע אֲבִיהֶם פְלוֹם²¹. וְאִם עֶבֶר הִדִּין וְהַשְׁבִּיעַ יוֹרְשֵׁי מְלֹה, וְגָבֹה אֶת חוֹבָן - אֵין מוֹצִיאִין מִיָּדָם²². לְפִיכָךְ²³, שְׁטֵר חוֹב שֶׁל יְתוּמִים הַבָּאִים לְהַפְרַע מִן הִיתוּמִים שְׂמַת אֲבִיהֶן הַלֹּה תַחֲלָה - אֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ וְאֵין מְגַבִּין בוֹ; אֵין גּוֹבִין בוֹ - שְׂאֵין אָדָם מוֹרִישׁ שְׂבִיבָה לְבָנָיו, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנָה, וְאֵין קוֹרְעִין אוֹתוֹ - שְׂמָא יָבוֹא דִּין שְׂדִין וְיוֹצִיא בוֹ.

(16) גמרא שם. (17) אפילו בשבועה, כרב ושמואל שם. וכן גם דעת הרי"ף. (18) למעלה ה"ב. (19) כסף שאין לגבותו בלי שבועה. (20) לאו דוקא בניו, והכוונה ליורשיו. רבא שם מח: אומר: מה לי שלא פקדנו אבא, ומה לי שלא פקדנו אחא. (21) אינם יודעים אם נפרע או לא. (22) בגמרא שם חולק רבי אלעזר על רב ושמואל, ואומר: יורשין נשבעין שבועת יורשין ונטולין. ובמסקנא שם אמרו, שלא נקבעה הלכה כמי, ולפיכך דיין שפסק כרב ושמואל - דינו קיים. והפוסק כרבי אלעזר - דינו קיים. (23) מסקנתו של רב פפא, שם.

ד. אֶפְלוּ²⁴ הִיָּה שֶׁם עֶרֶב²⁵, וּמִת הַלֹּה תַחֲלָה - לֹא יִפְרָעוּ יוֹרְשֵׁי הַמְלֹה מִן הָעֶרֶב; שְׂאִם תֹּאמַר יִפְרָעוּ מִן הָעֶרֶב²⁶, הִרִי הָעֶרֶב חוֹזֵר וְנִפְרָע מִיֹּרְשֵׁי לֹה²⁷.

(24) שם. (25) ויורשי המלוה באים לגבות מן הערב. (26) כרב הונא בר רב יהושע, שם. (27) נימוקו של רב הונא. ב'טור' שם סעיף לב, מביא מחלוקת ראשונים מה הדין כשהלווה לא השאיר נכסים, והיתומים אינם חייבים לפרוע חובות אביהם, וממילא גם הערב ששילם את החוב אינו יכול לגבות מהם כלום. ומבאר, שלדעת האומרים שמצוה על היתומים לפרוע חוב אביהם (אע"פ שאינם חייבים מן הדין) אינו גובה מן הערב, שהרי מצוה על

שובר אחר מיתת אביו, ודין מוציא שטר חוב כתוב בבבל שמגבהו ממעות בבל.

א. מְלֹה שְׂמַת², וְכֹא הַיֹּרֶשׁ לְתַבֵּעַ אֶת הַלֹּה בְּשִׁטְר שְׂעָלִיו, וְאָמַר: פְּרַעְתִּי לְאֲבִי, וְהַיֹּרֶשׁ אָמַר: אֵינִי יוֹדֵעַ - אוֹמְרִים לוֹ³: עֲמַד וְשִׁלָּם לוֹ⁴. אָמַר: לִשְׂבֵּעַ לִי - הִרִי זֶה נִשְׂבַּע בְּנִקִּיטַת חִפְפִּין⁵: שְׂלָא פְקָדְנוּ אֲבָא עַל יְדֵי אַחֵר וְשְׂלָא אָמַר לָנוּ אֲבָא בְּפִיו וְשְׂלָא מְצִינֵי בֵין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא⁸ שְׂשִׁטְר זֶה פְּרוּעַ⁹, וְגוֹבָה.

(2) משנה, שבועות מה. וגמרא שם מח. (3) הדיינים אומרים ללווה. (4) ליורש, ואין משיבעים אותו. דין זה מבואר בגמרא שם, ששאלו בלשון תמיהה: אבוהון שקיל בלא שבועה, ואינהו שקלי בשבועה (אביהם היה נוטל בלא שבועה, והם (היתומים) נוטלים רק בשבועה)? נתבאר למעלה פי"ד ה"ב שהלווה אינו נאמן לומר "שטר זה פרוע", ואין משיבעים את המלוה אלא כשדורש הלווה מעצמו שישבע. (5) של מצוה. מכיון שאביו היה מחויב שבועה חמורה כזו כשהלווה טוען: ישבע לי שלא פרעתי - מחוייבים גם יורשיו בשבועה כזו. (6) שלא הודיע לנו לפני מותו. (7) מצאנו. (8) כל כתב שהוא. (9) נמשך לכל שלוש הטענות שלמעלה: שלא פקדנו, שלא אמר ושלא מצאנו וכו'. מתמיהת הגמרא שם, למדנו רק שלא הורע כוח היורשים מכוח המוריש, אבל לא שמענו שיהא כוחם יפה מכוחו, ולפיכך הם נשבעים בכל מקרה שמורישם היה מחויב להשבע, אלא שתוכן שבועתם הוא אחר. ושבועה זו נקראת בפי חכמים: שבועת יורשים. [במגיד-משנה (לקמן ה"ב) מבאר, שכדי לפסול את השטר - צריך שני תנאים: א. שהשטר נמצא בין שטרות פרועים, ב. שנמצא בין ניירותיו של המוריש כתב המאשר פרעון החוב. וכן משמע מלשוננו של רבינו (למעלה פט"ז ה"י) שכתב: "נמצא השטר בין שטרות פרועים - הרי זה פרוע, אף-על-פי שאין עדים על הכתב הנמצא (אישור פרעון)". יוצא ברור, שרק שני הדברים - נמצא בין שטרות פרועים וגם שובר בידי מלוה - פוסלים את השטר. וכן פסקו להלכה ה'טור' וה'שולחן ערוך' חו"מ סי' קח, וראה ש"ך שם ס"ק יב].

ב. מִת הַלֹּה¹⁰ אַחֵר שְׂמַת הַמְלֹה, וְכֹא הַיֹּרֶשׁ לְהַפְרַע מִן הַיֹּרֶשׁ - לֹא יִפְרַע אֲלָא בְּשִׁבְעָה, וְאוֹמְרִין¹¹ לוֹ¹²: תַּחֲלָה הַשְׁבֵּעַ שְׂלָא פְקָדְנוּ אֲבָא וְשְׂלָא אָמַר לָנוּ אֲבָא וְלֹא מְצִינֵי בֵין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אֲבָא שְׂשִׁטְר זֶה פְּרוּעַ. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַיֹּרֶשׁ קָטָן הַמְטִיל בְּעִרְסָה בְּשְׂמַת מוֹרִישׁוֹ¹³ - הִרִי זֶה נִשְׂבַּע וְנוֹטִיל¹⁴. וְאִם צִוָּה הַמְלֹה¹⁵ בְּשְׂעַת מִיתָתוֹ שְׂשִׁטְר זֶה אֵינוֹ פְּרוּעַ - יִפְרַע הַיֹּרֶשׁ בְּלֹא שְׂבִיבָה אֶפְלוּ מִן הַיֹּרֶשׁ.

(10) בגמרא שם. (11) בכת"י תימן: "ואומרים". פירוש, הדיינים אומרים ליורשי המלוה. (12) אף-על-פי שיורשי הלווה אינם דורשים. וזה הוא ההבדל בין לוה קיים ובין מת הלווה. ב'טור' שם מוסיף עוד הבדל, שביורש מן היורש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קבא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 הַשְּׁטֵר עַל תְּנָאי זֶה הִיָּה⁴⁴. וְאִם הִתְנֶה עָלָיו שֵׁיָּהּ
20 נֶאֱמָן בְּלֹא שׁוּם שְׁבוּעָה - אֵינוֹ נִשְׁבָּע אֶפְלוּ לְיֹדֵשִׁי
21 מְלֻהָ.

(42) ר"ף בהלכותיו, כתובות סי' שמו. (43) למעלה (פט"ו ה"ו) נתבאר שבועה זו למה. (44) ברי"ף כתוב: "דשטר מיעקר עקיר (נעקר כוחו), דלא מצי למימר ליה אי פרעתן הוה לך למיקרע שטרא, אי נמי מיכתב תברא עילויה, משום דאמר ליה אנא אהימנותא דכתבת לי סמכי (בעברית: פקע כוחו של השטר, שאין המלוה יכול לטעון: אילמלי פרעת לי, היית צריך לקרוע את השטר או לדרוש שאכתוב לך שובר (ולמה אינו יכול לטעון כך?), משום שהלווה יטען: הסתמכתי על הנאמנות הכתובה בשטר), הלכך לא-שנא גבי ידידיה, לא-שנא גבי ירתיה, כי אמרה פרעתיה נאמן (לפיכך אין הבדל בין לגבי הלווה עצמו בין לגבי יורשו - נאמן לומר פרעתיה)". ומתקבל על הדעת שגם רבינו התכוון לנימוק זה שבמקור ההלכה, וכאן שיבשו המעתיקים. ונראה שהנוסחה הנכונה כאן צ"ל: שעקר (בלי "יוד" ע' קמוצה), וכן הוא בדפוס רומא ר"מ) על-ידי תנאי זה.

22 ח. יֹרֵשׁ קָטָן⁴⁵ שֶׁהִיָּה שְׁטֵר חֹב לְאָבִיו, וְנִצָּא עָלָיו
23 שׁוֹבֵר אַחֵר מִיתַת אָבִיו - אֵין קוֹרְעִין אֶת הַשְּׁטֵר וְאֵין
24 מְגַבִּין בּוֹ עַד שֶׁיִּגְדְּלוּ הִיתוּמִים; שְׁמָא שׁוֹבֵר זֶה
25 מְזַיֵּף הוּא, וְלִפְיָכֶּךָ לֹא הוֹצִיאוּ הַלּוֹה בְּחַיֵּי אָבִיו⁴⁶.

(45) בבא-בבא ז: (46) כתב הטור (חו"מ סי' קח) בשם הר" יוסף מיג"ש, שאפילו לא הגיע זמן הפרעון בחייו, ואפשר לומר שמפני כך לא מיהר הלווה להוציא את השובר - חוששים שמא הוא מזויף, שאם אינו מזויף היה לו לתבוע את המלוה לבית-דין ולדרוש קריעת השטר. והר" מאיר הלוי אומר, שזה דוקא כשתבעו האב בבית-דין לפרוע ולא הוציא את השובר להוכיח שכבר פרע. [במגיד-משנה כאן מביא דעת רשב"א, שאפילו אם עדי השובר מעידים בפניו שחתמו על השובר אין סומכים עליהם, מפני שאין מקבלים עדות שלא בפני בעל-דין, וקטן דומה לשלא בפניו. ומרן הר"י קארו ב'בדק הבית' שלו שם שואל, הוי בית-דין מקיימים שטרות שלא בפני בעל-דין? והוא משיב, במקרה זה, שיש רגליים לדבר שהשובר מזויף - אין מקיימים שלא בפני בעל-דין. ראה משנה-למלך כאן].

26 ט. הַמוֹצִיא⁴⁷ שְׁטֵר חֹב עַל חֲבֵירוֹ, וְהִיָּה פְּתוּב
27 בְּבִבְלָל⁴⁸ - מְגַבְּהוּ מִמַּעוֹת בְּבִבְלָל⁴⁹; הִיָּה פְּתוּב בְּאֶרֶץ
28 יִשְׂרָאֵל - מְגַבְּהוּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל⁵⁰. מֶה שֶׁאֵין
29 בֶּן בִּכְתָּפָה⁵¹. לֹא הִיָּה בְּשְׁטֵר שֶׁם מְקוֹם, וְהוֹצִיאוּ
30 בְּבִבְלָל - מְגַבְּהוּ מִמַּעוֹת בְּבִבְלָל; הוֹצִיאוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל
31 - מְגַבְּהוּ מִמַּעוֹת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. בֶּא לְגַבּוֹת מִמַּעוֹת
32 הַמְּקוֹם שֶׁנִּצָּא בּוֹ הַשְּׁטֵר⁵², וְטַעַן הַלּוֹה: שֶׁהִמַּעוֹת
33 שֶׁאֵין חֵיב לוֹ מִכֶּסֶף שֶׁהוּא פְּחוּת מִזֶּה הַמִּטְבָּע⁵³ -
34 יִשְׁבַּע הַמְּלֻה וְיִטַּל⁵⁴. הִיָּה בּוֹ כֶּסֶף סְתָם⁵⁵ - מֶה
35 שֶׁיִּרְצֶה לּוֹה מְגַבְּהוּ⁵⁶. מִכָּאן⁵⁷ אֵתָּה לְמֹד, שֶׁשְּׁטֵר
36 שֶׁאֵין בּוֹ שֶׁם מְקוֹם שֶׁנִּכְתָּב בּוֹ - פֶּשֶׁר לְכָל דָּבָר.
37 וְהוּא הַדִּין לְשְׁטֵר שֶׁאֵין בּוֹ זְמַן בְּלָל⁵⁸ - שֶׁהוּא כֶּשֶׁר,

היתומים להחזיר לו, ולדעת האומרים שאפילו מצוה אין כאן - גובה. ואם באו יורשי מלוה לגבות מלקוחות שקנו שדה מהלווה - הכל מודים שגובים מהם כשלא הניח הלווה נכסים אחרים, שאין לדמות לקוחות לערב, שערב עשה חסד עם אביהם, ויש על בניו חובה מוסרית כלפיו. אבל לוקח - טובת עצמו נגד עיניו, ואפשר שמרצון קיבל על עצמו את הסיכון שמא יגבו ממנו יורשי מלוה את השדה לאחר זמן (ראה רז"ה ורמב"ן ור"ן שם). ורבינו סתם ולא גילה דעתו בזה.

1 ה. אֵין דְּנִין²⁸ מִדִּין זֶה²⁹ לְכָל הַדּוּמָה לוֹ³⁰. אֲלֹא הָרִי
2 הַפּוֹגֵם אֶת שְׁטְרוֹ³¹ וּמָת, אָף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ גּוֹבֶה³²
3 אֲלֹא בְּשִׁבּוּעָה³³ - הָרִי בְּנִי נִשְׁבָּעִין שֶׁלֹּא פָקְדְנוּ אָבָא
4 וְלֹא צִוְנוּ אָבָא וְלֹא מְצִינוּ בֵּין שְׁטְרוֹתָיו שֶׁל אָבָא
5 שֶׁכָּל הַשְּׁטֵר הִזָּה פְּרוּעַ, וְגוֹבִין אֶת שְׁאָר הַשְּׁטֵר בֵּין
6 מִן הַלּוֹה בֵּין מִיֹּדְשֵׁיו³⁴.

(28) שם. (29) שאין אדם מוריש שבועת יורשים לבניו. (30) בגמרא שם אמרו: "הבו דלא לוסיקי עלה" (שימו לב שלא להוסיף על מה שאמרו רב ושמואל בפירוש). (31) מלוה שהודה בבית-דין שנפרע חלק מהחוב הכתוב בשטר. (32) המלוה עצמו. (33) כתובות פז: (34) רב ושמואל אמרו מה שאמרו בדין הבא ליפרע מנכסי יתומים - לא יפרע אלא בשבועה, ואין ללמוד מזה לדין שבועת פוגם את שטרו, ואף-על-פי שאחר-כך מת גם הלווה, ויורשים באו להיפרע מיורשים. ואם מת הלווה לפני שמת המלוה - אין יורשי המלוה שפגם שטרו גובים מיורשי הלווה, שהרי המלוה נתחייב כבר בשבועת הבא להיפרע מיתומים, ושבועה זו אינו מוריש. מה-שאין-כן כשמת המלוה קודם ולא חלה עליו כלל שבועה זו (כסף-משנה).

7 ו. יֹרֵשׁ³⁵ שֶׁבֶא לְגַבּוֹת³⁶ מִן הַיֹּרֶשׁ, וְאָמְרוּ יֹרְשֵׁי
8 לּוֹה: אָמַר לָנוּ אָבָא לֹא לְוִיתִי חֹב זֶה - הָרִי יֹרְשֵׁי
9 הַמְּלֻה גּוֹבִין שֶׁלֹּא בְּשִׁבּוּעָה³⁷; שֶׁכָּל הָאוֹמֵר לֹא
10 לְוִיתִי - כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי³⁸ דְּמִי. וְכֵן מְלֻה שֶׁבֶא
11 לְהַפְרֵעַ מִיֹּדְשֵׁי לּוֹה, וְאָמְרוּ: אָמַר לָנוּ אָבָא לֹא
12 לְוִיתִי חֹב זֶה - הָרִי זֶה גּוֹבְהוּ בְּלֹא שְׁבוּעָה³⁹, אֶפְלוּ
13 הָאֵמִינוּ בְּשְׁטֵר כָּל זְמַן שֶׁאֲמַר⁴⁰ פְּרַעְתִּי; שֶׁכָּל הָאוֹמֵר
14 לֹא לְוִיתִי - כְּאוֹמֵר לֹא פְּרַעְתִּי⁴¹.

(35) כתובות פח. (36) מלוה בשטר. (37) שבועת היורשים, שנאמרה בהלכה ב. (38) שאם לא לוה, הרי לא פרע. וטענת לא לוה, אינה מחייבת שבועה (ראה הלכות טוען ונטען פ"ו ה"ג). (39) זה למד רבינו מהדין הקודם, שאם המלוה עצמו היה מחויב שבועה - מחויבים גם יורשיו להישבע שבועת היורשים, כמו שנתבאר למעלה בהלכה א. (40) בכת"י תימן: שיאמר. (41) ומה בכך שהאמינו, הלא הוא עצמו אומר: לא פרעתי.

15 ז. יֹרֵשׁ שֶׁבֶא⁴² לְהַפְרֵעַ מִן הַלּוֹה בְּשְׁטֵר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ
16 נְאֻמָּנוֹת לּוֹה כָּל זְמַן שֶׁיֹּאמַר פְּרַעְתִּי - הָרִי הַלּוֹה
17 נִשְׁבָּע הַסֵּת⁴³ שֶׁפְּרַע לְשְׁטֵר זֶה וְנִפְטָר, אָף עַל פִּי
18 שֶׁלֹּא כָתַב לוֹ: וְהָרִי אֵתָּה נֶאֱמָן עַל יֹדְשֵׁי; שֶׁעַקֵּר

21 **פעל חוב שורף מהן**¹².

ב. אין כל הדברים אמורין אלא בקרקע; אבל המטלטלין - אין עליהן אחריות¹³. אפלו מטלטלין שהיו לו בעת שלוח שמכרן לשעתו - אין בעל חוב טורף אותן. הקנה לבעל חובו כל המטלטלין על גב קרקע שיש לו להיותו נפרע מן הכלל¹⁴ - הרי זה טורף¹⁵ מאותן המטלטלין. והוא¹⁶ שיכתב לו בשטר חובו: שהקנתי לך מטלטלין שיש לי על גב הקרקע שיש לי שלא כאסמכתא¹⁷ ושלא כטפסי השטרות¹⁸. וכן אם כתב: שכל נכסים שאני עתיד לקנות, בין קרקעות בין מטלטלין¹⁹, הרי הן משעבדים לך להפרע מהן, והמטלטלין קנויין לך על גב הקרקעות להפרע מהן שלא כאסמכתא ושלא כטפסי השטרות - הרי זה טורף אף מן המטלטלין שקנה הלוח לאחר שלוח; שכל תנאי שבממון -

47) ברייתא, כתובות ק': (48) כותבים בשטרות שם המקום שבו נכתבו. (49) הדינרים שבבבל משקלם יותר מדינרי ארץ ישראל, ומתוך כך הם שוים יותר, לפי שערך המטבע נקבע לפי משקל הכסף או הזהב שבו. (50) צריך לשלם במטבע של המדינה שבה נשתעבד. (51) דיני כתובה, נתבארו בפס"ז מה' אישות ה"ו. (52) כדינו. (53) לויית מטבע שמשקלו פחות ממטבע מקום זה. (54) ב'בית יוסף' שם ס"י מב אות יט, מנמק: בסתם מתקבל על הדעת שלוח מטבע היוצאת במקום שנכתב השטר, ואם הלווה טוען שהוא חייב פחות מזה, דנים אותו כאילו אמר פרעתי את ההפרש. (55) ולא נקבע שם המטבע. (56) הפחות שבמטבעות כסף. (57) ממה שלמדנו כאן בדיון שלא היה בשטר שם המקום. (58) שטר בלי תאריך. (59) "הזמה" פירושה: עדים מעידים על מה שנעשה בפניהם ביום מסוים ובמקום מסוים, ובאו עדים אחרים והעידו, שבאותו זמן היו עדים אלה אתם במקום אחר (מלשון הכתוב (דברים יט, יט): ועשיתם לו כאשר זמם). וכלל בדינו, שכל עדות שאין אתה יכול להזימה, כגון אם לא מסרו העדים את המקום והזמן - אינה עדות. (60) אין בית-דין חוקרים את העדים על כל פרטי עדותם, ואין מדרקדים בתאריכיםם אלא בעובדא שהם מעידים עליה. (61) בהלכות עדות פ"ג ה"א. (62) אם יכבידו על המלוים גביית החוב על ידי דרישה וחוקירה מדרוקדת של העדים - יימנעו מלהלוות. (63) רשום בהם תאריך מאוחר מיום כתיבת השטר. (64) לקמו פכ"ג ה"א.

רמי הלווה אתראים למלוה

א. הַמְלִיחַ אֶת חֲבֵרוֹ סָתֵם - הָרִי כָּל נִכְסֵי² אֶחָרָאִין
וְעִרְבָאִין³ לְחֹב זֶה. לְפִיכָךְ⁴, כְּשֶׁנִּבְּאוּ לַגְּבוּת - תּוֹבֵעַ
אֶת בַּעַל חֹבּוֹ תַחֲלֶה⁵. אִם מָצָא עֲמּוֹ נִכְסִים, בֵּין
מִטְּלָטְלִין בֵּין מִקְרָקְעוֹת - גּוֹבֶה מֵהֶן בְּרִצּוֹן הַלֹּחֶה⁶.
וְאִם לֹא נִתֵּן הַלֹּחֶה מִדַּעְתּוֹ - מְגַבֵּין אוֹתוֹ בֵּית דִּין.
לֹא הִסְפִּיק לוֹ כָּל הַנִּמְצָא כִּנְגַד שְׁטֵר חוֹבּוֹ⁷ - הָרִי
זֶה גּוֹבֶה מִכָּל הַקְרָקְעוֹת שֶׁהָיוּ לָלוֹה, אֵף עַל פִּי שֶׁהָן
עָתֵה מְכוֹרֵרִין לְאַחֲרִים⁸ אוֹ נִתְּנוּנִים בְּמִתְּנָה⁹. הוֹאִיל
וּמִכָּר הַלֹּחֶה אוֹ נִתֵּן אַחֵר שֶׁנִּשְׁטַעַבְדּ בְּחוֹב זֶה, הָרִי
זֶה מוֹצִיא מִיַּד הַלְקוֹחוֹת אוֹ מִיַּד בַּעֲלֵי הַמִּתְּנוּת.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ד סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

אומרים לו: השארנו בשבילך נכסים בני חורין לגבות מהם, אבל שדה אפותיקי טורף אותה מן הלקוחות כשלא מצא בני חורין, ואף-על-פי שנמכרה ראשונה (ר"ן גיטין שם, ומגיד-משנה כאן). (32) הודיע ללוקח שהשדה היא אפותיקי, וכשימכור כל שדותיו יגבה אותה המלוה. (33) ככל מכר סתם, ולא העיר תשומת לב הלוקח לאפשרות שתילקח ממנו כשיגיע זמן פרעון החוב או הכתובה. (34) המכר בטל לגמרי, שאלמלי ידע הלוקח שהשדה אפותיקי - לא היה קונה אותה (ר"ן שם, ומגיד-משנה). [מקור דין זה בירושלמי יבמות פ"ז ה"א, מובא ברי"ף כאן: "העושה שדהו אפותיקי לאשה בכתובתה או לבעל-חוב בחובו ומכרה - מכורה, והלוקח יחוש לעצמו וכו'"] הוי כשמכרו לשעה אנן קיימין (אנו עומדין), אבל אם לא מכרן לשעה - דברי הכול אינן מכורין". ודעת רבינא שברייטא זו עוסקת באפותיקי סתם, ופירושה כאמור למעלה. ומה שאמרו "והלוקח יחוש לעצמו" הכוונה, שהלוקח צריך לשים לב לאפשרות שהמלוה בעל האפותיקי יטרוף אותה. במגיד-משנה מעיר שפירושו של רבינו דחוק קצת, אבל הוא מיישב את כל התמיהות שבסוגיא זו (ראה ראב"ד כאן, ו'ספר הזכות' לרמב"ן גיטין שם).

14) בין מן הקרקע ובין מן המטלטלין. (15) מן הלקוחות. נתבאר בהלכה הקודמת, שהמונח "טורף" משמעותו מן הלקוחות. (16) בתנאי (מאמר רב חסדא, שם). (17) הבטחה מופרזת שאדם נותן לחבירו כדי לחזק איזו שהיא התחייבות, מתוך שלבו סמוך ובטוח שלא יגיע המקרה המחייבו לקיים ההבטחה. ואמרו (בבבא-בבבא קסח.): "אסמכתא לא קניא", ואינו מחויב לקיים הבטחה כזו. (18) סופרי שטרות רגילים היו להכין להם טפסים ולהשאיר מקום פנוי לשמות המלוה, הלווה, הסכום והזמן, ונהגו לכתוב בטפסים גם הקנאת מטלטלין אגב קרקע, ולפעמים שוכחים ואינם מוחקים את הפיסקא הזאת, אע"פ שלא התנו כן בפירוש, ולפיכך צריכים להוסיף פיסקא אחרונה זו. [הרשב"ם בבבא-בבבא שם מפרש "טופסי דשטרי" "היינו שטר עשוי להצתיק ממנו שטרות", אולם רבינו בגיטין כו פירש כדברינו]. (19) בהלכה הקודמת נתבאר, שאם התנה לשעבד גם הקרקעות שיקנה - חל השעבוד. וכאן מרחיב רבינו דין זה גם על מטלטלין אגב קרקע. ובמגיד-משנה מוסיף, שאפילו מכר הקרקע שאגבו שעבד את מטלטליו ואחר-כך קנה מטלטלין - חל עליהם השעבוד. משום שהשעבוד חל בשעה שהקרקע היה בידו.

13 ה. עֲשֵׂה עֲבָדָי³⁵ אֲפֹתִיקִי וּמִכְרוֹ - הֲרִי פֶעַל חֹב
14 גֹבֶה מִמֶּנּוּ. מִפְּנֵי שֶׁיֵּשׁ לוֹ קוֹל³⁶. עֲשֵׂה שׁוֹרָר³⁷
15 אֲפֹתִיקִי וּמִכְרוֹ - אֵין פֶּעַל חֹב גֹבֶה מִמֶּנּוּ, וְכֵן
16 שֶׁאֵר הַמִּטְלָטִלִּין, מִפְּנֵי שֶׁאֵין לָהֶם קוֹל.

1 ג. עֲשֵׂה²⁰ שְׂדֵהוּ אֶפְתִּיחִי²¹ לְבַעַל חֹבּוֹ אוֹ לְאִשָּׁה
2 בְּכִתְבָתָּהּ, וְהוּא²² שִׁכְתָּב לָהֶן: מִכָּאן תִּגְבּוּ, וּשְׁטָפָה
3 הָרִי זֶה - הָרִי זֶה גֹבֶה מִשְׁאָר נִכְסִים וְטוֹרָף אוֹתָן.
4 וְאִם הִתְנֶה עִמּוֹ²⁴: שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ פְּרִעוֹן אֲלֵא מִזֶּה -
5 אֵינּוּ גֹבֶה מִשְׁאָר נִכְסִים²⁵, וְכֵן אִם לֹוּה מִמֶּנּוּ
6 וּפְרִשׁ²⁶ שְׂאִין לוֹ אֲחֵרִיּוֹת עָלָיו - הָרִי זֶה אֵינּוּ גֹבֶה
7 מִן הַמִּשְׁעָבֵדִין²⁷ לְעוֹלָם.

(35) בבא-בתרא מד: (36) כשאדם עושה עבדו אפותיקי, יש לזה פרסום והיה ללוקח להזהר, וכשלא נזהר - גרם הפסד לעצמו. במגיד-משנה מבאר, שבאפותיקי סתם, גובה רק במקרה שאין נכסים בני חורין. ובאפותיקי מפורש (ראה ה"ג) גובה אפילו יש נכסים כאלה כדין שדה אפותיקי. [הרא"ש בתשובותיו כלל יז מפרש, שהעבד עצמו מספר לכל אדם, שרבו עשהו אפותיקי, ומשום כך יש לדבר קול, והלוקח צריך להזהר. ומדבריו למד ה'בית חדש' בחושן משפט סי' קיז שני דינים: א. כשלא עשהו רבו אפותיקי ומכרו - אין בעל-חוב טורפו אף-על-פי שבכל מקום עבד דינו כקרקע, שהרי אין פרסום לשעבוד זה; ב. כשעשהו אפותיקי טורף אפילו במלוה על-פה, משום שלענין גביה ממשועבדים מכריע הפרסום, וכאן יש פרסום. ולא כמגיד-משנה, שפסק כאן שהדברים במלוה בשטר, ורק עשיית האפותיקי אינה צריכה שטרן.] (37) שם.

(20) גיטין מא. (21) רש"י בבבא-קמא נא: מפרש שזו מילה מורכבת משלוש מלים: אפה תהא קאי ("על זו תהא עומד"). כלומר, בשדה זו תגבה. [בפירוש המשניות לרבינו כתוב שהיא מורכבת מן המלים "פה תקנה", ונראה שטעה המעתיק או המתרגם, כי מה ענין קנין לכאן?].

(22) "אפותיקי" האמור כאן - משמעותו. (23) ואינו ראוי לזריעה, וירד מחירו. (24) שם. (25) שכל תנאי שבממון - קיים. (26) כתב בפירוש בשטר. (27) מה שאמרנו "אחיות טעות סופר", היינו כשלא כתב בשטר "כל נסכי אחראין", אבל כשכתב בפירוש "בלי אחריות" - תנאו קיים.

17 ו. עֲבַד³⁸ שְׁעֲשֹׂהוּ רַבּוֹ אֶפְתִּיחִי וְשִׁחַרְרוֹ, אֵף עַל פִּי
18 שִׁפְתָּב לֹא: לֹא יִהְיֶה לְךָ פְּרִעוֹן אֲלֵא מִזֶּה³⁹ - יֵצֵא
19 לַחֲרוּת. וְכֵן אִם הִקְדִּישׁוּ⁴⁰. שִׁתְּחַמֵּץ⁴¹ וְהַשְׁחַרְרוּ
20 וְהִקְדֵּשׁ מִפְּקִיעֵינ מִיד שְׁעַבְדוֹ⁴². וְהָרִי בַעַל חוֹב
21 גּוֹבֶה חוֹבוֹ מִן הַלֹּוה⁴³, וְכוֹתֵב עָלָיו שְׁטֵר בַּחוּב⁴⁴,
22 וְטוֹרֵף⁴⁵ מִזְּמֶן זֶה הַשְׁטֵר⁴⁶. וְלָמָּה הוּא חֵיֵב לְשָׁלֵם?
23 מִפְּנֵי שְׁגוֹרִם לְאַבֵּד מִזְּמֶן חֲבֵרוֹ, וְכָל הַגּוֹרֵם לְחֵזִיק
24 - מִשְׁלֵם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוּ בַּמְקוֹמוֹ⁴⁷. וְכוֹפִין⁴⁸ אֶת רַבּוֹ
25 הַשְּׁנִי⁴⁹ לְשִׁחַרְרוֹ⁵⁰, מִפְּנֵי תְקוּן הָעוֹלָם; שְׁלֵא
26 יִמְצְאוּנוּ⁵¹ בְּשׁוֹק וְיֹאמַר לֹא: עַבְדִּי אַתָּה⁵².

8 ד. עָשָׂה שְׂדֵהוּ²⁸ וְאֶפְתִּיקֶר²⁹ לְבַעַל חֹבֹו אוֹ לְאִשָּׁה
9 בְּקִתְתָּהּ, וּמִכְרָהּ - הָרִי זֶה מִכְרָהּ³⁰; וּכְשִׁיבֹא בַעַל
10 חֹב לְגִבּוֹת, אִם לֹא יִמָּצֵא נִכְסִים בְּגִי חֲרִיץ - יִטְרֹף
11 אוֹתָהּ³¹. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? בְּשִׁמְכֹר לְשַׁעֲתָהּ³²;
12 אֲבָל מִכְרָה מִמֶּכֶר עוֹלָם³³ - אֵינָה מִכְרָה³⁴.

(28) בבלי גיטין מא. וירושלמי יבמות פ"ז ה"א.
(29) אפותיקי סתם, היינו "מכאן תגבו" (ראה ההלכה הקודמת). (30) המכר קיים, והשעבוד האפותיקאי רובץ עליה. לקמן מבואר, במה יפה כוחו של שעבוד זה מסתם שעבוד. (31) אף-על-פי שישנם נכסים שמכר אחר מכירת שדה זו. כשלא עשה אפותיקי ומכר כל נכסיו - המלוה גובה הנכסים שנמכרו באחרונה, שהרי הלקוחות הקודמים

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(38) משנה וגמרא גיטין מ:מא. (39) ודומה לגבוי. (40) דעת רבינו - שגם קדושת דמים מפקיעה מידי שעבוד (ראה הלכה הבאה). (41) ישראל ששעבד חמצו לנכרי בחובו, ועבר עליו הפסח - נאסר בהנאה חמצו של ישראל. (42) מימרא של רבא שם, ונכפלה כמה פעמים בגמרא ככלל מקובל על הכל. (43) שויו של העבד. (44) הלווה מחויב לתת למלוה שטר על החוב החדש של תשלום נזק. (45) המלוה טורף מהלקוחות. (46) ואינו טורף הנכסים שנמכרו לפני זמנו של השטר החדש, משום שהחוב הראשון כבר נפרע על-ידי שחרור העבד ('טורי' חו"מ סי' קיז). (47) בפ"ז מהלכות חובל ומזיק הי"ג. (48) שם. (49) המלוה. (50) אף-על-פי שכבר יצא לחירות על-ידי שחרור רבו הראשון. (51) רבו השני. (52) מכוח האפותיקי.

ט. ראובן⁶² שֶׁהָיָה חָבִיב לְשִׁמְעוֹן מֵאֲתִים, וְהָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, וּמִכָּר אֶחָת מֵהֶן לְלֹוִי בְּמִנְהָ, וַחֲזָר וּמִכָּר לוֹ הַשְּׂנִיָּה בְּמִנְהָ, וּבָא שְׁמֻעֹן וְטָרַף אֶחָת בְּמִנְהָ, וַחֲזָר לְטָרַף הַשְּׂנִיָּה בְּמִנְהָ הַנִּשְׁאָר לוֹ⁶³, וְהָבִיא לוֹ⁶⁴ מֵאֲתִים וְאָמַר לוֹ: אִם תִּרְצֶה לְהִיּוֹת הַשָּׂדֶה שְׁטָרְפָה שׁוּמָה לְךָ בְּכָל הַמֵּאֲתִים שֶׁלֹּא לְךָ⁶⁵, הֲרִי מוֹטָב; וְאִם לֹא, הִילָךְ מֵאֲתִים שֶׁל חֹבֶרֶף וְהִסְתַּלַּק⁶⁶ - הֲדִין עִם לֹוִי⁶⁷. רָצָה שְׁמֻעֹן וְעָמַד בָּהּ⁶⁸, אָף עַל פִּי שְׁקָבָלָהּ⁶⁹ בְּמֵאֲתִים - אֵין לֹוִי חֲזָר וְתוֹבֵעַ⁷⁰ רָאוּבֵן אֶלֶּא בְּמִנְהָ⁷¹.

(62) כתובות שם, מעשה שהיה. (63) מותר החוב. (64) לוי - קונה השדות, הביא לשמעון - המלוה. (65) המגיע לך מראובן. (66) והחזר לי את השדה שכבר טרפת. (67) כרבא, שם. המדובר באפותיקי סתם, שהרי במפורש אינו יכול לסלקו בדמים. (68) השאיר בידו את השדה שטרף כתשלום מלא לכל החוב. (69) שמעון - המלוה. (70) כשלוו בא ותובע מראובן המוכר, דמי השדה שטרף בעל-חובו. (71) כמחירה ששילם לראובן. כרב עזירא, שם.

י. מֵת רָאוּבֵן⁷², וְהָיִיתָ שָׂדֶה אֶחָת שְׁוֶה מֵאָה, וּבָא שְׁמֻעֹן⁷³ וְטָרַפָּהּ, וְנָתַנוּ לוֹ הִיתוּמִים מֵאָה מִן הַמִּטְלָטְלִין שֶׁהָיִיתָ אֲבִיהֶן וְסִלְקוּהָ⁷⁴ - הֲרִי זֶה חֲזָר וְטָרַף אוֹתָהּ בְּשָׂאָר חֲבֹב⁷⁵; שְׁמֻעָה שִׁנְתָּנוּ לוֹ - מִצָּה עֲשׂוֹ⁷⁶, שְׁמֻעָה עַל הִיתוּמִים לְפָרֵעַ חֲבֹבוֹת אֲבִיהֶם⁷⁷. וְאִם אָמְרוּ לוֹ⁷⁸: אֵלֹו בְּמֵאָה דָּמֵי הַשָּׂדֶה שְׁטָרְפָה - אֵינוּ יֹכֹול לְחֲזֹר וּלְטָרֹף אוֹתָהּ⁷⁹ פֶּעַם אַחֲרָת בְּשָׂאָר חֲבֹב.

(72) שם. (73) שהיה נושה בראובן מאתים. (74) ולקחו חזרה את השדה. (75) ואין היתומים יכולים לטעון: לא היינו מחויבים לשלם לך מן המטלטלין שהניח אבא (כאמור למעלה פ"א ה"ו), והיה לך שעבוד רק על השדה שמחירה מאה, ואם-כן סילקנו כל שעבודך. (76) המלוה יכול לטעון: המאה שלמתם כדי לקיים מצוה, ולא לסילוק השעבוד שיש לי על הקרקע. (77) רבינו (שם ה"ח) פסק, שמצוה על היתומים לפרוע חובות אביהם מהמטלטלין שירשו ממנו, אבל משלהם אפילו מצוה אין כאן, ומשום כך דייק וכתב כאן: "מן המטלטלין שהניח אביהם". (בגמרא שם נאמר סתם: אזול יתמי יהבי ליה וכו'). (78) מסקנת הגמרא שם. (79) שהרי זה כאילו קנו מהמלוה את השדה, ושילמו במטלטלין שלא היו משועבדים לו. ויצא מזה שגם בעל-חוב מאוחר, אינו טורף אותה שדה (מגיד-משנה בשם הרמב"ן והרשב"א).

ז. הַמִּקְדֵּשׁ נִכְסֵיוֹ⁵³ - אֵין בְּעַל חֹב יֹכֹול לְטָרֹף מִן הַהֶקְדֵּשׁ, שֶׁהֶקְדַּשׁ מִפְּקִיעַ הַשְּׁעֻבָּד⁵⁴. וּכְשִׁפּוּדִין הַקֶּרֶקֶע מִיַּד הַהֶקְדֵּשׁ, אוֹמְדִין בָּמָה אָדָם רוֹצֶה לְתַן בְּשָׂדֶה זֶה עַל מִנָּת שְׁיִתֵּן לְבַעַל חֹב אֶת חֲבֹבוֹ וּלְאִשָּׁה בְּתִבְתָּהּ⁵⁵. לְפִיכָּה, לְכַשְׁתַּפְּדָה וְתַצֵּא לְחֻלִּין בֵּיד הַלּוֹקֵחַ - יָבֹוא בְּעַל חֹב וְיִטְרֹף אוֹתָהּ, אוֹ הָאִשָּׁה בְּתִבְתָּהּ, כְּמֹו שְׁבִאֲרָנוּ בְּעֶרְכִּין⁵⁶.

(53) משנה, ערכין כג: (54) אפילו נכסים שלא חלה עליהם קדושת הגוף אלא קדושת דמים (קדושת הגוף חלה על דברים הקרבים על המזבח. וקדושת דמים פירושה, דברים שהם ממונו של הקדש, והם עצמם אינם קרבים) מפקיעים השעבוד. [בפ"ז מהלכות ערכין הי"ד-טז מבאר רבינו דין זה באריכות, וראה פירוש "רמב"ם לעם" שם]. (55) בהלכות ערכין (שם) מבאר רבינו שהשעבוד נפקע רק לגבי הקדש בלבד אבל תלוי ועומד על הנכס, וכשיצא מרשות הקדש על-ידי פדיון - חוזר השעבוד למקומו, והמלוה או האשה יגבוהו, ולפיכך הבא לפדות את הנכס לא יסכים לשלם כל שויו אלא מה שהוא רוצה להוסיף על דמי החוב או הכתובה, ואת הסכום המועט הזה הוא נותן להקדש ופודה בו ומשלם את החוב או הכתובה. (56) שם. [רש"י בפירושו למשנה שם כותב, שקדושת דמים אינה מוציאה מידי שעבוד מפני שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו, ומן הדין המלוה והאשה טורפים מידי הקדש, אלא חכמים גזרו שיפדו בסכום מועט, כדי שלא יאמרו: הקדש יוצא בלי פדיון (כרבי אבהו שם). וכן גם דעת הראב"ד בהשגותיו (שם הי"ד) ורוב המפרשים. וסמוכין לשיטת רבינו, אנו מוצאים בירושלמי כתובות פ"ח ה"י: רבי אבוהו בשם רבי יוחנן - מועלין מעילה גמורה (בנכסים המשועבדים שהקדישם הלווה). ראה כסף-משנה ורדב"ז בהל' ערכין שם, ומשנה-למלך כאן].

ח. בְּעַל חֹב⁵⁷ שְׁבִא לְטָרֹף⁵⁸, אִם יֵשׁ מְעוֹת לְלוֹקֵחַ - יֹכֹול לְסַלְקוֹ וְלְתַן לוֹ דָּמֵי מָה שֶׁהוּא טוֹרֵף⁵⁹, וַחֲזָר הַלּוֹקֵחַ וְתוֹבֵעַ לְמוֹכְרָ⁶⁰. וְאִם עָשָׂה אוֹתוֹ אֲפוֹתִיקִי - אֵינוּ יֹכֹול לְסַלְקוֹ בְּדָמִים⁶¹.

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום – יום שישי כ"ה סיון – ספר משפטים – הלכות מלוה ולוה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

פרק תשעה עשר

1) מבאר שבעל חוב גובה מן הבינונית, ושאינן נפרעים ממשועבדים במקום שיש בני חורין אפילו הם זיבורית, ודין ניוקין וכתובת אשה ממה הם גובים, ודין מוכר נכסיו לאחרים שנכנסים במקום הבעלים, ודין מכר עידית ושייר בינונית, ודין כותב ללוקח שני דין ודברים אין לי עימך, ודין אשה בכתובתה, ודין לוקח שמכר ללוקח והמלווה כתב לראשון דין ודברים אין לי בנכסיו.

1 א. כְּשִׁיּוֹרְדִין בֵּית דִּין לִנְכָסֵי הַלֹּהֶ לְגַבּוֹת מֶהֱן -
2 לֹא יִגְבּוּ לְבַעַל חוֹב אֲלָא מִן הַבִּינוֹנִית³
3 שֶׁבִקְרָקְעוּתִיו⁴. וְדִין תּוֹרָה⁵, שִׁיגְבָה בַעַל חוֹב מִן
4 הַזִּיבוֹרִית; שְׁנֵאמַר: בַּחוּץ תַעֲמֹד וְהָאִישׁ אֲשֶׁר אָמַר
5 נִשֶּׂה בּוֹ יוֹצִיא וְגו' - מִה דִּרְכוֹ שֶׁל אָדָם לְהוֹצִיא?
6 פָּחוֹת שֶׁבִקְלִיו. אֲבָל תִּקְנוּ חֲכָמִים בְּבִינוֹנִית, כְּדִי
7 שְׁלֹא תִנְעַל דָּלֶת בִּפְנֵי לִוְיָן⁶. בְּמֵה דְּבָרִים אֲמֹרִים?
8 בָּבֶא לְפָרַע מִן הַלֹּהֶ עֲצָמוֹ; אֲבָל הֵבֵא לְפָרַע מִן
9 הַיּוֹרְשִׁין, בֵּין קִטְנִים בֵּין גְּדוֹלִים - לֹא יִפְרַע אֲלָא
10 מִן הַזִּיבוֹרִית⁷.

2) משנה גיטין מח. (3) נקבעו שלושה סוגים של קרקעות: עידית (משובחת), בינונית, זיבורית (גרועה). אדם מעדיף שטח מצומצם של קרקע יפה על שטח יותר גדול של קרקע גרועה. (4) בגמרא בבא קמא ז: שאלו: כשהן שמין, בשלו הן שמין או בשל עולם הן שמין? פירוש, גובים לפי סוגי הקרקעות של הלווה או לפי הסוגים המקובלים בעולם. למשל, כשהקרקעות הטובים ביותר של הלווה מוגדרים בדרך כלל כ"בינוניים", והבינוניים שלו מוגדרים כפי העולם כסוג "זיבורית", מה גובה המלווה? שדה בינונית שלו או של העולם שהיא עידית שלו. ומלשון רבינו שכתב "קרקעותיו" משמע שבשלו הם שמים (וכן פסק בפירוש לקמן פרק כ"ד הלכה י) כדעת רב נחמן (כתובות קט:), שהלכה כמותו בדיני ממונות (ראה לקמן הלכה ד). (5) מימרא של עולא גיטין נ. (6) מי יש לו מעות במזומן יסרב להלוות על מנת לקבל זיבורית בעד כספו. (7) משנה שם מח: "אין נפרעין מנכסי יתומים אלא מן הזיבורית". ובגמרא שם נ. פירשו: יתומים שאמרו - גדולים ואין צריך לומר קטנים. ורבינו שינה לשון המשנה וכתב מן "היורשים" במקום מן "היתומים", לומר לך - אין דין זה מוגבל לבנים בלבד אלא לכל יורש שהוא. וטעמו של דבר, שהמלווה אינו חושש עד כדי כך, שמא ימות הלווה ויצטרך לגבות זיבורית מן היורשים.

11 ב. אֵין נִפְרָעִים⁸ מִנְכָּסִים מְשַׁעֲבָדִין⁹ בְּמָקוֹם שֵׁישׁ
12 נְכָסִים בְּגִי חוֹרִין¹⁰, וְאִפְלוּ הֵיוּ בְּגִי חוֹרִין זִיבוֹרִית
13 וְהַמְשַׁעֲבָדִים בִּינוֹנִית¹¹ או עֲדִית¹², בֵּין שֶׁמְכָרָם בֵּין
14 שְׁתַּנְתָּם¹³. וְנִשְׁתַּדְּפוּ¹⁴ בְּגִי חוֹרִין - הֲרִי זֶה טוֹרֵף מִן
15 הַמְשַׁעֲבָדִין¹⁵; שֶׁבִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁחָתוּ כְּאֵלוּ אֵינָם.

8) משנה שם. (9) אפילו אם נמכרו אחר ההלוואה. (10) הנמצאים ברשות הלווה ואין עליהם כל שעבוד אחר.

11) אין המלווה יכול לטעון: בינונית אני נוטל כתקנת חכמים, משום שחכמים לא תיקנו במקום שיש הפסד לאחרים. (12) המלים "או עידית" נוגעות לדין גבייה ממזיק, שדינו בעידית, אבל בעל חוב אינו גובה עידית אפילו מבני חורין, כשיש ללווה זיבורית, כמבואר לקמן בהלכה ד. ומכאן, שדין אין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין נאמר גם בניזקין. (13) שם נ: (14) כמו נשתטפו, פירוש, נהר עלה על גדותיו והציף את השדה ונשחתה ואינה ראויה לזריעה. (15) כתובות צה: בעייה שנפשטה, [במגיד משנה מביא דעת הרשב"א בתשובתו, שאם גזלן לקח בזרוע נכסים בני חורין אין גובים ממשועבדים, שסופו של גזלן ליפול בידי שומרי החוק ויוכל בעל החוב לגבות את חובו].

16 ג. רְאוּבֵן שֶׁמְכָר¹⁶ כָּל שְׂדוֹתָיו לְשִׁמְעוֹן, וְחִזְרִי שֶׁמְעוֹן
17 וּמְכָר שְׂדֵה אַחַת מֵהֶן לְלֹוִי, וּבֶא בַעַל חוֹב שֶׁל רְאוּבֵן
18 לְטוֹרֵף - רָצָה מִזֶּה גוֹבֶה, רָצָה מִזֶּה גוֹבֶה¹⁷. בְּמֵה
19 דְּבָרִים אֲמֹרִים? כְּשֶׁלֶקַח לִוְיָ בִּינוֹנִית¹⁸; אֲבָל אִם
20 לָקַח עֲדִית או זִיבוֹרִית - אֵינוֹ טוֹרֵף מִלּוֹוִי; שֶׁהֲרִי זֶה
21 אוֹמֵר לוֹ: מִפְּנֵי זֶה טָרַחְתִּי וְלָקַחְתִּי שְׂדֵה שְׁאִין דִּינָךְ
22 לְגַבּוֹת מִמֶּנּוּ. וְכֵן אִם לָקַח לִוְיָ בִּינוֹנִית, וְהִנֵּחַ אֲצֵל
23 שִׁמְעוֹן בִּינוֹנִית כְּמוֹ הַבִּינוֹנִית שֶׁלֶקַח¹⁹ - אֵינוֹ טוֹרֵף
24 מִלּוֹוִי; שֶׁהֲרִי זֶה אוֹמֵר לוֹ: הִנֵּחְתִּי לָךְ מָקוֹם לְגַבּוֹת
25 מִמֶּנּוּ.

16) מימרא של רבה כתובות צב. (בבבא קמא ח. נאמר דין זה בשם רבא). (17) כדי להקל את ההבנה רצוי לבאר מתחילה את כל פרטי הדין ולפרש אחר כך כל פיסקא ופיסקא בפני עצמה. ובכן: ראובן לוה כסף מיהודה בשטר ונשתעבדו כל נכסיו ואחר כך מכר כל שדותיו לשמעון והיו ביניהן עידית, בינונית וזיבורית, הלך שמעון ומכר ללווי את כל הבינונית - הרשות ביד יהודה (בעל החוב) לגבות הבינונית מיד לוי או את הזיבורית שנשארו ביד שמעון (ואם נשארו ביד שמעון מאותם נכסים עידית בלבד - גובה אותם. רש"י כתובות שם). מלוי הוא יכול לגבות אף על פי שנשארו נכסים ביד שמעון, מפני שהוא לקח את השדה המשועבדת לו, שהרי בעל חוב דינו בבינונית. ואין זה דומה למה שאמרנו בהלכה הקודמת, שאין נפרעים מהלווקח במקום שיש בני חורין אפילו כשבני חורין הם זיבורית והנמכרים הם בינונית, משום שזה נאמר כשהמלווה בא לגבות מן הלווה עצמו - אפילו זיבורית - אין לטרוף מן הלקוחות, כדי שלא לגרום להם הפסד, אבל כאן גם שמעון הוא רק לוקח, ולא הוא לווה כסף, ואין כוחו גרוע מכוחו של לוי, ולפיכך אומר המלווה ללווי - אתה קנית את השדה שהייתה משועבדת לי, ואתה אני רוצה. ואם רצה גובה משמעון אפילו מעידית, אם לא נשארו בידו נכסים אחרים מאלה שקנה מראובן, שיכול הוא לומר לו: אתה קנית כל קרקעותיו של ראובן ונכנסת לכל השעבוד שהיה לי על ראובן, ולפיכך כל זמן שאני מוצא אצלך משהו שבא לידך מיד ראובן - אני גובה, ואין רצוני לתבוע מלוי שהניח לי אצלך שדה לגבות ממנה. [רש"י שם מבאר, שהמדובר, כשקנה שמעון כל השדות בשטר אחד או כשקנה לוי

נִכְסוֹ תַּחַת הַפְּעָלִים, וְהַנִּזְקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית²⁸,
וּבַעַל חוֹב טוֹרֵף מִן הַבִּינוֹנִית, וְכַתְּבָת אִשָּׁה טוֹרֶפֶת
מִן הַזְבוּרִית. מִכֶּרֶן לָזֶה אַחֵר זֶה - פֶּלֶן טוֹרְפִין מִן
הָאֲחֵרוֹנָה²⁹; לֹא הַסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלָפְנִי; לֹא
הַסְפִּיק - טוֹרְפִין מִשְׁלָפְנִי פָּנָיו. אֲפִלּוּ הִזָּה הָאֲחֵרוֹן
הוּא שְׁלָקָה הַזְבוּרִית³⁰. שְׁהִירֵי הַלּוֹקָה הַקּוֹדֵם אוֹמֵר
לְטוֹרֵף: הַנִּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לִגְבוֹת מִמֶּנּוּ³¹.

(26) ברייתא שם. (27) כל שלושת הסוגים מכר ביום אחד, לזה עידית, ולזה בינונית ולזה זיבורית. (28) בהגהות מיימוניות שואל למה ניזק טורף מהלוקה, הלא מלוה על פה אינו טורף אלא מבני חורין? ותיירץ שמזיק שעמד בדין וחייבוהו בית דין לשלם דינו כמלוה בשטר, כמו שאמרו בקידושין יג: (ובכמה מקומות): "מלוה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא" [קושייא זו וגם תירוצה כתבו התוספות בבא קמא שם דיבור המתחיל: כולן]. (29) ואין מתחשבים כלל בסוג השדות. (30) אינו יכול לטעון הבינונית משועבדת לי - אגבה אותה (כמו שאמרנו בהלכה ג) משום שהלוקה הבינונית השאיר מקום אצל הלוה עצמו, מה שאין כן בהלכה ג בדין לוקח מן הלוקה. (31) כמו שאמרנו בהלכה ב.

ו. מִכֶּרֶן לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה - הִירֵי הַלּוֹקָה נִכְסוֹ תַּחַת
הַפְּעָלִים. בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים? שְׁלָקָה עֵדִית
בְּאֲחֵרוֹנָה; אֲבָל לָקַח זְבוּרִית בְּאֲחֵרוֹנָה - פֶּלֶן גּוֹבִין
מִן הַזְבוּרִית; שְׁהִירֵי אוֹמֵר לְטוֹרֵף פְּשִׁיבּוֹא לִגְבוֹת מִן
הַשְּׂדֵה שְׁלָקָה תַּחֲלָה: הִירֵי הַנִּחְתִּי לָךְ מְקוֹם לִגְבוֹת
מִמֶּנּוּ. וְלָמָּה אֵינוֹ אוֹמֵר לוֹ הַטוֹרֵף כִּף אִם לָקַח
עֵדִית בְּאֲחֵרוֹנָה, וְתַגִּיבָה הָאִשָּׁה וּבַעַל חוֹב מִן הָעֵדִית
שְׁלָקָה בְּאֲחֵרוֹנָה³²? שֶׁזֶּה תַּקְנָהּ הִיא לְלוֹקָה³³, וְהִירֵי
אוֹמֵר לּוֹקָה לָהֶן: אִי אֶפְשִׁי בְּתַקְנָהּ זֶה³⁴, אֲלֹא כָּל
אַחַד מֵכֶם יִגְבֶּה מִן הָרְאוּי לוֹ.

(32) כלומר, אם אנו דוחים את הטורף אצל האחרונה אף על פי שהיא זיבורית, משום שהשעבוד נשאר עליה אחר מכירת העידית והבינונית, למה בלקח עידית באחרונה לא יגבו בעל חוב והאשה כתובתה ממנה? הרי השעבוד רובץ עליה? (33) דין זה, שהלוקה יכול לטעון: הנחתי לך מקום, תקנת חכמים היא לטובת הלוקה, שלא יגבו ממנו כשנשארו שדות ביד המוכר. (34) כדברי רבא שהבאנו למעלה בהלכה ג. נימוק זה אמרו בגמרא שם ח:

ז. מִכֶּרֶן³⁵ לְאַחַד זֶה אַחֵר זֶה, וּמִכֶּרֶן לוֹ עֵדִית
בְּאֲחֵרוֹנָה, וְחִזְרֵי הַלּוֹקָה וּמִכֶּרֶן זְבוּרִית וּבִינוֹנִית וְשִׁירֵי
עֵדִית לְפָנָיו - פֶּלֶן גּוֹבִין מִן הָעֵדִית, שְׁהִירֵי אֵין לוֹ
בְּמָה יִדְחָה אוֹתָם³⁶. מִכֶּרֶן עֵדִית וְהַנִּחְתִּי בִּינוֹנִית
וְזְבוּרִית - הַנִּזְקִין טוֹרְפִין מִן הָעֵדִית שְׁכִיד לּוֹקָה
הַשְּׂנִי³⁷, וּבַעַל חוֹב וְכַתְּבָת אִשָּׁה גּוֹבִין מִבִּינוֹנִית
וְזְבוּרִית שְׁשִׁירֵי לְפָנָיו³⁸.

(35) שם. (36) מכיוון שלקח זה באחרונה לא הניח מקום לגבות. (37) נתבאר למעלה בהלכה ג, שבמקרה כזה רצה

משמעון את השדה שקנה שמעון באחרונה, אבל אם קנה לוי שדה שקנה שמעון מראובן לפני האחרונה, יכול לוי לומר למלוה: כשקנה שמעון שדה זו הניח לך מקום אצל ראובן לגבות ופקע שעבודך ממנה, אף על פי שלא נשארה בינונית ביד ראובן, שהרי אין גובים מנכסים משועבדים במקום שיש בני חורין אפילו עידית או זיבורית. והרי בתוספות שם דיבור המתחיל ראובן חולק על זה ואומר, שבמקרה זה יכול שמעון לטעון: הריני מוותר על תקנת חכמים שאין נפרעים ממשועבדים כשיש בני חורין, כדעת רבא (בבא קמא ז:). שהאומר אי אפשרי בתקנת חכמים שתיקנוה לטובתו - שומעים לו, ומשום כך לא פקע השעבוד מהשדה שקנה לוי (ראה שם). ורבינו לא ביאר כלום בזה]. (18) שעליה רובץ עיקר השעבוד. בסמוך יבואר שהכוונה שלקח כל הבינונית שקנה שמעון מראובן. (19) כלשון רבה (רבא) שם: "בינונית דכוותה". ונראה שסגנון זה בא ללמדנו, שאם נשארה בידי שמעון שדה מעולה קצת מהזיבורית שבידו, ויש להגדירה כזיבורית, ייחס לבינונית שמכר ללוי, אולם אחר שמכר ללוי הבינונית אפשר להכניסה לסוג בינונית של קרקעותיו (לפי שיטת "בשלו הן שמי", ראה למעלה הלכה א) - גובה מלוי, מפני שעל בינונית זו חל השעבוד כשהייתה ביד שמעון. ולפיכך דייק רבה (רבא) ואמר "דכוותה" (כמותה). וכן דייק רבינו וכתב: "כמו הבינונית שלקח".

ד. כִּכְרֵי בְּאֲרָנוּ, שְׁהִנְזָקִין - שְׁמִין לָהֶן בְּעֵדִית²⁰, וּבַעַל
חוֹב - בְּבִינוֹנִית²¹, וְכַתְּבָת אִשָּׁה - בְּזְבוּרִית²². הִיוּ
לוֹ²³ עֵדִית וְזְבוּרִית - נִזְקִין בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וְכַתְּבָת
אִשָּׁה בְּזְבוּרִית. הִיוּ לוֹ עֵדִית וּבִינוֹנִית - נִזְקִין
בְּעֵדִית, וּבַעַל חוֹב וְכַתְּבָת אִשָּׁה בְּבִינוֹנִית. הִיוּ לוֹ
זְבוּרִית וּבִינוֹנִית בְּלִבְדָּה²⁴ - נִזְקִין וּבַעַל חוֹב
בְּבִינוֹנִית²⁵, וְכַתְּבָת אִשָּׁה בְּזְבוּרִית.

(20) נתבאר בפרק א מהלכות נזקי ממון הלכה ז. (21) בפרק זה הלכה א. (22) בפרק ט"ז מהלכות אישות הלכה ג. (23) ברייתא בבא קמא ח. (24) שם. למעלה בהלכה א למדנו שבשלו שמיין, ואם כן לכאורה קשה למה אנו מגדירים את הקרקע המעולה שבקרקעותיו כבינונית ולא כעידית? בגמרא שם (ח.) הקשו כך לשיטת האומר בשלו הן שמיין. ותיירצו, שהמדובר, כשהיו לו גם עידית ממש ומכרה וזו שנשארה בידו הייתה מוגדרת לפני מכירת העידית כבינונית וחל עליה עיקר שעבוד החוב. וכן יש להבין גם את דברי רבינו כאן וכן פסק הטור בחושן משפט סימן קכ (ראה לחם משנה). (25) בגמרא שם מובאות שתי ברייתות הסותרות זו את זו, אחת אומרת, בעל חוב בבינונית והשנייה אומרת בזיבורית. ומסקנת הגמרא שם שנחלקו בתקנה הנודעת בשם "תקנתא דעולא" (והביאה רבינו למעלה בהלכה א) ברייתא א קיבלה תקנה זו וברייתא ב לא קיבלה אותה ונשאר דין התורה שגובה מזיבורית. ורבינו פוסק כעולא. [והראב"ד ובעל העיטור מפרשים להיפך: ברייתא א לא קיבלה את התקנה וברייתא ב קיבלה. שיטתם נתבאר לקמן בפרק כ"ד הלכה ין].

ה. מִכֶּרֶן²⁶ לְשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם בְּבֵת אַחַת²⁷ - הִירֵי פֶלֶן

מזה גובה רצה מזה גובה, ומובן שהניזק עדיף עידיה. (38) בעל חוב מבינונית ואשה מזיבורית - כדינם.

25 בָּהֶן דִּין קְדִימָה, אֲלֵא פֶלֶן שְׁוִי, וְכָל שְׁקָדָם וְגִבָּה
26 - זָכָה, אָף עַל פִּי שְׁהוּא אֲחֵרוֹן.⁷

(2) מי שהגיע לידו שטר החוב תחילה, או שקדם זמן קבלת הקנין שלו. (3) ואף-על-פי שזמן הפרעון של השני קודם לזה של הראשון (הרשב"א בתשובה אלף קטז, וכדבריו כתב ה'טור' בחו"מ סי' קד וראה 'בית יוסף' שם). ואם בא השני לגבות לפני שהגיע זמן הפרעון של הראשון - מגבים לו, וכשיגיע זמן הפרעון של הראשון יטרוף ממנו (רשב"א שם). ואין בזה הבדל בין מלוה בשטר לבין מלוה על-פה (מגיד-משנה). (4) בכתובות צד. אמר רב נחמן, הכל מודים בבעל-חוב מאוחר שקדם וגבה - מה שגבה לא גבה. ופסק הרי"ף שם כמותו, וכתב שכן גם דעת רב שרירא גאון. (5) ראה הערותינו בהלכה הבאה. (6) כלומר, יחלוקו (בבא-בטרא קנז: לוה ולוה וחזר וקנה. . . והילכתא יחלוקו). והטעם, מפני שהשעבוד חל על הקרקע בשעה שקנה אותה הלווה, ואז כל המלווים זכותם שוה. (7) סברת עצמו. ונימוקו: שלא אמרו (בגמרא, כתובות שם) "מה שגבה לא גבה" אלא בבעל-חוב מאוחר. ומשמע, שאם כולם שוים - מה שגבה גבה (מגיד-משנה בשם רשב"א).

27 ב. לוה וכתב לו: שְׁאֲנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת מִשְׁעָבֶד לָךְ,
28 וְאַחֲרֵי כֵן קָנָה שְׂדֵה, וְחִזְרָה וְלָוָה מֵאַחֲרֵי⁸ - הָרִי הַשְּׂדֵה
29 מִשְׁעָבֶד לְרֵאשׁוֹן⁹, וְהוּא קוֹדֵם לְגִבּוֹת¹⁰. וְכֵן אֶפְלוּ
30 הָיוּ מֵאָה. אֵין דִּין קְדִימָה בְּמִטְלָטְלִין¹¹, אֲלֵא כָּל
31 שְׁקָדָם וְגִבָּה מֵהֶן - זָכָה, אָף עַל פִּי שְׁהוּא אֲחֵרוֹן.
32 קֹדֵם אֶחָד מִשְׁאָר אֲדָם וְתַפְס מִן הַמִּטְלָטְלִין שֶׁל זֶה
33 בְּדִי לְזִכּוֹת לְאֶחָד מִבְּעָלֵי חוּבוֹת - לֹא זָכָה; שְׁכָּל
34 הַתּוֹפֵס לְבַעַל חוּב בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ עָלָיו חוּב לְאַחֲרִים
35 - לֹא קָנָה¹². אֲכָל אֵין עָלָיו חוּב לְאַחֲרִים - קָנָה לוֹ¹³.
36 וְכֵן אִם אָמַר לוֹ¹⁴ הַלֹּה: זָכָה בְּחַפְזִי זֶה לְפָלוֹנִי -
37 זָכָה לוֹ; וְאֵין אֶחָד מִבְּעָלֵי חוּבוֹת יְכוּלִין לְגִבּוֹת
38 מֵאֵלֵי הַמִּטְלָטְלִין, שְׁפָכֵר זָכָה בָּהֶן אֲחֵר.

(8) אחר קניית השדה. ולא אמרו (בבא-בטרא שם) "יחלוקו" אלא בלוה ולוה ואחר-כך קנה, שבשעת קנייתה חל עליה בבת אחת שעבוד כל ההלוואות, ולא קדם שעבוד לשעבוד, אבל כשהלוואה אחת קדמה לקניה - נשתעבדה השדה לאותה הלוואה ברגע שקנאה הלוה, לפני שלווה שנית. (9) לפני השעבוד השני. (10) בכסף-משנה כאן (וכן ב'בדק הבית' שלו בחו"מ סי' קד, ס"ק ח) כתב, שהוא-הדין אם כתב לראשון "דאקני" (השדות שאקנה מכאן ולהבא תהיינה משועבדות לך) - ולוה משני, ולא כתב לו "דאקני", ואחר-כך קנה שדה - הרי היא משועבדת לראשון ולא לשני. ומסתמך בזה על 'ספר התרומות' שער ארבעים. ובש"ך שם ס"ק טו הוכיח מדברי רבינו ירוחם בנתיב ו' חלק ח, וכן מ'בעל התרומות' שער מג חלק ד, שאם באו לגבות מן הלווה עצמו - שניהם שוים. ומה שאמרו שאינה משועבדת לשני - הכוונה שאין השני מוציא מיד הלוקח מן הלווה, משום שלא כתב לו "דאקני", אבל כל זמן שהשדה ביד הלווה היא משועבדת גם לשני, כמו שאמרו: "אפילו מגלימא דעל כתפיה (בעל-חוב גובה אפילו מהגלימא שעל

1 ח. מִי שְׁלֹוה³⁹ מֵאַחַד, וְאַחֲרֵי כֵן מָכַר הַלֹּה נִכְסָיו
2 לְשֵׁנִים⁴⁰, וְכָתַב בְּעַל חוּב לְלוֹקֵחַ שְׁנֵי: דִּין וְדָבָרִים
3 אֵין לִי עִמָּךְ, וְקָנָה מִיָּדוֹ - אֵינוֹ יְכוּלֵּ לְטַרֵּף מְלוֹקֵחַ
4 רֵאשׁוֹן; שְׁהָרִי אוֹמֵר לוֹ: הַנִּחְמִי לָךְ מְקוֹם לְגִבּוֹת
5 מִמֶּנּוּ אֲצֵל בְּעַל חוּבָךְ מִן הַנִּכְסִים שְׁקָנָה לֹקֵחַ שְׁנֵי
6 אֲחֵרִי, וְאַתָּה הַפְסַדְתָּ עַל עִצְמָךְ, שְׁהָרִי סִלַּמְתָּ עִצְמָךְ
7 מֵהֶן⁴¹. וְהוּא הָדִין לְאִשָּׁה בְּכִתְבָתָּה⁴², אִם כְּתִיבָה
8 לְשֵׁנִי - אֶפְדָּה כְּתִיבָתָּה, וְאֵינָה יְכוּלָה לְטַרֵּף. אֲכָל אִם
9 כְּתִיבָה לְרֵאשׁוֹן - טוֹרְפִין מִן הַשְּׁנִי⁴³. מָכַר הַלֹּה שְׂדֵה
10 לְלוֹקֵחַ, וּמָכְרָה לֹקֵחַ רֵאשׁוֹן לְלוֹקֵחַ שְׁנִי⁴⁴, וְכָתַב
11 הַמִּלֵּה לְלוֹקֵחַ רֵאשׁוֹן: דִּין וְדָבָרִים אֵין לִי עִמָּךְ,
12 וְקָנָה מִיָּדוֹ - הָרִי בְּעַל חוּב טוֹרֵף מְלוֹקֵחַ שְׁנֵי אוֹתָהּ
13 הַשְּׂדֵה⁴⁵, וְלוֹקֵחַ רֵאשׁוֹן טוֹרֵף אוֹתָהּ מִבְּעַל חוּב⁴⁶,
14 שְׁהָרִי כְּתִיב לוֹ⁴⁷, וְלוֹקֵחַ שְׁנֵי טוֹרֵף אוֹתָהּ מְלוֹקֵחַ
15 רֵאשׁוֹן⁴⁸, שְׁהָרִי הוּא מָכְרָה לוֹ⁴⁹, וּבְעַל חוּב חִזְרָה
16 וְטוֹרֵף מִשְׁנִי⁵⁰, וְחִזְרִין חִלְלִי⁵¹, עַד שֶׁיַּעֲשֹׂוּ פְּשָׁרָה
17 בִּינֵיהֶן. וְכֵן הָאִשָּׁה בְּכִתְבָתָּה.

(39) ברייתא כתובות צה. (40) בזה אחר זה. (41) בגמרא שם נימקו בסברה זו את ההבדל בין הנידון כאן לבין נשתדפו בני חורין שגובה ממשועבדים (ראה למעלה הלכה ב). (42) בגמרא שם השוו כתובת אשה לבעל חוב לעניין זה. [במגיד משנה מביא גירסא אחרת בהלכה זו והמדובר בה כשהחוב הוא כנגד שתי השדות כגון לוה מנה והשדות נמכרו בחמישים חמישים. ובכתב יד תימן נמצאות שתי הגירסאות בשתי הלכות נפרדות]. (43) זה פשוט. וקשה להבין מה משמיענו, הרי כשלא כתב לראשון גם כן טורפים מן השני? (44) כך מפרש רבינו את הברייתא (שם:), "וכן בעל חוב ושני לקוחות". (45) שהרי לא הסתלק אלא מזכותו כלפי לוקח ראשון בלבד. (46) פירוש, אחר שלוקח שני הוציא ממנו בחזרה את דמי השדה. (47) התחייב שלא יגבה חובו ממנו והרי גבה ממנו - אמנם בעקיפין. (48) ומחזיר לו מעותיו. (49) ומחוייב להחזירה לו אף על פי שבאה עכשיו לידו באמצעות בעל החוב. (50) שהרי לא הסתלק מזכותו כלפיו. (51) עד לבלי סוף.

פָּרֶק עֲשָׂרִים

(1) מבאר דין בעל חוב מאוחר שקדם וגבה, ודין שטרות שזמנם ביום אחד, ודין שני שטרי חוב שבאחד כתוב בחמישה בניסן ובשני ניסן סתם.

18 א. מִי שֵׁשׁ לוֹ חוּבוֹת הֶרְבָּה - כָּל שְׁקָדָם חוּבוֹ²⁴
19 גִּבָּה תַּחֲלָה³, בֵּין מִן הַלֹּה עִצְמוֹ בֵּין מִן הַלְּקוֹחוֹת.
20 וְאִם קָדָם הָאֲחֵרוֹן וְגִבָּה - מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ; שְׁכָּל
21 שְׁקָדָם חוּבוֹ - זָכָה. בְּמָה דָּבָרִים אֲמוּרִים? בְּקִרְקָעוֹת
22 שְׁהָיוּ לוֹ בְּעַת שְׁלֹוה; אֲכָל הַקְּרָקָעוֹת שְׁקָנָה אֲחֵר
23 שְׁלֹוה מִבְּעָלֵי חוּבוֹת הֶרְבָּה, אָף עַל פִּי שְׁכָּתְבָה⁵ לְכָל
24 אֶחָד מֵהֶן: מָה שְׁאֲנִי עֲתִיד לְקַנּוֹת מִשְׁעָבֶד לָךְ - אֵין

בְּשִׁוּהָ²²; וְאִם יִגִּיעַ לַפְּחָוֹת שְׂבָהָם יוֹתֵר עַל חוּבוֹ²³ -
 חוֹלְקִין מִכָּל הַמָּמוֹן בִּיגִיָּהם כְּדִי שְׂיִגִיעַ לַפְּחָוֹת
 שְׂבָהָם כְּשֶׁעוֹר חוּבוֹ²⁴, וְחוֹזְרִין הַנִּשְׁאָרִים מִבְּעָלִי
 חוּבוֹת וְחוֹלְקִין הַיֹּתֵר בִּיגִיָּהן כְּדֶרֶךְ הַזֹּאת. פִּיזָד?
 הִיוּ שְׁלֹשָׁה חוּבוֹת, שֶׁל זֶה מְנָה, וְשֶׁל זֶה מְאָתִים,
 וְשֶׁל זֶה שְׁלֹשׁ מְאֹת: אִם הָיָה כָּל הַנִּמְצָא שְׁלֹשׁ
 מְאֹת - נוֹטְלִין מֵאָה מְאָה; וְכֵן אִם נִמְצָא שֵׁשׁ פְּחָוֹת
 מִשְׁלֹשׁ מְאֹת - חוֹלְקִין בְּשִׁוּהָ. נִמְצָא שֵׁשׁ יוֹתֵר עַל
 שְׁלֹשׁ מְאֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאֹת בְּשִׁוּהָ, וְיִסְתַּלַּק
 בְּעַל הַמְּאָה, וְשָׂאֵר הַמָּמוֹן חוֹלְקִין אוֹתוֹ הַשְּׁנַיִם עַל
 אוֹתָהּ הַדֶּרֶךְ. פִּיזָד? נִמְצָאוּ שֵׁשׁ חֲמֵשׁ מְאֹת אוֹ
 פְּחָוֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאֹת בְּשִׁוּהָ, וְיִסְתַּלַּק הָאֶחָד,
 וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין הַמְּאָתִים אוֹ הַפְּחָוֹת בְּשִׁוּהָ, וְיִסְתַּלַּק
 הַשְּׁנַיִם²⁵. נִמְצָא שֵׁשׁ מְאֹת - חוֹלְקִין שְׁלֹשׁ מְאֹת
 בְּשִׁוּהָ, וְיִסְתַּלַּק בְּעַל הַמְּנָה, וְחוֹזְרִין וְחוֹלְקִין
 הַמְּאָתִים בֵּין הַשְּׁנַיִם בְּשִׁוּהָ, וְיִסְתַּלַּק בְּעַל הַמְּאָתִים,
 וְנוֹתְנִין הַמְּאָה הַנִּשְׁאָרִים לְבְּעַל הַשְּׁלֹשׁ מְאֹת, וְנִמְצָא
 בְּיָדוֹ שְׁלֹשׁ מְאֹת בְּלִבָּד²⁶. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה חוֹלְקִין אֶפְלוֹ
 הֵן מְאָה, כְּשִׁיבֹאוּ לְגִבּוֹת כְּאֶחָת. וְיֵשׁ מִן הַגְּאוּנִים
 שְׂהוּרוֹ, שְׂחוֹלְקִין לְפִי מִמּוֹנָם²⁷.

(16) כגון שהיה זמני שטרותיהם שוים (ראה ה"א הערות א
 ר-ב). (17) כמבואר שם. (18) נתבאר למעלה, שאין דין
 קדימה בקרקעות אלה. (19) נתבאר בהלכה הקודמת, שכל
 מקום שאמרו יחלוקו, כל הקודם וגבה הכל - זכה,
 והוא-הדין להיפך: במקום שאמרו כל הקודם זכה, אם באו
 ביחד לגבות, יחלוקו. (20) מחלוקת רבי נתן ורבי שם צג.
 והאריך הרי"ף שם בפירוש שתי השיטות, ופסק כרבי
 שאמר: חולקות בשוה. וכך היא שיטת רבינו כאן.
 (21) לפי מספר בעלי החובות. (22) כל אחד מהם מקבל
 אותו הסכום, בלי הבדל בין חוב גדול לקטן. (23) כשנחלק
 לפי מספר הגובים. (24) חולקים בשוה חלק מן הנכסים
 שיש בו כדי לתת לכל מלוה כשיעור החוב הפחות.
 (25) גבה כל חובו, והשלישי מפסיד מאה. (26) המלה
 "בלבד" אין לה מקום בדוגמא שלמעלה, שהרי השלישי
 גבה כל המגיע לו, ואולי מרמזת לחוב יותר גדול משלוש
 מאות. (27) אם כל החובות עולים לאלף, ונכסי הלווה
 שוים חמש מאות - מקבל כל אחד מחצית חובו. ואם שוים
 ארבע מאות - מקבל כל בעל חוב ארבעים בעד כל מאה,
 וכן הלאה. ורבינו אינו מסכים לשיטתם. ונפסקה הלכה
 כמותו ב"שולחן ערוך" חו"מ סי' קד סעיף ה.

ה. רְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן²⁸, לְכָל אֶחָד מִשְׁנֵיהֶם שְׁטֵר חוֹב
 עַל לֵוִי, רְאוּבֵן שְׁטֵר בְּחִמְשָׁה בָּנִים, וְשִׁמְעוֹן שְׁטֵר
 בָּנִים סָתֵם, וְהָרִי יֵשׁ לְלֵוִי שְׂדֵה שְׂאִינָה כְּדִי חוֹב שֶׁל
 שְׁנֵיהֶם - מוֹרִידִין לְתוֹכָהּ רְאוּבֵן²⁹, שְׂמָא שְׁטֵר שֶׁל
 שְׁמְעוֹן בְּסוֹף נִסָּן הָיָה. וְכֵן אֵין שְׁמְעוֹן יָכוֹל לְטָרֵף
 מֵאִיר וְאֵילָף³⁰, שֶׁהָרִי הַלּוֹקֵחַ אוֹמֵר לוֹ: שְׂמָא בְּאֶחָד
 בָּנִים הוּא זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטָרְךָ, וְהָרִי שְׂדֵה בֵּת חוֹרִין
 בְּיַד רְאוּבֵן³¹ שֶׁתִּגְבֶּה אוֹתָהּ, וְיִבֹּא רְאוּבֵן שֶׁהוּא אַחֵר

גבי הלווה) שהרי כל זמן שהיא נמצאת בידו היא שלו,
 וכל בעל-חוב גובה ממנה בין אם כתב לו "דאקני", ובין לא
 כתב לו. והש"ך מוסיף, שב'שער התרומות' שער מ, לא
 מצא כלום בדיון זה (ב'שער התרומות' שבידי עם "גידולי
 תרומה" דפוס ויניציאה תקסט, לא מצאתי גם כן מה שהביא
 הכסף-משנה בשמו). (11) רי"ף, כתובות, שם.
 (12) מימרא של רבי יוחנן בגיטין יא: ובכתובות פד: ומשם
 ראה, שאפילו כשעשאו המלוה שליח - לא קנה.
 [ב'תוספות' גיטין שם ד"ה התופס, תמהו על רש"י שכתב
 בבבא-מציצה י. שאם עשאו שליח לתפוס - קנה. והוכיחו
 שלא קנה. וכן דעת הר"ן בגיטין שם, וכן פסק רבינו ירוחם
 בנתיב ח חלק ז. ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קד, וסמ"ע שם
 ס"ק א. (13) והלווה אינו יכול להתנגד ולטעון: לאו בעל
 דברים ידי את (אינך בעל דברים שלי). והרי"ף בתשובה
 (מובא ברא"ש בבא-מציצה י.) מבאר, שדין זה נאמר רק
 במקום שנשקף הפסד למלוה אם לא יתפוס את המטלטלין,
 כגון שהלווה גוסס, וכשימות לא יוכל המלוה לגבות, כי אין
 גובים ממטלטלין של יתומים (ראה למעלה פ"א ה"ח
 והי"א) או כשהלווה מפסיד נכסיו, אבל כשאין חשש מבוסס
 להפסד - יכול הלווה לטעון: לאו בעל דברים ידי את.
 (14) גיטין יא: (ראה למעלה פט"ז ה"ב).

ג. שְׁטֵרוֹת שְׁזָמַן פְּלֶן יוֹם אֶחָד, או שְׂעָה אַחַת
 בְּמָקוֹם שְׂכּוֹתֵבִין שְׁעוֹת, כָּל שְׂקָדָם מִהֵן וְגִבָּה, בֵּין
 קָרָקַע בֵּין מִטְּלָטְלִין - זָכָה¹⁵.

(15) שנינו בכתובות צג: "היו כולן יוצאות בשעה אחת וכו'
 חולקות בשוה", ורבינו לשיטתו בסוף הלכה א, שבמקום
 שאמרו יחלוקו, כל שקדם וגבה - זכה (ראה ראב"ד).
 בגמרא שם צד, נחלקו רב ושמואל בדין שני שטרות
 היוצאים ביום אחד. רב אמר יחלוקו, ושמואל אמר שודא
 דדייני (הדיינים יטילו הזכות לפי חוות דעתם - רש"י),
 ולכאורה קשה על רבינו למה פסק כרב, הלא כלל בדינו,
 שבדיני ממונות הלכה כשמואל נגד רב? אולם כבר העיר
 הרי"ף בכתובות (אות שמואל), ששמואל אינו חולק על
 המשנה, ודבריו נאמרו במכירות ומתנות בלבד, אבל
 בהלוואות מודה לרב שיחלוקו. ומביא הוכחה לדבריו, ממה
 שהקשו בגמרא (שם עמוד ב) על שמואל מברייטא, ולא
 הקשו ממשנתנו. והרי"ף מוסיף וכותב: "ואף-על-גב דחזינן
 (שאנו רואים) בירושלמי (שם פ"י ה"ד) דאקשי בה על
 שמואל, וקאמר (ואמר) מתניתין פליגא (משנתנו חולקת)
 אדשמואל וכו' - אגמרא דילן סמכינן" (על הגמרא שלנו
 (הבבלי) אנו סומכים), ורבינו קיבל דעת הרי"ף, כדרכו
 כמעט בכל מקום.

ד. בָּאוּ פְּלֶן בְּיַחַד לְגִבּוֹת¹⁶, וְכֵן בְּעָלֵי חוּבוֹת שְׂפָל
 אֶחָד מִהֵן קוֹדֵם לְזָמַן חֲבֵרוֹ שְׂפָאוּ לְגִבּוֹת מִן
 הַמִּטְּלָטְלִין, שֶׁהָרִי אֵין פֶּהֶן דִּין קְדִימָה¹⁷, או שְׂפָאוּ
 לְגִבּוֹת מִקָּרָקַע שְׂקָנָה הַלּוֹה לְאַחֵר שְׁלּוּה מִן הָאֲחֵרוֹן
 שְׂפָהֶן¹⁸, וְאֵין בְּנִכְסִים כְּדִי שְׂיִגְבֶּה כָּל אֶחָד מִהֵן אֶת
 חוּבוֹ - מִחְלָקִין בִּיגִיָּהֶן¹⁹. פִּיזָד חוֹלְקִין²⁰ אִם
 כְּשִׁיתְחַלֵּק הַמָּמוֹן הַנִּמְצָא עַל מְנִינָם, יִגִּיעַ לַפְּחָוֹת
 שְׂבָהָן כְּשֶׁעוֹר חוּבוֹ אוֹ פְּחָוֹת - חוֹלְקִים לְפִי מְנִינָם²¹

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קכט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

פְּשָׁנִי בַּעֲלֵי חֻבוֹת לְשִׁמְעוֹן, וְהַשֹּׁכֵחַ בְּנִכְסִים²⁶ שֶׁפָּאוּ
לוֹ אַחֵר שְׁלוֹה מְשִׁנֵּיהֶם²⁷, שֶׁהֵן חוֹלְקִין בְּאֶחָד כְּמוֹ
שֶׁבְּאַרְנֵנו²⁸, לְפִיכָךְ²⁹, רְאוּבֵן שְׁלוֹה מְשִׁמְעוֹן מְנָה,
וְכֹתֵב לוֹ: שְׁאֲנִי עֲתִיד לְקִנּוּת³⁰, וְחֹזֵר וְלוֹה מְלוֹי
מְאֵתִים, וְכֹתֵב לוֹ: שְׁאֲנִי עֲתִיד לְקִנּוּת, וְקָנָה אַחֵר כֶּף
שָׂדֶה וּמְכָרָה לִיהוּדָה בְּמֶאֱהָ וַחֲמִשִּׁים, וְהַשְׁבִּיחָה
יְהוּדָה בְּהוֹצָאתוֹ וַהֲרִי הָיָה שְׁוֹה שְׁלֹשׁ מֵאוֹת - טוֹרֵף
שְׁמֻעוֹן וְלוֹי הַקָּרֵן³¹ וְחוֹלְקִין אוֹתוֹ בְּשִׁוְהָ³², וְנִמְצָא
בְּיָד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים וּבְיָד זֶה חֲמִשָּׁה וְשִׁבְעִים;
וְחֹזְרִין שְׁמֻעוֹן וְלוֹי וְיְהוּדָה³³ שֶׁלְשָׁתָן וְחוֹלְקִין מֵאֶה
וַחֲמִשִּׁים שֶׁל שֹׁכֵחַ עַל הַדֶּרֶךְ שֶׁפָּרְשָׁנוּ³⁴, נִמְצָא
שְׁמֻעוֹן טוֹרֵף מְנָה שְׁלוֹ מְשִׁדָּה זֹ, וְלוֹי טוֹרֵף מְנָה
וְשִׁלְשִׁים וְשִׁבְעָה וּמְחָצָה, וְיְהוּדָה נוֹטֵל מִן הַשֹּׁכֵחַ³⁵
שְׁנַיִם וְשִׁשִּׁים וּמְחָצָה. וְכֵן הֵן חוֹלְקִין אֶפְלוֹ הֵן
מֵאֶה.

(2) ברייתא בבא-מציעא טו. ובכמה מקומות. [במגיד-משנה
ציין המקור: מימרא של שמואל שם, "בעל חוב גובה את
השבח". העדפנו להסתמך על הברייתא משני טעמים, א.
ברייתא עדיפה; ב. הרשב"ם בבבא-בבא-בבא-בבא: כותב
שלדעת שמואל גובה כל השבח, ואין הלכה כמותו.
(3) כשהחוב הוא כנגד ערך השדה אחר שהשביחה (ראה
לקמן ה"ו בדין שדה אפוחי). (4) כלומר, שהשביחה
השדה ביד הלוקח. (5) שהלוקח השקיע כסף כדי
להשביחה. (6) בבא-בבא-בבא-בבא: (רבים חלקו על רבינו,
ודעתם שגם משבח בלי הוצאה אין בעל חוב גובה יותר
ממחצה) ('בית יוסף' חו"מ ס"מ קטו בשם רבינו זרחיה
הלוי, הראב"ד והרשב"א. וכן פסק הרמ"א שם סעיף א. ראה
ש"ך שם ס"ק א' וס"ק ה'). (7) שיטה זו מובאה ברי"ף
בבא-מציעא פרק אלו מציאות, ודחה אותה מהלכה. נימוקו
יתבאר לקמן. (8) שדינו כגולן. (9) כמה הוא השבח
וכמה הוציא, ואם השבח יותר על ההוצאה - נוטל את
ההוצאה, ואם ההוצאה יתירה - נוטל רק השבח.
(10) ואם-כן השבח גדול מההוצאה בשיעור חמשים.
(11) הלוקח. (12) נמצא שמחשבים ומחלקים ביניהם רק
את השבח העודף על ההוצאה. (13) למעלה הערה ו
כתבנו שהרי"ף דוחה שיטה זו. ונימוקו - שאין זה דומה
ליורד לתוך שדה חבירו שלא ברשות, שדעתו ליטול מבעל
השדה כשיצטרך להחזיר לו את השדה, אבל בנידון שלפנינו
הלוקח סומך על אחריותו של המוכר, וחשב שאם יגבה
בעל-חוב את השדה - יחזור ויגבה הכל ממנו, ולכן נוטל
בעל-חוב גם את ההוצאה, והלוקח יגבה כל הפסדו
מהמוכר. [בש"ך שם ס"י קטו ס"ק ט כתב, שבספר הרמב"ם
עם מגדל-עוז הגירסא היא כשיטת הרי"ף, ומוסיף שגם רב
האי גאון בספר 'מקח וממכר' שער כז דף כח פסק כשיטה
זו. והכריע כן להלכה למעשה]. (14) הכסף ששילם בעד
השדה. (15) כדין כל לוקח שבעל-חובו של המוכר טרף
השדה שקנה. (16) ויש לשאול: אם ישנם נכסים שנמכרו
אחר זמן המכירה ללוו, כיצד טרף בעל-חוב מלוו, הרי הוא
יכול לטעון: הנחתתי לך מקום לגבות? במגיד-משנה הרגיש

זְמַנָּה וְהוּא שִׁישׁ לוֹ לְטֹרֵף מִמֶּנִּי³². לְפִיכָךְ, אִם פָּתְבוּ
הַרְשָׁאָה³³ זֶה לְזֶה³⁴ - טוֹרְפִין מֵאִיר וְאֵילָן מִכָּל
צִד³⁵. וְהוּא הַדִּין³⁶ בְּרְאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן שֶׁמְכָר לְזֶה לְזֵי
שָׂדֶה אַחַת בְּשָׁנִי שְׁטָרוֹת, שֶׁטָּרוּ שֶׁל זֶה בְּחִמְשָׁה
בְּנִיסָן וְשֶׁטָּרוּ שֶׁל זֶה בְּנִיסָן סֶתֶם.

(28) מעשה שהיה (שם צד:). (29) כן פסק רב יוסף, שם.
(30) מהנכסים שמכר לוי מחודש אייר ואילך, שנשארו אחר
גובה ראוובן חובו. (31) בשעה שלוה לוי מראובן, היתה
לו שדה בת חורין - זו גובהה שמעון - ולא נשתעבדה השדה
שנמכרה אחר שעה זו. (32) צ"ל "ממני". פירוש, לו יש
הזכות לטרוף ממני, ולך אין זכות זו. (33) ייפוי כוח.
(34) מלוה אחד לשני. (35) מכוחו של השטר שזמנו חמשה
בניסן או מכוחו של זה שזמנו ניסן סתם. (36) רש"י מפרש,
את המעשה שבגמרא שם, בשטרי מכירה. רבינו פירש,
כנראה, בשטרי חוב. ומסבא השווה לזה דין מכר.

פֶּרֶק אֶחָד וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר שבעל חוב גובה את השבח, ואיזה שבח גובה
ואיזה שבח אינו גובה.

א. בַּעַל חוֹב² גוֹבֵה אֶת הַשֹּׁכֵחַ³ שֶׁהִשְׁבִּיחַ הַלּוֹקֵחַ⁴,
בֵּין שֶׁהִשְׁבִּיחוּ מִחֶמֶת הוֹצָאָה⁵ בֵּין שֶׁשִּׁבְּחוּ נִכְסִים
מֵאֲלֵיהֶן. אֲלֹא שֶׁאִם שִׁבְּחוּ מֵאֲלֵיהֶן - טוֹרֵף כָּל
הַשִּׁבְּחָה, וְאִם הִשְׁבִּיחוּ מִחֶמֶת הוֹצָאָה - גוֹבֵה חֲצִי
הַשִּׁבְּחָה⁶. בִּיצִד? רְאוּבֵן שֶׁהָיָה לוֹ חוֹב עַל שְׁמֻעוֹן
מְאֵתִים, וּמְכָר שְׁמֻעוֹן לְלוֹי שָׂדֶה בְּמֶנָּה, וְהוֹצִיא
עָלֶיהָ לְזֵי הוֹצָאָתָהּ, וְהַשְׁבִּיחָה וַהֲרִי הָיָה שְׁוֹה
מְאֵתִים, כְּשִׁיכּוֹא רְאוּבֵן לְטֹרֵף מְלוֹי - טוֹרֵף מִמֶּנָּה
בְּמֵאֶה, וַחֲמִשִּׁים שֶׁל חֲצִי הַשִּׁבְּחָה. וְאִם הִשְׁבִּיחָה
מִחֶמֶת עֲצָמָה, כְּגוֹן שֶׁהוֹקֶרֶה בְּדָמִים אוֹ עֲלוֹ בָּה
אֵילָנוֹת - גוֹבֵה אֶת כָּלָה. הוֹרִי חֲכָמִים גְּדוֹלִים⁷
וְאָמְרוּ: לֹא יֵהָא הַלּוֹקֵחַ רַע פָּחוּ מֵהַיּוֹרֵד לְשָׂדֶה
חֲבִירוֹ שֶׁלֹּא בְּרִשׁוֹת⁸, שֶׁשְּׁמִינִין לוֹ וְיָדוּ עַל הַתַּחֲתוֹנָה.
לְפִיכָךְ, אִם הִשְׁבִּיחַ מֵאֶה וְהוֹצִיא חֲמִשִּׁים¹⁰ - נוֹטֵל¹¹
כָּל הַהוֹצָאָה וְחֲצִי הַשִּׁבְּחָה הַיֹּתֵר עַל הַהוֹצָאָה, וְהַחֲצִי
עִם הַקָּרֵן טוֹרֵף בַּעַל חוֹב¹². [וְדָבָרִים שֶׁל טַעַם הֵם,
וְכָף רְאוּבֵן לְדוֹן¹³]. וְחֹזֵר הַלּוֹקֵחַ וְגוֹבֵה אֶת הַקָּרֵן¹⁴
מִנְכָּסֵי שְׁמֻעוֹן, אֵף מִן הַמְשַׁעֲבָדִין שֶׁמְכָר אוֹ נָתַן¹⁵
מֵאַחֵר זְמַן שֶׁמְכָר בּוֹ לְלוֹי¹⁶; אֲבָל הַשִּׁבְּחָה שֶׁטָּרֵף
מִמֶּנּוּ בַּעַל חוֹב, בֵּין בְּחֻצֵּי בֵּין בְּכָלָה - אֵין לְזֵי
גוֹבֵהוּ אֲלֹא מִנְכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין¹⁷ שֶׁל שְׁמֻעוֹן. שֶׁתִּקְנָתָהּ
עוֹלָם הִיא¹⁸: שֶׁלֹּא יִגְבֶּה הַשִּׁבְּחָה, וְלֹא הַפְּרוֹת שֶׁאֲכָל
הַגִּזְלָן¹⁹, וְלֹא מְזוֹן הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת²⁰, מִנְכָּסִים
מְשַׁעֲבָדִין; שֶׁאֵלּוּ דְּבָרִים שֶׁאֵין לָהֶן קֶצֶף²¹. וּמִקְלֵי
כְּתֻבָּה²², שֶׁלֹּא תִטְרֹף אִשָּׁה מִן הַשִּׁבְּחָה כְּתֻבָּתָהּ. וְלָמָּה
יִטְרֹף בַּעַל חוֹב חֲצִי הַשִּׁבְּחָה בְּלִבָּד הַבָּא מִחֶמֶת
הוֹצָאָה עֲצָמָה²³? לְפִי שֶׁהַשִּׁבְּחָה פָּא לְאַחֵר שְׁלוֹה
מִרְאוּבֵן וְלְאַחֵר שֶׁמְכָר לְלוֹי, וְנִמְצָא רְאוּבֵן²⁴ וְלוֹי²⁵

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

כאן, שהשדה שוה עכשיו שלוש מאות, אחר ניכוי ההוצאה שהשקיע יהודה. (34) שם, היינו שבתחילה מחלקים שלשתם 75 בשוה, ונוטל כל אחד 25 ונסתלק שמעון שגבה כבר כל חובו, וחוזרים לוי ויהודה ומחלקים ביניהם את 75 הנותרים, ונוטל זה 37 וחצי, וזה 37 וחצי. (35) ממאה וחמישים של הקרן אינו נוטל כלום, אלא גובה כל הקרן מן המוכר, ומשתתף רק בשתי חלקות האחרונות, היינו מחלוקה ראשונה נוטל 25, ומהשניה נוטל 37 וחצי - ביחד 62 וחצי; ולוי קיבל נוסף על כך עוד 75 מחלוקה ראשונה, ויצא לו סכום של 137 וחצי כמו שמסכם רבינו בסמוך.

- ב. פל הפירות³⁶ שְאָכַל הַלֹּקֶחַ - אֵינָן נִטְרָפִין מִמֶּנּוּ.
אָכַל הַפְּרוֹת הַמְּחֻבְּרִין לְקֶרֶע³⁷, אָף עַל פִּי שְאִינָן
צְרִיכִין לְקֶרֶע, פְּעֻנְכִּים שֶהֻגְעוּ לְהַפְצֵר - הֲרִי פַעַל
חֹב גֹּבֶה מִהֵן כִּמּוֹ שְׂגוּבָה מִן הַשִּׁבְחָה.

(36) בבא-מציעא יד: אמר שמואל, בעל-חוב גובה את השבח. ולמדו מדבריו: שבח אין (כן), פירי לא. ומבאר ה"ר"ף בהלכותיו שם, שהכוונה לפירות שאכל הלוקח או שנתלוש, אבל המחוברים לקרקע - גובה. (37) נראה, שרבינו למד זה מלשונו של ה"ר"ף, שכתב שם: "אבל פירי דאיתנהו האידנא מיחברי בארעא, גבי להו בעל-חוב (פירות שהם עכשיו מחוברים בקרקע - בעל-חוב גובה אותם)", ואינו מחלק בין צריכים לקרקע ובין אינם צריכים. נרבה המבוכה בדין פירות שאינם צריכים לקרקע. בהלכות טוען ונטען פ"ה ה"ד פסק רבינו, שאם אינם צריכים לקרקע דינם כמטלטלין, וכן פסק גם בהל' מכירה פ"א ה"ז לענין קנין ולענין אונאה. במגיד-משנה כאן ובהלכות מכירה פ"א ה"ז, ובלחם-משנה פ"ב מהל' שכירות ה"ד נדחק ליישב את הסתירות הללו. אולם רבינו עצמו בפירושו לשבועות מב: מבאר שיטתו, וביאורו מסלק את כל הסתירות והקושיות. במשנה שם חולקים רבי מאיר וחכמים בדין שומר שקיבל פירות מחוברים לשמירה, ומודה במקצת התביעה. רבי מאיר אומר: דינם כמטלטלין ומחויב שבועה, וחכמים אומרים שהם כקרקע ואין נשבעים על הקרקעות. ובגמרא שם מג. פירשו שמחלוקתם בענבים העומדים ליבצר. וכתב שם רבינו: "מחלוקת חכמים ורבי מאיר היא בענבים העומדים להיבצר (שאינם צריכים לקרקע - המפרש) והלכה כחכמים, אבל כשימסרום לו בתורת שמירה ולענין מקח וממכר ודיני ההונאה (גירסת הש"ך חו"מ סי' צה ס"ק ט) והודייה במקצת כשהיה עיקר התביעה שלא בתורת שמירה, העיקר המכוון אליו שהם כמטלטלין, שכל העומד ליבצר כבצור דמי, ושומר זה הלשון". וביאר הש"ך שם שהמלה "אבל" מתפרשת כאן כמו: במה דברים אמורים (אבל זה נאמר רק), ואומר רבינו, שלא אמרו שהם כקרקע אלא כשנמסרו הפירות בתורת שמירה, אבל בענינים אחרים שמנה שם, וביניהם גם הודאה במקצת במלוה - דינם כבצורות (כנראה כוונתו שגם חכמים מודים בזה). והש"ך ממשיך ומבאר, שדבריו הם לפי שיטת רבו רבי יהוסף הלוי, הובאה ב'טור' שם שמנמק את ההבדל בין שמירה ובין דין אונאה ושבועה וכיוצא בהן, ואומר: "כאן גבי שומר לאו כבצורות דמיין, כיון דלשמירה הן כשהן מחוברין לקרקע וכו' דהא לאו למיתלשניהו מסרינהו ניהליה (שהרי לא כדי

בוה, ומבאר שהמדובר כשקנה שמעון אותם הקרקעות אחר שלוח מראובן, וחל עליהם השעבוד לפי שיטת רבינו (למעלה פ"ח ה"א) שהנכסים שקנה הלווה אחר ההלוואה אינם משועבדים לאותה ההלוואה, אם לא התנו בפירוש "דאקני". יתקיים איפוא הדין האמור כאן - כשלא התנו בהלוואה, והתנו במכירת הקרקע ללוי, או כשקנה הקרקעות אחר ההלוואה, ולפני שמכר אותה השדה ללוי ולא נשתעבדו לראובן ונשתעבדו ללוי. (17) משנה, גיטין מח: (18) חכמים תיקנו זאת מפני "תיקון העולם" (מונה מקובל בפי חכמי התלמוד להגדיר בו תקנות שמגמתן למנוע עוול בולט לאחד מבעלי הדינים כתוצאה מהחוק המקובל, שיגרום לשיבוש יחסי משא ומתן וכדומה). (19) במשנה: "אין מוציאים לאכילת פירות וכו' מנכסים משועבדים", ומפרש שם רבינו, כיון שגזל שדה מליאה פירות, ואכל פירות שהוציאה - גובה הנגזל דמי הפירות מנכסים בני חורין בלבד, וכן כתב כאן. ורש"י שם מפרש, כגון שגזל שדה ומכרה, והלוקח זרעה והוציאה פירות, ובאה הנגזל וטרפה עם הפירות אחר שהחזיר ללוקח הוצאותיו, וחזר הלוקח ותובע מהגזלן את דמי השדה, וגם מותר דמי הפירות - מגבים לו דמי השדה גם מנכסים משועבדים של הגזלן, אבל דמי הפירות רק מבני חורין. (20) אלמנה ובנותיה מקבלות מזונות מנכסי המוריש. פרטי דיני המזונות - נתבארו במקומם בפרק טז מהלכות אישות. (21) הסכום אינו קצוב, ולא תיקנו שעבוד נכסים לתביעות שרמתן אינה ידועה וקצובה, שהרי הלוקח אינו יודע עד כמה עליו להזהר. נימוק זה אמרו רבי חנינא שם נ: ועולא נתן שם טעם אחר: "מפני שאין כתובין" פירוש, לא נכתבו בשטר מכר ולא בכתובת אשה, ובמסקנא (שם נא). אמרו שהנימוק שנוי במחלוקת בין תנא-קמא ורבי יוסי. וקיבל רבינו נימוקו של רבי יוסי, שהלכה כמותו בכל מקום אפילו נגד רבים (ראה עירובין מו:). (22) חכמים הקילו בכמה דברים את ההתחייבויות הנובעות מתנאי הכתובה, וזו אחת מהן (בכורות נב:). (23) תמיהה זו כוחה יפה לשתי השיטות שנאמרו למעלה, בדין ניכוי ההוצאה מן השבח. (24) שהלוה כסף לשמעון. (25) שקנה משמעון השדה באחריות. (26) צ"ל: כנכסים. (27) יש לדון את השבת כנכס חדש של שמעון שבא לו אחר שלוח משניהם. (28) למעלה בפ"כ ה"א. (29) מזה שאמרנו, שהלוקח דינו כבעל-חוב של המוכר, והשבח נידון כאילו הוא נכס של הלווה-המוכר שהגיע לידו אחר המכירה - יוצא. (30) רבינו לשיטתו (למעלה פ"ח ה"א) שהנכסים הבאים ללווה אחר ההלוואה לא נשתעבדו, אם לא הותנה בפירוש. (31) שוויה של השדה לפני שהשביחה, היינו 150. (32) בהתאם לשיטת רבינו שנתבארה למעלה (פ"כ ה"ד) בדין חלוקה (ראה שם). (33) הלוקח שנעשה בעל-חוב של ראובן, אחר ששמעון ולוי טרפו השדה שקנה מראובן. מלשונו של רבינו כאן יש ללמוד, שלא קיבל דעתם של חכמים גדולים, שמנכים את כל ההוצאה מן השבח ונותנים ללוקח, ואת מותר השבח מחלקים ביניהם, שהרי לפי שיטה זו אין חולקים את כל השלש מאות, וזה כדעת הש"ך שהבאנו למעלה (הערה יב). ולגירסת המגיד-משנה שם, שרבינו קיבל דעתם - מוכרחים אנו לקבל פירושו הדחוק

שיעורי רמב"ם ג' פרכים ליום - יום שישי כ"ה סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

46) רבינו מדמה יתומים למקבל מתנה, מפני שאין להם על מי לחזור ולגבות מה שנטל, וגם לא קיבלו תנאי שכזה. ובהגהות מיימוניות כאן אות ה כתב, שרבינו למד זה מגמרא ב"מ קי. שאלו שם: יתומים אומרים: אנו השבחנו, ובעל-חוב אומר: אביכם השביח, על מי להביא ראיה? יוצא מזה, שאין גובים משבח שהשביחו יתומים. וה'תוספות' ב"מ שם ד"ה בעל חוב, ובכורות נב. ד"ה והאמר, כתבו שבעל-חוב גובה השבח מן היתומים, מפני שהם "כרעי דאבוהון" (ירך אביהם) וחובותיו של האב עוברים אליהם, ודחו את הראיה שהבאנו בשם הגהות מיימוניות. [במגיד-משנה כתב, שדעת הרי"ף כרבינו, ולא גילה מקומו. ראה לחם-משנה כאן, וש"ך חו"מ סי' קטו ס"ק לא].

ה. **פַּעַל חוֹב שְׁטָרָה בְּחוֹבוֹ מִיַּד הַלּוֹקֵחַ מֶה שְׁרָאוֹי**
לוֹ מִן הַקֶּרֶן וְחֲצִי הַשְּׂבִיחַ - רוֹאִין הַנֶּשְׁאָר מִן
הַקֶּרֶקֶע: אִם יֵשׁ בּוֹ תַעֲלָה⁴⁷ לַלּוֹקֵחַ⁴⁸, כְּגוֹן שֶׁנֶּשְׁאָר
לוֹ בַּשְּׂדֵה בֵּית תַּשְׁעָה קֶבֶץ⁴⁹, וּבְגִנָּה בֵּית חֲצִי קֶבֶץ⁵⁰
- יִשְׁתַּתְּפוּ בָּהּ שְׁנֵיהֶם⁵¹; וְאִם לֹא נֶשְׂאָר לוֹ דָּבָר
שְׂאֵלוֹ יִחַלֵּק יִהְיֶה שֵׁם פְּלוֹ עֲלֵיו⁵² - נוֹתֵן לוֹ פַּעַל
חוֹב אֶת דְּמִיו⁵³.

47) תועלת. 48) חלק השדה שנשאר ביד הלוקח, ראוי לעיבוד להוציא פירות. 49) אפשר לזרוע בה תשעה קבים תבואה, שהם סאה וחצי. [הקב הוא ארבעה לוגים, והלוג שש ביצים בינוניות]. 50) חלקת קרקע קטנה כזו, מספיקה לגינה. 51) כלומר, ויחלקו את השדה, ואין האחד מהם יכול לכופר את השני למכור לו את חלקו או לקנות ממנו. 52) משנה בבבא-בבא-בבא יא: "זה הכלל, כל שאילו יחלק ושמנו עליו - חולקין". פירוש, אם שנים שותפים בדבר אחד, וכשיחלקו את הדבר לשני חלקים, יקרא כל חלק כשם הדבר השלם - אז יכול כל שותף לדרוש חלוקה ממש. ומלמדנו רבינו, שקרקע קטן מבית תשעה קבים - אינו נקרא שדה. וגינה פחותה מבית חצי קב - אינה נקראת גינה. ולמד זה ממשנה הנ"ל. 53) מקור דין זה ברי"ף ב"מ טו: ושם נאמר: שקיל ליה לדמיה מבעל-חוב (לוקח דמיו מבעל-חוב). משמע שרצונו של הלוקח קובע, רצה לוקח קרקע, רצה לוקח כסף. וכן מבאר ב'טור' חו"מ סי' קטו. אולם רבינו שינה הלשון, וכתב: "נותן לו בעל-חוב את דמיו", ומשמע לכאורה שכופה את הלוקח לקבל מעות. וב'שולחן ערוך' שם ס"ב מביא דברי רבינו כלשונו כאן, והרמ"א מוסיף "אם ירצה הלוקח". ונראה שאינו חולק אלא מבאר, ומתקבל על הדעת שגם דברי רבינו יתבארו כך.

ו. **הֵיְתָה הַשְּׂדֵה⁵⁴ אֲפֹתִיקִי⁵⁵ - פַּעַל חוֹב נוֹטֵל אֶת**
פְּלֶה⁵⁶, וְרוֹאִין חֲצִי הַשְּׂבִיחַ הַנֶּשְׁאָר לַלּוֹקֵחַ⁵⁷: אִם
הָיָה חֲצִי הַשְּׂבִיחַ יָתֵר עַל הַהוֹצָאָה - נוֹטֵל הַהוֹצָאָה⁵⁸
מִפַּעַל חוֹב⁵⁹, שֶׁהָיָה אוֹמֵר לוֹ פַּעַל חוֹב: שְׂדֵי הִיא
שְׁהַשְּׂבִיחָה⁶⁰, וְהַנֶּשְׁאָר לֹא⁶¹ מִן הַשְּׂבִיחַ⁶² נוֹטֵל מִן
הַמוֹכֵר; וְאִם הָיָה חֲצִי הַשְּׂבִיחַ פָּחוֹת מִן הַהוֹצָאָה -
אֵין לוֹ מִן הַטּוֹרֶף אֶלָּא דְּמִי חֲצִי הַשְּׂבִיחַ⁶³, וְחוֹזֵר
וְגוֹבֶה מִן הַמוֹכֵר חֲצִי הַשְּׂבִיחַ שֶׁנֶּשְׁטָרָה בְּלֶבֶד⁶⁴.

54) ב"מ טו. 55) כגון שאמר לוה למלוה: לא יהא לך

לתשלם מסרם לידו, אלא לשמרם כמו שהם). ומחדש הש"ך (שם בס' קטו ס"ק יח), שבעל-חוב הבא לטרוף את השדה עם הפירות - יש לרונו כשומר, שהרי אינו בא לתלוש את הפירות אלא ליטלם כמו שהם, ויכול לומר ללוקח: אין זה ענינך מה אעשה עם הפירות אחר שיגיעו לידי, עכשיו אינני תולש אותם. ובהתאם לשיטה זו פסק רבינו כאן, שאפילו אינם צריכים לקרקע - דינם כקרקע. ובמכירה וכן באונאה, פסק שדינם כמטלטלין. על פירושו הנפלא הזה של הש"ך עלינו להוסיף עוד, שבהל' טוען ונטען שם התכוון רבינו להודאה במקצת במלוה ולוה, ולא בשומר. והרמב"ם חולק על רבינו, ודעתו שאם אינם צריכים כלל לקרקע - הרי הם כמטלטלין, ולא אמרו "לאו כבצורות דמיין" אלא כשהקרקע תוסיף להשביחם קצת. וכן מפרש הרמב"ם גם דעת רש"י. ורבינו זרחיה הלוי והרשב"א מרחיקים לכת וסוברים, שאפילו הצריכים לקרקע אין בעל-חוב גובה אותם בחובו אלא נוטלם ומשלם דמיהם ללוקח (מגיד-משנה).

ג. **מִתְּנָה³⁸ שֶׁשְּׂבִיחָהּ מִחֲמַת הוֹצָאָה - אֵין פַּעַל חוֹב**
גּוֹבֶה מִשְּׂבִיחָהּ כְּלוּם, אֶלָּא רוֹאִין כְּמָה הֵיְתָה שְׂוָה
בַּשְּׂעֵת מִתְּנָה וְגוֹבֶה. וְאִם שְּׂבִיחָהּ מֵאֲלִיָּה - פַּעַל חוֹב
גּוֹבֶה אֶת פְּלֶה³⁹. וְאִם קָבַל הַנוֹתֵן אַחֲרֵיכֵן הַמִּתְּנָה -
הָרִי פַּעַל חוֹב גּוֹבֶה מִמֶּנָּה אֶת הַשְּׂבִיחַ כְּדֶרֶךְ שְׂגוּבִין
מִן הַלְקוּחוֹת⁴⁰. וְלָמָּה יִטְרֹף פַּעַל חוֹב חֲצִי הַשְּׂבִיחַ
מִן הַלּוֹקֵחַ⁴¹ וְלֹא יִטְרֹף מִמֶּנָּה מִתְּנָה כְּלוּם? מִפְּנֵי⁴²
שֶׁהַמוֹכֵר פּוֹתֵב לַלּוֹקֵחַ בַּשְּׂטֵר מִכִּירָה: שְׂאֵנִי מִחֻיב
לָךְ בְּקֶרֶן וּבְעֶמֶל שֶׁתַּעֲמַל וּבַשְּׂבִיחַ שֶׁתַּשְׂבִּיחַ, וְעֲלִי
אַחֲרֵיכֵן הַכֹּל; וְרָצָה הַלּוֹקֵחַ וּקָבַל דָּבָר זֶה⁴³, שֶׁהָרִי
הַלּוֹקֵחַ יֵרֵד עַל תְּנָאֵי זֶה, שְׂאֵם יִלְקַח מִמֶּנָּה הַשְּׂבִיחַ
יִחְזֹר עַל הַמוֹכֵר. וְאֶפְלוּ לֹא כֶּתֵב⁴⁴ - כְּבָר נֹדַע שֶׁזֶה
דִּין הַמוֹכֵר עִם הַלּוֹקֵחַ⁴⁵. אֲבָל הַמִּתְּנָה, שְׂאֵין שֵׁם
תְּנָאֵי זֶה - אֵינוֹ גּוֹבֶה מִשְּׂבִיחַ שֶׁהַשְּׂבִיחָה בְּהוֹצָאָתָו
כְּלוּם.

38) ב"מ טו. 39) בגמרא שם, אמר רבא סתם שאין בעל-חוב גובה את השבח ממתנה, וכתב הרי"ף שם: "ומסתבר דהאי שבחא דלא גבי ממתנה - שבחא דאתי מחמת הוצאה הוא, אבל שבחא דאתי ממילא טריף (מתקבל על הדעת שהשבח שאינו גובה ממתנה - שבח הבא מחמת הוצאה הוא, אבל שבח הבא מאלי - טורף)". ורבינו קיבל סברתו. והראב"ד בהשגותיו כאן מסכים לדבריו. 40) שנתבאר למעלה בהלכה א, שגובה חצי השבח אחר ניכוי ההוצאה. 41) כששבחה מחמת הוצאה. 42) נימוק זה נתבאר בגמרא, שם. 43) שבעל-חוב יקח גם השבח. 44) את התנאי הזה בשטר. 45) וכל דבר שבממון שנתקבל כמנהג קבוע - מחייב את שני הצדדים, אפילו כשלא התנו כן בפירוש. למעלה בהלכה א ביאר רבינו, למה אינו גובה את כל השבח.

ד. **וְכֵן יְתוּמִים⁴⁶ שֶׁהַשְּׂבִיחוֹ הַנֶּכְסִים - אֵין פַּעַל חוֹב**
גּוֹבֶה מִן הַשְּׂבִיחַ כְּלוּם. אֲבָל אִם שְּׂבִיחוֹ נֶכְסִים
מֵאֲלִיָּהּ - גּוֹבֶה אֶת הַשְּׂבִיחַ כְּלוֹ.

אפותיקי, בניגוד לשיטת הרי"ף ורב האי גאון, שגם במקרה זה נוטלים הפחות שבשניהם מפני שהוא טוען: שדה שלי השבחתם. ולשיטתם, יפה כוחו של המלוה בהשביחו יתומים מהשבית הלוח עצמו. ומובן, שאז יטענו יתומים: אבינו השבית, ואין לך יותר מערך החוב, והוא יטעון: אתם השבחתם (ראה 'בית יוסף' חו"מ סי' קטו שהשיג על המגיד-משנה).

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ט

פרק שנים ועשרים

(1) מבאר סדר גביית החוב ודיני אדרכתא ודיני טירפא ודיני שומא.

- א. סדר גביית החוב כף הוא: כשיביא המלוה שטרו
- לבית דין ויתקנם² - אומרים ללוה: שלם. ואין
- יורדין לנכסיו³ תחלה עד שיתבענו⁴. ואם טעה הדין
- והוריד המלוה לנכסיו לזה קדם שיתבענו - מסלקין
- אותו⁵. אמר הלוה: הריני משלם, קבעו לי זמן כדי
- שאלוה מאחר או אמשכך⁶ או אמכר ואביא המעות
- קובעין לו זמן שלשים יום, ואין מחיבין אותו
- לתן משכון⁷; שאלו היו שם מטלטלים - מיד היו
- בית דין גובין מהם⁸. ואם רצה המלוה להחרים על
- מי שיש לו מעות או מטלטלין ומפליג אותו
- בדברים - הרי זה מחרים¹⁰. ואין מחיבין הלוה
- להביא ערב עד שיתן. שלמו השלשים ולא הביא -
- בית דין כותבין אדרכתא¹¹. וכן אם אמר בתחלה
- כשתבעו: איני משלם - כותבין אדרכתא על נכסיו
- מיד¹², ואין קובעין לו זמן. וכן אם אין שם אלא
- מלוה על פה¹³ או שהודה¹⁴ - כותבין אדרכתא על
- נכסיו בגי חורין¹⁵ שיש לו.

~ נקודות משיחות קודש ~

"סדר גביית החוב כך הוא.

"אין יורדין לנכסיו תחילה עד שיתבענו, ואם טעה הדין... מסלקין אותו"

ידועה דרשת חז"ל על הפסוק "מגיד דבריו ליעקב חוקיו ומשפטיו לישראל" מה שהוא עושה הוא אומר לישראל לעשות. ומפורש בגמרא בבא-בבא "מאי דכתיב במלוה ה' חונן דל, אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו כביכול, "עבד לזה לאיש מלוה". ובשו"ע אדמו"ר הזקן כתב שזה עיקר באמונה "בשגם אנו מאמינים בני מאמינים שהצדקה אינה אלא הלוואה לקב"ה כדכתיב מלוה ה' חונן דל, וגמולו ישלם לו בכפליים בעולם הזה.

וסדר גביית החוב כך הוא שצריך שיתבענו תחילה, שלאחרי כל הכוונות שבגלות צריכים ישראל לתבוע את ביטול הגלות בפשטות, ובלשון הכתוב "עד מתי אלקים יחרף צר" אשר חרפו עקבות משיחך".

פרעון אלא משדה זו (ראה למעלה פי"ח ה"ג). (56) עם השבח, שהרי היא כקנויה לו. והמדובר כשהשדה לפני שהשביחה אינה שוה יותר מהחוב. (57) המגיע ללוקח, כפי שנתבאר למעלה בתחילת ה"א. (58) על כל ההוצאה. משמע שבעל-חוב נוטל חצי השבח הראשון בלי ניכוי חלק ההוצאה, ובזה יפה כוח אפותיקי מכוח שעבוד רגיל. (59) ולא את חצי השבח. (60) ודין כיוור לתוך שדה חבירו והשביחה - שמחזיר לו ההוצאה בלבד. (61) ללוקח. (62) מכל השבח, אחר ניכוי ההוצאה שנטל מבעל-חוב. (63) מאותו נימוק. (64) כלומר, החצי שלא החזיר לו בעל-חוב. ובכן קיבל כל השבח. [תמיהות רבות מצאו ראשונים ואחרונים בהלכה זו, ובראשם הראב"ד בהשגותיו, ולא עלה בידם ליישבה. ומעניין שהראב"ד נמנע כאן להשתמש בסגנון השגה חריף, אלא משער שטעות סופר כאן. ונראה שבהסתמך על השערתו - השמיט מן ב'שולחן ערוך' את ההלכה הזו].

- ז. בעל חוב⁶⁵ שפא לטרף מן היתומין, יתומים
- אומרים: אנו השפחנו⁶⁶, ובעל חוב אומר: שפא
- אביכם השפית⁶⁷ - על היתומים להביא ראיה⁶⁸.
- הביאו ראיה שהם השפיתו - שמין להן את השבח
- ואת ההוצאה, ונוטלין הפחות ששפיתו⁶⁹, ומעלה
- אותן בדמים⁷⁰. במה דברים אמורים⁷¹? בשעשה
- שדה זו אפותיקי; אבל אם לא עשה אפותיקי, אם
- רצו היתומין לסלק בעל חוב בדמים - מסלקין
- אותו, ואם רצו - נוטלין מן הקרקע שעור שבח
- שלהן⁷².

(65) ב"מ קי: (66) השקענו הוצאות והשביחה. (67) בגמרא שם אמרו: "אומר אביכם השפית", וכן כתב גם הרי"ף שם. כנראה מסברת עצמו אמר רבינו שאפילו בטוען טענת "שפא" מחויבים היורשים להביא ראיה שהם השפיתו. (68) ואם לא הביאו ראיה, גובה המלוה את השבח. וטעמו של דבר אמרו שם בשם רבי יוחנן: שדה המשועבדת ועומדת לגוביינא, הרי היא לענין זה כאילו נכנסה כבר לרשות המלוה, ואין להוציאה מידו בלי הוכחה ברורה. לקמן יבואר, שזה נאמר בשדה אפותיקי, אבל כשלא עשה אפותיקי - הרי היא בחזקת היתומים, ולכן על בעל-חוב להביא ראיה. (69) כשההוצאה יתירה על השבח, מובן מאליו שאינם נוטלים יותר מהשבח, וכשהשבח יתר על ההוצאה - יכול בעל-חוב לטעון: השבחתם שדה שלי ואני נוטל את השבח, ומחזיר את ההוצאה שגרמה לשבח. (70) משלם ליתומים דמים, ואינם יכולים לדרוש חלק השדה כשיעור הכסף המגיע להם. (71) נמשך גם לדין הבאת ראיה (כן משמע מלשונו של המגיד-משנה). וכן דעת הרמב"ן והרשב"א, מפני ששעבוד גרידא אינו מוציא את השדה מחזקת היתומים. (72) כלומר, כל השבח, כמבואר למעלה בה"ד, שבעל-חוב אינו גובה כלום מהשבח שהשביחו יתומים בהוצאותיהם. [במגיד-משנה מבאר, שלדעת רבינו לא אמרו נוטלים הפחות שבשניהם אלא כשהחוב הוא כנגד השדה ושבחה, אבל כשאינו גדול מן הקרן אין בעל-חוב נוטל בשבח כלום, אפילו מן שדה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

המדובר כשאומר שיוכיח הזיוף, שאם לא כן הדבר פשוט, שאין כל ערך לצוותה שלו במקום עדי קיום. ולפיכך פירש רבינו את הטענה "מייתנא סהדי (אביא עדים)" כשפירש שמותם ומקומם. (18) לפי ראות עיני הדיינים. ובטור חושן משפט סימן צח כתב, שנותנים לו זמן שלוש יום. (19) יחזיר לו המלוה מעותיו. (20) אדם תקיף. (21) ונותנים לו זמן שלוש יום (רמ"א שם סעיף ד). וכל זה כשנראה לדיינים שאין ממש בדבריו, אבל כשנראה להם שיש בהם ממש - נותנים לו זמן תשעים יום (בית יוסף שם בשם בעל התרומות שער ג). [בבעל התרומות (ויניציאה תקסט) שער ג חלק ז אות ד כתוב, שבמלוה גבר אלים דוחים כתיבת אדרכתא עד שנים עשר חודש כפי מעשה של רבינא בבבא קמא שם. אמנם הסגנון לא ברור כל כך ואפשר שהכוונה לעניין הודעה ללווה (ראה לקמן הלכה ד והלכה ה)].

- ג. קבצו²² לו זמן להביא ראיה ולבטל השטר²³, והגיע הזמן ולא בא - ממתינין לו שני וחמישי ושני²⁴. לא בא - פותחין עליו פתיחא²⁵ ומשמתין²⁶ אותו, וממתינין לו והוא בנדידי תשעים יום²⁷; שלשים ראשונים - שפא טורח ללוות; אמצעים - שפא הוא טורח למכור²⁸; אחרונים - שפא הלוקה ממנו טורח להביא מעות. שלמו תשעים יום ולא בא - בית דין פותחין לו אדרכתא על נכסיו, ומתיירין לו נדידיו.

(22) בבא קמא שם. (23) המדובר כשיש ממש בדבריו ובעל החוב אינו אדם תקיף. (24) בתי דין יושבים ביום שני וחמישי בשבוע. ממתנים ללווה שלוש ישיבות שמה יבוא וישלם. (25) שם. רש"י מפרש: שטר שמתא (נידיו). ונראה שגם רבינו התכוון לכך (ראה פרק כ"ה מהלכות סנהדרין הלכה ה). (26) נידיו ושמתא היינו הך ודיניהם מבוארים בהלכות תלמוד תורה פרק ז. (27) גמרא שם. (28) כשלא מצא ללוות הוא מחפש קונה לקרקעותיו.

- ד. אין פותחין²⁹ אדרכתא עד ששולחין ומודיעין לו. והוא שיהיה קרוב לבית דין מהלף שני ימים³⁰ או פחות; יתר על זה³¹ - אין צריכין להודיעו³². במה דברים אמורים? כשהיה פל התשעים יום נשטט³³ ואומר: עתה אביא ראיה ואבטל השטר; אבל אמר: איני בא לבית דין - מיד פותחין אדרכתא על נכסיו, בין על הקרקעות בין על המטלטלין³⁴. וכן אם היה השטר על הפקדון³⁵ - אין ממתינין לו תשעים יום, אלא פותחין אדרכתא על נכסיו מיד³⁶.

(29) שם. (30) בגמרא מפרש, כדי שהשליח יספיק ללכת ולהודיע ללווה, שבית דין החליט לכתוב אדרכתא ויוכל לבוא לישיבה הקרובה של בית הדין ויסדר טענותיו, אם יש לו מה לטעון או ישלם. (31) כשהלווה נמצא במקום רחוק יותר ממהלך שני ימים. (32) מכיוון שהמתין לו כבר תשעים יום ולא בא. [בגמרא שם אמרו, שרבינא עשה מעשה במלוה גבר אלים, שקשה להוציא מידו והאריך זמן

ואין צורך להאריך ולבאר גודל ההכרח, שהרי זה עניין הנוגע לכל אחד ואחד מישראל ונוגע גם לקב"ה בעצמו שהרי "שכינתא בגלותא" וגאולת השכינה תלויה בגאולתם של ישראל, שנאמר "ושב ה' אלקיך את שבותך" ופירש רש"י, שהיה לו לכתוב והשיב, אלא כיון שהשכינה שרויה עם ישראל בצרת גלותם וכשנגאלין הכתיב גאולה לעצמו". הדבר היחיד שמעכב עדיין את הגאולה הוא שכל בני ישראל יבקשו וידרשו ויתבעו מהקב"ה להביא את הגאולה האמיתית והשלימה.

(על פי יין מלכות' ספר משפטים סימן יב)

(2) בית דין יאשר חתימת העדים. (3) בית דין אינו יורד לנכסי הלווה - בין לקרקע ובין למטלטלין - כדי להגבות מהם פירעון החוב. (4) שהמלוה יבוא לבית הדין ויבקש הגבייה. (5) מרחיקים את המלוה מאותם הנכסים. בבבא בתרא קעד. מסופר מעשה שהיה וסילקו רב חנין. ונימקו שם: שנכסי הלווה דינם כערב ואין גובים מן הערב תחילה (לפני שתבע את הלווה עצמו). (6) מקור הדינים שבהלכה זו בתשובת הר"ף (מגיד משנה). (7) קרקע שלי. (8) מטלטלין. (9) לגביית קרקע נותנים זמן, שהרי הגבייה על ידי בית דין טעונה הכרזה ושומא וזה יימשך גם כן זמן מסוים, אבל מטלטלין שמים לו מיד. (10) חרם סתם מבלי להזכיר את שם הלווה. חרם זה הוא תקנת הגאונים ולא נזכר בגמרא. (11) בית דין כותבים יפוי כוח למלוה לתפוס שדותיו של הלווה. בעל התרומות שער ג מפרש ש"אדרכתא" הוא מלשון "דורך", שנותנים רשות למלוה להיות דורך ושליט על נכסי הלווה. ורש"י פירש: רשות לרדוף ולהשיג מלשון המקרא (שופטים כ. מג): הדריכוהו (בית יוסף חושן משפט סי', צח). והרמ"א שם סעיף ה אומר, שמדריכים את המלוה שיגבה חובו מנכסי הלווה. נוסח האדרכתא - לקמן הלכה ו. (12) בבא קמא קיב: (13) בעדים. (14) הלווה בנכונותה של התביעה. (15) שלא נמכרו ולא נשתעבדו לאחרים. נתבאר כבר שמלוה על פה אין גובים מנכסים משועבדים.

- ב. טען¹⁶ ואמר: שטר זה שנתקנם בפניכם מזיף הוא, אני אביא ראיה ואבטלנו, והעד במקום פלוני, והם פלוני ופלוני¹⁷: אם נראה לדיינין שיש ממש בדבריו - קובעין לו זמן¹⁸ להביא עדיו; ואם נראה להם שאינו בא אלא בפלילות דברים ובטענות של דפי - אומרים לו: שלם, ואחר כך אם יש לו ראיה יחזירו¹⁹. ואם היה המלוה אלם²⁰, ושפא אינו יכול להוציאו מידו - מניחין על ידי שלישי²¹.

(16) מימרא של רבא שם. (17) רבא אמר סתם: טען הלווה אביא עדים שהשטר מזויף ולא התנה שצריך להודיע שמות העדים ומקומם. נראה שרבינו למד זה מהפיסקא הראשונה של מאמר רבא: "מקיימין את השטר וכו' ואפילו עומד וצווח". פירוש, אפילו הנתבע טוען שהשטר מזויף אין שומעים לו. ורבא ממשיך ואומר, שאם טען תנו לי זמן שאברר בעדים שהשטר מזויף - נותנים לו, והרי גם ברישא

במחיר ששמו שלוש הבקאים - נותנים הדיינים למלוה את החלק ששמו ובזה נפרע כל החוב, ואם נמצאו קונים כפי השומא או למעלה מן השומא מוכרים להם את השדה ומשלמים למלוה את חובו, והיתר - כשהוסיפו על השומא - לבעל השדה (מגיד משנה). (48) בבא בתרא קסט. כדי שלא יפנה המלוה לבית דין אחר ויתבע החוב פעם שנייה. (49) שם. (50) מזמן הכתוב בשטר.

ז. ואחר שפוטבין אדרכתא זו, הולף המלוה ומחפש. אם מצא לו נכסים בני חורין - שמין לו מהן. מצא לו נכסים משעבדין מאחר זמן שטר - טורף מהן⁵¹. וקורעין שטר האדרכתא⁵², וכותבין לו שטר הטרפא.

(51) המונח "טורף" מגדיר גביית קרקע מייד הלוקח מן הלווה (ראה מגיד משנה). (52) שם. מאותו הנימוק שאמרנו בקריעת השטר.

ח. כיצד פוטבין? איש פלוני בן פלוני זכה בדין לטורף בחוב שפלוני חייב לו, שהוא כף וכו', משדה פלונית שלקח פלוני בכף וכו' מזמן פלוני. וכבר קרענו האדרכתא⁵³ שהיתה בידו, והרשינוהו לטורף מזה בכף וכו'.

(53) בספרים שבידינו (בבא בתרא קסט.) גירסא אחרת ולפיה טירפא קודמת לאדרכתא.

ט. ואחר שפוטבין הטרפא לטורף, מורידין שלשה בקיאים לאותה שדה, ושמן לו ממנה⁵⁴ פשעור חובו כפי מה שראוי לו מן הקרן וחצי השבח, כמו שפארנו⁵⁵. ומכריזין עליה שלשים יום⁵⁶, פדרף⁵⁷ שמכריזין על נכסי יתומים.

(54) כפי שנתבאר בהלכה ו בדין בני חורין. (55) למעלה פרק כ"א הלכה א. (56) בערכין כא: שנינו: "שום היתומים שלושים יום", פירוש, כשבית דין עומדים להגבות לבעל חוב נכסי יתומים צריך להכריז עליהם שלשים יום רצופים בבוקר ובערב, בשעה שבני אדם יוצאים למלאכתם ובשעה שהם חוזרים. וסובר רבינו שהוא הדין בנכסים משועבדים, אבל בנכסים בני חורין והלווה בחיים אין קצבה לזמן ההכרזה, והדיינים קובעים זמן כפי ראות עיניהם, כמבואר למעלה הלכה ו. ונבבית יוסף חושן משפט סימן קג כתב בשם בעל התרומות שער ג שגם בבני חורין מכריזים שלשים יום].

י. ואחר כך משביעין את הלוה שאין לו פלוס⁵⁷, פתקנת הגאונים, אם היה הלוה עמנו במדינה. ומשביעין את הטורף⁵⁸ בנקיטת הפץ⁵⁹ שלא נפרע חוב זה, ולא מחלו, ולא מכרו לאחר⁶⁰. ואחר כך מורידין אותו⁶¹ לנכסי הלוקח בשומא שלו⁶², וכותבין הורדה.

(57) שאם יש לו נכסים - בין קרקע ובין מטלטלין - אין גובים מלקוחות. (58) משנה כתובות פז. (59) של מצוה,

ההודעה עד שנים עשר חודש. ופליאה היא, שרבינו השמיט לגמרי דין גבר אלים לעניין הודעה]. (33) משתמט ודוחה מיום ליום ואינו מתנגד בגלוי לצו בית הדין. (34) ראה הלכה ה. (35) נתבע להחזיר דבר שהופקד אצלו. (36) הלוואה ניתנה להוצאה ואפשר שאין ללווה מעות לשלם, ולפיכך נותנים לו זמן לטרוח ולמצוא כסף בהלוואה או על ידי מכירת נכסים. אבל פיקדון, ניתן לשמירה ואסור לנפקד להשתמש בו, ועליו להחזירו מייד כשהמפקיד בא ותובע. ואם הוא טוען: איני זוכר היכן הנחתי פקדונך דינו כפושע וחייב לשלם מייד, כמבואר בהלכות שאלה ופיקדון פרק ד הלכה ז.

ה. זה שאמרנו, שאם לא בא בסוף התשעים כותבין אדרכתא - על הקרקעות; אבל על המטלטלין³⁷, אפלו אחר תשעים יום, כל זמן שהוא אומר: עתה אביא ראיה ואבטל השטר³⁸ - אין מורידין המלוה למטלטלין, שמא יאכל אותם, ויביא זה ראיה ויבטל השטר, ולא ימצא מה יטל. ואפלו היה למלוה קרקע³⁹, שמא תכסיה⁴⁰ או תשתדף⁴¹.

(37) בבא קמא שם. (38) ואינו מתחצף לסרב לפקודת בית הדין. (39) ויוכל לגבות ממנה. (40) תכחש ולא תוציא פירות. (41) תתייבש ברוח מדבר עז (מלשון המקרא - בראשית מא, ו - ו שדופות קדים). בהלכה הקודמת באומר איני בא לבית דין אמרנו שכותבים אדרכתא גם על מטלטלין ואין חוששים שמא יאכלם המלוה, משום שאין עושים תקנה לטובת סרבנים מתחצפים.

ו. כיצד פוטבין האדרכתא? אם לנכסים בני חורין הורידוהו - אומרים⁴²: איש פלוני נתחייב לפלוני בדין כף וכו', ולא נתן לו מעצמו, וכתבנו לו אדרכתא זו על שדה פלונית שלו. ואחר כך שמין לו שלשה⁴³ מאותה שדה כנגד חובו⁴⁴. ומכריזין עליה⁴⁵ כפי מה שיראו⁴⁶, עד שיפסקו המוספין. ומורידין אותו בחובו לחלק ששמו אותו⁴⁷. וקורעין שטר החוב⁴⁸, אם היה שם שטר. ואם לא היה לו נכסים בני חורין - כותבין האדרכתא כף: איש פלוני נתחייב לפלוני כף וכו' בשטר חוב שיש בידו, ולא נתן לו חובו, ולא מצאנו לו נכסים בני חורין, וכבר קרענו לשטר⁴⁹ שהיה לו עליו, ונתנו לפלוני רשות לזרש ולחקר ולהיות ידו נטויה על כל הנכסים שיימצאו לו, וכל קרקעות שמכר מזמן פלוני⁵⁰ והלאה יש לו להפרע לגבות חובו מן הכל.

(42) כותבים בשטר. (43) בני אדם בקיאים במחירי קרקע. (44) קובעים שטח הקרקע שערכו שווה לסכום החוב. (45) מכריזים ומפרסמים ששדה זו עומדת למכירה, אולי יבואו קונים ויוסיפו על השומא. (46) בהלכה ט יתבאר, שבנכסים משועבדים מכריזים שלשים יום, ומשמיענו רבינו כאן שבנכסים בני חורין אין זמן קצוב אלא הדיינים קובעים בכל מקרה ומקרה מתי פסקו הסיכויים שיבואו קונים חדשים ויוסיפו על המקח. (47) כלומר, אם לא באו קונים

שיעורי רמב"ג פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 וְלֹאֲכָלֶנָּה, וַיֵּשׁ לָהֶן רִשּׁוֹת לְתֶקֶן אֶכָּל לֹא לְעֹתָהּ,⁷⁶
22 כְּשִׁלְיָהּ.⁷⁷ וְכָל הַמּוֹרִים בְּזָה הוֹרִי.

(75) תשובת הרי"ף הובאה במגיד משנה כאן. ואין זה דומה לשום היתומים שאמרנו (למעלה פרק י"ב הלכה י"א) שבפחות משתות מכרם קיים, משום שיתומים חייבים לשלם חוב אביהם ואומרים להם, אם אינכם רוצים בשומא היה עליכם להשתדל ולפרוע במזומנים ולפיכך הדיינים עושים על דעת עצמם ואינם שלוחים של היתומים. וכן הדין גם כשגובים מהלווה עצמו, אבל על הלוקח אין להטיל טירחא לפריעת החוב ולכן רואים את הדיינים כשלוחים בלבד ולא כמטילים מרותם כמזומנים. (76) לקלקל. (77) כדין שליח שאינו פועל בתוקף כוח דיינות שנתבאר בהלכות מכירה פרק י"ג הלכה ט שאם טעה בכל שהוא מכרו בטל (על פי מגיד משנה וכסף משנה. וגם הסמ"ע סימן קג סעיף קטן ו קיבל פירושו. ובטורי זהב שם מפרש, שלא אמרו מכרם קיים אלא ביתומים בלבד, משום שהם בפיקוחו של בית דין ולכן יד הדיינים כיד היתומים עצמם, אבל בבעל חוב - בין כשהוא גובה מבני חורין בין ממשועבדים - הדיינים כשלוחים).

23 טו. בֵּית דִּין⁷⁸ שִׁשְׁמוֹ לְבַעַל חוֹב, בֵּין בְּנִכְסֵי לֹוֹה בֵּין
24 בְּמִשְׁעָבְדֵין שֶׁפִּיד הַלּוֹקָח, וְלֹאֲחֹר זְמַן הַשְׁיָגָה יָדוֹ
25 שֶׁל לֹוֹה אוֹ שֶׁל נִטְרָף אוֹ שֶׁל יוֹרְשִׁיָּהוּ, וְהִבְיֵאוֹ
26 לְבַעַל חוֹב אֶת מַעֲוָתוֹ - מְסַלְקִין אוֹתוֹ⁷⁹ מֵאֹתָהּ
27 קֶרְקַע⁸⁰; שֶׁהַשּׁוֹמֵא חוֹזֵרֶת לְבַעַל לְעוֹלָם, מִשּׁוּם
28 שְׁנֵאֲמַר: וְעִשִּׂיתָ הַיָּשָׁר וְהַטּוֹב.

(78) בבא מציעא לה. (79) שם: "היילכתא שומא הדרא (חוזרת) לעולם". בגמרא המדובר בגובה מן הלווה עצמו ורבינו למד ממעשה "תרי אפדני" בכתובות צא: שהוא הדין בטורף מלוקח. [הטור חושן משפט סימן קג כתב שהרא"ש חולק בטורף מלוקח ופסק שבלוקח לא שייך ועשית הישר והטוב, משום שידע שהשדה משועבדת ואף על פי כן קנאה ונכנס בשעבוד המלוה וסמך על זה, שאם יטרפו ממנו יחזיר לו המוכר את מעותיו - והרי קיבלן]. (80) קרקע דווקא, אבל שומת מטלטלין אינה חוזרת (נימוקי יוסף בבא מציעא שם בשם הר"ן והרמב"ן והרשב"א). [בכסף משנה בשם הר"ן מדייק מלשון "מסלקים", שבעל החוב אינו צריך לכתוב שטר מכר ללוקח כשהוא מחזיר לו את הקרקע. והרמב"ן חולק ומצריך שטר מכר].

29 יז. קֶרְקַע⁸¹ שִׁשְׁמוֹ אוֹתָהּ לְבַעַל חוֹב, וְאַחֵר כֶּף
30 שְׁמוֹהָ בֵּית דִּין לְבַעַל חוֹב שֶׁל זֶה הַמְּלוֹהָ⁸² - הֲרִי זֶה
31 חוֹזֵרֶת; לֹא יֵחָא כְּחוֹז גְּדוֹל מִפְּנֵי בַעַל חוֹב הָרֵאשׁוֹן.
32 מְכָרָהּ בַעַל חוֹב אוֹ נִתְּנָה בְּמִתְנָה, אוֹ שִׁשְׁמָהּ לְבַעַל
33 חוֹב מִדַּעֲתוֹ⁸³, אוֹ שְׁמָתָהּ וְהוֹרִישָׁהּ - אֵינָה חוֹזֵרֶת.⁸⁴
34 שְׁמוֹ קֶרְקַע⁸⁵ לְאִשָּׁה⁸⁶ וְנִשְׁאָתָה⁸⁷, אוֹ שִׁשְׁמוֹ מִמֶּנָּה⁸⁸
35 וְנִשְׁאָתָה - בַעַל בְּנִכְסֵי אִשְׁתּוֹ פְּלוֹקָה הוּא⁸⁹, וְלֹא
36 מִחֲזִירִין⁹⁰ וְלֹא מִחֲזִירִין לֹוֹי.

(81) בבא מציעא שם. (82) כגון, ראובן שלווה משמעון ושמעון לווה ומלי והגבון בית דין שדה ראובן לשמעון ואחר

כדין כל הנשבעים ונוטלים. (60) שבועה זו היא תקנת חכמי המשנה הקדמונים. (61) אם לא נמצאו קונים במחיר גבוה משומת הבקיאים, ואם ישנם כאלה אין כופים את המלוה לקבל חלק מהקרקע לפי המחיר הגבוה אלא מוכרים את הקרקע ומשלמים לו חובו, והיתר לבעל הקרקע. (62) כפי מה ששמו הבקיאים בשבילו.

1 יא. וְכִיצַד פּוֹתְבִין⁶³? אַחֵר שִׁשְׁמֵנוּ לְפָלוֹנִי בְּשׁוֹמֵא
2 שְׁהִיתָה בְּיָדוֹ⁶⁴, וְהִכְרַזְנוּ שְׁלֹשִׁים יוֹם כְּרֵאוֹי,
3 וְהַשְׁבַּעְנוּ אֶת זֶה הַטּוֹרֵף וְאֶת בַּעַל חוֹב, הוֹרְדֵנוּהוּ
4 לְשִׁדָּה פְּלוֹנִית לְהִיּוֹת מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ כְּדֶרֶךְ שְׁמִשְׁתַּמֵּשׁ
5 אָדָם בְּקִנְיָנוֹ.

(63) שטר ההורדה. (64) נראה שהכוונה לשטר שומא שנתנו לו הדיינים, אולם רבינו לא כתב כלל שכותבים שטר שומא, והמגיד משנה מסופק אם כותבים בכלל שטר שומא בפני עצמו, או כוללים עניין השומא בשטר ההורדה. בטור חושן משפט סימן קג מביא נוסח מפורט של שטר הורדה וממנו יוצא שלא כתבו שטר שומא לפני כן.

6 יב. וּמֵאִמְתֵּי⁶⁵ אוֹכֵל הַטּוֹרֵף פְּרוֹת שְׂדֵה זו?
7 מְשִׁיפְסְקוֹ יְמֵי הַהִכְרָזָה⁶⁶.

(65) בבא מציעא לה: (66) כרבא שם, משום שרבא הוא אחרון, והלכה כאחרונים (מגיד משנה. ומדבריו יוצא, שהלכה כבתראי אפילו בתלמיד נגד הרב. שהרי רבא חולק בזה על רבה רבו).

8 יג. כָּל אֲדָרְכָתָא⁶⁷ שְׁאִין כְּתוּב בָּהּ: קֶרְעֵנוּהוּ לְשִׁטְר
9 הַהֲלֹאָה - אֵינָה אֲדָרְכָתָא⁶⁸. וְכָל טְרַפָּא שְׁאִין כְּתוּב
10 בָּהּ: קֶרְעֵנוּהָ לְאֲדָרְכָתָא - אֵינָה טְרַפָּא. וְכָל שׁוֹמֵא⁶⁹
11 דְּלֹא כְּתוּב בָּהּ: קֶרְעֵנוּהָ לְטְרַפָּא - אֵינָה שׁוֹמֵא.

(67) בבא בתרא קסט. (68) שאם לא קרעו את השטר יוכל המלוה ללכת לבית דין אחר ולגבות פעם שנייה. (69) ראה למעלה הלכה י"א. מובן, שלדעת האומרים שאין כותבים שטר שומא בפני עצמו אלא כוללים את השומא בשטר ההורדה - הכוונה כאן לשטר הורדה.

12 יד. שְׁלִשָּׁה⁷⁰ שְׁיָרְדוּ לְשׁוֹם, אֶחָד אוֹמֵר בְּמִנָּה⁷¹
13 וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּמֵאֲתַיִם, אוֹ אֶחָד אוֹמֵר בְּמֵאֲתַיִם
14 וּשְׁנַיִם אוֹמְרִים בְּמִנָּה - בְּטַל יָחִיד מִמַּעוֹטוֹ⁷². אֶחָד
15 אוֹמֵר בְּמִנָּה, וְאֶחָד אוֹמֵר בְּשְׁמוֹנִים, וְאֶחָד אוֹמֵר
16 בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִים - נִדּוֹן בְּמֵאָה⁷³. אֶחָד אוֹמֵר בְּמֵאָה,
17 וְאֶחָד אוֹמֵר תְּשַׁעִים, וְאֶחָד אוֹמֵר מֵאָה וּשְׁלֹשִׁים -
18 נִדּוֹן בְּמֵאָה וְעֶשְׂרִי⁷⁴. וְעַל דֶּרֶךְ זֶה שְׁמִין בִּיגִיָּהוּ.

(70) בבא בתרא קז. (71) השדה שווה מאה דינרים. (72) מקבלים שומת השניים. (73) ההפרש שבין 80 ל- 120 הוא 40 ובכן מוסיפים 20 על השמונים וגורעים 20 מה- 120 ויוצא לך ממוצע של מאה. פסק כתנא קמא שם. (74) כפי החשבון בבבא הקודמת.

19 טו. בֵּית דִּין שִׁשְׁמוֹ לְטּוֹרֵף בְּנִכְסֵי לּוֹקָח, וְטַעוּ בְּכָל
20 שְׁהוּא - מְכָרְן בְּטַל⁷⁵; שְׁהֲרִי הֵן כְּשִׁלְיָה לְטּוֹרֵף

מוקדם מזמן ההלוואה, כגון לזה בתשרי וכתוב בו ניסן של אשתקד. (4) אין גובים בהם מן הלקוחות כלל, אפילו מיום ההלוואה. (5) פסק כר"ף ב"מ עב. וב'תוספות' שם ד"ה שטר, כתבו שהשטר פסול לגמרי - ודינו כמלוה על-פה, שהלוה יכול לטעון פרעתו. (6) בבבא-מציעא עב. שאלו למה אין גובים מלקוחות שקנו אחר זמן ההלוואה? ומבאר רבי יוחנן: "גזירה שמא יגבה מזמן ראשון". בגמרא שם משמע, שגזירה וקנס שני דברים הם, וגזירה זו נאמרה לפי דעת חכמים, שאין קונסים היתר מפני האיסור. ותמוה קצת, שרבינו משתמש כאן במושג קנס, שנאמר שם לפי דעת רבי מאיר. [רבינו בפירושו לשיעור שם מפרש "המוקדמים", כגון שלוח ראובן משמעון ממון, וכתב לו שטר ופרע את החוב וקיבל שובר והשאיר את השטר ביד שמעון, ואחר זמן לזה שנית משמעון, ואמר לו יהיה השטר הפרוע בידך לצורך החוב החדש. ולמה נכנס רבינו לפירוש מסובך כזה, ולא פירש כפשוטו? מבאר בלחם-משנה מפני שקשה היה לו, הלא העדים שחתמו על שטר שזמנו מוקדם הם פסולים לעדות, וכאילו אין כאן שטר כלל (כן הקשו הר"ש משנן שם, והרמב"ן והרשב"א, ראה מגיד-משנה), ולפיכך פירש באופן שהעדים אינם אשמים כלל. והר"ש שם מתירן שהמדובר כשהעדים נאנסו אונס נפשות להקדים הזמן. נאמרו עוד כמה ישובים, ואין כאן המקום להאריך].

ב. שְׁטְרֵי חוֹב¹ הַמֵּאֲחֲרִי² - פְּשָׁרֵי³; שְׁהָרִי טוֹרֶף⁴ פָּחוּזָה שֶׁל פֶּעַל הַשְּׁטָר, שְׁאִינוּ טוֹרֶף אֶלָּא מִזְמַן הַשְּׁטָר⁵. וְאֵף עַל פִּי שְׁלֹא כְּתָבוּ בּוֹ שֶׁהוּא מֵאֲחֶר - הָרִי זֶה פֶּשֶׁר.

(7) שם. (8) זמנו מאוחר מזמן ההלוואה. (9) בין שכתבו בשעת ההלוואה וכתבו זמן מאוחר, בין שכתבו השטר אחר ההלוואה (רשב"ם בבא-בתרא קעז:). (10) והמלוה הסכים לקיפוח זה, שהרי קיבל את השטר. [ב'טור' חו"מ סי' מג, כתב: במה דברים אמורים שמאחרים כשרים, כששעבד למלוה בשטר גם את הנכסים שיקנה מכאן ואילך, אבל אם לא כתב לו כן - פסול, שמא יקנה הלוה שדה אחר היום שלוח, ולפני הזמן הכתוב בשטר, ושדה זו לא נשתעבדה למלוה, וכשיצאי מלוה שטר-חוב זה שזמנו אחר יום קניית שדה זו - יגבה אותה שלא כדין, ולפיכך כשלא כתב בשטר "דאיקני" (הנכסים שאקנה) - השטר פסול, אלא-אם-כן מפורש בשטר שהוא מאוחר. ולמד דין זה ממה ששאלו (בבבא-בתרא קנז:): "ואי סלקא-דעתך דאיקני קנה ומכר לא משתעבד, מאוחרין אמאי כשרין (ואם עולה על דעתך שאפילו אם התנו שהשעבוד יחול גם על הנכסים שיקנה - לא חל עליהם השעבוד, למה מאוחרים כשרים)?" ומכאן שמאוחרים אינם כשרים אלא כששעבד הנכסים שיקנה. ובמגיד-משנה כאן כתב שכך היא גם דעת הר"י מיגש רבו של רבינו, ותמה על רבינו שפסק למעלה פ"ח ה"א, שאם לא התנה בפירוש, "דאיקני" אין בעל חוב טורף השדות שקנה אחר ההלוואה, ולמה סתם כאן וכתב "מאוחרים כשרים", ולא העיר שהמדובר כשכתב בשטר "דאיקני"? וב'קצות החושן' סי' מג ס"ק ד מיישב, שבגמרא שם שאלו אם נאמר שאפילו התנו "דאיקני" אין התנאי מועיל, אבל לפי ההלכה ש"דאיקני" מועיל, מסתבר ששטר מאוחר הוא

כך הגבו בית דין אותה שדה ללוי שהוא בעל חוב של שמעון. (83) הלוה עצמו מסר את השדה למלוה לפירעון החוב מרצונו הטוב, בלי כפייה מצד בית דין. (84) שם אמרו: מכרה, נתנה והוריש - לדברי הכל אינה חוזרת. ונימקו, משום שהם לקרקע עצמה ירדו ולא כמלוה שיורד לקרקע לשם קבלת מעותיו, ונחלקו רב אחא ורבינא בשמאה מדעתו אם זה נידון כמכר או כפירעון הלוואה. ופסק הר"ף שם שאינה חוזרת, לקולא לטובת המחזיק בקרקע, ורבינו קיבל דעתו. [דעת הרא"ש הובאה בטור שם, שהמדובר כשהוריש בחייו, אבל בירושה לאחר מיתה - חוזרת שהבן עומד במקום אביו ומוטלות עליו כל התחייבויותיו, וגם לא שייך כאן הנימוק, שירד לקרקע ולא למעות, שהרי הירושה באה לידו ממילא. ורבינו כתב בפירוש "מת והוריש"]. (85) שם. (86) פנוייה, שהלוותה מעותיה. (87) אחר שנכנסה הקרקע לרשותה ועברו נכסיה לרשות בעלה. [רש"י שם מפרש שהמדובר בנכסי מלוג (נכסים שלא שמאה לבעלה בנידונייה כנכסי צאן ברזל) שהם קנויים לו על פי התנאים המבוארים בהלכות אישות פרק ט"ז שיאכל פירותיהם והגוף יישאר רכושה, ומתה האשה, וירש גם גוף נכסיה. ונראה שגם רבינו סובר שהמדובר בנכסי מלוג ומתה האשה, שהרי נכסי צאן ברזל הם קנויים לו ממש בחיי האשה ואין אנו צריכים כלל להנימוק "בעל בנכסי אשתו כלוקח הוא", שהוא מתקנת אושא (ראה גמרא שם).] (88) לפירעון חוב שהיו לאחרים עליה. (89) שם אמרו, שהסנהדרין שנתכנסו באושא אחר שגלו מירושלים ומיבנה התקינו, שהבעל שירש נכסי מלוג של אשתו דינו כלוקח את הנכסים ממנה ואם מכרתם לאחרים לפני שמתה - הוא מוציא מידם כלוקח ראשון. (90) את הקרקע שגבתה כבעלת חוב. (91) אם בעל חוב גבה שדה שלה אין בעלה יכול לפדות השדה מייד בעל החוב. בדין אינו מחזיר אין אנו צריכים להנימוק שבעל כלוקח, שהרי לפי דעת רבינו אפילו הוא כיוורש גם כן אינו מחזיר, כמבואר בבבא הקודמת, ובא רק לנמק למה אין מחזירים לו אף על פי שמחזירים ליורש כמבואר בהלכה טז (וכן כתבו התוספות שם דיבור המתחיל לוקח. ראה בית יוסף שם ובבדק הבית שלו).

פֶּרֶק שְׁלֹשָׁה וְעֶשְׂרִים

(1) מבאר דין שְׁטְרֵי חוֹב הַמּוֹקְדָּמִים או מאוחרים, ודין שטרי מקח וממכר מאוחרים, ודין מי שבא ואמר אבד שטר חובי, ושאלו כותבים שני שטרות על שדה אחת, ודין אבד שטר המכר, ודין מי שאינו יודע לכתוב ולקרוא אם מותר לחתום על שטר, ודין מי שנמחק שטר חוב, ודין שטר חוב שנקרע, ודין מבקש להחליף שטר חוב של מאה וליתן לו שני שטרות בני חמישים או להיפך, ודין הוציא שטר חוב במאה ואמר קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמישים.

א. שְׁטְרֵי חוֹב² הַמּוֹקְדָּמִים³ - פְּסוּלֵי⁴; שְׁהָרִי טוֹרֶף⁵ בְּהֵן לְקוּחוֹת שְׁלֹא פָּדִין. וְלִפְיֶכָּךְ קָנְסוּ אוֹתוֹ חֲכָמִים, וְלֹא יִגְבֶּה בְּשֵׁטֶר מְקָדֶם אֶלָּא מִבְּנֵי חוּרִין⁶, גְּזֵרָה שְׁמָא יִטְרֹף בּוֹ מִזְמַן רֵאשׁוֹן שֶׁהִקְדִּימוֹ⁷.

(2) משנה שביעית פ"ח, ה. (3) הזמן הכתוב בהם הוא

שיעורי רמב"ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 פִּי שְׁאִינוּ זָמַן חֲתִימָתוֹ, וְאֵין צְרִיכִין לִזְמַר²⁸:
23 וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת יָדְנוּ עַד יוֹם פְּלוֹנִי²⁹; וְאִם לֹא יָדְעוּ
24 יוֹם שְׁקֵנֵנוּ בּוֹ - כּוֹתְבִין זְמַנּוֹ שֶׁל שְׁטֵר מְשַׁעַת כְּתִיבָה.
25 וְכֵן³⁰ מִי שְׁנִמְסָרָה לְהֵן הַעֲדוֹת בְּמִדִּינָה אַחַת, וְכָתְבוּ
26 הַעֲדִים בְּמִדִּינָה אַחֶרֶת - אֵין מְזַכְרִין בְּשְׁטֵר מְקוֹם
27 שְׁנִמְסָרָה בּוֹ הַעֲדוֹת, אֲלֹא מְקוֹם שְׁכָתְבוּ בּוֹ חֲתִימָת
28 יָדָן.

26 שם קעב. מסופר, שרבא בר רב שילא נתן הוראה כזו
לכותבי שטרות. 27 כגון שטרי מתנה. 28 לכתוב
בשטר. 29 ואין מקום לחשוש שמא יטרוף שלא כדין,
משום שהשעבוד חל מיום הקנין, כמבואר למעלה. בגמרא
שם אמרו: "שטרי אקנייתא". ומפרש רבינו חננאל: כל שטר
שיש בו קנין. ורבינו קיבל שיטתו, וכן גם דעת הרשב"א
(מגיד-משנה). וברשב"ם, שם מפרש שהמדובר בשטרי מכר
ומתנה ולא בשטרי הלואה, משום שאין לגבות
המשועבדים לפני זמן ההלוואה, ויש לחשוש שיגבה שלא
כדין. ורבינו לשיטתו, שטורף משעת הקנין. 30 הוראת
רב לסופר שלו (שם). וכתב הרשב"א (מובא במגיד-משנה
כאן, וב'טור' חו"מ סי' מג) שיש לנסח את השטר באופן
שהכתוב בו לא יהא נראה כשקר (בלשון התלמוד: מיחזי
כשיקרא). ובכן כשכותבים יום הקנין, מנסחים כך: קנינו
מפלוגי ביום פלוני, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני. וכשאנחנו
זוכרים יום הקנין וכותבים יום הכתיבה, מנסחים: קנינו
מפלוגי, וכתבנו וחתמנו ביום פלוני, ונתננו לפלוני. ובדומה
לזה מנסחים את המקום.

29 ז. שְׁטֵרִי מְקַח וּמִמְכָּר³¹ שְׁלֹא נִכְתְּבוּ בְּזִמְנָן, אֲפִלּוּ
30 הַמְּאַחֲרִין - פְּסוּלִין; שֶׁהָרִי אֲפָשָׁר לְטַרֵּף בְּהֵן שְׁלֹא
31 בְּדִין. בִּיצֵד? כְּגוֹן שֶׁחֲזַר הַמּוֹכֵר וְקָנָה הַשֹּׂדֶה מִיָּד
32 הַלּוֹקֵחַ קִדָּם שְׁנִינֵי זְמַן הַשְּׁטֵר הַמְּאַחֵר, וְיוֹצִיא
33 הַלֵּה³² הַשְּׁטֵר הַמְּאַחֵר וְיֹאמֶר: חֲזַרְתִּי וְלִקְחִיתִּי פַעַם
34 שְׁנִינִי מִמֶּךָ, וְנִמְצָא טוֹרֵף שְׁלֹא בְּדִין³³. וְלִמָּה³⁴ לֹא
35 נָחַשׁ בֶּן לְשֹׁטֵר חוֹב הַמְּאַחֵר, שְׁמָא יִפְרַעְנֵנוּ קִדָּם
36 שְׁנִינֵי זְמַנִּים³⁵ וְיִכְתֹּב שׁוֹכֵר³⁶, וְיִחְזַר וְיוֹצִיא הַשְּׁטֵר
37 הַמְּאַחֵר³⁷ וְיִטְרֹף בּוֹ שְׁלֹא בְּדִין? לְפִי שֶׁכָּל הַכּוֹתֵב
38 שְׁטֵר מְאַחֵר - תִּקְנָתוֹ שִׁיכְתֹּב הַשׁוֹכֵר סָתֵם³⁸, שֶׁכָּל
39 זְמַן שְׁנִינֵי הַשְּׁטֵר יִשְׁפֹּר אוֹתוֹ זֶה הַשׁוֹכֵר; וְאִם לֹא
40 עָשָׂה בֶּן וְכָתֵב הַשׁוֹכֵר בְּזִמְן הַפְּרָעוֹן³⁹ - הוּא הַפְּסִיד
41 עַל עֲצֻמוֹ⁴⁰.

31 מימרא של רב המנונא, שם קעא. 32 הלוקח.
33 רב המנונא עצמו מנמק כך: מסתבר, שחששו שמא
יטרוף מלוקח שקנה אותה שדה אחר הזמן שכתוב בשטר
המאוחר. [נתבאר כבר כמה פעמים, שהמונח "טורף"
משמעו - מוציא מיד הלוקחות]. אבל בשביל הפסדו של
המוכר לא היו פוסלים כל השטרות המאוחרים, שהרי היה
לו להזהר ולדרוש החזרת שטר המכר המאוחר.
34 שאלה זו וההסבר שלמטה - נאמרו בגמרא שם.
35 הזמן הכתוב בשטר. 36 יטעון שאבד השטר, ויכתוב
ללווה שטר פרעון. 37 שזמנו מאוחר לזמנו של השובר.

כאילו התנו שהנכסים שיקנה עד הזמן הכתוב בשטר -
ישתעבדו (ראה 'נתיבות' שם, וש"ך חו"מ קיב, א).

1 ג. שְׁטֵרִי¹¹ שְׁכָתְבוּהוּ בְּיוֹם¹², וְנִתְחַתֵּם בְּלִילָה הַסְּמוּךְ
2 לוֹ - פְּסוּל, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַדֵּם¹³. וְאִם הָיוּ עֲסוּקִים
3 בְּעִנְיָן¹⁴ עַד שֶׁנִּכְנַס הַלִּילָה וְחִתְמוּהוּ, אָף עַל פִּי
4 שְׁקֵנֵנוּ מִמֶּנּוּ בְּלִילָה¹⁵ - כְּשֵׁר¹⁶.

11 משנה, גיטין יז. 12) ונכתב בו הזמן הנכון של אותו
יום. 13) שהלילה הולך אחר היום הבא, ומפני שהחתימה
גומרת - הרי זמנו מוקדם יום אחד. 14) באותו ענין,
ומשום כך נתאחרה החתימה. 15) כשעשו קבלת קנין
ביום, אינו צריך לומר שהשטר כשר. ואפילו אין עסוקים
באותו ענין, שהרי הקנין מוציא את הקול שזה שעבד נכסיו,
והמלוה גובה כדין מאותה שעה. וכשעסוקים באותו ענין,
יצא הקול משעת כתיבה (רש"י שם). 16) כרבי אלעזר
ברבי צדוק, שם יח.

5 ד. שְׁטֵר¹⁷ שְׁזִמְנוּ כְּתוּב בְּשַׁבָּת אוֹ בַּעֲשָׂרָה בְּתִשְׁרִי¹⁸
6 - שְׁטֵר מְאַחֵר הוּא וְכִשְׁר. וְאֵין חוֹשְׁשִׁין שְׁמָא מְקַדֵּם
7 הוּא, וּבְאֶחָד בְּשַׁבָּת אוֹ בְּאֶחָד עֶשֶׂר בְּתִשְׁרִי נִכְתֵּב,
8 אֲלֹא מִמְּיַדִּין הַשְּׁטֵר עַל חֲזָקָתוֹ¹⁹; שֶׁהַדָּבָר יָדוּעַ
9 הוּא שְׁאִין כּוֹתְבִין בְּשַׁבָּת, וְלִפְיָכָּהּ אֲחִירוּהוּ.

17) ברייתא בבא-בטרא קעא. 18) ביום הכיפורים. וברור
הדבר, שלא נכתב ביום הכתוב בו, וזמנו מוקדם או מאוחר.
19) כל שטר שעדים חתומים עליו הוא בחזקת כשרות,
והבא לפסול אותו צריך להביא ראיה.

10 ה. כּוֹתְבִין²⁰ שְׁטֵר לְלוֹה אָף עַל פִּי שְׁאִין הַמְּלוֹה
11 עִמּוֹ²¹, וְאֵין כּוֹתְבִים לְמְלוֹה עַד שִׁיחִיָּה לְלוֹה עִמּוֹ²².
12 בְּמָה דְּכָרִים אֲמֹרִים²³ בְּשְׁטֵר שִׁישׁ בּוֹ קִנְיָן²⁴,
13 שֶׁהָרִי מְשַׁעַת שְׁקֵנֵנוּ מִיָּדוֹ נִשְׁתַּעֲבָדוּ נְכָסָיו; אֲבָל
14 שְׁטֵר שְׁאִין בּוֹ קִנְיָן - אֵין כּוֹתְבִין אֲפִלּוּ לְלוֹה עַד
15 שִׁיחִיָּה מְלוֹה עִמּוֹ וְיִתֵּן הַשְּׁטֵר בְּיַד הַמְּלוֹה בְּפִינֵנוּ.
16 שְׁמָא יִכְתֹּב עֵתָה לְלוֹת מִמֶּנּוּ בְּנִסָּן, וְלֹא לְלוֹה מִמֶּנּוּ
17 עַד תִּשְׁרִי, וְנִמְצָא הַמְּלוֹה טוֹרֵף בְּשְׁטֵר זֶה מִנִּיסָן
18 שְׁלֹא בְּדִין²⁵, שְׁלֹא הִגִּיעַ לְיָדוֹ עַד תִּשְׁרִי.

20) משנה, שם קסז: 21) עושים קבלת קנין על שעבוד
נכסיו למלוה, וכותבים שטר ונותנים אותו ללווה,
וכשימסרהו למלוה ישתעבדו לו נכסיו מזמן הקנין.
22) אפילו אם הוא אומר לעדים: חתמו וישאר השטר
בידכם עד שיבוא הלווה ויאשר את הכתוב בשטר. והטעם,
שאין כותבים דבר שהוא שקר בשעת כתיבתו, וחוששים
שמא יש כאן איזה ערמה (מגיד-משנה). 23) שכותבים
ללווה שאין מלוה עמו. 24) כתוב בו שקנו מיד הלווה.
25) ששטר שאין בו קנין אינו משעבד נכסים אלא מזמן
שהגיע ליד המלוה. פסק כרב אסי בבא-מציעא יג.

19 ו. עֲדִים²⁶ שְׁקֵנֵנוּ מִיָּד הַלּוֹה אוֹ הַמּוֹכֵר וְכִיּוֹצֵא בְּהֵן²⁷,
20 וְנִתְאַחֲרָה כְּתִיבַת הַשְּׁטֵר זְמַן מְרָבָה: אִם יָדְעוּ יוֹם
21 שְׁקֵנֵנוּ מִמֶּנּוּ בּוֹ - כּוֹתְבִין בְּשְׁטֵר זְמַן הַקִּנְיָן וְאָף עַל

26 אֶלָּא לְהַעֲמִיד שְׂדֵה זוּ פִּיִּד פְּלוֹנִי הַלּוֹקָח, כְּדִי שְׂלֵא
27 יוֹצִיאָה מִיָּדוֹ הַמוֹכֵר⁵⁴ וְלֹא יוֹרְשִׁיו.

46 שם. (47) שהביא עדים שבית-דין נתנו רשות לאביו שמת לטרוף שדה זו שמכרה הלווה, ונתן שני שטרי מכר. (48) מן הלווה. (49) בית-דין קורעים אותו. (50) יחזיק שנית בשדה זו בהסכמתו החשאית של בן בעל החוב שטרפה. (51) בן בעל החוב. (52) על-ידי בית-דין אחר, שאינו יודע שטרפה כבר פעם אחת. (53) שלקחו אחריו מאותו המוכר - הלווה. (54) שיכחיש ויטעון: לא מכרתיה.

28 יֵא. בְּשֹׁטְרֵי הַחוֹבוֹת⁵⁵ אֵינוֹ בֶּן. אָף עַל פִּי שְׂעִדּוֹ
29 קִיָּמִין וְקָנוּ מִיָּדוֹ, וְחִזְרָ בְּשַׁעֲתוֹ וְאָמַר: שְׂטֵר
30 שֶׁכִּתְבָתְּם לִי, עֲתָה אָבִד אוֹ נִשְׁרָף - אֵין כּוֹתֵבִין לוֹ
31 שְׂטֵר שְׁנִי, שְׂמָא פָּרְעוּ אוֹ מִחְלוּ⁵⁶. וְאֶפְלוּ הִיָּה הַחוֹב
32 לְזִמְן⁵⁷. וְאֵינוֹ גּוֹבֶה בְּעֵדִים אֱלוֹ פְּלוֹם, אֶלָּא אִם
33 הַלּוֹה אוֹמֵר: לֹא הָיוּ דְּבָרִים מַעֲוֹלָם⁵⁸; שְׂדֵה הַחֲזֹק
34 כִּפְרָן⁵⁹ בְּעֵדוּתָן⁶⁰, כְּמוֹ שִׁיתְבָּאָר⁶¹.

55 ברייתא, שם קסח: (56) מחל החוב ללווה, ועכשיו רוצה לחזור בו. (57) אף-על-פי שכתוב בו זמן פרעון וטרם הגיע הזמן, אין אנו סומכים על החזקה "אין אדם פורע תוך זמנו", משום ששטר שנאבד נתערער תקפו. ועוד, יש לחשוש שמא יגבה בשטר החדש ואחר-כך יוציא את השטר הישן בבית-דין אחר ויגבה שנית (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (58) שלא לוה ולא כתב שטר. (59) נתברר שהוא שקרן. (60) של עדי השטר. (61) בפ"ו מהל' טוען ונטען, סוף ה"א. רבינו מתכוון ללמדנו, שאם טען אחר-כך: לויתי ופרעתי - אינו נאמן, מפני שהחזק כפרן.

35 יב. מִי⁶² שֶׁפָּלָה⁶³ שְׂטֵר חוֹבוֹ וְהָרִי הוּא הוֹלֵךְ
36 לְהַמְחֶק⁶⁴ - מַעֲמִיד עָלָיו עֲדִים⁶⁵, וְכֹא לְבֵית דִּין,
37 וְהֵם⁶⁶ עוֹשִׂין לוֹ קִיָּוִם⁶⁷. אֲבָל עַדִּי הַשְׂטֵר עֲצָמִין אֵין
38 כּוֹתֵבִין לוֹ שְׂטֵר אַחֵר, אָף עַל פִּי שְׁנִמְחָק בְּפָנֵיהֶם;
39 אֲבָל בָּאֵין לְבֵית דִּין, וּבֵית דִּין⁶⁸ עוֹשִׂין לוֹ קִיָּוִם.

62 משנה, שם קסח. (63) נתקלקל, שלט בו רקבון. (64) במשנה כתוב: "שנמחק", ומפרש רבינו "הולך להמחק", ולפי שעה אפשר עוד לקרוא את הכתוב בו. שאם נמחק ממש, כיצד יתפרש מה שאמרו במשנה: "מעמיד עליו עדים"? [רשב"ם שם מפרש שנמחק לגמרי, אלא שיש עדים היודעים מה היה כתוב בו]. (65) שיקראו את הכתוב בשטר. המדובר הוא, כשא-אפשר למלוה לבוא עכשיו לבית-דין, כדי לקבל קיום. (66) בית-הדין. (67) מאשרים בכתב את תוכן השטר הראשון. נוסח הקיום - בהלכה הבאה. וקיום זה עושים כשאין עדי השטר לפנינו. (68) ומעידים על הכתוב בשטר ועל חתימתם.

40 יג. פִּיצֵד מִקְיָמִין שְׂטֵר זֶה? כּוֹתֵבִין שְׂטֵר אַחֵר
41 וְאוֹמְרִים: אָנוּ בֵּית דִּין פְּלוֹנִי וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי, הוֹצִיא
42 פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי שְׂטֵר נִמְחָק לְפָנֵינוּ, וְזִמְנוּ בָּיוֹם
43 פְּלוֹנִי, וּפְלוֹנִי וּפְלוֹנִי עֲדִיו⁶⁹. וְאִם פְּתִיבָנוּ⁷⁰: וְהִזְקֵנוּ
44 לְעֵדוּתָן שֶׁל עֲדִים⁷¹ וְנִמְצָאת מְכֻנָּת⁷² - גּוֹבֶה בְּשֹׁטְרֵי

(38) בלי זמן. (39) כלומר, שרשום בו יום הפרעון הנכון. (40) ואין לפסול כל השטרות המאוחרים מפני רשלנותו של זה. לא נתבאר למה אין חוששים להפסדם של הלוקחות, שהמלוה יגבה מהם שלא כדין? ואולי חשש רחוק הוא, שהלווה יתרשל שלוש פעמים, א. יסכים לשטר מאוחר, ב. יפרע לפני זמן ההלוואה הכתוב בשטר; ג. יסכים לקבל שובר שיש בו זמן, ולא עשו חכמים תקנה לדבר שהוא רחוק מהמציאות. [הרמב"ן] (מובא במגיד-משנה כאן) שואל למה לא עשו תקנה דומה בשטרי מקח וממכר, היינו במקרה שיחזור המוכר ויקנה השדה מיד הלוקח לפני זמנו של שטר המכר הראשון, לא יכתבו זמן בשטר המכר השני? ותיירך, שאם לא יהיה זמן בשטר, יפסיד את הזכות לגבות ממשועבדים כשיטרפו בעל-חוב של הלוקח את השדה, ועוד שמא ימכור הלוקח או יתן את השדה שנית, ויוציא זה את שטרו שיש בו זמן ויטעון שקנה את השדה לפני שחזר המוכר הראשון וקנאה, ויזכה בדין.]

1 ח. מִי שֶׁמָּכַר⁴¹ שְׂדֵהוּ בְּאֵנס וּמָסַר מוֹדְעָא⁴², או
2 שֶׁקָּדַם וּמָכַר אוֹ נָתַן לְאַחֵר קָדָם שִׁימְכַר לְאֵנס - הָרִי
3 הַמַּעֲוֹת שֶׁל אֵנס אֶעֱלֶה הַמוֹכֵר כְּמִלּוֹה עַל פֶּה, וְאֵינוֹ
4 טוֹרֵף בְּשֹׁטְרֵי מָכַר שְׂבִידוֹ פְּלוֹם⁴³; מִפְּנֵי שְׂאִין דִּין
5 שְׂטֵר זֶה שִׁיכְתֵּב, וְלֹא נִכְתֵּב אֶלָּא מִפְּנֵי הָאֵנס. וְכֵן
6 כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה.

41 מימרא של רבא, בבא-מצינא עב: (42) הודיע לשני עדים לפני המכירה, שאינו מוכר מרצונו הטוב אלא נאנס למכור (דיני מודעה נתבארו בפ"י מהלכות מכירה, ראה שם). (43) אפילו לגבי בני חורין אין לו כח של שטר, ויכול המוכר לטעון: פרעתי.

7 ט. אֶפְשָׁר לְטוֹרֵף⁴⁴ שְׂטֵרָה פְּלֵא שְׂטֵר, אֶלָּא בְּעֵדוֹת
8 עַל פֶּה. פִּיצֵד? כְּגוֹן שִׁישׁ לוֹ עֵדוֹת שְׂזוּ גִזּוּלָה
9 מֵאֲבִיו - הָרִי יֵשׁ לוֹ לְהוֹצִיא⁴⁵ בְּעֵדִים אֱלוֹ, וְאֵין פֶּאֶן
10 שְׂטֵר. וְכֵן אִם הִעִידוּ לוֹ שְׁנִגְמַר הַדִּין לְאֲבִיו לְטוֹרֵף
11 מִנְכָּסֵי פְּלוֹנִי בְּכֶף וְכֶף מִזְמַן פְּלוֹנִי, וּמַת אֲבִיו וְעֵדִין
12 לֹא טוֹרֵף - הָרִי הֵבֵן טוֹרֵף בְּעֵדוֹת זֶה.

44) ב"ב קסט. (45) מיד הלוקח מן הגזולן.

13 י. לְפִיכָף⁴⁶ אֵין כּוֹתֵבִין שְׁנֵי שְׂטֵרִי מָכַר עַל שְׂדֵה
14 אַחַת, שְׂמָא יַעֲשֶׂה הַלּוֹקָח קְנוּנָא עִם בְּעַל חוֹב⁴⁷
15 וְיִטְרֵף שְׂלֵא פְּדִין. פִּיצֵד? יָבֹא זֶה וְיִטְרֵף שְׂדֵה זוּ
16 בְּעֵדוֹת שֶׁהִעִידוּ לוֹ מַחֲמַת אֲבִיו, וְיִחְזֹר הַלּוֹקָח
17 וְיִטְרֵף בְּשֹׁטְרֵי הַמָּכַר שְׂבִידוֹ מִן הַלְּקוֹחוֹת שֶׁלְקָחוּ
18 אַחֲרָיו⁴⁸, וְיִקְרַע⁴⁹ שְׂטֵר הַמָּכַר שְׂבִידוֹ, וְיִחְזֹר בְּקִנּוּנָא
19 וְיַעֲמִד⁵⁰ בְּשְׂדֵה שֶׁנִּטְרָפָה מִמֶּנּוּ, וְיָבֹא הוּא⁵¹ שְׂטֵרָפָה
20 בְּעֲצָמָה וְיִטְרֵף אוֹתָהּ פַּעַם אַחֶרֶת בְּעֵדוֹת עֲדִיו⁵²,
21 וְיוֹצִיא הָלָה שְׂטֵר הַמָּכַר הַשְּׁנִי וְיִטְרֵף בוֹ לְקוֹחוֹת
22 אַחֲרֵים⁵³ שְׂלֵא פְּדִין. אִם כֵּן, מִי שֶׁנֶּאֱבָד לוֹ שְׂטֵר
23 הַמָּכַר וְעֲדִיו קִיָּמִין, פִּיצֵד יַעֲשֶׂה? יִכְתֹּבוּ שְׂטֵר שְׁנִי,
24 וְיֹאמְרוּ בוֹ: שְׂטֵר זֶה אֵין גּוֹבֵין בוֹ לֹא מִנְכָּסִים
25 מִשְׁעֲבָדִים וְלֹא מִנְכָּסִים בְּנֵי חוֹרִין, וְלֹא כִּתְבָנוּהוּ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(86) מימרא של רבא, שם קעב. (87) לבית-דין. (88) שלא מדעת הלווה. (89) ואין להפסיד זכותו שלא בהסכמתו. (90) שטר שנפרע מקצתו - נקרא שטר פגום, ולמדנו למעלה (פי"ד ה"א): הפגום את שטרו וכו' לא יפרע אלא בשבועה. (91) רבא, שם. (92) אף-על-פי שהמלוה רשאי לתבוע בבית אחת פרעון שני השטרות, קל יהיה ללווה להשתמש ולומר אפרע לך היום שטר אחד והשני לאחר זמן, מה-שאינ-כן בשטר אחד. ואם יטעון אני פורע מחצה עכשיו ומחצה לאחר זמן - יטעון המלוה - בצדק - אינני רוצה שיהיה שטרי פגום ואתחייב שבועה.

יח. הוציא⁹³ שטר חוב במאה, ואמר: קרעוהו וכתבו לי שטר אחר בחמשים⁹⁴ - אין שומעין לו. שפא פרעו הפל, וכתב לו שובר על שטר של מאה; וכתבין לו ויציא קיים זה⁹⁵ על שטר חמשים, ויציא הלזה השובר - יאמר לו: זה שטר אחר הוא⁹⁶.

(93) מימרא של רב אשי, שם. (94) משום שנפרעתי חמשים. (95) של בית-דין על חמשים. (96) שוברך נוגע לשטר של מאה שפרעת, והשטר שאני מוציא עכשיו נוגע להלוואה אחרת של חמשים.

פרק ארבעה ועשרים

(1) מבאר שאין כותבים שטרות אלא מדעת שניהם ומי נותן השכר לסופר ויש שטרות שכותבים שלא מדעת שניהם, ודין מוחזק שמו בעיר שלוש יום ושאינ עדים חותמים על השטר אלא כשהם גדולים ויודעים לקרותו וקראוהו וראש בית דין חותם על קיום השטר אף על פי שלא קראו, ודין שניים שהיו בעיר אחת ושמותיהם ושמות אביהם שווים.

א. כבד בארנו², ששטר חוב שיש בו קנין - פותבין אותו ללוה אף על פי שאין המלוה עמו. וכן פותבין³ שטר למוכר⁴ אף על פי שאין הלוקח עמו. וכן פותבין שובר למלוה אף על פי שאין הלוה עמו, ושובר לאשה⁵ אף על פי שאין בעלה עמה, וגט לאיש אף על פי שאין אשתו עמו⁶. אבל אין פותבין שטרי ארוסין ונשואין⁷, ושטרי אריסות וקבלנות⁸, ושטר ברירת דינין⁹ או שטר טענות בעלי דינין¹⁰ וכל מעשה בית דין, אלא מדעת שניהם. וכל השטרות האלו¹¹ צריכין להזהר בתקונן¹² כשאר השטרות¹³.

(2) בפרק הקודם ה"ה. (3) משנה בבא-בבא קסז: (4) שטר מכירה. גבי מוכר, לא התנה רבינו שכתוב בו קנין כמו שהתנה בשטר-חוב, ומשמע שכותבים אפילו כשאין בו קנין. ומשיטתו זו יוצא, שרב אסי (בבבא-מציעא יג:) שפירש משנתנו בשטרי הקנאה (שיש בהם קנין) התכוון לשטרי-חוב בלבד. [וב'טור' חו"מ סי' רלח חולק, ופוסק שאין הבדל בין שטרי חוב לשטרי מכר, משום שגם בשטר מכר חוששים, שמה יכתוב שטר בתשרי וימסרנו ללוקח בניסן, ובכסלו ימכור את השדה לאחר, ויבוא זה ויטרוף ממנו את השדה כאילו הוא לוקח ראשון. וכשיש בו קנין

זה שפכתבו לו, ואין צריך קיום אחר; ואם לא פכתבו כן⁷³ - צריך להביא ראיה על העדים הראשונים⁷⁴ עד שתתקיים⁷⁵ עדותן.

(69) מובן מאליו, שכותבים גם שאר הפרטים: שם הלווה, סכום ההלוואה, זמן הפרעון וזמנו של הקיום. (70) ברייתא, שם קסח. (71) עדי השטר עצמם העידו בפנינו על תוכנו, ואישרו חתימתם. (72) לא מצאנו כל שינוי או פגם בעדותם. (73) כלומר, עדי השטר לא הופיעו בפני בית-דין אלא עדים אחרים שקראו את הכתוב בשטר. וחתימות העדים על השטר לא היו מקיימות בבית-הדין. (74) על חתימת עדי השטר. (75) תתקבל (על-פי מגיד-משנה).

יד. שטר חוב⁷⁶ שנתקנע⁷⁷ - כשר. נמחק או נטשטש, אם רשומו נכר⁷⁸ - כשר. נקרע קרע בית דין - הרי זה פסול⁷⁹. איזהו קרע בית דין? שתי וערב⁸⁰.

(76) שם. (77) שלא בכוונה. (78) ניכרות האותיות, ואפשר לקרוא. (79) הקרע מעיד עליו שאין לו כל תוקף. (80) לארכו ולרחבו. פסק כאבוי שם נגד דעת רב יהודה. [בירושלמי גיטין אמרו: איזה קרע בית-דין? בין כתב לעדים. מפני ששיטה זו מנוגדת לשיטת הגמרא הבבלי - לא הביאה רבינו, וגם הרי"ף שהביא שתי השיטות שבבבלי, השמיט שיטה זו].

טו. מי שפרע⁸¹ מקצת חובו: אם רצה⁸² - מחליף, וכותבין לו בית דין שטר אחר בשאר החוב מזמן ראשון, אבל לא עדי השטר⁸³; ואם רצה - יכתב שובר⁸⁴.

(81) שם קע: (82) המלוה. (83) כרב הונא אמר רב, שם. (84) שם קעא: נפסקה הלכה שכותבים שובר.

טז. הבא לפרע חובו, ואמר המלוה: אבד לי השטר - הרי זה יכתב לו שובר ויפרע כל חובו. ויש ללוה להחריס סתם על מי שפכש שטרו וטוען שאבד. ואם טען הלוה טענת ודאי ואמר: השטר אצלו, ועתה הניחו פכישו⁸⁵ - הורו רבותי, שישבע המלוה הסת שאבד השטר, ואחר כך יפרע חובו ויכתב שובר.

(85) ודורש שיחזיר לו את השטר, כדי שלא יצטרך לשמור את השובר.

יז. מי שהוציא⁸⁶ שטר חוב במנה, ואמר⁸⁷: עשו לי ממנו שנים בחמשים חמשים - אין עושין⁸⁸; ושזכות היא ללוה⁸⁹ להיות הפל בשטר אחד, שאם יפרענו מקצת - נמצא שטרו פגום⁹⁰. וכן⁹¹ אם הוציא שני שטרות בחמשים חמשים, ואמר: עשו לי אותן במאה - אין עושין לו, אלא עושין לו קיום לכל אחד ואחד; ושזכות היא ללוה להיות שנים, שלא יכף אותו בדין בפעם אחת לגבת הפל⁹².

שניהם. במשנתנו אמרו: "ובלבד שיהא מכיר" גבי גט ושובר. ונימקו בגמרא שם, למה צריכים להכיר שניהם, שמא יכתוב גט על שם אשה זרה שאינה אשתו, ויתנו לה ותגבה כתובתה, וכן בשובר חוששים שמא האשה כותבת את השובר על שם איש אחר שאינו בעלה, ותתן לו השובר ותפסיד אשתו כתובתה, ולפיכך צריך שיכירו את שמות שניהם. [במגיד-משנה מקשה: למה מצריך רבינו גבי שטר-חוב ומכר שיכירו שניהם? הרי אין כל חשש להפסיד למי שהוא, כשמכירים את הלווה ואת המוכר? ואין לומר שחוששים שמא יש שם עוד אדם ששמו כשמו וגם שמות אבותיהם שוים, שהרי שנינו (שם קעב.): שני יוסף בן שמעון הדריים בעיר אחת - אין מוציאים עליהם שטר-חוב (פירוש, אין גובים מהם בשטר-חוב הכתוב על שם זה), ומכל-שכן שאין מוציאים עליהם שטר מכר. ומתוך קושיא זו פסק להלכה שבמכירה והלוואה, כותבים גם כשאנים מכירים את הלוקח ואת המלוה].

ד. פל מ'י²¹ שֶׁהַחֲזֹק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם²² - אֵין חוֹשְׁשִׁין לוֹ שֶׁמָּא שֵׁם אַחֵר יֵשׁ לוֹ²³, וְהוּא שֶׁנֶּהוּ בְּדִי לְרִמּוֹת וְלַעֲשׂוֹת קְנוּנָא; שְׁאֵם אֵתָה אוֹמֵר בֶּן - אֵין לְדָבָר סוּף. לְפִיכָף, מִי שֶׁלֹּא הֲחֹזֵק שְׁמוֹ בְּעִיר שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכֹא וְאָמַר: כְּתוּב עָלַי שֶׁטֶר שְׁאֵנִי חֵיב לְפִלוֹנִי אוֹ לְזָה בֶּן וְכָךְ דִּינָרִין - אֵין פּוֹתְבִין לוֹ עַד שֶׁיָּבִיא רְאִיָּה שֶׁזֶה שְׁמוֹ אוֹ יִחְזַק²⁴.

(21) שם קסז: (22) אדם הבא מעיר אחרת והודיע ששמו כך וכך, וקראו לו בשם זה שלשים יום. (23) אין אדם מחליף שמו זמן רב, פן יודע הדבר ויתפרסם כרמאי (רש"י שם). (24) ימתין עד שיעברו שלשים יום.

ה. פל שְׁטֶר²⁵ שֶׁיֵּצֵא לְפָנֵינוּ וְיִטְעַן הַלֹּה וְיֹאמַר: אֵינִי חֵיב כָּלוּם, שְׁמָא רַמְאִי אַחֵר הָעֵלָה שְׁמוֹ בְּשָׂמִי וְהוֹדָה לָזֶה; אוֹ שְׁאָמַר: לֹא לָזֶה אֵנִי חֵיב כָּלוּם אֶלָּא לְאַחֵר, וְזֶה רַמְאִי הוּא וְהָעֵלָה שְׁמוֹ בְּשֵׁם בְּעַל חוּבִי - מֵאַחֵר שֶׁלֹּא הֲחֹזֵק שֵׁם שְׁנִים שֶׁשְׁמוֹתֵיהֶן שְׁוִין, אֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטֶר אֶלָּא אִם בֶּן מִפְּרִיִן אֵלּוּ הַנִּזְכָּרִים בּוֹ²⁶. וְכֵן חֲזָקָה שְׁאֵין חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטֶר אֶלָּא אִם בֶּן נוֹדֵעַ לָהֶם בּוֹדָאִי שְׁאֵלּוּ שֶׁהַעֲדִידוֹ עַל עֲצָמָן גְּדוּלִים²⁷ וּבְנֵי דַעַת. וְאֵין הָעֲדִידִים חוֹתְמִין עַל הַשְּׁטֶר אֶלָּא אִם בֶּן יוֹדְעִים לְקִרּוֹת וְלַחְתָּם²⁸.

(25) שם קלח: (26) שהרי אסור להם לחתום כשאנים מכירים אותם. שם קלח: אמרו: כל שאין כותבים אלא-אם-כן מכירים - אינו צריך ראייה אחרת. (27) שם קנה. "חזקה - אין העדים חותמין על השטר אלא-אם-כן נעשה גדול". (28) ראה ההלכה הבאה.

ו. עֲדִידִים שְׁאֵין יוֹדְעִין לַחְתָּם, וְקָרְעוּ לָהֶן²⁹ נִיר חֶלֶק וְחֲתָמוּ עַל הָרְשׁוּם - מִפֵּין אוֹתָן³⁰ מִכַּת מִרְדּוֹת³¹, וְהַשְּׁטֶר פְּסוּל³².

(29) רשמו את האותיות בסכין, והעדים מלאו את השריטות

באמת נקנתה השדה ללוקח הראשון וכדין יטרופ. וכדבריו כתב גם המחבר ב'שולחן ערוך' שם. ובמגיד-משנה כתב, שכן היא דעת רש"י והרמב"ם והרשב"א. ולא נתברר טעמו של רבינו שחילק בין הלוואה למכר. (5) שנפרעה כתובתה. בכל שטרות אלה, אין כל חשש לגרימת הפסד למי שהוא, מחוץ לזה שמבקש לכתוב, ואם הוא רוצה בכך אין נימוק להתנגד. (6) משום שאיש מגרש אשתו בעל-כרחו - אין כל צורך להסכמתה. (7) בגמרא ב"ב שם פירשו: "שטרי פסיקתא" פירוש, התחייבויות אבות החתן והכלה להעניק לבניהם כך וכך לנדוניא. (8) שטר שכותב בעל השדה שהוא מוסר שדהו לפלוני שיעבדה, ויקבל חלק מהיבול. כשקבע לו חלק מסוים מהיבול, כגון שליש או רביע, הרי זה אריס. ואם שכרו קבוע - כך וכך סאים לשטח מסוים, בין אם היבול יצליח ובין לא - הרי זה קבלן. (9) בעל-דין זה בורר לו דין וכן השני, וכותבים זאת בשטר. (10) בית-דין כותבים טענותיהם. במשנה, שם - כתוב: "שטרי בירוירין". ובגמרא נאמרו שני פירושים: א. ברירת דיינים; ב. שטר הטענות. וקבל רבינו שניהם. (11) שאין בהם חיוב לשום אדם, כגון שטרי ברירה ושטרי טענה והדומים להם. (12) שיהיו מנוסחים בדיוק קפדני. (13) שטרי הלוואה, מכר וכיוצא בהם.

ב. וּמִי נוֹתֵן¹⁴ שֶׁכֶּר הַסּוּפֵר? בְּשֶׁטֶרִי הַלֹּוָּה - הַלֹּוּה נוֹתֵן שֶׁכֶּר¹⁵. וּבְשֶׁטֶרִי מִקַּח וּמִמְכָּר - הַלֹּוֹקֵת¹⁶ נוֹתֵן שֶׁכֶּר. וְהָאִשָּׁה נוֹתֶנֶת שֶׁכֶּר הַגֵּט¹⁷. וְהַחֲתָן נוֹתֵן שֶׁכֶּר שֶׁטֶר הָאֶרֶסוּסִין אוֹ הַנְּשׂוּאִין. וְהַמִּקְבֵּל וְכֵן הָאֶרֶס אוֹ הַשֶּׁכֶּר נוֹתֵן שֶׁכֶּר הַשְּׁטֶר. אֲבָל שֶׁטֶר בְּרִירַת הַדִּינָרִין אוֹ טַעְנוֹת בְּעָלֵי דִינָין - שְׁנֵיהֶם נוֹתְנִין שֶׁכֶּר.

(14) דינים אלה מבוארים במשנה, שם. (15) הכלל הוא: המעוניין ביותר בדבר - הוא משלם שכר הסופר, ומוכן שהלווה מעוניין בהלוואה. (16) השמח כשהוא רוכש לו קרקע. (17) שם קסז: שנינו שהבעל נותן שכר הגט, ובגמרא שם נימקו: מפני שכתבה תורה: "וכתב . . . ונתן", אבל אין נוהגים כך אלא האשה נותנת, כדי להימנע מעיגון, כשלא ירצה הבעל לשלם. ב'בית יוסף' אבן-העזר סי' ק מסתמך על סדר הגט להרא"ש, ואומר - שגם אחר התקנה, על הבעל לשלם שכר כתיבת הגט, ורק כשהוא מסרב תיקנו חכמים שהאשה תשלם, והם מקנים לבעל את דמי התשלום, כדי לקיים "וכתב ונתן", ויש כוח ביד חכמים להפקיע כספה של האשה, משום שהפקר בית-דין - הפקר. וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"א.

ג. אֶחָד הַשְּׁטִירוֹת הַנִּכְתָּבִין לְאֶחָד שֶׁלֹּא בְּפָנֵי חֲבֵרוֹ וְאֶחָד הַשְּׁטִירוֹת שְׁאֵין פּוֹתְבִין אוֹתָן אֶלָּא מִדַּעַת שְׁנֵיהֶם וּשְׁנֵיהֶן עוֹמְדִין, בְּגוֹן שְׁטֶר שְׁכּוֹתְבִין לְמַלְוָה¹⁸ אוֹ לְלוֹקֵת¹⁹ - פֶּלֶן צָרִיכִין שִׁיהִיו הָעֲדִידִים מִפְּרִיִן הַשְּׁמוֹת שֶׁבְּשֶׁטֶר²⁰, שֶׁזֶה הוּא פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי וְזֶה פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי; שְׁמָא יָבוֹאוּ שְׁנֵים וְנַעֲשׂוּ קְנוּנָא, וְיִשְׁנּוּ שְׁמוֹתֵיהֶן בְּשְׁמוֹת אֲחֵרִים, וְיוֹדּוּ זֶה לְזֶה.

(18) כשלווה עמו. (19) כשהמוכר עמו. (20) שמות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ספר משפטים - הלכות מלוה ולוה קמא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

אם באו עדים אחרים ואמרו יודעים אנו שזה הוא הלווה - הרי זה כמלוה על-פה, שהרי השטר עצמו אינו מברר מי הלווה, והעדים האחרים אין להם כל קשר לשטר. (42) של לוה. (43) שלוייתו ממנו כסף. (44) אם לוה משניהם, ושניהם תובעים את החוב, וכל אחד טוען: לא אני כתבתי את השובר אלא חברי. (45) הלווה יכול לטעון לכל אחד - פרעתי. ואפילו אם יתנו הרשאה זה לזה לגבות את החוב ממה-נפשך, ויבוא המורשה ויטעון: שלם לידי לפרעון חובי או חובו של חברי - יכול הלווה לטעון: פרעתי שניהם, ומאחד לא לקחתי שובר או נאבד, ואף-על-פי שבדרך כלל אין הלווה נאמן לטעון כך במלוה בשטר. והטעם, שהשובר מערער תוקפם של שני השטרות (ראה מגיד-משנה בשם רשב"א). [במשנה: "נמצא לאחד בין שטרותיו שטרו של יוסף בן שמעון פרוע, שטרות שניהם פרועין". ופירשו רב ירמיה ורב הושעיא, שנמצא אצל המלוה כתב, ששטר החוב של יוסף בן שמעון הלווה - הוא פרוע. והקשו בגמרא שם, הרי גם בלי כתב זה - אין מוציאים שטר חוב עליהם? ופירש רב הושעיא, שהמדובר כשהיו משולשים בשטר (נכתבו בשטרות גם שמות הדור השלישי שאינם שוים) ולא היו משולשים בשובר (ראה סוף הלכה זו). ואביי פירש כשנמצא בין שטרותיו של הלווה מיוסף בן שמעון. ורבינו העתיק כאן לפי פירושו של אביי, שהרי הוסיף את המלה: "שעליו". מובן שלהלכה מסכים רבינו גם לדעת רב הושעיא]. (46) יכתבו שמות הדור השלישי. (47) כגון: קומה גבוהה או נמוכה, שחור, לבן וכדומה. (48) כהן, לוי, ישראל. (49) מרובעים, מחומשים - עד שיגיעו לדור שאין שמוותיהם שוים.

ט. הוציא עליו⁵⁰ שטר שכתוב בו: אני פלוני בן פלוני לוייתי ממך⁵¹ מנה, אף על פי שאין בו שם המלוה - כל מי שניצא שטר זה מתחת ידו גובה בו⁵², ואינו יכול לדחותו ולומר: של אחר הוא ונפל⁵³. וכן⁵⁴ שני יוסף בן שמעון הדריין בעיר אחת, שהוציא אחד מהן שטר חוב על אחד מבני העיר - אינו יכול לדחותו ולומר לו: לפלוני שהוא כשמן⁵⁵ אני חייב, וממנו נפל השטר; אלא הרי זה שניצא מתחת ידו גובה, ואין חוששין לנפילה.

(50) בבא זו אינה מדברת בשני יוסף בן שמעון. (51) ולא פורש שם המלוה. שם קעב. מסופר שבא שטר כזה לבית-דינו של רב הונא. (52) מחלוקת אמוראים, ופסק כרבא - שם קעג. (53) שם קעב: "לנפילה לא חיישינן". (54) שם הוכיחו מן המשנה, שמוציאים שטר-חוב על אחרים.

י. שנים⁵⁵ שהוציאו כל אחד משניהם שטר חוב על חברו⁵⁶ - אין האחרון יכול לומר לראשון: אלו הייתי חייב לך, היאך אתה לזה ממני?⁵⁷ אלא זה גובה חובו וזה גובה חובו. הנה זה במאה וזה במאה, ויש לזה עדית ולזה עדית, או לזה בינונית ולזה בינונית, לזה זפורית ולזה זפורית - אין נזקקין להן, אלא כל אחד ואחד עומד בשלו⁵⁸. הנה לזה⁵⁹

בדיו. (30) שם, מעשה שבא לפני רב כהנא, והלקה את העדים. (31) הלקאה בעון עבירה על דברי חכמים נקראת "מכת מרדות". סתם "מלקות" משמעותו הלקאה מן התורה. (32) מפני שלא נעשה כתיקון חכמים [במגיד-משנה מביא דעת הרשב"א שהשטר כשר, מפני שבגמרא שם אמרו כך: "ונגדיה (הלקה) רב כהנא", ולא הוסיפו: שפסלו את השטר. ועוד, מכיון שבגט אשה התירו לכתחילה לחתום כך, הרי ברור שהחתומה אינה פסולה. ומכאן, שבשאר שטרות על-כל-פנים בדיעבד כשרה]. בהלכה הקודמת, כתב רבינו שאין חותמים אלא-אם-כן יודעים לקרוא, וכאן כתב רק "לחתום" בלבד, נראה שהוא מחלק בין לכתחילה לבין דיעבד. לכתחילה אין חותמים כשאינם יודעים לקרוא ומקרים לפניהם. אבל מלקים רק כשאינם יודעים לחתום וקרעו להם - וחתמו. בגמרא שם אמרו, שרב כהנא - על חתימה הלקה.

ז. ראש בית דין³³ שהיה יודע ענין השטר, וקרא השטר לפניו הסופר שלו, הואיל והוא מאמין אותו³⁴ ואימתו עליו³⁵ - הרי זה חותם על השטר אף על פי שלא קראהו הוא בעצמו. ואין שאר העם רשאים לעשות כן³⁶, עד שיקרא העד³⁷ השטר מלה במלה.

(33) שם אמרו, שרב נחמן חתם על שטר שקרא לפניו הסופר שלו. (34) לראש בית-הדין אימון מלא בסופר שלו. (35) הסופר מפחד מפניו ולא יעזז לשנות. (36) שם: "ודוקא רב נחמן וספרי דייני, אבל רב נחמן וספרי אחרני, ספרי דיינא ואינש אחרניא - לא". (37) החותם על השטר.

ח. שנים³⁸ שהיו בעיר, שם כל אחד מהן יוסף בן שמעון - אינן יכולין להוציא שטר חוב זה על זה³⁹, ולא אחר יכול להוציא עליהן שטר חוב⁴⁰, אלא אם כן באו עדי השטר בעצמן⁴¹ ואמרו: זהו השטר שהעדנו עליו וזהו שהעדנו לו בהלואה. וכן אין מגרשין נשותיהן אלא זה בפני זה. וכן אם נמצא לאחד בין שטרותיו⁴² שובר ששטרו של יוסף בן שמעון⁴³ פרוע - שטרות שניהן שעליו⁴⁴ פרועין⁴⁵. וכיצד יעשו אלו ששמותיהן שוין ושמות אביהן שוין? ישלש⁴⁶. היו שמות אבות אבותיהן שוין - יכתבו סימניהן⁴⁷. היו דומין זה לזה בצורתן - יכתבו יחוסן⁴⁸. היו שניהם לויים, שניהם פהנים - יכתבו דורות⁴⁹.

(38) משנה, ב"ב קעב. (39) מפני שכותבים שטר ללווה שאין מלוה עמו (ראה ה"א), חוששים שמא בא זה ואמר כתבו לי שטר שאני רוצה ללוות מחברי כסף, ואחר-כך יוציא את השטר בבית-דין ויטעון הלויתי לחברי כסף (גמרא שם קעג). ומזה יוצא, ששטר שאין בו קנין, שאמרנו בה"א שאין כותבים כשאין מלוה עמו - מוציאים זה על זה (מגיד-משנה בשם רשב"א). (40) שכל אחד יטעון: לא אני, אלא חברי לוה. (41) ואז יש לו תוקף שטר, משום שהם רשאים גם עכשיו להוסיף שמות אבות אבותיהם, אבל

קמב שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון כ' סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

דוחה תירוצו, שהרי המדובר כשבאים ביחד לבית-דין (ראה גמרא שם) וברור שבי"ד לא יגבה מחילה מבעל הזיבורית, כדי להפסיד לשני, אלא יגבה מבעל הבינונית תחילה כמו שכתב הר"ן שם. והוא מתרץ את הסתירה, שבפרק יט המדובר כשהיתה ללווה גם עידית, וחל השעבוד על הבינונית, ואחר-כך מכר את העידית ולכן נשאר השעבוד על הבינונית, אע"פ שהיא עכשיו עידית שלו. וכן ביאר רבינו בבבא-קמא ח. את הברייתא, ובחיבורו קיצר והביא לשון הברייתא - כדרכו. וכן פסק ב"טור' חו"מ סי' קב, שאם היתה לו עידית ומכרה - גובה מבינונית, ואם לאו - גובה מזיבורית משום שבשלו שמין - וכן פסק ב'שולחן ערוך' שם ס"ד].

1 עֲדִית⁶⁰ וּבִינוּנִית, וְלִזָּה זִבּוּרִית⁶¹ - זֶה⁶² גּוֹבֶה מִן
2 הַבִּינוּנִית⁶³, וְזֶה⁶⁴ גּוֹבֶה מִן הַזִּבּוּרִית⁶⁵.

(55) מחלוקת אדמון וחכמים, במשנה כתובות קי. ופסק כחכמים. (56) והאחד זמנו מוקדם לזמנו של השני. (57) היה לך לגבות חובך. (58) אינו גובה ואין גובים ממנו, משום שהגביה לא תשנה כלום, ואין להטריח בית-דין חנם. (59) שם מחלוקת רב נחמן ורב ששת, ופסק כרב נחמן בהתאם לכלל שבידנו: הלכה כרב נחמן בדיני (ראה לקמן הערה סד). (60) שדה משובחת. (61) שדה גרועה. (62) בעל הזיבורית. (63) כדין כל בעל-חוב, כמבואר למעלה פי"ט ה"א. (64) בעל עידית ובינונית. (65) משום שהבינונית שגבה - היא עידית שבשדותיו, שהרי אין לו שדה יותר משובחת, ובעל-חוב אינו גובה מעידית. בגמרא שם אמרו, שמחלוקתם היא אם סוגי השדות נקבעים לפי שדותיו של הלווה (בשלו הם שמין) או לפי המקובל בעולם (בשל עולם הם שמין). רב נחמן סובר: בשלו הם שמין, ומשום כך כשיש ללווה בינונית לפי המקובל, ואין לו יותר מעולה - הרי דינה כעידית ואין גובים ממנה אלא מן הזיבורית, ואם כן ירויח בעל הזיבורית, ומשום כך בית-דין צריכים להגבותו את המגיע לו לפי הדין. ורב ששת סובר: בשל עולם שמין, ואם-כן הבינונית שיגבה ימשיכו להיות בינונית, ויגבה אותה בעל הבינונית חזרה, ולמה יטרח בית-דין שלא לצורך. [המגיד-משנה מקשה, שרבינו כאן סותר דברי עצמו בפ"ט ה"ד, שהרי כתב שם: "היו לו זיבורית ובינונית בלבד, ניזקין ובעל-חוב בבינונית". ותירץ שדעת רבינו: בשל עולם שמין, ואע"פ בנידון שלפנינו, ירויח בעל הזיבורית, כגון שביט-דין יגבה (יוד פתוחה) את הזיבורית לבעל העידית ובינונית, ויהיו לו מכל שלושת הסוגים, ויגבה השני את הבינונית. ומוסיף, שרבינו אינו גורס בגמרא שרב נחמן סבר בשלו הם שמין. ובכסף-משנה

3 יֹא. הוֹצִיא שְׁטֵר חוֹב עַל חֲבֵרוֹ, וְהִלָּה⁶⁶ מוֹצִיא שְׁטֵר
4 שְׁמֵכָר לֹו הַשְּׂדֵה⁶⁷: אִם הָיוּ בְּמָקוֹם שְׁנוֹתָן הַלּוֹקָח
5 הַמַּעוֹת וְאַחַר כֵּן פּוֹתֵב לֹו הַמּוֹכֵר אֶת הַשְּׁטֵר - הָרִי
6 שְׁטֵר חוֹבוֹ שֶׁל זֶה בְּטֵל; שֶׁהָרִי אוֹמֵר לֹו⁶⁸: אֱלוֹ
7 הָיִיתִי חַיִּב לָךְ - הִיָּה לָךְ לִפְרַע חוֹבְךָ⁶⁹. אֲבָל בְּמָקוֹם
8 שְׁפֻתְבִּין וְאַחַר כֵּן נִוְתְּנִין⁷⁰ - הָרִי שְׁטֵר הַחוֹב קָנָם;
9 שֶׁהָרִי זֶה אוֹמֵר: מִכְרָתִי לָךְ אֶת הַשְּׂדֵה בְּדִי שִׁיְהִיו
10 לָךְ נִכְסִים יְדוּעִים שְׁאֵגָבָה מִן חוֹב שְׁלִי.

(66) הלווה. (67) שהמלוה מכר לו שדה אחר זמן ההלוואה הכתוב בשטר. (68) הלוקח אומר למוכר. (69) לעכב את הכסף שבידך, ולא לכתוב לי שטר המכר. כחכמים שם נגד דעת אדמון, ולפי הביאור בגמרא שם. ומובן מאליו, שזה דוקא כשזמן פרעון הכתוב בחוב קדם לשטר המכר. שאם לא קדם, כיצד יכול המוכר לעכב דמי השדה לפני זמן הפרעון (מגיד-משנה). (70) ואי-אפשר למוכר לפרוע חובו מדמי השדה, שהרי כתב כבר שטר המכר.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - כ"ו סיון תשע"ט

15 בְּשָׂבִיעִי, וּבְיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר, וּבְיוֹם תְּשַׁעָּה עָשָׂר.
16 וְהִסְגֵּר בָּתִּים שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת אֵינוֹ מִפְּרָשׁ בַּתּוֹרָה.
17 וְכֵן רַב דִּינִי נִגְעֵי בָתִּים דְּבָרֵי קְבֻלָּה הֵן.

(2) נגעים פ"ג מ"ז.

18 ב. וְכָל הַדִּינִין הַמִּפְרָשִׁין בֵּהֶן בַּתּוֹרָה וּבְדָבָרֵי קְבֻלָּה
19 כִּף הֵם: כְּשִׁיבּוֹא הַכֹּהֵן וְיִרְאֶה הַנֶּגַע שׁוֹמֵעַ יִרְקַק
20 אוֹ אֲדָמָדִם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֵנוּ, יִסְגִּיר שְׁבַעַת יָמִים. וְאִפְלוּ
21 מִצָּאוּ כְּלוֹ³ בַּתְּחִלָּה יִרְקַק אוֹ אֲדָמָדִם - יִסְגִּיר⁴.
22 וּבְשָׂבִיעִי רֹאֶהוּ: אִם כָּהֵן הַנֶּגַע, וְאִין צָרִיף לֹאמֵר
23 אִם הֵלֶךְ - קוֹלָף מְקוֹם הַנֶּגַע בְּלִבָּד, וְהַפִּית טְהוֹר;
24 מִצָּאוּ שְׁעָמֵד בְּעֵינָיו וְלֹא פָּשָׁה - מִסְגִּיר שָׁבוּעַ שְׁנִי.
25 וְרֹאֶהוּ בְּיוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר: אִם כָּהֵן הַנֶּגַע אוֹ הֵלֶךְ

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט

הלכות טומאת צרעת

פרק חמשה עשר

(1) יבאר הסגר נגעי בתים ואיך חולץ האבנים שבהם הנגע כשחולץ, ודין בית ועלייה על גביו שנראה בו נגע, והבונה אבנים מסוגרות בבית טהור, כיצד מטהרים בית המנוגע אחר חליצה וטיחה.

11 א. נִגְעֵי בָתִּים יֵשׁ בֵּהֶן הִסְגֵּר שְׁלֹשָׁה שָׁבוּעוֹת², שֶׁהֵן
12 תְּשַׁעָּה עָשָׂר יוֹם; שְׁיוֹם שְׂבִיעִי עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן,
13 יוֹם שְׁלֹשָׁה עָשָׂר עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן. נִמְצְאָתָּ אִתָּה
14 לְמַד, שְׁאִם צָרִיף לְשִׁלְשָׁה שָׁבוּעוֹת - רֹאֶהוּ

"היה הכולל בינו לבין חברו שניהן חולצין בו".

מדבריו משמע שחולצין כל האבנים שבינו לבין חברו. גם כאלו שאינן אבני זווית. אבל לדעת רש"י (חולין קכ"ח, ב.) שמה ש"שניהם חולצין" הוא רק "באבן שבמקצוע" וכמו שפירש את דברי המשנה בנגעים (פי"ג, ב.) "אבן שבזווית כשהוא חולץ חולץ את כולו" "אבן המנוגעת שבזווית שנראה בבית זה ובבית זה, שכן דרך הזווית לתת שם אבנים גדולות המחזיקים את כל עובי הכותל ונראה משני הצדדים שאבן זו יש עליה חיוב לחלוץ את כולה" (גם הצד שלא נראה בו הנגע).

ויש לומר שהרמב"ם ורש"י נחלקו בפירוש מאמר חז"ל "אוי לרשע ואוי לשכנו", שלדעת הרמב"ם השכנות היא סימן על מהותם האמיתית של השכנים שבמהותם שייכים זה לזה. אבל לשיטת רש"י "אוי לרשע ואוי לשכנו" פירושו שיש לשכן השפעה פנימית על שכנו. ולכן צריך לחלוץ את כל האבן שבזווית הבית גם לצד החלק של השכן, אבל לא את האבנים של השכן בעצמו.

(עפ"י לקו"ש חלק ג עמוד 12)

(13 שם. 14) שכל המעשים האלה כתובים בלשון רבים: וחלצו, העפר אשר הקצו, ולקחו אבנים אחרות. (15) שהנגע בו. (16) בלשון יחיד.

ה. אבן שבזווית¹⁷, בזמן שהוא חולץ - חולץ את כלה, ובזמן¹⁸ שהוא נותן - נותן את שלו¹⁹ ומניח את של חברו²⁰. ויש בדבר ספק, אם תהיה זו של חברו כמו יד לאבן שלו²¹.

(17) וחלק ממנה בבית המנוגע, וחלקה השני נכנס לבית אחר. (18) שנאמר "וחלצו". (19) את הבית המנוגע. (20) שנאמר "ונתן" בלשון יחיד. (21) פירוש, אם חלק האבן שבבית חברו נידון כבית-יד לחלק שלו, ומביאה את הטומאה לבית חברו, שהרי אבן המנוגעת מטמאה באוהל. בעיא שלא נפשטה בחולין קכח, ב.

ו. בית²² שנתאה בו נגע והיתה עליה על גביו²³ - נותן את הקורות לעליה²⁴; נראה בעליה - נותן את הקורות לבית. לא היתה עליה על גביו - אבניו ועציו ועפרו פלץ נתצין עמו²⁵. ומציל את המלכנין²⁶ ואת סריגי החלונות²⁷.

(22) נגעים פי"ג מ"ג. (23) ובה אין נגע. (24) כלומר, הקורות נחשבו כאילו הן מן העליה והן טהורות, וכשהוא נותן את הבית מעמיד עמודים תחת התקרה לתמוך את העליה. (25) מכיוון שאין בנין אחר לצרפן אליו, הרי הן חלק מבנין המנוגע. (26) במשנה שם, מפרש רבינו שהם "ממעל לשטח הקורה". (27) שבכות שבחלונות, העשויות לשמירה על התינוקות שלא יפלו מן החלון.

ז. הלוקח אבנים²⁸ מבית מסגר²⁹ ובנאן בבית טהור: ⁴¹

לו - קולף מקום הנגע ומטהר את הבית בצפרים; ואם מצא הנגע שפשה בסוף שבוע שני או שעמד בעינו - חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה⁵ העפר אל מחוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שלישי. וביום תשעה עשר רואה: אם חזר בו נגע בשני גריסין - הרי זה פשוין אחרי הטוה, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיחזור בו הנגע קדם שיטהרו בצפרים - הרי זה ינתן; ואם נראה בו נגע אחר שטהרו בצפרים - יראה בתחלה. וכן אם פשה הנגע בסוף שבוע ראשון - חולץ את האבנים שבהן הנגע ומקצה העפר חוץ לעיר וטח את כל הבית ומסגירו שבוע שני. ורואה: אם מצא בו נגע בשני גריסין - הרי זה פשוין אחרי הטוה, ונותן את כל הבית; ואם לא חזר בו נגע - מטהרו בצפרים. וכל זמן שיראה בו נגע קדם טהרה בצפרין - ינתן; ואם נראה בו אחר שטהרו בצפרים - יראה בתחלה.

(3) כל הבית. (4) כמו בנגעי אדם ונגעי בגדים. (5) קולף. (6) פירוש, שופכו מחוץ לעיר. כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים במשנה שם פי"ג, א.

ג. כשהוא חולץ⁷ את האבנים שבהן הנגע - אינו חולץ פחות משתי אבנים⁸. ואינו נוטל אבנים מצד זה ומביאן לצד זה, שנאמר: ולקחו אבנים אחרות. ולא עפר מצד זה ומביא לצד זה, שנאמר: ועפר אחר יקח וטח את הבית. ואינו טח בסיד, אלא בעפר, שנאמר: ועפר אחר יקח וגומר. אינו מביא אבן אחת תחת שתיים¹⁰ שחלקן, ולא שתי אבנים תחת אבן אחת חלוצה¹¹, אלא מביא שתיים תחת שתיים. ויש לו להביא שתיים תחת שלש¹².

(7) שם פי"ב מ"ו. (8) שנאמר (ויקרא יד, מ): "וחלצו את האבנים" בלשון רבים. (9) גדולה. (10) קטנות. (11) אין לפרש שהמדובר כשחלץ רק אבן אחת, שהרי אמרנו בראש הלכה זו, שאינו חולץ פחות משתיים. ובעל-כרחינו לומר, שהכוונה, שאסור להביא שתי אבנים תחת אבן אחת שחלקן, ואפילו אם חלק כמה אבנים, ואע"פ שמותר להביא פחות ממספר החולצות. ראה תפארת ישראל שם, יכין אות נא, ו'תוספות יום טוב'. (12) אם הוציא שלוש, מותר להביא במקומן שתיים גדולות, שלא הקפידה אלא שיחלוץ יותר מאחת, ושיביא יותר מאחת (ראה בהערה הקודמת שאין להביא שתיים במקום חלוצה אחת, אפילו אם חלק יותר מאחת).

ד. היה הפתל¹³ בינו לבין חברו - שניהן חולצין ושניהן קוצים את העפר ושניהם מביאין אבנים אחרות¹⁴, אבל בעל הבית¹⁵ מביא לבדו את העפר; שנאמר: ועפר אחר יקח וטח¹⁶ - אין חברו מטפל עמו בטיחה. ³¹

בהם נאמר "צרעת ממארת". (7) שם פ' מצורע פ"ד ה"ד. נמצא, שהם חמורים יותר ממצורע. ראה למעלה פ"ג ה"ט' בד"ן בגדים מנוגעים.

- ב. בית מסגור⁸ אינו מטמא אלא מתוכו, שנאמר: 22
- והבא אל הבית כל ימי הסגור אתו יטמא עד הערב. 23
- אבל המחלט מטמא מתוכו ומאחוריו, שהנוגע בו 24
- מאחוריו - טמא. שנאמר: צרעת ממארת בבית טמא 25
- הוא. וכי טהור היה? ! אלא להוסיף לו טמאה על 26
- טמאתו, שיהיה כלו טמא⁹ ויטמא מאחוריו. וכן 27
- אבנים שיש בהן הנגע במסגור מטמאין מאחוריהן¹⁰. 28

(8) משנה, שם יג, ה. (9) דרשה זו נאמרה בתורת כהנים' שם פ"ד ה"ג. (10) תוספתא נגעים פ"ו ה"ד. והאבנים האחרות מתוכן בלבד, כאמור בראש ההלכה.

- ג. אחד המסגור והמחלט¹¹ מטמא בביאה¹². פיצד? 29
- בית שהיה מסגור¹³ על גבי בית מנוגע¹⁴, בין מחלט 30
- בין מסגור, או אילן שהוא מסגור עליו - העומד תחת 31
- האילן או הנכנס לבית החיצון טמא, שהרי הוא 32
- והבית הטמא תחת אהל אחד¹⁵. וכן אבן מנוגעת 33
- הנכנסת לאהל והנחה שם - נטמא כל אשר באהל. 34
- היתה מנחת תחת האילן והטהור עובר - נטמא. היה 35
- הטהור עומד תחת האילן ועבר אדם באבן מנוגעת 36
- לא טמאהו; ואם הניחה שם - טמאהו. שמושב 37
- המנוגע כמזהו, בין אדם בין פלים בין אבנים ועציו 38
- ועפרו¹⁶. 39

(11) דינם שווה בענינים האמורים למטה. (12) אם כל הבית נכנס לאוהל אחר. (13) מכסה למעלה. (14) כגון שהבית המנוגע היה בנוי בתוך בית טהור, שתקרתו מכסה גגו של בית המנוגע. (15) כדעת רבי אלעזר, במס' נגעים שם מ"ו. (16) שם מ"ז. ראה למעלה פ"י ה"ב בהערות.

- ד. המאהיל¹⁷ בידו על אבן מנוגעת או שהאיהיל¹⁸ 40
- עליו - טהור, עד שיגע¹⁸. 41

(17) תוספתא נגעים פ"ז ה"ג. (18) ומה שאמרנו בה"ג שאבן המנוגעת מטמאה באוהל, היינו כשדבר אחר מאהיל על האבן ועל האדם או הכלי (הגר"א בביאור ה'תוספתא' שם).

- ה. טהור¹⁹ שנכנס לבית מנוגע דרך אחוריו, אפלו 42
- נכנס כלו חוץ מחטמו - טהור; שנאמר: והבא אל 43
- הבית - דרך ביאה טמאה תורה²⁰. 44

(19) גמרא שבעות יז, ב. (20) וכנשכנס כולו דרך אחוריו נטמא, ולא מפני הכניסה לבית, אלא מפני שהוא נמצא בתוך הבית, כמו הכלים הנמצאים בבית מלפני שנטמא, שהם טמאים. שם.

- ו. טהור שהכניס ראשו ורבו לבית טמא - נטמא²¹. 45
- וכן טלית²² טהורה שהכניס ממנה שלש על שלש 46
- לבית טמא - נטמאת. וכן פלי חרס²³ שהכניס אורו 47

- 1 חזר הנגע למסגור³⁰ - חולץ את האבנים³¹ שבטהור; 1
- 2 נראה נגע על האבנים שבנה - המסגור ינתץ³², 2
- 3 והבית השני מסגורין אותו³³ בנגע זה, כדין כל בית 3
- 4 שנראה בו נגע בתחלה.

(28) שם מ"ה. (29) אחרי שחלצן (ראה למעלה ה"ב). (30) לבית שממנו לקח את האבנים, וצריך לנתצו. (31) את האבנים שלקח מאותו בית ובנאן בבית הטהור, שהרי הן חלק מהבית הטעון נתיצה. (32) מפני שחזר הנגע לאבנים השייכות לבית. (33) ואין חולצים אותן מיד, מפני שצריכים לראות את הנגע בשביל הבית השני (ראה למעלה פ"ב ה"ז בד"ן בגדים).

- ח. פיצד מטהרין³⁴ את הבית המנוגע? אחר החליצה 5
- והטיחה מביא מים חיים בכלי חרס ושתי צפרים 6
- ועץ ארז ואזוב ושני תולעת, כטהרת אדם שבארנו 7
- לכל דבר. אלא שבאדם מזה שבע פעמים לאחר ידו 8
- של מצרע, ובבית מזה שבע פעמים על המשקוף 9
- של בית מבחוץ. ושאר כל מעשיהן שוין. 10

(34) כל הדינים שבהלכה זו, מפורשים בתורה (ויקרא יד) ומבוארים במשנה (שם פ"ד).

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט

פרק נשעה עשר

(1) יבאר שבית המנוגע אב מאבות הטומאות, ואם אסור בהנאה, ודין בית מוסגר ואבניו אם מטמאים מאחוריהם, והמוסגר והמוחלט אם מטמא בביאה, אם צריך הכנסת רוב בבית המנוגע, וכמה ישהה ויטמאו בגדיו, מי שהיה עומד בבית המנוגע ופשט ידיו חוץ לבית או בהיפך, המציל מכוסה באוהל המת אם מציל מכוסה בבית המנוגע כו', שינוי האמור בבגדים ובבתים שקראוהו תורה צרעת שהיא אות ופלא בישראל.

- א. בית המנוגע - אב² מאבות הטמאות³, כל הנוגע 11
- בו נטמא. וכן אבנים שחולצין ממנו אחר הסגר או 12
- אבנים ועצים ועפר של בית כשנותצין אותו - קלן 13
- אבות טמאות, וכל פזית מהם מטמא אדם וכלים 14
- במגע ובמשא⁴ ובביאה. פיצד? אם נכנס פזית⁵ מהן 15
- לבית טהור - נטמא כל אשר בבית מאדם וכלים, 16
- שקלן מטמאין בביאה כאדם מצרע. וכלן אסורין 17
- בהנאה. ואם שרפן ועשה מהן סיד - הרי זה אסור 18
- בהנאה. שנאמר: צרעת ממארת - תן בו מארה⁶ ואל 19
- תהנה בו. וכלן משלחין אותן חוץ לעיר, אף על פי 20
- שאניה מקפת חומה⁷. 21

(2) נגעים פ"ג מ"ד. (3) ראה למעלה פ"ג ה"ג. (4) תוספתא נגעים פ"ו ה"ח. מטמאים במשא אפי' לא נגע בהם, כגון שהיו מונחים על עץ, שאינו מקבל טומאה והגביה את העץ. (5) שם מ"ח. (6) בתורת כהנים' (פ') נגעים יד, (יא) נאמרה דרשה זו גבי בגדים המנוגעים, שגם

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שני כ"א סיון - ספר טהרה - הלכות טומאת צרעת קמה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

34) משנה, שם. 35) לפני ששהה כשיעור. 36) על
אצבעות ידיו. 37) מפני שהידים נגררות אחרי הגוף
הנמצא בפנים. 38) טומאת ידים מדרבנן. 39) כחכמים,
שם. ונימוקם, מכיוון שהכניסו דרך מלבוש אינן טמאות
אלא אם שהו כשיעור, ואף-על-פי שגוף האדם נשאר בחוץ.
ט. כל המציל⁴⁰ בצמיד פתיל⁴¹ באהל המת - מציל²⁶
מכסה⁴² בבית מנגע; וכל המציל מכסה באהל²⁷
המת⁴³, אפילו היה מגלה בבית המנגע - הרי זה²⁸
טהור. כיצד? כלי חרס או כלי אבנים וכלי אדמה²⁹
וביוצא בהן שהיו אכלין ומשקין וכלים בתוכן והיו³⁰
מכסים בבית המנגע, אף על פי שאינן מקפין צמיד³¹
פתיל - הן וכל מה שבתוכן טהור. הבור והדות⁴⁴
שבבית המנגע⁴⁵, אף על פי שהן מגלין - כלים³³
שבתוכן טהורין.³⁴

40) שם מ"ב. 41) כל הכלים שאינם מקבלים טומאה
כלל, כגון כלי אבנים וכלי אדמה וכן כלי חרס שהם
מקבלים טומאה מתוכם ולא מגבם (אם נגעו טומאה בדופן
הכלי מבחוץ) מצילים את מה שבתוכם מליטמא באוהל
המת אם הם מכוסים ב"צמיד פתיל". פירוש, בכיסוי מהודק
ומחובר יפה (ראה הל' טומאת מת פכ"א ה"א).
42) אפילו אין הכיסוי מחובר. כרבי יהודה שם.
43) מבואר לקמן. 44) בור - חפורה באדמה. דות - בנויה
על הקרקע. 45) המצילים באוהל המת על מה שבתוכם
כשהם מכוסים.

י. הצרעת הוא שם האמור בשתפות, כולל עננים³⁵
הרבה שאין דומין זה לזה. שהרי לכן עור האדם³⁶
קרוי צרעת, ונפילת קצת שער הראש או הזקן קרוי³⁷
צרעת, ושנוי עין הבגדים או הבתים קרוי צרעת.³⁸
וזה השנוי האמור בבגדים ובבתים, שקראתו תורה³⁹
צרעת בשתפות השם, אינו ממנהגו של עולם, אלא⁴⁰
אות ופלא היה בישראל כדי להזהירן מלשון הרע.⁴¹
שהמספר בלשון הרע - משתנות קירות ביתו⁴². אם⁴³
חזר בו - יטהר הבית; אם עמד ברשעו עד שהתן⁴⁴
הבית - משתנין כלי העור שבביתו שהוא יושב⁴⁵
ושוכב עליהן. אם חזר בו - יטהרו; ואם עמד⁴⁶
ברשעו עד שישרפו - משתנין הבגדים שעליו. אם⁴⁷
חזר בו - יטהרו; ואם עמד ברשעו עד שישרפו -⁴⁸
משתנה עורו וצטרע, ויהיה מבודל ומפרסם לבדו,⁴⁹
עד שלא יתעסק בשיחת הרשעים, שהוא הליצנות⁵⁰
ולשון הרע. ועל ענין זה מזהיר בתורה ואומר:⁵¹
השמר בנגע הצרעת. זכור את אשר עשה יי אלהיך⁵²
למרים בדרך. הרי הוא אומר: התבוננו מה ארע⁵³
למרים הנביאה! שדברה באחיה, שהיתה גדולה⁵⁴
ממנו בשנים וגדלתו על ברקיה וסכנה בעצמה⁵⁵
להצילו מן הים, והיא לא דברה בגנותו אלא טענה⁵⁶
שהשונות לשאר נביאים, והוא לא הקפיד על כל⁵⁷
הדברים האלו, שנאמר: והאיש משה ענו מאד, ואף

1 לְבִית טָמֵא - נִטְמָא²⁴. אֲבָל שָׁאָר פְּלִים - עַד שְׂיֻכְנִים
2 רַב הַפְּלִי²⁵, מְשֻׁכְּנִים רַבּוֹ נִטְמָא מִיֵּד²⁶. בְּמָה דְּבָרִים
3 אֲמֹרִים? בְּכָלִים שְׂנַכְנְסוּ חֲלוּצִין²⁷; אֲבָל אָדָם
4 מִיִּשְׂרָאֵל שְׂנַכְנֵס לְבִית מִנְּגַע וְהוּא לְבוּשׁ בְּכַגְדֵּי
5 וְסַנְדְּלֵי בְּרַגְלָיו וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו²⁸ - הָרִי הָאָדָם טָמֵא
6 מִיֵּד, וּבְכַגְדֵּי טְהוֹרִים עַד שְׂיֻשְׁתָּהּ שֵׁם כְּדֵי שְׂיֻסְב²⁹
7 אָדָם וְיֵאכֹל כְּשֶׁלֶשׁ בִּיצִים³⁰ פֶּת חֲטִים בְּלַפְתָּן³¹.
8 שְׁנֵאמַר: וְהַשֹּׁכֵב בַּבֵּית יִכְבֵּס אֶת בְּגָדָיו, וְהָאֹכֵל בַּבֵּית
9 יִכְבֵּס אֶת בְּגָדָיו. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שְׁאִין בְּגָדָיו
10 מִתְטַמְּאִין עַד שְׂיֵאכֹל שֵׁם? ! אֵלָּא לְתַן שְׁעוֹר לְשׁוֹכֵב
11 כְּאוֹכֵל. וְאַחַד הַשׁוֹכֵב אוֹ הַיּוֹשֵׁב אוֹ הַעוֹמֵד, אִם
12 שָׁהָה כְּדֵי לֵאכֹל שְׁעוֹר אֲכִילָה הָאֲמֹרָה - נִטְמָאו
13 בְּגָדָיו.

21) כשנכנס דרך ביאה, ועל זה אמרה תורה: "והבא אל
הבית וכו' יטמא עד הערב" (נגעים פי"ג מ"ח). 22) שם.
23) תוספתא פ"ז ה"ז. 24) כלי חרס מיטמא אם נגעו
טומאה באויר שבתוכו, ואפילו לא נגעו בכלי עצמו,
ולפיכך כשנגע אוירו באויר הבית - נטמא. 25) ורובו
ככולו. 26) ואפילו הוציאם ללא כל שהיה. 27) שאין
אדם מלובש בהם. 28) כלומר, באצבעותיו.
29) בתקופת המשנה ולפניה, נוהגים היו לאכול את
הסעודות הקבועות בהסיבה, היינו נשענים על גבי בגדים
רכים לשמאלם. 30) פחות מזה היא אכילת עראי. במשנה
(שם מ"ט) אמרו: "כדי אכילת פרס (פרס = חצי ככר)".
ודעת רבינו שחצי ככר הוא כשלוש ביצי תרנגולת בינוניות.
31) מכיון שפת חטים טעים, והלפתן מוסיף לו טעימות -
הוא נאכל מהרה.

14 ז. מִי שְׂנַכְנֵס³² לְבִית מִנְּגַע וְכָלִיו עַל כְּתָפָיו וְסַנְדְּלָיו
15 וְטַבְּעוֹתָיו כְּכָפָיו - הוּא וְהֵן טְמֵאִין מִיֵּד; שְׁאִינוּ מִצִּיל
16 מִלְטַמָּא מִיֵּד אֵלָּא פְּלִים שְׁהוּא לְבוּשׁ בְּהֵן. וְכֵן
17 הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים וְהַבְּהֵמָה שְׁהִיו לְבוּשִׁין בְּכָלִים
18 וְנִכְנְסוּ לְבֵית הַמִּנְּגַע - נִטְמָאו הַפְּלִים מִיֵּד³³. אֲבָל
19 הַעוֹבֵד פּוֹכְכִים אִינוּ מִקְבֵּל טְמָאָה, בְּבִהְמָה.

32) שם מ"ט. דין זה הוא ביאור מורחב למה שנאמר בהלכה
הקודמת: "בכלים שנכנסו חלוצים". 33) ככלים חלוצים.
'תורת כהנים' פ' מצורע פ"ה ה": "יכול (אתה לחשוב)
הבהמה והגוי יהו מצילים בגדים בבית המנוגע (שלא
יטמאו מיד), תלמוד-לומר: "וכבס בגדיו" (מכאן אתה
למד) המטמא בגדים מציל בבית המנוגע, יצאו הבהמה
והגוי שאין מטמאים בגדים (שהרי אינם מקבלים טומאה
כלל) - אין מצילים בגדים בבית המנוגע.

20 ח. מִי שְׁהִיָּה³⁴ עוֹמֵד בַּבֵּית מִנְּגַע וּפָשַׁט יָדָיו³⁵ חוּץ
21 לְבֵית וְטַבְּעוֹתָיו בְּיָדָיו³⁶, אִם שָׁהָה כְּדֵי אֲכִילַת
22 הַשְּׁעוֹר - נִטְמָאו הַטַּבְּעוֹת אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם בַּחוּץ³⁷.
23 וְכֵן הַעוֹמֵד בַּחוּץ וּפָשַׁט יָדָיו לְבֵית מִנְּגַע - נִטְמָאו
24 יָדָיו בְּלִבָּד מִיֵּד³⁸. וְאִם נִשְׁתַּהוּ שֵׁם כְּדֵי אֲכִילַת
25 הַשְּׁעוֹר - נִטְמָאו טַבְּעוֹתָיו, וְאִם לֹאו - טְהוֹרוֹת³⁹.

בעיקר אינם לשון הרע אלא עניינים חמורים אחרים, ומדוע בחר הרמב"ם להביא סדר השתלשלות שיחת הרשעים שסופה כפירה בעיקר דווקא בסיום הלכות טומאת צרעת ולא בהלכות דעות.

ויש לומר שאריכות לשונו של הרמב"ם בדבר "שיחת הרשעים" באה להבהיר את גדרו של לשון הרע, שבו שני עניינים. האחד שהוא מזיק את חברו בדברי לשון הרע שלו הבאים מתוך מידות רעות של קנאה או שנאה וכו'. והשני הוא לשון הרע מצד הדיבור עצמו שהמדבר בו מושך עצמו לתוך הרע כי הגם שכוח הדיבור שבאדם הוא כח חיזוני המבטא החוצה את האדם, בכל זאת הוא קשור לעצם האדם שתוארו הוא "מדבר" ולכן דיבור לשון הרע מושך את האדם עוד יותר אל הרע.

לכן הביא הרמב"ם הדוגמא ממרים, שהרי האופן הראשון של היזק חברו על ידי לשון הרע שמדבר אינו שייך בה, וכמו שמדגיש הרמב"ם בעצמו "לא דברה בגנותו אלא טעתה כו'" ומשה לא הקפיד כלל על דבריה כו' ואף שלא גרמה שום היזק למשה נענשה מיד.

זהו גם תוך העונש על לשון הרע שבתחילה "השתנו קירות ביתו" ואם "עמד ברשעו" משתנין כלי העור שבביתו, "עמד ברשעו" משתנין הבגדים שעליו ואם לא עשה תשובה "משנתנה עורו ויצטרע" שמתאים לסדר כניסת הרע באדם המדבר לשון הרע. בתחילה זהו רק עניין חיזוני הקשור בדיבור שלו שאינו פוגע באחר כלל, ואח"כ הולך הרע ונטמע באדם עוד ועוד עד שמצטרע ממש.

בהסבר זה יובנו גם דברי אדמוה"ז על הפסוק "אדם כי יהיה בעור בשרו כו'" שהרי אדם הוא השם הכי נעלה יותר מגבר איש ואנוש, ואין יתכן שתהיה באדם הנעלה צרעת שהיא מהטומאות הכי חמורות. ומסביר שם שהרע של לשון הרע הוא עניין חיזוני ואינו נכנס בפנימיותו של אדם אלא נמצא בו בבחינת פסולת בלבד "בסוף מלבושיו" ומטעם זה אין נגע צרעת בזמננו כי בימינו אפילו "הצדיק והטוב עדיין הרע קצת בפנימיותו". ולכאורה לשון הרע הוא מהעבירות החמורות, ושקלוהו חז"ל (ערכין טו, ב.) כנגד שלוש עבירות שדינם "יהרג ואל יעבור" ו"כאילו כפר בעיקר". כי שם מדבר בגדר הנ"ל של לשון הרע מצד עצמו שעדיין אינו מזיק לחברו רק שהרע שבדיבור עצמו עלול למשוך את המדבר ולהביאו למקום נמוך, ולכן כתב שהוא עניין ש"בסוף מלבושיו".

(על פי לקו"ש חלק כ"ב עמוד 65)

46) מקורות סיום נאה ומלכב זה הם: מדרש רבה ויקרא פרשה טז, גמרא ערכין טו ב, וטז, א. ותוספתא נגעים פ"ו ה"ו.

1 על פי כן מיד נענשה בצרעת; קל וחומר לבני אדם
2 הרשעים הטפשים, שמרבים לדבר גדולות ונפלאות.
3 לפיכך ראוי למי שרוצה לבנות ארחתיו להתרחק
4 משיבתו ומלדבר עמהן, כדי שלא יתפס אדם
5 ברשת רשעים וסכלותם. וזה דרך ישיבת הלצים
6 הרשעים: בתחלה מרבין בדברי הבאי, פענן
7 שנאמר: וקול כסיל ברב דברים. ומתוך כך באין
8 לספר בגנות הצדיקים, פענן שנאמר: תאלמנה
9 שפתי שקר הדברות על צדיק עתק. ומתוך כך יהיה
10 להן הרגל לדבר בנביאים ולתת דפי בדבריהם,
11 פענן שנאמר: ויהיו מלעבים במלאכי האלהים
12 ובזוים דבריו ומתעצעים בנביאיו. ומתוך כך באין
13 לדבר באלהים וכופרין בעקר, פענן שנאמר:
14 ויחפאו בני ישראל דברים אשר לא כן על יי
15 אלהיהם. והרי הוא אומר: שתו בשמים פיהם
16 וישונם תהלך בארץ. מי גרם להם לשית בשמים
17 פיהם? לשונם שהלכה תחלה בארץ. זו היא שיחת
18 הרשעים, שגורמת להן ישיבת קרנות וישיבת
19 כנסיות של עמי הארץ וישיבת בתי משתאות עם
20 שותי שכר. אכל שיחת פשרי ישראל אינה אלא
21 בדברי תורה וחקמה. לפיכך הקדוש ברוך הוא עוזר
22 על ידן ומזכה אותן בה. שנאמר: אז נדברו יראי יי
23 איש אל רעהו, ויקשב יי וישמע ויכתב ספר זכרון
24 לפניו ליראי יי ולחשבי שמו.

סליקו להו הלכות טומאת צרעת

~ נקודות משיחות קודש ~

"...אלא אות ופלא היה בישראל... כו'."

ההבדל בין נס ובין פלא הוא שנס זה עניין שלמעלה מהטבע לגמרי ומתגלה תוך שידוד מערכות הטבע, אבל פלא הוא נס המלוכב בטבע. וזה שכותב הרמב"ם כאן "אות ופלא" כי נגע הצרעת מצד אחד בא כנגע טבעי בבית או בבגד, אבל מצד שני הוא פלא שאחרי שמופיע בבית ולא עשה תשובה יופיע בבגד ואם לא עשה תשובה יופיע בעור וכו'

(על פי לקו"ש חלק ז"ג עמוד 165 הערה 13)

~ נקודות משיחות קודש ~

"כדי להזהירם מלשון הרע... כו'."

ובהמשך ההלכה מתאר את "דרך ישיבת הלצים הרשעים: בתחילה מרבין בדברי הבאי... ומתוך כך באין לדבר בגנות הצדיקים... ומתוך כך יהיה להם הרגל לדבר בנביאים ולתת דופי בדבריהם... ומתוך כך באין לדבר באלקים וכופרין בעיקר... כו'". וצריך להבין הרי כאן רוצה הרמב"ם לתאר חומרת לשון הרע עד היכן היא. והלא דברי הבאי, דיבור בגנות הצדיקים, נתינת דופי בדברי הנביאים וכפירה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קמז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

הלכות מטמאי משכב ומושב

1 יש בכללן ארבע מצות עשה, וזהו פרטן: (א) דין

2 טמאת נדה. (ב) דין טמאת יולדת. (ג) דין טמאת זבה.

3 (ד) דין טמאת זב.

4 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) יבאר שזב וזבה נידה ויולדת כל אחת מארבעתן אב מאבות הטומאה, ודין קטן וקטנה וסריס אדם וסריס חמה טומטום ואנדרוגינוס, ודין דם הנידה ודם היולדת ושאר משקין היוצאים ממנה, ואם יצא הוולד מדופנה, ודין מקור האשה שנעקר או שהזיע, וזוב הזב וראייה ראשונה שלו ושל מצורע, משקין היוצאים מהם, ואם היה מוצץ ורוקק דם.

6 א. הַזֵּבִּי וְהַזֵּבֶה³ וְהַנִּדָּה⁴ וְהַיּוֹלֶדֶת⁵ - כָּל אֶחָד

7 מֵאַרְבַּעֶתָּן אֵב מֵאֲבוֹת הַטֹּמְאוֹת⁶. מִטְּמֵא בָּלִים בְּמַגֵּעַ,

8 וּמִטְּמֵא אָדָם בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׁא, וּמִטְּמֵא מִשְׁכָּב וּמוֹשָׁב

9 וּמִקְרָב מִתְחַתִּיו וְעוֹשֶׂה אוֹתָן אֵב טְמֵאָה⁷, וּמִטְּמֵא

10 מִדֶּף⁸ עַל גִּבּוֹ.

(2) כתוב בתורה (ויקרא טו, ב): "איש איש כי יהיה זב מבשרו וזבו טמא הוא." "בשרו" היינו אבר כלי הזרע (ספורנו). במסכת נדה לה, ב מוסר רב הונא סימני היכר בין זרע האדם הטבעי ובין זוב חולני. (3) שם כה: ואשה כי יזוב דמה, ימים רבים בלא עת נדתה ... טמאה היא. (4) האשה הרואה דם בהתאם לטבעה נקראת נדה וטמאה שבעת ימים. (5) יולדת זכר טמאה שבעת ימים כנידה ויולדת נקבה טמאה ארבעה עשר יום. (6) ראשי טומאות, שמתמאים גם אדם וכלים מה שאין כן בוולד הטומאה, שאינו מטמא אלא אוכלין ומשקין בלבד. ארבעה אלו נמנו במסכת כלים פרק א בין אבות הטומאות. ורבינו בהקדמתו לספר טהרות מונה אחד עשר חלקי אבות הטומאות. (7) דינים אלה כתובים בתורה (ויקרא פרק טו) ומפורשים במשנה זבים פרק ה ופרטיהם מבוארים לקמן. (8) זבים פרק ד משנה ו. רבינו מפרש שם שזה מלשון "ריחו נודף" שמורגש מרחוק בלי נגיעה. (9) דברים הנמצאים על גבי הזב ואינם נוגעים בו, כגון שכלים חוצצים בינם לבין הזב, טמאים מדף (שם), כלומר, טומאה קלה לטמא אוכלין ומשקין, אבל לא אדם וכלים. ולפיך מסיים רבינו דיני משכב ומושב באמרו: "ועושה אותם אב הטומאה" ולאחר מכאן מוסיף: ומטמא מדף (פירוש, טומאה קלה) על גבו.

11 ב. אֶחָד¹⁰ זֵבֶה קִטְנָה וְאֶחָד זֵבֶה גְּדוּלָּה, וְאֶחָד זֵבֶה

12 מִחֲמַת עֲצָמָה¹¹ אוּ מִחֲמַת אָנָּס¹², וְאֶחָד זֵבֶה פֶּעַל שְׁתִּי

13 רְאִיּוֹת¹³ אוּ פֶּעַל שֵׁלֶשׁ - טְמֵאָה בְּלֹן שָׁוָה לְטֵמֵא

14 אַחֲרֵיהֶם¹⁴.

(10) נקדים דינים יסודיים אחדים, שידיעתם תקל הבנת ההלכות שלפנינו: א. איש הרואה ראייה אחת אין עליו דין

זב אלא בעל קרי וטמא יום אחד ואינו מטמא משכב ומושב. ב. ראה שתי ראיות, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, הרי הוא זב גמור לכל דבר מחוץ להבאת קרבנות, ואם ראה שלוש ראיות מחייב הוא להביא קרבנות אחרי טהרתו. ג. אשה שראתה דם יום אחד, אפילו כמה ראיות, בתקופה שבין נידה לנידה (לדעת רבינו בפרק ו מהלכות איסורי ביאה כל ימי חיי האשה, החל מראיית דם ראשונה, מחולקים לתקופת נידה הנמשכת שבעת ימים ולתקופת זיבה של אחד עשר יום ולאחריהם מתחילה שנית תקופת נידה וכן לעולם) טמאה יום אחד ושומרת כל היום שלאחריה, ואם עבר בטהרה - טהורה אחר טבילה במקווה. ד. אם ראתה גם ביום השני, טמאה כל אותו היום ושומרת היא כל יום השלישי, ואם עבר בטהרה - טהורה. מובן שצריכה טבילה. ובשני המקרים האלה היא נקראת "שומרת יום כנגד יום", מפני שהיא שומרת יום טהרה נגד יום הטומאה, או "זבה קטנה". ה. אם תראה דם גם ביום השלישי תיקרא זבה גדולה וצריכה לספור שבעה ימים בטהרה וטובלת בליל שמיני, ולמחרת היום מביאה קרבנות. (11) בלי כל סיבה חיצונית. (12) על ידי השפעה של איזה מקרה שהוא, כגון שנבהלה או שקפצה וכדומה, אבל זב אינו מטמא באונס. (13) פרט לבעל ראייה אחת. (14) לעניין זה בלבד כולם שווים. אבל יש הבדלים שונים ביניהם ויבוארו בהלכות הבאות.

15 ג. קִטְנָה פֶּת יוֹם אֶחָד מִטְּמֵאָה בְּנִדָּה; פֶּת עֲשָׂרָה יָמִים - בְּזִיבָה¹⁵; פֶּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים יוֹם אֶחָד מִטְּמֵאָה

16 אֶת בּוֹעֵלָה¹⁶, כְּמוֹ שִׁיתִּבָּאָר.

(15) שבעת ימים הראשונים הם תקופת הנידה ואפילו ראתה דם בכולם דינה כנידה ולא כזבה. ואם תראה שלושה ימים בזה אחר זה, היינו, שמיני, תשיעי ועשירי תהיה זבה. (16) להיות אב הטומאה וליטמא שבעת ימים ככתוב בתורה (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ... וטמא שבעת ימים". קטנה למטה מגיל זה אין בעילתה בעילה ודין בועלה כנוגע בה.

17 ד. קִטְן בֶּן יוֹם אֶחָד מִטְּמֵא בְּזִיבָה. וְאֶחָד גֵּרִים וְעֶבְדִּים וְאֶחָד¹⁷ יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאִין בְּנִדָּה וּבְזִיבָה.

(17) בין ובין.

18 ה. סָרִיס אָדָם¹⁸, סָרִיס חֲמָה¹⁹ מִטְּמֵאִין בְּזִיבָה כְּשֶׁאָר הַבְּרִיאִין.

21

(18) שנסתרס על ידי אדם. (19) נולד סריס. מיום שראה את החמה הוא סריס (רבינו בפירושו למשנה יבמות פרק ח).

20 ו. אִין הָאִשָּׁה מִטְּמֵאָה בְּלִבָּן²⁰, וְלֹא הָאִישׁ בְּאָדָם²¹; אֶלֹא הָאִשָּׁה בְּאָדָם, וְהָאִישׁ בְּלִבָּן.

23

(20) אם הזיבה היא לבנה. (21) בזיבה אדומה.

22 ז. טְמֵטוּם²² וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס²³ - נוֹתֵנִין עֲלֵיהֶם חֲמִירֵי

24 הָאִישׁ וְחֲמִירֵי הָאִשָּׁה²⁴: מִטְּמֵאִין בְּלִבָּן כְּאִישׁ,

25 וּבְאָדָם כְּאִשָּׁה. וְטְמֵאֲתָן בְּסִפְקָא²⁵. לְפִיכָךְ אִין שׁוֹרְפִין

26

קמח שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שלישי כ"ב סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

נדה⁴³ עד שתראה אחד מחמשה דמים המטמאין
אותה.

(39) נעקרה ממנו חתיכת בשר. (40) מפני שנגעה בבשר המקור הטמא. (41) נוזל לבן, ויצאו דרך הרחם. (42) שכל מה שנמצא במקור הוא אב הטומאה ומטמא אדם וכלים טומאת ערב (יום הנגיעה עד הערב). (43) ליטמא שבעת ימים.

יא. הזיעה טפה אחת - הרי האשה טהורה, שאינה
אלא מחוץ למקורה⁴⁴.

(44) והנוזלים הבאים מחוץ למקור שלא בימי טומאתה - טהורים.

יב. זובו של זב - אב מאבות הטמאות כזב, שנאמר: זובו טמא הוא. ומטמא במגע ובמשא בכל שהוא. ראייה ראשונה של זב אינה מטמאה במשא והרי היא כשכבת זרע⁴⁵, בין מאיש גדול בין מאיש קטן. וכן המשכבות והמושבות שישב עליהם משראה ראייה ראשונה עד שראה השניה - טהורים. שאינו קרוי זב אלא אחר ראייה שניה, כמו שפארנו בהלכות מחסרי כפרה. ראה אחת מרבה בשתיים⁴⁶ - אין טמא אלא המסיט⁴⁷ טפה אחרונה⁴⁸.

(45) טבעית שמטמאה במגע אבל לא במשא. (46) זיבה רצופה כשיעור טבילה וניגוב אחריה. היינו, כדי הילוך חמשים אמה של אדם בינוני. (47) מזיזה ממקומה על ידי דבר אחר ואינו נוגע בה. (48) שהרי טיפה זו עושה אותו זב, אבל הקודמות דינן כשכבת זרע.

יג. ראייה ראשונה של מצרע מטמא במשא. שנאמר: כל צרוע וכל זב וכל טמא לנפש. הרי הצרוע כזב גמור: מה זב גמור - זובו מטמא במשא, אף מצרע - ראיתו הראשונה מטמאה במשא.

יד. רק הזב ושכבת זרע ומימי רגליו - כל אחד משלשתן אב טמאה דין תורה, ומטמא בכל שהוא במגע ובמשא⁴⁹. הרי הוא אומר ברק: וכי ירק הזב בטהור. ומימי רגליו ושכבת זרעו אי אפשר שלא יהיה בהם צחצוחי זיבה⁵⁰ כל שהוא.

(49) כזוב. (50) טיפות זעירות.

טו. אחד זב ואחד נדה וילדת וזבה - כל אחד מהן רקו ומימי רגליו אב טמאה כזב. וכן כל מקום שנאמר בהלכות אלו הזב - אחד הזב ואחד שאר הארבעה⁵¹.

(51) כלומר, השאר של הארבעה.

טז. תשעה משקין כזב. שלשה מהן אב טמאה. והן: רקו, ושכבת זרעו, ומימי רגליו. כל אחד

עליהן תרומה וקדשים²⁶, ואין חיבין עליהן על טמאת מקדש וקדשיו²⁷. ראה לכן ואדם פאחד - שורפין עליהן את התרומה ואת הקדשים²⁸, אבל אין חיבין עליהן על ביאת מקדש וקדשיו; שנאמר: מזכר עד נקבה תשלחו²⁹ - עד שיהיה הטמאה טמאת זכר ודאי או טמאת נקבה ודאית³⁰. וכן הנוגע בלבו ואדם שלו³¹ פאחת³² - אינו חיב על טמאת מקדש וקדשיו. נגע הוא בעצמו בלבו ואדם שראה - הרי זה חיב על ביאת המקדש.

(22) שאיננו יודעים אם הוא איש או אשה. (23) ישנם בו סימנים הן של איש והן של אשה. (24) מפני שהם ספק איש ספק אשה וכל ספק איסור תורה - לחומרא. (25) אם ראו לובן, שמא הם זכרים, ואם ראו אודם, שמא הם נקיבות. (26) אם ראו זיבה ונגעו בתרומה, או קדשים ונטמאו, אין שורפים אותם כדין תרומה וקדשים טמאים, שמא הם טהורים ואסור לשרוף תרומה וקדשים טהורים. (27) אם נכנסו לבית המקדש או אכלו בשר קדשים בשוגג פטורים מקרבן, ובמזיד פטורים ממלקות אפילו התרו בהם למלקות. (28) שהרי טומאתם ודאית. (29) והכוונה להרחיק טמאים מבית המקדש. (30) ובנידון זה אין אנו יודעים אם טומאת זכר עליו או טומאת נקיבה. (31) של הטומטום ואנדרוגניוס. (32) ונטמא וודאי.

ח. דם הנדה או דם הזבה או דם היולדת מטמא בכל שהוא במגע ובמשא. שנאמר: והדה בנדתה והזב. מפי השמועה³³ למדו, שפדוה כמזה. וכבר בארנו בענין אסור נדה, שחמשה דמים טמאים באשה; אבל אם ראתה דם ירק - הרי הוא טהור. ואינו כמו רקו ושאר משקין היצאין ממנה³⁴, שהריק מתעגל ויוצא וזה שותת ויורד³⁵.

(33) קבלה איש מפי איש עד משה רבינו. (34) שהם טמאים ומטמאים. (35) טומאת משקים היוצאים מזב וזבה למדנו מרוקם, שנאמר (ויקרא טו, ח): "וכי ירוק הזב בטהור וכו' וטמא עד הערב" ולפיכך מטמאים את הדומה לרוק בלבד.

ט. אשה שייצא הולד מדפנה ויצא עמו דם מן הדפן - הרי אותו דם אב מאבות הטמאות כדם הנדה והילדה והזיבה, שהמקור³⁶ מקומו טמא³⁷; והאשה טהורה³⁸ עד שייצא ממנה דם דרך הרחם.

(36) המקום בגוף שבו נקווים דמיה לצרכי תפקידיה הטבעיים המיוחדים לאשה. (37) והדמים הנקווים בו טמאים טומאה חמורה, לטמא אדם וכלים. (38) פירוש, אינה טמאה טומאת שבעה כנידה או יולדת, אבל טמאה יום אחד מפני שנגעה בדם הטמא.

י. מקור האשה שנגעק³⁹ ונפל לארץ - האשה טמאה טמאת ערב⁴⁰. וכן מקור שהזיע בשתי טפי מרגליות⁴¹ - האשה טמאה טמאת ערב⁴². אבל אינה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי כ"ג סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהרוק נתייבש, ואמרנו בהלכה הקודמת שרוק אינו מטמא אלא כשהוא לח. (9) כלומר, שהרוק לא נתייבש (בתוספתא שם חולק ר' יהודה ואומר, שאפילו נתייבש הרוק ונתלחלח הפשתן ע"י מים - טמא. ורבינו נקט לשונו של תנא-קמא, ולפיכך יש להניח שהתכוון לדעתו. עיין (שם).

ג. זב שהניח פיו על פי הכוס ונמלך שלא לשותותו
- המסיט את הפוס טהור¹⁰. שתה ממנו הזב כל
שהוא - המסיטו טמא, מפני משקה פי הזב¹¹.

(10) ואין חוששים שמא נשאר רוק על הכוס.
(11) כשהאדם שותה אי-אפשר שלא יתערב קצת רוק שבפיו עם המשקה. תוספתא טהרות פ"ה ה"ג.

ד. זב שנסף¹² את הפת ואת הבצל - המסיט¹³
טהור¹⁴. נשף את הקישות והמלפפון¹⁵ - המסיט¹⁶
טמא, מפני משקה פי הזב המתערב בהן.

(12) שם. (13) את הפת או את הבצל. (14) שאין הרוק מתערב עם דבר יבש. (15) שיש בהם הרבה לחות.

ה. קלפי פולין¹⁶ וקלפי תורמוסין¹⁷ שקצצן¹⁸ העובד
כוכבים - המסיט טמא; שקל העובדי כוכבים
כזבים לכל דבריהן, כמו שיתבאר¹⁹. הקלפין
שפשווקין²⁰ - הולכין בהן אחר הרוב²¹.

(16) שם. (17) מין קטנית שטעמו מר, ושולקים אותו שבע פעמים להפיג מריחותו ואח"כ אוכלים אותו לקינוח סעודה (ביצה כד, ב). (18) בתוספתא, הגירסא "שפסקן". ופירש הגר"א שקלפם בפיו. (19) לקמן ה"ו. (20) ואין אנו יודעים אם הם של ישראל או של גויים. (21) אם רוב מביאי הקליפים לשוק הם גויים - טמאים, ואם רובם יהודים - טהורים.

ו. דם²² טמא שנתערב במים, אם בטלו מראיו -
הכל טהור. נתערב בדם טהור ובגין²³ - רואין אותו²⁴
כאלו הוא מים²⁵. וכן רק טמא שנתערב במים: אם
היה קרוש²⁶ כבדתו - הרי זה טמא; ואם נמחה
במים, אם בטלו מראיו - הכל טהור. נתערב ברוק
אחר - רואין אותו כאלו הוא מים. וכן מי רגליו
של טמא שנתערבו במים: אם בטלו מראיהו - הכל
טהור, ואם לאו - טמא. נתערב בין או במי רגלים
טהורין - רואין אותו כאלו הוא מים. נתערבו במי
רגלים של עובדי כוכבים - הולכין אחר הרוב²⁷.
פיצד? פלי שהיו ישראל ועובדי כוכבים מטיילין
שם מי רגליהם: אם רב עובדי כוכבים - הכל טמא,
ואם רב ישראל - הכל טהור; מחצה למחצה - הכל
טמא. וכן אם נתערב מי רגלי עובד כוכבים זה במי
רגלי ישראל זה - הולכין אחר הרוב.

(22) שם ה"ב. (23) יין אדום, ואין מראה הדם מתבטל בהם. (24) את הדם הטהור והיין. (25) אם היה מראה

מאלו מטמא אדם וכלים בכל שהוא, כמו שבארנו.
שלושה מהן פולד הטמאה. ואלו הן: דמעת עינו,
דם מגפת²⁸, וחלב האשה. כל אחד מאלו כמשקין
טמאין, שאין מטמאין אדם²⁹ אבל מטמאין כלים
מדברי סופרים, כמו שבארנו. ושלושה מהן טהורין.
ואלו הן: זעתו, ולחה סרוחה היוצאים ממנו,
והרעי. הרי אלו שלושה מן הזב וחבריו³⁴ כמותן³⁵
משאר האדם³⁶. פיהו וניעו³⁷ וריריו³⁸ ומי האף שלו
- הרי הן פרוקו לכל דבר, ובכלל הרק הן חשובין.
דם היוצא מפי אמה³⁹ ודם השותת מפיו - הרי הן
בכלל דם מגפתו. היה מוצץ ורוקק דם - הרי זה
מטמא פרוק; שהדם שמוצץ אי אפשר לו בלא
צחיצחי רק.

(52) דם הזב מפצע שבגופו. (53) על ידי נגיעה, אבל מטמאים כששתה רביעית. (54) זבה נידה ויולדת. (55) דינם כמו משקין אלו. (56) מאנשים טהורים. (57) הליחה שהאדם מוציא על ידי שיעול או חרחור בגרון. (58) נוזל הזב מן הפה מאליו. (59) אבר הזכר.

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

פרק שני

(1) יבאר דם נידה זבה ויולדת וזובו של זב אם מטמא לח ויבש, ודין המסיט כוס ששתה ממנה הזב או פשתן שטווהו נידה וכיוצא בזה, ודין דם או רוק טמא שנתערב במים או מי רגליו שנתערבו במי רגלים של גויים, אם שואלין כלי מי רגלים מכל מקום, וזבה או גויה שנתגירה שנעקרו מימי רגליהן וטבלו והטילו, ודין מי היא המטמאה בזיבה ובנידה ובלידה.

א. דם נדה² וזבה ויולדת מטמא לח ויבש, אבל
זובו של זב ורקו ושכבת זרעו אינו מטמא אלא כל
זמן שהוא לח, אבל יבש יותר מדאי אינו מטמא.
ועד כמה? אם שורין אותן בפושרין מעת לעת
וחוזר לכמות שהיה - הרי זה מטמא בלח³. אם היו
המים פושרין בתחלתו, אף על פי שאינן פושרין
בסופו⁴. וכל הדברים האלו דברי קבלה הן.

(2) נדה נד, א. (3) ואם לא חזר, אלא נשאר יבש - טהור.
(4) ואפשר שאם היו המים פושרים במשך כל המעט-לעת
היה חוזר לכמות שהיה, אעפ"כ - טהור. כר' יהודה בן
נקוסה שם נ, א (ראה כסף-משנה, ומדבריו משמע שגירסא
אחרת היתה לפניו בהלכה זו, וראה משנה-למלך).

ב. פשתן⁵ שטנא אותו נדה⁶ - המסיטו⁷ טהור⁸. ואם
היה לח⁹ - מטמא, מפני רק פיה.

(5) תוספתא טהרות פ"ד ה"ו. (6) ודרכן של נשים להרטיב את החוטים ברוקן אגב טוויה. (7) מזיזו ממקומו בלי נגיעה ישירה. והוא-הדין לנוגע, ונקט "המסיטו" מפני הבבא הבאה, להשמיענו שלח מטמא גם בהיסט. (8) מפני

זרע הזב. ומאחר שיוֹדְעִין בְּטִמְאַתָּם שְׁהִיְתָה מְדַבְּרִי
סוֹפְרִים, לא יבואו לְשׁוֹרֵף עָלֶיהָ תְּרוּמָה וְקִדְשִׁים⁴⁷.
נִמְצָאתָ לָמָד, שְׂוֹבוּ שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים, וְדָם נִדָּה
או דָם זֵיכָה וְלִדָּה שֶׁל פֶּת עוֹבֶדֶת פּוֹכְכִים, וּבֵת
עוֹבֵד פּוֹכְכִים וְהַעֲבָדִי פּוֹכְכִים עֲצָמָן אֵף עַל פִּי
שֶׁהֵם נִקְיִים מִן הַתּוֹרָה⁴⁸ מִדָּם הַזֵּב, וְרֵק הַעֲבָדִי
פּוֹכְכִים וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, וּמִשִּׁבְּבָן וּמִרִכְבָּן, וּבֹעֵל
עוֹבֶדֶת פּוֹכְכִים - כָּל אֶחָד מֵאלוֹ אֵב טִמְאַה מְדַבְּרִי
סוֹפְרִים⁴⁹. לְפִיכָף אֵין חֵיבִין עָלֶיהֶן עַל בִּיאַת מְקַדֵּשׁ
וְקִדְשִׁי⁵⁰, וְאֵין שׁוֹרְפִין עָלֶיהֶן אֶת הַתְּרוּמָה. וְכָל
מִטְמָאִין אֲדָם וְכָלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְמָאִין אֲדָם בְּמִשָּׂא,
כְּזָב לְכָל דָּבָר; אֲלֹא שֶׁהִטְמִיָּה מְדַבְּרֵיהֶן, כִּמּוֹ
שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְדָם הַנִּקְרִית - כִּרְקָה וּכְמִימֵי רִגְלֵיהָ,
מִטְמֵא לָח וְאֵינוֹ מִטְמֵא יְבִישׁ⁵¹.

~ נקודות משיחות קודש ~

"העבדים מטמאין בזיבה ובנדה ובלידה בישראל אבל הגויים אין מטמאין בו".

וטעם הדבר הוא שכל עניין הטומאה שייך רק במקום הקדושה כי "רוח הטומאה... אינה מתאווה לשרות אלא במקום הקדושה" כדי שתוכל לקבל תוספת יניקה וחיות ולכן אין שייך אצל אומות העולם עניין הטהרה האמיתית כי אין רוח הטומאה מתאווה לשרות עליהם, שהרי לא תוכל לקבל מהם תוספת יניקה וחיות, ונמצא תוכנה של הלכה זו שבח ומעלה לישראל.

והוראה יש מזה לעבודת האדם: כתיב "רק אתכם אהבתי מכל משפחות האדמה על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם" כי התכלית ב"עוונותיכם" הוא רק כדי שיהיה "זדונות נהפכו לו כזכויות" ויתווסף בו עילוי של סוג זכויות נעלה יותר שאינו שייך כלל מצד הבריאה כשלעצמה אלא רק מצד עבודת האדם. ופשיטא שמדובר כאן על "חטא" מלשון חסרון כמו "והייתי אני ובני שלמה חטאים" היינו חסרים, שגם אחר עבודתו ומעלתו - צדיק גמור, עדיין חסר לו העילוי של עבודת התשובה וצוּעֵק אֵל ה' "אלקים אל דמי לך" שיבוא כבר משיח ואז יתמלא חסרונו, שהרי "משיח אתא לאתבא צדיקייא בתיובתא".

(על פי יין מלכות ספר טהרה סימן ט"ז)

(41) זבים פ"ב מ"א, ר' תורת כהנים' פרק זבים פרשתא א, א.
(42) שם, פרשת תזריע פרשתא א, א. (43) נדה לד, א.
(44) עבודה זרה לו, ב. (45) שם לו, א. (46) טבעית.
(47) תרומה וקדשים שנטמאו טומאה דאורייתא צריך לשרפם, וכשנטמאו מדרבנן אסור לשרפם ולאבדם בידים.
(48) המלים "מן התורה" אינן אלא בדפוס רומא (ר"מ), ולא בכת"י תימן. והגירסא הנכונה היא זו שבכת"י הנז': "אע"פ שהם נקיים מדם זוב", פירוש, שלא ראו דם (הגויה) וזוב (הגוי). הכל כאן ברור, וביאור מיותר. כנראה טעה המעתיק בפירוש המלה "נקיים", וחשב שהכוונה אינם טמאים,

הדם בטל אלמלא נפל לכמות מים שכזו - טהור.
(26) כלומר, סמך (בכתב-יד תימן - "קשור"). (27) מפני שטומאת גויים מדרבנן - הקלו בתערובתם.

1 ז. שוֹאֲלִין²⁸ [גָּלִין] מִי רִגְלִים מִכָּל מְקוֹם²⁹ וְאֵין
2 חוֹשְׁשִׁין שְׂמָא שֶׁל נְדוּת הֵן, שֶׁלֹּא נִחְשְׁדוּ בְּנֹת
3 יִשְׂרָאֵל לְכַנֵּס אֶת מִי רִגְלֵיהֶן בְּשֶׁהֶן נְדוּת.

(28) שם. (29) מיהודים.

4 ח. חֲרַס³⁰ שְׁהִיָּה הַזֵּב או הַזֵּבָה מְטִילִין בּוּ מִי רִגְלֵיהֶן
5 וְכַפְסוֹ³¹ פַּעַם וְאִשׁוּנָה וְשִׁנָּה - הָרִי הַמְשַׁקֵּין שְׂכַפְסוֹ
6 בְּהֵן טְמָאִין, וּפַעַם שְׁלִישִׁית - טְהוֹרִין, בֵּין שְׂכַפְסוֹ
7 בְּמִים בֵּין שְׂכַפְסוֹ בְּמִי רִגְלִים³², שְׁהִיָּה לֹא נִשְׂאָר בָּהּ
8 לַחְלוּחִית מִימֵי רִגְלִים³³.

(30) עביט של חרס. (31) שטפו. (32) טהורים. (33) של הוב.

9 ט. זָכָה³⁴ שְׁנַעֲקָרוּ מִימֵי רִגְלֵיהָ³⁵ בְּסוֹף שְׂבַעַת יְמֵי
10 הַסְּפִירָה, וְיִרְדָּה וְטָבְלָה, וְהִטְלִיָּה מִים אַחֵר הַטְּבִילָה
11 - הָרִי הֵן סָפֵק, אִם אַחֵר עֲקִירָה הוֹלְכִין³⁶ וְזָכָה
12 הִיתָה³⁷, או אַחֵר הִיצִיאָהָ³⁸ שְׁהִיא טְהוֹרָה. וְכֵן³⁹
13 עוֹבֶדֶת פּוֹכְכִים⁴⁰ שְׁנַעֲקָרוּ מִימֵי רִגְלֵיהָ, וְנִתְגַּיְרָה
14 וְטָבְלָה, וְהִטְלִיָּה מִים אַחֵר שְׂטָבְלָה - הָרִי זֶה סָפֵק,
15 אִם אַחֵר עֲקִירָה הוֹלְכִין וְהָרִי הֵן כְּמִי רִגְלֵי הַעֲבָדִי
16 פּוֹכְכִים הַטְּמָאִים, או אַחֵר יִצִּיאָה וְהָרִי הֵם כְּמִימֵי
17 רִגְלֵי יִשְׂרָאֵל הַטְּהוֹרִים.

(34) נדה מג, א. בעיא שנשארה בתיקו. (35) נעקרו ממקומם, והזבה עיכבה אותם בגופה. (36) העקירה קובעת. (37) ומימי רגליה טמאים. (38) ההטלה. (39) שם. (40) שדינה כזבה מדרבנן.

18 י. הַעֲבָדִים⁴¹ מִטְמָאִין בְּזִיבָה וּבְנִדָּה וּבְלִדָּה⁴²
19 בְּיִשְׂרָאֵל, אֲבָל הַעֲבָדִי פּוֹכְכִים אֵין מִטְמָאִין לֹא
20 בְּזִיבָה וְלֹא בְּנִדָּה וְלֹא בְּלִדָּה דִּין תּוֹרָה. שְׁנַאֲמַר:
21 דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתֶּם אֱלֹהִים אִישׁ אִישׁ כִּי
22 הָיָה זָב - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִטְמָאִין בְּזִיבָה, וְלֹא הַעֲבָדִי
23 פּוֹכְכִים. וְחֻקֵּם גָּזְרוּ עַל כָּל הַעֲבָדִי פּוֹכְכִים
24 שִׁיטְמָאוּ בְּזָבִים לְכָל דְּבָרֵיהֶן, זָכָרִים וְנָקִיבוֹת⁴³. וְהוּא
25 שִׁיְהִיָּה הַזֵּכֶר בֶּן תִּשְׁעֵי שָׁנִים⁴⁴ וְיוֹם אֶחָד וְלִמְעֻלָּה,
26 וְהַנִּקְבָּה בֶּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים⁴⁵ וְיוֹם אֶחָד וְלִמְעֻלָּה; אֲבָל
27 הַקְּטָנִים לְמִשָּׁה מִזְמָן זֶה - לֹא גָזְרוּ עָלֶיהֶן טְמָאָה.
28 שְׁעָקָר הַגְּזֵרָה הִיא, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה תִּינוּק יִשְׂרָאֵל
29 רִגְלִי אֲצֵל הַעֲבֹד פּוֹכְכִים בְּמִשְׁבֵּב זָכוֹר, וּפְחוּת
30 מִזְמָן זֶה אֵין בִּיאַתָּן בִּיאָה. בַּעַת שְׁגָזְרוּ עָלֶיהֶן -
31 לֹא גָזְרוּ עַל שְׂכַבַת זָרַע⁴⁶ שְׁלָהֶן, אֲלֹא שְׂכַבַת זָרַעוֹ
32 שֶׁל עוֹבֵד פּוֹכְכִים טְהוֹרָה כְּדִין תּוֹרָה. וּמִפְנֵי מָה
33 לֹא גָזְרוּ עָלֶיהָ טְמָאָה? כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁטְמָאֲתָן
34 מְדַבְּרֵי סוֹפְרִים. שְׁהִיָּה הַכָּל יוֹדְעִין, שְׂאֵלוֹ הָיָה זָבִין
35 דִּין תּוֹרָה - הִיתָה שְׂכַבַת זָרַע אֵב הַטְּמָאָה בְּשְׂכַבַת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום חמישי כ"ד סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קנא

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

22 המַעֲרָה¹⁰ וְאַחַד הַגּוֹמֵר. בֵּין גְּדוֹל שָׁפָא עַל הַקְטָנָה
23 בֵּין קָטָן שָׁפָא עַל הַגְּדוֹלָה - מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם בּוֹעֵל
24 נְדָה. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשִׁהִיָּה הַבּוֹעֵל בֶּן תִּשְׁעַ
25 שָׁנִים וְיוֹם אֶחָד¹¹, וְהַנִּבְעֵלֶת הִתְהַוָּה בַּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים
26 וְיוֹם אֶחָד¹²; אֲבָל פָּחוֹת מִכָּאן - אֵינּוּ מִתְטַמֵּא מִשּׁוּם
27 בּוֹעֵל נְדָה, אֲלָא מִשּׁוּם נִגְעַת בְּנִדָּה בְּלִבָּד, שֶׁהוּא וְלֹד
28 וְאֵינּוּ אֵב. וְכֵן בּוֹעֵל הַזָּב - הֲרִי הוּא כְּנֹגֵעַ בּוֹ¹³.
29 וְאַחַד הַנּוֹגֵעַ בְּזָב אוֹ הַנִּבְעֵלֶת מִן הַזָּב¹⁴.

9) ראה למעלה פ"א ה"ב בהערות דין ג, וד. (10) 'תורת כהנים' שם ה"א. ראה פ"א מהל' איסורי ביאה ה"י. (11) נדה מה, א. (12) שם מד, ב. (13) שם עג, א. (14) שם דרשו: היא מטמאה את בועלה, ואין הזב מטמא מה שהוא בועל.

ד. הַנְּדָה וְהַזָּבָה וְשׁוֹמֵרֶת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם וְהַיּוֹלֵדֶת
אֶף עַל פִּי שְׁלֹא רָאָתָה דָם - כָּלֵם מִטְּמָאוֹת
לְמַפְרַע מַעַת לַעַת אוֹ מִפְקִידָה לְפִקְדָה¹⁵. וְזֶהוּ
הַנִּקְרָא מַעַת לַעַת שֶׁבְּנִדָּה. בִּיצֵד? אִשָּׁה שֶׁהִיתָה
טְהוֹרָה וְאֵין לָהּ וָסֵת¹⁶, וּבִדְקָה עֲצָמָה בְּשִׁחְרִית
וּמִצָּאָה טְהוֹרָה, וּבְחֻצֵי הַיּוֹם בְּדָקָה עֲצָמָה וּמִצָּאָה
דָם - הֲרִי כָל הַטְּהוֹרוֹת שֶׁעָשְׂתָה מִשְׁעַת פְּקִידָה
רִאשׁוֹנָה עַד שְׁעַת פְּקִידָה שְׁנִיָּה טְמָאוֹת לְמַפְרַע¹⁷.
וְכֵן אִם בְּדָקָה הַיּוֹם וּמִצָּאָה טְהוֹרָה, וְלֹאֲחֵר שָׁנִים
אוֹ שְׁלֹשָׁה יָמִים בְּדָקָה וּמִצָּאָה דָם - כָּל הַטְּהוֹרוֹת
שֶׁעָשְׂתָה מַעַת שֶׁבְּדָקָה וּמִצָּאָה דָם עַד עֲשָׂרִים
וְאַרְבַּע שָׁעוֹת¹⁸ לְמַפְרַע טְמָאוֹת. וְעַד¹⁹ שֶׁלֹּאֲחֵר
הַתְּשִׁמִּישׁ - הֲרִי הוּא בְּפִקְדָה, וְשִׁלְפָנֵי הַתְּשִׁמִּישׁ
43 - אֵינּוּ בְּפִקְדָה, מִפְּנֵי שֶׁאֵינָהּ בּוֹדֶקֶת בּוֹ יָפָה²⁰.

15) מבדיקה לבדיקה. (16) זמן קבוע לראיית דם. רוב הנשים רואות דם אחת לחודש ביום מסוים. ואם ראתה שלוש פעמים באותו יום בחודש בשלושה חדשים רצופים, נקבע לה וסת ביום זה. (17) חוששים שמא בא הדם תיכף אחרי הבדיקה הראשונה ולא הרגישה בו. (18) אבל הטהורות שנגעה בהן לפני מעת לעת - טהורות, אף-על-פי שלא בדקה עצמה זמן רב. כחכמים במשנה, נדה ב, א. (19) המטלית שבדקה בו. (20) שם ה, א.

ה. אִשָּׁה שִׁישׁ לָהּ וָסֵת וְרָאָתָה דָם בְּשְׁעַת וָסֵתָה -
דִּיָּה שְׁעִתָּה²¹ וְאֵינָה טְמָאָה לְמַפְרַע²². הֲגִיעַ שְׁעַת
וָסֵתָה וְלֹא בְּדָקָה עֲצָמָה, וְלֹאֲחֵר יָמִים בְּדָקָה עֲצָמָה
וּמִצָּאָה דָם - הֲרִי זֹו טְמָאָה לְמַפְרַע וְהִיא בְּחֻזְקַת
נְדָה מִשְׁעַת וָסֵתָה. וְזֹו הִיא טְמָאָה וָסֵתוֹת הָאֲמוּרָה
בְּכָל מְקוֹם. וְאִם מִצָּאָה עֲצָמָה טְהוֹרָה כְּשֶׁבְּדָקָה אַחֵר
הַנִּסָּת - הֲרִי זֹו טְהוֹרָה²³.

21) מטמאת רק את הטהורות שנגעה בהן משעת וסתה ואילך. משנה, שם ב, א. (22) משנה, שם לט, א. והטעם, שאנו מניחים שהדם בא בזמן הקבוע. (23) שם טז, א - מחלוקת רב ושמואל, ופסק כרב בהתאם למקובל שהלכה

ולפיכך הוסיף את המלים "מן התורה", שהרי מדרבנן מטמאים, אולם הפירוש הנכון הוא כמו שכתבנו, שהם נקיים ולא ראו דם או זוב. (49) כאן הכוונה גזירת חכמים. (50) ראה למעלה פ"א ה"ז. (51) שלא כדם ישראלית שמטמא לח ויבש. כבית-הלל במשנה שם.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

1) יבאר הבעל נידה אם הוא כנידה, והבא על הזבה או שומרת יום או יולדת, הנשים הטמאות למפרע ומה דינן.

1 א. בּוֹעֵל נְדָה - כְּנִדָּה², שֶׁהוּא אֵב מִמַּאֲבוֹת הַטְּמָאָה
2 שֶׁל תּוֹרָה. מִטְּמָא כָּלִים בְּמַגֵּעַ, וּמִטְּמָא אָדָם בְּמִשָּׁא³
3 וּבְמַגֵּעַ, וּמִטְּמָא בְּהִסָּט⁴, וּמִטְּמָא מִשְׁכָּב וּמִרְקָב
4 כְּנִדָּה⁵.

2) שנאמר (ויקרא טו, כד): "ואם שכוב ישכב איש אותה ותהי נדתה עליו". פירוש, הבעל טמא כנדה, 'תורת כהנים' פרשת זבים פ"ז, ה"ג. (3) אם טהור נשא את בועל הנדה, או להיפך, נטמא אע"פ שלא נגע בו. (4) ולא נשא אותו - נטמא (מכאן יש ללמוד, שלדעת רבינו טומאת משא פירושה אפילו לא הניד את הטומאה, שאם לא כן, אין לך משא שאינן היסט. ראה 'תפארת ישראל' בהקדמתו לטהרות, אות ו). (5) לא כנדה ממש, שהרי משכב ומרכב של נדה הוא אב הטומאה, ושל בועל נדה דינו כראשון לטומאה, כמו שמבאר רבינו בה"ב, והתכוון רק ללמדנו, שמטמא משכב ומרכב אע"פ שלא נגע בהם כדין נדה, מה-שאינן-כן בטמאים אחרים. לקמן פרק ששי יתבאר מה בין משכב למרכב (ראה משנה-למלך כאן).

5 ב. אֵין מִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְקָב וּמִשְׁכָּב נְדָה
6 וּמִרְקָבָה. שֶׁהַמִּשְׁכָּב אוֹ הַמִּרְקָב שֶׁדָּרְסָה עָלָיו נְדָה
7 - אֵב מִמַּאֲבוֹת הַטְּמָאָה, וּמִשְׁכָּב בּוֹעֵל נְדָה וּמִרְקָבוֹ
8 - וְלֹד טְמָאָה⁶, כָּכִלִים שְׁנוֹגֵעַ בָּהֶן, שֶׁאֵינָן מִטְּמָאִין
9 אָדָם וְלֹא כָּלִים אֲלָא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד. וְלָמָּה
10 נִגְרַעַת טְמָאָת מִשְׁכָּבוֹ מִטְּמָאָת מִשְׁכָּבָה? מִפְּנֵי
11 שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹעֵל נְדָה: וְתִהִי נִדְתָּה עָלָיו וְטָמֵא
12 שְׁבַע יָמִים; וְנֶאֱמַר בּוֹ: כָּל הַמִּשְׁכָּב אֲשֶׁר יִשְׁכַּב
13 עָלָיו יִטְמָא. מֵאַחֵר שֶׁנֶּאֱמַר: וְתִהִי נִדְתָּה עָלָיו,
14 אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁהוּא מִטְּמָא מִשְׁכָּבוֹ?! וְלָמָּה נֶאֱמַר?
15 מִפִּי הַשְּׁמוּעָה לְמַדּוֹ, שֶׁהַפְּתוּב נִתְקַן⁸ מִטְּמָאָה
16 חֲמוּרָה, מִלְּטָמֵא אָדָם וְכָלִים, וְתִלְאוֹ בְּטְמָאָה
17 קָלָה, שִׁהִיָּה מִשְׁכָּבוֹ וְלֹד, וְלֹא יִטְמָא אָדָם וְכָלִים
18 אֲלָא אֲכָלִין וּמִשְׁקִין בְּלִבָּד, כְּשֶׁאֵר וְלִדּוֹת
19 הַטְּמָאוֹת.

6) נדה לב, ב. (7) הלא כתבה תורה: "ותהי נדתה עליו", ומשמע שדינו כנידה ממש? (8) שם לג, א.

20 ג. אַחַד הַפָּא עַל הַנְּדָה אוֹ עַל שׁוֹמֵרֶת יוֹם כְּנָגֵד יוֹם⁹
21 אוֹ עַל הַיּוֹלֵדֶת. [בֵּין כְּדָרְכָן בֵּין שְׁלֹא כְּדָרְכָן]. אַחַד

ח. וְכָל הַנָּשִׁים שֶׁדִּין שָׁעָתָן⁴⁰ - פְּתָמָן בְּרֵאשִׁיתָן⁴¹,
וְאֵינוּ מְטַמְּא אוֹתָן לְמַפְרַע. כָּל אֱלֹהֵי הַנָּשִׁים
הַטְּמָאוֹת לְמַפְרַע, בֵּין רֵאשֶׁתָּהּ דָּם בֵּין מִצָּאָה פֶּתָם
- מְטַמְּאוֹת מִשְׁכָּב וּמִרְכָּב לְמַפְרַע לְטַמְּא אָדָם
וּבְגָדִים. וְכֵן רָקֵן וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן טְמֵאִין לְמַפְרַע.
וְאֶפְלוּ כָּלִי הָרֶשֶׁת הַמִּקֵּף צְמִיד פְּתִיל⁴² מְטַמְּאוֹת
אוֹתוֹ לְמַפְרַע. אָבֵל אֵינָן מְטַמְּאוֹת אֶת הַבּוֹעֵל
לְמַפְרַע מִשּׁוּם בּוֹעֵל נָדָה, אֲלָא מִשּׁוּם נֹגֵעַ
בְּלִבָּד⁴³. אָבֵל הָרוּאָה פֶּתָם - הַבּוֹעֵל אוֹתָהּ מֵאַחֵר
שֶׁנִּמְצָא הַפֶּתָם טְמֵא מִשּׁוּם בּוֹעֵל נָדָה⁴⁴.⁴¹

(40) אשה שיש לה וסת קבוע, וארבע נשים המנויות לקמן
פ"ד ה"א. (41) דין הכתם כדין ראיית דם, כרבי חנינא בן
אנטיגנוס שם ה, א. (42) כיסוי צמוד ומהודק לכלי. כלי
חרס שכזה אינו מיטמא בטומאת מת וכדומה אלא בהיסט
ע"י נדה זוב וזבה. (43) ואינו מטמא משכב ומושב. שם ו,
א. כתנא קמא בבביתא. (44) משנה, שם יד, א. "ומודים
חכמים לרבי עקיבא ברואה כתם שטמא את בועלה".

ט. מְעַבְרַת שֶׁהוּצִיא הָעֶבֶר אֶת יָדוֹ וְהַחֲזִירָה - אָמֹ
טְמֵאָה לְדָה⁴⁵. וְטְמֵאָה יוֹלֶדֶת⁴⁶, וְטְמֵאָה מַעַת
לַעַת⁴⁷ אוֹ מִפְקִידָה לַפְקִידָה לְמַפְרַע כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ⁴⁸,
וְטְמֵאָה וְסִתּוֹת⁴⁹, וְטְמֵאָה פֶּתָמִים⁵⁰ - הַפֶּל מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים. וְטְמֵאָתָן מִסְּפֵק. לְפִיכָף אֵין שׁוֹרְפִין עָלֵיהֶן
תְּרוּמָה וּקְדָשִׁים⁵¹, אֲלָא תוֹלִין⁵². וְכֵן חֲלִין שֶׁנֶּעֱשׂוּ
עַל טְהַר הַקֹּדֶשׁ⁵³ שֶׁנִּטְמָאוּ בָּאֵלוּ - תוֹלִין. אָבֵל
הַנֶּעֱשִׂים עַל טְהַר הַתְּרוּמָה, וְחֲלִין הַטְּבוּלִין
לְחֵלָה⁵⁴ - אֵין מִתְטַמְּאִין⁵⁵ בְּכָל אֱלֹהֵי הַטְּמָאוֹת שֶׁהֵן
מִדְּבָרֵיהֶן. נִמְצְאָתָא אֹמֵר, שֶׁכָּל אַחַת מֵאֱלֹהֵי הַנָּשִׁים,
וּמִשְׁכָּבָן וּמִרְכָּבָן וְרָקֵן וּמִימֵי רִגְלֵיהֶן, וּבּוֹעֵל רוּאָה
פֶּתָם מֵאַחֵר שֶׁנִּמְצָא הַפֶּתָם, וּבּוֹעֵל יוֹלֶדֶת מֵאַחֵר
שֶׁנִּמְצָא הָאֵיבָר⁵⁶ וְחֹזֵר - פֶּלֶן אֲבוֹת טְמָאוֹת מִדְּבָרֵי
סוֹפְרִים.⁴⁵

(45) מימרא של רב הונא, שם כח, א. (46) בספרים
שלפנינו, הקיפו בטעות בסוגריים את המלה "יד". הכוונה
לדין שנאמר למעלה: "שהוציא העובר את ידו". ומשמיענו
רבינו שטומאתה מדברי סופרים כמו הטומאות האחרות
המנויות כאן. בדפוס רומא (ר"מ) ובכת"י תימן, אין
סוגריים. (47) ראה למעלה ה"ד. נדה טו, א: "מעט לעת
דרבנן". (48) המעתיק שמחק את המילה "יד", העמיד כאן
נקודה ויש למחקה. (49) אשה שיש לה וסת קבוע ובדקה
עצמה זמן מסוים אחרי שעת וסת ומצאה דם - טמאה
למפרע עד שעת הוסת (ראה למעלה ה"ה). וטומאה למפרע
זו היא מדרבנן. כרב נחמן בר יצחק לדעת רב, שם טז, א.
(50) שם טו, א: "וכתמים דרבנן". (51) ראה למעלה פ"ב
ה"י. (52) לא אוכלים אותם ולא שורפים. נשאים
ועומדים בספק. (53) חסידים הראשונים הקפידו שחוליהם
ייעשו באותה הזהירות וההרחקה מכל טומאה המחייבות
בקדשים, ויש מהם הקפידו רק כטהרת תרומה שהיא נמוכה

כרב נגד שמואל באיסורים. נימוקו של רב הוא: הבדיקה
הוכיחה שלא בא דם ביום הוסת.

ו. כָּל אִשָּׁה²⁴ שִׁישׁ לָהּ וְסֵת²⁵ - תִּרְגִּישׁ בְּעֵצְמָהּ:
מִפְהָקָתָה, אוֹ מִתַּעֲטָשֶׁת, אוֹ חוֹשֶׁשֶׁת²⁶ פִּי בִרְסָהּ²⁷
וְשִׁפּוּלֵי מַעֲיָה²⁸, אוֹ אוֹחֲזָתָה צְמֻרֹרִית²⁹, אוֹ רֵאשֶׁתָּהּ
כְּבִד עָלֶיהָ אוֹ אֵיבָרָהּ כְּבִדִּין וְכִיּוּצָא בָּאֵלוּ. וְיֵשׁ
אִשָּׁה שֶׁדִּרְכָּה לְרֵאוֹת בַּעַת שִׁיתַּחֲלִיל בָּהּ מִקְרָה אֶחָד
מֵאֵלוּ מִיד בְּתַחֲלָתָהּ, וְיֵשׁ אִשָּׁה שֶׁתַּמְתִּין³⁰ בְּמִקְרָה
זֶה שְׁעָה אוֹ שְׁתַּיִם וְאַחֵר כָּף תִּרְאָה הָדָם בְּסוֹף
הַיּוֹסֵת. הִיתָה לְמוֹדָה³¹ לְהִיּוֹת רוּאָה בְּתַחֲלַת הַיּוֹסֵת
- כָּל הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַיּוֹסֵת טְמָאוֹת³²;
הִיתָה לְמוֹדָה לְהִיּוֹת רוּאָה בְּסוֹף הַיּוֹסֵת - כָּל
הַטְּהָרוֹת שֶׁעָשְׂתָה בְּתוֹךְ הַיּוֹסֵת טְהוּרוֹת³³, וְאֵינָה
חוֹשֶׁשֶׁת אֲלָא מִשְׁעָה שֶׁדִּרְכָּה לְרֵאוֹת עַד עַת
שֶׁנִּמְצָאָה דָּם.¹³

(24) משנה, שם סג, א. (25) כשם שקובעת וסת לימים
(ראה הלכה ד), כך קובעת וסת למקרים, והמשנה הנ"ל
מתפרשת בגמרא שם בווסתות למקרים ("וסתות דגופא"),
אולם מלשונו של רבינו כאן משמע שמדובר באשה שיש
לה וסת קבוע איזה שהוא, ומטבען של הנשים שתופעות
המנויות כאן קודמות לראיית הדם. (26) מרגישה כבדות
וכאב. (27) מקום הטבור. (28) אותו מקום.
(29) צמרמרות. (30) שתמשיך ותשאר במצב זה.
(31) רגילה בכך. (32) אם בדקה בסוף הווסת ומצאה דם,
אבל אם לא מצאה - טהורות, כמו שנתבאר בה"ה.
(33) משנה, שם.

ז. הָרוּאָה פֶּתָם³⁴ - טְמֵאָה לְמַפְרַע עַד עַת הַפְּקִידָה³⁵.
וְכֵן הַבֶּגֶד שֶׁנִּמְצָא עָלָיו הַפֶּתָם טְמֵא לְמַפְרַע³⁶. וְעַד
כַּמָּה? עַד שֶׁתֵּאֱמַר: בְּדִקְתִּי הַחֲלוּקִי הַזֶּה וְלֹא הָיָה
עָלָיו פֶּתָם. אֶפְלוּ בְּפִסְתּוֹ וְלֹא בְּדִקְתּוֹ³⁷ - טְמֵא מִקְדָּם
הַכְּפוּס לְמַפְרַע עַד שְׁעַת בְּדִיקָה. וְאֶפְלוּ נִמְצָא הַפֶּתָם
לַח³⁸ - הֲרִי זֶה מְטַמְּא לְמַפְרַע עַד שְׁעַת הַבְּדִיקָה;
שֶׁאֲנִי אֹמֵר: מִזְּמִים הָיָה שָׁם³⁹ וְעַתָּה נָפְלוּ עָלָיו מִים
וְנִעְשָׂה לָח.²¹

(34) שם ד, ב - אם מצאה כתם של דם על גופה או על בגדה
(דיני כתם מבוארים בהל' איסורי ביאה פ"ט). (35) אפילו
אם עבר יותר ממעת לעת משעת הפקידה (רבינו בפירושו
למשנה). יוצא מזה חומרא בכתם יותר מבראיית דם ממש,
שהרי בראייה קובע הזמן הקצר יותר: או מעט לעת או שעת
הבדיקה (ראה למעלה ה"ד). וטעמו של דבר מבואר
בכסף-משנה בשם הר"י קורקוס, מפני שאפשר לה שלא
להרגיש בכתם זמן רב, אבל אם היא מוצאת עכשיו דם
ממש - אין לחשוש שמא בא לפני זמן רב. (36) הטהרות
שנגעו בבגד אחרי שנבדק - טמאות. (37) כשהיא אומרת
שלא בדקתו, אבל בסתם אנו תולים שבדקה לפני הכביסה.
שם נו, ב. (38) אין אנו אומרים שהלחות מוכיחה שהכתם
טרי ולא הספיק להתייבש. כתנא קמא במשנה שם נו, א.
(39) ונתייבש.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי כ"ה סיון - ס' טהרה - ה' מטמאי משכב ומושב קנג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ג. תינקת שלא הגיע זמנה¹⁷ לראות וראתה דם פעם
ראשונה ושניה - דיה שעטה; ראתה פעם שלישית
מטמאות למפרע¹⁸. [עברו עליה שלשה חדשים¹⁹
ואחר כך ראתה - דיה שעטה]²⁰; עברו עליה שלשה
חדשים אחרים ואחר כך ראתה - דיה שעטה; עברו
עליה שלשה חדשים אחרים וראתה - מטמאה
למפרע²¹.

(17) בגיל למטה משתים עשרה שנה ויום אחד או טרם
צמחו לה שתי שערות במקום מסוים. הרשב"א בתורת
הבית הארוך (מביאו הכסף משנה כאן) מפרש טעם דינים
אלה ואומר: סתם תינקת שלא הגיע זמנה לראות אין לה
דמי נידות ואם ראתה פעם אחת הרי זה מקרה שאינו מעיד
על שינוי טבעה, ולפיכך ראייה שנייה נידונה כראשונה ואינה
מחזקת את כוחה של הראשונה, אבל כשראתה פעם
שלישית מעידות השתיים על הראשונה שקדמה להן שאינה
מקרה והוחזקה תינקת זו בדם נידות. (18) מעת לעת או
מפקידה לפקידה. והמדובר בראיה שלישית, אבל שתי
הראיות הראשונות נשארו כדינן ודין שעתן אף על פי
שהוברר הדבר שלא היו מקריות, וטעמו של דבר, מפני
שהטומאה למפרע אינה מן התורה הקילו בה בתינקת.
(19) בלי ראייה, אנו אומרים נסתלקו דמיה. (20) נידונה
כראיה ראשונה. (21) בראיה השלישית, אבל שתי הראיות
הראשונות אינן מטמאות למפרע.

ד. תינקת שהגיע זמנה לראות וראתה פעם ראשונה
דיה שעטה; שניה - מטמאה למפרע²². עברו
עליה שלשה חדשים²³ ואחר כך ראתה - דיה
שעטה²⁴; עברו עליה שלשה חדשים אחרים ואחר
כך ראתה - מטמאה למפרע²⁵.

(22) אם הגיע זמנה לראות, היינו כשגילה משתים עשרה
שנים ויום אחד ולמעלה וצמחו לה שתי שערות, דמי נידה
מצויים בה ולפיכך ראייה שנייה מעידה על בגרותה לדבר
זה וזו היא בתולת דמים שבהלכה א בפרק זה. (23) ללא
ראיה. (24) ההפסק הזה מוכיח שלא הגיעה עדיין לנידות
קבועה. (25) אומרים אנו שכך הוא וסת שלה.

ה. מעברת ומניקה וזקנה ובתולה שהגיע זמנה
לראות שראו ראייה ראשונה - דין שעטן; ראו פעם
שניה - מטמאות למפרע ככל הנשים, כמו שבארנו.
ואם ראו הראשונה באנס²⁶ - אף בשניה דין שעטן.

(26) כגון שקפצה או נבהלה. אף על פי שראייה באונס
מטמאה, אינה מועילה להוציאה מחזקת סילוק דמים.

ו. מעברת או מניקה שראתה דם ועברו עליה
שלשה חדשים ואחר כך ראתה - דיה שעטה; עברו
עליה שלשה חדשים אחרים וראתה פעם שנייה,
שהיא שלישית לראיה ראשונה - מטמאות
למפרע²⁷. הוואה דם אחר דם טהר²⁸ בתוך עשרים
וארבע שעות²⁹ - דיה שעטה. וכל שדיה שעטה, אף

מטהרת קודש. (54) עיסה שלא הפרישו ממנה חלה,
נקראת "טבל". (55) שם. ודף ז, א כלשון אחרון.
(56) של העובר.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר הנשים שדיין שעתן ואינן מטמאות למפרע, תקנת
חכמים שבכל יום בודקות עצמן שחרית וערבית, כל
הכתמים הבאים מבין ישראל או מהגויים, הכשר כתמים
המטמאים, והאשה שמתה ויצאה ממנה דם.

א. ארבע נשים דין שעטן² ואינן מטמאות למפרע.
ואלו הן: מעברת ומניקה, ובתולה וזקנה. אי זו היא
מעברת? משפיר עברה³. היתה בחזקת מעברת
וראתה דם, ואחר כך הפילה רוח⁴ או דבר שאינו
ולד - הרי זו בחזקתה⁵ ודיה שעטה. ראתה דם ואחר
כך הבר עברה⁶ - הרי זו מטמאה למפרע ככל
הנשים. אי זו היא מניקה? כל עשרים וארבעה
חדש מיום הלדה. אפלו מת בנה בתוך זמן זה או
שגמלתה או נתנתה למניקה - דיה שעטה. אבל
אחר עשרים וארבעה חדש, אף על פי שהיא מניקה
והולכת - הרי זו טמאה למפרע ככל הנשים. אי זו
היא בתולה? כל שלא ראתה דם מימיה. בתולת
דמים⁷ אמרו, לא בתולת בתולים⁸. כיצד? אפלו
נשאת וראתה דם מחמת נשואין⁹, או ילדה וראתה
דם מחמת לדה - עדין היא בתולה לענין טמאה
ודיה שעטה. אי זו היא זקנה? כל שעברו עליה
שלשה חדשים סמוך לזקנותה ולא ראתה דם. ואי
זו היא סמוך לזקנותה? כל שחברותיה קוראות לה
זקנה בפניה ואינה מקפדת¹⁰. עברו עליה שלש
עונות¹¹ וראתה, וחדרו ועברו עליה שלש עונות
אחרות או פחות או יתר¹² וראתה - הרי היא ככל
הנשים ומטמאה למפרע.

(2) אינן טמאות למפרע (ראה למעלה פרק ג הלכה ה).
(3) שם ה, ב אמר סומכוס בשם רבי מאיר, שהכרת העובר
היא שלושה חדשים אחר תחילת העיבור. (4) שלפוחית
מליאה רוח. (5) בחזקת מעוברת ואין אנו אומרים
שההפלה הפסיקה את העיבור. (6) סמוך לראייתה.
(7) שלא ראתה דם לפני כן. (8) שלא נבעלה. (9) מחמת
בעילה, והדמים הם דם בתולים. (10) ואף על פי שהיא
מתביישת. (11) עונה היא שלושים יום. (12) ימי העונות
לא היו מכוונות בדיוק לימי העונות הראשונות.

ב. בתולה¹³ שראתה דם אפלו שופעת¹⁴ כל שבעה
או דולפת¹⁵ - הרי זו פעם אחת¹⁶. ראתה דם ופסקה
וחדרה וראתה - הרי זו שתי פעמים.

(13) בתולת דמים. (14) בלי הפסק. (15) טיפה אחר טיפה
בלי הפסק ניכר. (16) ודיה שעתה.

44 אינה שומעת ואינה מדברת ודינה כשוטה.
45 בודקות ומטבילות אותן אם היא צריכה טבילה.

י. כל הפתמים⁴⁶ הבאים מבין ישראל⁴⁷ - בחזקת
טמאה, והבאים מבין העובדי פוֹכְבִּים - בחזקת
טהורין⁴⁸. והנמצאים בערי ישראל - טהורים, שלא
נחשדו ישראל להשליך בתמיהן, אלא מצניעין
אותם⁴⁹. לפיכך, כל הפתמים הנמצאים בכל מקום -
טהורין, חוץ מן הנמצאים בחורים⁵⁰ וסביבות בית
הטמאה⁵¹. וכלן טמאתן בספק, כמו שבארנו⁵².

46 בגדים שעליהם כתמי דם. 47 ראינו שבאו מבין
ישראל. 48 לא גזרו טומאה על כתמיהן, אף על פי שגזרו
על דמן (ראה למעלה פרק ג הלכה ט). 49 ולפיכך יש
להניח שכתמי גויות הם. 50 שהם מקום מוצנע.
51 חדר מיוחד לנשים בימי טומאתן (רש"י שם).
52 בפרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה א. הספק הוא,
שנא דם זה אינו מן החדר שדמיו טמאים אלא מן
הפרודור, שדמיו טהורים.

יא. כל הפתמים הטמאין מעבירין עליהן⁵³ שבעה
סממנין, ואחר כך - בין עבר הפתם בין לא עבר -
מטבילו וטהור⁵⁴. שאם לא עבר כלל - הרי הוא
צבע; ואם עבר או פה - הרי זה פתם, ומאחר
שעברו עליו הסממנין כבר בטל, אף על פי
שרשומו נפר. ואפלו פתם של דם נדות ודאי - בין
שהעביר עליו שבעה סממנים בטל⁵⁵, ומטבילו
ועושה טהרות על גביו.

53 מכבסים את מקום הכתם. 54 פליאה, שהרי במשנה
כתוב בפירוש, שאם לא עבר "הרי זה צבע וכו'" ואינו צריך
להטבילו. ורבינו עצמו כותב כאן: "הרי הוא צבע" ואם כן
למה צריך טבילה? ופירש בכסף משנה, שמפני שהיה על
הבגד ספק טומאה טעון טבילה, ומה שאמרו במשנה אינו
צריך להטביל פירוש, אינו צריך טבילה שניה, אחר
הכביסה כשהטבילו לפני הכביסה. ובמשנה המדובר
כשהטביל לפני הכביסה, ואם עבר צריך להטבילו שנית.
[וקשה להבין מה מועילה הטבילה לפני הכביסה, הלא
הכתם קיים ומטמא גם אחרי הטבילה?]. 55 אפילו אם
ניכר רושם הכתם רואים אותו כאילו אינו, מפני שאין דרכם
של אנשים להקפיד על הרושם שנשאר אחרי כביסה יסודית
שכזו (רב אשי שם בראש העמוד).

יב. בגד שאבד⁵⁶ בו פתם - מעבירין על כל הפגד
שבעה סממנים ומטבילו. אבדה בו שכבת זרע: אם
היה חדש⁵⁷ - בודקו במחט⁵⁸; ואם היה שחוק⁵⁹ -
בודקו בתרומה⁶⁰.

56 מקום הכתם אינו ידוע, אבל ברור הדבר שיש בו כתם.
57 אם הבגד חדש. 58 עובר בחודו של מחט על שטח
הבגד וכשיגיע למקום הזרע יתעכב המחט. 59 בגד ישן
שנשחק. 60 מעמידו נגד השמש וקרניה חודרות לעיני
המסתכל מפני שהבגד שחוק, אבל המקום שנבלע בו הזרע

1 על פי שאינה מטמאה למפרע - צריכה שתבדק
2 עצמה תמיד. וכל אשה המרבה לבדק - משפחת;
3 חוץ מן הנדה ויושבת על דם טהר, שאין הבדיקה
4 מועלת להן כלום³⁰.

27 במשנה שם (ז, ב) שנינו: "רבי יוסי אומר, מעוברת או
מניקה שעברו עליהן שלוש עונות (ולא ראו) דיין שעתן".
ומפרש רבינו שהמדובר, כשראתה דם ואחרי כן עברו עליה
שלוש עונות ולא ראתה, ורבי יוסי ממשיך ואומר: בראייה
ראשונה, אבל בשנייה מטמאה מעת לעת, וזה לא כפירוש
רש"י. 28 דם של יולדת מיום שמיני ללידת זכר עד יום
ארבעים ומיום חמישה עשר ללידת נקיבה עד שמונים נקרא
דם טוהר ואינו מטמא. 29 משעה שנגמרו ימי דם טוהר.
30 בימי נידות אפילו אם לא תמצא כלום היא נשאת
בטומאתה, ובימי דם טוהר אפילו אם תמצא דם היא טהורה
ולפיכך הבדיקה מיותרת.

ז. חקמים תקנו להן לבנות ישראל להיות בודקות
6 עצמן בכל יום, בשחרית³¹ מפני טהרות של
7 ערבית³², ובערבית³³ מפני טהרות של שחרית³⁴. וכל
8 אוכלת תרומה³⁵ בודקת בפשה שאוכלת בתרומה³⁶,
9 וכל אשה בודקת בפשה שעוברת³⁷ לשמש מטתה
10 מפני הטהרות³⁸. אבל אם לא היתה עוסקת בטהרות
11 - אינה צריכה בדיקה לבעלה; שכל הנשים שיש
12 להן וסת³⁹ - בחזקת טהרה לבעליהן⁴⁰, כמו שבארנו
13 בענין נדה.

31 צריכה לבדוק. 32 הערב שעבר, אם לא תבדוק
שחרית ותראה דם במשך היום ייטמא למפרע כל הטהרות
שעשתה אחר הבדיקה האחרונה. 33 בודקת.
34 שנגעה בהן במשך היום. 35 בת כהן שלא נישאה
לישראל או ללוי, אשת כהן ושפחתו הכנענית. 36 וטמא
אסור לאכול תרומה. 37 כלומר, לפני תשמיש. 38 שם
יא, ב. פירוש, מפני שהיא צריכה לבדוק עצמה אחר תשמיש
מפני הטהרות, שנא ראתה דם מחמת תשמיש חייבה
לבדוק גם לבעלה, היינו לפני תשמיש. 39 זמן קבוע
לראיית דם נידות. 40 משמע, שאשה שאין לה וסת קבוע
חייבת לבדוק לבעלה אף על פי שאינה עוסקת בטהרות וכן
פסק רבינו בפירוש בפרק ד מהלכות איסורי ביאה הלכה ט.

ח. חזקת בנות ישראל שלא הגיעו לפרקן⁴¹ בחזקת
15 טהרה⁴², ואין הנשים בודקות אותן; אבל משהגיעו
16 לפרקן צריכות בדיקה⁴³, ונשים בודקות אותן.

41 שלא הגיע זמן לראות דם נידות. ראה למעלה הלכה
ד. 42 מניחים אנו שלא ראו והן טהורות לכל דבר.
43 מניחים אנו, שכבר זכ ממנה דם נידות ולא הבחינה
דבר מחוסר ידיעה ואין לסמוך על בדיקתה כל זמן שאינה
בקיאה בבדיקה ולפיכך נשים מבוגרות בודקות אותה.

ט. החרשת⁴⁴ והשוטה ומי שנטרפה דעתה בחלי,
17 אם יש להן פקחות מתקנות אותן⁴⁵ - הרי אלו
18 אוכלות בתרומה.
19

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב קנה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הוא סתום, ואין אור השמש נראה. ובגר חדש כולו עבה ואין האור עובר בו.

יג. בַּגְדֵי שֶׁהָיָה עָלָיו כֶּתֶם וְהִטְבִּילוֹ וְעָשָׂה עַל גִּבּוֹ טְהוֹרוֹת, וְאַחֵר כֶּף הָעֵבִיר עַל הַכֶּתֶם שֶׁבַע הַסִּמָּנִים וְלֹא עָבַר - הָרִי זֶה צָבַע, וְהִטְהָרוֹת שֶׁעָשָׂה טְהוֹרוֹת, וְאֵין צָרִיד לְהִטְבִּילוֹ פַּעַם אַחֶרֶת. וְאִם עָבַר הַכֶּתֶם אוֹ כֶּהָה עֵינָיו - הָרִי זֶה כֶּתֶם, וְהִטְהָרוֹת טְמֵאוֹת⁶¹, שֶׁהָרִי הִקְפִּיד עַל הַכֶּתֶם לְהִסְרֹו, וְצָרִיד לְהִטְבִּילוֹ פַּעַם שְׁנִיָּה לְטַהֲרוֹ.

(61) עיקרי הדינים שבהלכה זו נאמרו כבר בהלכה יא והוכפלו כאן מפני דיני הטהרות שנעשו על גבו לפני הכיבוס, שלא נאמרו שם. (62) מלשוננו משמע שהמדובר בטהרות שנעשו לפני הכביסה, אבל ברור שגם אלה שנעשו אחר הכביסה לפני הטבילה - טמאות.

יד. כֶּתֶם שֶׁהָעֵבִיר עָלָיו שֶׁשָּׂה סִמָּנִים וְלֹא עָבַר, וְאַחֵר כֶּף הָעֵבִיר עָלָיו צָפוֹן⁶³ וְעָבַר - הָרִי הִטְהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ טְמֵאוֹת. אָף עַל פִּי שֶׁהָצָפוֹן מַעֲבִיר הָצָבָע⁶⁴, הוֹאִיל וְלֹא הָעֵבִיר עָלָיו שֶׁבַע הַסִּמָּנִין - הָרִי זֶה כֶּתֶם וְהִטְהָרוֹת כֶּתֶם⁶⁵, וְשָׂמָּה אֵלּוּ הָעֵבִיר הַשְּׂבִיעִי הָיָה עוֹבֵר. הָעֵבִיר עָלָיו שֶׁבַע הַסִּמָּנִים וְלֹא עָבַר, וְחֹזֵר וְהָעֵבִיר עָלָיו פַּעַם שְׁנִיָּה וְעָבַר⁶⁶ - כָּל הַטְהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ בֵּין תְּכֵכֶסֶת רִאשׁוֹנָה לְשְׁנִיָּה טְהוֹרוֹת⁶⁷, וְכָל הַטְהָרוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ עַל גִּבּוֹ אַחֵר תְּכֵכֶסֶת שְׁנִיָּה טְמֵאוֹת; הוֹאִיל וְגִלָּה דַּעְתּוֹ שֶׁהוּא מִקְפִּיד עָלָיו וְרוֹצֵה לְהוֹצִיא רְשׁוּמוֹ - הָרִי זֶה טְמֵא עַד שֶׁיִּטְבָּלוּ⁶⁸ וְיִטְבָּלוּ. כִּבְרַר פֶּאֶרְנֹו בְּהִלְכוֹת אֶסְוִי בִּיאָה שֶׁבַע הַסִּמָּנִין שֶׁמַּעֲבִירִין עַל הַכֶּתֶם מָה הֵן וְהִיאָךְ מַעֲבִירִין אוֹתָן.

(63) רש"י מפרש: "שאבון בלעז", פירוש, סבון. (64) ואם כן אפשר שאין כאן דם כלל (ראה פרק ט מהלכות איסורי ביאה הלכה לו ומגיד משנה שם). (65) מכיוון שחכמים הצריכו בדיקה אין לטהרו בלי אותה הבדיקה. (66) ברייתא שם: "העביר עליו שבעה סימנים ולא עבר, שנאן (חזר והעביר) ועבר, טהרותיו טהורות". ופירשה רבי זירא שהכוונה לטהרות שנעשו בין תכבוסת ראשונה לשנייה אבל אלה שנעשו אחר תכבוסת שנייה - טמאות. (67) עבר דווקא, שהועילו מעשיו, אבל אם לא עבר אין הקפדתו מועילה לטמא. (והטהרות שלפני כיבוס ראשון טהורים מפני שכיבוס זה אינו מוכיח הקפדה לנקות הבגד, שהרי הוא רוצה שהכיבוס לא יועיל). (68) שיבטל גם את הרישום שנשאר.

טו. הָאִשָּׁה שֶׁמֵּתָה וְיִצְאָה מִמֶּנָּה דָם⁶⁹ - מְטֵמֵא מִשּׁוּם כֶּתֶם⁷⁰, שֶׁהִמְקוֹר מְקוֹמוֹ טְמֵא⁷¹. אָף עַל פִּי שֶׁיִּצְאָה הָדָם⁷² אַחֵר שֶׁמֵּתָה וְאֵין פֶּאֶן נִדָּה, הוֹאִיל וּמִמְקוֹם טְמֵא יִצָּא - מְטֵמֵא טְמֵאת כֶּתֶם⁷³. וְאִם הָיָה בּוֹ רְבִיעִית - מְטֵמֵא פֶּאֶה⁷⁴ וּמְטֵמֵא מִשּׁוּם כֶּתֶם⁷⁵.

(69) אפילו כל שהוא. (70) כלומר, משום דם נידות. (71) וכל הנמצא בו הוא אב הטומאה. (72) פירוש, שנעקר ממקומו במקור אחר מיתה, אבל אם נעקר מחיים ויצא לבית החיצון, אף על פי שלא יצא חוץ לגופה הרי זו נידה ממש (ראה פרק ה מהלכות איסורי ביאה הלכה ב). (73) טומאת נידות. (74) טומאת מת. כל דבר הראוי לקבל טומאה הנמצא באוהל שהמת בתוכו טמא שבעת ימים וטעון הזיית אפר פרה אדומה. ורביעית דם מן המת דינו לעניין זה כמת שלם. (75) לטמא משכב ומושב ומרכב כנידה ממש. מת חמור מנידה שהוא מטמא באוהל, ונידה חמורה שהיא מטמאה משכב ומושב ומרכב.

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר שנידה זבה ויולדת והזב לעולם הם בטומאתם עד שיטבלו, ודין יולדת שירדה לטבול מטומאה לטהרה ונעקר דם ממנה בירידתה, ודין יולדת שטבלה אחר שבעה של זכר או י"ד של נקבה, ואם היא מצורעת מה דינה, זבה קטנה שטבלה בימי שימור שלה או בליל השימור, הריאה דם ביום י"א וטבלה לערב ליל שנים עשר או ביום שנים עשר. א. הַזָּב וְהַזָּכָה וְהַנִּדָּה וְהַיּוֹלְדֵת לְעוֹלָם הֵם בְּטִמְאַתָּן וּמְטֵמְאִין אָדָם וְכָלִים וּמִשְׁכָּב וּמִרְכָּב עַד שֶׁיִּטְבָּלוּ²⁸. אִפְּלוּ נִתְאַחֲרוּ כִּמְהָ שָׁנִים בְּלֹא רֵאִית טְמֵאָה וְלֹא טָבְלוּ - הָרִי הֵן בְּטִמְאַתָּן.

(2) שבת סד, ב' בנדתה תהא עד שתבוא במים" (ראה פ"ד מהלכות איסורי ביאה ה"ג, והגהות מיימוניות שם).

ב. יוֹלְדֵת³² שֶׁלֹּא טָבְלָה אַחֵר שֶׁבַע לְזָכָר וְאַרְבַּעַה עָשָׂר לְנִקְבָּה, כָּל דָּם שֶׁתִּרְאָה אָף עַל פִּי שֶׁהוּא בְּתוֹךְ יָמֵי טָהָר - הָרִי הוּא כְּדָם הַנִּדָּה וּמְטֵמֵא לָהּ וְיָבֵשׁ³⁴. לֹא תֵּלָה הַכֶּתֶם בְּיָמִים בְּלִבָּד, אֲלֹא בְּיָמִים וּטְבִילָה³⁵.

(3) משנה, נדה לה, א. (4) למעלה בפ"ה ה"א למדנו, שדם נידות מטמא בין כשהוא לח ובין כשנתייבש, ושאר הנוזלים של זבה ויולדת מטמאים כשהם לחים בלבד. ונחלקן בית-שמאי ובית-הלל בדין דם יולדת שלא טבלה אחר שבעת ימים ללידת זכר או אחר ארבעה עשר ללידת נקיבה. בית-שמאי אומרים, מכיוון שהתורה מטהרת דמיה בתוך ימי טוהר (ראה למעלה פ"ד ה"ו), הרי דם זה הוא כנוזלים אחרים ומטמא רק כשהוא לח. ובית-הלל סוברים, שהתורה טיהרה את דמי היולדת רק אחר שעברו שבעה ימים לזכר או ארבעה עשר לנקבה וגם טבלה, וכל זמן שלא טבלה, דמה טמא כדם נידות ומטמא גם כשהוא יבש. (5) בלשון הגמרא שם: "ביומי וטבילה תלה רחמנא". כלומר, דם טוהר מתחיל אחר טבילת היולדת. ואף-על-פי-כן נגמרים ימי טוהר אחרי ארבעים לזכר ושמונים לנקבה מיום הלידה.

ג. יוֹלְדֵת³⁶ שֶׁיִּרְדָּה לְטָבֵל מִטְמֵאָה לְטָהָרָה³⁷ וְנִעְקָר מִמֶּנָּה³⁸ דָּם בִּירִידָתָה³⁹ וְיִצָּא חוּץ לְבֵין הַשָּׁנִים⁴⁰ - הָרִי זֶה טְמֵאָה⁴¹, וְאֵין הִטְבִּילָה מוֹעֵלֶת לָדָם זֶה⁴², וְאָף עַל פִּי שֶׁעֲדִין הִיא בְּכַשְׁרָה. וְאִם נִעְקָר מִמֶּנָּה בְּעִלְתָּהּ⁴³

קנו שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק כ"ו סיון - ס' טהרה - הל' מטמאי משכב ומושב

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לספור שבעה ימים נקיים מראיית דם ואחר-כך טובלת, וימי טוהר מתחילים אחר יום טבילתה. (17) טמא שטבל ביום האחרון לטומאתו, נקרא "טבול יום" עד שקיעת החמה. (18) בלשון התלמוד: "טבולת יום ארוך". (19) כשיושלמו שלושים ושלושה יום לזכר וששים וששה ימים לנקבה מיום טבילתה. (20) לקמן יתבאר. (21) כבית-הלל במשנה שם. כבר ביארנו שראשון לטומאה עושה שני בחולין, שני עושה שלישי בתרומה (אבל לא בחולין), ותרומה שלישית עושה רביעי בקודש. (22) נראה שתיבה זו נשתרבה לכאן בטעות. (23) במסכת נגעים פ"ד, ג, שנינו: "טבול יום אוכל במעשר, העריב שמשו אוכל בתרומה". (24) עושה את התרומה שלישי לטומאה. (25) שם ה"ד. (26) וקדשים שנגעה בהם נעשו שני לטומאה. (27) פירוש, טהורה מטומאת טבול יום, שבה אנו עוסקים. ויוצא מזה שלתרומה תהיה טהורה ממש, ולקדשים תיטהר מטומאת ראשון לטומאה, אולם עדיין תפסול (ולא תטמא) את הקודש עד שתביא קרבנותיה, מפני שמחוסר כיפורים פוסל את הקודש בנגיעה. וכן כתב רבינו בפירושו למשנה חגיגה (פ"ג מ"א), וכן בהלכות אבות הטומאות פ"י ה"ג וה"ט (ופליא היא, למה לא הביא הכסף-משנה מקורות אלה). ודומה לכך אנו מוצאים לקמן (פ"ב וה"ה): "המשכבות והמרכבות טהורים", והכוונה - טהורים מטומאת משכב ומושב שהיא טומאה חמורה, אבל טמאים טומאת נגיעה (רבינו בפירושו למשנה טהרות פ"ז ה). ודומה לכך כתב רבינו גם בפ"ה מהלכות טומאת מת ה"ב, בדין אשה שהפילה "טמאה שבעה ימים" כנוגע במת, ואף-על-פי שהיא טמאה ארבעה עשר יום אם הפילה נקבה, אלא שם עוסק רבינו בדניי טומאת מת, ולא נגע כלל בטומאת יולדת שדיניה מבוארים במקומם. (28) בסוף ממש, היינו אחר הבאת קרבנותיה. [כך משמע מלשונו של רבינו בפ"ב מהלכות אבות הטומאות ה"ו. כסף-משנה]. ואפילו אם טבלה אחר ששלמו ימי טוהר. ומה שאמרו בית-הלל (נדה ע"א, ב) "אינה צריכה טבילה באחרונה", הכוונה לתרומה, שהרי המדובר שם בכיכר של תרומה, אבל לנגיעת קודש צריכה טבילה. וכן פירש רש"י שם. (ראה השלמות).

ה. יולדת שהיא מצרעת²⁹ וטבילה אחר שבעה של²⁴ זכר או ארבעה עשר של נקבה - הרי דם טהר שלה²⁵ טמא³⁰ פקקה וקמימי רגליה. וכלן³¹ פמשקין טמאין³². שכל המשקין הטמאין היוצאין מהן פמשקין שהן נוגעין בהן³³; חוץ מזב וכיוצא בו³⁴, שהרי שלשה משקין היוצאין ממנו³⁵ אבות טמאות, כמו שפארננו³⁶.

(29) משנה שם לר, א. (30) כבית-הלל שם. (31) דם טוהר, רוק ומימי רגלים. (32) שהם ראשון לטומאה. (33) שנינו במסכת טבול יום פ"ב מ"א: "משקין היוצאין מהן, כמשקין שהן נוגעין בהן, אלו ואלו תחילה" (תחילה - ראשון לטומאה). [ראה בהשלמות, מקור דין זה מהכתוב]. (34) נדה, יולדת וזבה. (35) שכבת זרע, רוק ומימי רגלים. (36) למעלה פ"א ה"ד.

ו. זבה קטנה³⁷ שטבילה ביום השמור שלה אחר³¹

1 מן המקנה - הרי זו טהורה, מפני שהיא דם טהר,
2 והטבילה מועלת לכל הדם המבלע באיברים¹⁴
3 ומשימה אותו דם טהר.

(6) מימרא של רב, שם מב, א. (7) אחרי שבעת ימים ללידת זכר או ארבעה-עשר יום ללידת נקבה. (8) מן המקום שדם נידות מכונס בו. (9) לפני שטבלה. (10) מקום מסויים ברחם (ראה פ"ה מהלכות איסורי ביאה ה"ב), וממנו ולחוץ נקרא בית החיצון. (11) כל זמן שהדם נמצא בבית החיצון, וכשנצא טבול שנית ותיטהר אחר שקיעת החמה. ואע"פ שטומאה בלועה אינה מטמאה (חולין ע"א, א) דעת רבינו שבית החיצון אינו בלוע אלא בית הסתרים, כרבא שם, ובית הסתרים אינו מטמא במגע אבל מטמא במשא (ראה הלכות טומאת מת פ"א ה"ג וה"ח). ולפיכך טמאה האשה טומאת יום אחד, שהרי נשאה את הדם, וטעונה טבילה והערב שמש. ולדעת רבינו, כל הסוגיא שם נאמרה לפי דעת אביי (שם), שבית החיצון דינו כבלוע, והטומאה הנמצאת בו אינה מטמאה לא במגע וגם לא במשא, ולפיכך אמרו שאינו מטמא עד שיצא לחוץ. ראה תוספות שם ד"ה אמאי. (12) טבילת היולדת מועילה אמנם לטהר את כל הדם המכונס במקור, אבל אינה מטהרת את הדם שנעקר לפני הטבילה, ודם זה מטמא את האשה טומאת משא אבל אינו מטמאה טומאת ראייה שבעת ימים, מפני שתקופת דם טוהר מפסיקה את כל טומאות הראיות. (13) אחר שטבלה. (14) ודם המכונס במקומו במקור נקרא "מובלע", מה-שאין-כן הדם שנעקר ממנו ויצא לבית החיצון.

ד. יולדת¹⁵ שטבילה אחר שבעה של זכר וארבעה עשר של נקבה, או אחר ספירת שבעה ימים נקיים אם היתה יולדת בזוב¹⁶ - הרי היא בכל ימי טהר שלה כטמא שטבל ועדין לא העריב שמשו, והרי היא טבולת יום¹⁷ בכל אותן הימים¹⁸. ואינה צריכה טבילה אחרת בסוף ימי טהר, אלא במשולם הימים¹⁹ הרי היא כטבול יום שהעריב שמשו. במה דברים אמורים שהיא כטבול יום? לענין תרומה ומעשר²⁰; אבל לקדשים הרי היא פראשון לטמאה²¹ שעדין לא טבל, אלא²² כמי שנגע בנדה או בטמא מת שעדין לא טבל וכיוצא בהן. נמצאת אתה למד, שהיולדת בתוך ימי טהר אוכלת במעשר²³ ופוסלת את התרומה²⁴ כטבול יום, כמו שיתבאר. ואם נפל מרקח ומדם טהרתה על כפר של תרומה - הרי הוא בטהרתו, שמשקה טבול יום טהור כמו שיתבאר²⁵. ומטמאה את הקדשים כולד הטמאות²⁶ עד שתשלים ימי טהר ותהיה טהורה לכל²⁷. ויראה לי, שמאחר שהיא מטמאה את הקדש - שהיא צריכה טבילה אחרת בסוף²⁸ ואחר כך תגע בקדש, אף על פי שאינה צריכה טבילה אחרת לאכילת התרומה.

(15) משנה שם ע"א, ב. (16) בהלכות איסורי ביאה פ"ז ביאר רבינו, שיולדת בזוב (שילדה בזמן שהיתה זבה) צריכה

1 ואִינוּ מַצְטַרְף לְיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי⁵¹, לְפִיכָּה אֵינָה צְרִיכָה
2 לְשֹׁמֵר יוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי⁵², אֲלָא טוֹבֵלֶת וְעוֹסֶקֶת
3 בְּטִהְרוֹת. אָבֵל הַרְוָה דָּם בְּעֶשְׂרֵי - טוֹבֵלֶת בְּיוֹם
4 אֶחָד עֶשְׂרִי וּמְשַׁמֵּר אוֹתוֹ, שְׁאֵם תִּרְאֶה בּוֹ דָּם אַחֵר
5 טְבִילָה - נְטָמָא כָּל טִהְרוֹת שְׁעִשְׂתָּה וְנִטְמָא בּוֹעֵלָה,
6 אַף עַל פִּי שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָכָה גְּדוּלָּה⁵³, כְּמוֹ
7 שְׁבָאֲרָנוּ בְּעֶנְיָן נִדְּהָ.
8

1 הַגֵּץ³⁸, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ בְּעֶנְיָן אִסּוּר נִדְּהָ³⁹ - הָרִי
2 מַגְעָה⁴⁰ וּבְעִילָתָהּ⁴¹ תְּלוּיִים⁴²: אִם נִגְמַר הַיּוֹם וְלֹא
3 רָאָתָה - כָּל שְׁנֵגְעָה בּוֹ טְהוֹר, וּבּוֹעֵלָה טְהוֹר
4 וּפְטוּר⁴³; וְאִם רָאָתָה דָּם אַחֵר שְׁטָבְלָה - כָּל טִהְרוֹת
5 שְׁעִשְׂתָּה טְמָאוֹת, וְעוֹשָׂה מְשָׁכָב וּמִרְכָּב, וּבּוֹעֵלָה
6 חֵיב חֲטָאת. טְבִילָה כָּלִיל הַשְּׁמוֹר קִדְּם שְׁיַעֲלָה עֲמוּד
7 הַשֹּׁחַר - הָרִי זֶה כְּמִי שֶׁלֹּא טְבִילָה, וְעֵדִין עוֹשָׂה מִרְכָּב
8 וּמוֹשָׁב⁴⁴.

(49) הלכה זו היא המשך ההלכה הקודמת. והמדובר, באשה שראתה ביום אחד עשר. (50) מדרבנן, גזירה שמא יעשה כך כשתראה ביום עשירי או לפניו. (51) לטמא למפרע. (52) ואם תראה בו טמא בטומאת נדה משעת ראייתה ואילך. (53) שהרי ראייה שלישית תהיה ביום שנים עשר, אחר גמר תקופת זיבה. והטעם, מפני שכל זמן שלא עבר עליה יום בטהרה בתקופת הזיבה, דינה כזבה קטנה.

(37) נדה עב, א. אשה שראתה בתקופת הזיבה פעם אחת או פעמיים, בין ביום אחד בין בשני ימים בזה אחר זה, נקראת זבה קטנה וצריכה לשמור כל יום המחלת, ויום זה נקרא יום השימור, ואם עבר בטהרה וטבילה - טהורה. (38) עם נצנוץ השמש, שאז מותר לה לטבול, אלא שאסורה לבעלה ולעשות טהרות כל היום, שמא תראה בו ביום ותיטמא למפרע. (39) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה ה"ט. (40) אם נגעה בטהרות. (41) אם נבעלה. (42) עומדים בספק. (43) מלהביא קרבן חטאת. (44) אפילו אם לא תראה דם ביום השמור, כי טבילת לילה אינה מטהרת אותה. משכב ומושב דינם שוה לכל דבר, ולפיכך כותב רבינו לפעמים משכב ולפעמים מושב. אבל מרכב דין אחר לו, כמו שיתבאר לקמן בפ"ו.

25 ט. זָכ וְזָכָה גְּדוּלָּה שְׁטָבְלוּ בְּיוֹם שְׁבִיעִי⁵⁴ שְׁלֵהֵן,
26 כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ⁵⁵ - לֹא יִתְעַסְקוּ בְּטִהְרוֹת⁵⁶ עַד לְעֶרְבִי;
27 שְׁמָא יֵרְאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ שְׁבַעַת יְמֵי הַסְּפִירָה,
28 וְנִמְצְאוּ אוֹתָן הַטִּהְרוֹת טְמָאוֹת לְמַפְרָע⁵⁷. אַף עַל פִּי
29 שֶׁהֵן עוֹשִׂין מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב לְמַפְרָע⁵⁸ - אֵין מְטַמְּאִין
30 כְּלִי חֶרֶס בְּהִסְטָם⁵⁹ מֵאַחֵר שְׁטָבְלוּ, אַף עַל פִּי שְׁחִזְרוּ
31 וְרְאוּ טְמָאָה וְיִסְתְּרוּ הֶפֶל, וְכָל כְּלִי חֶרֶס שֶׁהִסִּיטוּ עַד
32 שֶׁלֹּא יֵרְאוּ טְהוֹר.

9 ז. הַרְוָה⁴⁵ דָּם בְּיוֹם אֶחָד עֶשְׂרִי וְטְבִילָה לְעֶרְבִי לִיל
10 שְׁנַיִם עֶשְׂרִי - הָרִי זֶה מְטַמְּאָה מְשָׁכָב וּמוֹשָׁב⁴⁶, אַף
11 עַל פִּי שְׁאֵינָה רְאוּיָה לְהִיּוֹת זָכָה גְּדוּלָּה⁴⁷, כְּמוֹ
12 שְׁבָאֲרָנוּ⁴⁸ בְּעֶנְיָן אִסּוּר נִדְּהָ.

(54) משבעה נקיים. (55) בפ"ו מהלכות איסורי ביאה פ"א, א, שזבה מותרת לטבול ביום שביעי. (56) 'תורת כהנים' פרשת מצורע ט, ב. (57) פסחים פא, א. (58) שם. (59) אם הזיווהו מבלי לנגוע בתוכו. זב וזבה מטמאים כלי חרס בהיסט, ואפילו אם הכלי מכוסה בכיסוי מהודק (לקמן פ"ח ה"ג). ומשמיענו רבינו, שאם ראו זיבה ביום השביעי אחר טבילתם אינם מטמאים למפרע בהיסט, אע"פ שמתמאים משכב ומושב למפרע, ולפיכך הכלים שהסיטו בין טבילה לראייה - טהורים. במסכת מגילה ח, ב למדו דין זה מהכתוב.

(45) משנה שם עא, ב. (46) אבל פטורים מן הקרבן, כבית-הלל שם. (47) אפילו אם תראה דם ביום י"ב וי"ג, שהרי יום י"ב הוא תחילת תקופת נדה, ודם נידות אינו מצטרף לזיבה, אעפ"כ אין טבילת לילה מועילה לטהרה. (48) שם.

13 ח. טְבִילָה בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי⁴⁹ אַחֵר הַגֵּץ הַחֲמָה, אַף
14 עַל פִּי שְׁאִסּוּרָה לְשִׁמְשׁ [עַד] לְעֶרְבִי⁵⁰, אִם שְׁמָשָׁה -
15 בּוֹעֵלָה טְהוֹר, וּמְשָׁכָבָה וּמִרְכָּבָה טְהוֹרִין, אַף עַל פִּי
16 שְׁרָאָתָה דָּם בְּיוֹם שְׁנַיִם עֶשְׂרִי אַחֵר הַטְּבִילָה. מִפְּנֵי
17 שֶׁהוּא תִּחְלַת נִדְּהָ, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוּ שֶׁם בְּאִסּוּר נִדְּהָ,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"כ"ו סיון תשע"ט

יום שני כ"א סיון ה'תשע"ט
מצות לא תעשה ולט.

38 הַמִּצְוָה הָרַל"ט — הַזֹּהֶרָה שֶׁהִזְהִינוּ מִלְּמַשְׁכָּן
39 אֶת-הַחֵיב, כְּמוֹ דִּינּוֹ, אֲלָא בְּפִקְדַת הַדִּין וְעַל-יְדֵי שְׁלוּחוֹ,
40 וְלֹא שֶׁנִּפְגַּס אֲנַחְנוּ לְבֵית הַחֵיב בְּעַל כְּרָחוּ וְנִמְשַׁכְּנָנוּ. וְהוּא
41 אֲמָרוּ יִתְעַלָּה: "לֹא-תִבֹּא אֶל-בֵּיתוֹ לְעַבֵּט עֲבֹטוֹ" (דברים
42 כד, י). וּלְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה (בבא מציעא פרק ט משנה יג):

יום ראשון כ' סיון ה'תשע"ט
מצות עשה קמב.

33 הַמִּצְוָה הַקַּמ"ב — הַצּוּי שֶׁנִּצְטַוְנוּ לְנִגּוֹשׁ אֶת-
34 הַנֶּזְכִּיר וְלִלְחוץ עָלָיו בְּתַבִּיעַת הַחוּבוֹת, כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּצְטַוְנוּ
35 לְחַמּוֹל עַל יִשְׂרָאֵל וְהִזְהִינוּ מִלְּנַגֵּשׁ, וְהוּא אֲמָרוּ יִתְעַלָּה:
36 "אֶת-הַנֶּזְכִּיר תִּגְשׁ" (דברים טו, ג). וּלְשׁוֹן סַפְרֵי (פרשת
37 ראה): "אֶת-הַנֶּזְכִּיר תִּגְשׁ — זֶה מִצְוַת עֲשֵׂה".

יום רביעי כ"ג סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רמא. רמב.

המצוה הרמ"א — האזהרה שהזהרנו מלמשכן אלמנה בין עניה בין עשירה, והוא אמרו: "ולא תחבל בגד אלמנה" (דברים כד, יז). ולשון המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה ג): "אלמנה בין שהיא עניה בין שהיא עשירה אין ממשכנני אותה, שנאמר: "ולא תחבל בגד אלמנה". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא מציעא (שם).

המצוה הרמ"ב — האזהרה שהזהרנו מלמשכן בלים שמשתמשים בהם בני אדם בהכנת מזונותיהם, כגון בלי השחינה וכלי הלישה וכלי הבשול וכלי שחיטת בעלי החיים וזולתם ממה שכוללו שם דבר שעושים בו אכל נפש, והוא אמרו ותעלה: "לא יחבל רחים ורכב (החלק העליון — ה"רוכב" — של הרחיים) כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חבל" (שם, ו). ולשון המשנה (שם): "לא רחים ורכב בלבד, אלא כל־דבר שעושין בו אכל נפש, שנאמר: כִּי־נֶפֶשׁ הוּא חבל". ונשאר שנבאר לך פאן אפרם: "וחיב משום שני בלים, שנאמר: "לא־יחבל רחים ורכב", שאפשר לחשוב על־פי זה שהן שתי מצות, וכל־שכן באפרם (בבא מציעא קטז): "וחיב על הרחים בפני עצמן ועל הרכב בפני עצמו". וענין דבר זה, שכל־הממשכן כלי שעושין בו אכל נפש — הרי זה עובר על מצות לא־תעשה, כמו שנתבאר; ואם משכן בלים רבים שכל־אחד מהם עושין בו אכל נפש — חיב על כל־כלי וכלי, כגון שמשכן כלי שחינה וכלי אפייה וכלי לישה. וזה ממה־שאין צריך לבארו, לפי שהוא דומה למי שחבל בגד אלמנת ואובן ובגד אלמנת שמעון ובגד אלמנת לוי שהוא עובר על כל־בגד ובגד. אבל ענין הדבר במי שחבל שני בלים, שבשניהם יחד נעשה אכל נפש ואין אחד מהם מספיק לעשיית אכל נפש בלעדי האחר, האם נאמר בינו שאין האכל נעשה אלא בשניהם יחד הרי הם ככלי אחד ויהיה חיב משום כלי אחד; או בינו שהם שני בלים — חיב על כל־אחד ואחד לבדו. לפיכך בארו לנו שהוא חיב עליהם משום שני בלים, אף־על־פי שבשניהם יחד נעשית המלאכה כמו רחים ורכב, שאין טוחנים באחד מהם בלעדי האחר, שאם חבל רחים ורכב יהיה כמי שחבל ערבת הלישה וספין השחיטה שהם שני בלים שכל־אחד מהם מיוחד למלאכתו, וזהו ענין אפרם: וחיב משום שני בלים, לא שהן שתי מצות. וזה לשון ספרי (פרשת כי תצא) בענין זה שבארתי לך, אמרו: "מה רחים ורכב מיוחדין שני בלים ומשמשין מלאכה אחת וחיבין על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו, כך כל־שני בלים שממששין מלאכה אחת חיב על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו". ענין הדבר ובאורו: אף־על־פי

1 "המלוה את־חבירו לא ימשכנו אלא בבית דין ולא יבנס
2 לביתו לטול את־משכנו, שנאמר: "בחוץ תעמד" (שם,
3 יא). ולא זו נפק לעשה, והוא אמרו ותעלה: "השב
4 תשיב לו את־העבוט" (שם, יג), וכך נתבאר בפרק אחרון
5 בגמרא מכות (טז). ודע שאם לא תחזירו ולא קיים עשה
6 שבה — חיב מלקות ומשלם דמי המשכון, כמו
7 שנתבאר באחרון דמכות (טז) וכבר נתבאר דיני מצוה
8 זו בפרק ט' מבבא מציעא (קיג).

יום שלישי כ"ב סיון ה'תשע"ט

מצות עשה קצט. מצות לא תעשה רמ.

9 המצוה הקצ"ט — הצווי שנצטוינו להחזיר את־
10 המשכון לבעליו הישראלי בעת שהוא צריך לו. אם
11 המשכון ממה־שנזקקים לו ביום, כגון: כלי עבודתו
12 ומלאכתו — יחזירו לו ביום וימשכנם בלילה: ואם הוא
13 ממה־שנזקקים לו בלילה — כגון מצעות וכסותות
14 (שמיכות, וצרכי לילה) שהוא ישן בהן — יחזירו בלילה
15 וימשכנם ביום. ולשון המכלתא (פרשת משפטים): "עֲדֹ
16 בֹא הַשֶּׁמֶשׁ תְּשִׁיבֵנוּ לוֹ" (שמות כב, כה) — זו כסות יום
17 שאמה מחזיר לו כל־היום; וכסות לילה שאמה מחזיר
18 לו כל־הלילה מנין? תלמוד לומר: השב תשיב לו
19 את־העבוט (המשכון) כבוא השמש (דברים כד, יג) מכאן
20 אמרו: ממשכנין כסות יום בלילה וכסות לילה ביום
21 ומחזירין כסות יום ביום וכסות לילה בלילה. וכבר
22 נתבאר בגמרא מכות (טז). שאמרו: "לא־תבא אל־ביתו
23 לעבט עבוט" (שם, י) — הוא לאו שנתק לעשה (המקיים
24 את ה"עשה", מנתק ומבטל את הלאו), ושהעשה הוא אמרו:
25 "השב תשיב לו את־העבוט". ולשון ספרי (פרשת כי־תצא
26 שם): "השב תשיב — מלמד מחזיר לו כלי יום ביום,
27 וכלי לילה בלילה: סגוס (שמיכת צמר) בלילה, ומחרשה
28 ביום". וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' (בבא)
29 מציעא (קיג).

30 המצוה המשלימה מאתים וארבעים —
31 האזהרה שהזהרנו מלמנוע משכנו מבעליו בשעה
32 שהוא צריך לו, אלא נחזיר לו כל־יום ביום וכל־לילה
33 בלילה, כמו שאמרה המשנה (בבא מציעא פרק ט משנה
34 ג): "מחזיר את־הכר בלילה ואת־המחרשה ביום".
35 והלאו שבא בענין זה הוא אמרו ותעלה: "לא תשכב
36 בעבוט" (שם, יב). ולשון ספרי (פרשת כי תצא שם): "לא
37 תשכב ועבוט עמך". אלא מחזיר לו מה־שאי אפשר לו
38 בלעדי (אין לו תחליף לשימוש) מחמת עניו, כמו שבאר
39 ואמר: "פי הוא כסותה לבדה הוא שמלתו לערו" (שמות
40 כב, כו), וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ט' מבבא
41 מציעא (שם).

35 בְּרִבִּית. לְפִי שְׁאֵלוֹ לֹא בָּא לְלוֹחַ מִלְּלוֹת בְּרִבִּית הִיָּה
36 אֶפְשָׁר לְסַבֵּר שֶׁיְהִי הַמִּלְוֶה עוֹבֵר מִפְּנֵי שֶׁהוּא חוֹמֵס וְאֵין
37 הַלוֹחַ עוֹבֵר, כִּי הוּא רַק הַסִּפִּים לְהִיּוֹת נֶחֱמָס, וְהִיָּה זֶה
38 דוֹמָה לְאוֹנָאָה שְׁעוֹבֵר הַמֵּאנָה, לֹא הַמֵּתְאָנָה. לְפִיכֵךְ בָּא
39 הַלֹּא גַם לְלוֹחַ שְׁלֹא יִלְוֶה בְּרִבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
40 "לֹא-תִשָּׂיף לְאַחִיד נֶשֶׁף נֶשֶׁף אֶכֶּל" (דברים כג, כ),
41 וּבָא הַפְּרוּשׁ: לֹא תִנְשָׂף לְאַחִיד. וּבִפְרוּשׁ אָמְרוּ בִּגְמָרָא
42 בְּבֹא מְצִיעָא (עה): "לִוֶּה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא-תִשָּׂיף וּמִשּׁוּם
43 וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל" (ויקרא יט, יד), כְּמוֹ שֶׁנִּבְאָר
44 כְּשֶׁנִּזְכֵּיר אוֹתָהּ מִצְוָה (לֹא תַעֲשֶׂה רָצוּט).

יום ש"ק כ"ו סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רלז.

45 הַמִּצְוָה הֶרֶל"ז — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַעֲסֹק
46 בַּהֲלוֹאֹת הַרְבִּית בֵּין הַלוֹחַ וְהַמִּלְוֶה, שְׁלֹא נַעֲרֵב לְאַחַד
47 מֵהֶם, וְלֹא נַעֲדִי לָהֶם. וְלֹא נִכְתֵּב בִּינֵיהֶם שָׁטֵר כְּמָה
48 שֶׁהִסְפִּימוּ עָלָיו מַעֲנִיגֵי הַרְבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
49 "לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁף" (שמות כב, כד). וְלִשּׁוֹן גְּמָרָא
50 בְּבֹא מְצִיעָא (עה): "עֲרֵב וְעָדִים אֵינָם עוֹבְרִין אֶלָּא
51 מִשּׁוּם: "לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁף", אֶף-עַל-פִּי שֶׁבָּא
52 בְּמַתְעַסְקִים בִּינֵיהֶם — הָרִי הוּא כּוֹלֵל גַּם אֶת-הַמִּלְוֶה,
53 וְלִפְיֵכֵךְ יִהְיֶה הַמִּלְוֶה בְּרִבִּית עוֹבֵר עַל שְׁשֵׁה לְאוֹיִן:
54 הָאֶחָד — לֹא-תִהְיֶה לוֹ בְּנֶשֶׁה, וְהַשֵּׁנִי — אֶת-כֶּסֶּפֶךָ
55 לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף, וְהַשְּׁלִישִׁי — וּבִמְרִבִּית לֹא-תִתֵּן
56 אֶכֶּלְךָ, וְהָרְבִיעִי — אֶל-תִּתְּקַח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁף, וְהַחֲמִישִׁי —
57 לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁף, וְהַשֵּׁשִׁי — וְלִפְנֵי עוֹר לֹא-תִתֵּן
58 מִכְשָׁל. וְשֵׁם אָמְרוּ: "וְאֵלּוֹ עוֹבְרִין בְּלֹא-תַעֲשֶׂה: הַמִּלְוֶה,
59 וְהַלוֹחַ, הָעֵרֵב, וְהָעָדִים; וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵף הַסּוֹפֵר —
60 עוֹבְרִין עַל בְּלִיתָתָם, וְעַל בְּלִיתְקַח מִמֶּנּוּ, וְעַל לֹא-תִהְיֶה
61 לוֹ בְּנֶשֶׁה, וְעַל לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו נֶשֶׁף, וְעַל וְלִפְנֵי עוֹר לֹא
62 תִתֵּן מִכְשָׁל". וּבִגְמָרָא: "אִמֵּר אֲבִי: מִלְוֶה עוֹבֵר בְּכֶלֶן,
63 לִוֶּה עוֹבֵר מִשּׁוּם לֹא-תִשָּׂיף וְלִפְנֵי עוֹר לֹא תִתֵּן מִכְשָׁל:
64 עֲרֵב וְעָדִים אֵין עוֹבְרִים אֶלָּא מִשּׁוּם לֹא-תִשְׁיָמוֹן עָלָיו
65 נֶשֶׁף". וְהָעוֹבֵר עַל לֹא זֶה (הַמְלוּה בְּרִבִּית) — אִם הִיא
66 רְבִית קְצוּצָה (רִבִּית מִמֶּשׁ, שִׁפְסָקוּ — קִצְצוּ) — אֵת שִׁיעוּרָה
67 מֵרֹאשׁ. לְעוֹמֶת "אִבֵּק רִיבִית" — מוֹצִיאִים אוֹתָהּ מִיָּדוֹ
68 וּמִחֲזִירִים לִוֶּה שֶׁמִּמֶּנּוּ נִלְקָחָה הַרְבִּית.

1 שֶׁמִּשְׁמָשִׁין מִלֵּאכָה אַחַת חֵיב עַל זֶה בְּפָנֵי עֲצָמוֹ וְעַל זֶה
2 בְּפָנֵי עֲצָמוֹ. וְאִם עָבַר וּמִשְׁכָּן — מוֹצִיאִים מִיָּדוֹ וְיוֹשֵׁב
3 לְבַעֲלָיו, וְאִם אָבַד אוֹ נִשְׂרָף קִדָּם שִׁיחֲזִירָנוּ — לֹוֶקָה.
4 וְכֵן הָדִין בְּבִגְד אֶלְמָנָה וּבְכֵר נִתְבָּאָרוֹ דִּיגֵי מִצְוָה זֹו בְּפָרָק
5 ט' מִבְּבֹא מְצִיעָא.

יום חמישי כ"ד סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רלה.

6 הַמִּצְוָה הֶרֶל"ה — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ מִלְּהַלּוֹת
7 בְּרִבִּית, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "אֶת-כֶּסֶּפֶךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ
8 בְּנֶשֶׁף (בְּצוּרָה כּוֹז הַנוֹשֶׁכֶת גַּם מִמּוֹן שֶׁלֹא הִיָּה בְּכָלל הַחֹב)
9 וּבִמְרִבִּית (שֶׁהִפְרִירוֹת מִתְרַבִּים וּמִתּוֹסַפֵּת כְּמוֹת שֶׁלֹא הִיָּה
10 בְּכָלל הַחֹב) לֹא-תִתֵּן אֶכֶּלְךָ" (ויקרא כה, לו). וְשִׁנִּי לְאוֹיִן
11 אֵלּוֹ בָּאוּ בְּעִנְיָן אֶחָד (וְנֹאמְרוּ) לְחִזּוּק (לִיתֵּר תּוֹקֵף),
12 שֶׁהַמִּלְוֶה בְּרִבִּית יִהְיֶה עוֹבֵר בְּשִׁנִּי לְאוֹיִן. לֹא שֶׁהֵם שְׁנֵי
13 עִנְיָנִים (אֵף שֶׁבִּפְסוּטוֹת הַכְּתוּבִים מְדוּבָר בְּשִׁנֵּי עִנְיָנִים: 'נִשְׁך' —
14 רִיבִית מִמּוֹן ו'תְּרִבִּית' — רִיבִית הַאוֹכֵל —), לְפִי שֶׁהִנְשָׂף הוּא
15 הַרְבִּית וְהַרְבִּית הוּא הִנְשָׂף. וּבִגְמָרָא בְּבֹא מְצִיעָא (ס):
16 אָמְרוּ: (אֵף שֶׁהַמְּקוּבֵּל לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְגַבִּי מִמּוֹן בְּמִילַת 'נִשְׁך'
17 וּבִאוֹכֵל 'תְּרִבִּית' בְּכָל זֹאת) אִי אִתָּהּ מוֹצֵא נֶשֶׁף בְּלֹא תְּרִבִּית
18 וְלֹא תְּרִבִּית בְּלֹא נֶשֶׁף (כִּי בְּמִצִּיאוֹת הַדְּבָרִים שִׁיכִים בְּשִׁנִּי
19 סוּגֵי הַרִיבִית), וְלִמָּה חִלְקוֹ הַכְּתוּב? לְעוֹבֵר עָלָיו בְּשִׁנִּי
20 לְאוֹיִן. וְשֵׁם אָמְרוּ "דְּאוֹרִיתָא נֶשֶׁף וְתְּרִבִּית חֲדָא מִלְּתָא
21 נִנְהוּ (דְּבַר אֶחָד הֵם)". וְעוֹד אָמְרוּ שֵׁם: הַשְׁתָּא דְּכִתִּיב,
22 אֶת-כֶּסֶּפֶךָ לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף וּבִמְרִבִּית — קָרִי בַּה
23 (הַמִּילִים 'נִשְׁך' וּמִרְבִּית' נִקְרְאִים מִלְּעִיל וּמִלְּרַע): אֶת-כֶּסֶּפֶךָ
24 לֹא-תִתֵּן לוֹ בְּנֶשֶׁף וּבִמְרִבִּית, וּבְנֶשֶׁף וּבִמְרִבִּית לֹא-תִתֵּן
25 אֶכֶּלְךָ, וְיִהְיֶה כָּל-הַמִּלְוֶה בְּרִבִּית כֶּסֶף אוֹ פְּרוֹת עוֹבֵר עַל
26 שְׁנֵי לְאוֹיִן, נוֹסֵף עַל שְׁאָר לְאוֹיִן שֶׁבָּאוּ גַם בֵּין בְּמִלְוֶה,
27 לְחִזּוּק, לְפִי שֶׁכְּבֵר נִכְפָּל לֹא זֶה בְּלִשּׁוֹן אַחֵר וְאָמְרוּ:
28 "אֶל-תִּתְּקַח מֵאֲתוֹ נֶשֶׁף וְתְּרִבִּית" (שם, לו) וְנִתְבָּאָר בִּגְמָרָא
29 בְּבֹא מְצִיעָא (סא), שֶׁגַּם לֹא זֶה לְמִלְוֶה הוּא, אֶלָּא
30 שֶׁכָּל-אֵלּוֹ לְאוֹיִ תִּתִּירִי, כְּמוֹ שֶׁבָּאָרְנוּ בְּכָלֵל הַתְּשִׁיעִי, לְפִי
31 שֶׁכָּלֵם בְּעִנְיָן אֶחָד נִכְפָּלוּ, וְהוּא שֶׁהִזְהַר הַמִּלְוֶה מִלְּהַלּוֹת
32 בְּרִבִּית. וּבְכֵר נִתְבָּאָרוֹ דִּיגֵי מִצְוָה זֹו בְּפָרָק ה' מִבְּבֹא
33 מְצִיעָא.

יום שישי כ"ה סיון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה רלז.

34 הַמִּצְוָה הֶרֶל"ו — הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהַרְנוּ גַם הַלוֹחַ מִלְּלוֹת

ה כִּי־כֹה ׀ אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בֵּית מְרוֹחַ וְאֵלֵינוּ לְסָפֹד וְאֵלֵינוּ לְהָם כִּי־אֶסְפְּתִי אֶת־שְׁלוֹמִי מֵאֵת הָעַם־הַזֶּה נֹאם־יְהוָה אֶת־הַחֹסֵד וְאֶת־הַרְחָמִים: ו וּמִתּוֹ גְּדִלִים וּקְטָנִים בְּאֶרֶץ הַזֹּאת לֹא יִקְבְּרוּ וְלֹא־יִסְפְּדוּ לָהֶם וְלֹא יִתְגַּדֵּד וְלֹא יִקְרַח לָהֶם: ז וְלֹא־יִפְרְסוּ לָהֶם עַל־אֶבֶל לִנְחֻמוֹ עַל־מָוֶת וְלֹא־יִשְׁקֻ אוֹתָם כּוֹס תְּנַחֲמוּמִים עַל־אֲבוֹי וְעַל־אֻמוֹ: ח וּבֵית־מִשְׁתֶּה לֹא־תִבְּאוּ לִשְׁבֹּת אוֹתָם לֶאֱכֹל וּלְשִׁתּוֹת: ט כִּי כֹה אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הִנְנִי מִשְׁפִּית מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה לְעֵינֵיכֶם וּבִמְיָכֶם קוֹל שֹׁשׁוֹן וְקוֹל שִׁמְחָה קוֹל חֲתָן וְקוֹל כַּלָּה: י וְהָיָה כִּי תִגִּיד לָעַם הַזֶּה אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְאָמְרוּ אֵלֵינוּ עַל־מָוֶה דִּבֶּר יְהוָה עָלֵינוּ אֵת כָּל־הַרְעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת וּמָה עֲוִנֵנוּ וּמָה חָטָאתֵנו אֲשֶׁר חָטָאנוּ לַיהוָה אֱלֹהֵינוּ: יא וְאִמְרַת אֲלֵיהֶם עַל־אֲשֶׁר־עֲזָבוּ אֲבוֹתֵיכֶם אוֹתִי נֹאם־יְהוָה וַיִּלְכוּ אַחֲרֵי אֱלֹהִים אֲחֵרִים וַיַּעֲבֹדוּם וַיִּשְׁתַּחֲווּ לָהֶם וְאִתִּי עֲזָבוּ וְאֶת־תּוֹרָתִי לֹא שָׁמְרוּ: יב וְאַתֶּם הִרְעַתֶּם לַעֲשׂוֹת מַאֲבֹתֵיכֶם וְהִנֵּכֶם הַלֹּכִים אִישׁ אַחֲרֵי שְׂרָרוֹת לְבֹהֲרֶע לְבַלְתִּי שְׁמַע אֵלַי: יג וְהִטַּלְתִּי אֶתְכֶם מֵעַל הָאָרֶץ הַזֹּאת עַל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר לֹא יֵדְעַתֶּם אֹתָם וְאֲבוֹתֵיכֶם וַעֲבַדְתֶּם־שֵׁם אֶת־אֱלֹהִים אֲחֵרִים יוֹמָם וְלַיְלָה אֲשֶׁר לֹא־אֶתֶּן לָכֶם חֲנִינָה:

להם. דרך האבלים להתגודד ולשרוט בשרם ולקרוח קרחה בראשם ומכל-מקום לישראל אסור ולא הזכירו כאן אלא לדוגמת אבל: (ז) ולא יפרסו. ל' שבירה כמו (דניאל ה) מנא מנא תקל ופרסין שמברין את האבלים ברחבה ופורסין להם ברכת המוציא כי הוא יברך הזבח (שמואל א ט) תירגם יונתן ארי הוא פריס על מזונא: ולא ישקו אותם וגו'. הרי טעם למה שאמרתי אל תלך לספור: (ח) ובית משתה. אשר אמרתי לך למעלה לא תבא זה הטעם הנני משבית מן המקום הזה וגו': (יג) תרגם יונתן ותפלחון תמן לעממיא פלחי טעוותא:

(ה) בית מרוח. משתה. בספרי בפרשת בית פעור ראית חזרו לעשות להם מרזיחין אבל רבותינו פירשו מרוח אבל: תנוד. תקונן: כי אספתי את שלומי וגו'. כשהיה אברהם אביהם עושה צדקה ומשפט נתתי לזרעו חסד ורחמים ושמר ה' אלהיך לך וגו' (דברים ז) ונתן לך רחמים (שם יג) הם הפכו ללענה משפט וצדקה לארץ הניחו (עמוס ה) אף אני חזרתי ואספתי אלי את חסדי ואת רחמי: אספתי. אטואי"ש בלעז כמו אסף אלהים את חרפתי (בראשית ל): (ו) ומתו גדולים וקטנים. ואחר שהכל מתים מה לך לספור: ולא יתגודד ולא יקרח

(ח) בית מרזח. בית אבל וכן סר מרזח סרוחים (עמוס ו): תנוד. מלשון נדידה: להם. עליהם: אספתי. ענין כליון כמו אסף אסיפם (לעיל ח): (ו) יתגודד. ענין שריטת הבשר כמו ויתגודדו כמשפטם (מ"א ח): יקרה. ענין מריטת השער כמו קרה וגזי (מכילתא): (ז) יפרסו. מלשון פרוסה ושבירה כמו פרוס לרעב לחמך (ישעיה נח): כוס. ר"ל כוס יין: (ח) משתה. ענין סעודה כמו עשה משתה (אסתר א): לשבת. מלשון ישיבה: אותם. עמהם: (ט) משבית. ענין ביטול, כמו שבת נוגש (ישעיה יד): (יב) שרירות. ענין ראייה והבטה: לבלתי. כמו לבלי: (יג) והטלתי. ענין השלכה כמו ויטילו את הכלים (יזנה א): חנינה. מלשון חן:

(ה) כי כה וכו'. ר"ל כי כן אמר לי ה' וכו' למען היות לאות: בית מרזח. לבית אבל לנחמו: ואל תנוד. דרך המנחמים לנודד בראש: כי אספתי. ר"ל זה להם לאות אשר כליתי מהם את שלומי ולא אעשה עמם חסד ולא ארחם עליהם: (ו) לא יקברו. בעבור הריבוי: ולא יספדו. בעבור טרדות הצרות: ולא יתגודד. לא ישרטו בשרם ולא יתלשו שער ראשם כי יהיו מבולבלים בצרתם ולא יחושו על מתיאם (ועם כי אסרה התורה לשרט שרשט ולעשות קרחה על מת מ"מ דרכם היה לעשות כן אשר לא כרת): (ז) ולא יפרסו להם. על מ"מ פרוסת המוציא עליהם בעבור הבראת האבל לנחמו. על מת (כי סעודה ראשונה הן האבל אוכל משלו ומברין אותו משל אחיהם): ולא ישיקו. כי הדרך הוא להשקות האבלים כוס תנחומין אבל אז ישיקו טורדים בצרתם ולא יעשו

הדברים הראויים: על אביו, לכל אחד על אביו ועל אמו: (ח) ובית משתה. לבית משתה נשואין לא תבוא לשבת עמהם לאכול ולשתות וזה למען היות להם למפות ואות: (ט) הנני משבית. אבטל ואמנע מן המקום הזה וכו': לעיניכם ובימיכם. היא היא וכפל הדבר במ"ש: קול חתן. קול שמחת חתן: (י) ואמרו אליך. ואם יאמרו אליך: על מה. בעבור מה: (יא) ואותי עזבו. לא האמינו בי בלבם ולא שמרו תורתי: (יב) הרעותם. עשיתם הרע עוד יותר מאבותיכם: והנכם. והנה אתם הולכים כל איש אחר מה שלבו הרע מראה לו ומתאוה לה: לבלתי שמוע אלי. ר"ל כל עצם התאוה היא לבל שמוע אלי: (יג) והטלתי. לכן אשליך אתכם וכו': אשר לא ידעתם. מאז גם אתם גם אבותיכם: את אלהים אחרים וכו'. אשר לא אתן לכם חן בעיני האומות לכן תעבדו אותם יוםם ולילה ולא תמצאו מנוח:

קהלת פרק ה-א

א אֶל־תִּבְהֵל עַל־פִּיךָ וּלְבָבְךָ אֶל־יִמְהָר לְהוֹצִיא דָּבָר לִפְנֵי הָאֱלֹהִים כִּי הָאֱלֹהִים בְּשִׁמּוֹם וְאַתָּה עַל־הָאָרֶץ
עַל־כֵּן יִהְיוּ דְבָרֶיךָ מַעֲשִׂים: ב כִּי בָּא הַחֲלוֹם בְּרֹב עֵינָי וְקוֹל פִּסִּיל בְּרֹב דְּבָרִים: ג פֶּאֶשׂר תִּדּוֹר נִדָּר
לְאֱלֹהִים אֶל־תֵּאָחֵז לְשִׁלְמוֹ כִּי אֵין חֶפֶץ בְּכַסִּילִים אֶת אֲשֶׁר־תִּדּוֹר שְׁלָם: ד טוֹב אֲשֶׁר לֹא־תִדּוֹר מִשְׁתַּדּוֹר
וְלֹא תִשְׁלָם: ה אֶל־תִּתֵּן אֶת־פִּיךָ לְחִטִּיא אֶת־בִּשְׁרְךָ וְאֶל־תֵּאָמַר לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ כִּי שִׁנְגָה הִיא לִמָּה יִקְצָף
הָאֱלֹהִים עַל־קוֹלְךָ וְחַבֵּל אֶת־מַעֲשֶׂה יָדֶיךָ: ו כִּי בְרֹב חֲלֻמוֹת וְהַבִּלִּים וּדְבָרִים הִרְבָּה כִּי אֶת־הָאֱלֹהִים
יֵרָא:

רש"י

לחטיא את בשרך. שיפקוד העון על בניך: ואל תאמר
לפני המלך. שליח הבא לתובעך צדקה שפסקת
ברבים: כי שנגה היא. בשגגה פסקתיה כסבור הייתי
שהיה יכולת בידי ליתן: וחבל את מעשה ידיך. מצוות
שהיו בידך שעשית כבר אבדתם כך נדרש במדרש:
על קולך. בשביל קולך: (ו) כי ברוב חלומות וגו'. אשר
כל מה שיאמרו לך חלומות ונביאי הבל ודברים הרבה
לפרוש מאת המקום: כי את האלהים ירא. הרי כי
משמש בלשון אלא, אל תשמע אל החלומות אלא את
האלהים ירא:

(א) להוציא דבר לפני האלהים. לדבר קשה כלפי
מעלה: כי האלהים בשמים ואתה על הארץ. ואפילו
חלש מלמעלה וגבור מלמטה אימת חלש על הגבור
וכל־שכן גבור למעלה וחלש למטה: (ב) כי בא
החלום ברוב ענין. כי דרך החלום לבוא ברוב ההרורים
שאדם מעיין ומהרהר ביום ודרך קול כסיל לבוא ברוב
דברים כי בהרבותו דברים מוציא קול של כסילות מפיו
כי לא יחדל פשע לכך אני אומר יהיו דבריך מעטים:
(ג) אין חפץ בכסילים. אין חפץ לפני הקב"ה ברשעים
הנודרים ואין משלמים: (ה) אל תתן את פיך. בנדר:

מצודת ציון

(א) תבהל. מלשון בהלה ומהירות: על פיך. מלת על באה
במקום הבי"ת. כמו וסגור על מסגר (ישעיה כד כב): (ה) אל
תתן. אל תעזוב. כמו ולא נתן סיחון (במדבר כא כג): לחטיא.
ענין חסרון. כמו ולא יחטיא (שופטים כ טז): בשרך. כן יקראו
הבנים. כמו שנאמר והיו לבשר אחד (בראשית ג כד), ורוצה
לומר בשר האב והאם נעשה אחד בהבנים: המלאך. שליח:
וחיבל. ענין השחתה. כמו וחובל עול מפני שמן (ישעיה י
כז): (ו) ודברים. ענינים. כמו על דבר הכסף (בראשית מג
יח): כי. אלא:

מצודת דוד

(א) אל תבהל על פיך. אל תמהר לדבר בפיו ואפילו לכך
אל ימהר לפתותך להוציא מפיו דבר תלונה כלפי מעלה
להתרעם על מדותיו: כי האלהים בשמים. המקום ברוך־הוא
הוא בשמים ממעל ואתה על הארץ מתחת. ואפילו חלש
מלמעלה וגבור מלמטה, אימת החלש על הגבור, וכל־שכן
גבור למעלה וחלש למטה: על כן וגו'. כי במרבית דברים
תבוא להתלונן ולהתרעם מול גזירת המקום: (ב) כי בא. כי
כמו שדרך החלום לבוא במי שמהרהר בהרבה ענינים, כן בא
קול כסילות מתלונה ותרעומות במי שמרבה דברים. (ג) נדר
לאֱלֹהִים. לעשות צדקה: כי אין חפץ בכסילים. אין הרצון

מתקיים בכסילים, כי פעם יחפץ בדבר מה ולאחר זמן לא יחפץ עוד בו. והנודר הלא לכסיל יחשב, כי יותר טוב לתת צדקה
מבלי נדר. והואיל וכן אל תאחר לשלמו, כי בהאריך הזמן פן לא תחפץ עוד בהנדר ותמנע לשלמו, לכן את אשר תדור שלם,
רוצה לומר שלם מיד בלי איחור: (ד) טוב. יותר טוב שלא תדור כלום משתדור ולא תשלם, רוצה לומר ולא תשלם מיד כי
פן בהאריך הזמן תתחרט: (ה) אל תתן. אל תעזוב את פיך לנדר נדר כי זה יהיה סיבה להחסיר את בניך מן העולם, כי פן
לא תשלם וימותו בניך בזה העון, כן דרשו רבותינו ז"ל בשבת: המלאך. הגזבר של ההקדש הבא לתובעך הצדקה שנדרת
ופסקת ברבים: כי שנגה היא. אשר בשוגג היתה הפסיקה כסבור הייתי שאוכל לשלם ועתה אין בידי מאומה: למה יקצוף.
למה תעשה מתחלה את זאת אשר יחרה אף האלהים על קול הנדר שנדרת בפרסום, וישחית את מעשה ידיך ולא תצליח בהם.
כי בגלל הצדקה מתבךר האדם במעשה ידיו ולכן כשידור ברבים ולא ישלם ישחת מעשה ידיו כי כן המדה: (ו) כי ברוב
חלומות. אשר עם רוב חלומות ועם אמרי הבל ועם מרבית שאר ענינים לא תחשוב עליהם אלא ירא את האלהים והוא ישמרך
מכל רע. ומקרא קצר הוא ומאליו יובן החסרון:

יד כלי חרס מציל על הכל, פדבריי בית הלל. ובית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על האכלין, ועל המשקין, ועל כלי חרס. אמרו להם בית הלל: מפני מה? אמרו להם בית שמאי: מפני שהוא טמא על גב עם הארץ, ואין כלי טמא חוצץ. אמרו להם בית הלל: והלא טהרתם אכלים ומשקין שבתוכו? אמרו להם בית שמאי: כשטהרנו אכלים ומשקין שבתוכו, לעצמו טהרנו; אבל כשטהרת את הכלי, טהרת לך ולו. חזרו בית הלל להורות פדבריי בית שמאי.

פירוש ברטנורא

יד כלי חרס מציל על הכל. כלי חרס המוקף צמיד פתיל מציל על כל מה שבתוכו כשהוא באוהל המת, ולא יטמא כל מה שבתוכו, דכתיב (במדבר י"ט) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש עליו צמיד פתיל טהור הוא ומה שבתוכו, לא שנא כלים ולא שנא אוכלין ומשקין. ובכלי חרס הכתוב מדבר, דכתיב וכל כלי פתוח, כמו שמטמא דרך פתחו ואינו מטמא דרך גבו: **אינו מציל אלא על אוכלין ומשקין ועל כלי חרס.** אבל על שאר כלים אינו מציל כדמפרש ואולי: **מפני מה וכו' מפני שהוא טמא על גב עם הארץ.** שכל הנמצא אצל עמי הארץ בין כלים בין אוכלים ומשקין כולן בחזקת טמאין, לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה וחושבין על טמא שהוא טהור: **ואין כלי טמא חוצץ.** אין מציל מפני הטומאה אלא כלי טהור בלבד, אבל כלי טמא אינו מציל על מה שבתוכו, וכלים של עם הארץ הואיל ובחזקת טמאין הן אינן מצילין: **לעצמו טהרנו.** לעם הארץ לבדו טהרנו, ולא חיישינן דלמא אתי חבר לאשתמושי בהו, שהרי הם בדלים ממנעם ובלאו הכי נמי כל מאכלם טמא, הלכך אוכלין ומשקין וכלי חרס שאין להם טהרה במקוה, כשהיו בתוך צמיד פתיל של כלי עם הארץ אמרינן להו טהורים הן, וישתמשו בהן הן שמתווקין כליהם בחזקת טהורים, ואין לחוש שמא ישאל החבר מהו וישתמש בהן, שהרי הן אצלו בחזקת טמאין ואין להם טהרה עולמית. אבל בכלי שנק' דאיכא למיחש שמא ישאל החבר מהו ויטבילם וישתמש בהם בלא הזאה שלישית ושביעי, שלא ידע שנמטאו באוהל המת, וחושב דטבילה בעלמא סגי להו להצילה מטומאה שנמטאין אנב עם הארץ, והיינו דתנן טהרת לך ולו, דאתי חבר לאשתמושי בהו, הלכך עשו דין שזה לכל, ואמרו דאין כלי שנק' נצול בצמיד פתיל לא בשל חבר ולא בשל עם הארץ, ואם באו לגזור שלעולם כלי חרס של עם הארץ לא יציל בצמיד פתיל לפי שהוא בחזקת טמא ואין כלי טמא מציל, לא היו עמי הארצות מקבלין מהו, לפי שהן סבורים שהן בקיאים ושוברים כליהם בטהרה וכלים שלהם מצילין:

משניות מבוארות – קהתי

י"ו ר"א ש"ן

באור משנה יד

כתוב בתורה בענין מת המטמא באוהל (במדבר יט, טו): "וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו, טמא הוא", ודרשו חכמים: בכלי חרס הכתוב מדבר, שאינו מקבל טומאה מגבו אלא מתוכו, לפיכך אם "אין צמיד פתיל עליו", היינו שאין עליו מגופה המהודקת היטב, המת מטמאו באוהל. אבל אם יש צמיד פתיל עליו, הרי הוא טהור. משנתנו דנה בכלי חרס שיש צמיד פתיל עליו ובתוכו מאכלים וכלים.

כלי חרס מציל על הכל – כלי חרס טהור המוקף צמיד פתיל, היינו שיש עליו מכסה מחובר ומהודק היטב, כמו שבארנו לעיל, הואיל ואינו מקבל טומאה מגבו, מגן הוא על כל מה שבתוכו שלא ייטמא, כגון חבית טהורה של חרס שהיתה באוהל שהמת מוטל בו ובתוכה אוכלים או כלים שונים (כלי עץ או מתכת). ויש צמיד פתיל עליה, כל מה שבתוכה טהור, שכלי חרס טהור חוצץ בפני הטומאה, **פדבריי בית הלל** – הסבורים, שכלי חרס מציל בין על אוכלים ומשקים בין על כלים שונים שבתוכו. **ובית שמאי אומרים: אינו מציל אלא על האכלין, ועל המשקין, ועל כלי חרס** – אבל כלים אחרים שבתוכו טמאים. **אמרו להם בית הלל: מפני מה** – כלים אחרים טמאים? **אמרו להם בית שמאי: מפני שהוא טמא על גב עם הארץ** – שכל הנמצא אצל עם הארץ, בין כלים בין אוכלים ומשקים, כולם בחזקת טמאים, לפי שאינם בקיאים בהלכות טומאה וטהרה, וחושבים על טמא שהוא טהור; ומכאן שאם כלי חרס זה נמצא בידי עם הארץ, בחזקת טמא הוא. **ואין כלי טמא חוצץ** – בפני הטומאה, ואינו מציל על מה שבתוכו, ואגב כלי חרס של עם הארץ גזרו על כלי חרס בכלל, ואפילו הוא בחזקת טהור. **אמרו להם בית הלל** – לבית שמאי: **והלא טהרתם אכלים ומשקין שבתוכו** – ואם הכלי בחזקת טמא הוא, כיצד הוא מציל על האוכלים ועל המשקים? **אמרו להם בית שמאי** – לבית הלל: **כשטהרנו אכלים ומשקין שבתוכו, לעצמו טהרנו** – לעם הארץ עצמו טהרנו, ולא לחבר שהוא בקי בהלכות טומאה וטהרה ונזהר בהן, ומתוך כך אינו משתמש ממייל באוכלים ומשקים של עם הארץ, שבחזקת טמאים הם; וכן אינו שואל ממנו כלי חרס, הואיל ואינו יכול לטהרו מטומאתו, שכן כלי חרס טמא אין לו תקנה אלא שבירה

(עיי' ויקרא יא, לג). לפיכך יכולנו לטהר אוכלים ומשקים וכלי חרס שבתוכו, שאם הוא בידי עם הארץ, הרי לא ישתמשו בהם אלא עמי הארץ בלבד. **אבל כשטהרת את הכלי** – את שאר הכלים, מלבד כלי חרס, **טהרת לך ולו** – לחבר ולעם הארץ כאחד, שהרי כלים אלו, הקרויים "כלי שטף", הואיל ואפשר להטבילם ולטהרם מטומאתם, רגיל החבר לשאול מעם הארץ, שכן מטבילם ומשתמש בהם; ואין חוששים, שמא נטמאו בטומאת מת, וצריכים הזאה ממי אפר הפרה ביום השלישי וביום השביעי, שנאמן עם הארץ לומר שלא נטמאו בטומאת מת. לפיכך, אם נאמר, שכלי חרס מציל על כלי השטף שבתוכו, הרי כשיבוא חבר לשאול מעם הארץ כלים אלו, יאמר עם הארץ שלא נטמאו בטומאת מת, שכן לדעתו כלי חרס טהור הציל עליהם, ויסתפק החבר בטבילתם בלבד כדי לטהרם מטומאתם; ובאמת נטמאו כלים אלו באוהל המת, לפי שכלי החרס, שהיו בתוכו, הוא טמא, ולא הציל עליהם מפני טומאת המת, כפי שאמרנו לעיל, והרי טעונים הם הזאה בשלישי ובשביעי. **חזרו בית הלל להורות פדבריי בית שמאי** – שכלי חרס המוקף צמיד פתיל, אינו מציל אלא על האוכלים ועל המשקים ועל כלי חרס, אבל כלי שטף שבתוכו טמאים הם.

בארנו משנתנו (נפ' הרמב"ם והמאירי) אף בכלי חרס של חבר, שלדעת בית שמאי גזורים עליו משום כלי חרס של עם הארץ. אבל יש מפרשים, שלא מדובר כאן אלא בכלי חרס של עם הארץ, אבל בכלי חרס של חבר הכל מודים שהוא מציל (ה"ר"ש; הרא"ש; עיי' "תוספות יום טוב").

באור משנה א

שלוש המשניות הראשונות בפרקנו עוסקות בארבע הלכות, שהעיד עליהן רבי חנינא סגן הכהנים. משנתנו שנייה במסכת פסחים (פרק א משנה ו), וכבר בארנו שם, שיש דרגות בטומאה: טומאת המת היא אבי אבות וטומאת כל המיטמא מחמת המת, בין אדם בין כלים, נקרא "טמא מת", והוא אב הטומאה ויש עוד אבות הטומאה. כגון השרץ המת, הנבילה, הוב, המצורע ועוד (עיי' מסכת כלים פרק א). הנוגע באב הטומאה נעשה ראשון לטומאה. ואין ראשון לטומאה מטמא אלא אוכלים ומשקים; ואם נגע אוכל בראשון לטומאה הרי זה נעשה שני לטומאה, והלכה היא ששני לטומאה עושה שליש לטומאה בתרומה. ושלישי עושה רביעי לטומאה בקודש. כל הדרגות שלמטה מאב הטומאה נקראות "לד' הטומאה". אב הטומאה נקרא טומאה חסודה. הואיל ומטמא אדם וכלים; ולד הטומאה נקרא טומאה קלה. שאינו מטמא אדם וכלים אלא אוכלים ומשקים בלבד, כפי שכבר

פ ר ק ש נ י

א רבי חנינא סגן הכהנים העיד ארבעה דברים: מימיהם של כהנים, לא נמנעו מלשרוף את הבשר שנמא בולד הטמאה, עם הבשר שנמא באב הטמאה, אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו. הוסיף רבי עקיבא: מימיהם של כהנים, לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום, בנר שנמא בטמא מת, אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו.

ב אמר רבי חנינא סגן הכהנים: מימי לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. אמר רבי עקיבא: מדבריו למדנו, שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה, שיאותו הכהנים בעורו. וחכמים אומרים: "לא ראינו" אינו ראיה, אלא יוצא לבית השרפה.

פירוש ברטנורא

ב א רבי חנינא סגן הכהנים העיד. מלשרוף את הבשר שנמא בולד הטמאה. בולד של ולד קאמר. הבשר שהוא שלישי שנמא בולד של ולד כלומר שנגע בשני ונעשה הוא שלישי, לא נמנעו מלשרפו עם הבשר שנמא באב הטמאה שהוא ראשון לטומאה. וכשנגע זה הבשר שהיה מתחילה שלישי בבשר שנמא באב הטמאה, חזר להיות שני, שהרי נגע בראשון ונעשה שני, ונמצא שהוסיפו לו טומאה על טומאתו, דמיקרא שלישי והשתא שני, ואעפ"כ לא נמנעו מלשרפו עם חמור ממנו, דהואיל ואף זה הקל לשרפה עומד לא חשו אם מטמאים אותו יותר ממה שהיה. ואע"פ שאין אוכל מטמא אוכל מן התורה, שנאמר בטומאת אוכלים טמא הוא, הוא טמא ואין מטמא אוכל כיוצא בו, מ"מ רבנן גזרו שיהיה אוכל מטמא אוכל: השמן, של תרומה שנפסל בטבול יום הוא שלישי לטומאה, דטבול יום הוא פוסל את התרומה מן התורה ועושה אותו שלישי: **בנר שנמא בטמא מת.** האי נר של מתכת הוא ולא של חרס. דכל כלים חוץ מכלי חרס שנגעו בטומאת מת נעשו כמותה, אם אב אב ואם ראשון ראשון, דכתיב (במדבר י"ט) בחלל חרב, ודרשינן חרב הרי הוא כחלל, שהחרב שנגע במת נעשה אבי אבות כמת עצמו. וכשנגע בטמא מת שהוא אב, נעשה גם כן החרב אב. וכל שאר כלים כחרב לדין זה, חוץ מכלי חרס. נמצא הנר של מתכת שנגע בטמא מת נעשה אב הטומאה. והשתא הוסיף רבי עקיבא על דברי ר' חנינא סגן הכהנים, שהרי ר' חנינא לא התיר אלא להתיר השלישי שני, ור"ע התיר להתיר השלישי ראשון, שהשמן שנפסל בטבול יום שהוא שלישי, כשמדליקין אותו בנר שנמא בטמא מת שהנר נעשה אב כמו שאמרנו נמצא שחזר השלישי להיות ראשון, ואעפ"כ לא נמנעו, דהואיל ויש שם טומאה עליו לא חיישינן ליה ומותר להוסיף בידים:

ב לא ראיתי עור יוצא לבית השרפה. לאחר שהופשט אם נמצאת טריפה. אע"פ שפסול זה היה בו קודם הפשט, הואיל ולא ניכר אלא לאחר הפשט: **שהמפשיט את הבכור ונמצא טריפה.** הא קמ"ל ר' עקיבא, דאפילו בכור בעל מום הנשחט במדינה על מומו ולא התירו הכתוב אלא באכילה כדכתיב:

משניות מבוארות – קהתי

הזכרנו למעלה.

רבי חנינא סגן הכהנים – היינו סגן הכהן הגדול (הסגן היה ממונה למלא מקומו של הכהן הגדול. אם יארע בו פסול ביום הכיפורים: וכן היו לו תפקידים מיוחדים על יד הכהן הגדול). **העיד ארבעה דברים** – לפני החכמים: העדות הראשונה היא: **מימיהם של כהנים** – כל ימי עבודתם במקדש, **לא נמנעו** – הכהנים, **מלשרוף את הבשר** – בשר הקודש של הקרבנות, **שנמא בולד הטמאה** – בגמרא מבואר, שמדובר כאן בבשר שנמא בשני לטומאה ("ולד ולד הטומאה"). שנעשה הבשר שלישי לטומאה, ולא נמנעו מלשרוף בשר זה יחד עם **הבשר שנמא באב הטמאה** – ונעשה ראשון לטומאה, **אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו** – שכן הבשר שהיה שלישי נגע עכשיו בבשר שהוא ראשון, ונעשה שני לטומאה, שהואיל ונטמא הבשר והוא עומד להישרף, אין מקפידים על תוספת טומאתו משלישי לשני, שלא הוזהרנו אלא בשמירת בשר קודש טהור שלא יטמא או שלא יפסל, אבל בבשר קודש טמא אין כל אזהרה שלא להוסיף טומאה על טומאתו. אמנם תוספת טומאה זו אינה אלא מדרבנן, שכן מן התורה אין אוכל מטמא אוכל, שכתוב בטומאת אוכלים (ויקרא י"א, לח): "וכי יותן מים על זרע ונפל מנבלתם עליו, טמא הוא לכם", ודרשו: "טמא הוא", ואינו מטמא כיוצא בו; אבל חכמים גזרו שיהא אוכל מטמא אוכל, ואף על פי כן כל שעומד לישוף, לא חששו בו לתוספת טומאה. **הוסיף רבי עקיבא** – על דבריו של רבי חנינא סגן הכהנים: **מימיהם של כהנים, לא נמנעו מלהדליק את השמן שנפסל בטבול יום** – טבול יום הוא טמא שטבל מטומאתו מבעוד יום, ועד שיעריב עליו השמש דינו כשני לטומאה, וכשנוגע בשמן של תרומה הריהו עושה אותו שלישי לטומאה, – ושמן תרומה שנמא מותר בהנאה, – ולא נמנעו הכהנים מלהדליקו **בנר שנמא בטמא מת** – בגמרא מבואר שמדובר כאן בנר של מתכת, כלומר במנורת מתכת, ודין הוא שכלי מתכת שנגע במת נעשה אבי אבות הטומאה כמת עצמו; וכשנגע בטמא מת, נעשה אב הטומאה כמותו, שכתוב (במדבר י"ט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה בחלל חרב" –

ודרשו: חרב הרי הוא כחלל. נמצא הנר הזה, שנמא בטמא מת הוא אב הטומאה, ועושה את השמן שהדליק בו ראשון לטומאה, ולא חששו לכך, **אף על פי שמוסיפין טמאה על טמאתו** – שכן השמן היה בתחילה שלישי, ונעשה עכשיו ראשון לטומאה. והוסיף רבי עקיבא על דברי רבי חנינא, שהרי רבי חנינא העיד על בשר קודש שהיה בתחילה שלישי, ועשהו שני לטומאה; ואילו רבי עקיבא העיד על השמן שהיה בתחילה שלישי, ועשהו ראשון לטומאה, ואף על פי כן לא נמנעו מזה, שהואיל ושם טומאה עליו, אין חוששים להוסיף בידים טומאה על טומאתו.

יו ט ש נ י

באור משנה ב

משנתנו שניה במסכת זבחים (פרק יב משנה ד), וזו היא עדות שנייה של רבי חנינא סגן הכהנים, במסכת זבחים מתחילה המשנה: "כל הקדשים (עולה או חטאת או אשם) שאירע בהם פסול קודם להפשטן (קודם שהופשטו העורות מהן) – אין עורותיהם לכהנים (אלא נשרפים עם הבשר); לאחר הפשטן – עורותיהם לכהנים (שהפסול שאירע לאחר ההפשט, אינו פוסל את העור).

אמר רבי חנינא סגן הכהנים: מימי לא ראיתי עור – שהופשט מבהמת הקדשים, **יוצא לבית השרפה** – להישרף יחד עם הקרבן שאירע בו פסול, אלא ניתן הוא לכהנים; ואף כשהפסול היה כבר בקרבן קודם שהופשט העור, אם לא נודע עליו עד לאחר ההפשט, העור ניתן לכהנים. **אמר רבי עקיבא: מדבריו** – של רבי חנינא סגן הכהנים **למדנו, שהמפשיט את הבכור ונמצא טרפה** – שלא נודעה טרפותו אלא לאחר ההפשט, **שיאותו** – שיהיו **הכהנים בעורו** – כלומר שניתן העור לכהנים ואינו נשרף. רבי עקיבא בא להשמיענו, שאפילו בכור שנמצא בו מום ושוחטים אותו חוץ למקדש, – אף שלא התירו הכתוב אלא באכילה, שנאמר בענין הבכור (דברים טו, כב-כג): "וכי יהיה בו מום פסח או עור כל מום רע, לא תזבחנו לה' אלהיך. בשעריך תאכלנו..." אבל אם הבכור מת, עורו אסור וטעון קבורה, – מכל מקום הואיל ולא נודע שהיה טריפה עד לאחר שהפשיטוהו עורו, הותר העור על ידי שחיטת הבכור, כאילו נזרק

ג אף הוא העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים, והיה בו זקן אחד, והיה מלווה לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו, ואחרים חותמים; ובא מעשה לפני חכמים והתירו. לפי דרכך אתה למד, שהאשה פותחת את גטה והאיש כותב את שוברו, שאין קיום הגט אלא בחותמו. ועל מחט שנמצאת בפשר, שהספין והידים מהורות והבשר טמא; ואם נמצאת בפרש – הכל טהור.

ד שלשה דברים אמר רבי ישמעאל לפני חכמים בפרם ביבנה: על ביצה מרופה, שהיא נתונה על גבי ירק של תרומה, שהיא חבור; ואם היתה כמין פובע – אינה חבור. ועל שבלת שבקציר וראשה מגיע לקמה, אם נקצרת

פירוש ברטנורא

(דברים מ"ז) בשערך תאכלנו, אבל אם מת, עורו אסור וטעון קבורה, ואשמעין ר"ע דהיכא דלא הוכר טרפותו עד לאחר הפשט, התירו שחיתו והפשטו לעורו כאילו נזק דמו במקדש: יאותו הכהנים בעורו. ואינו נשרף: אין לא ראיתי ראיה. שמא לא אירע כימו שימצא טריפה לאחר הפשט, ואם אירע ושרפוהו הוא לא ראה: אלא יצא לבית השריפה. הואיל וקודם הפשט בא. והלכה כר"ע בכבור בעל מום כשהתירו מומחה. אבל לא התירו מומחה לא. והלכה כחכמים בכבור תמים, דבשר בקבורה ועור בשריפה:

ג וכותב בכתב ידו. שטר חוב על הלוח: ואחרים חותמים. עדים כשרים היו חתומים על השטר: והתירו. ואע"פ שכותב השטר הוא המלוה, ונוגע בעדותו: שהאשה פותחת את גיטה. ועדים כשרים חתומים בו: את שוברו. שטר מחילה שמחלה לו אשתו על כתובתה: שאין קיום הגט אלא בחותמו. העדים החתומים על הגט הם עיקר סבת קיום הגט, הלכך כשהעדים כשרים חתומים בו כשר ואע"פ שהוא כתב יד האשה: ועל מחט. שידוע בה שנמצאת במת, ונמצאת בבשר הקודש כשהתכוו אותו בעורה וספק אם נגע בה הסכין והאדם, אם לאו. הסכין והאדם טהורין, דספק טומאה ברשות הרבים היא, שהעורה דין רשות הרבים יש לה לענין טומאה, וספק טומאה ברשות הרבים ספקו טהור: והבשר טמא. דודאי נגעה בו טומאה. ומתניתין איירי בבהמת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה ועדיין משקה טופח עליה, שהוכשר הבשר לקבל טומאה באותן המים. דאי לאו הכי לא היה הבשר טמא, ואע"פ שרוחצים אותו בבית המטבחים בעורה, דכל משקה בית מטבחיא דכן, ואין מכשירין את הבשר לקבל טומאה. ואי קשיא היאך הבשר טמא והידים טהורות, והלא אוכלין טמאין מטמאין את הידים מדרבנן. הא לא קשיא מיד, דק"ל אין טומאת ידים במקדש, שכשגזרו על טומאת ידים לא גזרו בה במקדש:

ד ככרם. שהיו יושבין שורות שורות של ככרם זו הנטועה שורות שורות של גפנים: על ביצה מרופה בקעה, שנתערבה החלבון והחלמון יחד ונתונה על גבי הירק, ונגע טבול יום בביצה, אע"פ שהיא חולין, דאין שייך תרומה בביצה, וטבול יום אינו פוסל בחולין, אפ"ה היא חבור ונפסל הירק כאילו

משניות מבוארות – קהתי

טמא – אבל הבשר, שהמחט הטמאה ודאי נגעה בו, טמא הוא, ואין הסכין מקבלת טומאה מן הבשר, שאין כלי מקבל טומאה מאוכלין. במפרשים מבואר (על פי הגמרא: פסחים ב, א; חולין לו, ב), שמדובר כאן בבהמת קדשים שהעבירה בנהר סמוך לשחיטתה, כגון בפרה של שלמים, שהיו נוהגים להעבירה בנהר קודם שחיטה, כדי שיהא עורה, שהוא לבעלים, נוח להפשטה, ולאחר השחיטה עדיין היה משקה טופח עליה, והוכשר בו הבשר לקבל טומאה; שאם לא כן, לא היה הבשר טמא, משום שלא הוכשר לקבל טומאה, שכן דם הקדשים והמים שמשתמשים בהם בעורה אינם מכשירים את הבשר לקבל טומאה (כמבואר להלן במסכתנו ח, ז). ויש מפרשים, שחיבת הקודש מכשירה את הבשר לקבל טומאה, ולכן הבשר טמא, אף על פי שלא הוכשר במשקה (עיין 'תוספות יום טוב'; 'תפארת ישראל'). ואין להקשות, היאך הבשר טמא והידים טהורות, והלא אוכלים טמאים מטמאים כמגע את הידים מדברי סופרים? שכן בזמן שגזרו חכמים על טומאת ידים לא גזרו עליה במקדש, ומכאן שאין טומאת ידים במקדש (גמרא פסחים יט, א). ואם נמצאת בפרש – אם נמצאה המחט בצואה שבמעי הבהמה; הכל טהור – אף הבשר טהור, שהרי המחט לא נגעה בבשר; ואין הפרש עצמו חוזר ומטמא את הבשר מתורת משקה טמא שמטמא אוכלים, לפי שסרוהו, ויוצא מכלל משקה (המאירי). – והרי זו עדות רביעית של רבי חנינא סגן הכהנים.

י ו ש ל י ש י

באור משנה ד

שלשה דברים אמר רבי ישמעאל לפני חכמים בפרם ביבנה – ישיבת החכמים ביבנה מכונה בשם "כרם", לפי שהיו יושבים שורות שורות, ככרם זה הנטוע שורות שורות של גפנים. ואלו הם שלושת הדברים שאמר רבי ישמעאל: א. על ביצה מרופה – שהחלבון והחלמון מעורבים זה בזה, שהיא נתונה – שאם היא נתונה בקדירה, על גבי ירק של תרומה, שהיא חבור – לענין טומאה, ואם נגע טבול יום (עיין באור משנה א בפרקנו) בביצה, אף על פי שהיא

דמו במקדש (ברטנורא). וחכמים אומרים: "לא ראינו" אינו ראיה – כלומר מדברי רבי חנינא סגן הכהנים אין ללמוד כלום, שהרי הוא אומר "לא ראיתי", ואין להביא ראיה מזה שלא ראה, שאפשר שלא אירע בימיו, שיימצא הקרבן פסול לאחר ההפשט; או שאירע ושרפו את העור, ודרך מקרה לא ראה רבי חנינא שיצא להישרף, אלא יוצא לבית השרפה – אם נמצא הקרבן פסול, אף על פי שהופשט העור קודם שנודע על פיסולו, העור יישרף.

באור משנה ג

משנתנו ממשיכה בדברים שהעיד רבי חנינא סגן הכהנים.

אף הוא – רבי חנינא סגן הכהנים, העיד על כפר קטן שהיה בצד ירושלים, והיה בו זקן אחד, והיה מלווה לכל בני הכפר וכותב בכתב ידו – את שטרי החוב, ואחרים חותמים – ועדים היו חתומים עליהם; ובא מעשה לפני חכמים והתירו – לעשות כן, שאף כשהמלווה כותב את השטר, אם עדים כשרים חתומים עליו, השטר כשר. לפי דרכך אתה למד – בדרך אגב אתה לומד מדברי רבי חנינא, שהאשה פותחת את גטה – האשה עצמה יכולה לכתוב את גיטה ולמסור אותו לבעלה, שיחתום עליו עדים ויתננו לה לשם גירושיה, והאיש כותב את שוברו – לאחר שפורע לה כתובתה, האשה נותנת לבעלה "שובר" לראיה על פירעון הכתובה, ויכול הבעל עצמו לכתוב את השובר, והאשה חותמת עליו, שאין קיום הגט אלא בחותמו – שאין הגט מתקיים אלא על ידי העדים החתומים בו (עיין משנה גישן ב, ח), ומאחר שחתימת העדים היא העיקר, אין להקפיד בענין כתיבת הגט או כל שטר אחר, וכל מי שיכתוב אותו, ואפילו הנוגע בדבר, הריהו כשר. – זו היתה עדות שלישית של רבי חנינא סגן הכהנים. ועל מחט – ועוד העיד רבי חנינא סגן הכהנים על מחט שנמצאת בפשר – שנמצאה בבשר הקודש של הקרבנות, כשהתכו אותו בעורה; וידוע היה שהמחט נטמאה בטומאת מת, וספק אם נגעו בה הסכין והאדם, אם לאו, – והעיד רבי חנינא, שהספין והידים מהורות – שהעורה דינה כרשות הרבים, וספק טומאה ברשות הרבים, ספקו טהור, והבשר

עם הקמה – הרי היא של בעל הבית; ואם לאו – הרי היא של עניים. ועל גנה קמנה שהיא מקפת ערים, אם יש בה כמלא בוצר וסלו מכאן, ומלא בוצר וסלו מכאן – תזרע; ואם לאו – לא תזרע. ה' שלשה דברים אמרו לפני רבי ישמעאל, ולא אמר בהם לא אסור ולא היתר; ופרשן רבי יהושע בן מתיא: המפס מרסא בשבת, אם לעשות לה פה – חיב; ואם להוציא ממנה לחה – פטור. ועל הצד נחש בשבת, אם מתעסק שלא ישכנו – פטור; ואם לרפואה – חיב. ועל לפסין אירוניות, שהן טהורות באהל המת וטמאות במשא הזב; רבי אלעזר בן צדוק אומר: אף במשא הזב טהורות, מפני שלא נגמרה מלאכתן.

פירוש ברטנורא

נגע בו: אם היה כמין כובע. שנתפחה הביצה ונעשית כמין כובע על הירק וחלולה תחתיה: שכולת שבקציר. שיר בקצירתו שכולת אחת שלא קצר, וראש אותה שכולת מגיע לקמה: אם נקצרה. אם אותה שכולת נקצרת עם הקמה, הרי היא של בעל הבית, שהקמה מציילתה, דלא קרינן בה לא תשוב לקחתו: ואם לאו. הרי זו שכחה והוא לעניים: ערים. המש גפנים הנמעות ומודלות ושוככות על גבי כלונסות או על גבי גדר קריות ערים, לשון על ערש יצועי: אם יש בה כמלא בוצר וסלו. אם הגינה גדולה כשיעור שיעמוד בה בוצר הענבים עם סלו שמכנים הענבים לתוכו כשהוא מלקט הענבים מכל צדדי הערים: תזרע. הגינה. והוא שירחק הורע מן הגפנים כדי עבודת הכרם שהם ששה טפחים לכל רוח, וזרע השאר: ואם לאו. שאין הגינה גדולה כל כך: לא תזרע. ואע"פ שמרחיק כדי עבודת הכרם. מפני שהורע נראה עם הכרם כאילו הם כלאים: ופירשן רבי יהושע. אימתי חיב ואימתי פטור: אם לעשות לה פה חיב. משום בונה: ואם להוציא ממנה ליחה פטור. דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא, שהפתח היא המלאכה, וזו אינה צריכה להיות לה פתח מעכשיו, ואין כאן אלא איסורא דרבנן ומשום צערא לא גזיר, והוי פטור ומותר: אם מתעסק שלא ישכנו פטור. דאינו צריך לגופו של דבר הניצור, ואם היה יודע שיעמוד ולא יכבנו לא היה צד. ובתאי נמי לא גזיר רבנן, והוי פטור ומותר: לפסין אירוניות. כלי חרס סתומים עשויין כמין כדור חלול מבפנים, ולאחר שמלכנים אותו בכבשן חותכים אותו באמצעו והוא נעשה שני כלים: טהורות באוהל המת. כל זמן שלא חתכו. וכלי חרס אין מקבל טומאה מגבו, אלא מאוירו, כדכתיב (במדבר י"ט) וכל כלי פתוח, דרך פתחו מיטמא ואינו מיטמא מגבו, והאי אין לו אויר: וטמאות במשא הזב. בטומאות היסט. שאם נתמלטלו או נתנעקו ממשא הזב, טמאים, אע"פ שאין להם אויר: מפני שלא נגמרה מלאכתן. דחתכה שחיתוכן אותן באמצען זו היא גמר מלאכתן. ואין הלכה כר' אלעזר בר צדוק. אלא ליבונן בכבשן הוא גמר מלאכתן, הלכך מיטמאות במשא הזב אפילו קודם שחלקן:

משניות מבוארות – קהתי

חולין, וטבול יום, שהוא שני לטומאה, אינו פוסל בחולין, מכל מקום הירק של תרומה נפסל, כאילו נגע בו, הואיל ומחוברת הביצה לירק. ואם היתה – הביצה, כמין כובע על הירק, אינה חבור – לפי שיש חלל הבישול, ונעשתה כמין כובע על הירק, ואינה חבור – לפי שיש חלל תחת הביצה, והנוגע בביצה אינו כנוגע בירק; ומכאן, שאם נגע בה טבול יום, אינו פוסל את הירק. ב' ועל שבת ששבקציר – מי שקצר שדהו, והשאיר שכולת אחת שלא נקצרה, כגון שנשמטה מן המגל, וראשה מגיע לקמה – והראש של אותה שכולת, כשהיא כפופה, מגיע לקמה, אם נקצרת עם הקמה – אם שכולת זו יכולה להיקצר בבת אחת עם הקמה הסמוכה לה, דהיינו שיכול הקוצר לתפוס בידו שכולת זו ביחד עם שבלי הקמה הסמוכה ולקצרן כאחת, הרי היא של בעל הבית – ואין לה דין שכחה, שהרי היא עומדת להיקצר יחד עם הקמה, ואין בה משום "לא תשוב לקחתו". ואם לאו – אבל אם אינה נקצרת עם הקמה, הרי היא של עניים – שיש לה דין שכחה, שכשם שיש שכחה בעומרים כך יש שכחה בקמה (עין פאה ה, ג). ב' ועל גנה קטנה שהיא מקפת ערים – שורת גפנים המודלות על גבי הגדר, אם יש בה כמלא בוצר וסלו מכאן, ומלא בוצר וסלו מכאן – אם הגינה גדולה, שיש בכל צד כשיעור, שיוכל בוצר הענבים לעמוד שם עם סלו שמכנים בו הענבים, והוא שיעור שתי אמות לכל צד מסביב לגינה, תזרע – מותר לזרוע את הגינה, ואין בזה משום כלאי הכרם, ובלבד שירחק הורע מן הגפנים כדי עבודת הכרם, שהם ששה טפחים לכל רוח. ואם לאו – שאין הגינה גדולה כל כך, שיוכל לעמוד בכל צד בוצר הענבים עם סלו, לא תזרע – ואפילו כשמרחיק כדי עבודת הכרם, אסור לזרוע בגינה זו, מפני שכל הגינה נראית כערים אחד, ואם יזרע באמצע, יהא נראה הורע כמחובר עם הכרם, ויש בזה משום איסור כלאים.

יום רביעי

באור משנה ו

במשנה ד עסקנו בשלוש הלכות שונות שאמר רבי ישמעאל לפני חכמים בכרם ביבנה, ואפשר לומר, שיש נושא משותף לשלוש ההלכות הללו, והוא "חבור": א. חיבור הביצה לירק לענין טומאה; ב. חיבור השיבולת לקמה לענין שכחה; ג. חיבור הערים בגינה לענין כלאים. – במשנה ה הובאו שלוש הלכות שאמרו לפני

שלשה דברים אמרו לפני רבי ישמעאל – כלומר שתלמידיו שאלוהו שלוש שאלות, ולא אמר בהם לא אסור ולא היתר – לפי שהיה לו ספק בהן, אם לאסור או להתיר, ופרשן רבי יהושע בן מתיא – עד שבה רבי יהושע בן מתיא ובירר את הדברים: א.

ו שלשה דברים אמר רבי ישמעאל, ולא הודה לו רבי עקיבא: השום והמלילות שרסקן מבעוד יום, שרפי ישמעאל אומר: יגמר משתחשך, ורבי עקיבא אומר: לא יגמר.

ז שלשה דברים אמרו לפני רבי עקיבא: שנים משום רבי אליעזר, ואחד משום רבי יהושע. שנים משום רבי אליעזר: יוצאת אשה בעיר של זהב; ומפריחי יונים פסולים לעדות. ואחד משום רבי יהושע: השרץ בפי חלדה ומהלכת על גבי כפרות של תרומה, ספק נגע ספק לא נגע – ספק טהור.

ח שלשה דברים אמר רבי עקיבא: על שנים הודו לו, ועל אחד לא הודו לו. על סנדל של סידים, שהוא טמא מדרס; ועל שיירי תנור – ארבעה, שהיו אומרים: שלשה; והודו לו. ועל אחד לא הודו לו: על כפא

פירוש ברטנורא

ו מלילות. שולים שלא בשלו כל צרכן וטוענן באבנים ומשקה זב מהן ומובל בו: יגמור. מאחר שרסקן וכתתן מערב שבת, יגמור ויאכל בשבת. ולא דמי למשקים שזבו שאסורין גזירה שמה יסחוט, דהכא אפילו יסחוט ליכא איסורא דאורייתא, משום דמשקים אתו ממילא: לא יגמור. כדי לאכול לאחר שקדש היום, דאסורין כשאר משקים שזבו. והלכה כר' ישמעאל:

ז עיר של זהב. עמרת זהב עשויה כמין עיר צורת ירושלים. ולא חיישין דלמא שלפא ומחוא ואתאי ארבע אמות ברשות הרבים: ומפריחי יונים. מין ממיני השחוק. אם תקדים וינתך ליונת אתן לך כך וכך. פירוש אחר, שמגדל יונה מלומדת להביא יונים לבית בעליה, ויש בהן גזל משום דרכי שלום ולא גזל גמור: ספק נגע ספק לא נגע ספקי טהור. משום דטומאה עוברת היא ואינה נחה במקום, הלכך ספקי טהור ואפילו ברשות היחיד:

ח סנדל של סידים. מנעל של עץ שנועלין ברגליהם המתעסקים בסיד להגן על רגליהם שלא ישרפו בסיד. ואם נעל אותו הוב, טמא מדרס; ועל שיירי תנור ארבעה. אם היה גדול הרבה ונטמא, ואח"כ נשבר, לא מחר עד שלא יהיה בשבריו גבוה ארבעה, ולעולם שבריו מקבלים טומאה כאילו היה שלם,

משניות מבוארות – קהתי

במין משחק, כמו המשחק בקוביא, שמעיפים יונים לשם תחרות, ומי שיונתו קדמה ליונת חברו, היהוה זוכה בסכום הכסף שהתערבו עליו. פירוש אחר, שמושכים את היונים בצפצופיהם לבוא אליהם, ויש בזה משום גזל מדרבנן (עין משנה סנחדיון ג, ג). ואחד משום רבי יהושע – הדבר שנאמר לפני רבי עקיבא משמו של רבי יהושע הוא: השרץ בפי חלדה – אם היה שרץ מת בפי חולדה, והרי השרץ מטמא כל הנוגע בו, ומהלכת בו, החולדה, על גבי כפרות של תרומה – עם השרץ בפייה. ספק נגע – השרץ בכיכרות, ספק לא נגע – בהן, ספקי טהור – לפי שטומאה עוברת היא, ואינה נחה במקום, והלכה היא, שכל טומאה העוברת ואינה נחה, ספקה טהור, ואפילו ברשות היחיד.

יום חמישי

באור משנה ח

שלשה דברים אמר רבי עקיבא – שלוש הלכות המפורטות להלן במשנתנו; על שנים הודו לו – חכמים, היינו הסכימו עמו, ועל אחד לא הודו לו – לא הסכימו חכמים עמו. על אלו הודו לו: א. על סנדל של סידים – סנדל עץ שהסייד נועלו, כדי שלא תיכווה רגלו בסיד שמתעסק בו; ויש אומרים: סנדל של קש שנותן הסייד על נעלי העור שלו, שלא ישרפם הסייד, שהוא טמא מדרס – שאם נעל אותו הוב, היהוה מיטמא במדרס (בענין "מדרס" עיין הקדמתנו למשנה יא בפרק הקודם); ואף על פי שאין הסנדל הזה עשוי להליכה, אלא להגן על רגליו או על נעליו מהסייד, מכל מקום דינו ככל מנעל, משום שהסייד מהלך בו לפעמים עד לביתו; ב. ועל שיירי תנור, ארבעה – התנור היה עשוי כמין קדירה גדולה של חרס, שאין לה שולים, ומחובר הוא בטיט על גבי קרקע, ורצפת הקרקע היא תחתיתו של התנור. ואם נטמא התנור, אין לו תקנה אלא נתיצה, שנאמר (ויקרא יא, לה): "תנור וכיורים יותץ טמאים הם". שברי התנור, לאחר שנתצוהו, יוצאים מטומאתם ונעשים טהורים, שכן שביירתם היא טהרתם. במסכת כלים (פרק ה משנה ז) מבואר, אילו שברים של התנור המנותץ טהורים, ואילו עדיין טמאים. בענין זה אמר רבי עקיבא: שיירי תנור, ארבעה – שאם נשתיר, מהתנור שנטמא, שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים (36 ס"מ בערך). עדיין הוא טמא; או אם נהרס תנור טהור, ונשאר ממנו שבר שהוא גבוה ארבעה טפחים, הרי הוא מקבל טומאה כמו תנור שלם; שהיו אומרים: שלשה –

רבי ישמעאל ופירשן רבי יהושע בן מתאי: שתיים בענין שבת (המפוס מורסא. והצד נחש). ואחת בענין טומאה וטהרה (לפסי' איוותיות). משנתנו מוסיפה ללמדנו הלכה אחת שאמר רבי ישמעאל בשלושה דברים (השום והבוסר והמלילות), כפי שיבואר.

שלשה דברים אמר רבי ישמעאל, ולא הודה לו רבי עקיבא – של אסורים רבי עקיבא לדבריו: השום – שיש בני אדם הנוהגים לסחטו ולטבל במין היוצא ממנו, והבוסר – ענבים שלא בשלו עדיין, ונוהגים לטבל בשר במיצם החמוץ, והמלילות – שיבולים שלא בשלו כל צרכן, והיו נוהגים לרסק אותן ולטבל פת במין היוצא מהן – שלשת הדברים הללו. שרסקן מבעוד יום – אם כתשם מערב שבת, כדי להוציא מהם את המין, שרפי ישמעאל אומר: יגמר משתחשך – מאחר שריסקם מערב שבת, והמין יוצא כבר מאליו, מותר לו להשלים את הוצאת המין גם לאחר שנכנסה השבת; וזה שגזרו חכמים על המשקים היוצאים מהפירות בשבת, גזרה שמה יסחוט, לא גזרו אלא בפירות שלמים, אבל אלו שנתרסקו כבר מערב שבת אין בהם משום איסור סחיטה, ומותר לו ליהנות מהמין היוצא מהם בשבת; ורבי עקיבא אומר: לא יגמר – שאסורים כשאר המשקים היוצאים מפירות בשבת, כפי שהזכרנו לעיל. ברם, אף לדעת רבי עקיבא רשאי הוא להניחם שיירי המשקים יוצאים בשבת, ובלבד שלא יאכל מהם בשבת (ותוספות, שבת יט, א). והלכה כרבי ישמעאל.

באור משנה ז

שלשה דברים אמרו לפני רבי עקיבא: שנים משום רבי אליעזר, ואחד משום רבי יהושע – בתוספתא (עדיות א, ח) הוסיפו כאן: "ולא אמר בהם (רבי עקיבא) לא איסור ולא היתר, לא כשר ולא פסול, לא טומאה ולא טהרה". שנים משום רבי אליעזר – שני הדברים שנאמרו משמו של רבי אליעזר הם: א. יוצאת אשה בשבת לרשות הרבים, בעיר של זהב – בעטרה של זהב, העשויה כדמות העיר ירושלים; שכן כל תכשיט שדרכה של אשה להסירו מעליה, כדי להראותו לנשים אחרות, אסרו לה חכמים לצאת בו בשבת לרשות הרבים, שמה תסירונו ותשכת, ותטלטלנו ארבע אמות ברשות הרבים (משנה שבת ז, א); וסובר רבי אליעזר, שבעיר של זהב מותר לה לצאת, לפי שאין יוצאת בה אלא אשה חשובה, ואין דרכה של אשה חשובה להסיר תכשיטיה ברשות הרבים ולהראותם לאחרות. ברם, ההלכה היא כסתם משנה (שם), שאין האשה יוצאת בעיר של זהב; ומפריחי יונים פסולים לעדות – מפריחי יונים הם המתעסקים

שְׁמַטְלוּ שְׁנִים מִחֶפְזוֹ זֶה בְּצֹד זֶה, שְׂרָפִי עֲקִיבָא מְטַמָּא, וְחֲכָמִים מְטַהְרִין.

ט הוא הִיָּה אוֹמֵר: הָאֵב זֹכֶה לְפָנַי בְּנוֹי, וּבִכְחַי, וּבְעֶשֶׂר, וּבְחֲכָמָה, וּבְשָׁנִים, וּבְמִסְפַּר הַדּוֹרוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הִקְיָן, שְׁנָאֵמֶר (ישעיה מא, ד): "קִרְא הַדּוֹרוֹת מִרֹאשׁ"; אָף עַל פִּי שְׁנָאֵמֶר (בראשית טו, יג): "וְעֵבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנָה", וְנֵאמֹר (שם שם, טז): "וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה".

י אָף הוּא הִיָּה אוֹמֵר חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁל שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ: מִשְׁפַּט דּוֹר הַמִּבּוּל שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט אִיֹּב שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט הַמִּצְרִיִּים שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט גֹּג וּמִגּוֹג לְעֵתִיד לְבֹא שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ; מִשְׁפַּט

פירוש ברטנורא

עד שיהיה השבר פחות מגובה ארבעה. וסתם תנור שבמשנה עשוי כמין קריה גדולה שאין לה שוליים ומחברין אותו במיט על גבי קרקע ורצפת הקרקע היא תחתיתו של תנור: שנים מחפזיו. מן הלוחות העשויות למושב: שרפי עקיבא מטמא. דסבר אע"פ שאינו ראוי לשיבה הוא ראוי לקבל רמונים, וממא משום כלי קבול: וחכמים מטהרין. דסברי הואיל ועיקרו לשיבה עביד ולא לבית קיבול, כיון שנתבטל העיקר שעבדו נעשה, נתבטל הטפל, ואינו מטמא אפילו משום כלי קיבול. והלכה כחכמים:

ט האב זוכה לבן וכו'. לפי שקרוב טבע הבן לחיות דומה לטבע האב, והנוי והבח והחכמה והשנים אדם זוכה בהן מתחלת יצירתו כפי טבעו, והעושר אדם מורישו לבנו. וחכמה דאמרינן הכא, היא הסברה הישרה, והיא באדם כפי טבעו. והשנים, אריכות הימים. ולי נראה, שאם אדם זוכה הוויין ליה בנים נאים בעלי כח בעלי חכמה עשירים ומאריכי ימים: ובמספר הדורות לפניו. פעמים שהקב"ה מבטח לאב לעשות טובה לורעו לדור שלישי או לדור רביעי, והאב זכה לאותו הדור שתבוא להם אותה הטובה: הוא הקיץ. שקצב הקב"ה לאותו דבר שיהיה לזמן פלוני ולדור פלוני. כמו ועבדום וענו אותם ארבע מאות שנה, ודור רביעי ישובו הנה, הרי מספר הדורות שהוא דור רביעי הוא הקיץ של ארבע מאות שנה:

משניות מבוארות – קהתי

במספר הדורות היא מעין הזכיות האחרות האמורות במשנה, שהאב זוכה לבן בנוי ובכוח ובעושר ובחכמה; ורוצה לומר, שכשם שאם האב הוא בעל תואר, גבור, עשיר או חכם, הוא מוריש כזה על הרוב לבנו, כך אם היה האב ממשפחה מיוחדת, הוא מוריש זכות היחס לבנו ולבני בניו שיתייחסו אחריו. ומביא ראה מפורט זה, שאף על פי ששיעבוד ישראל תלה הקב"ה במספר שנים, ארבע מאות שנה, אבל לכשיבוא קץ הגאולה יזכרים הקב"ה לא במספר גבול השנים, רק בזכות אבותיהם, וכמו שכתוב: "ודור רביעי ישובו הנה" – הנה תלה הגאולה במספר הדורות ולא במספר שנים. ולפי הבאור הזה הרי זו זכות מעין הזכיות הקודמות.

יוס ששי

באור משנה י

במשנה הקודמת למדנו מאמרו של רבי עקיבא על חמישה דברים שהאב זוכה לבן. משנתנו מביאה מאמר נוסף של רבי עקיבא באגדה על חמישה דברים.

אָף הוּא – רבי עקיבא – הִיָּה אוֹמֵר חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁל שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ – כלומר מנה חמישה דברים שתקופתם שנים עשר חודש: א. מִשְׁפַּט דּוֹר הַמִּבּוּל שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ – היינו שנה שלמה, שנאמר (בראשית ז, יא): "בשנת שש מאות שנה לחיי נח בחדוש השני בשבעה עשר יום לחודש. ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה", ונאמר (בראשית ח, יג-יז): "ויהי באחת ושש מאות שנה... בחדוש השני בשבעה ועשרים יום לחודש יבשה הארץ"; נוספו עליהם אחד עשר יום ששנת החמה יתירה על שנת הלבנה. ב. מִשְׁפַּט אִיֹּב שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ – דבר זה נדרש בסדר עולם פרק ג מן הכתוב (איוב ז, א): "כן הנחלתי לי ייחיי שוא, ולילות עמל מנו לי", פירוש: "ירחי שוא" הם ימות הקיץ שהם ארוכים, כמו שכתוב (דברים כא, יג): "ירח ימים"; ו"לילות עמל" אלו לילות החורף שהם ארוכים, כלומר גם הימים הארוכים וגם הלילות הארוכים היו לי לשוא ולעמל; "מנו לי" – במניינם נמסרו לי, שלא חסרתי אחד מהם; ומה לילות החורף מנו, אף ימי הקיץ מנו; נמצא משפט איוב שנים עשר חודש (הראב"ד: ג. מִשְׁפַּט הַמִּצְרִיִּים שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ – בסדר עולם (שם) דורשים זה מן הכתוב (שמות ה, יב): "ויפץ העם בכל ארץ מצרים לקדוש קש לתבן" – אימתי הקש מצוי שם? באייר, והם יצאו בניסן, מכאן שלקו המצריים עשר מכות כל שנים עשר חודש. ד. מִשְׁפַּט גֹּג וּמִגּוֹג לְעֵתִיד לְבֹא שְׁנִים עֶשֶׂר חֲדָשׁ – "גוג" הוא שם של מלך, שעתיד להלחם עם ישראל באחרית הימים; "מגוג" הוא שם ארצו. בנבואת יחזקאל (פרקים לח-לט) מתוארת מלחמת ה' ב"גוג ארץ המגוג": אחרי שישראל יקובץ מארצות פיזוריו וישב לבטח בארצו, יבוא גוג עם עמים רבים מירכתי צפון ויעלה על ישראל לשלול שלל ולבזוז בז. אז יצא ה' עצמו למלחמה נגד גוג וישפוט אותו "בדבר ובדם", וימטיר

שבתחילה היו חכמים אומרים, שאם נשתייר מהתנור שבר שגבהו אפילו שלושה טפחים עדיין נשאר טמא, או מקבל טומאה, כפי שבארנו לעיל, ובא רבי עקיבא ואמר, שאין טומאה לשיירי התנור שנחרס, אלא אם כן גבהם ארבעה טפחים: וְהוֹדוּ לוֹ – והסכימו החכמים לדברי רבי עקיבא. וְעַל אֲחָד לֹא הוֹדוּ לוֹ – חכמים: עַל פֶּסַח שְׁמַטְלוּ שְׁנִים מִחֶפְזוֹ זֶה בְּצֹד זֶה – כבר בארנו (לעיל א, יא), שטבלת המושב והמשענת וכן כל שאר החלקים של הכסא – מלבד ה"מלבן" שהוא המסגרת והרגלים – נקראים "חיפויים"; ומדובר כאן על כסא שניטלו שניים מחיפוייו, היינו שניטלו שני קרשים ממושב הכסא ולא נשאר בו אלא קרש אחד, שְׂרָפִי עֲקִיבָא מְטַמָּא – לפי שעדיין שם כלי עליו, הואיל ואפשר להשתמש בו ככלי קיבול, וְחֲכָמִים מְטַהְרִין – שהואיל ואינו ראוי עוד לשיבה, אינו אלא שבר כלי, ואינו מקבל טומאה.

באור משנה ט

משנה זו ממשיכה בדברים שאמר רבי עקיבא, והיא עוסקת בדברי אגדה.

הוּא הִיָּה אוֹמֵר – רבי עקיבא היה אומר: הָאֵב זֹכֶה לְפָנַי בְּנוֹי, וּבִכְחַי, וּבְעֶשֶׂר, וּבְחֲכָמָה, וּבְשָׁנִים – כלומר שעל פי רוב דומה הבן לאביו בטבעו ובחכונותיו, ואם זכה האב בנוי, היינו ביופי ובחן, בנכח גופני, בחכמה – בשכל ישר, בשנים – באריכות ימים, אף הבן זוכה לרוב בדברים הללו בזכות אביו; כן זוכה הבן בעושר. על ידי שממונו ונכסיו של אביו נופלים לו בירושה. וכן בחכמה זוכה הבן לרוב הדעות לאביו, שלימדו וחינוכו וכיוונו בדרך הנכונה. וּבְמִסְפַּר הַדּוֹרוֹת לְפָנָיו, וְהוּא הִקְיָן – רבים ושונים הם הפירושים לפיסקה קשה זו; ולפי הרב במרטנורא ואחרים כוונת הדברים היא, שלפעמים זכות האב מועילה לצאצאיו אחרי מספר דורות, והוא הקץ – ויש "קץ" לדבר, שאם אמנם זכות האב אינה מועילה לבניו או לנכדיו, הרי סוף סוף בא הדור שזוכה בזכות זו, שְׁנָאֵמֶר: "קִרְא הַדּוֹרוֹת מִרֹאשׁ" – כלומר שהקב"ה קובע מראש גורלם של דורות; אָף עַל פִּי שְׁנָאֵמֶר: "וְעֵבְדוּם וְעָנּוּ אֹתָם אֲרֻבַּע מֵאוֹת שָׁנָה" – וזכותו של אברהם אבינו לא הצילה את זרעו מגלות מצרים, אבל בא הקץ, וְנֵאמֹר – ועליו נאמר לאברהם אבינו: "וְדוֹר רְבִיעִי יָשׁוּבוּ הֵנָּה" – ובזכות הבטחה זו נגאלו ישראל ממצרים. ויש גורסים: "מספר דורות לפניו הוא הקץ". ומפרשים זה כענין מיוחד, שאינו קשור עם הענין הקודם (עיי' במפורשים).

בעל "חורח תמימה" כותב: הרבה באורים נאמרו באגדה זו. ולי נראה שהזכירה

רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, שנאמר (ישעיה סו, כג): "וְהָיָה מִדֵּי־חֶדֶשׁ בְּחֶדְשׁוֹ; רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן נוּרִי אָמַר: מִן הַפֶּסַח וְעַד הָעֶצְרָת, שְׁנָאֵמַר (שם): "וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ".

פ ר ק ש ל י ש י

א כל המטמאין באהל שנחלקו והכניסין לתוך הבית – רבי דוסא בן הרפנים מטהר, וחכמים מטמאין. פיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה או נושאן; ובמת, הנוגע בכחצי זית, ומאהיל על פחצי זית; או נוגע בכחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו; ומאהיל על פשני חצאי זיתים; מאהיל על פחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו – רבי דוסא בן הרפנים מטהר, וחכמים מטמאין. אבל הנוגע בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פחצי

פירוש ברטנורא

י שנאמר והיה מדי חודש בחדשו. כשיבא חודש באותו החודש שמת בו, יצא מניחם ויבוא להשתחוות לפני ה': שנאמר ומדי שבת בשבתו. כלומר לאחר שיהיה בגיהנם כל כך ימים כמו שיש מיום ראשון של פסח דאיקרי שבת דכתיב (ויקרא כ"ג) וספרתם לכם ממחרת השבת וגו' עד עצרת שהוא ממחרת השבת השביעית, יצא מניחם ויבא להשתחוות:

ג א כל המטמאין באהל. כגון המת והנצל ומלאו תרוד רקב, וכל אותן השנוין ריש פרק ב' דאהלות: שנחלקו. שיעוריהן לחצאים: וחכמים. כשהן מחולקין: לתוך הבית. דהיינו לתוך אוהל אחד: רבי דוסא בן הרפנים מטהר. דסבר לא מצטרפי לכשיעור: הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה. פתח באהל ומפרש נבילה, לומר לך דכי הוי דסבידא ליה לר' דוסא שאן מצטרפין לטומאת אוהל. הכי נמי סבידא ליה שאן מצטרפין טומאת מגע ומשא, בין במת בין בנבילה: הנוגע בחצי זית ומאהיל על חצי זית. שהמאהיל על המת טמא כאילו היה עם המת באוהל. וכל הקך מאהיל דרישא, בטומאה רצוצה איירי, שאן בין הטומאה ובין האוהל פותח טפה, ומשום הכי חכמים מטמאים, דאוהל כי האי, נגיעה היא. וסיפא דתנן אבל הנוגע בכחצי זית ודבר אחר מאהיל עליו וכו' דמודיו רבנן דמחור, מיירי כשיש פותח טפה בין הטומאה ובין האוהל, דבהא מודו רבנן דאין מצטרפין, דנגיעה ואוהל שני שמות הן, וכל

משניות מבוארות – קהתי

כל שחוצה לו. ברם, אינו נקרא "אוהל" לחביא את הטומאה ולחצוץ בפניה, אלא אם כן לפחות ארכו טפח ורחבו טפח ודרכו טפח (שחלל האוהל הוא טפח משוקב). אבל אם אין באוהל המת חלל של טפח על טפח, אין האוהל חוצץ בפני הטומאה, והיא נקראת "טומאה רצוצה" (טומאה שאין לה רוח), שאינה מתפשטת לצדין, אלא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה או למטה ממנה. – משנתנו שניה כולה במסכת אהלות (פרק ג' משנה א), והיא דנה בשיעור טומאה, כגון כזית בשר מן המת, שנחלק לשני חצאי השיעור, אם מצטרפים הם לשיעור אחד, ונחלקו בזה רבי דוסא וחכמים. ואמנם "בשני שמות", היינו בשתי טומאות שונות, כגון חצי שיעור במגע וחצי שיעור במשא, הכל מודים שאין מצטרפים. לא נחלקו אלא בטומאה אחת, כגון שנגע אדם בשני החצאים, או נשא את שניהם, או האהיל עליהם, כפי שיבואר.

כל המטמאין באהל – שנפרטו במסכת אהלות (כפי שזכרנו לעיל), שנחלקו – שיעוריהם, כגון כזית מן המת שנחלק לשני חצאי זיתים, והכניסין – כשהם מחולקים, לתוך הבית – דהיינו לתוך אוהל אחד, רבי דוסא בן הרפנים מטהר – מה שבתוך הבית, לפי ששני חצאי השיעור אינם מצטרפים לשיעור אחד, כדי לטמא באוהל. וחכמים מטמאין – כל מה שבתוך הבית, מפני שהאוהל מצרפם לשיעור אחד, ויש כאן טומאת אוהל. פיצד? הנוגע בכשני חצאי זיתים מן הנבלה – משנתנו באה לבאר, שמחולקת רבי דוסא וחכמים איננה דיוקא בטומאת אוהל, אלא אף בשאר הטומאות, כגון בנבילה שכזית ממנה מטמא במגע ובמשא, ואם נוגע אדם בשני חצאי זיתים מן הנבלה, או נושאן – אף על פי שאינו נוגע בהם; ובמת – בבשר של המת, שכזית ממנו מטמא אף באוהל, הנוגע בכחצי זית, ומאהיל על פחצי זית – כגון שידו האחת נוגעת בכחצי זית מן המת, וידו השניה מאהילה על כחצי זית אחר; או נוגע בכחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו – כגון שכחצי זית תחוב בכותל, והאדם עומד תחתיו; ומאהיל – או שאדם מאהיל, על פשני חצאי זיתים – מחולקים; או שהוא מאהיל על פחצי זית, וכחצי זית מאהיל עליו – שהרי טומאת אוהל מטמאה בכל הדרכים הללו, כמו שבארנו, רבי דוסא בן הרפנים מטהר – שאין שני חצאי זיתים מצטרפים לכזית אחד, לא במגע ולא במשא ולא באוהל. וחכמים מטמאין – שכן המגע בשניהם, או המשא, או האוהל, מצרפם לשיעור אחד; ואף הנוגע בכחצי זית ומאהיל על כחצי זית, או שכחצי זית מאהיל עליו, טמא הוא לדעת חכמים, שסוברים הם, שהמאהיל על הטומאה או שהטומאה מאהילה עליו, הטומאה עולה או יורדת אליו, והרי הוא כנוגע בה. – לפי רוב המפרשים

עליו "גשם שוטף ואבני אלגביש, אש וגפריית", ושמו של ה' יתגדל ויתקדש לעיני גויים רבים. משפט זה של גוג מארץ המגוג יימשך, לדעת רבי עקיבא, שנים עשר חודש; ומבואר בסדר עולם, שלא ייגופו בבית אחת אלא יהיו נימוקים והולכים במשך שנים עשר חודש, שנאמר (ישעיה יח, ו): "קִץ עָלִיו הָעֵיט וְכָל בְּהֵמַת הָאָרֶץ עָלָיו תִּחְרָף" – קִץ וחורף, הרי שנה שלמה; ה. משפט רשעים בגיהנם שנים עשר חדש, שנאמר: "וְהָיָה מִדֵּי־חֶדֶשׁ בְּחֶדְשׁוֹ" – ומפרש רבי עקיבא, מחודש זה עד לאותו החודש בשנה האחרת, היינו שנים עשר חודש, יהיה משפטו של הרשע בגיהנם, שהרי כתוב אחר כך (בסוף פרק טו): "וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בַּבֹּרִי הָאֲנָשִׁים הַפּוֹשְׁעִים", ומכאן שמדובר שם במשפט רשעים, ועל כך אומר הכתוב: "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֶדְשׁוֹ" – כשיחזור אותו החודש, לאחר שעברו עליו שנים עשר חודש בגיהנם – "יבוא כל בשר להשתחוות לפני", – שיתכפרו לו חטאיו ויבוא להשתחוות לפני ה'. אמנם אותם הרשעים שכפרו בעיקר ושיש בידם חילול השם, עליהם נאמר: "תולעתם לא תמות ואשם לא תכבה..." אבל שאר הרשעים, אין משפטם בגיהנם אלא שנים עשר חודש. רבי יוחנן בן נורי אומר: מן הפסח ועד העצרת – כלומר שיש רשעים שאינם נידונים אלא כמספר הימים שבין חג הפסח לחג השבועות (יחוספות יום טוב). שנאמר (שם): "וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְתּוֹ" – ומפרש רבי יוחנן בן נורי: מיום ראשון של פסח שנקרא "שבת", שנאמר (ויקרא כג, טו): "וספרתם לכם ממחרת השבת", עד חג השבועות, שכתוב בו (שם שם, טז): "עד ממחרת השבת השביעית", וזהו שכתוב "בשבתו", שיום טוב של עצרת תלוי ביום טוב של פסח, מה שאין כן בשאר המועדים (והדא"ז).

באור משנה א

שש המשניות הראשונות בפרק ג (א-ו) עוסקות בעשר מחלוקות של רבי דוסא בן הרפנים וחכמים. לענין משנתנו יש להקדים, שמת מטמא במגע, ובמשא, ובאוהל. במסכת אהלות (פרק ב' משנה א) נימנו חלקים מן המת, כגון כזית בשר, השדרה, הגולגולת, רובע הקב של עצמות ועוד, שדינם כמת שלם, ומטמאים בכל שלוש הטומאות הללו. טומאת האוהל מטמאה בשלוש דרכים: א. כל הנמצא עם המת באוהל אחד, כגון שגג אחד מאהיל על המת ועל אדם או כלים או אוכלים, שטומאת המת מתפשטת בכל האוהל ומטמאה כל מה שבתוכו; ב. אם המת נמצא ממעל לאדם או לכלים, והמת מאהיל עליהם, שטומאת המת יורדת ומטמאה כל מה שכנגדה למטה; ג. אם האדם או הכלי נמצאים ממעל למת, והם מאהילים על המת, שטומאת המת עולה ומטמאה כל מה שכנגדה למעלה. כשם שהאוהל מביא את הטומאה על מה שבתוכו, כך הוא מפסיק וחוצץ בפני הטומאה, שלא יטמא

זית; או מאהיל על פתחי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פתחי זית – מהור. אמר רבי מאיר: אף בזה רבי דוסא מטהר, וחקמים מטמאין; הכל טמא, חוץ מן המגע עם המשא, והמשא עם האהל. זה הפלל: כל שהוא ממש אחד – טמא; משני שמות – מהור.

ב אבל פרוד אינו מצטרף; דברי רבי דוסא בן הרפנים. וחקמים אומרים: מצטרף. מחללין מעשר שני על אסימון; דברי רבי דוסא. וחקמים אומרים: אין מחללין. מטבילין ידים לחטאת; דברי רבי דוסא. וחקמים אומרים: אם נטמאו ידיו – נטמא גופו.

ג מעי אבטיח וקניבת ירק של תרומה – רבי דוסא מתיר לזרים, וחקמים אוסרין. חמש רחלות גוזזות מנה מנה

פירוש ברטנורא

שהן משני שמות אין מצטרפין. ור' דוסא סבר דאפילו בטומאה רצוצה אין מצטרפין: אמר רבי מאיר וכו'. ר' מאיר פליג אתנא קמא דאמר דכשיש פותח טפח בין הטומאה והאוהל מודו רבנן דמהור ואין מצטרפין, ואמר איהו דאף בזו פליג רבנן על ר' דוסא ואמרי דנגיעה ואוהל חד שמא הוא, הלכך מצטרפין לכשיעור ומטמאין. ואין הלכה כר' מאיר: חוץ מן המגע עם המשא. כגון שנגע בחצי זית והסיט חצי זית: והמשא עם האוהל. שהסיט חצי זית והאוהל על חצי זית: משם אחד. כגון נגע ומגע, משא ומשא, אוהל ואוהל:

ב אוכל פרוד. כגון צבור של אגוזים כמנים ושקדים, שכשהן נפרדים זה מזה אין בהם כביצה שהוא שיעור טומאת אוכלים למא אחרים: אינו מצטרף. ואם הן מטמאים ונגעו בהן טהרות כשהן צבורין אינן מצטרפין זה עם זה למא הטהרות, כיון שאין בכל אחד מהן בפני עצמו כשיעור טומאת אוכלין: אסימון. עשוי כמדת המטבע היוצא, אלא שעדיין לא טבעו עליו צורה. ואין פודין בו מעשר שני, דכתיב (דברים י"ד) וצרת הכסף בידך, דבר שיש עליו צורה: מטבילין ידים לחטאת. מי שנגע באוכלין ומשקין טמאים וכיוצא בהן מדברים שמטמאין את הידים ואין מטמאין כל הנוף, הרי זה מטביל ידיו בלבד, וכשר ליגע במי חטאת ולהזות מאפר הפרה על הטמא: אם נטמאו ידיו נטמא גופו. וצריך טבילה לכל הנוף, דמעלה עשו במי חטאת שאם נטמאו ידיו נטמא גופו, משא"כ בתרומה וקדרשים:

ג מעי אבטיח. הורעונים והמשקה שבתוך האבטיח: וקניבת ירק. עלין מעופשים שמסירים מן הירק: מנה ומנה ופרס. כל אחת מנה וחצי. ובציר מהכי

משניות מבוארות – קהתי

טמא אינו מטמא אלא אם כן יש בו כשיעור ביצה, וסובר רבי דוסא, שאם אין בכל חתיכה נפרדת כשיעור זה, אף על פי שהאוכל מכונס במקום אחד ויש בכולו כשיעור ביצה, אינו מצטרף לטמא אוכלים אחרים. וחקמים אומרים: מצטרף – לשיעור של כביצה, ומטמא אוכלים אחרים, יש מפרשים, שמדובר כאן באוכל פרוד הנמצא בתוך משקה, ובכגון זה סוברים חכמים שמצטרף (והאב"ד לפי משנה טהרות ת, ח). מחללין מעשר שני על אסימון – מותר לפדות פירות מעשר שני על מטבע שאין עליו צורה, דברי רבי דוסא – שכתוב בפירון מעשר שני (דברים יד, כח): "וצרת הכסף בידך", ודורש רבי דוסא: לרבות כל דבר הנצטר ביד, ואפילו אסימון. וחקמים אומרים: אין מחללין – מעשר שני על אסימון, שדורשים הם: "וצרת הכסף" – דבר שיש עליו צורה. במסכת מעשר שני שנויה הלכה זו בסתם משנה (פרק א משנה ב) כדברי חכמים. מטבילין ידים לחטאת – מי שנטמא ידיו, כגון שנגעו באוכלים ומשקים טמאים, שלא נטמא גופו, מאחר שאין אדם מקבל טומאה אלא מאב הטומאה, אבל ידיו טמאות מדברי סופרים, הריהו מטביל ידיו במקוה של ארבעים סאה, ואז מותר לו לנגוע במי חטאת, היינו במי אפר הפרה האדומה, ולהזות מהם על הטמא (הפרה האדומה נקראת "חטאת", שכתוב בה "חטאת היא" – במדבר יט, ט): דברי רבי דוסא – שכן גם לאכילת קדרשים מטבילים את הידים, וסובר רבי דוסא שדינם של מי חטאת כדין קדרשים, שדי בטבילת ידים בלבד. וחקמים אומרים: אם נטמאו ידיו, נטמא גופו – מעלה עשו חכמים במי חטאת, שאם נטמאו ידיו טמא כל גופו, וכולו צריך טבילה. וכך שנינו בסתם משנה (תגינה ב, ה): "נוטלים לידים לחלוץ (למי שאוכל חולין בטהרה), ולמעשר (שני), ולתרומה; ולקודש מטבילין; ולחטאת, אם נטמאו ידיו נטמא גופו".

באור משנה ג

מעי אבטיח – הגרעינים והמשקה שבתוך האבטיח, וקניבת ירק – העלים המיותרים שחותכים מן הירק ומשליכים אותם, של תרומה – האבטיח והירק הם של תרומה, רבי דוסא מתיר לזרים – אף זרים, שאינם כהנים, מותרים באכילתם של מעי האבטיח וקניבת הירק, לפי שאינם חשובים אוכל, ולא חלה עליהם קדושת תרומה. וחקמים אוסרין – שאף עליהם חלה קדושת תרומה, ולכן אסורים לזרים.

מדובר כאן ב"טומאה רצוצה" (גמרא חולין קכח, ב), שהואיל וטומאה זו בוקעת ועולה בוקעת ויורדת (כמו שבארנו בהקדמה), הרי זו כטומאת מגע. מכל מקום יש כאן "אוהל נגיעה" ו"מגע" בשני כחצאי הזיתים, ולכן מצטרפים הם לשיעור אחד. אבל הנוגע בכחצי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פתחי זית – כגון שנמצא עם כחצי זית של מת תחת קרש אחד המאהיל עליו; או מאהיל על פתחי זית, ודבר אחר מאהיל עליו ועל פתחי זית – אף שיש כאן אוהל ואוהל, מודים חכמים שהוא טהור – שהנוגע בכחצי זית, וכן המאהיל על כחצי זית (כפי שבארנו לעיל) טומאת נגיעה היא, ואילו "דבר אחר מאהיל עליו ועל כחצי זית" – טומאת "אהל המשכה" היא, שכן האוהל ממשיך אליו הטומאה, ואינו כנוגע בטומאה. – ולפי רוב המפרשים (שהזכרנו לעיל), כוונת הפיסקה הזאת לאוהל שיש בו חלל של טפח על טפח ("פותח טפח"). היינו טומאה שאינה רצוצה, שטומאת אוהל היא. מכל מקום יש כאן מגע ואוהל שהם שני שמות, ובכגון זה אף חכמים סוברים, שאין שני כחצאי זיתים מצטרפים. אמר רבי מאיר: אף בזה רבי דוסא מטהר, וחקמים מטמאין – שסובר רבי מאיר: כל טומאת אוהל, לדעת חכמים, כאילו האוהל מלא טומאה, וכל מה שבתוכו כאילו נוגע בטומאה; ומכאן, מסיים רבי מאיר: הפל טמא – כלומר שאף מגע ואוהל הם משם אחד ("מגע") ומצטרפים הם שני כחצאי זיתים לשיעור אחד לטומאה, חוץ מן המגע עם המשא – הנוגע בכחצי זית ונושא כחצי זית אחר שאינו נוגע בו, והמשא עם האהל – שנושא כחצי זית ומאהיל על כחצי זית אחר, שבכגון זה אין שני כחצאי זיתים מצטרפים. זה הפלל: כל שהוא ממש אחד – מגע ומגע, משא ומשא, אוהל ואוהל, טמא – שמצטרפים שני כחצאי הזיתים לשיעור אחד; אבל כל שהוא משני שמות – משני סוגי טומאה, כמבואר לעיל, טהור – שאינם מצטרפים לשיעור טומאה.

שבת קטז

באור משנה ב

אכל פרוד – אוכל המורכב מחתיכות נפרדות, או המפורר לפירורים שאין בכל חתיכה כשיעור טומאת אוכלים לטמא אחרים, אינו מצטרף – לשיעור טומאה; דברי רבי דוסא בן הרפנים – שכן אוכל

וּפָרַס – חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶז; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא. וְחֻכְמִים אֲמָרִים: חֲמֵשׁ רְחֵלוֹת כָּל שֶׁהֵן.

פירוש ברטנורא

לא חשיב גז, שזו פחות שבנזוות: כל שכן. לאו דוקא. דבפחות מוששים סלעים לא מחייב רבנן בראשית הגז. אלא משום דרבי דוסא היב שיעורא רבה, קרי תנא לשיעורא וזנא דרבנן כל שכן. והסלע משקלו כ"ד מעים, ומשקל כל מעה מ"ז רעוני שיעורה:

משניות מבוארות – קהתי

וְחֻכְמִים אֲמָרִים: חֲמֵשׁ רְחֵלוֹת כָּל שֶׁהֵן – כל גיזה שלהן חייבת ב"ראשית הגז" לכהן. – אף מחלוקת זו של רבי דוסא וחכמים שנויה שם (וחולין יא, ב), ובגמרא (וחולין קלח, ב) מבואר, שאף לדעת חכמים לא "כל שהן" ממש, אלא צריך שגיות כל אחת מהן, משקלה יהא לפחות שנים עשר סלעים, שהם ששים סלע לחמש הרחלות; ולאחר אמרו "כל שהן"? לפי שרבי דוסא אמר שיעור גדול, ולעומת שיעורו נקטה המשנה בשיעור הקטן שנתנו חכמים לשון "כל שהן" (ברטנורא).

חֲמֵשׁ רְחֵלוֹת גִּזְזוֹת מִנֶּה וּפָרַס, חֵיבוֹת בְּרֵאשִׁית הַגֶּזֶז; דְּבָרֵי רַבִּי דּוֹסָא – כתוב בתורה (דברים יח, ד): "וראשית גז צאנך, תתן לו" (לכהן); ושינוי (וחולין יא, א-ב): "ראשית הגז אינו נוהג אלא ברחלות, ואינו נוהג אלא במרובה. וכמה הוא מרובה? בית שמאי אומרים: שתי רחלות, בית הלל אומרים: חמש". ואומר רבי דוסא, שאף חמש רחלות אינן חייבות ב"ראשית הגז" אלא אם כן גזוזות מנה מנה ופרס. היינו שגיות כל אחת מהן משקלה מנה וחצי, שהם מאה וחמישים דינר (600 גרם בערך). פחות מכאן לא חשוב "גז".

המשך ביאור למס' ערכין ליום שני עמ' א

ואם אמרה 'חֲמֵשׁ יָמִים דִּם טָמֵא רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ חוֹזֵר לֵאחֹר
חֲמֵשׁ עֶשְׂרִי יָמִים נָקִיִּים, כְּלוּמַר בְּיוֹם הַטָּ"ז מִסּוּף רֵאִיתָהּ. שֶׁכֵּן
בֵּין אֵם הָיָה כָּל יָמֵי הָרֵאִיָּה מִיָּמֵי נִדּוּתָהּ (רָאָה טְבֵלָה ה' שוֹרָה א)
וּבֵין אֵם הָיָה כּוֹלֵם מִיָּמֵי זִיבָתָהּ (רָאָה טְבֵלָה ה' שוֹרָה ב), וּאִפִּילוּ
אֵם הָיָה יוֹמִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים טוֹף יָמֵי זִיבָה וְרַק הַשְּׁלֵשָׁה הָאַחֲרוֹנִים
תַּחֲלִילַת יָמֵי נִדָּה שׁוּהָ הוּא הַחֲשֵׁשׁ הַרְחוֹק בִּיּוֹתָר (רָאָה טְבֵלָה ה'
שוֹרָה ג), בְּכָל אֹפֶן כְּלוּ י"ח יָמֵי נִדָּה זִיבָה עַד חֲמֵשֶׁה עֶשְׂרִי יוֹם
מִסּוּף רֵאִיתָהּ. וְאֵין לַחֲשׁוֹשׁ חֲשֵׁשׁ רְחוֹק מִזֶּה שֶׁהִתְחִילָה יָמֵי נִדּוּתָהּ
רַק בְּיוֹם הָרִבְעִי אוֹ הַחֲמִישִׁי לִרְאִיתָהּ וְהָיָה רַק יוֹמִיִּים אוֹ יוֹם אֶחָד
מִזֶּה מִתְחִילַת יָמֵי הַנְּדוּת וְהַצֵּטֶרֶךְ לְהִמָּתֵן עוֹד שֶׁשֶׁה עֶשְׂרִי אוֹ
אִפִּילוּ שְׁבַעֲהָ עֶשְׂרִי יוֹם לַפְּתָחָהּ, שֶׁכֵּן לֵאחֹר שֶׁהָיָה שְׁלֹשָׁה הַיָּמִים
הָרֵאשׁוֹנִים לִרְאִיתָהּ יָמֵי זִיבָה וְנַעֲשֶׂתָה זִבָּה גְּדוּלָּה, שׁוּב לֹא יִהְיֶה
שְׁנֵי הַיָּמִים שְׁלֹאֲחִירָהֶם יָמֵי נִדָּה אֲלָא הַמֶּשֶׁךְ יָמֵי הַזִּיבָה, כֹּאמֹר
(רָאָה טְבֵלָה ה' שוֹרָה ד).
וְכֵן הוּא לְעוֹלָם, שֶׁהַחֲשֵׁשׁ הַרְחוֹק בִּיּוֹתָר שֶׁצְרִיכָה לַחֲשׁוֹשׁ לוֹ הוּא
שֶׁהָיָה שְׁנֵי הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים לִרְאִיתָהּ בְּיָמֵי הַזִּיבָה, וְיָמֵי הָרֵאִיָּה
שֶׁאַחֲרֵיהֶם תַּחֲלִילַת יָמֵי הַנְּדוּת, וְעַל כֵּן אִם אָמְרָה 'שֶׁשָּׁה יָמִים דִּם
טָמֵא רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ חוֹזֵר לֵאחֹר אֶרְבָּעָה עֶשְׂרִי יָמִים מִסּוּף
רֵאִיתָהּ, כִּי אִף אֵם הָיָה יוֹמִיִּים מִזֶּה בְּסוּף יָמֵי זִיבָה וְאַרְבַּעַה
מִתְחִילַת יָמֵי נִדּוּת, כְּלוּ יָמֵי הַנְּדוּת וְהַזִּיבָה לְסוּף אֶרְבַּעַה עֶשְׂרִי
יָמִים אַחֲרֵיהֶם (רָאָה טְבֵלָה ו). וְעַל דֶּרֶךְ זֶה, אִם אָמְרָה 'שֶׁבַעֲהָ
יָמִים דִּם טָמֵא רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ חוֹזֵר לֵאחֹר שֶׁשָּׁה עֶשְׂרִי יָמִים.
שֶׁכֵּן אֵם הָיָה יוֹמִיִּים מִזֶּה יָמֵי זִיבָה וְחֲמֵשֶׁה מִתְחִילַת יָמֵי נִדּוּת, כְּלוּ
יָמֵי הַנְּדוּת וְהַזִּיבָה לְסוּף שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי יָמִים אַחֲרֵיהֶם (רָאָה טְבֵלָה
ז). וְאִם אָמְרָה 'שְׁמוֹנֶה יָמִים דִּם טָמֵא רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ חוֹזֵר
לֵאחֹר שְׁנֵי עֶשְׂרִי יוֹם. שֶׁאֵם הָיָה יוֹמִיִּים מִזֶּה יָמֵי זִיבָה וְשֹׁשֶׁה
מִתְחִילַת יָמֵי נִדּוּת, הָרִי שְׁלֹאֲחֵר שְׁנֵים עֶשְׂרִי יוֹם מִתְחִילִים שׁוּב יָמֵי
נִדּוּתָהּ (רָאָה טְבֵלָה ח). וְאִם אָמְרָה 'תְּשַׁעָה יָמִים דִּם טָמֵא
רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ חוֹזֵר לֵאחֹר אֶחָד עֶשְׂרִי יוֹם. שֶׁאֵם הָיָה יוֹמִיִּים יָמֵי
זִיבָה וְשֶׁבַעֲהָ יָמֵי נִדּוּת, הָרִי שְׁלֹאֲחֵר י"א יָמִים כְּלוּ יָמֵי זִיבָתָהּ
(רָאָה טְבֵלָה ט). וְאִם אָמְרָה 'עֶשְׂרֵה יָמִים דִּם טָמֵא רֵאִיתִי',
פְּתָחָהּ חוֹזֵר לֵאחֹר עֶשְׂרֵה יָמִים. שֶׁאֵם הָיָה יוֹמִיִּים יָמֵי זִיבָה
וְשִׁמּוֹנָה יָמִים מִתְחִילַת יָמֵי נִדּוּת (מִזֶּה שְׁבַעֲהָ יָמֵי נִדּוּת וְיוֹם אֶחָד
שֶׁל זִיבָה) הָרִי כְּלוּ יָמֵי הַזִּיבָה לֵאחֹר עֶשְׂרֵה יָמִים (רָאָה טְבֵלָה י).
וְאִם אָמְרָה 'אֶחָד עֶשְׂרִי יָמִים רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ חוֹזֵר לֵאחֹר תְּשַׁעָה
יָמִים, שֶׁכֵּן גַּם אֵם הָיָה יוֹמִיִּים יָמֵי זִיבָה וְתִשְׁעָה יָמִים מִתְחִילַת יָמֵי
נִדּוּת (שֶׁהָיָה שְׁבַעֲהָ יָמֵי נִדּוּת וְשְׁנֵי יָמֵי זִיבָה), הָרִי כְּלוּ יָמֵי הַזִּיבָה
לֵאחֹר תִּשְׁעָה יָמִים (רָאָה טְבֵלָה יא).

או שניהם מימי נדות (טבלה ב שורה א) אכן היום הי"ז הוא מימי
נדותה, אבל אם היה היום הראשון של הראייה בסוף י"א ימי
זיבה, והיום השני תחילת ימי נדות, נמצא שמתחילים ימי זיבתה
רק לאחר שבעה ימים מהיום השני, והיום הי"ז עדיין הוא מימי
זיבה (טבלה ב שורה ג).
וגם אם אמרה 'שֶׁשָּׁה יָמִים דִּם טָמֵא רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ חוֹזֵר
לאחר שֶׁבַעֲהָ עֶשְׂרִי יָמִים נָקִיִּים, כְּלוּמַר בְּיוֹם הַעֲשָׂרִים וְאֶחָד
מִתְחִילַת רֵאִיתָהּ. שֶׁכֵּן בֵּין אֵם הָיָה שְׁלֹשָׁה יָמִים אֶלּוֹ תַּחֲלִילַת יָמֵי
נִדּוּתָהּ (רָאָה טְבֵלָה ג שוֹרָה א) וּבֵין אֵם הָיָה מִיָּמֵי זִיבָתָהּ (רָאָה
טְבֵלָה ג שוֹרָה ב) וּבֵין אֵם הָיָה שְׁנֵים מִזֶּה בְּסוּף יָמֵי זִיבָתָהּ וְנִמְצָא
הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִיָּמֵי נִדּוּתָהּ (רָאָה טְבֵלָה ג שוֹרָה ג), בְּכָל אֹפֶן בְּיוֹם
הַי"ח שְׁלֹאֲחֵר שְׁלֹשָׁה יָמִים אֶלּוֹ כִּבְר חוֹרָה בּוֹדָאִי לְיָמֵי נִדּוּתָהּ.
אֲבָל בְּיוֹם הַי"ז עֲדִיין הָיָה בְּסִפָּק, שֶׁהָיָה אֲפֻשֶׁר שֶׁהָיָה הַיּוֹמִיִּים
הָרֵאשׁוֹנִים טוֹף יָמֵי זִיבָתָהּ, וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי תַּחֲלִילָה יָמֵי נִדּוּתָהּ
(טְבֵלָה ג), וְנִמְצָא הַיּוֹם הַי"ז יוֹם הָאֲחֵרוֹן שֶׁל י"א יָמֵי זִיבָה.
עַד כֵּאֵן הַתְּבָאָרָה הָאֲפֻשֶׁם שֶׁבִּהֶם הָיָה חוֹרָת לַפְּתָחָהּ לֵאחֹר י"ז
יָמִים מִתְחִילַת רֵאִיתָהּ, וּמִכֵּאֵן וְאִילָךְ מִבִּאֲרַת הִבְרִייתָא אֵת
הָאֲפֻשֶׁם שֶׁבִּהֶם הָיָה חוֹרָת לַפְּתָחָהּ קוֹדֵם לָכֵן, בְּסִדֵּר פּוֹחַת
וְהוֹלֵךְ.
אִם אָמְרָה 'אֶרְבָּעָה יָמִים דִּם טָמֵא רֵאִיתִי', פְּתָחָהּ – תַּחֲלִילַת יָמֵי
נִדּוּתָהּ חוֹזֵר לֵאחֹר שֶׁשָּׁה עֶשְׂרִי יָמִים נָקִיִּים מִסּוּף רֵאִיתָהּ. כְּלוּמַר
בְּיוֹם הַי"ז מִסּוּף רֵאִיתָהּ שֶׁהוּא הַיּוֹם הַעֲשָׂרִים וְאֶחָד מִתְחִילַת
רֵאִיתָהּ. שֶׁכֵּן אֵם הָיָה כָּל יָמֵי רֵאִיתָהּ מִיָּמֵי נִדּוּתָהּ, הָרִי כְּלוּ יָמֵי
נִדּוּת וְיָמֵי זִיבָה לֵאחֹר י"ד יָמִים נָקִיִּים, (שֶׁהָיָה י"ח יָמִים יָחַד עִם
אַרְבַּעַת יָמֵי רֵאִיתָהּ, שֶׁשְׁבַעֲהָ מִזֶּה יָמֵי נִדָּה וִי"א יָמֵי זִיבָה),
וְנִמְצָא שֶׁהָיָה הַי"ז הוּא בּוֹדָאִי מִיָּמֵי נִדּוּתָהּ (רָאָה טְבֵלָה ד שוֹרָה
א). וְאִם הָיָה יָמֵי הָרֵאִיָּה תַּחֲלִילַת יָמֵי זִיבָתָהּ הֵלָא כִּבְר כְּלוּ יָמֵי
הַזִּיבָה לֵאחֹר שְׁבַעֲהָ יָמִים נָקִיִּים שֶׁהָיָה י"א יָמִים יָחַד עִם יָמֵי
רֵאִיתָהּ (רָאָה טְבֵלָה ד שוֹרָה ב). וְאִף אֵם הָיָה הַיּוֹמִיִּים הָרֵאשׁוֹנִים
לִרְאִיתָהּ בְּסוּף יָמֵי זִיבָתָהּ, וְהַיּוֹמִיִּים הָאַחֲרוֹנִים הָיוּ תַּחֲלִילַת יָמֵי
נִדּוּתָהּ, כִּבְר כְּלוּ י"ח יָמֵי הַנְּדוּת וְהַזִּיבָה לֵאחֹר שֶׁשֶׁה עֶשְׂרִי יוֹם
מִסּוּף הָרֵאִיָּה (רָאָה טְבֵלָה ד שוֹרָה ג). וְאֵין לַחֲשׁוֹשׁ שֶׁמֵּא שְׁלֹשֶׁת
הַיָּמִים הָרֵאשׁוֹנִים הָיוּ טוֹף יָמֵי זִיבָתָהּ וְהַיּוֹם הָאֲחֵרוֹן הָיָה תַּחֲלִילַת
יָמֵי נִדּוּתָהּ וְאִם כֵּן תִּצְטָרֵךְ י"ז יָמִים מִלְּבֹדוֹ, שֶׁכֵּן אִם רֵאִיתָהּ רֵאִיתָהּ
זִיבָה שְׁלֹשָׁה יָמִים רְצוּפִים כִּבְר נַעֲשֶׂתָה זִבָּה גְּדוּלָּה, וּמַעֲתָה הָיָה
עוֹמֶדֶת לְעוֹלָם בְּיָמֵי זִיבָתָהּ עַד שִׁיעֲבֹרוֹ עֲלֶיהָ שְׁבַעֲהָ יָמִים נָקִיִּים,
וְנִמְצָא לְפִי זֶה שֶׁגַּם רֵאִיתָהּ הַיּוֹם הָרִבְעִי הָיָה הַמֶּשֶׁךְ יָמֵי זִיבָה
וְנִמְצָא לֵאחֹר שְׁבַעֲהָ יָמִים נָקִיִּים הָיָה חוֹרָת לַפְּתָחָהּ (רָאָה טְבֵלָה ד
שוֹרָה ד).

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

רש"י

וישלך עליו – הקדוש ברוך הוא משליך פורענות על הרשע בלי חמלה. מידו ברוח יברח – בני סייעתו וחבריו בורחים מידו. אחת של אסתר – שהיה כעוס אחשוורוש על מה שעשה המן לאסתר. דבר שנצטער בו אותו צדיק – "לעבד נמכר יוסף" על ידי קנאת אחיו. יבשל בו – גרסינן, ולא גרסינן זרעו. כמה צוארין היו לו לבנימין – לא גרסינן, שכן דרך המקרא לכתוב "צוארי" לשון רבים "על חלקת צואריו" (בראשית כז) "בכה על צואריו". שיגר לו יין – לפי שדעת זקנים נוחה הימנו, זה הדבר הטוב לו מן הכל. תעלא = שועל. בעידינה – אם תראה שעתו מצלחת. תעלא – קרי ליה יוסף לפני אחיו, מאי בצירותיה מאחוהו?

דף טו ע"ב: 'ויאמר תרבונו וגו' גם הנה העץ אשר עשה המן למרדכי וגו' נבנה חמשים אמה. אמר רבי אלעזר, אף תרבונו היה רשע, ובאותה עצה של המן לתלות את מרדכי על העץ הנה, ולכן ידע שגובה העץ הוא חמשים אמה, אך כיון שראה שלא נתקיימה עצתו, והמן נכשל, מיד ברח. והיינו דבתיב על הרשעים (איוב כז כב) 'וישלך עליו ולא יחמל מידו ברוח יברח' - ה' משליך פורענות על הרשע בלי רחמים, ובני סיעתו וחבריו שעזרו לו בתחילה בורחים ממנו. וכן עשה חרבונה להמן.

'והמת המלך שככה'. מבארת הגמרא: שתי שכיבות הללו למה, והלא בכל המקרא נאמרה בכ"ף אחת ולא בשני כפ"ן. אלא לרמוז על שתי שכבות, אחת של מלכו של עולם, שמחל לישראל על שהשתחוו לצלם, ואחת של אחשוורוש, ששככה חמתו על המן. ואמרי לה, ששתי שכיבות היו לאחשוורוש, אחת של אסתר - שכעס על המן שביקש להרגה, ואחת של ושהי - שהמן המליץ להרגה, וכעת כשנהרג נחה דעתו משתיהן.

הגמרא דורשת את הפסוקים המתארים את אשר אירע לאחר שהתגלה יוסף לאחיו במצרים, שיש שם רמז למרדכי היהודי: נאמר (בראשית מה כב) 'לכלם [-לכל אחיו] נתן לאיש חלפות שמלות, ולבנימן [שהיה אחיו אף מן האם] נתן חמש חלפות'. תמחה הגמרא: הרי יוסף היתה לו העדפה מאביו על פני אחיו, שעשה לו כתונת פסים, ודבר זה גרם שאחיו יקנאו בו וימכרוהו לעבד למצרים, וכי אפשר שבדבר שנצטער בו אותו צדיק - יוסף, יבשל בו הוא עצמו, ויתן לבנימין יותר משאר האחים, וכיצד לא נזהר מזה. דאמר רבא בר מחסיה אמר רב חמא בר גוריא אמר רב,

בשכיל משקל שני סלעים של מילת [-צמר נקי ומשובח] שהוסיף יעקב ליוסף בבגדיו, יותר ממה שנתן לשאר אחיו, קינאו בו אחיו ומכרו אותו לעבד, ונתנגלגל הדבר וירדו אבותינו למצרים. שיוסף נהיה משנה למלך מצרים וירדו אחריו אביו ואחיו, ומחשש שמו יכבשו את ארצם החלו לשעבדם. ואם כן קשה מדוע נתן יוסף לבנימין יותר מכל האחים.

מתרצת הגמרא: אמר רבי בנימן בר יפת, מה שנתן לו חמש חליפות, רמז רמז לו יוסף לבנימין, שעתיד בן לצאת ממנו - מבנימין, שהיה משנה למלך כיוסף, ויצא מלפני המלך בחמשה לבושי מלכות, שנאמר (אסתר ח טו) 'ומרדכי יצא מלפני המלך בלבוש מלכות תכלת וגו' וחור ועמרת זהב גדולה ותכריך בוץ וארנמן'.

הגמרא מפרשת פסוקים נוספים מפרשת התגלות יוסף לאחיו: נאמר בפסוק (בראשית מה יד), 'ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו'. שואלת הגמרא: וכי כמה צוארין הווי ליה לבנימן, ומדוע נאמר 'צוארי' בלשון רבים. משיבה הגמרא: אמר רבי אלעזר, צואר כאן מרמז על בית המקדש, שיוסף בכה על שני בתי המקדשים שעתידין להיות בחלקו של בנימין ועתידין ליחרב. 'ובנימין בכה על צואריו', היינו שבכה על מקדש אחד, והוא משפן שילה שעתיד להיות בחלקו של יוסף, ועתיד ליחרב.

נאמר בדברי יוסף לאחיו (שם מה יב) 'והנה עיניכם ראות ועיני אחי בנימין כי פי המדבר אליכם'. ויש להבין מה ראה להזכיר את בנימין בפני עצמו, והלא כשאמר 'עיניכם רואות' כלול בו גם בנימין. אמר רבי אלעזר, יוסף רצה לשכנע את אחיו שאין לו טינה עליהם שמכרוהו למצרים, ושמחל להם על זה, ולכן פירט את בנימין, וכך אמר להם, בשם שברור לכם שאין בלבי טינה על בנימין אחי, שהרי לא היה במכירתו, כך אין בלבי טינה עליכם. ושמא תאמרו שרק בפה אני אומר כך, ובלבי יש לי עליכם, לכך הוסיף 'כי פי המדבר אליכם', 'כי פי', נדרש כפי, דהיינו, כמו שאני אומר בפי שאין לי עליכם דבר, בן הוא גם בלבי.

נאמר (שם מה כג) 'ולאביו שלח בואת עשרה חמרים נשאים מטוב מצרים'. מבארת הגמרא: מאי הכוונה 'מטוב מצרים'. אמר רבי בנימן בר יפת אמר רבי אלעזר, שלח לו יין [ישן] שדעת זקנים נוחה הימנו, והוא טוב להם מן הכל. נאמר (שם נ ח) 'וילכו גם אחיו ויפלו לפניו'. אמר רבי בנימן בר יפת אמר רבי אלעזר, מה שהאחים השתחוו ליוסף אף שהיו גדולים וחשובים ממנו, היינו דאמרי אינשי - זה מה ששגור בפי העולם, תעלא [-שועל] בעידינה - כששעתו מצלחת והוא שולט, גם האריה שהוא מלך החיות, סגיד ליה - משתחוה לו. כלומר, אם השעה משחקת לאדם הנחות בדרגה ממך, כופף עצמך לפניו והשתחוה לו, וכך נהגו אחי יוסף שהשתחוו לו בעת מלכותו אף שהיו חשובים ממנו.

שואלת הגמרא: **מַכְלָל** – מתוך דברי רבי שמעון בן אלעזר משמע, **דִּתְנָא קָמָא** החולק עליו **סָבַר** שהיוצא ליהרג יִתָּן לְחֹרֶת עֲמִידַת בֵּית דִּין, ומותר להחזירו, והיאך זה יתכן, הרי זה עינוי הדין. ועל כך תירצו רב יוסף ורבה: **אָמַר רַב יוֹסֵף**, בזה לא נחלקו, ולדעת כולם אין משהים את הריגתו להחזירו לדון על נזקיו, אלא **בְּאֵם מְלוּה עַל פֶּה גֻבָּה** ו-נגבהו מן הַיּוֹרְשִׁין **קְמִיפְלָג** – נחלקו, **תִּנָּא קָמָא סָבַר**, מְלוּה עַל פֶּה גֻבָּה מִן הַיּוֹרְשִׁין, ומה שאמר שחייב בנזקין ושהוא חוב כמלוה על פה, כוונתו שהיורשים חייבים לעמוד בדיון ולשלם, ורַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר סָבַר, מלוה על פה **אֵינוֹ גֻבָּה מִן הַיּוֹרְשִׁין**, וכיון שהורגים אותו מיד, אין גובים את תשלומי הנזק. רבה מיישב באופן אחר: **רַבָּה אָמַר**, דְּכֹוֹלִי עֲלִמָא – גם תנא קמא וגם רבי שמעון בן אלעזר סוברים שְׁמִלּוּה עַל פֶּה **אֵינוֹ גֻבָּה מִן הַיּוֹרְשִׁין**, והכא בדיון מְלוּה הַכְּתוּבָה בְּתוֹרָה כְּתוּבָה בְּשֹׁטֶר **קְמִיפְלָג** – נחלקו האם חוב שאדם מתחייב לחבירו בעל כרחו מבזה ציווי התורה נחשב כמלוה על פה או ככתוב בשטר, **תִּנָּא קָמָא סָבַר** שמלוה הכתובה בתורה, כגון מזיק, כְּתוּבָה בְּשֹׁטֶר דְּמֵיָא, וגובה מהיורשים כדיון מלוה בשטר, ורַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֵעָזָר סָבַר שְׁלָאוֹ כְּתוּבָה בְּשֹׁטֶר דְּמֵיָא, ואינו גובה מהיורשים.

לעיל (ו): ביאר רבה ובלשון הראשון, שמי שהזיק ויצא ליהרג, תנא קמא פוטר את יורשיו מלשלם משום שחוב ההזיק הוא כמלוה על פה, אף שהוא כתוב בתורה. הגמרא מקשה על כך מברייתא: **מִיתֵיב, הַחוּפֵּר בּוֹר בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים, וְנָפַל עָלָיו וְעַל-הַחוּפֵּר שׁוֹר וְהָרֵגוּ, פְּטוּר בַּעַל הַשּׁוֹר מִלְּשַׁלֵּם כּוֹפֵר, וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֶׁאֵם מֵת הַשּׁוֹר, יוֹרְשֵׁי בַּעַל הַבּוֹר חֵיבִין לְשַׁלֵּם אֶת דְּמֵי הַשּׁוֹר לְבַעְלֵי, דְּהֵיִינוּ שְׁסוּבְרָת הַבְּרִייתָא שְׁמִלּוּה הַכְּתוּבָה בְּתוֹרָה כְּתוּבָה בְּשֹׁטֶר, וְלֹא כְמוֹ שְׁבִיאר רַבָּה (ו): שִׁסְתָּם מִשְׁתַּנּוּ סוּבְרָת שׁוּזָה כְּמִלּוּה עַל פֶּה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: **אָמַר רַבִּי אֵילָא אָמַר רַבִּי**, אכן כשמת המזיק אין יורשיו חייבים, ומה שמחייבת אותם הברייתא, מדובר בְּשֹׁטֶטֶר המזיק בְּדִין לִפְנֵי שְׁמָת, ונתחייב, שבוה נכסיו משתעבדים לניזק בדיון מלוה בשטר, והיורשים משלמים מהם. מקשה הגמרא: **וְהָא 'הָרֵגוּ' קִתְּנִי** – והרי שנינו שנפל עליו השור והרגו מיד, והיאך יתכן שעמד בדיון קודם שמת. ומתרת: **אָמַר רַב אֲדָא בַר אֲבָהָה**, אין הכוונה שהרגו מיד, אלא מדובר בְּשֹׁטֶטֶר הַשּׁוֹר מְרִיפָה, ומת אחר כך מפצעיו, ובינתיים עמד בדיון.**

מקשה הגמרא: **וְהָאָמַר רַב נְחֻמִּין, תִּנָּא חָנָא** – שנה החכם ששמו חנא בברייתא זו, שמדובר שְׁמָת וקָבָר – הפיל השור בנפילתו אדמה על בעל הבור, ונקבר בה בעל הבור, ואין מדובר שעשאו טריפה. ומתרת: **וְהִלְכְתָּא** – להלכה, הברייתא דיברה באופן דִּינֵי תִּנָּא **אָמַר רַבִּי אֵילָא דְּבִירָא** – שישבו דינים על פתח הבור, ומיד כשנפל השור חייבו את בעל הבור. אך כשלא עמד בדיון קודם שמת, פטורים היורשים.

אגב שהזכר לעיל עינוי הדין, מבארת הגמרא עוד ענייני עינוי הדין: **תִּנָּא רַבִּנּוּ, הַיּוֹצֵא לְיִהְרֵג, שְׁהִבֵּא קָרְבַּן חֲטָאת או אשם קודם שנגמר דינו, מִזֵּין עָלָיו** – זורקים בשבילו על המזבח **מִדָּם הַחֲטָאתוֹ וּמִדָּם אֲשָׁמוֹ** כדי שיתכפר חטאו, ואף שאין מקריבים חטאת ואשם שמתו בעליהם, מכל מקום עד שלא מת מקריבים עליו. אך אם **הַחֲטָא** ונתחייב חטאת **בְּאִתָּהּ שְׁעָה** – אחר גמר דינו, **אֵין נִזְקָקִין לוֹ** להמתין שיפריש קרבן, ולהקריבו. שואלת הגמרא: **מָאי שְׁעָמָא** – מדוע אין ממתינים. ומשיבה: **אָמַר רַב יוֹסֵף**, מִפְּנֵי שֶׁאֵין מַעֲנִין אֶת דִּינוֹ להמתין עד שישחטו ויזרקו את הדם. מקשה אבִי לרב יוסף: **אָמַר לִיה אֲבִי, אֵי הָכִי** – אם כן, שזוהו הטעם, אזי **אֲפִילוּ בְּרִישָׁא**, שחטא קודם גמר דין, נָמִי אין לנו להשהות. מתרת הגמרא: ברישא מדובר בְּגִזְזָה שְׁהִיָּה

זְכָחוּ ו-קרבנו) **זְכָחוּ בְּאִתָּהּ שְׁעָה** שהוא יוצא ליהרג, וצריך רק לזרוק את דמו, שזו המתנה מועטת. שואלת הגמרא: **אָבָל** באופן שאין זְכָחוּ זְכָחוּ באותה שעה, **מָאי הֵדִין**, האם אכן **לֹא** ממתינים, אם כן **אֲדָתֵנִי** – עד ששנה התנא וחילק בסיפא שאם **חֲטָא בְּאִתָּהּ שְׁעָה אֵין נִזְקָקִין לוֹ, לִפְלֹג וְלִיתֵנִי בְּדִרְגָּה** – היה לו לחלק באופן זה עצמו שחטא קודם גמר דין, שאף בזה יש אופן שאין ממתינים, וכך היה לו לומר **בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים** שממתינים, רק באופן שְׁהִיָּה זְכָחוּ זְכָחוּ בְּאִתָּהּ שְׁעָה, **אָבָל** אם **אֵין זְכָחוּ** – זכאו באותה שעה, **לֹא** ממתינים. מתרת הגמרא: **הָכִי נָמִי קָאָמַר** – זו אכן כוונת התנא, **בְּמָה דְּכָרִים אָמֹרִים** שממתינים כשחטא קודם גמר דין, וזה באופן שְׁהִיָּה זְכָחוּ זְכָחוּ בְּאִתָּהּ שְׁעָה, **אָבָל** אם **אֵין זְכָחוּ** זְכָחוּ באותה שעה, **נַעֲשֶׂה כְּמִי שְׁחָטָא בְּאִתָּהּ שְׁעָה** ואחר גמר דין, **וְאֵין נִזְקָקִין לוֹ**.

משנה

אגב ששינוי (ו): דין יוצא ליהרג, מבארת המשנה עוד מדיני יוצא ליהרג: **הָאִשָּׁה הַמְעוּבֵרֶת שֶׁיּוֹצֵאָה לְיִהְרֵג, אֵין מְמַתִּינִין לָהּ** מלהורגה עַד שְׁתֵּלֶד, אלא הורגים אותה עם הולד, שכן הם גוף אחד ונידונים יחד, וכשנגמר דינה ליהרג נמצא שגם דינו נגמר ליהרג. אך **הָאִשָּׁה שֶׁיִּשְׁבָּה עַל הַמִּשְׁכָּב** – מקום שמכניס לאשה ללדת עליו, אם ישבה עליו קודם שנגמר דינה למיתה, **מְמַתִּינִין לָהּ** מלהורגה אחר גמר דין עַד שְׁתֵּלֶד, שכיין שבאופן זה נעקר הולד ונע ממקומו, הרי הוא גוף נפרד, ונמצא שלא נגמר דינו עמה. מוסיפה המשנה דין אחר: **הָאִשָּׁה שֶׁנִּהְרְגָה עַל פִּי בֵּית דִּין, נִהְיִין בְּשַׁעֲרָה** כמבואר הטעם בגמרא, אך **בְּחִמָּה שֶׁנִּהְרְגָה** על פי בית דין, כגון שור הנסקל, **אֲסוּרָה בְּהִנָּחָה** כמבואר הטעם בפסחים (כב.).

גמרא

שינוי ברישא של המשנה שאין ממתינים לאשה מלהורגה עד שתלד. שואלת הגמרא: **פְּשִׁטָא**, ולא נצרכה המשנה לשנות זאת, שכן העובר **גֻּפָה הִיא** – חלק מגוף אימו. ומשיבה: **אִיצְטְרִיךְ** – נצרכה המשנה להשמיענו זאת שכן **סִלְקָא דְּעִתָּךְ אֲמִינָא** – היה עולה בדעתך לומר **הוֹאִיל וּכְתִיב לִגְבִי מִי שֶׁהִכָּה אִשָּׁה הָרָה וּדְפִילָה וְלִדּוּתֶיהָ (שמות כא כב) 'עָנֹשׁ יַעֲנֹשׁ כְּאִשָּׁר יִשִּׁית עָלָיו בַּעַל הָאִשָּׁה'**, אם כן נמצא שהולד **מְמוּנָא דְּבַעַל הוּא** ולכן מקבל הוא את דמי הולדות, **וְלֹא לִיִּסְכְּרִיָּה מִיָּנִיה** – ואין לנו להפסיד את הולד מהבעל, אלא ממתינים מלהורגה עד שתלד, **קָא מְשַׁמַּע לָן** – משמיענו התנא שמכל מקום הם נחשבים כגוף אחד ונהרגים יחד. שואלת הגמרא: **וְאִימָא הָכִי נָמִי** – שמא יש לנו לומר שאכן זהו הדין, שממתינים כדי לא להפסיד את הבעל, ומניין לתנא לומר כך. ומשיבה: **אָמַר רַבִּי אֲבָהוּ אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר קָרָא** – נָמִי בַּפְּסוּק לִגְבִי הַנוֹאֵף אֶת אִשְׁתּוֹ (דברים כב כב) **וְאִמָּה זְנִיבָהּ, שְׁתִּיבַת 'שְׁנִיחַ' מִיִּתְרָת, שְׁרִי מִיִּתְבַּת** 'זמנו' מוכן שהורגים את שניהם והנואף והנואפת, אלא תיבה זו באה לְרַבּוֹת אֶת הַזְּוִלָד שנהרג עמה אם היתה מעוברת. ומכאן למד התנא את דינו. שואלת הגמרא: **וְהִרִי הָאִי תִיבַת 'שְׁנִיחַ' מִיִּבְעֵי לִיָּה** – נצרכת ללמד לנו את דינו של רבי יאשיהו, ששינוי, אין הורגים את הנואף והנואפת עַד שְׁיִהְיוּ שְׁנֵיהֶן שְׁוִין לַעֲנוּשִׁים, דהיינו שהיו שניהם גדולים בני עונשים, אך אם היה אחד מהם קטן, אף השני אינו נהרג, **דְּכָרִי רַבִּי יֵאֵשִׁיָּה**. ודין זה נלמד מתיבת 'שניהם', שמקשה אותם זה לזה. משיבה הגמרא: אכן 'שניהם' נצרך לדיון זה, **וְכִי קָאָמַרְתָּ** – מה שאמרנו שלומדים מפסוק זה שהורגים אף את הולד, היינו מתיבת **זָנִים** שניהם, שתיבת 'גם' מיתרת. שינוי במשנה: **יִשְׁבָּה עַל הַמִּשְׁכָּב** וכו' קודם גמר דין, ממתינים

לחורת עמידת בית דין – שאין אתה יכול להחזירו לבית דין ולעמוד בדין על מה שחבל, שאין מעניין את דינו. מכלל דתנא קמא סבר כו' – בתמיה. והרגו – השור הרג את החופר. פטור – בעל השור. חייבין לשלם – אלמא מלזה הכתובה בתורה ככתובה בשטר דמיא. וקשיא למאן דאוקי פלוגתיהו דרבי יוסי ותנא קמא דמתניתין באם הויק, דאם כן

קשיא סתמא אסתמא. ואיכא דמיתבי דף תיובתא לרבי שמעון בן אלעזר. אבל פליאה בעיני, היאך יכול להקשות, הא רבי שמעון תנא הוא ופליגו בשעמך בדין – קודם שמת התיבדו לשלם. לפיכך גובה מן הירושין. דכיון דינו חרוץ לשלם הוה ליה כמלוה בשטר. והא תני חנא מת וקברו – השור כבור, כגון שהפיל עמו חוליא, ואפילו הכי חייבין יורשין. והילכתא – הא דקדנני יורשין חייבין – כגון דיתבי דיניי אפומא דבירא, ותיבדוהו מיד לשלם. מוין עליו – זורקין בשבילו דם חטאתו ואשמו. ולא הויא כחטאת שמתו בעליה, כל זמן שלא נהרג. חטא כשנוג באותה שעה – שיצא ליהרג. כגון שראה חלב וכסבור שזמן הוא ואכלו. אין נוקקין לו – שיפריש קרבן ליקרב. מפני שאין מעניין את דינו – שימתינו מלהורגו עד שישחטו הזבח ויזרק הדם, שעניו הדין הוא. רישא נמי – דקתני כחטאת קודם לכן מוין עליו – הרי ממתניין לו עד שישחט ויזרק. משננה אין ממתניין לה עד שתלך – אלא הורגין ולדה עמה, דחד גופא הוא. ישבה על המשבר – קודם שנגמר דינה. ממתניין לה עד שתלך – דכיון דעקר ונע ממקומו גופא אחרינא הוא. נהנין בשערה – ובגמרא מפרש טעמא. אסוריה כהנאה – כדקיימא לן (פסחים כב,ב): "ובעל השור נקי" – כאדם שאומר לחבירו: יצא פלוני נקי מנכסיו ואין לו בהן הנאה של כלום. גמרא לרבות את הולד – קא סלקא דעתין מ"שניהם" יליק, מדחהו ליה למיכתב "ומת", ואנא ידענא דאין "ומת" פחת משנים. שניהם – מיותר לדרשה. שניהן שוין – הנואף והנואפת ידו בני עונשין. אבל אם היתה היא קטנה והוא גדול, או הוא קטן דלא בר עונשין, והיא גדולה ובת עונשין – אין הגדול נהרג. ומשני: אנו מ"גם" ילפינן. לידו ניוול – שאם יהא חיות בולד – יצא לאחר מיתת אמו, וניוול הוא. נוכל – אם נפלה לו ירושה בן ביום, ובו ביום מת – מנחילה לקרוביו מאביו. ואמר רב ששת – האי נוכל ומנחיל ליכא לאוקומי בנכסי אביו, דאי נמי לא אתיליד איהו, הוו ירתי קרוביו נכסי אביו היכא דאין בנים. אלא נוכל בנכסי אמו – אם מתה בו ביום. ואפילו הוא מת בו ביום – נוכל נכסי אמו ומנחילן מכחו לאחיו מאביו שאינן בני אמו, דאי לא רואו – הוו ירתי לה קרוביה, ולא אמרינן נפל הוא, ואינו בן נחלה. אבל עובר – אם מתה מעוברת – לא ירתי לה קרובי העובר, דהוא מת ברישא. ומשני: הני מילי – דהוא מית

מיתבי בור ברשות הרבים – לרבה פריך, דאמר לעיל: מלוה הכתובה בתורה לאו ככתובה בשטר דמיא. וכן העתיק רבינו תם בספרו. ומצי נמי למפרך לרב יוסף, דהא סבר נמי שיעבודא לאו דאורייתא, אלא פירש דבריו יותר. אמר רב אילא אמר רב כשעמד בדין – לאו משום קושיא דרבה משני רב דכי, שהרי רבה שנים רבות אחר רב היה. אלא משום דפרכינן ליה מיניה בפרק "גט פשוט" (בבא בתרא קע"ה). דאמר רבהם דמלוה על פה אינו גובה מן הירושין, ולנפשה משני. דיתבי דיניי אפומא דבירא – ומכל מקום איצטריך למימר מת וקברו, דסלקא דעתך דבעינן יבא בעל השור ויעמוד על שורו (סנהדרין יט,א), קא משמע לן דשפיר עמד עליה. מוין עליו מדם חטאתו ומדם אשמו – דאין חטאת (וואשם) קריבה לאחר מיתתו. אבל עלתו קריבה. ישבה על המשבר כו' – פירש רש"י: קודם שנגמר דינה. וליתא, דאיוצא ליהרג קאי, וכל היוצא ליהרג – לאחר גמר דין, כדמשמע בכל הנהו דמדוכר לעיל במתניתין בשמעתין. וכן משמע בפרק "כל הגט" (גיטין כח,ב). דמדבר ביצא לידון ויוצא ליהרג. והיינו טעמא דרישא דאין ממתניין – משום עינוי הדין. (כלל) כדמשמע פרק "אחד דיני ממונות" (סנהדרין לה,א) דליכא עינוי הדין אלא לאחר גמר דין. מדקאמר: היכי ליעביד? לדייניה במעלי שבטא ולגמר דיניה בשבטא וליקטליה בחד בשבטא – נמצא אתה מענה את דינו וכו'. ליגמר דיניה בחד בשבטא – קא מנשו לטעמיהו, ולעינוי לא חיישין.

הדרן עלך הכל מעריכין

דברים אמורים – שהיה זבח זבוח באותה שעה, אבל אין זבח זבוח – לא! – הכי נמי קאמר: במה דברים אמורים – שהיה זבח זבוח באותה שעה, אבל אין זבח זבוח – נעשה כמי שחטא באותה שעה, ואין נוקקין לו. משננה האשה שיצאה ליהרג – אין ממתניין לה עד שתלך; האשה שישבה על המשבר – ממתניין לה עד שתלך. האשה שנהרגה – נהנין בשערה. בהמה שנהרגה – אסוריה כהנאה. גמרא פשיטא, גופה היא! – איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל וכתוב "באשר ישית עליו בעל האשה" – כמזונא דבעל הוא, ולא ליפסדיה מיניה, קא משמע לן. – ואימא הכי נמי! – אמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן, אמר קרא: "ומתו גם שניהם" – לרבות את הוולד. – והאי מיפעי ליה: עד שהיו שניהן שוין, דברי רבי יאשיה! – כי קאמרת מ"גם". "ישבה על המשבר" וכו'. מאי טעמא? פיון דעקר – גופא אחרינא הוא. אמר רב יהודה אמר שמואל: האשה היוצאה ליהרג, מפין אותה כנגד בית הריון כדי שזימות הוולד תחילה, כדי שלא תבא לידו ניוול. למימרא, דהיא קדמה ומתה ברישא? והא קיימא לן דוולד מית ברישא! דתנן: תינוק בן יומו נוכל ומנחיל, ואמר רב ששת: נוכל בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב; דווקא בן יום אחר, אבל עובר – לא, דהוא מית ברישא, ואין הכן יורש את אמו כפקר להנחיל לאחיו מן האב! – הני מילי לגבי מיתה, אידי דוולד וזטרא חיותיה, עזילא טיפה דמלאך הפנות ומחמד להו לסימניו, אבל נהרגה – היא מתה ברישא. – והא הוה עובדא ופרשים עד תלת פרפוסים! – מידי דהוי אונב הקטאה דמפרכסת. אמר רב נחמן אמר שמואל: האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת, מביאין ספין ומקריעים את פריסה ומוציאין את הוולד. – פשיטא, מאי עביד?

מחמד

ברישא – לגבי מיתה, כשהיא מתה מיתת עצמה. ופרכינן: וגבי מיתה מי מיתת הוא ברישא? והא הוה עובדא ופרכיס לאחר מיתת אמו! זנב חלמאה – אם חותכין אותה מפרכסת החתיכה. ואף על פי שאין בה חיות. ומקריעין את בריסה – דזימנין דמיקרי דדיא מיתא ברישא.

מחמד

אין נערכין פחות מסלע וכו'. פחות מסלע והעשיר – לאו דווקא פחות מסלע, אלא אפילו נתן כל הערך חוץ מסלע אחד – מגלגל עליו את הכל. **ההוא** יד הנודר ולא יד הנידר – ואם תאמר: מה לי לרבוני נידר דאיצטריך קרא למעוטי? ויש לומר: כיון דכתיב קרא (חמשים) (ויקרא כו) "וכל ערכך יהיה בשקל הקדש", דלא יאה ערך פחות משקל.

ואשכחן ערך חמשים – סלקא דעתך דהאי טעמא משום השג יד ידעין מסברא, ואוליין בתר הנידר. קא משמע לן קרא ד"אשר תשיג יד הנודר" דלא אוליין בתר הנידר. **בעידנא** דיהיב לראשון לית ליה – תימיה: דבעידנא נודר לראשון היה לו חמש סלעים, ואיך מפטר כשנתן להם אחת? התנן פרק "השג יד" (ערכין יב.) היה עשיר, פירושו: בשעת הנדר, והעני כשבא לפרוע לכהן, או עני כשנדר ולא נתן כלום, והעשיר – נתן ערך עשירי ואומר רבינו: דחק דלקמן דוקא שהעריכו הכהן בעירו עשירי, ולכך כשהעני שוב נתן ערך עשירי. אבל אם נדר כשהוא עשיר ולא הוערך, והעני – גזר ערך עני. ובשומעין הכי הוא: נתן ארבע לשניה. שהכהן העריכו תחילה על השניה, וחזר והעריכו על הראשון, ונתן על פיו אחד על הראשון – ולכך נפטר ממנה, דלא הוערך עליה בעד שהיו בידו החמש סלעים.

כיון

מחתיך בכשר הוא! אמר רבה: לא נצרכה, להביא ספין דרך רשות הרבים. – ומאי קמשמע לן, דמספיקא מחללינן שבתא? תנינא: מי שנפלה עליו מפולה, ספק הוא שם ספק אינו שם, ספק חי ספק מת, ספק נכרי ספק ישראל – מפקחין עליו את הגל! – מהו דתימא: התם הוא דהוה ליה חוקה דחיותא, אכל הכא דלא הוה ליה חוקה דחיותא מעיקרא – אימא לא, קא משמע לן. **"האשה שנהרגה" וכו'.** ואמאי? איסורי הנאה ניהו! אמר רב: באומרת "תנו שערי לבתי". – אילו אמרה "תנו ידי לבתי" מי יחבינן לה? אמר רב: בפאה נכרית. טעמא דאמרה "תנו", הא לא אמרה "תנו" – גופה הוא ומיתסר; והא מיבעיא ליה לרבי יוסי ברבי חנינא, דבעי רבי יוסי ברבי חנינא: שער נשים צדקניות מהו? ואמר רבא: בפאה נכרית (לא) קמיבעיא ליה! – כי קמיבעיא ליה לרבי יוסי ברבי חנינא – דחלי בסיכתא, הכא – דמחבר פה. – טעמא דאמרה: והא

"תנו", הא לא אמרה: "תנו" – גופה הוא ומיתסר; קשיא ליה לרב נחמן בר יצחק: והא דימאי דבהמה קתני, מה התם גופיה – אף הכא נמי גופיה! אלא אמר רב נחמן: זו – מיתתה אוסרתה, וזו – גמר דינה אוסרתה. תני לוי פוותיה דרב, תני לוי פוותיה דרב נחמן בר יצחק; תני לוי פוותיה דרב: האשה שיוצאה ליהרג ואמרה: "תנו שערי לבתי" – נותנין, מתה – אין נותנין, מפני שהמות אסור בהנאה; פשימא! אלא: שנוי המות אסור בהנאה. תניא פוותיה דרב נחמן בר יצחק: האשה שמתה – נהנין בשערה, בהמה שנהרגה – אסורה בהנאה; ומה הפרש בין זה לזה? זו – מיתתה אוסרתה, וזו – גמר דינה אוסרתה.

הדרן עלך הכל מעריכין

אין נערכין פחות מסלע, ולא יתר על חמשים סלע. ביצד? נתן סלע והעשיר – אינו נותן כלום, פחות מסלע והעשיר – נותן חמשים סלע. היו בידי חמש סלעים – רבי מאיר אומר: אינו נותן אלא אחת, והכמים אומרים: נותן את כולן. אין נערכין פחות מסלע, ולא יתר על חמשים סלע. **גמרא** אין נערכין פחות מסלע, מנל? דכתיב: "וכל ערפך יהיה בשקל הפקדש" – כל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותין משקל. ולא יתר על חמשים סלעים – דכתיב: "חמשים". "היו בידי חמשה" כו'. מאי טעמא דרבי מאיר? כתיב "חמשים" וכתוב "שקל", או חמשים או שקל. – ורבנן? ההוא, לכל ערכין שאתה מעריך לא יהו פחותים משקל הוא דאתא, היכא דאית ליה – אמר קרא: "אשר תשיג יד הנודר", והרי ידו משגת. – ורבי מאיר? ההוא, יד הנודר ולא יד הנידר הוא דאתא. – ורבנן? לאו מפילא שמעת מינה, דהיכא דידו משגת שקול מיניה? אמר רב אדא בר אבהו: היו בידי חמש סלעים ואמר "ערפי עלי", וחזר ואמר "ערפי עלי", ונתן ארבע לשניה ואחד לראשונה – יצא ידי שתייהן. מאי טעמא? בעל חוב מאוחר שקדם וגבה – מה שנצבה גבה; בעידנא דיהיב לשניה – משעבר לראשונה, בעידנא דיהיב לראשונה – תו לית ליה. נתן

מחתיך בכשר בעלמא הוא – ואין חיוב אלא בחובל בחי, דמוציא דם. (נהנין בשערה – רגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן, והוא פיאה נכרית). **פיאה** – קליעה. **מת אסור בהנאה** – דכתיב: "ותמת שם מרים", וגמר "שם" – מעגלה ערופה במסכת עבודה זרה ב"אין מעמיד" (כטב). **בפיאה נכרית** – לאו שערה ממש קאמר, אלא שהיתה לה פיאה משער אשה אחרת קשורה לשערה; ורגילות היו נשים כששערן מועט לקשור שיער נשים נכריות לשערן, והוא פיאה נכרית) ואמרה: תנו אותה לבתי. וקא משמע לן מתניתין דאף על גב דקשורה לה, כיון דאמרה "תנו" – גיליא דעתה דלא ניהא לה דתיהוי כגופה לאיתסורי בהדיה, וכנסולה מודים דמיא. **שער נשים צדקניות** – של עיר הנדרת, שלא הודחו עיניה, מהו? ואמר רבא התם ב"חלק" (סנהדרין קיב,א): פיאה נכרית שקשורה הצדקת לשערה קא מיבעיא ליה, אי כגופה היא וניצול, אי כממונה, וקיימא לן (שם): צדיקים שבתוכה יוצאין ממנה ערומים וכל ממונם נשרף, דכתיב: "זאת כל שללה תקברין וגו'". אלמא, מספקא ליה אי כגופה אי לאו כגופה, ותישטף ליה מחבא דגופה הוא, דטעמא דאמרה "תנו" כו' קשיא ליה לרב נחמן – הא דמוקמינן למתניתין בפיאה נכרית, והא דומיא דבהמה קתני וכו'. **אלא אמר רב נחמן** – לעולם שערה ממש. ודקשיא לך איסורי הנאה ניהו – לא קשיא, דשיער המת לא מיתסר בהנאה. דלא דמי לשיער בהמה שנהרגה, דאשה מיתתה אוסרתה, ושיער לאו בר מיתה הוא, שאין עשוי להשתנות. אבל בהמה – גמר דינה אוסרתה, כדאמר בפסחים בפרק "כל שעה" (כב,ב). ממשמע שנאמר "סקל יסקל השור" אינו יודע שהוא נבלה ואסורה באכילה? ומה תלמוד לומר "לא יאכל את בשרו" – מגיד שאם שחטו לאחר גמר דינו – אסור. ואין לי אלא באכילה. בהנאה מנין כו'. והילכך, כל דמחבר בה בשעת גמר דין מיתסר בהדה. תני לוי פוותיה דרב – דמוקים לה בדאמרה "תנו" ובפיאה נכרית. **מתה** – ולא אמרה "תנו" – אין נותנין כו'. **פשימא** – דמשום הכי אין נותנין, שהמת אסור בהנאה! אלא ודאי הכי קאמר: שנוי המת, כגון פיאה נכרית – אסורין בהנאה. ולהכי קתני להאי "מפני", משום דקא בעי לגלויי עלה דלאו בשערה ממש קא מיירי. בהמה שנהרגה אסורה בהנאה – אפילו שער.

הדרן עלך הכל מעריכין

משנה אין נערכין פחות מסלע – שאפילו עני הנודר בהשג יד לא יתן פחות מסלע. ולא יותר על חמשים – דהוה גדול שבערכין הכתובין בפרשה. נתן סלע – בן עשרים שערבו חמשים, והיה עני ונתן סלע לערכו. דעני נידח בהשג יד והעשיר פטור. נתן חמשים – דבנתינה **חמש** – עני בן עשרים שהעריך עצמו, והיה לו חמש סלעים. **גמרא** ההוא לכל ערכין שאתה מעריך הוא דאתא – שאפילו עני שבנשים לא יתן פחות. ומיהו דהכא דאית ליה טפי – יהיב, דכתיב: "על פי אשר תשיג", יד הנודר ולא יד הנידר – שעני שהעריך את העשיר – נתן ערך עני. **לאו מפילא שמעין מינה כו'** – אף על גב דקרא להכי אתא, ולא יד הנידר. מיהו, "על פי אשר תשיג" כתיב, וממילא שמעת דהיכא דידו משגת – שקול מיניה. ונתן ארבע לשניה – על פי כהן – יצא ידי שניהן, ואפילו לרבנן, הואיל ויהב לשניה ברישא. מה שנבה גבה – והילכך, כי יהיב לראשונה – כל מה דאית ליה יהיב לה. ולשניה ליכא למימר אמאי לא יהב כולוהו חמש, משום דבעידנא דיהב לשניה משתעבר לה לראשונה, דהא אפילו מאי דיהיב לה לאו דידה הוא.

ר'ב נחמן, המשנה מדברת בשער האשה ממש, ומחדשת שאינו
נאסר אף ששער בהמה שהומתה נאסר, שכן זו – אשה, מיתתה
אוסרתה בהנאה, ולכן שיערה מותר שכן שער לא מת ואינו
משתנה על ידי מיתת האשה, וזו – בהמה שהומתה בבית דין,
גמר דינה אוסרתה בהנאה, ושערה אסור שכן גמר דינה אוסר
את כל המחובר אליה בשעת גמר דינה.
הגמרא מביאה ראייה כרב, וראיה להיפך כרב נחמן: תני לוי
בפנותיה דרב – לוי שנה ברייתא כשיטת רב, שרק בפאה נכרית
ורק באמרה 'תנו' נותנים, וכן תני לוי עוד ברייתא בפנותיה דרב
נחמן בר יצחק, שאף שער ממש שלא אמרה 'תנו', מותר
בהנאה. מבארת הגמרא: תני לוי בפנותיה דרב, האשה שיוצאה
ליהרג ואמרה 'תנו שיערי לבתי', נותנין, אך אם מתה בלא
לומר 'תנו', אין נותנין, מפני שהמת אסור בהנאה. שואלת
הגמרא: פשיטא שטעם הדין הוא 'שהמת אסור בהנאה'.
ומשיבה: אלא ודאי כוונת הברייתא לומר מפני שגזי המה –
שאפילו קישושי המת כגון שער פאה נכרית אסור בהנאה, ולכן
אמרה 'מפני שהמת אסור בהנאה' גלולה שאינה מדברת בשער
ממש אלא בנוי המת. תניא בפנותיה דרב נחמן בר יצחק,
האשה שמתה, נהנין בשערה, אך בהמה שנהרגה אסורה
בהנאה, ומה הפרש – טעם החילוק בין זה לזה, זו מיתתה
אוסרתה, וזו גמר דינה אוסרתה, כמבואר לעיל.

הדרן עלך הכל מעריבין

פרק שני - אין נערכין

משנה

מבואר בפרשת ערכין כי הערך הגדול ביותר הוא חמשים
שקלים, שנאמר (ויקרא כו א) 'והיה ערךך הזכר מן עשרים שנה
ועד בן ששים שנה, והיה ערךך חמשים שקל כסף בשקל הקדש'.
והערך הקטן ביותר הוא שלשה שקלים, שנאמר (שם כו ו) 'ואם
ממן חרש ועד בן חמש שנים והיה ערךך הזכר חמשה שקלים
כסף, ולנקבה ערךך שלשת שקלים כסף'. אך אם הנודר הוא עני
ואינו יכול לתת את הערך המבואר בפרשה, הרי הוא נידון לפי
מה שידו משגת, שנאמר (שם כו ח) 'ואם מן הוא מערךך
והעמידו לפני הבהן והעריך אותו הבהן, על פי אשר תשיג יד
הנדר יעריכנו הבהן'.
המשנה שלפנינו מבארת שאף עני שאין ידו משגת, אינו יכול
לפחות מסכום מסוים. ומביאה מחלוקת בדן מי שיש לו פחות
מכפי ערכו, אך יותר מהסכום הנמוך ששינו: אין (נערכין)
[נערכין] פחות מסלע, ואף עני שנידון לפי מה שידו משגת, לא
יתן פחות מסלע, ולא יתר על חמשים סלע, שזהו השיעור
הגדול בערכין.
מבארת המשנה: ביצד, עני האומר ערכי עלי, והוא בן עשרים
שערכו חמשים, ונתן סלע לפי מה שידו משגת, ולאחר מכן
העשיר, אינו נותן כלום, שכבר יצא ידי נדרו בנתינת הסלע.
אבל אם נתן פחות מסלע, ולאחר מכן העשיר, נותן חמשים
סלע, משום שבנתינת פחות מסלע לא יצא ידי נדרו, שאין
בערכין פחות מסלע, ועדיין ערכו עליו, ודין הוא שעני שהעשיר
קודם שנתן ערכו, חייב לתת ערך עשיר.
מוסיפה המשנה: עני בן עשרים שערכו חמשים, והיו בידיו רק
חמש סלעים, רבי מאיר אומר, אינו נותן אלא אחת, משום
שכאשר אין לו כפי ערכו, יוצא ידי ערכו בסלע. והבבלי
אומרים, נותן את כולו, משום שרק כאשר אין לו יותר מסלע,
יכול לתת סלע, אבל אם יש לו יותר מסלע, צריך לתת כל מה
שיש לו.

הרי רק מיתתו בפשר הוא, ואין איסור בשבת לחתך בבשר מת
שאינו מוציא דם. משיבה הגמרא: אמר רבה, לא נצרכה – לא
נצרכו דברי שמואל אלא באופן שצריך להביא סבין דרך רשות
הרבים לחתוך, שזה מותר אף שזהו חילול שבת, שכן יש בזה
צורך הצלת הולד. מקשה הגמרא: ומאי קמשמע לן? ועדיין
מה מחדש לנו שמואל, האם דמספיקא מחללינן שבתא –
שמוותר לחלל שבת על ספק פיקוח נפש, הרי תנינא – שנינו זאת
בפירוש (יומא פג). מי שנפלה עליו מפולת אבנים, אפילו אם
היו בכך כמה ספיקות יחד, כגון ספק הוא שם ספק אינו שם,
ואפילו אם הוא שם ספק חי ספק מת, ואפילו אם הוא חי ספק
כנעני ספק ישראל, מפקחין עליו את הנל – מפנים את גל
האבנים כדי להוציאו משם שבת. מתרצת הגמרא: מהו
דתיבא – שמא תאמר דווקא התם במפולת הדין הוא שמפקחים
משום דהנה ליה חזקה דחיותא – שיש לו חזקה שהיה חי, אבל
הקא לגבי עובר, דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא –
שמעולם לא היתה לו חזקת חיים, אימא לא – שמא תאמר שאין
מחללים שבת על ספק פיקוח נפש כזה, קא משמע לן – משמיע
לנו שמואל שאף בזה מחללים.

שנינו במשנה: האשה שנהרגה וכו' נהנין בשערה, ובהמה
שנהרגה אסורה בהנאה. שואלת הגמרא: ואמאי מותר ליהנות
משער אשה שנהרגה, הרי איסורי הנאה גזירה, שמת אסור
בהנאה, ומשיבה: אמר רב, מדובר באשה שאימרת 'תנו שיערי
לבתי' אחר מותי. מקשה הגמרא: אילו אמרה 'תנו ידי לבתי'
אחר מותי, מי יהינן – האם נותנים לה, הרי מת אסור בהנאה,
ומה מועיל שאמרה. ומתרצת: אמר רב, אין מדובר בשער המת
אלא בפאה נכרית – העשויה משער נשים אחרות, שאם אמרה
היוצאת ליהרג 'תנו שער זה לבתי' אין הפאה נאסרת במיתתה.
מדייקת הגמרא: משמע מדברי רב שפעמא שמוותרת הפאה הוא
משום דאמרה 'תנו', הא אם לא אמרה 'תנו', גופה הוא
ומיתתה – הפאה היא כגופה משום שקשורה בה, ונאסרת
במותה. ורק כשאמרה 'תנו' גילתה דעתה שאינה רוצה שתאסר
הפאה כגופה, ולכן הפאה נחשבת ככילו ניטלה ממנה בחייה.
מקשה הגמרא: והא מיבעיא ליה לרבי יוסי ברבי חנינא – והרי
בנידון כעין זה הסתפק רבי יוסי ברבי חנינא. שכן לגבי עיר
שהודחו רוב יושביה לעבוד עבודה זרה 'עיר הנדחת', נאמר
(דברים יג טז) 'הכה תכה את ישיבי העיר ההוא לפי חרב, החרם
אתה ואת כל אשר בה', שדינם ליהרג ושורפים את ממונם,
ואותם שלא עבדו עבודה זרה אינם נהרגים, אולם גם הם ממונם
נשרף, ומצינו דבכי – שהסתפק רבי יוסי ברבי חנינא, שער
נשים צדקניות שהיו בה ולא עבדו עבודה זרה, מהו דינה. ואמר
רבא, בפאה נכרית קמיבעיא ליה – ספקו הוא לגבי פאה נכרית
של נשים צדקניות, האם מותרת כגופן או נאסרת כממונן. ואם
פירוש המשנה הוא שפאה דינה כגופה (חוץ מכשאמרה 'תנו'),
היה לרבי יוסי ברבי חנינא לפשוט ספקו מכאן. מתרצת הגמרא:
כי קמיבעיא ליה – במה היה ספק לרבי יוסי ברבי חנינא, באופן
דתלי בסיבתא – שתלויה הפאה בראשה בידו, שכיון שאינה
מחוברת ממש הסתפק שמא דינה כממונה, אך הקא במשנה
מדובר דמחבר בה הפאה ממש, ובכך מעמא שהפאה מותרת
הוא משום דאמרה 'תנו', הא אם לא אמרה 'תנו', גופה הוא
– דין הפאה כגופה, ומיתתה – ונאסרת במותה.

רב נחמן בר יצחק מקשה על פירוש רב: קשיא ליה לרב נחמן
בר יצחק, והא דומיא דבהמה קתני – הרי שנינו את דין האשה
בדומה לדין הבהמה (האשה שנהרגה נהנין בשערה, בהמה
שנהרגה אסורה בהנאה), ואם כן מה הרתם – כשם שלגבי בהמה
מדובר בגופה – בשער גופה, שאין לבהמה פאה, אף הקא
באשה נמי מדובר בשער גופה. ומתרץ באופן אחר: אמר

ממשיך רב אדא בר אהבה ומבאר: אבל אם נתן בתחילה ארבע
 סלעים לראשונה, ולאחר מכן נתן סלע אחת לשנייה, ידי
 תשלום השנייה יצא, משום שנתן את כל מה שהיה לו בעת
 התשלום, אך ידי תשלום הראשונה לא יצא, משום דפוליהו
 משעבדן לראשונה – שכל חמשת הסלעים היו משועבדים
 לראשונה, והיה לו לתת לראשונה את כולם ונתן רק ארבעה.
 רב אדא בר אהבה מסתפק מה דינו של עני המעריך שתי פעמים
 בבת אחת: בעי רב אדא בר אהבה, היו בידו חמש סלעים
 ואמר שני ערפי עלי בבת אחת, מהו – מה דינו, האם נאמר
 שבין דבבת אחת נדר, כי הנרי תפסן – שני הנדרים תפסו
 יחד, וחמשת הסלעים השתעבדו לשניהם, וכשבה הכון
 להעריכו יאמר לו דיהיב תרתי ופלגא להאי ותרתוי ופלגא
 להאי – שיתן שני סלעים ומחצה לזה ושני סלעים ומחצה לזה,
 ויצא ידי תשלום שניהם. או דלמא – או שמא יאמר לו דפוליהו
 חזיא להאי וכוליה חזיא להאי – שכל חמשת הסלעים ראויים
 לזה ולזה, ולא יצא ידי תשלום בשני סלעים ומחצה.
 מסיקה הגמרא: תיקן – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.
 שנינו במשנה: אין בערכין פחות מסלע ולא יתר בו' על
 חמשים סלע.

הגמרא מבארת מדוע שנתה המשנה שוב את הדין שאין בערכין
 פחות מסלע ולא יותר על חמשים סלע. מקשה הגמרא: הא תו
 למה לי – מדוע הוצרכה המשנה לשנות שוב דין זה, והרי שנינו
 כן בתחילת המשנה. משיבה הגמרא: הא קמשמע לן – המשנה
 באה להשמיענו שרק פחות מסלע הוא דליכא – אין בערכין,
 הא יתר על סלע איכא – אבל יותר מסלע יש בערכין, ועני
 הנדון לפי מה שידו משגת, יכול לתת יותר מסלע, אף שהוא
 פחות משיעור ערכו. וכן רק יתר על חמשים הוא דליכא –
 שאין בערכין, הא פחות מחמשים איכא – יש בערכין, ועני
 שערכו חמשים יכול לתת פחות מחמשים, וסתמא קרבנן – ובא
 התנא לסתום את משנתנו כחכמים, ולא כרבי מאיר.

משנה

אגב המשנה הקודמת המבארת את השיעור המרובה והמועט
 שבערכין, מביאה משנתנו דין נוסף שיש בו שיעור למעלה
 ושיעור למטה.
 נאמר בטומאת נדה (ויקרא טו יט) 'אִשָּׁה כִּי תִהְיֶה זָכָה דָּם יִהְיֶה
 זָכָה בְּבִשְׂרָהּ, שְׂבַע יָמִים תִּהְיֶה בְּנִדְתָּהּ' וגו'. עוד נאמר באותה
 פרשה (שם טו כה, כח), 'אִשָּׁה כִּי יִזְבַּח זֶבֶח דָּמָה יָמִים רַבִּים בְּלֹא
 עֵת נִדְתָּהּ, או כִּי תִזְבַּח עַל נִדְתָּהּ כָּל יְמֵי זֶבֶח טֹמְאָתָהּ כִּימֵי נִדְתָּהּ
 תִּהְיֶה טֹמְאָה הַזֹּאת'. 'וְאִם טָהֳרָה מִזֹּבָח וְסִפְּרָה לָהּ שְׂבַע יָמִים
 וְאַחַר תִּטְהַר'. ושני מיני טומאת דם באשה הם, טומאת נדה
 וטומאת זבה. שכל אשה שמתחילה לראות דם פעם ראשונה,
 כל שבעת הימים מתחילת ראייתה נחשבים לימי נדותה, ולאחר
 ימים אלו מתחילים י"א ימי זיבה, כלומר ימים הראויים לראיית
 זיבה, שאם תראה בהם יהיה דינה כזבה ולא כנדה. ולאחר י"א
 ימים אלו מתחילים שוב ימים הראויים לראיית נדות, שאם
 תראה תשענה נדה שבעת ימים, ויתחילו שוב י"א ימי זיבה
 מהיום השמיני לראיית נדותה. ומדין תורה חלוקה טומאת נדה
 מטומאת זיבה. שהנדה נטהרת לאחר שבעה ימים מתחילת
 ראייתה, ואין שבעה ימים אלו צריכים להיות נקיים מראיית דם,
 אלא אף אם ראתה בכלום והפסיקה לראות רק בסוף היום
 השביעי, הרי היא טובלת בלילה השמיני ונטהרת מטומאתה.
 לעומת זאת זבה מצינו שני מיני טומאה, זבה קטנה וזבה גדולה.
 זבה קטנה היא הרואה יום אחד מימי זיבתה, ואם היו לילו ויומו
 של היום שלמחרת נקיים מראיית דם, דינה שהיא טובלת ביום
 זה ונטהרת. וכן אם ראתה גם ביום השני והפסיקה לראות בו, אם

היו לילו ויומו של היום שלאחריו נקיים מראייה, דינה שהיא
 טובלת ביום זה ונטהרת. וזבה זו שראתה יום אחד או שנים היא
 הקרויה 'שומרת יום כנגד יום', כי עליה לשמור יום אחד בנקיות
 כנגד היום או היומיים שראתה בהם ולטבול ולהטהר. אך אם
 ראתה דם בשלושה ימים רצופים מימי זיבתה הרי היא זבה
 גדולה, ועליה לספור שבעה ימים נקיים בלא ראיית דם, ורק אז
 היא יכולה לטבול ולהטהר מטומאתה.
 המשנה שלפנינו דנה באשה שאיבדה את חשבון ימי נדותה
 וזיבתה וראתה דם, ואינה יודעת אם היום שראתה הוא משבעת
 ימי נדות או מ"א ימי זיבה, מאימתי היא חוזרת לפתח נדותה,
 כלומר ממתי תוכל להתחיל למנות שוב סדר קבוע של שבעה
 ימי נדות וי"א ימי זיבה.
 אין פתח בפיועה פחות משבעה – אשה שראתה דם ואינה
 יודעת אם היתה ראייה זו בימי נדותה או בימי זיבתה אינה חוזרת
 למנות ימי נדות עד שיעברו עליה לפחות שבעה ימים נקיים
 לראייתה, וכן לעולם לא צריכה היא יתר על שבעה עשר ימים
 נקיים מראייה כדי לחזור לימי נדותה.

נמרא

הברייתא שלפנינו מפרטת בהרחבה, מתי יוצאת הטועה מכלל
 ספק רק לאחר שבעה עשר יום נקיים, ומתי היא יוצאת מכלל
 ספק בפחות מכך: תנו רבנן, אשה הפיועה בחשבון ימי נדותה
 וזיבתה 'שלאמרה' 'יום אחד דם טמא ראיתי', ואינה יודעת אם
 יום זה הוא מז' ימי נדותה או מ"א ימי זיבתה, פתחה שבעה
 עשר – הרי היא חוזרת לפתח נדותה רק לאחר שיעברו עליה
 שבעה עשר ימים נקיים מראייה, ואם תראה שוב לאחר ימים
 אלו, בודאי ראיית נדות היא, ולא ראיית זיבה. שהרי אם היתה
 ראייתה הראשונה בתחילת ימי זיבה, נמצא שכבר לאחר עשרה
 ימים מלבד יום הראייה כלו ימי זיבתה, ואם כן היום הי"ח הוא
 בודאי מימי נדותה [ראה להלן טבלה א שורה ב]. ואף אם היתה
 ראייתה הראשונה בימים הראויים לנדותה, הלא לאחר י"ז ימים
 נקיים [שיחיד עם יום הראייה הם י"ח ימים] כבר עברו שבעת ימי
 הנדות וי"א ימי הזיבה שלאחריהם, ונמצא שביום הי"ח מתחילים
 שוב הימים הראויים לנדותה [ראה להלן טבלה א שורה א]. אבל
 אם תראה ביום הי"ז שלאחר ראייתה הראשונה [כלומר ביום
 הי"ח לראייתה], עדיין לא תצא מכלל ספק. שכן אם היתה
 ראייתה הראשונה תחילת ימי נדותה, נמצא שהיום הי"ז שבו
 ראתה שוב הוא יום הי"א של ימי זיבתה [להלן טבלה א שורה
 א]. ואם היתה ראייתה הראשונה בימי זיבתה, נמצא שהיום הי"ז
 הוא כבר מימי נדותה [להלן טבלה א שורה ב]. וכל שכן שאם
 ראתה שוב לפני היום הי"ז שעדיין לא יצאה מכלל ספק נדות
 ספק זיבה.
 וגם אם אמרה 'שני ימים דם טמא ראיתי' ואינה יודעת אם היו
 ימים אלו מימי זיבה או מימי נדה, פתחה – [סדר תחילת ימי
 נדותה] חוזר לאחר שבעה עשר ימים נקיים, כלומר ביום
 העשרים מתחילת ראייתה, ואם תראה לאחר מכן בודאי ראיית
 נדות היא ולא ראיית זיבה. שהרי אם היתה ראייתה הראשונה
 בתחילת ימי נדותה כבר כלו ימי נדות וימי זיבה לאחר ט"ז ימים
 נקיים [שהם י"ח ימים יחד עם שני ימי ראייתה], ושבעה מהם ימי
 נדות וי"א ימי זיבה, ונמצא שכבר מהיום הי"ז מתחילים ימי
 נדותה [ראה להלן טבלה ב שורה א]. ואם היתה ראייתה
 בתחילת ימי זיבה הלא לאחר תשעה ימים נקיים, שהם י"א יום
 יחד עם שני ימי הראייה, כבר כלו ימי זיבתה והתחילו ימי נדותה
 [ראה להלן טבלה ב שורה ב]. אבל אם תראה ביום הי"ז עצמו
 [שהוא היום הי"ט מתחילת ראייתה] או קודם לכן, עדיין היא
 בספק, שכן אם היו שני ימי הראייה מימי זיבה [טבלה ב שורה ב]

ערכין. פרק שני – אין נערכין דף ח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קעז
רש"י תוספות

נתן ארבע לראשונה – שהעריכו הכהן על הראשונה תחילה – לא יצא ידי ראשונה, דבעי למיתב כל מה בדבידה, כרבנן, ואם חזר והעשיר – נותן את כל הערך, דנתינה קמיתא לאו כלום היא. בולחו חויה להאי ב' – ועדיין אחד מן הערכין עליה. האי יותר על סלע איכא – אף על גב דליכא חמשין סלע, דאם היו בידו חמש סלעים – נותן כולם, דהיינו יותר על סלע ופחות מחמשין. וסתמא כרבנן, דלרבי מאיר ליכא השג' יד שיהא יותר על סלע ופחות מחמשין במי שערכו חמשין, ואלא או חמשין) או סלע. משנה פתח – תחילת נדוה. שזה דין נדה דאורייתא: ראתה הדיום – מונה ששה ודוא, ראתה שנים – מונה חמשה ודון. ואפילו ראתה כל שבעה ופסקה לערב – טובלת ומשמשת. ומיום שבעי ואימל חוין ימי זיבה אחד עשר יום, שאם ראתה בזמן יום אחד או שנים – שומרת יום כנגד יום וטובלת. ואם ראתה בזמן שלשה רצופין – היא זבה גמורה, וטעונה ספירה שבעה נקיים וקרנן, ואם משכו ימי זיבה חרש או שנה – אינה חוזרת לתחילת נדוה עד שתשב שבעה נקיים. ישובה שבעה נקיים וראתה – היא תחילת נדוה, ומונה ששה ודוא, חוזרת לעניינה ככל המפורש. ואם לא ראתה באותן אחד עשר יום שלשה רצופין – אינה זבה. וכשתראה אחרי כן, בין ראתה סמוך בין שהרחיקה ראייתה – היא תחילת נדה. ואפילו ראתה ששה רצופין – אינה מונה אלא ארבעה עשר, שאין ימי זיבה אלא באותן אחד עשר יום שבין סוף נדה זה לתחילת נדה הבאה, וכן מפורש בהלכה אחרונה של מסכת נדה (עבא). אין פתח בסויעה פחות משבעה – טועה שראתה הדיום, ואינה יודעת אם בימי נדתה עומדת, אם באותן אחד עשר יום של זיבה – אין חוזרת לפתח נדוהה בפתוח משבעה נקיים. ולא יותר על שבעה עשר – נקיים, כדמפרש בגמרא. גמרא תנו רבנן מועה שאמרה יום אחד טמא ראיתי – הדיום, ואינה יודעת אם בימי תחילת נדוה הוא וצריכה למנות ששה ודוא, אם באותן אחד עשר ימי הזיבה ואינה צריכה לשמור אלא יום כנגד יום. פתחה שבעה עשר – שאם לא תראה עד לאחר שבעה עשר לבד מיום זה – אז חוזרת לפתח נדוהה, למנות ששה ודוא. דממה נפשך לאחר שבעה עשר לבד מיום זה יצתה מספק של ימי הזיבה, דאם יום זה שראתה מתחילת ימי זיבה היה, כיון שכלו אחד עשר יום יצתה ימי הזיבה, והרחיקה ראייתה, שלא ראתה עד לאחר שבעה עשר, ותחילת נדה היא. ואפילו אם תאמר שיום זה תחילת נדה היא – אף על פי כן יצתה ימי הזיבה, שהרי עברו ששה להשלמת ימי נדוהה, ואחד עשר שבין נדה לנדה – הרי שבעה עשר. ולאחר שבעה עשר שראתה – אבל אם תראה ביום שבעה עשר – לא יצתה ימי נדה הוא או יום זיבה, דיש למנוח: שם יום זה בכתא לפנינו כשראתה – ראשון לימי נדה היה, ויום שבעה עשר שראתה בו – סוף אחד עשר יום שבין נדה לנדה הוא, ואינה צריכה שימור. או שמא יום ראשון שבאתה לפנינו מימי זיבה הוא, ובשכלו אחד עשר יום יצתה מימי הזיבה, ויום שבעה עשר שראתה בו – תחילת נדה הוא, וצריכה למנות ששה ודוא. וכל שכן אם תראה קודם שבעה עשר. ובספיקא זו תעמוד לעולם עד שתשב שבעה עשר נקיים. וכל זמן שהיא בספיקא זו מקולקלת היא מאד, שלעולם תנמיך עליה מספק, כשתראה יום אחד בתוך אלו ימי שבעה עשר – נאמרו: תחילת נדה, וצריכה ששה ודוא. וכשתראה שלשה רצופין – נאמרו: ימי זיבה, וצריכה שבעה נקיים וקרנן מספק, ואינו נאכל. אבל לאחר שבעה עשר – אין להחמיר, דדאי תחילת נדה, ואם תראה שלשה רצופין – תמנה ארבעה ודון, ולבסוף שבעה אם תראה – תשמור יום כנגד יום, ויום שלשה תהא זבה. שני ימים טמא ראיתי פתחה שבעה עשר – לבד משני ימים הללו, שאם לא תראה עד לאחר שבעה עשר – תחילת נדה היא, ממה נפשך: אם שני ימים הללו מימי הזיבה – הרי כלו להם ימי הזיבה ותלשלה אתה אחר השנים, וכשתרחיקה וראתה לסוף שבעה עשר – תחילת נדה. ואם תראה ביום שבעה עשר – לא יצתה ימי נדה הוא או יום זיבה, דיש למנוח: שם יום זה בכתא נדוה זיבה אינן אלא שמונה עשר, וזו שלא ראתה עד לאחר שבעה עשר, שהוא יום עשרים לתחילת ראיית הספק – נדה היא. אבל אם תראה ביום שבעה עשר, וכל שכן קודם לכן – לא יצתה מן הספק, דשמא אלו שני ימים תחילת נדה היו, ולסוף ששה עשר אחר השנים – כלו ימי נדוה זיבה, וזו שראתה ביום שבעה עשר – תחילת נדה היא. או שמא אחד משני הימים סוף אחד עשר של זיבה היה, והשני תחילת נדה, ולא כלו ימי נדוה זיבה עד לאחר שבעה עשר, וזו שראתה ביום שבעה עשר – סוף זיבה היא. והרי היא בספק, וכל שכן אם תראה קודם, כיון אם תראה ביום שבעה עשר, וזו שראתה בספק, דשמא שני ימים הללו שבאתה לפנינו סוף ימי זיבה, וזו שלא ראתה שוב עד יום שלשה עשר – תחילת נדה היא. או שמא שני הימים תחילת נדה היו, ויום שלשה עשר זה – שמיני של ימי הזיבה הוא, ותשמור יום כנגד יום. וכן בספק זה היא לעולם, עד שתשב שבעה עשר נקיים. שלשה ימים טמא ראיתי פתחה שבעה עשר – כמו שפירשתי, אבל קודם לכן, כיון שבעה עשר עצמו – עומדת בספק, ואינה תחילת נדה, ויום ששה עשר סוף זיבה הוא, ואינה תחילת נדה, ויום שבעה עשר סוף זיבה, או שמא אחר שבעה עשר – סוף זיבה הוא, או שמא בולן השלשה תחילת נדה היו, ולסוף חמשה עשר לבד מהשלשה כלו ימי נדוה זיבה, ויום שבעה עשר זה תחילת נדה הוא. אבל ליום שמונה עשר יצתה מן הספק ממה נפשך. ארבעה ימים וכו' פתחה ששה עשר – שאם לא תראה עד לאחר ששה עשר לבד מהזמן – יצתה מן הספק, ממה נפשך: אם תחילת נדה היו – הרי כלו ימי נדוה זיבה וסוף ארבעה עשר אחר ארבעה הללו, ואם ימי זיבה היו – כל שכן שכלו קודם ששה עשר, ועכשיו תחילת נדה היא. ואם תאמר: שנים מהן היו סוף זיבה והשנים תחילת נדה – אף על פי כן, לסוף ששה עשר כלו ימי נדוה זיבה. והא ליכא למימר: שמא השלשה סוף זיבה היו, והרביעי תחילת נדה, ולא כלו עד סוף שבעה עשר. דאם השלשה היו סוף זיבה – כשראתה ברביעי אינה תחילת נדה, דכיון שראתה שלשה רצופין בימי זיבה – זבה נדוהה. ולא תצא לעולם מיד זיבה להיות תחילת נדה עד שתשב שבעה נקיים, כדכתיב (ויקרא טו) "ואם טהרה מזוהב וספרה" וגו', ולאחר שישב שבעה נקיים חזרה לתלשלה נדוהה, אבל אם תראה קודם לכן, אפילו ביום ששה עשר – איכא לספקא בסוף זיבה ותחילת נדה, דשמא שנים מהארבעה היו סוף זיבה, והשנים תחילת נדה, ויום ששה עשר סוף זיבה, או שמא הארבעה היו תחילת נדה או סוף זיבה, וכבר יצתה מימי נדוה זיבה. חמשה ימים טמא ראיתי פתחה חמשה עשר – ממה נפשך: לאחר חמשה עשר תחילת נדה היא, אם תראה. אבל יום חמשה עשר עצמו, אם תראה בו – היא ספק, דשמא שנים מהחמשה היו סוף זיבה והשלשה ימי נדוה, ועדיין יום חמשה עשר זה סוף ימי הזיבה הוא. וכן כולה ברייתא מספקת לה שנים הראשונים בסוף זיבה, והאחרונים מן הנדוה. אבל טפי מהכי ליכא לספק, דאי אמרת שלשה מהן סוף זיבה – תו לא הוא אחריו ימי נדוה כל זמן שלא ישובה שבעה נקיים. והשתא, כי חזיא לאחר שישב את שבעת הימים הנקיים – תחילת נדה היא.

ולא יתר על שלשה שבועות – נגעי בתים. דיימנין דלא ידענין אם נטהרו או נגמרו עד שלשה שבועות. כגון שאם עמד בראשון ובשני, וחלץ וקוצה וטח ונתן לו שבוע אחר, שאם חור – טעון נתיצה, ואם לא חור – טהור. אבל אדם לעולם בשני שבועות ידענין דיניו, דאם עמד בשבוע שני – טהור מיד, ובפחות (מששה) ימים אין לידע טהרתו, דאין הסגר פחות משבועה.

שנים עשר – פתחה שמונה, שלשה עשר – פתחה שבועה, שאין פתח במועה פחות משבועה ולא יתר על שבועה עשר. אמר ליה רב אדא בר אבהו לרבא: למה לי פולי היא? תימני שבועה ותשתרי?

אמר ליה: לתקונה לדי נדה ופתחה קאמרין. תנו רבנן: כל הפועות זבות, מביאות קרבן ואינו נאכל, חוץ מפתחה שבועה ופתחה שמונה, שמביאות קרבן ונאכל. אטו כל הפועות זבות? ותו, יום אחד ושני ימים בת איתו קרבן היא? אלא, כל זבות הפועות מביאות קרבן ואינו נאכל, חוץ מפתחה שבועה ופתחה שמונה, שמביאות קרבן ונאכל. משנה אין בנגעים פחות משבוע אחד, ולא יתר על שלשה שבועות. גמרא פחות משבוע – נגעי אדם, ולא יתר על שלשה שבועות – נגעי בתים. אמר רב פפא: "צדקתך כהררי אל" – אלו נגעי אדם, "משפטך תהום רבה" – אלו נגעי בתים. פשטיה דקרא במאי כתיב? אמר רב יהודה: אלמלא צדקתך כהררי אל – מי יוכל לעמוד לפני משפטך תהום רבה. רבה אמר: צדקתך כהררי אל – מפני שמשפטך תהום רבה. במאי קמיפלגי? בדרבי אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא, דאיתמר, רבי אלעזר אמר: בובש, רבי יוסי ברבי חנינא אמר: נושא; רבה ברי אלעזר, ורב יהודה ברי יוסי ברי חנינא. משנה אין פוחתין מארבעה חדשים המעופרים בשנה, ולא נראה יתר על שמונה. שתי הלחם אין נאכלין פחות משנים, ולא יתר על שלשה. לחם הפנים אין נאכל פחות מתשעה, ולא יתר על אחד עשר. אין קטן נימול פחות משמונה, ולא יתר על שנים עשר. גמרא מאי "לא נראה יתר על שמונה"? אמר רב הונא: לא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה. מאי שנא תשעה דלא – אם כן קדים

שנים עשר פתחה שמונה – דלאחר שישבה שמונה נקיים יצתה מן הספק ממה נפשך: אפילו תאמר שנים הראשונים סוף זיבה היו – הרי כלו לה ממנין האחרון שמונה עשר ימים, ויצאו ימי נדות חוב, ותחילת נדה היא. אבל יום שמיני עצמו ספק הוא, דיש לומר: שנים מן השנים עשר היו סוף זיבה, והעשרה – שבועה מן לנדות, והשלשה לזוב, והוא אב, והוא זב, ושבעה נקיים ישבה. ושמיני זה שראתה בו – עדיין מן האחד עשר הוא, ואינה תחילת נדה, שאין בין סוף נדה לתחילת נדה פחות מאחד עשר יום, דכלו השנים עשר ימים ממנין האחרון. או שמא תחילת נדה היא, שיום ראשון של שנים עשר תחילת נדה היה, ולסוף שבעה כלו להם ימי נדות, והתחילו בשמיני ימי זיבה, וליום שנים עשר הלכו להם מימי זוב חמשה, נמצא שיכלו להם ימי זוב לסוף ששה. ולסוף ששה כלו ימי נדה חוב, והרי ישבה (שבעה) נקיים לזיבה, ושמיני זה תחילת נדה הוא. והיינו ספק וקלקול גדול, שלא תחזור לפתח נדתה עד לאחר שבעה עשר יום, דהרר אהויא לה טועה שאמר: יום אחד אחר ראיתי, ואיני יודעת אם בימי נדה ואם בימי זיבה. ואם תפסוק לאחר ראיתי שמיני זה שבעה ימים, ותרצה, לשבור יום כנגד יום – נחמיר עליה ונאמר: שמא יום שראתה בו סוף זיבה היה, ועכשיו תחילת נדה הוא. או אם תראה שלשה ותרצה למנות ארבעה ימים – נחמיר עליה ונאמר: שמא אותו יום שמיני שראתה בו תחילת נדה היה, ועכשיו בימי זוב היא חובה היא. וכן בספק זה היא לעולם עד שתשב שבעה נקיים. שלשה עשר פתחה שבועה – שני (ימים) קמאי מספקין

פשו להו אחד עשר ושבעה נקיים, הרי שמונה עשר. שאין פתח במועה פחות משבועה – שאפילו ראתה ארבעה עשר – אינה חוזרת לפתח בפחות משבועה נקיים, דממה נפשך זבה היא, כל זמן שלא ישבה ו' נקיים לא תצא מדי זיבה. אמר ליה רב אדא וכו' – רב אדא טעי וסבר דכל ר' י' וששה עשר חבשה עשר – למשרייה לגברא קאמרי. נדה ופתחה – שתדע מאימת תמנה ימי נדה. שאם תראה שלשה או ארבעה ימים – לא תמנה אלא שלשה וחס, ואיך יהיו לה ימי זוב, שאם תראה אחר תזא שומרת יום. כל הפועות זבות – לקמן מפך לה ומפרש: אלא כל זבות הטועות. כלומר, כל הנך דאיכא בהנך דלעיל דמציעין לספקין בזבות, כגון כולוה בר מיום אחד טמא ושני ימים טמא, דבציר מתלתא יומי טמא ליכא לספוקה בזבה. מביאות קרבן – לסוף שבעה נקיים. שתי תורים אחד לחטאת ואחד לעולה כדן זבה, דשמא זבות היו. ואינו נאכל – החטאת אינה נאכלת, דשמא לא ימי זיבה היו וחטאת זו חולין, ומליקתה נבילה, דחולין מלוקין אינן אלא נבילה, והעולה קריבה על תנאי, אם זבה היא – תתא לחובתה, ואם לאו – תתא לנדבה. אבל חטאת נדבה ליכא. חוץ מפתחה שבועה ופתחה שמונה שמביאות קרבן ונאכל – דממה נפשך, כיון דראתה שנים עשר רצופין – זבות נידתו. דאי נמי אמרת שני קמאי לסוף זיבה – אפילו הכי הויא תחלת נדות וזיבה ממנין האחרון, דאם פשו להו עשרה ימים, שבעה לנדות ושלשה לזוב. וכל שכן אי קמאי הוו תחלת נדות, או שלשה מינייהו סוף זיבה – ממה נפשך זבות הן. אבל כולוה קמיתא ספק זבות הן, דאיכא למימר: שלשה ימים מהנך זיבה הוו, חובה היא. ואיכא למימר: לאו זבה היא, דשני יומי קמאי מסוף זבות, ותו לא הויא זבה ממנין האחרון. אטו כל הפועות זבות – והא חששא בעלמא הוא, ולא דאי זבות נידתו אלא כל זבות הפועות – דמשמע: כל שיש לספקו בזוב מחמת טעות, דהיינו משלשה ימים טמא דאית ואלך. משנה אין טהור בנגעים כפחות משבוע אחד – להסגר. גמרא נגעי אדם – יש בהם בשבוע אחד כדכתיב בפרשה. נגעי בתים – שלש שבועות, כדכתיב בתורת כהנים: "ושב הבחן ובא הכהן" – זו היא שיבה זו היא ביאה, מה ביאה חולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע – אף שיבה כזו, ומנין שאם עמד הגנע בעיניו בזה וזוה, בשבוע ראשון ושינה, מנין שחולץ וקוצה וטח ונותן לו שבוע, והיינו שבוע שלשי – תלמוד לומר: "ובא הכהן" [ואם בא יבא הכהן], מה מצונו וכו' – נגעי אדם – שנבררין בשבוע אחד אם לטהר אם ללחט, וצדקה גדולה היא זו. אלמלא צדקתך כו' – כדמפרש לקמן. לחם הפנים כו' – רבי אלעזר אמר: כובש – הקדוש ברוך הוא כובש ומסתיר עונות תחת מחילת כסא הכבוד, כדי שיכריעו הזכיות. נושא – נושא ומגביה כף העונות למעלה כדי שיכריעו הזכיות. רבה ברי אלעזר – והכי קאמר: צדקתך כהררי אל, שאתה מצידיקו במה שאתה כובש ומסתיר משפטך, דהיינו עונות, בתהום רבה. ורב יהודה ברי יוסי [ברי חנינא] – והכי קאמר: אלמלא צדקתך כהררי אל, שאתה עושה לנו צדקה שאתה מגביה עונות – מי יוכל לעמוד מפני משפטך, שיהו מכריעין עד תהום רבה. משנה אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין – של שלשים יום בשנה. ועולא מפרש טעמא בגמרא. פחות משנים – ליום שני לאפיתן, ולא יותר על שלש – ליום שלש לאפיתן נאכלין, ותו לא. חל יום טוב של עצרת להיות באחד בשבת – נאפות בערב שבת, שאין אפיתן דוחה לא שבת ולא יום טוב, כיוצא בל' – ליום שני לאחור תנופתן, דהיינו ליום שלש. וכשחל עצרת באחד משאר ימי השבת – נאפות ערב יום טוב ונאכלות ביום טוב, שהוא שני לאפיתן. לחם הפנים כו' – כיצד? נאפין בערב שבת ונאכלין שלש. האחרת שהוא יום תשיעי לאפיתן. חלו שני ימים טובים של ראש השנה להיות חמישי בשבת וששי בשבת – נאפה לחם הפנים ברביעי בשבת, ונסדר בשבת, ונאכל בשבת שניה, שהוא אחד עשר לאפיתן. קטן נימול לשנים עשר – כיצד? נולד בין השמשות של ערב שבת – אינו נימול בשבת, דשמא תשיעי הוא, דבין השמשות ספק יום ספק לילה, ואם יום הוא – נמצא שבת יום תשעה, ומילה שלא בזמנה אינה דוחה לא שבת ולא יום טוב. ואם חלו שני ימים טובים של ראש השנה אחר אותו שבת – אינו נימול עד יום שלישי, שהוא שנים עשר ללדתו. גמרא לא נראה לחכמים לעבר יתר על שמונה כו' – וירשא דמתניתין דקתני אין פוחתין מארבעה חדשים מעוברין – דלא עבדינן חסירין יותר על שמונה, אבל שמונה עבדינן, ולא מפרש השתא, ועולא מפרש לה לקמן, ורב הונא אית ליה דעולא. דאם כן – דעבדינן תשעה מילאים, קדים אתי סיהרא תחלת תעלא יומא קדם ראש השנה. שבין מולד תשרי זה למולד תשרי הבא ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות שבעים וששה חלקים, ואם מולד תשרי זה בתחילת ליל שבת – נמצא מולד תשרי הבא בשמונה שעות ליום ארבע בשבת. וכשאנו מסדרין החדשים אחד מלא ואחד חסר – נקבע ראש השנה ביום המולד. שסדר תולדות הלבנה אחד מלא ואחד חסר, שחדש לבנה תשעה ועשרים יום וחצי ושתי ידות שעה ושבעים ושלשה חלקים. הרי לשני חדשים חמישים ותשעה ימים, היינו חודש אחד מתשעה ועשרים, וחדש אחד משלשים יום. וכשאנו עושין שבעה מילאים – נדחה ראש השנה יום אחד לאחר המולד, ואם שמונה מילאים – נדחה שני ימים, ואם תשעה מילאים – נדחה שלשה ימים.

משנה

אגב המשניות הקדמות מביאה המשנה שלפנינו עוד דין שיש
לו שיעור למעלה ושיעור למטה: כמה מיני נגעים נאמרו בתורה,
ובהם נגעי אדם ונגעי בתים. יש מהם שהם טמאים מיד, ויש מהם
שעל הכהן להסגירם שבעת ימים ולאחר כך מכן לטמאותם או
לטהרם. אין בטהרת נגעים פחות משבוע אחד של הסגר, ולא
יתר על שלשה שבועות של הסגר. ויבוארו הדברים בגמרא.

גמרא

מפרשת הגמרא: מה ששינו במשנתנו שאין הסגר שהוא פחות
משבוע אחד, הדברים אמורים בנגעי אדם, שלפעמים די להם
בהסגר של שבוע אחד בלבד. שאם נראה נגע צרעת בעור בשרו
של אדם, אם יש שער לכן בתוך הנגע, או שיש בתוכו מחית בשר
חי, הכהן מטמאו מיד. אך אם לא נראו בו סימנים אלו מסגירו
הכהן שבעה ימים. ובסוף השבוע רואהו הכהן שוב, ואם נראו בו
סימנים אלו או שפשה (-התרחב) הנגע מטמאו, ואם לאו מסגירו
שבעה ימים נוספים. ובסוף השבוע השני רואהו הכהן שוב, ואם
נראו בו סימנים אלו מטמאו, ואם לאו מטהרו. ואם הנגע הוא
בשחין או במכוה, אין הכהן מסגירו אלא שבוע אחד, ואם לאחר
שבוע נראה בו שער לכן או שפשה הנגע מטמאו, ואם לא נראו
בו סימנים אלו מטהרו. והוא ששנתה המשנה אין בנגעים פחות
משבוע אחד, שכן אין הנגע נטהר בפחות משבוע אחד של הסגר
בצרעת שבשחין ובמכוה.

ומה ששינו במשנתנו 'ולא יתר על שלשה שבועות', בנגעי
בתים הדברים אמורים, שלפעמים הם צריכים שלשה שבועות
של הסגר כדי לטהרם. שאם נראה נגע בקירות הבית, רואהו
הכהן ומסגירו שבעת ימים, ובסוף השבוע רואהו שוב, אם לא
פשה הנגע מסגירו הכהן עוד שבעה ימים, ואם בסוף השבוע
השני פשה הנגע או שעמד בעינו מצוה הכהן לחלוץ את האבנים
המנוגעות ולהקציע (להחליקן) את סביבותיהן ולתת תחתיהן
אבנים אחרות ולטוח את הבית, ומסגירו עוד שבעה ימים. ואם
בסוף השבוע השלישי לא חזר הנגע מטהר הכהן את הבית, ואם
חזר נותן את הבית כולו.

הגמרא מביאה דרשה בענין האמור: אמר רב פפא, נאמר
בתהלים (לו ז) 'צדקתך כהררי אל משפטך תהום רבה', 'צדקתך
כהררי אל' אלו נגעי אדם, 'משפטך תהום רבה' אלו נגעי
בתים. שכן בנגעי אדם צדק גדולה עושה הקדוש ברוך הוא עם
המצורע בכך שדי לו לפעמים בשבוע אחד של הסגר כדי לטהרו
או לטמאו, אבל נגעי בתים משפטים קשים הם, שכן לפעמים
צריך שלשה שבועות של הסגר כדי לטמאם או לטהרם.

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים בביאור פשוטו של הכתוב
האמור. שואלת הגמרא: פשטיה דקרא במאי פתיב - במה
מדבר פשוטו של מקרא זה. אמר רב יהודה, משמעות הכתוב
היא, שאלמלא צדקתך ה' שהיא גבוהה כהררי אל, מי יוכל
לעמוד לפני משפטך שהם בתהום רבה. רבה אמר, כך הוא
פירושו של מקרא זה, צדקתך כהררי אל מפני שמשפטך
תהום רבה. ובסמוך יבוארו הדברים.

הגמרא תולה מחלוקת אמוראים זו במחלוקת אחרת. מפרשת
הגמרא: במאי קמיפלגי רב יהודה ורבה, במחלוקת דרבי
אלעזר ורבי יוסי ברבי חנינא נחלקו. דאיתמר, רבי אלעזר
אמר, כששוקלים בכף המאזנים את זכויות ישראל כנגד
עוונותיהם, הקדוש ברוך הוא פושל ומסתיר את העוונות תחת
מחילת כסא הכבוד, כדי שתכיעו כף הזכויות את כף העוונות,
שנאמר (מכה יט) 'שוב ירחמנו יכבש עונותינו'. ורבי יוסי ברבי
חנינא אמר, הקדוש ברוך הוא נושא ומגביה את כף העוונות

ואם אמרה 'שנים עשר ימים ראיתי', פתחה חזר לאחר שמונה
ימים נקיים, ואם ראתה ביום התשיעי מסוף ראייתה הרי זו בודאי
ראיית נדה. שכן אפילו אם שני הימים הראשונים של ראייתה
היו סוף ימי זיבה, ומתוך עשרת ימי הראייה שאחריהם השבעה
הראשונים הם ימי נדה והשלשה האחרונים ימי זיבה, מכל מקום
לאחר שמונה ימים כלו ימי זיבתה ומתחילים שוב ימי נדתה
וראה טבלה א שורה ג.

ואם אמרה 'שלשה עשר ימים ראיתי', פתחה חזר לאחר
שבעה ימים נקיים, שכן אפילו אם היו שני הימים הראשונים סוף
ימי זיבתה, ומתוך אחד עשר יום שלאחריהם היו שבעה ימי נדות
ועוד ארבעה ימי זיבה, הלא כלה מנין י"ח ימי נדות וזיבה לאחר
שבעה ימים נקיים, והיום השמיני הוא בודאי מימי נדות וראה
טבלה ב שורה ג.

כללו של דבר, שאין חזר פתח ימי הנדות באשה הפועה
בחשונה בפחות משבועה ימים נקיים, ולא ביתר על שבועה
עשר ימים נקיים, כדברי משנתנו. ואף שאם ראתה ארבעה עשר
ימים או יותר היא יוצאת מידי ספק בפחות משבועה ימים והיא
בודאי זבה גדולה, מכל מקום אינה חוזרת לפתח נדותה אלא
לאחר שבעה ימים נקיים, כמבואר לעיל (ע"א).

רב אדא בר אבהו טעה בתחילה בדברי המשנה, וסבר שמנין
הימים הנקיים של י"ז וט"ז וכדומה נאמר לענין להחיר את
האשה הטועה לבעלה, ועל כן הקשה בדמיה להלן: אמר ליה רב
אדא בר אבהו לרבא, למה לי בולי האי - מדוע צריך את כל
הימים האלו, תימני שבועה נקיים ותשתרי ו-ותותרן לבעלה,
שהרי אפילו אם היא זבה גדולה די לה בכך. אמר ליה רבא, לא
נאמר מנין זה כדי להחירה לבעלה, אלא לתקונה ליד נדה
ופתחה קאמרינן - ימים אלו נצרכים כדי לתקנה ולהחזירה
לסדר קבוע של ימי נדות וזיבה. שכן עד שלא תספור מנין ימים
זה לא תוכל לדעת לעולם בכל ראייה שתראה האם היא ראיית
נדה או ראיית זיבה, כמבואר לעיל.

הגמרא מביאה את דברי הברייתא בדין זבה ומבררת
אותם: תנו רבנן, זבה גדולה לאחר שספרה שבעה ימים ונטהרה
מטומאתה מביאה שני תורים או שני בני יונה, אחד לחטאת
ואחד לעולה, העולה מוקטרת כליל על גבי המזבח, והחטאת
נאכלת לכהנים. וכל הנשים הפועות בפתח נדתן שהן זבות,
מביאות קרבן זבה, וקרבן חטאת. אינו נאכל לכהנים. שהרי
חטאת העוף אינה נשחטת אלא נמלקת, ולא התירה התורה
לכהנים לאכול עוף שנמלק אלא בקדשים, אבל בחולין הוא
נבילה, ומאחר שטועות אלו הן ספק זבות ספק נדות ואינן חייבות
בקרבן אלא מספק, נמצא שהעוף שהן מביאות הוא ספק קרבן
ספק חולין, והוא אסור באכילה משום ספק נבילה. חוץ מזו
שראתה שלשה עשר יום ששינו בה שפתחה שבועה, וחוץ מזו
שראתה שנים עשר יום ששינו בה שפתחה שמונה, ששתיהן
ודאי זבות, ועל כן הן מביאות קרבן זבה, ונאכל קרבן
לכהנים.

מקשה הגמרא על לשון הברייתא 'כל הטועות זבות: אטו ו-וכי
כל הפועות זבות, והרי אינן ודאי זבות, אלא רק חשש זיבה יש
בהן. ו-ועוד קשה, איך אומרת הברייתא שכל הטועות דינן
כזבות ומביאות קרבן מספק, וכי הטועה שראתה רק יום אחד
ושני ימים פת איתו קרבן זבה, והרי אפילו אם ראתה כן בימי
זיבתה אינה אלא זבה קטנה שאינה חייבת בקרבן. מתרצת
הגמרא: אלא כך הוא פירוש דברי הברייתא, כל זבות הפועות,
כלומר אותן טועות שיש להסתפק בהן שמא הן זבות, מביאות
קרבן ואינו נאכל, חוץ מפתחה שבועה ופתחה שמונה
שמביאות קרבן ונאכל, משום שהן ודאי זבות.

ועתה הוא מתאחר ביום אחד, ועדיין יש לחשוש לרינון. מתרצת
הגמרא: איחור של יום אחד לא אדעתייהו דאנישי – אין עולה
על דעת בני אדם לתמוה עליו ולרנן מחמתו על חכמים, ועל כן
אין לחשוש לו.
הגמרא מביאה שיטה אחרת בביאור דברי המשנה 'לא נראה
יתר על שמונה': עולא אמר, כוונת המשנה היא שלא נראה
לחכמים לחסר יתר על שמונה – לעשות יותר משמונה חרשים
חסרים בשנה, ומאי טעמא קאמר – ואמר זאת תנא המשנה
כנתינת טעם לדברי הרישא, ולא כדין בפני עצמו. וכך הוא
פירוש דבריו, מה טעם אין פוחתין מארבעה חרשים
המקופרים בשנה, משום דלא נראה לחכמים לחסר יתר על
שמונה חרשים, מהטעם המבואר בסמוך.
מקשה הגמרא: מאי שנא תשעה דלא עושים אותם חסרים,
משום דאם כן מיתרא סהרא תלתא יומי – נמשכת הלבנה
הישנה של אלול שלשה ימים לאחר ראש השנה של השנה
הבאה, שכן בשנה כסדרה חל ראש השנה ביום המולד כאמור,
ועל ידי חיסור שלשה חרשים נוספים יוקדם ראש השנה בשלשה
ימים. אם כן השתא נמי – גם עתה כשנעשה שמונה חסרים קא
מיתרא תרי יומי – תתמשך הלבנה הישנה יומיים לאחר ראש
השנה מחמת חיסור שני החרשים הנוספים. מתרצת הגמרא:
בדאמר רב משרשיא לתרץ את דברי הברייתא להלן, שהיא
מדוברת בגון שהיתה שנה מקופרת, הלא נמי יש להעמיד את
דברי משנתנו בגון שהיתה שנה שלפניה מקופרת ועשינו את
חודש העיבור מלא, ונמצא שהתאחר ראש השנה של שנה זו יום
אחד לאחר מולד תשרי. ומעתה אף אם נעשה בשנה זו שמונה
חסרים לא תתמשך הלבנה הישנה יומיים לאחר ראש השנה
הבא, שכן דל ירחא חסירא בחדרי ירחא מליא – הסר חודש
חסר אחד של שנה זו כנגד חודש העיבור המלא של השנה
שעברה. כלומר, הקדמת ראש השנה הבא מחמת החודש החסר
השמיני של שנה זו, מתבטלת על ידי איחור ראש השנה הקודם
מחמת חודש העיבור של השנה שעברה.
שוב מקשה הגמרא: ואכתי איכא חד יומא – והרי גם באופן זה
עדיין מתאחר המולד לאחר ראש השנה הבא ביום אחד, שכן
לולא החודש המלא מהשנה שעברה היה מתאחר ביומיים,
ועתה הוא מתאחר ביום אחד. מתרצת הגמרא: משום איחור
המולד ביום אחד בלבד לא יבואו הבריות לרנן אחר חכמים,
משום דבכרי איתחווני איתחוי ואנן לאו אדעתין – יסברו
שאכן נראה המולד לבית דין בראש השנה, אלא שלא עלה
בדעתנו לשים לב ולראותו, ורק כאשר יתאחר המולד ביומיים
יבואו לרנן על חכמים.

קדים אתי סהרא תלתא יומי – מקדים ובא מולד הלבנה
שלשה ימים לפני ראש השנה של השנה הבאה. שכן אם השנה
היא כסדרה חודש אחד מלא ואחד חסר, נמצא שמדי שני
חרשים שהם חמשים ותשעה יום משתוה יום ראש חודש עם יום
המולד, שכן בין מולד למולד ישנם כ"ט וחצי יום ותשע"ג חלקי
השעה, ובשני מולדות יחד יש חמשים ותשעה וכשעה ומחצה.
ולפי חשבון זה ראש השנה ומולד תשרי מתקדם בארבעה ימים
מימות השבוע מראש השנה ומולד תשרי שלפניו, וכגון שחל
מולד תשרי בליל שבת ובאותו יום נקבע ראש השנה, מולד
תשרי וראש חודש תשרי של השנה הבא יחול בליל יום רביעי.
אבל אם נעשה תשעה חרשים מלאים ושלשה חסרים, יתוספו
עוד שלשה ימים למנין ימי השנה, ויחול ראש השנה של השנה
הבאה שלשה ימים לאחר מולד תשרי, שכן מולד תשרי יחול
בליל רביעי, ואילו ראש השנה יקבע בליל שבת שלאחריו. ואין
לעשות כן כדי שלא ירננו הבריות על חכמים שהם עושים ככל
שירצו, וקובעים את החרשים מבלי להתחשב בזמן האמיתי של
המולד.
מסיקה הגמרא את קושייתה: הלא מטעם זה גם אין לעשות
שמונה חרשים מלאים, שהרי השתא נמי קא קדים אתי תרי
יומי – גם עתה יקדם המולד לראש השנה בשני ימים, מחמת
תוספת שני הימים של שני החרשים המלאים היתירים, וגם בכך
יבואו הבריות לרנן על חכמים. מתרצת הגמרא: בדאמר רב
משרשיא להלן (ע"ב) לתרץ את מה ששינו בברייתא שלפעמים
חל ראש השנה באותו יום בשבוע שחל בו יום הנף העומר,
שמדובר בגון שהיתה שנה זו מקופרת, הלא נמי בדברי
משנתנו שאפשר לעשות שמונה חרשים מלאים, מדובר בגון
שהיתה שנה שלפניה מקופרת, וחודש אדר שנוסף לצורך
עיבור השנה בידינו לעשותו כל סוג חודש שהוא, בין מלא של
שלשים יום, ובין חסר של כ"ט יום. ואם עשינו את חודש העיבור
של השנה שעברה חסר, נמצא שהקדמנו את ראש השנה של
שנה זו שלאחריה יום אחד לפני המולד. ומעתה אף אם נעשה
בשנה זו שמונה מלאים לא יתאחר ראש השנה הבא יומיים
אחרי המולד, שכן דל ירחא מליא בחדרי ירחא חסירא – הסר
חודש מלא אחד של שנה זו כנגד חודש חסר אחד של שנה
שעברה. כלומר, כנגד איחור ראש השנה הבא ביום אחד מחמת
החודש המלא השמיני, מקדים חודש העיבור החסר של השנה
שעברה את ראש השנה הבא ביום אחד.
שוב מקשה הגמרא: ואכתי חד יומא – והרי גם באופן זה עדיין
מתאחר ראש השנה יום אחד אחרי המולד, שכן לולא החודש
החסר מהשנה שעברה היה מתאחר ראש השנה הבא ביומיים,

אגרות קודש

ב"ה, כ"ה סיון, תשכ"ב

ברוקלין.

מרת חי' בתי' תחי'

ברכה ושלום!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבה מיי סיון עם המצורף אליו, ובהתענינות ראייתי את הכול

המצורף.

ובכלל הרעיון נכון הוא ומכמה טעמים, אלא שלפלא קצת ציור הלוחות אשר בודאי יודעת
שצריכים להיות מרובעות גם מלמעלה ולא בחצי עיגול, וכמבואר ממאמרי חז"ל בכ"מ [ומהם בבא
בטרא יד, א] וכמפורסם ג"כ עיי' הציור שעל השיחות לנוער וכו' כוונתי בהני"ל לא לשם בקורת סרק אלא
שכאשר יתמו כולם (ובולים אלה) לתקן בהדפסה הבאה ועד"ז בשאר המקומות בס נמצא ציור לוחות.

המשך בעמוד סה

ערכין. פרק שני – אין נערכין דף ט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" קפא רש"י תוספות

מאי שנא תשעה דלא – דאם כן מקדים סיהרא שלשה ימים. שאם מולד תשרי בתחילת ליל שבת – מולד תשרי הבא ביום רביעי שמונה שעות. וכי עבדין אחד מלא ואחד חסר – נקבע ראש השנה ברביעי, וכשאנו עושים תשעה מליאים – הרי הקביעות מתאחר שלשה ימים, ונודח ראש השנה מיום המולד שלשה ימים, שהקביע יודיע ביום שבת, ומיום ארבע היה המולד. השתא נמי קדים תרי יומי, שמאחר הקביע שני ימים למולד יום רביעי יום חמישי, וביום שישי יודיע הקביע, והרי דמקדים תרי יומי, דמיום רביעי תהיה נראה לבנה החדשה. וקשה לרש"י: לישני דמשכחת דלא מקדים שני ימים – כגון דמולד קביע שעבר היה ביום רביעי, דשית שעי מיכסי סיהרא, ולא תראה עד למחר ביום חמישי, דלא מקדים רק חד יומא. דבאכזי מיתוקמא לפי התירוצן דאן המולד נראה ביומו, משום דמיכסי סיהרא שית שעי. כך פירש בקונטרס, דפירש: הבא נמי כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבור שנה חדש, ושדי חמש עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע, ותמצא מולד תשרי ביום חמישי עשרים ואחת שעה. ושית שעי מיכסי סיהרא, תמצא שלא תראה הלבנה עד ליל שש (ועיבור שנה חדש) ואין מאחר קביע של שנה זו משל אשתקד בשביל העיבור רק חמשה ימים. ולולי שני מליאים היה הקביע

ביום חמישי, בשביל (ה) (ב') מליאים יתירים על אחד מלא ואחד חסר מתאחר הקביע יום חמישי ויום ששי, וקבע ביום שביעי כמו אשתקד. והשתא לא קרמה ראית הלבנה לקביע אלא יום אחד. ופירש בקונטרס: ואף על גב דזימנן דאיכא, כגון אם היה המולד דאשתקד בערב שבת בשמונה עשר ונקבע בשבת, וכי שדי חמש עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע תמצא המולד ביום חמישי ארבע עשרה, וראית הלבנה בו ביום, ועתה קבעו בשבת, דהא שמונה מליאים עברה, והשתא קדים תרי יומי – לאו פירכא היא, דאנן בבחי מוקמינן – בדלא קדים אלא חד יומא. ועוד קשה לו: השתא דקאמר התלמוד מקדים תרי יומי – משמע

דלעולם לא אירע כן, והשתא אנו דוחים בו מולד הבא בגטריד וקבע ביום חמישי, ואיכא תרי יומי! ולכא לדהוי דהשתא לא איכפת לן מיהא, דמבמה דברים אמר מנהג שוה למה שהיה בימי האמוראים, דבימיה לא היו דוחין יום אחד מפני ערבה כאשר אנו דוחים. דהא ליתא, דהא רש"י פירש ותיירן: דלכך לא דחו השתא יום שביעי לקיים מצות שופר, משום דאם כן זימנן דאשכחן דמקדים תרי יומי, דאירע המולד בה"ח ונודח גם למחר משום תרי שבי, ואי דחינו ליה גם ביום שביעי עד יום ראשון – אשתכח דמקדים תרי יומי. השתא נמי דייקנן: ותיירן רש"י: דלכך אין אנו תופסין גטריד להקדים תרי יומי, דלכא בבל מיכסי סיהרא שמונה עשרה מהדחת (ושית מעתיקא) כדאייתא סוף פרק קמא דראש השנה (ב,ב), ולא היו מקדים תרי יומי, הואיל ולא לכל נראית באותו יום עד למחר. ואם תאמר: אם כן, מאי קשיא ליה (תרי) נמי מקדים תרי יומי? הלא כשהשתא דאשתקד בתחילת ליל שבת האידנא ברביעי שמונה שעי, ולכא הקדמה תרי יומי! ויש לומר: דמשמע לא דהמולד דאשתקד היה ביום שישי שמונה עשרה וא למשה, דומיא דרישא דאין אשתקד מעוברת, וחדש העיבור שלשים יום, ולכא תתכסה שמונה עשרה תשרי שמונה חסירים. דבכך תתפרש שוה שלפני מעוברת – פירוש: שנה זו שעשינו בה שמונה משכחת פירושו של עולא דשמונה חסירים עבדין, רק בבאהי גונא שמולד דאשתקד היה מיום שלפני הקביע. הילכך משמע ליה לרב הונא דסיפא נמי מייירי בבחי, שהמולד דאשתקד קדם ליום הקביע בששה שמונה עשרה, הילכך האידנא המולד ביום ארבעה שתי שעות, דכי נמי מיכסי שמונה עשר שעות תראה ביום רביעי. וניחא השתא להא, אמאי לא שני דאשתקד היה המולד בשביעי עשר שעות. דמשמע ליה דומיא דסיפא, דהמולד ביום שלפני הקביע. ואם תאמר: למאי דפרשין דלא תפסין למקדים סיהרא אם לא קדם שמונה עשרה שעה, מאי קאמר בתחילת הסוגיא: השתא קדים תרי יומי כי עבדין שני מליאים יתירים על כסדרן? ומאי קאמר? הלא יכול להיות דבשני מליאים היה המולד לתשעה שעות, דכל אותו יום לא תראה לבני בבל! ויש לומר: דפרין מקדים תרי יומי היכא מיהא דאשתקד אירע המולד ביום שלפני הקביע (ביום ששי שעה, לא האידנא יארע ביום הקביע, דכי נמי תתכסה שמונה עשרה תראה אחר כך. רש"י). **הבא** נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת – באותה שנה קיימין, הוה ליה למימר דהשנה מעוברת, ולכך עבדין בשמונה מליאים. כי הכא נמי כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת – פירוש: שנה זו שעשינו בה שמונה מליאים. ואם לא היה העיבור, אם אשתקד היה הקביע והמולד בשבת – יודיע הקביע השנה זו אם יהיו כסדרן ביום רביעי (שבו המולד), וכשמוסיפין מליאים יתאחר עד יום אחד עד יום שביעי. ואבל בעיבור המולד אירע ביום חמישי עשרים ואחת שעות, ולא נראה עד יום ששי, הרי דלא מקדים רק חד יומא. **מחך** יומא לא אדעתא דאניש – משמע דעבדי השתא שמונה מליאין היכא דליכא מקדים רק מחד יומא. וקשה: האידנא דאנו דוחים גטריד משום דבשנה הבאה יהיה בשביעי שמונה עשרה, וקבע ביום שני ואיכא ששה ימים, ונעשה שני מליאים, ואבתי ליכא אלא חד יומא! וצריך לומר: דלא רצו לחקן אותם ססדרו לנו עיבורים וקביעות שיאריכו בשום פעם השנה יותר משבעה מליאים. **מאי** טעמא של חסירים דלא – דאם כן מיתירא סיהרא תלתא יומי. דבכסדרה יארע הקביע ביום המולד ביום רביעי, ובשביל שלשה חסירים בצרי משתא ליום יקבע ביום ראשון, תרי נמי מיתירא תרי יומי, ויודיע הקביע ביום שני. **כגון** שיהיה שנה שלפניה מעוברת – ועיבור שנה שלשים, ונמצא הקביע היה ראוי להיות ביום שני, ובשביל השמונה חסירים יתאחר עתה בשביל חדש העיבור שוהא משלשים יום, שני ימים יתיר, ויודיע ביום רביעי, והמולד יהיה בחמישי עשרים ואחת שעות. והיינו הא דפרין: אבתי איכא חד יומא ואי קשיא: תרי יומי נמי איכא, דשית שעי מיכסי ולא תראה עד יום ששי! תשובה דלרב: דמייירי דאשתקד היה המולד חמש שעי ביום שלפני הקביע. דכי תשים חמש עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע יודיע המולד (לפני תשע שעי מיום, וכולה לראות ביום חמישי לבני ארץ ישראל, ואין זה מקדים רק חד יומא. אבל ודאי, אם אשתקד היה המולד בתחלת השבת, שהשנה יהיה ביום חמישי עשרים ואחת שעות ולא תראה באותו יום – אז לא נעשה שמונה חסירים, דאם כן מיתיר סיהרא שני יומי. ואם תאמר: ונהי דלרב הונא, דסיפא קאמר: לא נראה לעבר יתר על שמונה, הא שמונה עבדין, ולא משכחין אלא בשנה מעוברת, והיכא דלא נראית כלל ביום חמישי עד יום ששי, ארישא דמתניתין אין פותחין מארבעה חסירים מדישם דאין לפרש כעולא. משום דאין מחמירין יתר משמונה, הא שמונה עבדין, והיינו היכא דנראית ביום חמישי עצמו, דאשתקד קודם המולד לקביע – אם כן הוי כלידדין יום למה דתנא דמתניתין נחת לאורויי לן כל מה שיכולין אנו לשנות וחדשים מכסדרן. תנא ברישא דשמונה חסירים עבדין – אם אשתקד קדם המולד לקביע, ובסיפא תנא דשמונה מליאים עבדין – אם לא קדם אשתקד מולד ליום קביעו. ולמאי דפרישית לעיל, מיתוקמא רישא וסיפא בחד גוונא.

קדים [אתי] סיהרא – חדתא שלשה ימים קודם ראש השנה. שהמולד ביום רביעי, וראש השנה בשבת, ומרגני עלמא בתר רבנן, למימר: כל מה דבעו עבדי. **בדאמר רב משרשיא** – לקמן, גבי עצרת: כגון שהיתה שנה מעוברת. הכא נמי, כגון שהיתה שנה שלפניה מעוברת. **עיבור שנה חדש** – ובידינו לעשות חדש של תוספת השנה בין מלא ובין חסר. ואת עיבור

של שנה של אשתקד עשינו חסר, ונמצא שהקדמנו תשרי שעבר לפני מולדו כמדת חסרון חדש אחד, לפיכך אנו יכולין לאחר תשרי זה כמדת מילוי חדש אחד, כדאקמרי: דל ירחא מליא לכהדי חסירא. ואבתי חד יומא – ואף על גב דיומא ופלגא היא – חד יומא קרי ליה. והוא הדין נמי אם היתה זו מעוברת הוה מצוי נמי לתרוצי, דנראה לעבר שמונה חודשים. והאי דנקט שנה שלפניה – משום דלא מיתוקמא מתניתין בשנה מעוברת, דקתני: אין פותחין מארבע חודשים מעוברין, הא בארבעה מעוברים שני, ואי במעוברת – פשו להו תשעה חסירין, ובין לרב הונא בין לעולא אפילו שמונה חסירין ליכא לאוקמא אלא במעוברת, אבל תשעה – לא בפשוטה ולא במעוברת כדלקמן. **אדעתיהו דאניש** – אחד יומא לא תמחי, ולא מרגני. **מיתירא סיהרא** – עתיקא שלש יומי אחר ראש השנה. דסדר תולדות החדשים למולד הלבנה אחד מלא ואחד

חסר כדפרישית, וכי עבדת תלתא חסירין – טפי מקדמת ליה לראש השנה שלש יומי. **שהיתה שנה שלפניה** – של אשתקד מעוברת, וחדש העיבור שלשים יום, ולמנצן הלבנה לא הוי אלא עשרים ותשעה ופלגא, אשתכח דמאחרת לראש השנה פלגא יומא, והשתא לא קדים לראש השנה אלא יומא ופלגא. וכיון דלא הוה שנים שלמים – חד קא חשיב ליה. והיינו דקא פרין: ואבתי איכא חד יומא. **איתחזיי איתחזי** – לבנה לבית דין, ואנן הוא דלא אדעתין למימסר נפשין ולמחזייה, הילכך לא מרגני.

במאי

שני חסירים ליום הנה – ששה עשר בניסן. אחד מלא ואחד חסר – לאור עיבורו.
פירושו: ליל שאחר עיבורו (דעיבורו) דהיינו ליום שלשים ואחד, דיום שלשים ואחד בניסן הוא באותו יום שאירע בו שבעה עשר בניסן שהוא יום שליש לפסח.
סוף ליתארים ביום הנה לא משכחת לה כו' – כגון שהיתה שנה מעוברת ועיבורה שלשים, וכיון דעשינו עיבור

שנה משלשים יום – יש לנו לחסר חדש
אחד מהשלמים של הקין, לכך אשכחן
ביום הנה.
מעשה ועשה רבי תשעה חסרים ונראה
חדש בזמנו – מולד תשרי ביום
קביעות השנה. והיה רבי תמיד: היאך עשינו
תשעה חסרים ונראה חדש בזמנו? פירושו:
רבי סבור דקביעו ומולד דאשתקד היה ביום
שביעי, ועשה תשעה חסרים, והוקבע שנה
ביום ראשון. ועל כן היה תמיד, לפי מה
שסבור דאשתקד הקביעו והמולד ביום
שביעי – אם כן השנה לא היה בדין עד יום
רביעי, דלא תראה ההלכה שלשה ימים אחר
הקביעה. אמר לפניו רבי שמעון בנה שמא
שנה מעוברת היתה, ועיבור שנה שלשים,
ואשתקד עשינו שניהם מלאים. דל תלתא
בהדי תלתא וקם ליה אדוכתיה. פירושו: שנה
מעוברת היתה שנה זו שעשינו התשעה
חסרים, ודאי אשתקד היה הקביעו ביום
שביעי, ועל ידי שעשינו שנה זו מעוברת
ועיבור שנה שלשים – היה בדין שיתאחר
השנה הקביעו משל אשתקד ששה ימים,
ויקבע ביום רביעי, ועל ידי שעשה רבי שלש
חסרים הוקבע השנה ביום ראשון, ואשתקד
עשינו שניהם מלאים, וקדים המולד לקביעו
דאשתקד שני ימים, ואירע המולד דאשתקד
ליום שלשי, וכי שדיה חמישי עשרים ואחת
חמש מאות שמונים ותשע, דהוה המולד
השתא ביום ראשון, ולכך נראה עתה ביום
הקביעו. ולכאורה אשתקד קדים המולד
מיום

במאי קמפלגי? **בְּעִיבּוּר שָׁנָה, דִּתְנִיָּא: כְּמָה עִיבּוּר**
שָׁנָה? שְׁלִשִּׁים, רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: חוֹדֶשׁ.
מִי־תִיבִי: אִין עֲצֵרַת חֵלָה אֵלָא בְּיוֹם הֵנָּה, וְאִין רֹאשׁ
הַשָּׁנָה חֵלָה אֵלָא אוֹ בְּיוֹם הֵנָּה אוֹ לְאוֹר עִיבּוּר;
בְּשִׁלְמָא לְעוֹלָא, דְּשִׁמּוּנָה חֲסִירִין עֲבָדִין, מְעוּבְרִין
לֹא עֲבָדִין – מִשְׁפַּחַת לָהּ שְׁנִיָּה חֲסֵר – בְּיוֹם הֵנָּה,
אַחַד מְלֵא וְאַחַד חֲסֵר לְאוֹר עִיבּוּר, אֵלָא לְרַב הוּנָא
דְּאָמַר: עֲבָדִין מְעוּבְרִין, הָא זִמְנִין דְּמִשְׁפַּחַת לְאוֹר
אוֹר עִיבּוּר! – אָמַר לָךְ רַב הוּנָא: וְלַעוֹלָא מִי נִיחָא?
שְׁמּוּנָה הוּא דְּלֹא עֲבָדִין, הָא שְׁבַעַ עֲבָדִין, שְׁבַעַ,
זִמְנִין דְּלֹא עֲבָדִין בְּסִיתוּאָ וְעֲבָדִין בְּקִיטָא, וְהָא
הָוָה לְאוֹר אוֹר עִיבּוּר! אֵלָא הָא מִנֵּי? אַחֲרִים הָיִ;
דִּתְנִיָּא, אַחֲרִים אוֹמְרִים: אִין בִּין עֲצֵרַת לְעֲצֵרַת וְאִין
בִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה אֵלָא אַרְבַּעַ יָמִים
בְּלָבָד, וְאִם הָיְתָה שָׁנָה מְעוּבְרַת – חֲמִשָּׁה – סוֹף
סוֹף, לְאַחֲרִים בְּיוֹם הֵנָּה לֹא מִשְׁפַּחַת לָהּ! אָמַר רַב
מִשְׁרָשָׁי: כְּגוֹן שְׁהִיתָה שָׁנָה מְעוּבְרַת, וְעִיבּוּר שָׁנָה
שְׁלִשִּׁים יוֹם; דִּל יִרְחָא לְבַהֲדִי יִרְחָא, דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ
בְּיוֹם הֵנָּה. אָמַר לִיה רַב אֲדָא בַר אֲהֵבָה לְרַבָּא:
אַחֲרִים מְנִינָא אַתָּא לְאַשְׁמוּעִינָ? – הָא קָא מִשְׁמַע לָךְ,
דְּלֹא פְעִינָ מְצוּהָ לְקַדֵּשׁ עַל פִּי הָרִאיוֹה. מִתְקִיף לָהּ
רַבִּינָא: וְהָאִפֵּי יוֹמָא דְּשַׁעִי וְיוֹמָא דִּתְלַתִּין שְׁנִי! – כִּיֹּן
דִּלִּיתִיה בְּכָל שְׁתָּא, לֹא קָא חֲשִׁיב. וְאֵף שְׁמוּאֵל סָבַר
לָהּ כְּרַב הוּנָא, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: אִין שְׁנַת לְכַנָּה פְּחוּתָה
מִשְׁלַשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְשְׁתִּים יוֹם, וְלֹא יִתְרָה עַל

שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְשִׁשָּׁה יוֹם, הָא בְּיַצֵּד? שְׁנִיָּהם מְלֵאִין – שִׁשָּׁה, שְׁנִיָּהם חֲסִירִין – שְׁנִיָּם,
אַחַד מְלֵא וְאַחַד חֲסֵר – אַרְבַּעַה. מִי־תִיבִי: "הִרְיִי נְזִיר בִּימֹת הַחֹמֶה" – מוֹנֶה נְזִירוֹת שְׁלֹשׁ
מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחֲמִשָּׁה יָמִים כְּמִנְיָן יָמֹת הַחֹמֶה, "בִּימֹת הַלְכָנָה" – מוֹנֶה נְזִירוֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים וְאַרְבַּעַה יָמִים כְּמִנְיָן יָמֹת הַלְכָנָה; וְאִם אֵיתָא, זִמְנִין דְּמִשְׁפַּחַת לָהּ שִׁשָּׁה! – כְּנֻדְרִים
הִלָּךְ אַחֵר לְשׁוֹן כְּגִי אָדָם וְרוֹב שְׁנִיָּם, וְאֵף רַבִּי סָבַר לָהּ כְּרַב הוּנָא, דִּתְנִיָּא: מַעֲשֵׂה וְעִשָּׂה
רַבִּי כְּרַב הוּנָא תַּשְׁעָה חֲסִירִים וְנִרְאָה חוֹדֶשׁ כְּזִמְנָא, וְהָיָה רַבִּי תַמִּיָּה וְאוֹמַר: עֲשִׂינוּ תַשְׁעָה
חֲסִירִין וְנִרְאָה חוֹדֶשׁ כְּזִמְנָא! אָמַר לְפָנָיו רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר רַבִּי: שְׁמָא שָׁנָה מְעוּבְרַת הָיְתָה,
ועיבור

בקיטא, ועבדינן ארבעה מלאים, דהוה ליה נמי לאור אור עיבורו! **אלא** – הא דקתני: לעולם לאור עיבורו ולא יותר – אחרים הוא, דלית ליה מליאין וחסירין, דלדידו
כל החדשים (כולהו) כסדרן. **אלא ארבעה ימים** – אם אירע ראש השנה ביום ראשון, יבא לשנה הבאה ליום חמישי, דהיינו כולוהו כסדרן. **ביום הנה לא משכחת לה** –
דהא בכסדרן מקלע לאור עיבורו. **דל ירחא** – דקייטא, ועביד ליה חסר, לבהדי ירחא דעיבור דעבדת ליה מלא. דכי היכי דעבדינן שבת ואדר הראשון מליאין ביחד,
עבדינן נמי ניסן ואייר חסירין יחד. דהא אמרינן: אם היתה שנה מעוברת – חמשה, וכיון דעיבור שנה שלשים, אי לא עבדינן תרי חסירין בהדי הדדי – הוה ליה שיתא בין
ראש השנה לראש השנה, דהא כי מוספת חדש מלא על ירחי שתא – מאחרת ליה לראש השנה תרי יומי. הילכך הוה ליה בקייטא ארבע חסירין, ומיקלע ביום הנה.
אחרים מנינא אתא לאשמועינן – בתמיה: כיון דכסדרן אית להו, פשיטא דאין בין זה לזה אלא ארבעה. והכי איבעי להו למימר: אין מעברין את החדש לצורך, וממילא
ידיגא דאין בין זה לזה אלא ארבעה [הא קמשמע לן] – אי הוה אמרי: אין מעברין את החדש לצורך הוה אמנא: הני מילי בחדש שנראה בזמנו, אבל היבא דלא אתו
סודי ביום שלשים – על כרחך תעברוהו, משום דמצוה לקדש על פי עדים. **קא משמע לן כו'** – דהכי משמע, דהאי סימנא נקוט בדרך. ארבעה ימים בין זה לזה, ואפילו
לא נראית ההלכה. **והאיכא יומא דשעי** – כלומר, נהי נמי דבתר מולדות ההלכה אולי אחרים, מיהו זימנן דאיכא חמשה ימים בשנה פשוטה בין פסח לפסח. דהא איכא
יומא דשעי, דלשלש שנים טפי חד יומא טופיינא. דבין מולד זה למולד שנה הבאה איכא ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות שבעים וששה חלקים, צא לשלש
שנים, לכל שנה שמונה שעות – תמצא יום אחד. **ויומא דתלתין שני** – שהרי מן השמונה מאות שבעים וששה צא שמונה מאות ששים וארבעה מכל שמונה מאות
שבעים וששה, תמצא יום שלשים שנה. שהרי אף ושמונים חלקים בשעה, חשוב חמשה שמונה מאות ששים וארבעה ארבע שעות – הרי שלשים שמונה מאות ששים
וארבעה – עשרים וארבע שעות, שהן יום אחד. **ואף שמואל סבר לה דרב הונא** – דשמונה מליאין נמי עבדינן. **שניהם מליאים** – שניהם מן החסירין (שנים) כגון
מרחשון ואייר, ונתעשה מליאים – נמצא שנה עודפת שני ימים על כסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים וששה. **שניהם חסירין** – שנים מן המליאין, כגון כסליו וסיון,
אם תעשה חסירין – נמצאת שנה חסירה שני ימים מכסדרן, והרי היא שלש מאות חמשים ושנים, וכסדרן שלש מאות חמשים וארבעה. אלמא עבדינן תמניא מליאין.
הריני נזיר בימות החמה – (או) שאמר כמנין ימות החמה – מונה נזירות שלש מאות ששים וחמשה. **ואף רבי סבר לה כרב הונא** – דאמר: עבדינן שמונה מליאים.
ונראה חדש – לבנה תשרי בזמנו. ביום קביעות ראש השנה. והיה רבי תמה – לפי שהיה לאחר ההלכה שלשה ימים, שהרי הקדימו הקביעות שלשה ימים.
ועיבור

במאי קמפלגי – רב הונא דמוקי למתניתין בתרתי מילי סבר לה כרבן שמעון בן
גמליאל, דזימנן עשרים ותשעה וזימנן שלשים. והכי מפרשא מתניתין: אין פוחתין
מארבעה חדשים מעוברין, דלא עבדינן טפי משמונה חסירין, הא שמונה חסירין –
עבדינן. ולא משכחת לה אלא במעוברת, ועיבורה שלשים, וכדעולא. ולא נראה
לעבר יותר על שמונה – הא שמונה מליאין
עבדינן, ובמעוברת ועיבורה עשרים ותשעה,
וכדלעיל, והיינו כרבן שמעון. ועולא סבר לה
כתנא קמא דלעולם שלשים, הלכך לא
מיתוקמא מתניתין אלא בחד טעמא, ולא
נראה לחסר יותר משמונה קתני, הא שמונה
– עבדינן, ובמעוברת ועיבורה שלשים. אבל
לעבר – אפילו שמונה מליאין נמי לא
עבדינן, דקדים סידרה שני יומי. דמעוברת
ועיבורה עשרים ותשעה ליכא לאוקומה
כרב הונא, דאין עיבור שנה בציר משלשים.
אלא ביום הנה – באותו יום שאירע בו
ששה עשר בניסן, לפי שבששה עשר בניסן
אנו מתחילין למנות חמשים, ויום חמשים
אינקלע ביום ראשון הוה התחלת המנין, דיום
ארבעים ותשעה הוא סוף שבת שבעיה,
וביום חמשים מתחיל השבוע. **ואין ראש**
השנה כו' או לאור עיבורו – לאור עיבורו
של ניסן, ביום שאירע בו שלשים ואחד של
ניסן. כגון, אם ניסן בראשון בשבת – הוי אור
עיבורו שליש בשבת. להכי קרי ליה "אור
עיבורו" – שהוא לילה שבו מתעבר החדש,
כשעוששים ראש חודש יום שלשים ואחד
הוי חדש שעבר מעובר. **שניהם חסירין** –
כסליו וסיון, וכיון דהוו להו ארבעה חסירין
בסתותא, וארבעה חסירים בקייטא – הוי
ראש השנה ביום הנה. דהא האידינא עבדינן
לעולם חדשי ימות החמה כסדרן, ויש לנו
סימן קדשי א"ת ב"ש ג"ה, לשלשיל של פסח
הוי ראש השנה, דהיינו לאור עיבורו, וכי
עבד חד חסר טפי – מקדמת ליה לראש
השנה חד יומא, דהיינו ליום הנה. אלא לרב
הונא דאמר: מעוברין נמי עבדינן, הא כיון
דעבדינן בימות החמה ארבעה מליאין –
מאחרת ליה השנה חד יומא, דהוה ליה
לאור אור עיבורו של ניסן ליום רביעי של
פסח. **הא שבעה עבדינן** – אפילו לעולא.
דהא דלא עבדינן שמונה מליאין – משום
דקדים אתי סידרה תרי יומי, אבל שבעה,
דלא קדים אלא חד יומא – עבדינן. והא
זימנן [דלא] עבדינן בסתותא, ועבדינן
לחדשי החורף כסדרן, ומעבריתא ליה

שוב מקשה הגמרא: הלא סוף סוף לאַחֲרֵיהֶם גַּם בְּיוֹם הַנֶּהָלָה לֹא
מִשְׁפָּחָתָהּ לָהּ שִׁיחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה, שְׁהָרִי לְשִׁיטָתָם לְעוֹלָם נִסָּן
וְסִינָן וְאֵב מִלֵּאִים וְאִייר וְתַמְזָר וְאֵלּוּל חֲסָרִים, וְאֵם כֵּן לְעוֹלָם יִחֹל
רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם הַשְּׁבֹעַ שַׁחַל בּוֹ א' אִייר, שְׁהוּא יוֹם אֶחָד לְאַחֲרֵי
יוֹם הַשְּׁבֹעַ שַׁחַל בּוֹ יוֹם הַנֶּהָלָה. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַב
מִשְׁרָשָׁיָא, גַּם לְפִי אַחֲרִים יִשְׁנוּ אֹפֶן שִׁיחֹל בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם
הַנֶּהָלָה, וּבְנִגְזֵן שְׁהִיָּתָהּ שָׁנָה זוֹ מְעוֹפְרָתָהּ וְעָשׂוּ אֶת חוֹדֶשׁ עִיבּוּר
הַשָּׁנָה שְׁלֹשִׁים יוֹם. דִּל יִרְחָא לְבִהְדִּי יִרְחָא – הִסֵּר חוֹדֶשׁ אֶחָד
מִלֵּא מַחֲדָשִׁי הַקִּיק כְּנִגְדַּח חוֹדֶשׁ הָעִיבּוּר הַמֵּלָא, דְּמַעֲתָה מִשְׁפָּחָתָהּ
לָהּ שִׁיחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם הַשְּׁבֹעַ שַׁחַל בּוֹ יוֹם הַנֶּהָלָה.
הַגְּמָרָא חֲזוֹרָת לִפְרֹשׁ אֶת גּוֹף דְּבָרֵי אַחֲרִים: אֲמַר רַב אֲדָא
בְּרִי אֲהֵבָה לְרַבָּנָא, וְכִי אַחֲרִים מִנִּינָא אֲתָא לְאַשְׁמֻעִינִי, הָרִי לֹא
הִיָּה לָהֶם לְמוֹר אֵלָא שְׁאִין מַעֲבִירִים חוֹדֶשׁ שַׁעַל פִּי חֲשֹׁבֹן צָרִיךְ
לְהִיָּת חֲסֵר, וְאִפִּילוּ שִׁישׁ צוֹרֵךְ דְּבָרָה, וּמִמִּילָא נָדַע שְׁבִין עֲצָרָת
לְעֲצָרָת וּבִין רֹאשׁ הַשָּׁנָה יֵשׁ לְעוֹלָם הִפְרַשׁ שֶׁל אַרְבַּעַה יָמֵי שְׁבֹעַ.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָא קָא מִשְׁמַע לֵן אַחֲרִים, דִּלָּא בְּעִינִי לְמַצְוָה
לְקַדֵּשׁ עַל פִּי הָרִאשִׁיָּה, אֵלָא יֵשׁ לְקַדֵּשׁ אֶת הַחוֹדֶשׁ עַל פִּי חֲשֹׁבֹן.
שְׁאֵם הִיָּו אֲמוּרִים רַק שְׁאִין מַעֲבִירִים אֶת הַחוֹדֶשׁ הַחֲסֵר אִפִּילוּ
לְצוֹרֵךְ, הִיָּינוּ מִפְּרָשִׁים דְּבִרְרִיהֶם, שְׁכֵן הוּא רַק בְּאֹפֶן שְׁבָאוּ עֵדִים
שְׂרָאוּ אֶת הַלְבָנָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים, שְׁאִין מַעֲבִירִים אוֹתוֹ אִפִּילוּ
לְצוֹרֵךְ. אֲבָל אֵם לֹא נִרְאָתָה הַלְבָנָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים, אִין מְקַדְשִׁים
אֶת הַחוֹדֶשׁ הַבָּא אֵלָא לְמַחֵר, וְעוֹשִׂים חוֹדֶשׁ זֶה מִלֵּא אִפִּילוּ שַׁעַל
פִּי חֲשֹׁבֹן עֲלֵיו לְהִיָּת חֲסֵר, שְׁכֵן יֵשׁ מִצְוָה לְקַדֵּשׁ עַל פִּי הָרִאשִׁיָּה
וְלֹא עַל פִּי חֲשֹׁבֹן. עַל כֵּן אֲמַרְו 'אִין בִּין עֲצָרָת לְעֲצָרָת אֵלָא
אַרְבַּעַה יָמִים, שְׁמַכְךָ מִשְׁמַע שְׁלַעוֹלָם עוֹשִׂים חוֹדֶשׁ אֶחָד מִלֵּא
וְאֶחָד חֲסֵר, אִפִּילוּ אֵם לֹא נִרְאָתָה הַלְבָנָה בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁים,
מְקַדְשִׁים אֶת יוֹם הַשְּׁלִישִׁים בַּחוֹדֶשׁ הָרִאשִׁי לְהִיָּת חֲסֵר.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיא עַל דְּבָרֵי אַחֲרִים: מִתְקִיף לָהּ רַבִּינָא, אִיךְ
אֲמַרְו אַחֲרִים שִׁישׁ בִּין עֲצָרָת לְעֲצָרָת אַרְבַּעַה יָמִים בְּלָבָד,
וְהָאִיבָא יוֹמָא דְּשַׁעִי וְיוֹמָא דְּתַלְתִּין שְׁנֵי – וְהָרִי מְדִי שְׁלֹשׁ שָׁנִים
יִשְׁנוּ יוֹם אֶחָד שְׁנוֹסֵף עַל יְדֵי שְׁמוֹנָה הַשְּׁעוֹת שְׁנוֹסֵפוֹת בְּכָל שָׁנָה
לְשֹׁלֶשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְאַרְבַּעַה יָמוֹת הַשָּׁנָה, וּמְדִי שְׁלִישִׁים שָׁנָה
יִשְׁנוּ יוֹם אֶחָד שְׁנוֹסֵף עַל יְדֵי תַתְּנִי חֲלָקִי הַשְּׁעָה הַנוֹסֵפוֹת בְּכָל
שָׁנָה לְיָמוֹת הַשָּׁנָה. וּמְדוּעַ אֲמַרְו שְׁאִין בִּינִיחָן אֵלָא אַרְבַּעַה יָמִים
בְּלָבָד.
מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: בִּין דְּלִיתִיהָ לְיָמִים נוֹסֵפִים אֵלּוּ בְּכָל שְׁתָּא
(וְשָׁנָה), לֹא קָא חֲשִׁיב אַחֲרִים יָמִים אֵלּוּ, וְלֹא אֲמַרְו 'אִין בִּין
עֲצָרָת לְעֲצָרָת אֵלָא אַרְבַּעַה יָמִים בְּלָבָד' אֵלָא בְּשָׁנָה רִגְלִיָּה שְׁאִין
בָּהּ אֶת אוֹתָם יָמִים.
הַגְּמָרָא חֲזוֹרָת לְמַחְלוּקַת רַב הוֹנָא וְעוֹלָא שְׁהוּבָאָה לְעִיל: וְאָה
שְׁמוּאֵל סָבַר לָהּ בְּרַב הוֹנָא, שְׁאִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים
מִלֵּאִים בְּשָׁנָה. דְּאֲמַר שְׁמוּאֵל, אִין שְׁנַת לְבָנָה פְּחוּתָהּ מִשְׁלֹשׁ
מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְשָׁתִים יוֹם, וְלֹא יִתִּירָה עַל שְׁלֹשׁ מֵאוֹת
וְחֲמִשִּׁים וְשָׁתִים יוֹם. הָא בִּיצֵר, שְׁנֵי חֲדָשִׁים שְׁבַשְׁנָה כְּסֻדְרָה הָא
חֲסָרִים, אֵם הִיָּו שְׁנֵיהֶם מִלֵּאִין יֵשׁ בְּשָׁנָה זוֹ שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים
מִלֵּאִים, וְנִמְצָא שִׁישׁ בָּהּ שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְשָׁתִים יוֹם. וְשְׁנֵי
חֲדָשִׁים שְׁבַשְׁנָה כְּסֻדְרָה הֵם מִלֵּאִים, אֵם הִיָּו שְׁנֵיהֶם חֲסִירִין יֵשׁ
בְּשָׁנָה זוֹ שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים חֲסָרִים, וְנִמְצָא שְׁהִיא עוֹלָה לְמִנָּן
שְׁלֹשִׁים חֲמִשִּׁים וְשָׁתִים יוֹם. וְאֵם הִיָּו כָּל חֲדָשִׁי הַשָּׁנָה כְּסֻדְרָם
אֶחָד מִלֵּא וְאֶחָד חֲסֵר, יֵשׁ בָּהּ שְׁלֹשִׁים מֵאוֹת חֲמִשִּׁים וְאַרְבַּעַה
יוֹם.
הַגְּמָרָא מְבִיאָה קוּשִׁיא עַל דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל וְרַב הוֹנָא מְבִרִיתָא:
מִיתִיב, הִלָּא שְׁנִינוּ בְּבִרִיתָא. דְּמִי שְׁאֲמַר הָרִינִי נִזְיָר בְּיָמוֹת שְׁנַת
הַחֲמִשָּׁה, הָרִי הוּא מוֹנֶה נִזְרֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשָׁתִים וְחֲמִשָּׁה יָמִים,
בְּמִנָּן יָמוֹת שְׁנַת הַחֲמִשָּׁה. וְאֵם אֲמַר הָרִינִי נִזְיָר בְּיָמוֹת שְׁנַת
הַלְבָנָה, הָרִי הוּא מוֹנֶה נִזְרֹת שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְחֲמִשִּׁים וְאַרְבַּעַה

הַתְּבָאָר לְעִיל, שְׁלֹדַעַת רַב הוֹנָא מְבִאָר בְּמִשְׁנָה שְׁעוֹשִׂים שְׁמוֹנָה
מִלֵּאִים חֲדָשִׁים בְּשָׁנָה, וְלֹדַעַת עוֹלָא אִף שְׁמוֹנָה מִלֵּאִים אִין
עוֹשִׂים, וְעַל כֵּן פִּירֵשׁ אֶת הַמִּשְׁנָה בְּאֹפֶן אַחֵר. הַגְּמָרָא מִפְּרֹשֶׁת
אֶת שׁוּרֵשׁ מַחְלוּקָתָם: בְּמֵאָה קְמִיפְּלִגִי רַב הוֹנָא וְעוֹלָא, בְּמִנָּן יָמֵי
חוֹדֶשׁ אֲדֵר רֹאשׁוֹן שְׁהוּא הַנוֹסֵף לְעִיבּוּר שָׁנָה נַחֲלָקוּ. דְּתַנִּינָא,
בְּמָהּ הֵם יָמֵי הַחוֹדֶשׁ שְׁמוֹסִיפִים לְעִיבּוּר שָׁנָה, שְׁלֹשִׁים יוֹם, זוֹ
הִיא שִׁיטַת תְּנַא קַמָּא. אֲבָל רַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אֲמַר, עוֹשִׂים
אוֹתוֹ כָּל סוּג חוֹדֶשׁ שְׁהוּא, בִּין חֲסֵר וּבִין מִלֵּא. וְסוֹבֵר רַב
הוֹנָא כְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל וְעַל כֵּן הִעֲמִיד אֶת הַמִּשְׁנָה בְּאֹפֶן
שְׁדִיתָהּ הַשָּׁנָה שְׁעִבְרָה מְעוּבֵרָת וְהִיא חוֹדֶשׁ הָעִיבּוּר חֲסֵר,
שְׁבָאוּפִין זֶה אִפְשֵׁר לַעֲשׂוֹת בְּשָׁנָה זוֹ שְׁמוֹנָה מִלֵּאִים, כְּמִבּוּאָר
לְעִיל. אֲבָל עוֹלָא סוֹבֵר כְּתַנָּא קַמָּא, וְעַל כֵּן לֹא הִיָּה יוֹכֵל לְפַרֵשׁ
אֶת הַמִּשְׁנָה בְּאֹפֶן זֶה, שְׁהָרִי לְשִׁיטָתוֹ חוֹדֶשׁ הָעִיבּוּר לְעוֹלָם מִלֵּא,
וְאֵם כֵּן לְעוֹלָם אִין עוֹשִׂים שְׁמוֹנָה מִלֵּאִים, וְלִפְיֵךְ הוֹכֵרָה לְפַרֵשׁ
אֶת הַמִּשְׁנָה בְּאֹפֶן אַחֵר.
הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל דְּבָרֵי רַב הוֹנָא מְבִרִיתָא: מִיתִיב, הִלָּא שְׁנִינוּ
בְּבִרִיתָא, אִין עֲצָרָת חֲלָה אֲלָא בָּאוּתוֹ יוֹם בְּשָׁבֹעַ שַׁחַל בּוֹ
בָּאוּתָהּ שָׁנָה יוֹם הַנֶּהָלָה הָעוֹמֵר וְהַקְרֵבָתוֹ שְׁהוּא ט"ז בְּנִסָּן. וְאִין
רֹאשׁ הַשָּׁנָה חֲלָה אֲלָא אוֹ בְּיוֹם הַשְּׁבֹעַ שַׁחַל בּוֹ יוֹם הַנֶּהָלָה הָעוֹמֵר
שְׁקֵדָה לוֹ, אוֹ לְאַחֲרֵי עִיבּוּרֵי שֶׁל נִסָּן, הִיָּינוּ בָּאוּתוֹ יוֹם הַשְּׁבֹעַ
שַׁחַל בּוֹ יוֹם א' אִייר. בְּשִׁלְמָא לְעוֹלָא דְּאֲמַר שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים
חֲסִירִין בְּשָׁנָה עֲבָרִין אֲבָל שְׁמוֹנָה מְעוֹפְרִין לֹא עֲבָרִין,
מִשְׁפָּחָתָהּ לָהּ בְּשָׁנָה שַׁעֲשׂוּ בָּהּ שְׁמוֹנָה חֲסָרִים וְחִסְרוּ חוֹדֶשׁ נוֹסֵף
בְּיָמוֹת הַגְּשָׁמִים וְחוֹדֶשׁ נוֹסֵף בְּיָמוֹת הַחֲמָה, וְעָשׂוּ אֶת שְׁנֵיהֶן
(וְכִסְלוּ וְסִינָן) שְׁדִרְכָּם בְּשָׁנָה כְּסֻדְרָה לְהִיָּת מִלֵּאִים) לְחוֹדֶשׁ חֲסֵר,
שִׁיחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹאחֲרִיהָ בְּיוֹם הַשְּׁבֹעַ שַׁחַל בּוֹ יוֹם הַנֶּהָלָה
הָעוֹמֵר. וּבְשָׁנָה כְּסֻדְרָה שְׁהִיָּו חֲדָשִׁיהָ אֶחָד מִלֵּא וְאֶחָד חֲסֵר
וְהִיא סִינָן מִלֵּא, יִחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאַחֲרֵי עִיבּוּרֵי – בְּיוֹם הַשְּׁבֹעַ
שַׁחַל בּוֹ א' אִייר. אֲבָל לְעוֹלָם אִין חָל רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם אַחֵר
מִלְבָּד שְׁנֵי יָמִים אֵלּוּ, שְׁכֵן לְשִׁיטַת עוֹלָא אִין מוֹסִיפִים לְעוֹלָם עַל
הַחֲדָשִׁים הַמִּלֵּאִים שְׁבִימּוֹת הַחֲמָה, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֻ יוֹתֵר מִשְׁבַּעַה
מִלֵּאִים. אֲלָא לְרַב הוֹנָא דְּאֲמַר עֲבָרִין גַּם שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים
מְעוֹפְרִין בְּשָׁנָה, הָא וְיָמִינוּ מִשְׁפָּחָתָהּ לָהּ שִׁיחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה גַּם
בְּיוֹם בְּשָׁבֹעַ שְׁהוּא לְאַחֲרֵי אֲדֵר עִיבּוּרֵי – הִלִּילָה שְׁלֹאחֲרֵי לִיל
עִיבּוּרֵי שֶׁל נִסָּן שְׁהוּא א' אִייר, כְּלוֹמֵר בְּיוֹם שַׁחַל בּוֹ ב' אִייר.
שְׁהָרִי כְּשִׁעוֹשִׂים שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים מִלֵּאִים אַרְבַּעַה מִתּוֹכָם הֵם
מַחֲדָשִׁי הַקִּיק, וְנִמְצָא שְׁנוֹסֵף עוֹד יוֹם עַל יָמֵי הַקִּיק, וּמִתְאָחַר
רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם נוֹסֵף. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: אֲמַר לָהּ רַב הוֹנָא, וְכִי
לְעוֹלָא מִי נִיחָא, הִלָּא גַּם לְשִׁיטָתוֹ דּוּקָא שְׁמוֹנָה חֲדָשִׁים מִלֵּאִים
הוּא דִּלָּא עֲבָרִין, הָא שְׁבַעַה מִלֵּאִים עֲבָרִין, וְהִיָּו כְּשִׁעוֹשִׂים
שְׁבַעַה מִלֵּאִים וְיָמִינוּ דִּלָּא עֲבָרִין בְּסִיתָא (וְבִקִּין), וְהָא בְּאֹפֶן
הַחוֹדֶשׁ הַמִּלֵּא הַנוֹסֵף לְעִיבּוּרֵי לוֹ בְּקִיטָא (וְבִקִּין), וְהָא בְּאֹפֶן
זֶה הָיָה הִיָּו שַׁחַל בּוֹ רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם הַשְּׁבֹעַ שְׁהוּא לְאַחֲרֵי אֲדֵר
עִיבּוּרֵי שֶׁל נִסָּן. אֲלָא בְּהִכְרַח הָא מְנִי בְּרִיתָא זוֹ, כְּשִׁיטַת
אַחֲרִים הִיא. דְּתַנִּינָא, אַחֲרִים אֲמוּרִים, אִין הִפְרַשׁ בַּחֲשֹׁבֹן יָמֵי
הַשְּׁבֹעַ בִּין עֲצָרָת שֶׁל שָׁנָה זוֹ לְעֲצָרָת שֶׁל הַשָּׁנָה שְׁלֹאחֲרִיהָ, וְכֵן
אִין הִפְרַשׁ בִּין רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶה לְרֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹאחֲרִיהָ, אֲלָא
אַרְבַּעַה יָמִים בְּלָבָד, וְאֵם הִיָּתָה שָׁנָה מְעוֹפְרָתָהּ יִהְיֻ בִּינֵיהֶם
הִפְרַשׁ שֶׁל חֲמִשָּׁה יָמִים. שְׁלַעוֹלָם עוֹשִׂים חוֹדֶשׁ אֶחָד מִלֵּא וְאֶחָד
חֲסֵר לְסִינּוּגִין, וְלֹא כְּדִבְרֵי מִשְׁנַתָּנוּ שְׁעוֹשִׂים לְפַעֲמִים גַּם אַרְבַּעַה
אוֹ חֲמִשָּׁה מִלֵּאִים וְשְׁבַעַה אוֹ שְׁמוֹנָה חֲסָרִים וְכֵן לְהִיפֵךְ. לְפִיכָּךְ
לְשִׁיטַתָּה מִתְרַחֵק יוֹם הַשְּׁבֹעַ שֶׁל עֲצָרָת וְשֶׁל רֹאשׁ הַשָּׁנָה מִשְׁנָה
לְשָׁנָה בְּאַרְבַּעַה יָמִים, וּבְשָׁנָה מְעוּבֵרָת שַׁעֲשׂוּ שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים
מִמֶּנָּה מִלֵּאִים וְשְׁבַעַה חֲסָרִים, מִתְרַחֵק יוֹם הַשְּׁבֹעַ שֶׁל עֲצָרָת וְשֶׁל
רֹאשׁ הַשָּׁנָה בְּיוֹם נוֹסֵף. אִךְ לְעוֹלָם לֹא יִחֹל רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְאַחֲרֵי
אֲדֵר עִיבּוּרֵי שֶׁל נִסָּן.

נשאו את בנותיהם, מפני שהיו ישראלים מיוחדים. ורבי **הניא**
בן אנטינוס אומר, המנגנים ליום היו, אבל ישראלים פסולים
 לגן בבית המקדש.

גמרא

שנינו במשנה שמנן התקיעות בכל יום אינו פוחת מעשרים
 ואחת ואינו עולה על ארבעים ושמונה. מסיקה מכך הגמרא:
מתניתין דלא כרבי יהודה – משנתנו אינה הולכת כשיטת רבי
 יהודה, **דתניא, רבי יהודה אומר** [הפוחת] **לא יפחות משבע**
 – היום שבו התקיעות המעטות ביותר לא יהיו פחות משבע,
 [המפוסף] (1) **לא יוסף על שש עשרה** – והיום שבו התקיעות
 הרבות ביותר לא יהיו יותר משש עשרה. שהתקיעה התרועה
 והתקיעה שבכל תקיעה, למשנתנו מונים אותן כשלש תקיעות,
 ולרבי יהודה מונים אותן כאחת.

מבררת הגמרא: **במאי קמיפלגי רבי יהודה ורבנן**. מבאר
 הגמרא: **רבי יהודה סבר תקיעה, תרועה ותקיעה חדא היא** –
 שלשתן אינן אלא תקיעה אחת, כלומר מצוה אחת הן, ומונים
 אותן כאחת. **ורבנן סברי תקיעה לחוד ותרועה לחוד ותקיעה**
לחוד – כל אחת מן השלש מצוה בפני עצמה היא ומונים כל
 אחת לחוד בחשבון התקיעות.

מבררת הגמרא: **מאי טעמא דרבי יהודה** שסובר שהן מצוה
 אחת. מבאר הגמרא: **בתיב** (במדבר י ה) **לגבי תקיעת**
החצוצרות בעת נסיעת המהרות במדבר 'ותקעתם תרועה ונסעו'
 המהרות החנים קדמו, [כן בתיב] (שם י ו) 'ותקעתם תרועה'
 שנית וגו' תרועה יתקעו למסעיהם' (לכא), שמשמשת
 התורה בלשון תקיעה לגבי תרועה. ומכך שקוראת לתקיעה
 תרועה ולתרועה תקיעה, **שמע מינה, תקיעה תרועה ותקיעה**
חדא היא – מוכח מכאן שתקיעה ותרועה ותקיעה הרי הן דבר
 אחד ומצוה אחת הן.

שואלת הגמרא: **ורבנן** שאינם לומדים ששלשתן מצוה אחת הן,
 כיצד יסבירו לשון זו. מבאר הגמרא: **ההוא** – הדיוק בלשון
 הפסוק, **לפשוטה לפניה ופשוטה לאחריה הוא דאיתא** – הוא
 בא ללמדנו שכאשר תוקעים תרועה צריך לתקוע תקיעה
 פשוטה לפניה ותקיעה פשוטה לאחריה. והמשמעות היא, ממה
 שנאמר 'ותקעתם תרועה' הרי שקודם לתרועה תקיעה, וממה
 שנאמר 'תרועה יתקעו' הרי שלאחר התרועה תקיעה, אך כל
 אחת מהן מצוה בפני עצמה היא.

מבררת הגמרא: **ורבנן מאי טעמיהו**. מבאר הגמרא: **בתיב**
 (במדבר יז) **ובתקיהל את הקהל לתקעו ולא תרעו** – כאשר
 משה רבינו רוצה לדבר אל העם יש להקהילו על ידי תקיעה
 בלא תרועה, ואי סלקא דעתך שתקיעה תרועה ותקיעה חדא
 היא, אומר רחמנא עכיד **פלגא דמצוה** – היתכן שתצוה התורה
 לעשות חצי מצוה, שאם שלשתן מצוה אחת הרי תקיעה בלא
 תרועה היא מצוה חצויה.

שואלת הגמרא: **ורבי יהודה** שסובר ששלשתן מצוה אחת הן,
 מה יענה על הוכחה זו. מביאה הגמרא: רבי יהודה יסביר
 שסימנא בעלמא הוא – תקיעה זו להקהיל את הקהל אינה
 תקיעה של מצוה כשאר תקיעות שבתורה, אלא לסימן לעם
 שיבואו ויקהלו.

מבררת הגמרא: לפי האמור בשיטת רבי יהודה ורבנן, **במאי**
אזלא – כשיטת מי הולך הא דאמר רב **בהנא**, אין לשהות
 ולהפסיק בין תקיעה לתרועה שאחריה, ובין תרועה לתקיעה
 שאחריה **ולא בלום**, אלא יש לעשותן בבת אחת. מבאר
 הגמרא: **במאי** – כמו מי, **כרבי יהודה** שאומר ששלושת
 התקיעות מצוה אחת הן, ולכן אין להפסיק באמצע מעשה אחד
 של מצוה.

1 וְחֹדֶשׁ עֵיבוֹר שָׁנָה הִיּה מֵלֵא בִן שְׁלֹשִׁים יוֹם, וְכֵן אֵי שֶׁתִּקְדֹּ
 2 עֲשִׂינוּ אֶת שְׁנֵיהֶם וְאֶת שְׁנֵי חֳדָשִׁים שֶׁבִשְׁנָה כְּסֻדְרָה הֵם חֲסֵרִים,
 3 כְּגוֹן מִרְחֻשׁוֹ וְאִירֵי מֵלֵא, דֵּל תִּלְתָּא לְבַהֲרֵי תִלְתָּא – הֵסֵר אֶת
 4 שְׁלֹשֶׁת הַחֳדָשִׁים הַחֲסֵרִים שֶׁל שָׁנָה זו כְּגֹד שְׁלֹשֶׁת הַחֳדָשִׁים
 5 הַמְּלֵאִים הָאֵמֻרִים. כְּלוּמָר, כְּגֹד הַקְדָּמָה רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶה
 6 בְּשִׁלְשָׁה יָמִים מִחֲמַת שְׁלֹשֶׁת הַחֳדָשִׁים הַחֲסֵרִים, הִרִי הוּא מִתְאַחַר
 7 בְּשִׁלְשָׁה יָמִים מִשּׁוּם תּוֹסֶפֶת שְׁלֹשֶׁת הַחֳדָשִׁים הַמְּלֵאִים וְשֶׁהֵם
 8 חֹדֶשׁ עֵיבוֹר שָׁנָה זו וְהַחֲדָשִׁים הַמְּלֵאִים מִהַשָּׁנָה הַקְדָּמָה,
 9 וְנִמְצָא שֶׁרֹאשׁ הַשָּׁנָה קָם לִיָּה דְּרֻבְרֵיָה (וּבְמִקְוָמוֹ) הִרְאִי בְּיוֹם
 10 מוֹלָד תִּשְׁרִי.
 11 אָמַר לִיָּה רַבִּי לְרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּנֶי, נֵר יִשְׂרָאֵל אַתָּה, שְׁהִינָךְ מֵאִיר
 12 דְּבִרְבִּיר אֶת עֵינֵי חֲכָמִים, אֲבָן בֶּן הָהָר, וְהִיטָה הַשָּׁנָה מֵעוֹבֵרָה,
 13 וּבִשְׁנָה שֶׁעָבְרָה הָיוּ שְׁמוֹנֶה חֳדָשִׁים מְלֵאִים. הִרִי לָנוּ שְׁגֹם רַבִּי סָבֵר
 14 כְּדִבְרֵי רַב הוֹנָא, שֶׁאִפְשָׁר לַעֲשׂוֹת שְׁמוֹנֶה חֳדָשִׁים מְלֵאִים בִּשְׁנָה.

משנה

15 משנתנו עוסקת במניינים ושאר דינים הנוגעים לנגינה וכליה
 16 בבית המקדש.
 17 אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש – אין יום שיתקעו
 18 בו פחות מעשרים ואחת תקיעות בחצוצרות במקדש. וכמבואר
 19 בסוכה (נגג) שהיו תוקעים שלוש תקיעות בעת פתיחת שערי
 20 העזרה, תשע תקיעות בשעת ניסוך נסכי קרבן התמיד של שחר,
 21 ותשע בשעת נסכי התמיד של בין הערביים, הרי עשרים ואחת,
 22 ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה – ואין יום שיש בו יותר
 23 מארבעים ושמונה תקיעות במקדש. שהיו ימים שהיו מוסיפים
 24 על תקיעות הקבועות, והם, בימים שהיו מקריבים קרבן מוסף היו
 25 תוקעים עוד תשע תקיעות, ובערב שבת עוד שש תקיעות, ובחג
 26 הסוכות היו עוד שתיים עשרה תקיעות. ובערב שבת שבחג
 27 הסוכות היה מנין התקיעות מגיע לארבעים ושמונה.
 28 וכן, כשהיו הלויים שרים בכל יום על הקרבן, והיו שם מנגנים
 29 בנבל ושאר מיני זמר, אין פוחתין משני נבלים – לא יפחתו
 30 משני מנגנים בשני נבלים, ולא מוסיפין על ששה מנגנים בנבל.
 31 וכן אין פוחתין משני חלילין בזמן שמנגנים בחליל בבית
 32 המקדש, ולא מוסיפין על שנים עשר חלילים, שיכולים להוסיף
 33 עד שנים עשר כמנין הימים שמנגנים בחליל לפני המזבח.
 34 ובשנים עשר יום בשנה החליל מכה ו-מנגן לפני המזבח –
 35 ישנם שנים עשר ימים בשנה שבהם מנגנים בחליל לפני המזבח
 36 בעת שירת ההלל על הקרבן. ואלו הם, בשחיטת קרבן פסח
 37 ראשון בארבעה עשר בניסן היו קוראים את ההלל בעזרה בשעת
 38 השחיטה והיו מנגנים בחלילים בין שאר כלי הזמר. ובשחיטת
 39 קרבן פסח שני, בארבעה עשר באייר, ובשעת השחיטה היו
 40 קוראים את ההלל, וביום טוב הראשון של פסח, וביום טוב
 41 של עצרת ו-חג השבועות, ובשמונת ימי חג ו-של סוכות
 42 הרי שנים עשר ימים. ובשאר ימים בשעת שירת הלויים לא היו
 43 מנגנים בחלילים אלא בנבלים, מצלתיים וכינורות.

44 המשנה שונה דינים נוספים הנוגעים לנגינת החליל בבית
 45 המקדש: ולא היה מכה ו-מנגן באבוב – בחליל של נחשת –
 46 העשוי מנחושת, אלא באבוב של קנה – בחליל העשוי מעץ
 47 חלול, מפני שקולו של חליל העשוי מקנה ערב יותר. ולא היה
 48 מחלק ו-מסיים הניגון אלא באבוב יחיד – שאף שהיו שם שני
 49 חלילים או יותר, היה אחד מהם מאריך במקצת יותר מן האחרים
 50 מפני שהוא מחליק יפה – שסיום בחליל יחיד נאה יותר
 51 משיימו כולם יחד.

52 ועבדי כהנים היו אלו המנגנים בכלי הזמר, אלו דברי רבי
 53 מאיר. ורבי יוסי אומר, המנגנים היו משפחת בית פגרים
 54 וממשפחת בית צפריא – כך נקראו שמות משפחותיהם,
 55 ומעמאום היו – כך נקרא מקומם, ומשיאין לכהונה – שהכהנים

ערכין. פרק שני – אין נערכין דף י עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קפה רש"י תוספות

ועיבור שנה שלשים – הרי לך אחד מלא, ואשתקד עשינו שניה מלאים מרחשון ואייר – והרי לך שלשה מלאים יותר על כסדרן. הלכך, כי חסרה השתא לכהדיהו שלשה – קם ליה בדוכתיה. נר ישראל – שאתה מאיר עיני חכמים. **משנה עשרם ואחת תקיעות** – וארבעים ושמונה תקיעות מפרש להו במסכת סוכה בפרק "החליל" (נגב). **משני נבלים** – לשני לויים. ולא מוסיפין

על ששה – לא אתפרש טעמא. משני חלילין – חליל = קלמיל"ש בלעז. ולא מוסיפין על שנים עשר – אם היו רוצין היו עושין שנים עשר, כנגד שנים עשר ימים שהחליל מכה לפני המזבח. מכה – שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. **בשחיטת פסח ראשון** – בארבעה עשר בניסן, שהיו קורין החלל בעורה בשעת שחיטה, כדאמרין ב"תמיד נשחט" (פסחים סדא). **אכוב** – היינו חליל. ובגמרא מפרש הכי, ולא היה מחלק – מסיים, אלא באבוב יחיד. כשהיה מגיע לסיום הנעימה היה האחד מן החלילים מאריך לאחר שתקת האחר, וזהו חילוק יפה יותר משיסימו שניהם כאחד. חילוק – היינו סיום, שמחלק בין נעימה לנעימה. ובשעת הקרבה היה שיר זה, והיו הלויים משוררים בפה את החלל באותן שנים עשר ימים, והחלילים מחללים. ובשאר ימים היו נבלים וצלצל וכוונות, והשיר היה אותו שיר המפורש בראש השנה (לאא). אחד בשבת – "לה' הארץ ומלוואה" וכל המזמור, ובשני – "גדול ה' ומהולל", וכן כולם. **ועבדי כהנים** היו – אותם המכים בחליל. **בית הפגרים ובית צפריא** – שם המשפחה. **מעמאים** – שם המקום, ומשיאין לכהנה – כהנים היו נושאין בנותיהן, ישראלים מיוחסין היו. **גמרא מתניתין** – דקחשיב עשרים ואחת תקיעות וארבעים ושמונה תקיעות, ולא כרבי יהודה. דמתניתין קא חשיב לכל תקיעה ולכל תרועה באנפי נפשה, ואין לך כל תרועה שאין תקיעה פשוטה לפניה ולתאריה. ורבי יהודה לא קא חשיב תקיעה ותרועה ותקיעה אלא חדא – הרי לך עשרים ואחת דתנא ידן שבע לרבי יהודה, וארבעים ושמונה דתנא ידן שש עשרה לרבי יהודה. ותקעתם תרועה – אלמא לתרועה קרי "תקיעה", ולתקיעה "תרועה". **לפשוטה לפניה ולתאריה** – דמחאבא נפקא פשוטה לפניה, דכתיב "ותקעתם" והדר "תרועה", ופשוטה לתאריה – דכתיב (במדבר י') "תרועה" והדר "תקעו", ולעולם כל חדא מצוה באנפי נפשה. **סימנא בעלמא** – לסימן שיקהל, ולא לשום מצוה. ולא כלום – שלא יהא ויפסיק בין פשוטה שלפניה לתרועה, ובין התרועה לפשוטה שלתאריה. אלא בבת אחת סמוכות זו לזו. **כרבי יהודה** – דאמר: חדא מצוה יהא, ולא בעי אפסוק. **אפילו כרבנן** – "אין בין" לאו דיעשה סמוכות כל כך, אלא שלא יהא בינתיים יותר מדאי. ולאפוקי מדברי יוחנן – דאמר גבי ראש השנה: שמע תשע תקיעות שלש של מלכיות ושלש של זכרונות ושלש של שופרות בתשע שעות, שהשעה שעה בין כל אחת ואחת – יצא. **ולא כלום** – משמע כלל לא יפסיק. שמונה ימי חנוכה לא חשיב במתניתין, משום דליכא קרבן, ימי

שמונה עשר ימים שהידיד גומר בהן את החלל – פירוש: ובשאר ימים אין אומרים אותו כלל. דליכא לפרושי: בשאר ימים אין גומרים אותו, אבל קורין אותו בדילוג. מדיקאמר: ראש חדש אקיר מנדע לימא – משמע דסובר דאין אומרין בראש חדש כלל. וכן הא דקאמר: מאי שנא בהו דאמרין ובפסח דלא אמרין – משמע דאין חובה לאומרו כלל בראש חדש ובפסח. וכן משמע בהך דמסכת תענית (כחב), רב איקלע לבבל חיניהו דקרו הלילא בראש חדש, קסבר לאפסוקינהו, כיון דשמע דקמולג, אמר: מנהג אבותיהם בידיהם – משמע שרב היה סבור שלא היו אומרים אותו כלל. ואם כן, ודאי מה שאנו אומרים אותו – אינו אלא מנהג בעלמא, ואינו חובה כמו בשמונה עשר ימים. ומכל מקום אומר רבינו תם דצריך לברך עליו, דכך משמע דרסבר לאפסוקינהו (דכיון) שמברכין עליו. דאם לא כן, מיד שראה רב שלא ברכו לפניו – מיד היה יכול להבין שלא היה חובה, אלא

מיום שלישי שש שעות, דכי שדית חמשה עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע נראה המולד ביום (וראשון) עצמו. ויש לדקדק: כיון דאשתקד המולד היה ביום שלישי איך עשה שמונה מלאים (ואי חד) (ואיתאחר) קיבוע עד יום חמישי הלא קדם המולד שני ימים לקיבוע, ולעיל אסקינן דלא עדיבין שמונה מלאים אלא כשאתה שנה מעוברת, ומתארע כך דלא

מקדים כי אם חד יומא לקיבוע. ואם כן לפירושו היה הדרבן אשתקד, שהמולד היה ביום שלישי אחר שמונה עשרה שעות ולא נראית עד יום רביעי, ולא קדם ראית המולד לקיבוע רק חד יומא. ואם כן קשה טובא: דכי שדינן חמישה עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע על יום שלישי שמונה עשרה, יהיה השנה זו ביום שני חמש עשרה שעות, והקיבוע יהיה ביום אחד – ואיך נראה החודש בזמנא? גום לפי מה דפירש לעיל, דמדיקם לא הוי אם אינו קודם שמונה עשרה שעות אחרונות שביום, ויכול להיות דאשתקד המולד ביום שלישי לשש שעות, ולבני בבל לא נראית עד יום רביעי – אבתי דכי שדית חמשה עשרים ואחת חמש מאות שמונים ותשע על שלישי שש שעות, הוי המולד השתא ביום שני ושש שעות, ואבתי לא הוי בזמנא ושמא נראה חודש בזמנא לאו דוקא, דביום שאחר קיבוע קרי ליה "זמנא", דבשביל איחור יום אחד המולד לקיבוע – אין בכך כלום. דלאו אדעתיהו דאנשי, הלכך כשהמולד למחרתו דקיבוע כמו בזמנא דקיבוע. **יש** ספרים שגורסין: "בית הפגרים" בסמך, ויש שגורסין: "בית הפגרים" במ"ם. וכן כותוב בתוספתא (פיא) ופסוק (ירמיה לא) "העמק הפגרים".

הפוחות הוא יפחות משבע – לרבי יהודה דאמר ליכא תקיעות ביום שבעה – משום דתקיעה תרועה תקיעה חשיב תקיעה אחת. והא דאמר בשבת פרק "במה מדליקין" (להב), שהיו תוקעין ערב שבת ששה תקיעות כדי לבטל העם מן המלאכה – לא הוי אלא תרתי אליבא דרבי יהודה, דקחשיב לתקיעה תרועה תקיעה תקיעה אחת. אלא שש נקט אליבא דרבנן, וחשבינן תקיעה תרועה תקיעה בשלשה תקיעות. **אין** בין תקיעה לתרועה ולא כלום – ומסיק דאתא כרבי יהודה דקאמר תקיעה תרועה תקיעה חדא תקיעה. והכי לרבנן, דאסור להפסיק התקיעות. ומכאן נראה לרבי דאסור להפסיק בין שברים לתקיעות, דהא מספקא לן ואין גנוזי גנוז יולולי יליל בהדי הדדי, ולכך אנו עושים שברים ותרועה בהדי הדדי בחד תקיעה מספק, ואסור להפסיק ביניהן. ואם נאנס בתרועה ולא יכול לעשות מפני קוצר רוחו או מפני שום אונס – יחזור לשברים, והודה לו רבי. מכאן משמע דאסור להפסיק בין תקיעה לתקיעה. והא דאמרין בשבת (שם) שהיו מפסיקין (ודאמרין) התקיעה הראשונה היתה כדי לבטל העם שבשדות, שנייה להבטיל העיר וחנותיה כו' – שאני התם, כיון דתקנום כן כדי להיות כל אחת ואחת סימן לדבר אחד – לאו הפסק קחשיב ליה. **שמונה עשר ימים** – הא דלא חשיב ערב פסח, דאו הוה להו תשעה עשר – משום דלא הוי אלא במדקש לא חשיב ליה.

בשאר ימים אין אומרים אותו כלל. דליכא לפרושי: בשאר ימים אין גומרים אותו, אבל קורין אותו בדילוג. מדיקאמר: ראש חדש אקיר מנדע לימא – משמע דסובר דאין אומרין בראש חדש כלל. וכן הא דקאמר: מאי שנא בהו דאמרין ובפסח דלא אמרין – משמע דאין חובה לאומרו כלל בראש חדש ובפסח. וכן משמע בהך דמסכת תענית (כחב), רב איקלע לבבל חיניהו דקרו הלילא בראש חדש, קסבר לאפסוקינהו, כיון דשמע דקמולג, אמר: מנהג אבותיהם בידיהם – משמע שרב היה סבור שלא היו אומרים אותו כלל. ואם כן, ודאי מה שאנו אומרים אותו – אינו אלא מנהג בעלמא, ואינו חובה כמו בשמונה עשר ימים. ומכל מקום אומר רבינו תם דצריך לברך עליו, דכך משמע דרסבר לאפסוקינהו (דכיון) שמברכין עליו. דאם לא כן, מיד שראה רב שלא ברכו לפניו – מיד היה יכול להבין שלא היה חובה, אלא

אלא מנהג. אלא שמע מינה שברכו. וכן משמע מהך דריש פרק שני דברכות (ידב), דקאמר רבא: הילכתא שמונה עשר ימים שהיחיד גומר בהן ההלל, בין פרק לפרק — פוסק, באמצע הפרק — אינו פוסק. ימים שאין היחיד גומר בהן ההלל — אפילו באמצע הפרק פוסק, ואם אין מברכין עליו, מאי הפסקא איכא בדבר?

ותו, מפני רשות נמי יפסיק. ועד כאן לא

אביעאי ליה אלא מפני היראה ומפני הכבוד! ולא דמי להאי דקאמר פרק "לולב וערבה" (סוכה מד), אמנהגא לא מברכין — הני מילי טלטול דמנהג, כמו ערבה, אבל אקריאה דמנהג מברכין שפיר. והא דקאמר התם בפרק רביעי דתענית (כחב), תנא: יחיד לא יתחיל, ואם התחיל גומר. פירוש: יחיד אין צריך להתחיל, ואם התחיל גומר ובידלו. משמע דציבור חייבין — היינו ממנהג בעלמא. וקצת קשה: רב דסבר לאפסוקיהו — התניא הכא דציבור חייבין לקרות, וגם יחיד נמי גומר כשהתחיל ורבינו חננאל פירש: יחיד לא יתחיל בברכה, ואם התחיל בברכה גומר. ומכל מקום נטען (דרבינו שמשון) ודרבינו תם, בידך, דטוב לברך ליחיד נמי בתחילה. דנהי דודאי אין מחוייב לאמרו, מכל מקום מאחר שמוקד עצמו לכך — אין זה ברכה לבטלה. כמו שהנשים מברכות על גטילת לולב שאינו לבטלה, אף על פי דפטורות, מכל מקום הם רשאות לטילו, ואין זה ברכה לבטלה. פסק.

אמרו מלאכי השרת מפני מה אין ישראל אומרים שירה לפניך בראש השנה וביום הכיפורים — אבל לא קאמר: מפני מה אין אנו אומרים שירה. משמע שמלאכי השרת אומרים שירה. ולכן אומר רבינו יצחק, דבראש השנה וביום הכיפורים אין דלג "והזיות ישורו וברובים יפארו", ושייך למשנה בעמוד הקודש **אין** פותחין מעשרים ואחת תקיעות במקדש בכל יום — ומפרש בסוכה (נגב): שלשה לפתית שערם, ותשע לתמיד של שחר. שהיו הלויים אומרים שירה בשעת נסכים, והיה בו שלשה פרקים, לכל פרק תקעו והריעו ותקעו.

ושייך למשנה בעמוד הקודש **ולא** מוסיפין על ששה — פירש רש"י: לא איתפריש טעמא אין פותחין משני חלילים. ולא מוסיפין על שנים עשר — כנגד שנים עשר יום שחליל מכה.

ושייך למשנה בעמוד הקודש **אין** פותחין משנים עשר ליום העומדין על הדוכן — בכל יום כשאומרים שירה. שנים לנבלים, ותשעה כינורות. וצלצל — הרי שנים עשר. ושתי חצוצרות כהנים תוקעים בהן ולא לויים. והכי תנן פרק בתרא דתמיד (לגב), ושני כהנים עומדים על שולחן החלבים, ושתי חצוצרות בידם. ולא חש לתת להם לויים כינורים וחלילים — לפי שלא היו בכהנים אלא בלויים. וקצת קשה, דקתני התם: והקיש בן אראז בצילצול ותריץ, דהוא מינייהו נקט. **ועליהם** אמר דוד נחושת ממורט — פירש הקונטרס: על נחושת שמוציא בהם.

מיהו קשה, דהאי קרא בעלמא במלכים דכתיב: "נחשת ממורט" (ממורק) ומרוק". **הדרוולים** — בסמ"ך גריס רש"י. ונראה לרבי: "הדרוולים" במ"ם. וכן יש בבראשית רבה: "עדרולין בעיר ומדינה נהפכה". פירוש: "עדרולין" כמו "הדרולין", והם מיני כלי זמר, מ"ם מתחלפת בנ"ו. "הדרוולים" זהו תרגום של עוגב. **מגריפה** היתה במקדש — פירש בקונטרס: שגורפין בה הדשן. וקשה, דהא היתה כלי זמר! אלא נראה לפרש, דשני מיני מגריפות היו, אחת לדשן ואחת של שיר.

ימי חגג חלוקין בקרבנותיהם — דפרי חגג מתמעטין והולכין. **ראש חדש איקרי מועד** — דכתיב (איכה א): "קרא עלי מועד", ובפרק רביעי דמסכת תענית (כטא), תמוז דההוא שתא מלוי מליוה, דכתיב: "קרא עלי מועד". **השיר** — הלל. **מקודש** — בעשיית מלאכה. **קרייתא המגילה**. **רחלי קליה** — מתוך קולו לשמוע.

חלק — קלות. **דק** — טינב"ש, גילדו דקה. **צלצל** — שני כלים מכם זה על גבי זה, וקולם דקה, וקורין להן צנ"ש. **מפממא את הבשמים** — שבה היו כותשין טעמני הקטרת. ודיה קולה צלול, ומפממא הבשמים יפה ונותנת בהן ריח, כדאמרין בכריתות (ו,ב): השוחק אומר "היטב הדק, היטב היטב", חשקול יפה לבשמים. **שני כלים** — צלצל ומכשול נחושת. **מפורש** — דק, שיכולין לקפלו. **ממורק** — קלל, לווישגט. **שניים** — שני צלצלים ושני מכתשות. **בכאסר** — פי המעיין שהוא נובע שם רחב כאסר. **אל יתהלל חכם** — שחכמותו אינה אלא מקלקלת, לפי שכלי מקדש ראשון על פי הגבורה נעשו, דכתיב (דברי הימים א כח): "ומכל בכתב מיד ה' עלי השכיל כל מלאכת התבנית". **הדרוולים טבאל גורגנא** — זוג ועינבל, שקורים אישקליטיא. **ומערבב את הענימה** — כשודיה קול זה מסיים. **מגריפה** — שבה גורפין את דשן המזבח, וזויד"ל, ודואו כעין כף.

עשרה

והרי יציאת מצרים, דגם שפחוצה לארץ הוא, ואמרין הלל! - פדתנא: עד שלא נכנסו ישראל לארץ - הוכשרו כל הארצות לומר שירה, משפחנכסו לארץ - לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה. רב נחמן אמר: קרייתתה זו היא הלילא. רבא אמר: בשלמא התם, "הללו עבדי ה'" - ולא עבדי פרעה, הכא, הללו עבדי ה' - ולא עבדי אחשורוש? אפתר עבדי אחשורוש אנן! ולרב נחמן דאמר: קרייתתה זו היא הלילא, התנא: משפחנכסו לארץ - לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה! - פיון שגלו חזרו להיתירין הראשון. "לא היה מפה באבוב של נחושת" וכו'. פתח בחליל ומסיים באבוב! אמר רב פפא: היינו חליל היינו אבוב, ואמאי קרי ליה חליל? דחלי קליה. תנו רבנן: אבוב היה במקדש, חלק היה, דק היה, של קנה היה, ומימות משה היה. צוה המלך וציפיהו זהב, ולא היה קולו ערב, נטלו את צפוי ויהי קולו ערב כמות שהיה. צלצל היה במקדש, של נחושת היה, והיה קולו ערב, ונפגם, ושלחו חכמים והביאו אוזנין מאלכסנדריא של מצרים ותקנוהו, ולא היה קולו ערב, נטלו את תיקונו והיה קולו ערב כמות שהיה. מכתשת היתה במקדש, של נחושת היתה, ומימות משה היתה, והיתה מפממא את הבשמים. נתפגמה, והביאו אוזנין מאלכסנדריא של מצרים ותיקנוה, ולא היתה מפממא כמו שהיתה, נטלו את תיקונה והיתה מפממא כמו שהיתה. אלו שני כלים נשתתרו ממקדש ראשון, ונתפגמו ולא היה להם ארוכה, ועליהם אמר דוד: "נחושת ממורט", "נחושת ממורק", ועליהם הוא אומר: "ויכלי נחושת מצהב שנים חמודות מזהב". רב ושמואל, חד אמר: כל אחד ואחד שקולו פשנים של זהב, וחד אמר: שניהם שקולין פאחד של זהב. תני רב יוסף: שניהם שקולין פאחד של זהב. תנא, רבי נתן אומר: שניים היו, שנאמר: שנים, אל תיקרי "שנים", אלא: "שניים". תני רבן שמעון בן גמליאל: שילוח היה מקלח מים בכאסר, צוה המלך והרחיבוהו פרי שיתרבו מימיו, ונתמעטו, וחזרו ומיעטוהו, והיה מקלח מים, לקיים מה שנאמר: "אל יתהלל חכם בחכמתו ואל יתהלל גבור בגבורתו". וכן היה רבן שמעון בן גמליאל אומר: הדרוולים לא היה במקדש. מאי הדרוולים? אמר אבוי: טבאל גורגנא, כפני שקולו ערב ומערבב את הענימה. אמר רבא בר שלא אמר רב מתנה אמר שמואל: מגריפה היתה במקדש,

עשרה

דחכי גריסין: ועליהם אמר קרא "נחשת ממורט נחושת" (ממורק) ומרוק". **הדרוולים** — בסמ"ך גריס רש"י. ונראה לרבי: "הדרוולים" במ"ם. וכן יש בבראשית רבה: "עדרולין בעיר ומדינה נהפכה". פירוש: "עדרולין" כמו "הדרולין", והם מיני כלי זמר, מ"ם מתחלפת בנ"ו. "הדרוולים" זהו תרגום של עוגב. **מגריפה** היתה במקדש — פירש בקונטרס: שגורפין בה הדשן. וקשה, דהא היתה כלי זמר! אלא נראה לפרש, דשני מיני מגריפות היו, אחת לדשן ואחת של שיר.

אומרים עליו הלל.
 תירוצ' נוסף: רב נחמן אמר, אומרים הלל על נס שנעשה בחור
 לארץ, ומה שאין אומרים הלל בפורים הוא משום שקרייתא של
 המגילה שנאמר בה כל פרטי הנס, זו היא הלילא – זו היא
 אמירת ההלל וההודאה על הנס שאירע.
 רבא מחלק חילוק אחר בין פסח לפורים אף ששניהם נעשו בחורץ
 לארץ: רבא אמר, בשלמא התם – בפסח, אפשר לומר הלל לפי
 שאנו אומרים בהלל 'הללו עבדי ה' (תהילים קיג א), ובמשמעו
 'ולא עבדי פריעה', שיש בכך הודאה ושבח שאין אנו עבדי
 פריעה, אבל הקא – בפורים, אין אנו יכולים לומר את ההלל על
 הנס, שאם היינו אומרים 'הללו עבדי ה'', ובמשמעו 'ולא עבדי
 אחשורוש', לא נכון היה הדבר, שהרי אפתי עבדי אחשורוש
 אנו – עדיין עבדי אחשורוש אנחנו, כלומר, הנס לא הוציאם
 לחירות, אלא רק נגאלו ממיתה לחיים.
 שואלת הגמרא: ולרב נחמן דאמר שהטעם שאין אומרים הלל
 בפורים הוא לפי שקרייתא זו היא הלילא, ובאמת אומרים הלל
 על נס שבחוצה לארץ, התניא, שמשנכנסו ישראל לארץ לא
 הוכשרו כל ארצות לומר שירה על נס שאירע בהם. מתרצת
 הגמרא: זהו כל זמן שישראל על אדמתם, אבל כיון שגלו מארץ
 ישראל לבבל חזרו להתיידין הראשון שאומרים הלל גם על
 ניסים שנעשו בשאר הארצות, ונס פורים היה בגלות בבל, והיה
 צריך לומר בו הלל, ומה שאין אומרים הוא מצד שקריאתה זו
 הילולה.
 שנינו במשנה: המנגן בחליל לא היה מכה באבוב של נחושת
 וכו'. תמזה הגמרא: פתח התנא דבריו בחליל, שאמר אין
 פותחין משני חלילין ומסיים דבריו באבוב, שאומר לא היה
 מכה באבוב. מיישבת הגמרא: אמר רב פפא, היינו חליל חיינו
 אבוב – חליל ואבוב הם דבר אחד, ואמאי קרי ליה התנא
 לאבוב חליל, משום דחלי קליה – שקולו מתוק וערב לשמיעה,
 ומלשון זו נקרא חליל.
 הגמרא מביאה דברים שנאמרו לגבי כלי הנגינה במקדש: תנו
 רבנן, אבוב היה במקדש, חלק היה, דק היה בדפנותיו, ושל
 קנה היה – מעץ חלול. ואותו חליל מימות משה רבינו היה,
 והיה קול נגינתו ערב. צוה המקל, וציפוהו (את החליל) זהב,
 ולא היה קולו ערב כבתחילה, נמלו את צפוי, והיה קולו ערב
 כמות שהיה קודם שציפוהו.
 וכן צלצל (ומצלתים) היה במקדש, ושל נחושת היה, והיה
 קולו ערב. מעשה היה נפנפם, ושלחו חכמים, והביאו אומנין
 מהעיר אלכסנדריא של מצרים, ותקנוהו האומנים, ולא היה
 קולו ערב כבתחילה. נמלו את תיקונו, והיה קולו ערב כמות
 שהיה.
 וכן מכתשת היתה במקדש, ושל נחושת היתה, ומימות משה
 היתה, והיתה מפספסת את הבשמים – היו כותשים בה את
 הסממנים לקטורת, והיתה משמיעה בעבודתה קול צלול, ועל
 ידי הקול היתה מפספסת ומשביחה את הבשמים ונותנת בהם ריח,
 שהקול משביח את הבשמים. מעשה היה ונתפנקת אותה
 מכתשת, והביאו אומנין מאלכסנדריא של מצרים, ותיקנוהו,
 ולא היתה מפספסת כמו שהיתה – שלא היתה נותנת קולה
 כבתחילה. נמלו את תיקונו והיתה מפספסת כמו שהיתה.
 ממשיכה הברייאא בענין הצלצל והמכתשת: אלו שני הכלים,
 נשתתרו במקדש ראשון – ממשכן העדות, ונתפנקו, ולא היה
 להם ארובה – מרפא, ועליהם – על כלי נחושת המשובחים
 כיוצא באלו (הצלצל והמכתשת) אמר דוד (מלכים א' ז מה),
 לגבי כלי המקדש עשה שלמה המלך, והיו כמו הכלים שנעשו
 בימי משה למשכן העדות, זאת כל הכלים וגו' נחשת מבורט'
 – כל הכלים נעשו מנחושת דק מאוד. וכן נאמר (דח"י ב' ד טז)

כל יומא אלא רק ביום טוב ראשון. מבארת הגמרא: דהג – ימי
 חג הסוכות חלוקין בקרבנותיהן זה מזה, שהפרים שמקריבים
 בקרבן היום מתמעטים והולכים, ביום הראשון מקריבים ארבעה
 עשר פרים, ביום השני שלשה עשר וכן הלאה, וכל יום נחשב
 כתב בפני עצמו, ולכן אומרים בכל יום הלל שלם, אבל דפסח
 אין חלוקין בקרבנותיהן זה מזה, ולכן אומרים הלל שלם רק
 ביום טוב הראשון.
 הגמרא דנה בשאר הימים שאין קוראים בהם את ההלל (השלם).
 שואלת הגמרא: אם קרבן המיוחד לאותו היום הוא הגורם
 לאמירת ההלל, אזי שבת דחלוקה בקרבנותיה משאר ימות
 השבוע, שיש בה קרבן מוסף, לימא – יאמרו בה את ההלל.
 מיישבת הגמרא: לא איקרי מועד – אין שבת קרויה מועד,
 ולכן אין אומרים בה הלל.
 שואלת הגמרא: וראש חודש דאיקרי מועד כפי שכתוב באיכה
 (א טו) 'קרא עלי מועד', וכוונת הכתוב על ראש חודש, לימא.
 מיישבת הגמרא: ראש חודש לא איקריש בעשיית מלאכה –
 לא נתקדש באיסור עשיית מלאכה, ורק ימים שנתקדשו באיסור
 מלאכה אומרים בהם את ההלל, דכתבי (ישעיה ל כט) בנבואת
 ישעיה על הגאולה, 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג' – היום
 שבו תגאלו יהיה לכם יום של שירה והלל כמו כליל התקדש
 חג, שהוא ליל חג הפסח שאומרים בו הלל. ומלשון 'התקדש'
 נשמע שיליה מקודש לחג – שנתקדש באיסור עשיית
 מלאכה וכגון ליל פסח ראשון, מעון שירה – צריך לומר בו את
 ההלל, ולילה שאין מקודש לחג באיסור מלאכה, אין מעון
 שירה, ולכן אף שראש חודש נקרא מועד אין לומר בו הלל.
 שואלת הגמרא: ובראש השנה ויום הכיפורים דגם איקרי
 מועד בתורה וגם איקריש בעשיית מלאכה, לימא. מיישבת
 הגמרא: אין אומרים בהם את ההלל משום דרבי אבהו, דאמר
 רבי אבהו, אמרו מלאכי השרת לפני הקדוש ברוך הוא, רבונו
 של עולם, מפני מה אין ישראל אומרים שירה (הלל) לפניך
 בראש השנה וביום הכיפורים, אמר להן הקב"ה, וכי אפשר
 שמלך מלכי המלכים הקב"ה יושב על כסא ארין וספרי תיים
 וספרי מתים פתוחין לפניו, וישראל אומרים שירה לפני
 שאין אלו ימי הלל ושמחה, אלא ימי יראה ופחד, ואין ראוי לומר
 בהם הלל.
 מקשה הגמרא על מה שהסיקה לעיל שאין אומרים את ההלל
 אלא בימים הנקראים מועד ואסורים במלאכה: והא חנוכה,
 ולא חגי – שלא נקרא מועד בתורה, ולא חגי – וגם לא
 התקדש באיסור מלאכה, ונקאמר – ואף על פי כן אומרים בו את
 ההלל. מיישבת הגמרא: מה שאומרים בו את ההלל הוא משום
 ניפא – הלל והודאה על הנס שנעשה בו, ואין זה מצד מועד
 כמו בשאר המועדים.
 שואלת הגמרא: פורים דאיפא ניפא – שנעשה בו נס, לימא,
 אף שאינו מועד, וכמו בחנוכה. מיישבת הגמרא: אמר רבי
 יצחק, אין אומרים הלל בפורים, לפי שאין אומרים שירה
 (הלל) על נס שאירע בחוצה לארץ, ונס פורים היה בחורץ
 לארץ.
 מתקיף לה רב נחמן בר יצחק, ותר' יציאת מצרים, דנס
 שאירע בחוצה לארץ הוא, ואמרין הלל על נס זה. מתרצת
 הגמרא: שונה יציאת מצרים משאר ניסים שאירעו בחוצה
 לארץ, דבתניא, עד שלא נכנסו – קודם שנכנסו ישראל לארץ,
 הוכשרו כל הארצות לומר שירה על נס שאירע בהם, אבל
 משנכנסו ישראל לארץ, לא הוכשרו כל ארצות לומר שירה
 על נס שאירע בהם, אלא על ניסים שאירעו בארץ ישראל בלבד,
 ולכן נס יציאת מצרים שקדם לכניסה לארץ ישראל אומרים
 עליו הלל, ונס פורים שהיה לאחר שנכנסו לארץ ישראל אין

57 וְשִׁירָה נִקְבִּים הָיוּ בָהּ, כְּלוּמַר בְּקַת שְׁלֵה, וּבְכָל נֶקֶב הָיָה נֶעוּץ
58 קֵנָה, וְכָל אֶחָד מֵהֶם הָיָה מוֹצִיא עֲשָׂרָה מִיָּנִי זָמֵר,
59 שְׁהָיוּ בְּכָל קֵנָה עֲשָׂרָה נֶקֶבִים וְכָל נֶקֶב מִשְׁמִיעַ קוֹל אַחֵר, נִמְצְאוּ
60 בְּזוֹלָה מוֹצִיָּא מֵאָה מִיָּנִי זָמֵר.
61 הַגְמָרָא מְבַיָּא דְעָה אַחֲרָת בְּמִנְיַן מִיָּנִי הִזְמַר שִׁיעָא מִהַמְגִירָפָה:
62 בְּמִתְנִיתָא הֵנָּה לְגַבֵּי הַמְגִירָפָה, הִיא – אֹרְכָה אָמָה וְנִבְוָה –
63 וּגְבוּהָ אָמָה, וְקָתָא – וְהָקַת שְׁלֵה יוֹצֵא הִימְנָה, וְשִׁירָה נִקְבִים
64 הָיוּ בָהּ, וּבְכָל נֶקֶב הָיָה נֶעוּץ קֵנָה וְכָל אֶחָד מוֹצִיא מֵאָה מִיָּנִי
65 זָמֵר, שֶׁבְכָל קֵנָה הָיוּ מֵאָה נֶקֶבִים וְכָל אֶחָד מֵהֶם מוֹצִיא קוֹל אַחֵר,
66 נִמְצְאוּ בְּזוֹלָה מוֹצִיָּא אֶלָּה מִיָּנִי זָמֵר.
67 אָמַר רַב נַחֲמָן בְּרִי יִצְחָק, וְסִימָנִיף – אֵם תְּבוּא לִיתָן סִימָן בְּדַבְרָא,
68 לְכוּר מִיָּהוּ הַסּוֹבֵר שְׁהָיוּ בָהּ מֵאָה מִיָּנִי זָמֵר וּמִיָּהוּ הַסּוֹבֵר שְׁהָיוּ
69 בָּהּ אֶלֶף, מִתְנִיתָא גִּזְיָא – דְּרַךְ הַמְשֻׁנִּית וְהַבְרִייתוֹת לומר על
70 דְּרַךְ הַהִגּוּמָה, וְיֵשׁ בְּכָךְ סִימָן שֶׁהַמְשֻׁנָה הִיא הָאוֹמֶרֶת שְׁהָיוּ
71 בְּמִגְרִיפָה אֶלֶף מִיָּנִי זָמֵר, שִׁזָּה בְּדֶרֶךְ הַגּוּמָה.
72 שְׁנִינוּ בְּמִשְׁנָה: וְעִבְדֵי כְּהֻנָּה הָיוּ כו', הַמְנַגִּינִים בְּכָלִי הִזְמַר
73 בְּמִקְדָּשׁ לְשִׁטַּת רַבִּי מֵאִיר, וְרַבִּי יוֹסִי אָמַר לֹא הָיוּ בָהֶם עֲבָדִים
74 אֲלָא יִשְׂרָאֵלִים מִיּוֹחֲסִים הָיוּ, וְרַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגֶנוֹס אָמַר
75 שְׁלֹמִים הָיוּ. מְבַרְרָת הַגְמָרָא: לִימָא בְּהָא קְמִיפְלָנִי, דְּמָאן דְּאָמַר
76 – רַבִּי מֵאִיר שְׁאוֹמֵר שְׁעָרָיו הָיוּ מְנַגִּינִים בְּמִקְדָּשׁ קִסְכָּר שְׁעִיקָר
77 מִצּוֹת הַשִּׁירָה עַל קֶרֶב צִיבּוֹר הִיא בְּפָה, וְצִיבּוֹרָה לְהִיעֲשׂוֹת עַל
78 יְדֵי הַלּוֹיִם שְׁהָרִי הָיוּ עֲבוּדָתָם, וְהִנְיָנוּ בְּכָלִי בִּזְמַן הַשִּׁירָה
79 לְבִסְמוֹי קָלָא הוּא דְּעִבְדִּיא – לְהַנְעִים אֶת הַקּוֹל בְּנִגְיָתוֹ הוּא
80 נֶעֱשֶׂה, וְאִינוּ עֲבוּדָה, שְׁאִינוּ מַעֲיָק מִצּוֹת הַשִּׁירָה, וְלִכְן יִכּוֹל
81 לְהִיעֲשׂוֹת גַּם שְׁלֵה עַל יְדֵי לּוֹיִם וְאֵף עַל יְדֵי עֲבָדִים. וְמָאן דְּאָמַר
82 – רַבִּי חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגֶנוֹס שְׁאוֹמֵר שְׁלֹמִים הָיוּ מְנַגִּינִים בְּמִקְדָּשׁ,
83 קִסְכָּר עִיקָר שִׁירָה בְּכָלִי – מַעֲיָק מִצּוֹת הַשִּׁירָה שִׁינְגוּ עֵינָה
84 בְּכָלִי זָמֵר, וְכֹמֵה הַשִּׁירָה, צִיבּוֹרָה לְהִיעֲשׂוֹת עַל יְדֵי הַלּוֹיִם.
85 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְתִסְבְּרָא – וְכִי סָבוֹר אַתָּה שְׁבוּחַ חוֹלָקִים, אֵם כֵּן
86 רַבִּי יוֹסִי שְׁאוֹמֵר בְּמִשְׁנָה יִשְׂרָאֵלִים מִיּוֹחֲסִים הָיוּ מְנַגִּינִים
87 בְּמִקְדָּשׁ, מָאן קִסְכָּר, אִי קִסְכָּר שְׁעִיקָר שִׁירָה בְּפָה עִבְדִּים מְנִיא
88 – דִּי בְּכָךְ שִׁינְגוּ עֲבָדִים. וְאִי קִסְכָּר שְׁעִיקָר שִׁירָה בְּכָלִי אֵם כֵּן
89 לּוֹיִם בְּעֵינֵי.
90 וְלִכְן מְבַרְרָת הַגְמָרָא: לְעוֹלָם קִסְכָּר רַבִּי יוֹסִי, וְכֵן רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי
91 חֲנִינָא בֶן אֲנָטִיגֶנוֹס, שְׁעִיקָר שִׁירָה בְּפָה וּמַעֲיָק הָדִין אֵין צִרִיךְ
92 לּוֹיִם לְכָלִי זָמֵר, וְהֵבֵא, בְּמַעְלִין מְדוּכָן לְיוֹחֲסִין וְלַמְעֻשְׁרוֹת
93 קְמִיפְלָנִי. וּמְבַרְרָת הַגְמָרָא: מָאן דְּאָמַר עִבְדִּים הָיוּ, קִסְכָּר אֵין
94 מַעְלִין מְדוּכָן לֹא לְיוֹחֲסִין וְלֹא לַמְעֻשְׁרוֹת – הִרְוָה אִדָּם שְׁמַנְגָן
95 עַל הַדּוּכָן עִם הַלּוֹיִם, אֵין רֵאִיָּה שְׁמִיחָה הוּא וְכֹשֶׁר לְכַוּנָה, וְאֵין
96 רֵאִיָּה שְׁלֹוֹ הוּא, שְׁאֵין לוֹ לְסַמוּךְ עַל כֶּךָ לִיתָן לוֹ מַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן.
97 וְלִכְן לֹא נִזְהָר שְׁלֵה לְהַעֲלוֹת לְשֵׁם יִשְׂרָאֵלִים אוֹ עֲבָדִים, כִּיֵּן
98 שְׁאֵין חֶשֶׁשׁ שִׁיחֲשָׁבו שְׁמִיחָה אוֹ לּוֹיִם הֵם. וְמָאן דְּאָמַר לּוֹיִם
99 הָיוּ, קִסְכָּר מַעְלִין מְדוּכָן בִּין לְעֵנִי יוֹחֲסִין – שְׁהַעֲוִיד עַל הַדּוּכָן
100 לִנְגָן בְּחֻקַּת מִיּוֹחַס הוּא וְכֹשֶׁר לְכַוּנָה, וְבִין לְעֵנִי מַעֲשְׁרוֹת –
101 וְהָדִין לּוֹי הוּא וְאִפְשָׁר לִיתָן לוֹ מַעֲשֵׁר רֵאשׁוֹן, וְלִכְן לֹא הָיוּ מַעֲלִים
102 אֲלָא לּוֹיִם. וְלִמָּאן דְּאָמַר יִשְׂרָאֵלִים הָיוּ, קִסְכָּר מַעְלִין מְדוּכָן
103 לְיוֹחֲסִין, וְלִכְן לֹא הָיוּ מַעֲלִים עֲבָדִים לִנְגָן, וְלֹא לַמְעֻשְׁרוֹת, וְלִכְן
104 הָיוּ מַעֲלִים יִשְׂרָאֵלִים לִנְגָן.
105 הַגְמָרָא מְמַשִּׁיכָה בְּעֵנִי הַשִּׁיר בְּמִקְדָּשׁ: תִּנּוּ רַבְּנָן, הַשִּׁיר שְׁשֵׁרִים
106 בְּשַׁעַת נִסּוּךְ הַנִּסְכִּים, מַעְכָּב אֶת הַקֶּרֶן – בְּלֹא הַשִּׁירָה אֵין זֶה
107 נִסּוּךְ, דְּבִרִּי רַבִּי מֵאִיר, וְהַכְּמִים אוֹמְרִים הַשִּׁיר אֵינוֹ מַעְכָּב אֶת
108 נִסּוּךְ נִסְכֵי הַקֶּרֶן.
109 מְבַרְרָת הַגְמָרָא: מָאן מַעְמִיָּה דְּרַבִּי מֵאִיר שְׁסוֹבֵר שְׁהַשִּׁיר מַעְכָּב
110 אֶת הַקֶּרֶן. מְבַרְרָת הַגְמָרָא: דְּאָמַר קָרָא (בְּמִדְבָר ח ט) בְּעֵנִי
111 הַפְּרִשְׁתָּ הַלּוֹיִם לְעֲבוּדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֶתְנָה אֶת הַלּוֹיִם,
112 נְתוּנִים לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' וְלִכְפֹּר עַל בְּנֵי

יִשְׂרָאֵל'. הִזְכִּירוּ בַּפְּסוּק אַחַד, הַלּוֹיִם, שְׁתַּפְקִידִם בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
הוּא לְשִׁיר, עִם הַכִּפְרָה הַבָּאָה מִן הַקֶּרְבָּנוֹת וְנִעֲשִׂית עַל יְדֵי
הַכֹּהֲנִים. וְבֹא הַכְּתוּב לְהַקִּישׁ כִּפְרָה לְשִׁירָה, מִה בְּפָרָה וְדַהֲיִינוּ
זִרְקַת דָּם הַקֶּרֶבָן מִעֲפֻכָּתָהּ, וּבִלְעֻדִּיהָ אֵין עֶרֶךְ לְקֶרֶבָן, אָף שִׁירָה
[שְׁהִיא עֲבוּדַת הַלּוֹיִם] מַעְכָּבָתָהּ, וְכֵלָּא שִׁיר אֵין נִסּוּךְ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְרַבְּנָן – מִזָּה יַעֲנוּ עַל הַיָּקֵשׁ זֶה. מְבַרְרָת הַגְמָרָא:
הָהוּא – הַהִיקֵשׁ בֹּא לְאִידֵךְ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר – לְדִין אַחֵר שְׁאוֹמֵר
רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הוֹקֵשָׁה כִּפְרָה לְשִׁירָה לְלַמְדָּנוּ
מִה בְּפָרָה בְּיוֹם, שְׁאֵין הַקֶּרְבָּנוֹת קָרְבִּים אֲלָא בְּיוֹם אָף שִׁירָה
בְּיוֹם – אֵין שְׂרִים עַל הַנִּסְכִּים אֲלָא כְּשִׁבְאִים בְּיוֹם.
הַגְמָרָא לְהֵלֶן מְבַרְרָת מִזְּהוּ הַמִּקְדָּשׁ לְשִׁירַת הַלּוֹיִם בְּמִקְדָּשׁ מִן
הַתּוֹרָה: אָמַר רַב יְהוֹדָה אָמַר שְׁמוּאֵל מִנְיָן לומְדִים לְעִיקָר
מִצּוֹת שִׁירָה שֶׁל הַלּוֹיִם בְּמִקְדָּשׁ מִן הַתּוֹרָה. וּמְבַרְרָא: שְׁנֵי אָמַר
(דְּבָרִים יח ו – ז) וְכִי יָבֹא הַלּוֹי מֵאֶחָד שְׁעָרֶיךָ וְגו' וְשִׁירַת בְּשֵׁם ה'
אֱלֹהִיו, כָּכָל אֲחֵיו הַלּוֹיִם הַעֲמִידִים שָׁם לְפָנֵי ה' אֵיזְחוּ שִׁירוֹת
'שִׁבְשֻׁשׁ', כְּלוּמַר, שְׁמוֹכִירִים בּו שֵׁם שְׁמִים, הָיוּ אוֹמְרִים זֶה שִׁירָה,
שְׁאוֹמְרִים הַלּוֹיִם בְּשִׁירָתָם מְזוֹמְרִים שְׁמוֹכִירִים בְּשֵׁם שְׁמִים,
וּמִכָּאֵן לְשִׁירַת הַלּוֹיִם בְּמִקְדָּשׁ.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְאִימָא – וְשְׁמָא נִאֲמַר שְׁאֵין זֶה מְלֻמֵּד עַל שִׁירַת
הַלּוֹיִם אֲלָא עַל נְשִׁאוֹת בְּפִים שֶׁל הַכֹּהֲנִים, וְהִיא שִׁירוֹת בְּשֵׁם,
שֶׁגַם בָּהּ מְזוֹכָר שֵׁם שְׁמִים. מִיִּשְׁבַּת הַגְמָרָא: אִי אִפְשָׁר לומר כֵּן
מִדְּבָרֵינוּ (דְּבָרִים יח ו) לְגַבֵּי הַפְּרִשְׁתָּה בְּנֵי לוי 'לְשִׁירָתוֹ, וְלִכְרָךְ
בְּשֵׁמוֹ' הִרִי שִׁלְשֻׁרָתוֹ וְלִכְרָךְ' [וְדַהֲיִינוּ בְּרַכַּת כֹּהֲנִים] הֵם שְׁנֵי
דְּבָרִים, מִכָּלִל דְּכָרְכַת בְּהִנֵּם לֹא שִׁירוֹת הִיא אֲלָא 'שִׁירוֹת'
הוּא דְּבַר אַחֵר, וְכֹא לְלַמֵּד עַל שִׁירַת הַלּוֹיִם.
רַב מִתְנָה אָמַר, מִהְבָּא לומְדִים לְשִׁירַת הַלּוֹיִם. שְׁנֵי אָמַר (דְּבָרִים
כח מז – מח) בְּפִרְשַׁת הַקְּלָלוֹת, שְׁאוֹמֵר הַקְּבָ"ה לְיִשְׂרָאֵל 'תַּחַת
אֲשֶׁר לֹא עָבַדְתָּ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב', אֵיזוֹ הִיא
עֲבוּדָה שְׁנִיעִשִׁית בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב, הָיוּ אוֹמְרִים זֶה שִׁירָה,
שְׁאֵין אָדָם שֶׁר שִׁירָה אֲלָא מִתּוֹךְ שְׂמִחָה וְטוֹב לֵב.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְאִימָא – וְשְׁמָא נִאֲמַר, שְׁאֵין הַפְּסוּק עוֹסֵק
בְּשִׁירַת הַלּוֹיִם אֲלָא בְּדְבָרֵי תּוֹרָה, וּמִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק הִיא 'תַּחַת
אֲשֶׁר לֹא לְמַדַּת תּוֹרָה. וְלִימּוֹד הַתּוֹרָה הוּא 'עֲבוּדָה שְׁבִשְׂמִחָה'
דְּכָתִיב (תְּהִלִּים יט ט) 'פְּקוּדֵי ה' יִשְׂרָאֵל, מִשְׁמְחֵי לֵב', וְדַהֲיִינוּ
לִימּוֹד הַתּוֹרָה. מִיִּשְׁבַּת הַגְמָרָא: אֵין הַפְּסוּק הוֹלֵךְ עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה,
לְפִי שְׁדַבְרֵי תּוֹרָה 'מִשְׁמְחֵי לֵב' אִיקְרִי, 'טוֹב' לֹא אִיקְרִי, וּבַפְּסוּק
נִאֲמַר 'וּבְטוֹב לֵב'.
שׁוֹאֵלֶת הַגְמָרָא: וְאִימָא – וְאוּלֵּי, אֵין הַפְּסוּק עוֹסֵק בְּשִׁירָה אֲלָא
בְּכַוּנָה, וּמִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק הִיא 'תַּחַת אֲשֶׁר לֹא הִבֵּאת
בִּיכּוּרִים, וּבִיכּוּרִים הֵם 'עֲבוּדָה שְׁבִשְׂמִחָה' דְּכָתִיב (דְּבָרִים כו יא)
בְּפִרְשַׁת הִבֵּאת הַבִּיכּוּרִים וְשִׁמְחָתָה כָּכָל הַטּוֹב', מִיִּשְׁבַּת הַגְמָרָא:
אִמְנֵם בִּיכּוּרִים 'טוֹב' אִיקְרִי אֲבָל 'טוֹב לֵב' כְּפִי שְׁהוֹכֵר
בַּפְּסוּק, לֹא אִיקְרִי.
הַגְמָרָא מְבַיָּא עוֹד מְדַבְרֵי רַב מִתְנָה בְּעֵנִי הַשִּׁירָה: אָמַר רַב
מִתְנָה, מִנְיָן לְבִיכּוּרִים שְׁפָעִינוּ שִׁירָה, שְׁהָרִי שְׁנִינוּ בִּיכּוּרִים
(פ'ג מ"ד) שְׁכִשְׁהוּ מְגִיעִים נוֹשָׂאֵי הַבִּיכּוּרִים לְעוֹזָרָה הָיוּ הַלּוֹיִם
שְׂרִים מְזוֹמְרִים 'אֲרוֹמְמָךְ ה' פִּי דְלִיתִנִּי' (תְּהִלִּים ל). וּמְבַרְרָא:
אֶתְנָא – הוּא נִלְמַד עַל יְדֵי גִזְרָה שְׁוֹהָה 'טוֹב' 'טוֹב' מִהְבָּא,
שְׁלִגִי בִיכּוּרִים נִאֲמַר 'שִׁמְחָתָה כָּכָל הַטּוֹב', וְלִגְבֵי שִׁירָה נִאֲמַר
'בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב', לְלַמֵּד שֶׁבִיכּוּרִים טַעֲמוֹנִים שִׁירָה.
מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אֵינִי – הָאֵם כֶּךָ הוּא שְׁשֵׁרִים הַלּוֹיִם בַּעַת הַבִּאֵת
הַבִּיכּוּרִים, וְהָא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בְּרִי נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן,
מִנְיָן שְׁאֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֶלָּא עַל תִּנּוּן – בְּשַׁעַת נִסּוּךְ הָיִין.
וּמְבַרְרָא: שְׁנֵי אָמַר (שׁוֹפְטִים ט ג) 'וְאֶתְמַר לָהֶם הִנֵּן, הַחֲדָלְתִּי
אֶת הַתִּירוּשִׁי הַמְשַׁמָּח אֶלְהֵים וְאֶנְשֵׁי' – הָאֵם אִפְסִיק לְתַת אֶת
יְיָ שְׁמִשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֶנְשֵׁי. וְטַעוֹן בִּיאֹר, אֵם אֶנְשֵׁי מְשַׁמָּח

עשרה נקבים היו בה – ובכל נקב היה קנה אחד, ובכל קנה וקנה היו בו עשרה נקבים, ובכל נקב של קנה הוציא מין זמר, נמצאת כולה מוציאה מאה מיני זמר. וסימניו – שלא תטעה מי אמר מאה מי אמר אלה. מתניתא גוזמא – דרך משנית לשנות גוזמא, כגון הך דאמר בשחיטת חולין בפרק "גיד הנשה" (ז.ב.). רבי יוסי – דאמר: ישראלים מיוחסים היו,

מאי קסבר? אלא דכולי עלמא עיקר שירה בפה. בין למעשרות – דמחזיקין ליה בחזקת לוי. ואתנה את הלויים – ולויים משוררים הם. שבשם – שמזכירין בו שם שמים. אין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה ושוב לבב – דכתיב (ישעיהו סח): "הנה עבדי ירונו מטוב לב". אימא ביכורים – והכי קאמר קרבא: תחת אשר לא הבאת ביכורים. מנין לביכורים שפוענזין שירה – שאומרים "ארוממך" ה' כי דליתני, כדתנן במסכת ביכורים (פרק ג משנה ד). טוב טוב – כתיב הכא: "בכל הטוב", וכתיב בשירה (דברים כח): "בשמחה ובטוב לבב". פרי – בביכורים כתיב (שם כו): "מראשית פרי". הביא ענבים – לעודה לביכורים. ודרכן, מנין שיצא – תלמוד לומר: "אשר תביא מארצך", מכל מקום. (ישור במשא) חזקה אמר מהבא – אשכחן שירת לויים מן התורה: "שור במשא" – נשיאות קול בשיר. בלוזמי = שם חכם. שירה – צריך עבודת קרבן, שאינו נאמר אלא על היין של נסכי קרבן, כדכתיב (במדבר יא): "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם". צהלו מים – יצהלו בשיר בית המקדש יותר מצהלה ים סוף. מייתי לה מהבא – לעיקר שירה מן התורה. על

לאידך דרבי אלעזר, דאמר רבי אלעזר: מה פפרה ביום – אף שירה ביום. אמר רב יהודה אמר שמואל: מנין לעיקר שירה מן התורה? שנאמר: "וְאֵתְּהָא בְּשֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ", אִיְהוּ שִׁירֹת שְׁבִשָּׁם – הוּא אוֹמֵר: זֶה שִׁירָה. – ואִמָּא: נְשִׂאוֹת פָּפִים! – מדכתיב: "לְשִׁירָתוֹ וּלְבָרְךָ בְּשִׁמּוֹ" – מִכָּלְל דְּבִרְכַּת פְּהִינִים לְאוֹ שִׁירֹת הָיָא. רב מתנה אמר, מהבא: "תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב", איזו היא עבודה ששבשמה ובטוב לבב? הוּא אוֹמֵר: זֶה שִׁירָה. – ואִמָּא: דְּבָרֵי תוֹרָה, דְּכִתְיִב: "פִּקְדֵי ה' יִשְׂרָאֵל מִשְׁמַחֵי לֵב" – "מִשְׁמַחֵי לֵב" אִיקְרִי, "טוב" לא אִיקְרִי. – ואִמָּא: פְּהוּרִים, דְּכִתְיִב: "וְשִׁמְחָתָּ בְּכָל הַטּוֹב" – "טוב" אִיקְרִי, "טוב לבב" לא אִיקְרִי. אמר רב מתנה: מנין לביכורים שפוענזין שירה? אָתָּא "טוב" "טוב" מהבא. – איני? והא אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן: מנין שאין אומרים שירה אלא על תינו? שנאמר: "וְהָאֱמֹר רַבִּי לָהֶם הִנֵּהן הַחֲדָלְתִּי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמִּשְׁמָחָה אֲלֵהֶם וְאֲנִישִׁים", אִם אֲנִישִׁים מִשְׁמָחָה, אֲלֵהֶם בְּפֹה מִשְׁמָחָה? מָכָּאן שֶׁאֵין אוֹמְרִים שִׁירָה אֲלָא עַל תֵּינוּ! – מִשְׁפַּחַת לָהּ דְּתַנִּי רַבִּי יוֹסִי: פְּרִי אֶתָּה מִבְּיָא וְאִי אֶתָּה מִבְּיָא מִשְׁקִין; הִבֵּא עֲנָבִים וְדִרְכָן, מִנִּין תִּלְמוּד לֹאִמֵּר: "תְּבִיא". חֻזְקָה אִמֵּר, מִהֲבָא: "וּכְנִינְהוּ שֶׁר הַלְוִיִּם יִשּׁוּר בְּמִשְׁאָה כִּי מִכֵּין הוּא", אֵל תִּיקֵר "שִׁשּׁוּר", אֲלָא "שִׁשּׁוּר". בְּלוּזְמִי אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, מִהֲבָא: "עֲבֹד עֲבֹדָה עֲבֹדָה", אִיְהוּ עֲבֹדָה שְׁצִירָה עֲבֹדָה? הוּא אוֹמֵר: זוֹ שִׁירָה. רַבִּי יִצְחָק אִמֵּר, מִהֲבָא: "שִׁשּׁוּר וְזִמְרָה וְתָנָה תָּחַ פְּנֹר נָעִים עִם נָבֵל". רַב נְחֻמָּן בְּרִי יִצְחָק אִמֵּר, מִהֲבָא: "הֵם יִשְׂאוּ קוֹלָם יִרְנֹו בְּגִזְזֵי ה' צְהִלּוּ מִים". וְתָנָא מִיֵּיתִי לָהּ מִהֲבָא: "וְלִבְנֵי קָהָת לֹא נָתַן כִּי עֲבֹדָה תִּקְדֹּשׁ עֲלֵיהֶם בְּכֶתֶף יִשְׂאֹו", מִשְׁמָחָה שְׁנִיאִמֵּר בְּכֶתֶף, אִינִי יוֹדֵעַ שִׁישְׂאֹו? מַה תִּלְמוּד לֹאִמֵּר "שִׁישְׂאֹו"? אִין "שִׁישְׂאֹו" אֲלָא לְשׁוֹן שִׁירָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "שִׁישְׂאֹו וְזִמְרָה וְתָנָה תָּחַ", וְאִמֵּר: "יִשְׂאֹו קוֹלָם יִרְנֹו" וְגו'. חֲנִינָא בֶן אֲחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אִמֵּר, מִהֲבָא: "מִשְׁחָה יִדְבֹר וְהָאֱלֹהִים יַעֲנֶנּוּ בְּקוֹל",

הפירש ענבים ודרכם, מנין שכשרים לביכורים? תלמוד לומר: "תביא". והא דתניא: אין מביאין לביכורים משקה אלא היוצא מן היתים ומן הענבים, דמשמע: לכתחילה מביאין – יש לפרשו בדיעבד. דהא קרא כתיב שאומרים שיר על ביכורים, והכי כתב קרא בדיעבד? ונראה לפרש: דמיירי לכתחילה. והכי פירושו: הביא ענבים ודרכן, מנין שיביאם לכתחילה? תלמוד לומר: "תביא" דמשמע לביכורים נמי אִתֵּי שִׁיר, דמיירי במשקין היוצאין מיתים וענבים, שאומרים עליהם שירה לכתחילה. ואידי דחקנו עליהם שירה – תקנו נמי בכל הביכורים של שבעת המינים. ולא קשיא מדי מכל מה שהקשו לעיל. ויצריך עיון בירושלמי.

אל תיקרי ישור אלא ישיר – תימה, דכמה קראי איכא בדברי הימים (ט ט) "בני פלוגי משוררים" ויש לומר: דבעי לאשכחוי דשירה מן התורה, לכך דייק ליה מהך קרא דכתיב "שור במשא" וכתיב "עבודת משא". אי נמי: מפיק מקראי שהיא עבודה וור חייב עליה מיתה.

לא דכולי עלמא עיקר שירה בפה – קשה: בפרק "החליל" (סוכה נא,א) קאמר דאי עיקר שירה בפה – אין שיר של קרבן נמי דחי שבת ויום טוב לעשותו בכלי. ואם כן, מתניתין דקתני: שנים עשר ימים החליל מכה, מניין יש לומר: דודאי תנאי דמתניתין אית להו עיקר שירה בפה, אבל איכא תנא דרבי יוסי בר יהודה התם, דאמר דשיר בכלי (דקרבן) דחי שבת ויום טוב, ואתי רישא כותיה. **השיר** מעכב הקרבן – קשה: דהחשיר בשעת ניסוך, והניחין אין מעכבת הקרבן, דאדם מביא וזכו היום ונסכים מכאן עד ארבעה ימים (מנחות טו,ב). ונראה לפרש: שיר מעכב את הקרבן – היינו ניסוך, שאם אין שירה אין ניסוך.

משמח לב איקרי טוב לא איקרי – ואם תאמר: והכתיב (משלי ד) "לקח טוב נתתי לכם", (תהלים קט) "טוב לי תורת פיך" ויש לומר, דהכי קאמר: משמח לב איקרי, טוב שסמך (ללב) לשמחה ומשמעותו לשון שמחה, אי נמי, טוב חסמוך ללב – לא איקרי, ואם תאמר: והא כתיב (רות ג) "וייטב לבו", ופירש רש"י: ויש במדור ויטב לבו בתלמוד תורה. והכי נמי דרשין שבת (סג,ב) "ויטיב לבך" על תלמוד תורה ויש לומר: דלא כתיב בהדיא. ולפי זה לא הוי אתי שפיר הא דמקשה: "ואימא ביכורים", דהא טוב סמוך ללב לא איקרו ויש לומר: דהכא נמי משני, דבעין טוב חסמוך ללב. ומיהו, כיון דהשיר יודע דבעין טוב חסמוך ללב מעיקרא – שוב לא צריך להקשות עוד מביכורים. ולשון ראשון עיקר. **מנין** לביכורים שטענזין שירה – פירש רש"י: (רתנא) שהיו טענזין שירה, וברתנן במסכת ביכורים (פרק ג משנה ד) החליל (היה) מכה לפניהם וכו'. והא דפריך: איני, והא אמר רבי שמואל בר נחמני – ומקשה לרבי שמואל בר נחמני. אך יש תימה: אמאי לא מקשה ליה בהדיא מן המשנה ויש לומר: שהתלמוד לא הביא המשנה דרועים, וגם מילתיה דרבי שמואל בר נחמני לא איתיה ליה התלמוד אלא אגב גררא. הלכך לא פריך אלא הכי. ולרבי נראה: ששיר המשנה על ביכורים אינו עיקר השיר, כי אם לשמחה בעלמא, הלכך לא פריך מינה לרבי שמואל בר נחמני, ולא כפירוש רש"י. ויש תימה: דלא איירי המשנה בעיקר שיר כלל ועוד הקשה רבי אלחנן: היכי מוקי לה למשנת ביכורים הכא בחביא ענבים ודרכן? דהא בכל הביכורים מביא בתאנים וחטין וכל שבעת המינים? ואין לפרש דהכי קאמר: שאם הביא ענבים בביכורים ודרכן לאחר כך, שלא תפקע מהם קדושת הביכורים, אף על גב דכתיב בקרא פרי. דהתם תניא בחולין פרק "העור והקטרת" (קכ,ב) אין מביאין לביכורים חביא חטא דיוצא מן היתים ומן הענבים. אלמא שהמשקה מהם חשוב לביכורים! אלא דיש לפרש: הביא ענבים ודרכם – פירושו:

מביאין – יש לפרשו בדיעבד. דהא קרא כתיב שאומרים שיר על ביכורים, והכי כתב קרא בדיעבד? ונראה לפרש: דמיירי לכתחילה. והכי פירושו: הביא ענבים ודרכן, מנין שיביאם לכתחילה? תלמוד לומר: "תביא" דמשמע לביכורים נמי אִתֵּי שִׁיר, דמיירי במשקין היוצאין מיתים וענבים, שאומרים עליהם שירה לכתחילה. ואידי דחקנו עליהם שירה – תקנו נמי בכל הביכורים של שבעת המינים. ולא קשיא מדי מכל מה שהקשו לעיל. ויצריך עיון בירושלמי.

אל תיקרי ישור אלא ישיר – תימה, דכמה קראי איכא בדברי הימים (ט ט) "בני פלוגי משוררים" ויש לומר: דבעי לאשכחוי דשירה מן התורה, לכך דייק ליה מהך קרא דכתיב "שור במשא" וכתיב "עבודת משא". אי נמי: מפיק מקראי שהיא עבודה וור חייב עליה מיתה.

מהבא יהי כאחד למחצרים — ובקרא (במדבר י) כתיב: "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", אלמא איכא שירה ומן התורה.
משוער ששורר — דבדברי הימים (א ט) כתיב משפחות שהיו משוערים, ומשפחות שהיו משוררים. **מיתבי** — פירש הקונטרס: לא ידענא האי אזורה מהיכא

היא. ורבינו מנחם נחוד עמד, פירש, דכתיב (במדבר כ): "לשומר משמרת ועבודה לא יעבוד", וכתיב (שם): "כבה תעשה ללויים במשמרותם". **דמר** סבר במיתה — אם משוער לבדו. וגורו רבובן מסייע עם אחר. ומר סבר באזרה. ולא גורו רבנן אם בא לסייע.

עולת נדבת ציבור טעונה שיר — כגון עולת קיץ. אבל לחידה, אפילו חובתו אין טענה נסכים.

אלא אמר רמי בריה דרב יבא כבש הבא עם העומר קא מיבעיא ליה — טובא תימה: מאי סלקא דעתך? דהא אתמול הקריבו תמידין ומוספין, אמאי לא אימלך אלא ממוסף ששה עשר דניסן? **איבעיא** ליה אי איקבע ראש חדש — וקשה לרש"י: דבדברי הימים כתיב האי קרא מקמי "ויועץ המלך לעשות הפסח בחדש השני"

אלא אמר רב (שימ) ואשין מדי דהוי אשליח דציבורא דממליך — ולעולם לא תפשוט, דנימא דכבש הבא עם העומר הוה. **שירה** דיומא לש"י הארץ ומלואה (תהלים כד) — ואם עולת קיץ טעונה שירה — היינו שיר שאמרו בתמיד של שחר בו ביום.

אי הכי בעולת נדבה — פירש בקונטרס: ותפשוט בעיא דרבי אבין. **לעולותיכם** ולזבחי שלמים מה עולה קדשי אדם? אף שלמים כל מה ששקבע לזמן זמן וכו' — והא ברייתא איתא נמי בבוזרים, בפרק

"איהו מקומן" (נדה, כה), ומתניא הכי: מה עולה קדשי קדשים — אף שלמים קדשי קדשים. מה עולה טעונה צפון — אף שלמים כו'. וליכא חתם "ומה שלמים שקבוע להם זמן" וכו' כדאיתא הבא. ושמיא כל זה דטעונין צפון ודקבוע להם זמן היא ברייתא. וכן היה שנה אותה רב מרי הכי, והתם תניא מה שהיה צריך ממנה. אי נמי: אין בברייתא כי אם "עולה קדשי קדשים אף שלמים קדשי קדשים" (ה"ג ומקשינן) לענין קביעות זמן, ולענין טעונה צפון דבזרים, רבינו אלחנן. נסכים

32

על עסקי קול. רב אשי אמר, מהבא: "ויהי באחד למחצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". רבי יוחנן אמר, מהבא: "ולא ימותו גם הם גם אתם", מה אתם בעבודת מופת — אף הם בעבודת מופת. תניא נמי הכי: "ולא ימותו גם הם גם אתם", אתם בשלכם והם בשלכם — במיתה, הם בשלכם — אינן במיתה אלא באזרה. אמר אבין, נקטינן: משורר ששוער בשל חבירו — במיתה, ששוער: "ותהנינו לפני המושפן קדמה לפני אהל מועד וגו' ותור הקרב יומת", מאי ור? אילימא ור מופש — הכתיב חדא וימנא! אלא לאו, ור דאותה עבודה. מיתבי: משורר ששוער ומשוער ששורר — אינן במיתה אלא באזרה! — תניא היא. תניא: מעשה ברבי יהושע בר הגנה שהלך לסייע בהגפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגא, אמר לו: בני, חזור לאחוריד, שאתה מן המשוררים ולא מן המשוערים; מאי לאו בהא קמיפלגי, דמר סבר: מיתה היא, וגורו בה רבנן; ומר סבר: אזהרה היא, ולא גורו בה? — דכחילי עלמא אזהרה היא, מר סבר: מסייע גורו ביה רבנן, ומר סבר: לא גורו ביה רבנן. פני רבי אבין: עולת נדבת ציבור, טעונה שירה או אינה טעונה שירה? "עלתיכם" אמר רחמנא, אחת עולת חובה ואחת עולת נדבה, או דלמא: עולותיכם דכחילו ישראל קאמר רחמנא? תא שמע: "ויאמר חזקיהו להעלות העולה על המזבח ובעת החל העולה החל שיר ה' ותחצוצרות על ידי כלי שיר דוד מלך ישראל", האי שירה מאי עבדתה? אילימא דעולת חובה — למה היה אימלוכי? אלא לאו דעולת נדבה. אמר רב יוסף: לא, עולת ראש חודש הוה, וקא מיבעיא להו מי הוקבע ראש חדש בזמנו דליקרב, או לא. אמר ליה אבין: ומוציא אמרת הכי? והכתיב: "ביום ששה עשר לחדש הראשון וגו' ויאמר חזקיהו להעלות העולה על המזבח" — אלא אמר רמי בריה דרב יבא: כבש הבא עם העומר קמיבעיא להו, מי קבע ראש חדש בזמנו דליקרי, או לא? מתקורף לה רב אבין: וליהו פסח חיכי עבדי? מפה חיכי אכיל? אלא אמר רב אשי: מדי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. השתא דאתית להכי, אפילו

תימא עולת חובה — מידי דהוה אשליחא דציבורא דממליך. תא שמע, רבי יוסי אומר: מגלגלין זכות ליום וזכות ליום חיבי. אמרו: כשהרב חבית בראשונה, אותו היום תשעה באב היה, ומוציא שביעית היתה, ומשמרתו של יהויריב היתה, והיו פהנים ולויים עומדים על דוכן ואמרו: שירה, ומה שירה אמרו? "וישב עליהם את אונם וברעתם יצמיתם", ולא הספיקו לומר "ויצמיתם ה' אלהינו" עד שבאו גוים וקבשו, וכן פשננה. האי שירה מאי עבדתה? אילימא דעולת חובה, מי הוה? בשבעה עשר בתמוז בטל התמיד! אלא לאו דעולת נדבה! — ותסברא? מאי שנא דעולת חובה דלא הוה, ומאי שנא דעולת נדבה דהוה? — הא לא קשיא: בן בקר אקרא בעלמא הוא דאיתרמיא להו. אמר רבא, ואיתרמיא רב אשי: ותסברא? שירה דיומיה — "לה' הארץ ומלואה", "וישב עליהם את אונם" בשיר דארבעה בשבת הוה! אלא אילימא בעלמא הוא דנפל להו בפומיהו. — והא "עומדין על דוכן" קתני! — דרביש לקיש, דאמר: אומר שלא על הקרבן. — אי הכי, בעולת נדבה נמי לימא — נפיק מניה חורבא. מאי הוה עליה? תא שמע, דתני רב מרי בריה דרב פהנא: "על עלתיכם ועל זבחי שלמיכם", מה עולה קודש קדשים — אף שלמים קודש קדשים; ומה שלמים קבוע להם זמן — אף עולה קבוע לה זמן.

שלמים קדשי קדשים אלא כבשי עצרת, דשלמי ציבור הן, וכתיב בהו (ויקרא כג): "קדש יהיו לה' לכהן". ומה שלמים האמורים כאן לבני שיר — קבוע להן זמן, דהא אוקימנא בכבשי עצרת אף עולה האמורה כאן — שקבוע לה זמן, לאפוקי נדבת ציבור דאין קבוע לה זמן.

אבעיא

על עסקי קול — שהיה מצווה לשורר, לפי שמשמח לוי היה. אף הם — הלויים בעבודת מזבח. ולא משכחת לויים כשרים בעבודת מזבח אלא בשיר. מה אתם — אבהנים קאי קרא. אתם בשלכם — הכהנים שנכנסו בעבודת לויים, כגון שרור. והם בשלכם — לוי שעבד על המזבח ככהן. הם בשלכם — כגון לוי משורר שהגיד דלתות, ולוי משוער שאמר שיר. שהרי הלויים היו חלוקים, זה למשורר וזה למשורר. אלא באזהרה — לא אתפרש לך. אבין — לית ליה הא מתניין דקתני לעיל: הם בשלכם אינו במיתה, דהא משכחת תנא אחרינא דקאי כוותיה. ור מופש — כגון ישראל. הא כתיב חדא וימנא — בהדיא פרשתא גופה, וקאי נמי אעבודת לויים. רבי יהושע יוחנן בן גודגא לוי היה, יוחנן בן גודגא סבר: משורר ששוער במיתה כשהוא מגיד לבדו, וגורו רבנן במסייע, דלא ליתי למעבד לחודיה. ורבי יהושע סבר: אפילו כי עבדי לחודיה אינו אלא באזרה, ולא גורו רבנן במסייע. עולת נדבת ציבור — כגון קיץ המזבח, הבא מן השפירות שנותנין בזה מנות, מותר חטאת ומותר אשם. עולותיכם — "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם" (במדבר י), והיינו שירה. ויאמר חזקיהו — משמע שהיה נמלך. אלא לאו נדבה — ונמלך אם ישוררו, וכתיב: "חלל שיר ה'", שהורו לו בית דין לשורר. עולת ראש חדש — דמוסף הוא. כבש הבא עם העומר — דהוא עולת חובה בשעה ששר בניסן. אלא אמר רב אשי — הא דמימלך, לאו משום דמספקא ליה, דדאי הוקבע ראש חדש בזמנו. אלא רשותא הוא דקא נטיב. מידי דהוה אשליח דציבורא דממליך — ונסיב רשותא אם תפולל. אפילו תימא עולת חובה — עולת תמיד שבכל יום ויום הוא, זכות ליום זכאי — בגין גאולה בניסן תידין להיגאל. מוצאי שבת — אחד בשבת. ומוציא שביעית — שמינית. וישב עליהם את אונם — פסוק הוא בתהלים, במזמור "אל נקמות ה'". כפל התמיד — שלא היו להם כבשים, מחמת שהיו צרים על ירושלים ויצא יורא ובא. ומאי שנא עולת נדבה דהוה — הלא לא היו כבשים מצויים? הא לא קשיא בן בקר בעלמא איתרמיא להו — שאינו ראוי לתמיד, וראוי לעולת נדבה. ותסברא — דשירה נגזרה היא הדיא שירה על קרבן? והא שירה דאחד בשבת "לה' הארץ ומלואה" כדאמר בראש השנה (לא, א), והא קרא במזמור "אל נקמות ה'" שהוא שיר של רביעי בשבת! אילימא — קינה, כדמרגמינן "ושאי על שפים קינה" — וטלי על גגדין אילימא (ירמיהו ז). דוכן — במקן אצטבא היה. אי הכי — דאפילו שלא על הקרבן אומר שירה, בעולת נדבה נמי לימא, ותפשוט בעיא דרבי אבין נפקא מינה חורבא — דהא דריש לקיש רשות הוא. דאי אית ליה לעולת נדבה ברשות — אתי למימר עולת חובה נמי רשות, הלכך לא אמרינן שיר לגמרי בנדבה. מאי הוי עליה — דבעיא דרבי אבין, ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם — מקיש עולה לשלמים ושלמים לעולה לענין שיר. מה עולה האמורה כאן קדשי קדשים — דאין לך עולה קדשים קלים, אף שלמים האמורים כאן טעונים שיר — בשלמים קדשי קדשים משתעי. ואין לך

ופירוש יעננו בקול, שציווהו על עסקי קול, כלומר על השירה, לפי שהיה משה משבט לוי.
 רב אשי אמר מהבא לומדים לשירת הלויים, שנאמר (דברי הימים ב' ח יג) כשהסתיימה בניית בית המקדש ויהי באחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד – ויהיו המנגנים והמשוררים כולם יחד בדבר זה, להשמיע את שיר השם.
 רבי יונתן אמר מהבא, שנאמר (במדבר יח ג) בצוות ה' את אהרן הכהן שיהיו הכהנים אחראים על משמרת המקדש, ואף על שבת לוי מוטל להשתתף בשמירת המקדש מזרים, ואומר עליהם אף אל בלי הקדש ואל המזבח לא יקרבו, ולא ימותו גם הם גם אתם' הקיש הכתוב לויים לכהנים, מה אתם – הכהנים, שייכים בעבודת מזבח – הקרבת הקרבנות, אף הם – הלויים, שייכים בעבודת מזבח, ולא מצאנו עבודת המזבח בלויים אלא שירה על גבי הקרבן.
 תניא נמי הכי, כדברי רבי יונתן, נאמר בפסוק (שם) 'ולא ימותו גם הם גם אתם' (מה אתם בעבודת מזבח אף הם בעבודת מזבח), שהוקשו ללויים לכהנים ללמדנו שגם הם בעבודת מזבח. [תניא אידך] על הפסוק הנ"ל, אתם – הכהנים בשללם – אם תעבדו בעבודת הלויים, כגון כהן ששורר, וכן הם, הלויים בשללם – אם יעבדו את עבודת הכהונה, כגון לוי שיקריב על המזבח, עונשכם במיתה, אבל הם בשללם – הלויים שעבדו בעבודת לויים שאינם מופקדים עליהם, כגון לוי שתפקידו לשורר שהגוף את דלתות ההיכל או שוער שאמר שירה, אינן במיתה אלא באזהרה – באיסור לאו, ועונשם מלקות.
 אביי חולק על ברייתא זו: אמר אביי נקיטין – קבלה היא בדיניה, משורר – לוי שתפקידו לשיר, ששיער – שהגוף דלתות ההיכל, בשלל חבירו, לוי אחר, שמפקד על השערים, עשו במיתה, שנאמר (במדבר ג לח) לגבי מקום חניית משפחות הלויים סביב משכן העדות ו'החנים לפני המשכן קדמה לפני אהל מועד וגו' והוא הקרב יומת'. ויש לברר: מאי ז'ר' – מי הוא הזר שעליו נאמר שאם יקרב ענשו במיתה, אילימא זר ממש – ישראלית, ה'כתוב קדא' ז'מנא באותה פרשה (שם ג י) 'והזר הקרב יומת' ואין צורך לכותבו שוב. אלא לאו, ז'ר' דאותה עבודה – לוי שעבד עבודה שהוא זר בה, כגון משורר ששיער, ועל זה נאמר שענשו במיתה.
 מקשה הגמרא לאביי: מיתבי, משורר ששיער ומשוער ששיר אינן פעוש מיתה אלא באזהרה. מתרצת הגמרא: תנאי היא – יש מחלוקת תנאים בדבר, אם לוי שעבד בעבודת לוי אחר במיתה או באזהרה, ואביי נקט כאחד מן התנאים. דתניא, מעשה ברבי יהושע בר חנניה שקלף לסייע בהנפת דלתות אצל רבי יוחנן בן גודגא שהיה שוער, ושניהם לויים היו, אמר לו רבי יהושע, בני, חזור לאחור ואל תסייעני, שאיתך מן המשוררים ולא מן המשוערים. מאי לאו בהא קמיפלגי רבי יוחנן ורבי יהושע, דמר – רבי יוחנן בן גודגא סבר מיתה היא – משורר שמגוף השערים לבדו עונשו במיתה, ונזרו בה רבנן שגם לא יסייע לשוער אחר בהגפת הדלתות שמה יבוא להגוף לבד וייענש במיתה. ומר – רבי יהושע בר חנניה שלא חשש לסייע, סבר הגפת השערים על ידי משורר לבדו אזהרה היא ולא נזרו בה רבנן, שגם אם יבוא להגוף לבד אין עונשו במיתה אלא באזהרה לאו בלבד.
 דוחה הגמרא את הראיה: [לא], דבולי גלמא טוברים שעבודת לוי בשל חברו אזהרה היא – אסורה בלאו ואין ענשה במיתה, ומחלוקת היא, שמר סבר מסייע נזרו ביה רבנן, אף על פי שמגוף לבד אינו אלא באזהרה, ומר סבר לא נזרו ביה רבנן. שנינו לעיל (ע"א) שקרבנות ציבור טעונים שירה, ושנינו במשנה (לעיל י.) שהיתה השירה בזמן הקרבת המוסף והתמיד,

ושניהם קרבנות חובה של ציבור: בעי רבי אבין, עולת נדבת ציבור – עולת ציבור הבאה בנדבה, כגון קיץ המזבח, מעונה שירה או אינה מעונה שירה. ומבאר את צדדי הספק: שנאמר בפסוק (במדבר י י) ו'תקעתם בחצצרות, על עלתיהם ועל זבחי שלמיהם, ומבאן לשירה על הקרבנות. ויש לדקדק: 'עולותיהם' אמר רחמנא בלשון רבים, ובא לרבות שאחת עולת חובה ואחת עולת נדבה אומרים עליהם שירה. או דלמא אינו בא לרבות עולת נדבה, אלא 'עולותיהם' דכולהו ישראל קאמר רחמנא – נוקט לשון זו לפי שמדבר על עולות ציבור של כל ישראל ולא בעולות היחיד.
 הגמרא מנסה לפשוט הספק: תא שמע, שנאמר (דברי הימים ב' כז) כשמלך חזקיהו ופתח את דלתות בית המקדש וצוה לטהר המקדש וכליו, והעמידו הלויים וכליהם על הדוכן, ו'יאמר חזקיהו להעלות העולה [להמזבח] (על המזבח), ובעת החל העולה החל שיר ה' והחצוצרות, על ידי בלי (שיר) דוד מלך ישראל, ומן הלשון ו'יאמר חזקיהו', שנוב על הקרבת העולה והשיר שעמה, משמע שהיה לו ספק בדבר זה ונמלך בבית דין כיצד לנהוג בשירה זו. מבררת הגמרא: תא שמע, שירה שנמלך עליה מאי עבידתה – מה ענינה, על איזה קרבן באה, אילימא – אם נאמר, שזוהי שירה דעולת חובה של קרבן התמיד, למא לאימוליך – למא לו להימלך, וכי לא ידע שאומרים שירה על עולת חובה. אלא לאו דעולת נדבה, ונמלך חזקיהו אם אומרים שירה על עולת נדבה, ומכר שכתוב אחר כך ו'בעת החל העולה החל שיר ה' הרי שהורו לו בית דין שיש לומר שירה, ונפשוט מכאן שאומרים שירה על עולת נדבת ציבור.
 דוחה הגמרא: אמר רב יוסף, לא – אין מדובר בשירה של עולת נדבה, אלא בשירה של עולת ראש חודש של מוסף הוה, והיא עולת חובה, וקא מיפעיא להו לחזקיהו מי הוקבע ראש חודש בזמנו דליקרב – האם קדשו בית דין את החודש בזמנו, דהיינו למחרת עשרים ותשעה של חודש הקודם, ויש להקריב מוסף של ראש חודש באותו היום, או לא, ונעשה חודש הקודם מעובר, ואין להביא קרבן ראש חודש אלא למחרת. ואם כן אין ראיה לעולת נדבה.
 מקשה הגמרא: אמר ליה אביי לרב יוסף, ומי מצית אמרת הכי – האם יכול אתה לומר כן שאותו יום ראש חודש היה, ו'הכתוב (שם כז יז) לגבי עבודת טיהור המקדש וכליו על פי הוראת חזקיהו 'ביום ששה עשר לחודש הראשון וגו' בלי, את העבודות, ועל אותו היום נאמר ו'יאמר חזקיהו להעלות העולה (על המזבח)' הרי שהיה זה בששה עשר לחודש ניסן.
 דוחה הגמרא באופן אחר: אלא אמר רמי בריה דרב יבא, כבש הבא עם העומר קמיפעיא להו לחזקיהו, שביום ששה עשר בניסן מוסיפים עוד כבש לעולה שבא עם עומר התנופה, והסתפק חזקיהו מי קבע ראש חודש בזמנו דליקרב – האם קידשו את חודש ניסן בזמנו, והיום הוא כבר ששה עשר בניסן ויש להקריב הכבש לעולה, או לא, ורק למחרת יחול ששה עשר בניסן. וכבש זה הוא עולת חובה ואין לפשוט מכאן את הספק לגבי עולת נדבה.
 מקשה הגמרא: מתקיף לה רב אמיא, מדוע צריך היה חזקיהו להימלך אם קידשו החודש בזמנו, וליחוי – ויראה, קרבן פסח הבא בארבעה עשר בניסן היכי עבדי – באיזה יום נעשה, וכן מצה של ליל הסדר היכי אכיל – באיזה יום נאכלה, שכבר אז היה להם לדעת אם התקדש החודש בזמנו או לא.
 ולכן דוחה הגמרא באופן אחר: אלא אמר רב אשי, מה שנמלך חזקיהו אין זה משום שלא ידע אימתי התקדש החודש, שודאי היה יודע שנקבע בזמנו, אלא מידי דהוה אשליחא דציבורא דמימליך – כמו ששליח ציבור נוטל רשות קודם שיפפלל, ומפני

בנין הבית לעתיד לבוא, 'בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה לְגִלּוֹתָנוּ, בְּרֵאשׁ
הַשָּׁנָה בְּעֶשְׂרִי לַחֹדֶשׁ, בְּאַרְבַּע עָשָׂרָה שָׁנָה אַחֵר אֲשֶׁר הִכְתָּה
הָעִיר. ופירושו, בשנת עשרים וחמש לגלות יהויכין, שגלה על
ידי נבוכדנצר אחת עשרה שנה קודם לחורבן בית ראשון, גלה
יחזקאל עמו. והיא היתה שנת ארבע עשרה לחורבן ירושלים.
ונאמר שהיה זה 'בראש השנה בעשור לחודש', והרי ראש השנה
הוא באחד לחודש תשרי, אלא אִיזוּ הִיא שָׁנָה שְׂרָאשׁ הַשָּׁנָה
שלה בְּעֶשְׂרִי לַחֹדֶשׁ, הֵינִי אוֹמֵר זֶה שְׁנַת הַיּוֹבֵל, שראש השנה
שלה הוא ביום הכיפורים, כלומר, היובל ודיניו, ששחרור עבדים
וחזרת הקרקעות לבעליהם חלים בתקיעת שופר של יום
הכיפורים. ואם כן, שנת ארבע עשרה לחורבן הבית (ועם שנת
החורבן) היתה שנת יובל, וְאִי סֶלָא דְעֵתָךְ שְׁבִיבָה בְּשִׁבְעָה חֳרִיב
– שבשנה ראשונה למנין שביעית חרב הבית (ודחינו מוצאי
שביעית), אי אפשר שהיתה נבואת יחזקאל בשנת היובל וגם
בשנת הארבע עשרה לחורבן, שהרי מִחֹד בְּשִׁבְעָה לַחֹד בְּשִׁבְעָה,
תִּמְנִי – משנה ראשונה של מנין שביעית זה עד שנה ראשונה
של מנין שביעית שקדם לו ושהי' השנים בכלל ישנן שמונה
שנים, וְלֹחַד בְּשִׁבְעָה אֲחֵרִינָא, חֲמֵשׁ עָשָׂרָה הוּוּיִן – ועד שנה
ראשונה למנין שביעית שקודם, ישנן חמש עשרה שנה. ולפי
חשבון זה, אם חורבן הבית היה במוצאי שביעית צריך היה היובל
לדוית בשנת חמש עשרה לחורבן הבית, שהרי הוא בא במוצאי
שביעית, וכיון שאמר יחזקאל שהיה היובל בשנת ארבע עשרה
לחורבן הבית אי אפשר שחרב בשנה ראשונה לשמיטה אלא
בשניה לשמיטה, וכך מוצא אתה שבשנה הארבע עשרה לחורבן
היתה שנת היובל.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּינָא, נבואת יחזקאל היתה בְּאַרְבַּע
עָשָׂרָה שָׁנָה 'אַחֵר שָׁנָה' שְׁהוּכְתָּה הָעִיר, כלומר ארבע עשרה
שנה אחרי השנה שחרב הבית, שאין שנת החורבן מן החשבון,
ובאשר תחשב חמש עשרה שנה אחורנית משנת נבואת יחזקאל,
שהיתה שנת יובל, נמצא הבית חרב במוצאי שביעית.
מקשה הגמרא לרבינא: אִי הָיִי – אם כך שהיתה שנת נבואת
יחזקאל שנת חמש עשרה לחורבן הבית, לא תמצא נבואת
יחזקאל בְּעֶשְׂרִים וְחֲמֵשׁ שָׁנָה גְלוֹת יְהוֹיכִין, אלא בשנת עָשָׂרִים
וְשֵׁשׁ גְלוֹת הוּוּיִן – היתה. דָּאֲמַר מַר, גָּלוּ יִשְׂרָאֵל לִבְבָל עִם
יהויכין בְּשַׁנַּת שִׁבְעָה לְכִיבוּשׁ יְהוֹיָכִים על ידי נבוכדנצר, גָּלוּ
בְּשִׁמּוֹנָה – ואותה גלות היתה בשנת שמונה למלכות נבוכדנצר,
שמלך שנה אחת לפני כיבוש יהויקים. וְגָלוּ יִשְׂרָאֵל לִבְבָל עִם
צדקיהו בחורבן הבית בְּשַׁנַּת שִׁמּוֹנָה עָשָׂרָה לְכִיבוּשׁ יְהוֹיָכִים,
גָּלוּ בְּתֵשַׁע עָשָׂרָה – ואותה גלות היתה בשנת תשע עשרה
למלכות נבוכדנצר. צא וחשב, מִשָּׁב וְעַד תִּמְנִי סָרִי, חֹד סָרִי –
משנת שבע לְכִיבוּשׁ יְהוֹיָכִים, שאז גלה יהויכין, עד שנת שמונה
עשרה לְכִיבוּשׁ יְהוֹיָכִים, שאז חרב הבית, הרי אחת עשרה שנה,
וְחֲמֵשׁ עָשָׂרָה – הוֹסַף עַל זֶה חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה שִׁישׁ לְדַבְרֵךְ
מחורבן הבית עד נבואת יחזקאל (ועם שנת החורבן ושנת
הנבואה), עָשָׂרִים וְשִׁית הוּוּיִן – נמצא ששנת הנבואה היא שנת
עשרים ושש לגלות יהויכין (ועם שנת הגלות), ומדוע אמר
יחזקאל 'בעשרים וחמש שנה לגלותנו', אלא ודאי יש לומר
שחרב הבית בשנה שניה לשמיטה, וחזרה הקושיא למקומה
היאך אומרת הברייתא לעיל שחורבן הבית היה במוצאי
שביעית.
דוחה הגמרא: אֲמַר לָךְ רַבִּינָא, וְלִדְבַרְךָ מִי נִיחָא – ולדברך
ששנת החורבן כלולה בחשבון של ארבע עשרה שנה עד נבואת
יחזקאל, האם מיושב, מִכְּדִי – והרי במימרא נאמר שגָלוּ נָמִי
בְּתֵשַׁע עָשָׂרָה שָׁנָה לְכִיבוּשׁ יְהוֹיָכִים, ובגלות זו היה החורבן, צא
וחשב, מִשָּׁב וְעַד תִּשְׁשָׁרִי, תִּתְּרִי סָרִי – משנת שבע לְכִיבוּשׁ
יהויקים עד שנת תשע עשרה, שתים עשרה שנה, וְאַרְבַּע סָרִי –

נאמר לעיל (יא). שאמירת השירה היתה בשעת נסכי הקרבן.
מבררת הגמרא: אִיבְעִינָא לְהוּ נִסְכִּים הָבָאִים בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, שלא
ביום הקרבן, כגון שהביאו קרבן ציבור ולא הביאו הנסכים אלא
למחרת, מְעוּנִין שִׁירָה – האם צריך לומר עליהם שירה בשעת
הבאתם, או אִין מְעוּנִין שִׁירָה, ומבארת הגמרא צדדי הספק:
שאפשר לומר, בִּיּוֹן דָּאֲמַר רַבִּינָא שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר רַבִּי
יוֹנָתָן (לעיל יא), מִנִּין שְׁאִין אוֹמְרִים שִׁירָה אֱלָא עַל תִּיּוֹן
[וכו'], אם כן אֲמַרְיִין שירה על הנסכים לבד, כיון שהשירה
עיקרה על יין הנסכים. או דְּלָמָא, עַל אֲכִילָה וְשִׁתְיָה אֲמַרְיִין
שירה, כלומר, דווקא בזמן של אכילה ושתייה, שבאים חובב
והנסכים יחד, או אומרים שירה על הנסכים, אבל אֲשִׁתְיָה
לְחֻדְהָ, דהיינו ניסוך היין לֹא אֲמַרְיִין.
מנסה הגמרא לפשוט הספק: תָּא שְׁמַע שְׁשִׁינּוּ בְּבִרְיִיתָא לעיל
(יא), רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר מְגַלְגֵּלִין זְכוֹת לְיוֹם וְכָאִי וְכו', וחובה ליום
חייב, ושנינו בהמשך הברייתא, שבשעה שנכנסו האויבים לבית
המקדש היו כהנים ולוויים עומדים על דוכן ואומרים שירה.
מבררת הגמרא: הֲאִי שִׁירָה מֵאִי עֲבִידְתִּיהּ – שירה זו מה ענינה,
כלומר על איזה קרבן נאמרה, אֲלִימָא – אם נאמר שהיתה זו
שירה דְּעוֹלֹת חֻבָּה של קרבן התמיד, וכי קרבן התמיד מִי הָיָה,
והרי בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז שָׁנָה אֹתָהּ שָׁנָה בְּתַמּוּז הָיָה, וְאֱלָא
נאמר שהיתה זו שירה דְּעוֹלֹת נִדְבָה, וְהָא תִּנִּי רַב מַרִּי בְּרִיה
דְּרַב בְּהֵנָא בְּבִרְיִיתָא לעיל (שם) דְּעוֹלֹת נִדְבָה לֹא צְרִיכָא שירה.
אֱלָא לָא, היתה זו שירה דְּנִסְכִּים שבאו בפני עצמם. ולפי זה
תפשוט שנסכים הבאים בפני עצמם טעונים שירה.
דוחה הגמרא: אֲמַר רַבָּא וְאִתְיָמָא רַב אֲשִׁי, וְתַסְבְּרָא – וכי
סבור אתה שהיתה זו שירה גמורה שאתה מוכיח מכך שאומרים
שיר על נסכים לבד, והרי 'שִׁירָה דְּיוֹמִיָּה' – השירה של אותו יום,
שהיה יום ראשון, הוא המזמור 'לָהּ הָאָרֶץ וְלַמְּלֹאכָה' (תהילים
כד), ואילו הפסוק (תהילים צד כג) 'וְיִשָּׁב עַל־הֶם אֵת אוֹנֵם',
בְּשִׁירָה דְּאַרְבַּעָה בְּשָׁבָא הוּא. אֱלָא צָרִיךְ לומר שֶׁאֵלִיָּא
בְּעֵלְמָא הוּא דְּנִפְלָא לְהוּ בְּפִימִיָּהוּ – קינה נפלה להם בפיהם,
ולא היתה זו שירה, ולא נאמרה לא על קרבן ולא על נסכים, ואין
מבאן ראייה שאומרים שירה על נסכים לבד.
מקשה הגמרא: וְהָא 'עוֹמְדִים עַל דּוּכְנָן' קִתְּנִי בְּבִרְיִיתָא, ומשמע
שהיו עומדים לשם שירה גמורה, ובודאי שרו על הנסכים,
וחזרת ההוכחה שאומרים שירה על הנסכים לבד.
דוחה הגמרא: לעולם עלו לדוכן משום שירה, ואף על פי כן, מה
שאמרו שירה לא היה זה משום קרבן או נסכים, אלא בְּרִישׁ
לְקִישׁ, דָּאֲמַר רִישׁ לְקִישׁ אוֹמְרִים שִׁירָה שְׁלָא עַל הַקֶּרְבֵּן,
ומשום רשות, ואם כן אין להוכיח שאומרים שירה על הנסכים
לבד.
מקשה הגמרא: אִי הָיִי שִׁישׁ רְשׁוֹת לומר שירה גם שלא על
הקרבן, בְּנִסְכִּים נָמִי לִימָא שירה, שאין זה גרוע משיירה שלא
על הקרבן, ותפשוט שאומרים שירה על נסכים. מיישבת הגמרא:
לפי הצד שאין חובה לומר שירה על נסכים, אין לומר כלל אף
שיש רשות לומר שירה שלא על הקרבן, שאם יאמרו, נִפְיִךְ
מִיָּנִיה חוֹרְבָא – עלול לצאת מכך מכשול, שכשיראו שאומרים
שירה על הנסכים לבד, ומשום רשות ולא חובה, יבואו לומר
שאף אמירת שירה על הנסכים הבאים עם הקרבן רשות הוא
ולא חובה.
הגמרא להלן דנה במה שנאמר לעיל בברייתא שחורבן בית
ראשון היה בשנה שמינית לשמיטה: גִּזְיָא, רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר
מְגַלְגֵּלִין זְכוֹת לְיוֹם וְכָאִי וְכו', וחובה ליום חייב וכו', וחרב הבית
בְּרֵאשׁוֹנָה בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית, וכן בבית שני. מקשה הגמרא:
בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִי מְשַׁבְּחָת לָהּ – האם אפשר שחרב בית
ראשון בשמינית, וְהִתְבָּרִיב (יחזקאל א) מ נבואת יחזקאל על

נכסים הבאין בפני עצמן – כגון שהביאו היום קרבן ציבור ולא הביאו נכסים עמו, והביאום למחר. דאמר מר (מנחות מד, ב): "מנחתם ונכסיהם" בלילה, "מנחתם ונכסיהם" אפילו למחר. אבלה ושתיה – קרבן ונכסים. והא תני רב מרי בריה דרב כהנא – לעיל, דאין עולת נרבה טעונה שיר, שהרי אין זמנה קבוע. ותסברא – דלשם שירה

אמרו באחד בשבת? נפיק מיניה חורבא – דאיתי למימר: כי היכי דנכסים הבאים בפני עצמן רשות, נכסים הבאין עם הקרבן נמי רשות. לגלותו – גלות יהויכין והחרש והמסגר, ויחזקאל היה מהם. יובל – ראש השנה שלה ביום הכפורים, דתוקעין בית דין בשופר ונפטרים עבדים לבתיהן, ושדות החרות לבעליהן, ואז נראית שהיא יובל. אלמא שנת היובל הוה בשנת ארבע עשרה לחורבן הבית. וקא סלקא דעתך בהדי שתא דחורבן קאמר. ויובל הוא לעולם במוצאי שביעית, דשנת ארבעים ותשע שביעית היא. ואי סלקא דעתך במוצאי שביעית חרוב – היכי? משכחת לה ארבע עשרה לבחדי דתהיו במוצאי שביעית אחד בשבוע וכו'. אחר שנה – וכי חשבת חמש עשרה שנים משנת היובל למפרע משכחת חורבן במוצאי שביעית, שהיא שנת שלשים ושש למנין יובל זה. אי הכי – דבשנת חמש עשרה לחורבן הוא הדיא נבואה, עשרים ושש גלות יהויכין הוא דאמר מר גלו – ישראל עם יהויכין. כשבוע – בשנה שביעית לכיבוש יהויקים. גלו בשמונה – כלומר, שאותה גלות היתה בשנה שמינית למלכות נבוכדנצר, דשנה שניה למלכותו כיבש יהויקים, כדמפרש לקמן. גלו בשמונה עשרה – עם צדקיהו, והיא היתה חרבות ירושלים, והיא היתה שנת שמונה עשרה לכיבוש יהויקים, והיא שנת תשע עשרה לנבוכדנצר. משב ועד תמני סרי – משנה שביעית שהוא גלות יחזקאל עד תמני סרי שהוא חורבן הבית – חד סרי לבחדי שתא דגלוה בה יחזקאל, ולבר משנת החורבן דמנינו לה בהדי הקד דמחורבן ועד יובל, דחמיסר דמחורבן ועד יובל עשר שנת החורבן ושנת היובל – אשתכח דעשרים ושש הוו מהשתא דגלו בה ועד יובל. והיכי אמר יחזקאל: בעשרים וחמש גלותו היה יובל? וסלקא דעתך דבהדי שתא דגלו קאמר. ולדידך – דבעית למימני לשנת החורבן בהנך ארבעה עשר, מי ניתא? כפדי גלו נמי בתשע עשרה – דסלקא דעתיה דהאי מתוך דשלש גליות הוו, דהא דתני גלו בשמונה עשרה ובתשע עשרה הוו שני גליות, וסבר דבשמונה (נוסח אחר: דבתשעה) עשר הוה חורבן. וכי מנית נמי ארביסר לבחדי שנת חורבן ושנת היובל – משכחת לה עשרין ושית בלולת יהויכין שהיתה בשנת שבע, ולבחדי שתא דגלו בה. אלא מאי אית לך

למימר – האי דקאמר יחזקאל "בעשרים וחמש גלותו". לבר משתא דגלו בה – יהויכין ויחזקאל. מכל מקום תשס"א לרבינא קשיא – דהא דאי בגלות האחרון היה החורבן. וכיון דאמר רבינא חמיסי שנים עד היובל, ומגלות יהויכין ועד שנת חורבן שהוא בתשע עשרה הוו חד סרי, לבר משתא דגלו בה ולבר שנת החורבן, וחמיסרי – הא עשרין ושית. מי סברת שלש גליות הוו – התלמוד הוא דקא מתוך, דהאי דאמרן לעיל: גלו נמי בתשס"א – לאו מלתא היא. דחד גלות הוה, דבשמונה עשר לכיבוש יהויקים הוו חרבות ירושלים, שהיא תשעה עשר לנבוכדנצר. הלכך, משב ועד תשעה עשר לבר משתא דגלו בה יהויכין ויחזקאל ולבר שנת החורבן, וחמש עשרה עם שנת החורבן ושנת היובל הרי עשרים וחמש. דאמר מר – בסדר עולם. [שיך לעמוד הבא] כיבש יהויקים – לאו גלות הוא, לבר הגלות שום אדם, אלא כבשו לעבר תחתיו ועבדו שלש שנים. כדכתיב (מלכים ב כד) "ידהו ליה יהויקים עבד שלש שנים". ושם וימר בו שלש שנים, כדכתיב בדניאל בתחלתו: "בשנת שלש למלכות יהויקים (עלה) נבוכדנצר ירושלים", ותניא בסדר עולם: אפשר לומר כן? והלא לא מלך נבוכד נצר עד שנה רביעית ליהויקים, כדכתיב (בירמיהו כה) "הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונה לנבוכדנצר"! אם כן מה תלמוד לומר – בשנת שלש למחר, שהיא ששית לכיבושו והילוכו לבבל. והמליך יהויכין תחתיו, וכתיב בסוף דברי הימים "ולתשובת השנה" וגו', אלמא בשנת שבע לכיבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין. וכתיב בסוף מלכים: "ויצא אליו יהויכין מלך יהודה" וגו', אלמא שביעית לכיבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכד נצר,

והיינו

נכסים הבאים בפני עצמן טעונין שירה או לאו – פירוש: נכסים מקרבן ציבור שלא הקריבו ביומו, ולמחר מקריבין, כדררשין (מנחות מד, ב): "ומנחתם" עד עשרה ימים. וליכא לפרשי: אם התנבא אדם מנחת נכסים. דאפילו הביאו קרבן חובה – קרבנו אין טעון נכסים. ומיירי דאי שמקריבה ביום, אבל מקריבה בלילה – (הא) אמר רבי אלעזר: מה כפרה ביום – אף שירה ביום. ותסברא שירה דימיה ליה – ואי נמי נכסים הבאים בפני עצמן טעונין שירה – היינו שיר של יום שמביאין אותו, ולא שיר שהיה ראוי ביום הבאת קרבן.

מחד בשבוע לחד בשבוע – למפרע קחשיב חמש עשרה שנה. אמר רבינא – בארבע עשרה אחר שנה שהוכתה העיר, ודהיינו בשנת חמש עשרה לחורבן, אז היה יובל.

אי הכי – דהוה שנת חמש עשרה לחורבן, עשרין וחמש הויין עשרים ושש הויין דאמר מר: גלו בשבע – פירוש: בשבע לכיבוש יהויקים שכיבש בארבע למלכותו, והוא מלך אחת עשרה שנה. ובאותה שנה הרג יהויקים והמליך יהויכין בנו שלשה חדשים, ולתקופת השנה באותה שנה הגליו לבבל והחרש והמסגר, ואז היה גלות יחזקאל. גלו בשמונה עשרה לכיבוש, היינו כשהוכתה העיר.

משבע שגלו בה עד תמניסר שהרבה העיר – בלא תמניסר עצמו שהוא מנין דחמש עשרה חסר. דשנה שביעית שגלו בה היא היתה שנה אחרונה ליהויקים, ושבו מלך צדקיהו עשר שנים לפני שנת החורבן, וחמש עשרה – עשרים ושש הויין. בשלמא אי אמרין דארבע עשרה שנה לחורבן עצמו קאמר – שנה, דארבע עשרה ואחת עשרה הם, עשרים וחמש. אלא כיון דאמר דהוה שנת חמש עשרה – קשיא: ומציא לשנויה, דשנה שגלו בה היא היתה שנה ראשונה לצדקיהו, וליכא אלא עשר שנים מן הגלות עד שנת של חורבן. אלא קים ליה דאניו כן, דהגלות יהיה באותה שנה שמינית ליהויקים, אם כן איכא אחד עשר שנה.

ולדידך מי ניתא – מכדי גלו בתשע עשרה שנה, והיינו כשהוכתה העיר, משבע עד תשע עשרה – שנים עשרה הוו, וארביסרי – עשרים ושש הויין. ומצי למפרך: לפי שיתון, שהיה סבור דשמונה עשרה ותשע עשרה שני גליות, דאם כן היכי מתוקמא? אי הוכתה בשמונה עשרה – לא הוכתה בתשע עשרה: ואין להקפיד, דסוגיא בעלמא הוא, ולמסקנא ניהא.

הוה

למימר – האי דקאמר יחזקאל "בעשרים וחמש גלותו". לבר משתא דגלו בה – יהויכין ויחזקאל. מכל מקום תשס"א לרבינא קשיא – דהא דאי בגלות האחרון היה החורבן. וכיון דאמר רבינא חמיסי שנים עד היובל, ומגלות יהויכין ועד שנת חורבן שהוא בתשע עשרה הוו חד סרי, לבר משתא דגלו בה ולבר שנת החורבן, וחמיסרי – הא עשרין ושית. מי סברת שלש גליות הוו – התלמוד הוא דקא מתוך, דהאי דאמרן לעיל: גלו נמי בתשס"א – לאו מלתא היא. דחד גלות הוה, דבשמונה עשר לכיבוש יהויקים הוו חרבות ירושלים, שהיא תשעה עשר לנבוכדנצר. הלכך, משב ועד תשעה עשר לבר משתא דגלו בה יהויכין ויחזקאל ולבר שנת החורבן, וחמש עשרה עם שנת החורבן ושנת היובל הרי עשרים וחמש. דאמר מר – בסדר עולם. [שיך לעמוד הבא] כיבש יהויקים – לאו גלות הוא, לבר הגלות שום אדם, אלא כבשו לעבר תחתיו ועבדו שלש שנים. כדכתיב (מלכים ב כד) "ידהו ליה יהויקים עבד שלש שנים". ושם וימר בו שלש שנים, כדכתיב בדניאל בתחלתו: "בשנת שלש למלכות יהויקים (עלה) נבוכדנצר ירושלים", ותניא בסדר עולם: אפשר לומר כן? והלא לא מלך נבוכד נצר עד שנה רביעית ליהויקים, כדכתיב (בירמיהו כה) "הדבר אשר היה על ירמיהו על כל עם יהודה בשנה הרביעית ליהויקים היא השנה הראשונה לנבוכדנצר"! אם כן מה תלמוד לומר – בשנת שלש למחר, שהיא ששית לכיבושו והילוכו לבבל. והמליך יהויכין תחתיו, וכתיב בסוף דברי הימים "ולתשובת השנה" וגו', אלמא בשנת שבע לכיבוש ראשון של יהויקים גלה יהויכין. וכתיב בסוף מלכים: "ויצא אליו יהויכין מלך יהודה" וגו', אלמא שביעית לכיבוש יהויקים היא שמינית למלכות נבוכד נצר,

והיינו

הוה ליה בשיתא בשבוע — פירוש: דמנן ארבע מאות ועשרים שנים כלה בשיתא בשבוע, והחורבן היה בשנת עשרים ואחת. דהכי מוכחא סוגיא דלא חרב הבית בשניה עד שנת עשרים ואחת. ובית ראשון שעמד ארבע מאות ועשר שנים חרב בשנת עשר עצמה, הדי מוכח כל הסוגיא. נמצא בית חרב בתחילת יובל, כלומר בשנת יובל עצמה, דהחורבן בשנת

ארבע מאות ועשר. רש"י.
הנך שנים דאגלינהו סנחריב — ולא גרסינן
”תלת שנים”, כי טובא הוה, שהרי
מששה לחזקיהו עד שבעה עשר ליאשיהו
שהחזיר ירמיהו, הוא קרוב למאה שנה.
ועוד הקשה רש"י על זה הלשון, ושיבוש
הוא.
אלא צא מהם שבע שכיבוש ושבע
שחילוקן — וישאר שלשים ושש,
ובאותה שנה חרבה העיר, דהוי מוצאי
שביעית. ואי רבי יהודה אייתי שבסרי משבע
עשרה יובלות הרי חמשים וששל שנה הוה
ליה בתלתא בשבוע. והוא הדין דמצי
למפיר לרבי יהודה: אם כן היכי משכחת
קרא דיוקאל היה בארבע עשרה לחורבן?
הנך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא
ירמיהו ואהדרינהו לא קחשיב —
והחזירם בשמונה עשרה ליאשיהו. וזמנה
ארבע עשרה ליאשיהו, דמלך שלשים
ואחת, ועשרים ושנים דיהוויקם וצדקיהו —
הרי שלשים ושש שנה, ובכשת שלשים ושש
חרבה. ואלא תאמר: אם כן, מאי קאמר
בברייתא: אם אתה אומר משכנסו מנו,
נמצא בית חרב בתחילת יובל? הא ליתא,
דכשגלו — פסקו מלמנות יובלות,
ובשחחוריהם — החזירו למנות ולקדש, ותו
לא היה רק שלשים ושש שנה עד החורבן?
ואומר רבי: דהדיא ברייתא אתיא כרבנן,
דאמרי דשנת חמשים אינו ממנן שמיטין.
ולדידהו, כשגלו [נהדי] נמי דלא מנו יובלות
— שמיטין מונין ומקדשין, והיו מונין יובלות
לקדש בו שמיטין. דהכי איתא שיליו מכילתין: לא מנו יובלות אלא לקדש
שמיטין. ואם כן, כשהחזירם ירמיהו לא התחיל למנות תחילת היובל אלא לאותו
חשבון עצמו שהיו מונין, ולכן קאמר שאם מנו משכנסו בית חרב בשנת יובל.
אבל לרבי יהודה דאמר: שנת חמשים עצמו ממנן השמיטין, ובשנים שגלו
העשרת שבטים לא היו מונין שמיטין ולא יובלות כלל, ואם כן כשהחזירם ירמיהו
ונהג יובל — הוצרכו לחזור ולהתחיל מנינם.

משמרתו

סנחריב עד שהחזיר ירמיהו בימי יאשיהו. אלא הכי קאמר: תלת שני דאגלינהו סנחריב, והיו באותו גלות עד שהחזיר ירמיהו, לא חשיב להו להנך שלש שנים, כך
שמעתי. והרבה תשובות בדבר, דחא: דכי מדלית תלת שני משכחת חורבן בשנת ארבעים ותשע, והיא שביעית, ואנן בעינן מוצאי שביעית. ועוד, ”ארבע עשרה שנים
אחרי אשר הוכתה העיר” דליהו יובל לא משכחת לה. והא ליכא למימר לרבי יהודה לית ליה הך דרשא, דהא קרא כתבי. ולקמן לא משכחין שבט שחילוק אלא מהך
דרשא דארבע עשרה אשר הוכתה העיר הוה יובל. ועוד קשיא לי: היכי לא מודלינן אלא הך תלת שני? והאמרין בפרק בתרא (ערכין לזא): משגלו שבט ראובן
וגד בטלו היובלות עד שהחזיר ירמיהו ואף על גב דמתרצינן התם: מנו יובלות לקדש שמיטין — הני מילי לרבנן, אבל לרבי יהודה מוקמינן התם דלא מנו יובלות כלל!
ועוד, היאך יתכן לטול שלש שנים לבדים? אם כשגלו סנחריב עליהם כבר מנו עשר שנים או שתיים עשרה ליובל, ועלה עליהם שלש שנים, היאך יתכן להפסיק אותן
שלש שנים ולחזור למנינם הראשון, ולמנות שלש עשרה ארבע עשרה לקדש יובל שנת החמשים ושלוש? בעל ברדך אז התחילו למנות ראשונה שניה שלישית רביעית.
ומתוך הוויית אלו נראה בעיני, דהאי ”תלת” דכתב בספרים שיבוש הוא, ופירוש משובש היה וכתב בספרים. והכי גרסינן: הך שני דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו
אהדרינהו לא חשיב. ודאק נקט, דהא אותן השנים שהיו בגלות לא חשיב רבי יהודה במנין שמיטין ויובלות, וכדאמרין בפרק בתרא. אלא באותה שנה שחזרו בימי
יאשיהו התחילו למנות ליובל, וצא וחשוב מאותה שנה עד שנת הארבע מאות ועשר החורבן, ותמצא חשבונך סדור כמין חומר. דבשנת שלשים ושש ליובל חרב הבית,
והיא מוצאי שביעית. ומשכחת ארבע עשרה שנה אחר אשר הוכתה העיר הוה שנת היובל, שהרי חזרו בשנת שמונה עשרה ליאשיהו, כדכתיב (במלכים ב כב) דבשנת
שמונה עשרה ליאשיהו נמצא הספר בבית המקדש, ועל דברי הספר שלח המלך אל חולדה הנביאה, ואמרין במגילה (יד,ב): היכי שבקיה לימיהו ושדר לחולדה?
ואמרין: ירמיה לא הוה התם, שהלך להחזיר עשרת השבטים. ומנלן דהדור — דכתיב ”מה הציון הלז” וגו'. ודבר זה שפינה יאשיה את העבודה וזה באותה שנה היה.
וכך מצאתי בסדר עולם: בשמונה עשרה ליאשיהו היה תחלת היובל, ויאשיהו מלך שלשים ואחת שנה. משמונה עשרה עד שלשים ואחת כמה הוה — ארבסרי, וחד סרי
ליהויקים ויהויכין, וחד סרי לצדקיהו, כדכתיב (במלכים ב כה) — הרי שלשים ושש, ואז חרב הבית. ומיתוקמא שפיר כרבי יהודה. כך הבנתי מלבי וישרה בעיני, אבל
לא שמעתי. ואחרי כן מצאתי ספר יש מוגה שכתוב בו כן, והודעתיו לרבותי, וישרה בעיניהם: **איבעית אימא לעולם אליבא דרבנן** — אמר רבי יוסי למליתיה. ודאק
קשיא לך לעיל: הוה ליה בשיתא בשבוע. **כי קתני וכן בשניה אשארא** — אתשעה באב ומוצאי שבת. **על מן הגולה** — בימי עזרא. **ידעיה חרים פשחור ואמר** —
שבמקדש ראשון היתה משמרת ידעיה קודם לחרים, ומשמרת חרים קודם לפשחור, ושל פשחור לאימר. **חלקום לארבע ועשרים משמרות** — ולא היו יודעין כיצד
יסדרן, מי יעבוד אחר מי. **בללום** — שכתבו שם העשרים וארבעה משמרות בעשרים וארבעה פתקין. ונתנום **בקלפי** — וכוון ידעיה ברוח הקודש ועלתה איגרתו בידו,
וחזר והכניס ידו ונטל איגרת, וכן עד שש פעמים. ובאותו סדר שעלו האיגרות בידי — כך נעשו אחרי, אותן הכתובין באיגרות זו אחר זו.

שְׁנֵיָהּ - עֹלָה וְכִיפּוּשׁ יְהוֹיָקִים. וְכֵן בְּשְׁנֵיָהּ. וְשְׁנֵיָהּ
בְּמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית מִי מִשְׁפַּחַת לֵה? מִכְּדֵי בֵּית שְׁנֵי כְּמָה
קָם - אֶרְבַּע מֵאָה וְעֶשְׂרִים; אֶרְבַּע מֵאָה - תְּמִנָּה יוֹבֵל,
אֶרְבַּסְרִי - תְּרֵי שָׁבוּעַ, פְּשׁוּ לְהוּ שִׁית, הוּה לִיָּה בְּשִׁיתָא
בְּשָׁבוּעַ! - הָא מָנִי? רַבִּי יְהוּדָה הוּא, דְּאָמַר: שְׁנַת
חֲמִשִּׁים עוֹלָה לְכָאן וּלְכָאן; אֵייתִי תְּמִנָּה מִתְּמִנָּה
יוֹבֵל, וְהֵנִי שִׁית - הוּי אֶרְבִּיסֵי, אִישְׁתַּחֲבֵי דְּבְּמוֹצָאֵי
שְׁבִיעִית חֲרוּב. - אִי רַבִּי יְהוּדָה, פְּרָאשׁוּנָה לֹא מִשְׁפַּחַת
לֵה! דְּתִנָּה: שְׁבַעָה עֶשֶׂר יוֹבֵלוֹת מִנּוּ יִשְׂרָאֵל מִשְׁכָּנָסוּ
לְאַרְץ וְעַד שִׁצְצָא, וְאִי אַתָּה וְכוֹל לֹמֵר מִשְׁעָה שְׁכָנָסוּ
מִנּוּ, שְׂאֵם אַתָּה אֹמֵר כֵּן - נִמְצָא בֵּית חֶרֶב בְּתַחֲלִית
יוֹבֵל, וְאִי אַתָּה מוֹצֵא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֵר אֲשֶׁר
הִכְתָּה הָעִיר". אֵלָּא, צֵא מֵהֶם שָׁבַע שְׁכִיבָשׁוּ וְשָׁבַע
שְׁחִילָקוּ, וְאַתָּה מוֹצֵא "בְּאַרְבַּע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אַחֵר אֲשֶׁר
הִכְתָּה הָעִיר". וְאִי רַבִּי יְהוּדָה, אֵייתִי שְׁכָבְרִי מִשְׁכָּבְרִי
יוֹבֵל, שְׁדִי אֶהְיֶי - הוּה לִיָּה בְּתַלְתָּא בְּשָׁבוּעַ! הֵנָּה
שְׁנֵי דְּאִגְלִינְהוּ סַנְחִרִיב עַד דְּאָתָא יְרֵמְיָה אַהֲדִרְנִינְהוּ
לֹא קָחְשִׁיב לְהוּ. אִיבְעִית אִימָא: לְעוֹלָם רַבְּנָן, וְכִי
קָתַנִּי "וְכֵן בְּשְׁנֵיָהּ" - אֲשָׁאֲרָא. הָכִי נִמִּי מִסְתַּבְּרָא,
דְּאִי לֹא תִּימָא הָכִי, מִשְׁמֶרְתּוֹ שֶׁל יְהוֹיָרִיב בְּשְׁנֵיָהּ
מִי הוּא? וְהִתְנָה: אֶרְבַּע מִשְׁמֶרֶת עָלָיו מִן הַגּוֹלָה,
יְדִיעָה וְחָרִים פְּשָׁחוּר וְאִימֵר. עֲמִידוֹ נְבִיאִים שְׁבִיעִיָּהֶם
וְחִלְקוּם לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מִשְׁמֶרֶת, בְּלָלוּם וְנָתַנּוּם
בְּקִלְפֵי, בָּא יְדִיעָה וְנָטַל חִלְקוֹ וְחִלַּק חֲבִירָיו שֵׁשׁ,
בֵּא

שדינהו על היובלות, ודל ארבע עשרה מתנן שביעית ושבע
שחילוקן — פשו להו דתלת, אשתכח דבתלתא בשבוע חרובו ומשני: הך תלת שנים
דאגלינהו סנחריב עד דאתא ירמיהו אהדרינהו בו! — כלומר, הך שלש שנים
שער סנחריב עליהן, כדכתיב (מלכים ב ז): ”יעל מלך אשור (על כל) [ובכל]
הארץ ועל שומרון ויצר עליה שלש שנים”, ולא היה להם פנאי לחרוש ולזרוע,
ולא מנו שמיטין ויובלות — לא קא חשיב להו. והאי דנקט ”עד דאתא ירמיהו
אהדרינהו” — לא דווקא, דהא יותר מתשעים שנה היה מחזקיהו שחגלה אותן

והיינו דאמרין: שנה שניה כיבש יהויקים. **ארבע מאה ועשרים** — שלמין, לבד
שנה שחורב בו. הוה ליה **בשיתא בשבוע** — כלו ארבע מאות ועשרים שנים,
ובשביעית עצמה חרב. **שנת חמשים עולה** — לשנת יובל, והיא תחילת יובל הבא.
הלכך, לרבי יהודה לא הוי בכל יובל אלא ארבעים ותשע שנים. **אי כרבי יהודה**
— מוקמת לה לאה דרבי יוסי, בראשונה לא
משכחת דחרב בית ראשון במוצאי שביעית.
שבוע עשר יובלות — נפקי מקרא, דכתיב
(מלכים א ו): ”ויהי בשמונים שנה וארבע
מאות שנה” וגו', דל ארבעים דמדבר —
אשתכח דנכנסו לארץ קודם בנין הבית
ארבע מאות וארבעים. ובית ראשון עמד
ארבע מאות ועשר — הרי שמונה מאות
וחמשים, הרי שבעה עשר יובלות של
חמשים. **ואי אתה יכול לומר משעה**
שנכנסו — לארץ מנו שמיטין ויובלות, דאם
כן בית חרב בתחילת היובל, כלומר בשנת
היובל עצמה. דהא ליכא למימר שלא חרב
עד חמשים ואחת — דאם כן לא מיתוקמא
שמעתי. דכי מדלית שבע שכיבוש ושבע
שחילוקן — משכחת חורבן בשנת שלשים
ושבע של יובל, והיינו שניה לשמיטה. ואנן
בעינן במוצאי שביעית. הלכך אתפרש לן
האי תחילת היובל — שנת היובל עצמה, ואי
אתה מוצא שיהא יובל בארבע עשרה שנה
אחרי אשר הוכתה העיר כדכתיב ביחזקאל
(סימן מ). **צא מהן שבע שכיבושו וכו'** —
ולא מנו שמיטין ויובלות עד לאחר ארבע
עשרה. [ואין] אתה מוצא שנת היובל ארבע
עשרה שנה אחר שהוכתה העיר, וכדתינן
רבינא לעיל, דכי מדלית ארבע עשרה
מחמשים — פשו להו תלתין ושית, אשתכח
דבשנת שלשים ושש חרב הבית, והיא
מוצאי שביעית, ושנת היובל בארבע
עשרה שנה לבד משנת החורבן. ואי הך
דרבי יוסי לעיל אליבא דרבי יהודה — אייתי
שבסר שנין משבסר יובלי שני אחי, כלומר

ערכין דף יב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קצה

ובשנה שנייה למלכותו עלה לארץ ישראל וביבש יהונקים
לעבד, הרי ששנה שביעית לכיבוש יהויקים היא שנה שמינית
למלכות נבוכדנצר, והשנה השמונה עשרה לכיבוש יהויקים היא
השנה התשע עשרה למלכות נבוכדנצר.
שינו ברבייתא לעיל (יא): וכן בשנה, שחורבן בית שני גם הוא
היה במוצאי שביעית. מקשה הגמרא: ושנה במוצאי שביעית
מי משפחת לה – האם מוצא אתה שחורבן בית שני היה
במוצאי שביעית, מכרי – והרי בית שני כמה שנים קם – עמדו,
ארבע מאה ועשרים שנים שלמות, מלבד שנת החורבן, וחרב
בשנת הארבע מאות עשרים ואחת. ומנין השמיטין והיובלות
החלו למנות מתחילה משהוקם בית שני. צא וחשוב, בארבע
מאה שנה ישנם תמימי יובל – שמונה יובלות, שבכל חמישים
שנים יש יובל, ולאחר היובל האחרון נותרו עוד עשרים שנה,
שמתוכם, ארבע מאה ושלשים – ארבע עשרה שנים שהן שני
מנינים של שמיטה, פשו להו שית – נותרו עוד שש שנים שהיה
הבית עומד לאחר השמיטה הנה ליה בשיטתא בשבוע – הרי
בשיטת לשבוע של שמיטה הושלמו ארבע מאות ועשרים שנה
לבנין הבית, ונמצא שחרב הבית בשנה שלאחריה דהיינו
בשביעית, ולא במוצאי שביעית.
מתרצת הגמרא: הא מני, רבי יהודה היא, דאמר, שנת חמישים
עולה לבאן ולבאן – שנת החמישים, היא גם שנת היובל למנין
הקודם והיא גם השנה הראשונה למנין היובל הבא ולמנין
שביעית הבא, ולפי חשבון זה, בכל ארבעים ותשע שנים יש מנין
יובל שלם. ואם כן, כנגד כל מנין יובל שחישבנו בשיטת רבנן,
לרבי יהודה יש עוד שנה לחשבון היובל הבא, אייתי תמימי
מתמימי יובל – הבא שמונה שנים משמונה יובלות, שלרבנן
שנת הארבע מאות היא שנת היובל השמיני, ולרבי יהודה, היא
שנה שמינית במנין היובל התשיעי, והנה שית הוי ארביסר –
הוסף על שמונה שנים אלו שש השנים מעשרים השנים הנוספות
ושהרי ארבע עשרה השנים האחרות שמתוכן כבר חישבנו לעיל
שהן שתי שמיטות, הרי ארבע עשרה, שהן שתי שמיטות
מכוונות, נמצאת השלמת מנין ארבע מאות ועשרים לבנין הבית
בשנת שמיטה, אישתכח דבמוצאי שביעית חרוב הבית שהרי
חרב בשנה שלאחריה.
מקשה הגמרא: אי בשיטת רבי יהודה הולכת הברייתא של רבי
יוסי, אם כן חורבן הבית בראשונה לא משפחת לה במוצאי
שביעית. דתניא, שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו
לארץ ועד שצאו לגלות בכל, שנאמר לגבי בנין בית ראשון
בידי שלמה המלך (מלכים א' ו א) ויהי בשמונים שנה וארבע
מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים וגו' וכן הבית לה,
נבנה בית ראשון בשנת ארבע מאות ושמונים ליציאת מצרים,
הורד מתוכם ארבעים שנה משיצאו ממצרים עד שנכנסו לארץ,
הרי ארבע מאות וארבעים, הוסף עליהם ארבע מאות ועשר
שנים שהיה הבית עומד, הרי שמונה מאות וחמישים משנכנסו
לארץ ועד שגלו בחורבן הבית, ובמספר שנים זה יש שבעה עשר
יובלות של חמישים שנה. ממשיכה הברייתא: ואי אתה יכול
לומר שמשע ששנכנסו לארץ מנו מנין שמיטין ויובלות, שאם
אתה אומר כן, נמצא בית חרב בתחילת יובל – בשנת היובל
עצמה. ואי אפשר לומר שהיה החורבן בשנת היובל, שאם כן אי
אתה מוצא שהיה היובל ארבע עשרה שנה לאחר מכן כפי
שאמר יחזקאל (יחזקאל מ א) בראש השנה בעשור לחדש,
בארבע עשרה שנה אחר אשר הוקפתה העיר. אלף ודאי צא
מהם – הורד מן המנין, שבע שנים שביבשו את הארץ, ושבע
שנים שחילקו הארץ לנחלות, שלא מנו בהן שמיטין ויובלות.
וכאשר תוריד משנת החמישים ולפי החשבון הנ"ל ארבע

עשרה, נמצא שחרב הבית בשנת שלשים ושש למנין היובל,
שהיא מוצאי שביעית, ואתה מוצא שנבואת יחזקאל היתה
בשנת היובל בארבע עשרה שנה אחר אשר הוקפתה העיר,
ובלא שנת החורבן. מסיימת הגמרא קושייתה: וחשבון זה
מתיישב לשיטת רבנן שהיתה שנת יובל בכל חמישים שנה, ואי
הברייתא הולכת בשיטת רבי יהודה שהיה היובל בא בכל
ארבעים ותשע שנה, אייתי שפסרי משפסרי יובל – הבא שבע
עשרה שנים משבעה עשר יובלות שלשיטת רבנן, שדי אהני –
ותן אותם על היובלות, כלומר, הוסף אותם על החשבון. ששנת
החורבן, היא שנת שמונה מאות וחמישים לכניסה לארץ, ולפי
חשבון חלוקת השנים לחמישים, היא שנת החמישים למנין
היובל, הוסף על החשבון שבע עשרה שנה לשיטת רבי יהודה
ושנת היובל האחרון מן החשבון, שהרי היא עולה לכאן ולכאן
והפחת ארבע עשרה שביבשו וחילקו, נמצא חורבן הבית בשנת
שלש במנין היובל הבא, הנה ליה בתלתא בשבוע – והיא שנה
שלשית למנין השמיטה, ולא במוצאי שביעית.
מתרצת הגמרא: הנה שני דאגלינהו סנהריב עד דאתא ירמיה
אהריןנהו, לא קחשיב להו – אלו השנים שהגלה סנחריב את
עשרת השבטים עד שהחזירם ירמיה אינן עולות לחשבון, כיון
שבטל מנין שמיטין ויובלות משגלו מקצת השבטים לשיטת רבי
יהודה, ומששבו החלו למנות מתחילה, ואותה שנה ששבו היתה
שנת השמונה עשרה ליאשיהו מלך יהודה, ומלך יאשיהו
שלשים ואחת שנים. צא וחשב, משנת שמונה עשרה שבה החלו
למנות עד שנת שלשים ואחת, ארבע עשרה שנים, ולאחריו מלך
יהויקים אחת עשרה שנה, ולאחריו מלך יהויכין שלשה חדשים
ובאותה שנה החל צדקיהו למלוך, ומלך אחת עשרה שנה עד
חורבן הבית, הרי, משהחלו למנות עד חורבן הבית שלשים ושש
שנים, ומתיישב החשבון שחרב הבית במוצאי שביעית בשנת
שלשים ושש למנין היובל, וארבע עשרה שנה לאחר מכן היה
היובל.
תירץ נוסף ליישב דברי הברייתא של רבי יוסי כשיטת רבנן:
איבעית אימא, לעולם רבנן, ומה שהוקשה שלשיטתם, נמצא
שחרב בית שני בשיטת השמיטה, יש לומר כי תניי בברייתא
'וכן בשנה' אינו עולה על כך שחרב במוצאי שביעית אלא
אשאר – על שאר הדברים שנאמרו בחורבן בית ראשון, שחרב
ביום ראשון בשבת ובתשעה באב.
מוכיחה הגמרא: הכי נמי מסתברא שמה ששינו 'וכן בשנה'
אינו עולה על כל המאורעות שאירעו בחורבן בית ראשון, דאי
לא תימא הכי, יקשה מה ששינו שבזמן החורבן היתה משמרתו
של יהויכין, וכי משמרתו של יהויכין בשנה מי הוא – האם
היתה, והתניא, ארבע משמרות עלו עם עזרא מן הגולה, ואלו
הן, ידעיה וחרים, פשהור ואימר, עמדו נביאים שביניהם
וחלקום לעשרים וארבע משמרות – חלקו ארבע משמרות אלו
שעלו מבבל לעשרים וארבע, כמנין המשמרות שהיו בבית
ראשון. ולא היו חכמים יודעים כיצד לסדרם כעת, מי יעבוד
אחרי מי. כתבו השמות של כל ראש משמרת שמינו לאחר
שחלקום, עשרים וארבעה שמות על עשרים וארבעה פתקים,
כללום ונתנום בקלפי, ומשמרת שיעלה שמה ראשונה היא
הצריכה לעבוד בשבוע הראשון, ומי שלאחריה בשבוע
שלאחריו וכן הלאה. בא אחד מבני משמרת ידעיה ונתן פתקים
מן הקלפי, ועלה בידו בתחילה חלקו וחלק חביריו, שש, שכוון
ברוח הקודש שיעלה בידו פתק אשר שמו רשום עליו, ואחר כך
הוציא עוד חמשה פתקים, ועל כולם היה רשום שמות חביריו
ממשמרת ידעיה שבתחילה,

ששבע שנים כיבשו את הארץ. מבארת הגמרא: דקאמר כלב
ליהושע, בזמן שסיימו לכבוש את ארץ ישראל והחלו לחלק את
הנחלות, 'בן ארבעים שנה [אנכי] בשלח [אותי] משה עבד ה'
[אותי] מקדש פרנע להלל את הארץ [וגו'] ועתה [הנה] אנכי
היום בן חמש ושמנים [שנה] (יהושע יד ז-י) הרי שהיה כלב
בן ארבעים שנה בזמן שילוח המרגלים ובן שמונים בזמן חלוקת
הנחלות, מכאן שממשלחו המרגלים לתור את הארץ עד סיום
כיבוש הארץ עברו ארבעים וחמש שנים. ואמר מר בשנה
ראשונה ליציאת בני ישראל ממצרים עשה משה את המשכן,
ובשנה שנייה ליציאת מצרים הוקם המשכן ושלח משה
מרגלים לתור את הארץ. צא וחשב, בשנה שניה ליציאת מצרים
היה כלב בן ארבעים, כי עברו ירדן – כאשר עברו בני ישראל
את הירדן לארץ ישראל כלב בן פמה הו' – כלב בן כמה היה,
בן תמנן נבי תרתין – בן שמונים פחות שתיים, שהרי היו
במדבר ארבעים שנה, ובשנה שניה נשלחו המרגלים, ומאז עד
שנכנסו לארץ, שלושים ושמנה שנים בלא שנת השילוח, כי
קא מפליג נחלות – וכאשר חילק יהושע את הנחלות קאמר
כלב 'בן חמש ושמנים שנה אנכי' ומשבעים ושמנה עד
שמונים וחמש, יש שבע שנים, אישתכח דשבע שנים כיבשו את
הארץ.

מבארת הגמרא: ושבע שנים שחילקו את הארץ לנחלות, מנלן.
מבארת הגמרא: איבעית אימא, מכך דשבע שנים כיבשו, מן
הסתם שגם שבע שנים חילקו, והוא מסברא. ואיבעית אימא,
מדלא מופחת להו – מכך שאין אתה מוצא שהיתה נבואת
יחזקאל בשנת היובל ארבע עשרה שנה אחר אשר הופתה
העיר אלא אם כן תפחית מחשבון השנים ארבע עשרה שנים,
ושבע שנים כיבשו, ומכאן ששבע שנים חילקו.

משנה

משנתינו ממשיכה לעסוק במניינים שהיו במקדש: אין פותחין –
בכל זמן לא יהיו פחות משישה מלאים המבוקרין ו-כבשים
שנבדקו שאין בהם מום) בלשפת המלאים – המקום שהיו
משמרים בו הכבשים, כדי לשבת ולזימים מובים של ראש
השנה – ושיעור זה הוא בבדי שסיפק לשבת הסמוכה לשני ימים
טובים של ראש השנה, שהיו שני קרבנות תמיד קרבים בכל יום,
אחד בבוקר ואחד בערב, ולשלוש הימים היו צריכים לבדוק
קודם יום טוב ששה כבשים, שניים לכל יום. ואם רוצים מוסיפין
טלאים מבוקרים עד עולם – כמה שירצו. אין פותחין משהי
הצוצרות בזמן התקיעות במקדש, ואין פותחים מתשעה כנורות
בשעת השירה במקדש ואם רוצים מוסיפין חצוצרות וכינורות
עד עולם. והצלצל לבד – לא היה אלא אחד.

גמרא

שנינו במשנה שלא פחתו משישה כבשים מבוקרים בכל זמן
בלשכת הטלאים, וסבר המקשה שהוא משום שמא יארע שיבא
ראש השנה קודם שבת ולא יוכלו ביום טוב לילך ולבדוק
הכבשים ויצטרכו להכין קודם יום טוב ששה כבשים, ולכן תיקנו
שלעולם יהיו בכל זמן ששה כבשים בלשכה. מקשה הגמרא: אם
חוששים לימים אלו והרי בימים אלו תמידין ומוסיפין מובא הו'
– סך התמידים והמוספים בימים אלו הוא יותר משישה כבשים.
מתרצת הגמרא: תנא בעלמא קאי – התנא עוסק בשאר ימים,
כלומר, יש סיבה ליתן ששה כבשים מבוקרים גם בשאר ימים,
ולא מטעם מקרה שחל ראש השנה סמוך לשבת, ואתמדין
לחזיה קאי – ודבריו הולכים מצד תמידים לבד בלא מוספים,
ומאי – ומזה שנקט הלשון 'כדי לשבת ולזימים מובים', סימנא
בעלמא – לסימן הוא, שתדע שלעולם צריכים ששה כבשים
מבוקרים בלשכה כמו שלימים אלו יחד צריכים ששה תמידים,
ועל ידי כך לא תטעה בגירסא לומר שאין פותחים מארבעה או
מחמשה. והכי קאמר – וכך כוונתו, אין פותחין משישה מלאים

ואחר כך בא אחד ממשמרת תרים ונטל מן הקלפי חלקו וחלק
הביריו, סך הכל שש, וכן פשחור נטל חלקו וחלק חבריו וכן
אמר. והתקינו נביאים שביניהם, שאפילו יהוירים שהיה ראש
המשמרות בבית ראשון, כלומר שהיה ראשון לכולם עולה אחר
כך מן הגולה, לא ידחה ידעיה ממקומו, אלא ידעיה עיקר
ויהוירים מכל לו, שהמשמרות של ידעיה באים תחילה,
ונחלקים לחמש משמרות, ובמקום המשמרת השישית
והאחרונה יעבוד יהוירים. ואם כן לא עלה יהוירב מן הגולה, ואי
אפשר שדברי הברייתא 'וכן בשניה' עולים על כך שהיה החורבן
בזמן משמרת יהוירב, אלא ודאי מה שנאמר 'וכן בשניה' עולה
אשאר, ולא על כך שחרב במוציא שביעת ושהיה בזמן
משמרת יהוירב.

תירוצ נוסף ליישב דברי הברייתא אף כדעת חכמים: רב אשי
אמר, לעולם מה שנאמר 'וכן בשניה' עולה גם על כך שחרב
במוציא שביעת, ואפשר להעמידה כשית רבנן, ומה שהוקשה
לעיל שלשיתם חרב הבית בשביעת וכפי החשבון של ארבע
מאות ועשרים לחלק לחמישים, יש לומר הנה שית שני – אלו
שש השנים משהחלו לבנות בית שני עד דליק עזרא ומקדיש
– עד שעלה עזרא מבבל וקידש את ארץ ישראל למנות שמיטין
ויובלות לא קא חשיב להו – אינן מן החשבון, שהחלו למנות
רק בשנה שביעית לבנין הבית. ואם כן, הורד מחשבון ארבע
מאות ועשרים שעמד הבית שש שנים, הרי ארבע מאות וארבע
עשרה, שהם שמונה יובלות ושתי שמיטות, וחרב הבית בשנה
שלאחריה, נמצא הבית חרב במוציא שביעת.

הגמרא מביאה מקור לכך שעלה עזרא רק שש שנים לאחר
שנבנה הבית: דכתיב (עזרא ד כד), אחרי ששלחו שונאי ישראל
לכורש שיאסור את בניית בית המקדש, 'באנו, במלילת עבירה
בית אלהא די בירושלים, והות בטלא עד שנת תרתין למלכות
דריוש מלך פרס' – ומאז בטלה עבודת בית האלהים
שבירושלים, והיתה בטלה עד שנה שניה למלכות דריוש מלך
פרס. הרי שהחלו לבנות את בית המקדש השני בשנה השניה
לדריוש. וכתיב (שם ו טו) 'ושיצא ביתא דנא, עד יום תלתא
לירח אדר, והיא שנת שית למלכות דריוש מלכא' – ונשלם
בנין בית זה עד יום שלישי בחודש אדר בשנה השישית למלכות
דריוש מלך פרס, הרי שנבנה הבית במשך ארבע שנים ונשלם
בשנה החמישית לתחילת בנייתו. ותנא, באותו זמן – בשלש
לחודש אדר לשנה הקאה, שהיא השנה השישית לתחילת בנין
הבית, עלה עזרא מבבל ונלוותו עמו, והגיע לירושלים בחודש
אב, דכתיב (עזרא ז ח) אחר שעלה עזרא 'ויבא ירושלים
בחודש החמישי היא השנה השביעית למלך', הרי שבשנה
השישית לתחילת הבניה שב עזרא מן הגלות, ובתשרי
שלאחריו, בשנה השביעית לבנין הבית, החל למנות שמיטין
ויובלות.

הגמרא מבררת את דברי הברייתא לעיל (יב:) ששבע שנים
כיבשו את הארץ ושבע שנים חילקוה: גופא, שנינו בברייתא,
שבעה עשר יובלות מנו ישראל משנכנסו לארץ ועד שיצאו
לגלות. ואי אתה יכול לומר משנכנסו לארץ מנו שמיטין
ויובלות, שאם אתה אומר משנכנסו מנו, הרי חרב בשנת
שמונה מאות וחמישים לכניסתם לארץ, ולפי חשבון של חמישים
שנים בכל יובל נמצא בית חרב בתחלת יובל. ואם תאמר
שחרב בשנת יובל, אי אתה מוצא מה שנאמר ביחזקאל (מ א)
'בראש השנה בעשור לחדש, בארבע עשרה שנה אחר אשר
הופתה העיר' וכו', שהיתה הנבואה בשנת היובל, והיה זה
ארבע עשרה שנה אחר חורבן הבית, ואם היה היובל בשנת
החורבן אי אפשר שהיה יובל בזמן נבואת יחזקאל ארבע עשרה
שנים לאחר מכן, אלא הורד מהן שבע שנים שכיבשו את הארץ
ושבע שחילקו, שבכל ארבע עשרה שנים אלו לא מנו שמיטין
ויובלות, ועולה החשבון שהיה היובל ארבע עשרה שנה לאחר
החורבן. מבררת הגמרא: שבע שכיבשו מנלן – מדיכן לנו

ערכין. פרק שני - אין נערכין דף יג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קצו רש"י

ובן חרים וכן פשוט וכן אמר - והיוריריב שוב לא עלה. רב אשי אמר - לעולם "וכן בשניה" אמרתי שביעית קאי, ורבנן היא. ודקא קשיא לך לעיל דבשביעית חרוב - לא קשיא, דשית שני קמאי מבנין הבית עד דסליק עזרא וקידש ארץ ישראל לא מנו שמטיין ויבולות. דל שית שני משני הבית - משכחת שנת ארבע מאות ועשרים בשביעית. כיצד?

ארבע מאה (ושותי שנין) - תמניא יובלי, 1
וארבע סרי שני - תרי שבועי, ובשנת ארבע 2
מאות עשרים ואחת, שהיה מוצאי שביעית, 3
חרב. ומנלן דעד שית שני לא סליק עזרא 4
דכתיב בארץ כנענית וכו' - אלמא בשנת 5
שתיים לדריש התחיל הבנין. וכתבי ושיצא 6
ביתא וכו' - אלמא בשנת שש נשלם, הרי 7
חמש שנים. ובאותו זמן לשנה הבאה, שהיא 8
שנה ששית לבנין, עלה עזרא ובא לירושלים 9
בחדש אב. ועד תשרי שהוא שבע לבנין לא 10
התחיל למנות. בר תמנן נבי תרתי - 11
דמשילוח מרגלים עד שנכנסו לארץ אינו 12
אלא שלשים ושמונה, לבד משנת השילוח, 13
דהא בשניה ליציאת מצרים נשתלחו. מרלא 14
משכחת ארבע עשרה שנה אחרי אשר 15
הוכחה העיר - דליהוי יובל, אי לא מדלית 16
ארבע עשרה לכיבוש ולחילוק. משנה 17
מתשעה בנורות - לא אתפרש טעמא. 18
והצלצל לבדו - צלצל אחד היה שם ולא 19
יותר, וטעמא מפרש בגמרא. גמרא קא 20
סלקא דעתין כדי לשבת ולשני ימים טובים 21
דווקא קאמר, דלחכי בעינן ששה, שאם יבאו 22
יחד שבת ושני ימים טובים של ראש השנה, 23
ולא יוכלו לבקר - יהו להם אילים מזומנים. 24
בעלמא קאי - דבבל ימות השנה נמי בעינן 25
ששה. ולא משום שבת וראש השנה, אלא 26
משום דבן בנ, וכדמפרש בסמוך. סימנא 27
בעלמא - שלא תטעה בגירסא, שלא תשנה 28
ארבעה או חמשה, משום הכי נקט הך 29
שלשה ימים דבעו ששה תמידן. ארבעה 30
ימים קודם שחיטה - ומשום הכי בעינן 31
ששה לעולם, דבשעת חינוך נתנו שם ששה 32
מבוקרין

בא חרים ונטל חלקו וחלק חבריו שש, וכן פשוט, 1
וכן אמר. התקינו נביאים שביניהם שאפילו יהויריב 2
ראש משמרות עולה - לא ידחה ידעיה ממקומו, 3
אלא ידעיה עיקר ויהויריב מפל לו! אלא אשארא. 4
רב אשי אמר: הנה שית שני עד דסליק עזרא 5
ומקדיש לא קא חשיב להו, דכתיב: "בארץ כנענית 6
עבדית בית אלהא די בירושלם". וכתיב: "ושיצא 7
ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהיא שנת 8
שית למלכות דריש מלכא", ותנא: באותו זמן 9
לשנה הבאה עלה עזרא ונלוותו עמו, דכתיב: 10
"ויבא ירושלם בחדש החמישי היא השנה השביעית 11
למלך". גופא: שבעה עשר יובלות מנו ישראל 12
משנכנסו לארץ ועד שיצאו, ואי אתה יכול לומר 13
משנכנסו מנו, שאם אתה אומר משנכנסו מנו - 14
נמצא בית חרב בתחלת יובל, ואי אתה מוצא 15
"בארבע עשרה שנה אחר אשר הפתה העיר" וכו'. 16
שבע שביבשו מנלן? דקאמר כלב: "בן ארבעים 17
שנה בשלח אתי משה עבד ה' מקדש פרנע להגל 18
את הארץ... ועתה אנכי היום בן חמש ושמנים", 19
ואמר מר: שנה ראשונה עשה משה משכן, שנה - 20
הוקם המושב ושלח מרגלים; פי עבד ירדן, כלב פר 21
כמה הוי - בר תמנן נבי תרתין; פי קא מפליג נחלות 22
קאמר: "בן חמש ושמנים שנה אנכי", אישתתף 23
דשבע ביבשו. ושבע שחילקו מנלן? איבעית אימא: 24
מדשבע ביבשו - שבע חילקו. ואיבעית אימא: 25
מדלא משפחת להו "ארבע עשרה שנה אחר אשר 26
הפתה העיר". משנה אין פותחין מששה טלאים 27
המבוקרים

המבוקרין בלשפת הטלאים, כדי לשבת ולמים טובים של ראש השנה, ומוסיפין עד 28
עולם. אין פותחין משתי חצוצרות, מתשעה בנורות, ומוסיפין עד עולם, והצלצל לבד. 29
גמרא תמידין ומוסיפין טובא הוו! - תנא בעלמא קאי ואתמידין לחודיה קאי, ומאי 30
"כדי לשבת ולמים טובים" - סימנא בעלמא, והכי קאמר: אין פותחין מששה טלאים 31
המבוקרים

ושבע חילקו? ואמר רבי דלא בא הכתוב לסתום אלא לפרש, דמה לנו לשנות כלב אם לא להודיענו בודאי ששבע כיבשו ושבע חילקו. 1
מאי כדי לשבת סימנא בעלמא - הכא מפרש מעיקרא ד"כדי לשבת" סימנא בעלמא. אבל במנחות פרק "התכלת" (מטב), לא אמר הכי עד דבמסקנא דקאמר התם, 2
אמר רבינא: לרב אשי הני ששה - שבעה הוו, דהא איכא צפרא דחד בשבתא, דווקא נקט לשבת. והכי פירושו: אם היו שני ימים ראש השנה, ביום החמישי 3
וביום ששי - ביום הראשון יבקר התמיד שהוא ארבעה ימים קודם שחיתו של חמישי בשבת, ושל יום ששי שהוא שני לראש השנה יבקר ביום שני שהוא ארבעה 4
ימים קודם שחיתו, וכן של שבת מבקרו ביום שלשי. ופרין: שבעה הוו. דהא איכא צפרא דחד בשבתא, שגם הוא טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיתו. ואם כן 5
היאך יפתחו משבעה?

ומוסיפין עד עולם עד כמה אמר רב הונא ואמרי לה כו' - ואמר רבי: דהא ודאי פשיטא שיוכלו להוסיף עד העולם. אלא בעי עד כמה יהא הידור מצוה ואין צריך 1
לחפש יותר אחר כהנים. אמר רב הונא: עד מאה ועשרים. דהא אשכחן בקרא (דברי הימים ב ה) שחפשו אחרי מאה ועשרים כהנים לתקוע בחצוצרות ולא 2
יותר. אי נמי, דהא פשיטא דאין מוסיפין עד העולם, שאם יסיפו יותר עירבוב קלא. אמר רב הונא: עד מאה ועשרים כהנים יכול להוסיף, דהא אשכחנא בקרא דלא 3
חיישינן לעירבוב קלא.

ושיקר לעמוד הקודם משמרתו של יהויריב בשניה מי הואי - הקשה רבינו 1
אלחנן: דהא אמרינן בבא קמא (קא), נתן הכסף לידעיה ואת האשם 2
ליהויריב, אלמא שהיה בבית שני! ויש לומר: דהא מתנינן מיתניא סמוך לבית 3
ראשון. אי נמי, לא יהויריב דווקא, אלא המשמר תחת יהויריב. שאפילו 4
משמרתו של יהויריב עולה - פירש רש"י: 5
ששוב לא עלה. והווי תימה, דמנא ריה 6
ששוב לא עלה? דהא משמע שיכול לעלות, 7
מדקאמר "שאפילו משמרתו של יהויריב 8
עולה!" ועוד הקשה רבינו אלחנן: דהרבה 9
עלו, ואין פשוט לנו שלא עלה? ואמר רבי: 10
דמכל מקום יכול להיות שעלה יהויריב. 11
והכא קא פריך הכי: משמרתו של יהויריב 12
בשניה מי הואי? כי עשרים וארבעה היו אלו 13
נגד המשמרות שלא עלו, שחלוקות לארבע 14
ועשרים משמרות, ושימשו תחתיהם. 15

הנה שית עד דסליק עזרא וקדיש לא 16
קחשיב - צריך עיון: למאי דפירשתי 17
דכי נמי גלו השבטים מנו נמי יובלות כדי 18
לקדש שמיטין, אם כן בגלות דבבל קודם 19
דסליק עזרא נמי היו מונין, ואמאי התחילו 20
למנות כי סליק עזרא? ויש לומר: דלא דמי, 21
דודאי בעוד ישראל על אדמתם, כי נמי אין 22
יובל נוגח - שמיטה נוגח בחרישה וזריעה, 23
והוי מקדשין. אבל בגלות לא היו מקדשין 24
כלל שביעית. וצריך עיון: דכי נמי היו בגולה 25
היו צריכין לקדש שביעית מפני שמיטת 26
כספים שנוהגת בין בארץ בין בחוצה לארץ. 27
ואם הוא כך דשביעית אינו תלוי ביובל, כי 28
נמי ישראל בגלות ואינן כלל על אדמתן - 29
למה לא ימנו שמטיין כמו מקצת ישראל על 30
אדמתן? ואף על גב דאין כל יושביה עליה 31
— מונין שביעית, אף על גב שאין מונין יובל. 32
אותו זמן לשנה הבאה - שהוא שלש 33
(ועשרים) באדר, עלה עזרא מבבל. 34
ועלה ירושלים בחדש החמישי, שאיחר 35
במלחך הדרך מחדש אדר עד חדש אב. 36
כלב כמה הוי בר תמנן נבי תרתין - 37
והקשה רבינו אלחנן: והא מנין לנו 38
שבשנה שניה דווקא היה כלב בן ארבעים 39
שנה, דא הוה כי עבר ישראל את הירדן בר 40
תמנן נבי תרין? שמא התחיל שנת 41
הארבעים ואחד שלו, ובשילוח מרגלים היה 42
בסוף הארבעים. שחרי שנות כלב לא מצינו, 43
וכשעברו ישראל את הירדן הוה בר תמנן 44
נבי חד, ומנא להתלמוד דהא דשבע כיבשו 45
ושבע חילקו.

מאי כדי לשבת סימנא בעלמא - הכא מפרש מעיקרא ד"כדי לשבת" סימנא בעלמא. אבל במנחות פרק "התכלת" (מטב), לא אמר הכי עד דבמסקנא דקאמר התם, 1
אמר רבינא: לרב אשי הני ששה - שבעה הוו, דהא איכא צפרא דחד בשבתא, דווקא נקט לשבת. והכי פירושו: אם היו שני ימים ראש השנה, ביום החמישי 2
וביום ששי - ביום הראשון יבקר התמיד שהוא ארבעה ימים קודם שחיתו של חמישי בשבת, ושל יום ששי שהוא שני לראש השנה יבקר ביום שני שהוא ארבעה 3
ימים קודם שחיתו, וכן של שבת מבקרו ביום שלשי. ופרין: שבעה הוו. דהא איכא צפרא דחד בשבתא, שגם הוא טעון ביקור ארבעה ימים קודם שחיתו. ואם כן 4
היאך יפתחו משבעה?

אין קטן נכנס בעזרה מנהני מילי, אמר רבי יוחנן ודאמר קרא ויעמוד ישוע בניו ואחיו קדמיאל — והקשה רבינו אלחנן: היכי ילפינן דקטן נכנס לעזרה לשיר בשעה שהלויים עומדים לדוכן? ואמר רבינו יצחק: דרבי ליה מיתורא דקרא, כתיב: "בניהם ואחיהם הלויים", וכתיב: "ישוע בניו קדמיאל ובניו בני יהודה בני (מורד) (חננד) בניהם", למה ליה והלא הוזכר כל אחד בניו אלא שמע מינה דלחכי כתיב, דהוה מיתור, ומשמע קטנים.

הדרן עלך אין נערכין

יש בערכין. ושייך לדף יד, א מה בין שדה מקנה לשדה אחוזה כו' — והוא הדין דהוה מצי למימר חילוק אחר בין שדה אחוזה לשדה מקנה, שבשדה אחוזה אם הקדישו וגאלו אחר — מתחלק לכהנים ביובל, ובשדה מקנה אם הקדישו וגאלו אחר — חזר בלעלים ביובל. ולא נחת לפרושי אלא חילוק דשייך כשהוא עצמו פודה.

פנהים למאה ועשרים מחצות פחצורות. "מתשעה פחצורות וכו' וצלצל לבד". מנא הני מילי? אמר רב אסי, דאמר קרא: "ואסף במצלותם להשמיע". - מצלותם תרי הוו! - פון דהדא עבדתא עבדי, וחד גברא עבדי בהו - קרי להו חר. משנה אין פוחתין משנים עשר לזוים עומדין על הדוכן, ומוספין עד עולם. אין תקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים אומרים בשרי. ולא היו אומרים בנבל ובכנור אלא בפה, כדי ליתן תבל בנעימה. רבי אליעזר בן יעקב אומר: אין עולין למנן ואין עולין לדוכן, אלא פארץ היו עומדין וראשיהו בין רגלי הלויים, וצערי הלויים היו נקראין. גמרא הני כנגד מי? אמר רב פפא: כנגד תשעה פחצורות (ושני) נבלים וצלצל אחד, שנאמר: "הוא ובניו ואחיו שנים עשר". "אין תקטן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים" כו'. מנא הני מילי? אמר רבי יוחנן, דאמר קרא: "ועמוד ישוע בניו ואחיו קדמיאל ובניו בני יהודה כאחד לנצח על המזלכת ה' עבודת בית ה' וגו'". לא היו אומרים לא בנבל ולא בכנור אלא בפה כו'. למימרא, דינבל לחוד וכנור לחוד; לימא מתניתין דלא פרבי יהודה? דתניא, רבי יהודה אומר: כנור של מקדש - של שבעת נימין היה, שנאמר: "שבוע שמחות פניך, אל תיקרי "שובע" אלא: "שבוע", ושל ימות המשיח - שמונה, שנאמר: "למנצח על השמינית", על נימא שמינית; של עולם הבא - עשר, שנאמר: "עלי עשור ועלי נבל עלי הניין בכנור", ואומר: "הודו לה' בכנור בנבל עשור וזמרו לו שירו לו שיר חדש"! - אפילו תימא רבי יהודה; לעולם הבא, אידי דנפשי נימין ידידיה נפיש קליה כי נבל, קרי ליה נבל. "רבי אליעזר בן יעקב אומר: אין עולין מן המנין" כו'. תנא: וסועדי הלויים היו נקראין. ותנא דידן? פון דהני קטין קליהו והני עב קליהו, הני מקטמי והני לא מקטמי, קרי להו "צערי".

הדרן עלך אין נערכין

יש בערכין להקל ולהחמיר, ובשדה אחוזה להקל ולהחמיר, ובשור המועד שהמית העבד להקל ולהחמיר, באונס ובמפתה ובמוציא שם רע להקל ולהחמיר. יש בערכין להקל ולהחמיר, ביצי? אחר שהעריך את הנפא שבישראל ואת הפעור שבישראל - נותן המשים סלע, ואם אומר "הרי דמיו עלי" - נותן את שווי. גמרא "יש בערכין להקל וכו' ולהחמיר, ביצי? אחר שהעריך" כו'. בישראל - אין, בגוים - לא; לימא מתניתין דלא פרבי מאיר, דתנן: גוי - רבי מאיר אומר: נערך אבל לא מעריך? - אפילו תימא רבי מאיר, הוא הדין דאפילו גוי נמי, אלא מלחא

נבל — ונבל עשוי במפוח של נפחים, ומוציא קול על ידי רות. וסועדי — עוזרי. לויים — עבד קליהו, קטנים — קטן קליהו, דק קולם. מקטמי — כלומר, מקטיני ועושים קולם דק דק ויפה, ומצערין הלויים שאין יכולים לבסס קולם כמותן.

הדרן עלך אין נערכין

מבוקרין ארבעה ימים קודם לכן, ונטלו יום ראשון שנים לתמידים, ונתנו שנים תחתיהם ויבקרם. ביום שני נטלו שנים מן הארבעה הנותנים ונתנו שנים תחתיהם, ויום שלישי נטלו שנים הנותנים מן הראשונים ונתנו שנים תחתיהם, וכן לעולם, נטלים שנים ונותנים שנים. ואותן שנתבקר ונתנו שם יום ראשון — ראויים ליום רביעי, ואותן שניתנו בשני — ראויין בחמישי, וכן חוזרין חלילה לעולם. ונמצאו כל התמידים הנשחטין מבוקרין ארבעה ימים קודם שחטיהם עם יום הבקור ויום השחיטה. כך שמעתי, וקשיא לי: הא לא דמי לארבעה ימים דפסח, דביקורו בעשור ושחיטתו בארבעה עשר — הרי ארבעה ימים לבד מיום השחיטה! ולכן נראה בעיני דשמונה ניתנו שם ביום חנוך, וששה דקטני במתניתין הכי משמע: אין פוחתים מששה, כלומר שאפילו כשיטלו השנים שבכל יום — נשתירו שם ששה מבוקרין. ולאחר כך, קודם הלילה יבקר שנים ויתנו שם. והנך, הואיל וליתנהו אבתי בשעת נטילת השנים — לא קחשיב להו. לישנא אחרינא: סימנא בעלמא, דכי היכי דכי מקלעי שבת וראש השנה גבי חרדי מיבקר והוא דשלישי בשבת בערב שבת, דהא לא מצו היום לילך ולבשע טלה ולבקר, השתא הוי ארבעה ימים קודם שחטיה — הכי נמי לעולם בעינן ארבעה ימים קודם שחטיה. דיקא נמי — דסימנא בעלמא הוא, ולא משום טעמא דשבת וראש השנה קא בעי להו. מדלא קתני "לשבת ולשני ימים" כו', דהוי משמע לצורך שבת וראש השנה, מדקתני "כדי" — שמע מינה: כפי השבח הראוי לשבת ולראש השנה, דהיינו ששה, וסימנא בעלמא הוא. מנהני מילי — דצלצל לבד, ותו לא. ואפס — שם הלוי. עבדיתא חד עבדי — דאין אחד מועיל בלא חבירו, שדון שתי תחיתין רחבות של מתכת ומכין זו על זו. וקורין צינב"ש. משנה אין לוי קמן נכנס לעזרה — לשום עבודה, כגון לכבד את העזרה ולהניח את הדלתות. אלא בשעה שהלויים עומדים על הדוכן בשיר, או נכנסים לזים קטנים לשורר עמון. ולא היו — אותן קטנים. אומרים בנבל ובכנור אלא בפה ליתן תבל בנעימה — ליתן תבלין בנעימות הלויים. לפי שקול הלויים הקטנים דק, ומתבל את קול הלויים הגדולים. (ואין עולין למנין) — דלא מנו אותן לזים למנין שנים עשר לזים הצריכין לדוכן. ולא עולין — על האצטבא המוכנת לדוכן, אלא בארץ היו עומדין, וצוערי הלויים — שמצערין את הלויים, כדמפרש בגמרא. גמרא בנבל עשור — של עשר נימין. ולעולם הבא משתעי, מדכתיב "שיר חדש" לשון זכר. דשירות העולם הזה לשון נקבה, כדאמר במכילתא: כשם שנקבה זו יולדת — כך תשועות חללו סופן לילד צרות. אבל שיר של עולם הבא — לשון זכר, שאינו יולד. מדמפיק רבי יהודה כנור בנבל עשור, אלאמא כנור היינו נבל. דנפיש קליה כי

משנה להקל. נאה שבישראל — שוה מאה מנה, אין נותן אלא חמשים סלע. להחמיר — שהמעריך הכעור שבישראל, אפילו אינו שוה אלא חמשה סלעים — נותן חמשים סלעים מן עשרים עד בן ששים. בשדה אחוזה — במקדש שדה אחוזה. שהעריך — שאמר: "ערך פלוני עלי". גמרא בניו לא — שאם אמר ישראל "ערך גוי פלוני עלי" — לא אמר כלום, דגוי אינו נערך. נערך אבל לא מעריך — טעמא מפרש בפרק קמא (ערכין הב). מילחא

המבוקרים בלשכת הטלאים, ארבעה ימים קודם שחיתה, כלומר, שניתנו שם כבשים שנבדקו שאין בהם מום, והמתינו שם ארבעה ימים קודם השחיטה, ומשום כך היו שם ששה כבשים בכל זמן. שבשעת חינוך המזבח הניחו בלשכה שמונה כבשים שנתבקר ארבעה ימים קודם לכן, ובאותו היום נטלו שנים לתמיד בבוקר ובערב, ובקרו שנים אחרים ונתנום במקומם, נותרו ששה מבוקרים [ארבעה ימים] ושנים חדשים, ביום השני נטלו שנים ונתנו שנים, נותרו ארבעה מבוקרים וששה חדשים, ובירבעי נותרו שמונה חדשים, וביום השמיני שניתנו ביום הראשון כבר ראויים לשחיטה, שעברו ארבעה ימים מן הבדיקה, נטלו ונתנו שנים תחתיהם, וכן הלאה. נמצא שבכל זמן יש ששה כבשים מבוקרים בלשכת הטלאים. ומני – וכדעת מי שנויה משנתנו, בן פג בן פג, דתניא, בן פג אומר, מנין לתמיד ששעין ביקור ארבעה ימים קודם שחיתה, תלמוד לומר (במדבר כח ב) לגבי קרבן התמיד 'תשמרו להקריב לי במועדיו', ולהלן (שם יב ו) לגבי קרבן פסח שנצטוו לקחתו בעשרה בניסן, הוא אומר 'והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחמש (הראשון) היום, ויחטטו אתו, שיש לבקרו ממומים ולשמרו מעשרה בניסן עד ארבעה עשר בניסן, שאז נשחט. מה להלן בקרבן פסח מעין ביקור ארבעה ימים קודם שחיתה, אף כאן בקרבן התמיד מעין ביקור ארבעה ימים קודם שחיתה.

מביאה הגמרא ראייה לכך שמה שהוכיח התנא שבת וימים טובים אינו אלא לסימן: דיקא נמי, דקתני במשנה, שצריכים ששה כבשים 'כדי לשכת ולמים טובים, ולשון 'כדי' משמעו כפי השיעור הנצרך לשבת ושני ימים טובים, ולא קתני 'לשכת' שהיה במשמע שהם ממש לצורך שבת וימים טובים, שם מביאה ראייה שאין זה אלא לסימן, שכמו שלשבת ושני ימים טובים צריכים ששה כך בכל זמן צריכים ששה, ומטעם דבריו של בן בג בג.

שנינו במשנה: אין פוחתין משתי חצוצרות וכו' ומוסיפין וכו' עד עולם. מבררת הגמרא: ועד כמה חצוצרות מוסיפים. מבארת הגמרא: אמר רב הונא, ואמר לה אמי רב וברי אמר רב הונא, עד מאה ועשרים, שנאמר (דברי הימים ב' ה יב) לגבי שירת הלויים במקדש 'ועמם כהנים למאה ועשרים, מחצרים בחצוצרות'.

שנינו במשנה שאין פוחתים מתשעה בנדרות וכו' וצולל לכה. מבררת הגמרא: מנא הני מילי שהצלל היה יחיד. מבארת הגמרא: אמר רב אסי דאמר קרא (דברי הימים א' טו ה) 'ואסף במצלתים (להשמיע) [משמיע]', הרי שהיה אחד מנגן במצלתים.

מקשה הגמרא: 'מצלתים' תרי הוו – בלשון הכתוב נאמר 'מצלתים' בלשון רבים, ומדוע כתב התנא 'צלל' שהוא לשון יחיד. מתרצת הגמרא: כיון דתרא עבדיתא עברי – שעבודה אחת הוא עושה, שאף שהוא עשוי שתי חתיכות אין האחת מועילה בלא חברתה, שמכות זו על זו וכך הקול יוצא, וחד נקרא עבד כהן – ואדם אחד עובד בהם, קרי להו התנא חד – לשון כלי אחד, דהיינו צלצל.

משנה

המשנה ממשיכה בענייני מניינים שהיו במקדש: אין פוחתין משנים עשר ליום עומדין על הדוכן בזמן השיר על הקרבן, ומוסיפין במנין הלויים על הדוכן עד עולם – בלא שיעור. אין הקמן נכנס לעזרה לעבודה – בשביל לעבוד עבודה, כגון, לכבד את העזרה או להגיף דלתות, אלא בשעה שהלויים אומרים בשיר, שאז היו נכנסים לויים קטנים ומשוררים עמהם. ולא היו אומרים בנבל ובכנור – לא היו הלויים הקטנים

משתתפים בשירה על ידי ניגון בנבל וכינור אלא בשירה בפה, כדי ליתן תכל בנעימה – כדי ליתן תכלין בשירת הלויים הגדולים, לפי שקולם של הקטנים דק וערב. רבי אליעזר בן יעקב אומר אין עולין הלויים הקטנים למנין שנים עשר הלויים שצריכים לעמוד על הדוכן, ואין הם עולין לדוכן כלום הגדולים העומדים על האיצטבא בשעת השירה, אלא בארץ היו עומדין וראשיהן בין רגלי הלויים. וצרי הלויים היו נקראין, לפי שהיו מצערים את הלויים הגדולים בשירתם.

גמרא

שנינו במשנה שלא היו פוחתים משנים עשר לויים על הדוכן. מבררת הגמרא: הני – אלו שנים עשר המשוררים, בנגד מי היו, כלומר מה הטעם שהיו שנים עשר. מבארת הגמרא: אמר רב פפא, היו שנים עשר לויים משוררים בפה בנגד שנים עשר המנגנים, שהיו תשעה בנדרות [ושני] נבלים וצולל אחד הרי שנים עשר.

הגמרא מביאה ראייה מן הכתובים שהיה מנין הלויים המשוררים על הדוכן שנים עשר: שנאמר (דברי הימים א' כה ט) כאשר חילק דוד את הלויים המשוררים לעשרים וארבע משמרות והטיל גורלות לדעת איזו משמרת תשמש ראשונה ואיזו תשמש שניה וכן הלאה, ויצא הגורל הראשון לאסף, ליוסף גדליהו השני, הוא [ואחיו ובניו] (ובניו ואחיו) שנים עשר, הרי שיש במשמרת שנים עשר לויים.

שנינו במשנה: אין הקמן נכנס לעזרה לעבודה אלא בשעה שהלויים בו' אומרים בשיר. מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מהיכן למדנו שקטנים היו שרים עם הלויים. מבארת הגמרא: אמר רבי יוחנן דאמר קרא (עזרא ג ט) כאשר החלו בעבודת המקדש השני 'וישמעו ישיע, בניו ואחיו, קרימאל ובניו בני יהודה באחד, לנצח על [עשה] המלאכה (ח' עבודת בית ה') [בבית האלהים] וגו' בני הנדר, בניהם ואחיהם הלויים. וכבר הוזכר בפסוק שהיו עומדים עם בניהם ולמה שב ואומר בסופו 'בניהם ואחיהם הלויים', אלא בא ללמדנו שאף בניהם הקטנים היו שרים עמהם, ומכאן שולים קטנים ראויים לשירה בפה.

שנינו במשנה: שהלויים הקטנים לא היו אומרים השירה, לא בנבל ולא בכנור אלא בפה בו'. שואלת הגמרא: למימרא – האם ניתן לדייק מן הלשון 'לא בנבל ולא בכינור' דנבל לחוד ובנור לחוד, כלומר, שהם שני כלים נפרדים, לימא מתייתן דלא ברבי יהודה, דתניא, רבי יהודה אומר, בנור של מקדש, של שבעת נימין היה – שבעה מתירים היו בו, שנאמר (תהילים טז יא) 'תודיעני ארח חיים שובע שמחות את פניך' אל תיקרי 'שובע' אלא 'שבע', דהיינו 'שבע שמחות' שבכינור, וכינור של ימות המשיח שמונה נימין יהיו בו שנאמר (שם יב א) 'למנצח על השמינית', ופירושו 'על נימא שמינית', דהיינו כינור עם שמונה נימים, ובכינור של עולם הבא עשר נימין יהיו בו, שנאמר (שם צב ד) 'עלי עשור ועלי נבל עלי הקיץ בכנור', ואומר (שם לג ב) 'חודי לח' בכנור בנבל עשור זמרו לו. שירי לו שיר חדש'. נבל עשור' פירושו, נבל של עשרה נימים, ועולה על עולם הבא לפי שנאמר 'שיר חדש' בלשון זכר, ששירות של העולם הזה בלשון נקבה, ושל עולם הבא בלשון זכר. ומכך שלומד רבי יהודה על הכינור שלעתידי לבא מן המילים 'נבל עשור' מוכח שסובר שכינור ונבל אחד הם. מתרצת הגמרא: אפילו תימא רבי יהודה, אפשר שאין רבי יהודה סובר שכינור ונבל אחד הם, ומה שלומד מנבל לכינור הוא משום שכוונת הפסוק לכינור, שמשום שכינור שלעולם הבא, אידי דנפיש נימין דידיה – מחמת שמרובים מיתריו נפיש קליה כי נבל – גדול קולו בנבל ולכן קרי ליה – קורא לו הכתוב 'נבל'.

הגמרא: משמע שדווקא בתינוק בן יום אחד הדין כן, אבל
בעוקר שמתה אמו, לא – אינו יורשה ומוריש, והטעם, דהוא
מייית ברישא – לפני אמו, ואין הבן יורש את אמו כקבר
– כשהוא מת [להנחיל לאחיו מן האב, ונמצא מבואר שעובר
מת לפני אמו, ולא כדברי שמואל.
מתרצת הגמרא: הני מילי – דברים אלו, שעובר מת לפני אמו,
אמורים לפני מיתה שמתה האם מעצמה, שכן אידי דוולד
זומרא חיותיה – כיון שהולד חיותו קטנה משל אמו, לכן עיילא
– באה מיפה דמלאך המות ומחתך להו לסימנין של הולד
והורגת אותו לפני אמו, אבל באשה שלא מתה מעצמה אלא
נהרגה, היא מתה ברישא – [תחילה]. מקשה הגמרא: והא הוה
עובדא, ופרבים עד תלת פרבוס – והרי היה מעשה שמתה
אשה מעצמה, ונענע העובר שבמעייה את עצמו שלש פעמים,
ומשמע שעדיין היה חי. ומתרת: לא היה הולד חי, ומה שפרכס,
מידי דהווי אונב הלמא – זהו כמו זנב לטאה [מין שרץ]
שנחתכת מהלטאה, דמפרבוסת הזנב אף שאין בה חיות.
הגמרא ממשיכה לדון במעוברת שמתה: אמר רב נחמן אמר
שמואל, האשה שישבה על המשבר ללדת, ומתה בשבת,
מביאין סבין ומקרעין את פריסה ומוציאין את הולד, שכן
יתכן שהולד עדיין חי. שואלת הגמרא: פשיטא שמותר לעשות
כך בשבת, אף אם לא היה זה פקוח נפש, שהרי מאי עבד – איזו
מלאכה עושה החותך,

לה עד שתלד. מבררת הגמרא: מאי טעמא שממתינים. ומשיבה:
כיון דעקב הולד ממקומו לצאת, גופא אחרינא – גוף אחר הוא,
וכשנגמר דינה לא נגמר דינו עמה.
הגמרא חוזרת לבאר דיני מעוברת היוצאת ליהרג: אמר רב
יהודה אמר שמואל, האשה המעוברת היוצאה ליהרג, מביין
אותה כנגד בית הריון – הרחם שלה לפני שהורגים אותה, כדי
שימות הולד תחילה, כדי שלא תבא לידי ניוול – שאם יהא
הולד חי, יצא אחר מיתת אימו, ותהא אימו שופעת דם, ותתנוול
בפני הכל.
מקשה הגמרא: למימרא – האם יש לומר שסבר שמואל באשה
מעוברת שנהרגה דהיא – [האם] קרמה ומתה ברישא לפני
הולד, ממה שחשש שיצא חי אחר מיתת אמו, והא קיימא לן –
והרי מקובל בידינו דוולד מייית – [מת] ברישא, דהתן במשנה
[נדה מג], תינוק בן יומא נוהל ומנחיל – אם נפלה לו ירשה
כשהוא בן יום אחד, ירשה, ואם מת בו ביום, מורשה ליורשיו,
והקשו בגמרא (שם מד.), שאם נפרש שנוחל את אביו ומוריש
לקרוביו מאביו אין בכך כל חידוש, שכן אף אם לא היה יורש את
אביו היו קרוביו יורשים את אביו, ואין הבדל אם הם יורשים
מכוחו או מכח אביו, ואמר רב ששת, כוונת המשנה היא שנוחל
בנכסי האם להנחיל לאחיו מן האב – לקרוביו מאביו, שאם
מתה אמו הוא יורשה, וכשמת אחריה חוזר ומוריש את מה
שירש מאמו לאחיו מאביו [שאין יורשים את אמו]. ומדייקת

אגרות קודש

ב"ה, ב' תמוז, תשכ"ב

ברוקלין.

הרה"ג אי"א נוי"נ וכו' מו"ה שמואל שיי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת ספרו, עבד המלך, על ספר התהלים.

ויהי רצון אשר ירבה חיילים לאורייתא בדברי תורה שבכתב ותורה שבע"פ, ולא רק בחלק
הנגלה שבהם, אלא גם בפנימיות התורה שבדורנו נתגלתה בתורת החסידות,

והרי תורה אחת היא, ואדרבה - ע"פ המבואר בזהר הק' (פרשת בהעלותך את הנרות, קנ"ב א')
פנימיות התורה היא נשמתא דאורייתא לגופי תורה חלק הנגלה,

אשר אם תמיד ובכל מקום הי' הכרח בזה, עאכ"כ בדורנו דרא דעקבתא דמשיחא ובאה"ק
ת"ו אשר עיני ה' אלקיך בה מראשית השנה ועד אחרית השנה, וכידוע אגרת הק' להבעש"ט אשר
לכשיפוצו מעינותיו חוצה, קאתי מלכא דא מלכא משיחא.

בכבוד ובברכה.

נ. ב. להעיר באיזהו מקומן בספרו הנ"ל, אף כי מקופיא, מפני שאין הזמן גרמא: בתחלת הספר
(ג, ב): נצטוונו בזה וכו',

לכאורה בכל בכגון זה - אין הלשון מתאים, כי למדים על הענין דא"ג (ממה שכתוב אשרי

המשך בעמוד הבא

המשך ביאור למס' ערכין ליום שבת קודש עמ' ב

25 סלע ובין שהעריך את הכעור ו-מאוס כמנוול ומוכה שחין
26 שבישראל ששורה רק חמישה סלעים, אם הנערך מבין עשרים ועד
27 בן שישים, נותן המעריך חמשים סלע להקדש, שזהו הערך
28 הקצוב בתורה (ויקרא כו ג). נמצא שהדין מחמיר כשהעריך
29 כעור ומיקל כשהעריך נאה.
30 ואם אמר הרי שווי דמי של פלוני עלי, ולא הזכיר ערכין, נותן
31 להקדש את שווי של אותו אדם כפי מה ששורה להימכר כעבד,
32 כי האומר 'דמי עלי' הוא כסתם נודר להקדש, ושיעורו אינו קצוב
33 אלא נותן לפי מה שנדר.

נמרא

34 שנינו במשנה: יש בערכין להקל וכו' ולהחמיר, כיצד, אחד
35 שהעריך כו' את הנאה שבישראל ואת הכעור שבישראל נותן
36 חמישים סלע.
37 הגמרא מוכיחה מהמשנה שעובד כוכבים אינו נערך. מקשה
38 הגמרא: ממה ששנינו 'את הנאה שבישראל' ולא 'את הנאה',
39 משמע שבישראל אין ו-כן, בעובד כוכבים לא, כי רק ישראל
40 נערך, אבל אם אמר 'ערך עובד כוכבים פלוני עלי' לא אמר
41 כלום, למה - האם נאמר שמתניתין דלא כרבי מאיר שסבר
42 שעובד כוכבים נערך, דתנן (לעיל ה:), עובד כוכבים, רבי
43 מאיר אומר נערך, היינו שישאל האומר עליו 'ערכו עלי', חייב
44 בערכו להקדש, אבל לא מעריך, היינו שאם אמר על עצמו
45 'ערכי עלי', או על אחרים 'ערכם עלי', לא אמר כלום, הרי
46 שדעת רבי מאיר שגם עובד כוכבים נערך.
47 מתרצת הגמרא: אפילו תימא - יכול אתה לומר שמשנתנו
48 שנויה אף כשיטת רבי מאיר, והוא הדין דאפילו עובד כוכבים
49 נמי - גם נערך, אלא מה ששנה התנא 'את הנאה שבישראל'
50 לא בא למעט עובד כוכבים, אלא

1 שנינו במשנה: רבי אליעזר בן יעקב אומר אין הלויים הקטנים
2 עולין מן המנזר כו' וצוערי לויים היו נקראים. תנא בברייתא
3 לגבי הלויים הקטנים, 'וסועד' - עוזרי הלויים היו נקראין, לפי
4 שהיו עוזרים ללויים הגדולים בשירתם. ומבארת הגמרא את
5 שינוי הלשון בין המשנה לברייתא: ותנא דידן - התנא
6 במשנתנו, בין דתני קטין קליהו - אלו הקטנים, קולם דק,
7 והני, עב קליהו - אלו הגדולים, קולם עבה, הני מקטני -
8 ואלו הקטנים גם מקטנים קולם, כלומר, עושים אותו דק ויפה,
9 והני לא מקטני - ואלו הגדולים, אינם יכולים לעשות קולם
10 דק, לכן קרי להו צערי, שמצעים הלויים הגדולים בשירתם,
11 לפי שאין יכולים לעשות קולם יפה ומשובח כמותם.

הדרן עלך אין נערכין

פרק שלישי - יש בערכין

משנה

14 המשנה מבארת קולא וחומרא שיש בדיני ערכין, ואגב זה
15 מביאה המשנה עוד ענינים שיש בהם קולא וחומרא: יש בדיני
16 ערכין דין שפעמים בא להקל על המעריך, ופעמים שבא
17 להחמיר עליו. וכן במקדש שדה אחוזה דין שפעמים בא להקל
18 ופעמים בא להחמיר, וכן בשור המועד שהמית את העבד
19 להקל ולהחמיר, וכן באונס, ובמפתה, ובמוציא שם רע, יש
20 בהם דין שפעמים בא להקל ופעמים בא להחמיר ובהמשך
21 הפרק יבוארו כל אלו.
22 המשנה מפרטת הדין שבערכין: יש בערכין להקל ולהחמיר,
23 כיצד, אחד - בין שהעריך את הנאה שבישראל ששורה מאה
24

המשך מעמוד הקודם

האיש אשר לא וגו') אבל לא שבא הכתוב לצוות. ולא עוד, אלא שייל שאין זה בגדר ציווי מצ"ע כ"א
ע"ד עצה טובה קמ"ל, ויעוין רמב"ם הלכות דיעות ריש פרק וא"ו; לפיכך וכו' ויתרחק וכו' כדי ואומר
אשרי האיש וגו' - שמדגיש כדי, ולא שהדבר אסור מצ"ע. ועי"פ הנ"ל מובן ג"כ בפשיטות מאמר חז"ל
(עבו"ז י"ח ב') ועליהם הכתוב אומר אשרי האיש וכו' שדברים הללו מביאין וכו' - ולא איסור מצ"ע.

שם (ד' ע"א) נצטוונו בזה להתמיד בלימוד כו' ולא לבטל מן התורה וכו', ומציין למאמר חז"ל
עבו"ז שם, שמוא יאמר אדם וכו',

ולכאורה גם בזה אינו מדויק, שהרי ממשיך במאמר חז"ל שם, אלך ואתגרה בשינה, תלמוד
לומר, ובתורתו יהגה יומם ולילה, שהכוונה לא שלילת ביטול תורה, דפשיטא שעבירה היא ועליו נאמר
כי דבר ה' בזה וכו' (סנהדרין צ"ט א') כי אם הענין דאתגרה בשינה, שהישן - אין בזה עון דביטול תורה.
וק"ל.

לביאורו שם בגדרי דקיום מצות לא ימוש וכו' - יעוין באר היטיב בהלכות ת"ת לרבנו הזקן
פרק ג'.

בסיום הספר (פ"ה ע"ב),

לפלא שנשמט עה"כ כל הנשמה תהלל וגו' פירוש חז"ל דעל כל נשימה ונשימה צריך לקלס (ב"ר
ס"פ יד) ובדבר"ר ספ"ב: חייב לקלס כו'.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 יג אסור לעשות קמטים בענק שבצואר שקורין (קאלנע"ר) ^{ק"ח} בעצים המיוחדים לכך ^{ק"ח}. וכן הקמטים
- 2 שעושות הנשים בבתי זרועותיהם - אסורות לעשות בשבת ויום טוב ^{ק"ח}, ואפילו בחלו של מועד, כמו
- 3 שיתבאר בסמן תקי"ט ¹⁵⁹ ותקמ"א ¹⁶⁰:

הלכות שבת, חלק ב סימן שב, דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת, סעיף יג:

ביאורי הלכה

ק"ח] קאלנע"ר - צווארון, או קולר בד הניתן סביב בעלי קיום ממושך ¹⁵⁷.
ק"ח] בשבת ויו"ט - אפילו שלא על ידי כלי ¹⁵⁸.
ק"ח] המיוחדים לכך - בעזרת העצים מתהווים קמטים

ציונים והוספות

- (157) מותר ליתן בצווארון חתיכות פלסטיק המיישרות ומחזיקות אותו (וכן מותר לצאת בהם לרשות הרבים (שו"ת אגרות משה או"ח ח"א סי' קז)), וראה לעיל על סעיף ט דין קיפול ניירות לצורות שונות.
- (158) בסי' תקי"ט (הובא להלן) לא חילק בן הקמטים בצוואר ובבתי הזרועות, אך מאידך לא הזכיר כלל שהאסור הוא בכלי, אבל בשו"ע"ר כאן משמע לחלק, וכן במג"א סי' תקמא ס"ק ה, וכנראה שקמטים שבבתי הזרועות מחזיקים זמן ממושך גם כשלא נעשו בכלי.
- (159) סעיף ט: קמטים שעושין הנשים בבתי זרועותיהן

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות ברכות השחר - לפי לוח "רב יומי"

- 1 ג מי שלא היה לו טלית עד שהגיע לישתבח לא יברך על
 - 2 עטיפת ציצית בין פסוקי דזמרה לישתבח ואין צריך
 - 3 לומר באמצע פסוקי דזמרה מפני שאסור להפסיק מברוך
 - 4 שאמר עד סוף ישתבח אפילו לצורך מצוה כמו שנתבאר
 - 5 בסימן נ"א אלא יברך בין ישתבח ליוצר שאז מותר להפסיק
 - 6 לצורך מצוה כמו שיתבאר בסימן נ"ד.
 - 7 במה דברים אמורים ביחיד אבל ש"ץ שלא הביאו לו טלית
 - 8 עד ישתבח יתעטף ויברך קודם שיתחיל ישתבח כדי שיאמר
 - 9 הקדיש מיד אחר ישתבח ולא יפסיק אלא א"כ הביאו לו
 - 10 אחר ישתבח כמו שיתבאר בסי' נ"ד.
 - 11 וכן אם אין מניין בבית הכנסת ימתין הש"ץ עם ישתבח
 - 12 וישתוק ולא ידבר כלום עד שיבא מנין ויאמר ישתבח וקדיש
 - 13 ויכול להמתין ולשהות אפילו חצי שעה שזהו שיעור כדי
 - 14 לגמור את כל פסוקי דזמרה מברוך שאמר עד סוף ישתבח
 - 15 ואף על פי כן אין צריך לחזור לראש הואיל ושהה ברצונו
 - 16 שלא מחמת אונס כמו שיתבאר בסי' ס"ה ובדיעבד אפילו
 - 17 שהה מחמת אונס כגון שלא היה המקום נקי וכיוצא בזה
 - 18 בענין שבקריאת שמע כיוצא בזה יש שמצריכים לחזור
 - 19 לראש כמו שיתבאר שם מכל מקום בפסוקי דזמרה שהם
 - 20 מדברי סופרים יש לסמוך על דברי המקילין שם:
- ד ש"ץ צריך שיהיה הגון שנאמר נתנה עלי בקולה על כן
שנאתיה ואמרו חכמים זה ש"ץ שאינו הגון ויורד לפני
התיבה.
- ואיזהו הגון שיהיה ריקן מעבירות ושיהיה פרוק נאה דהיינו
שלא יצא עליו שם רע אפילו בילדותו ושיהיה עניו ומרוצה
לעם כדי שישכימו לתפלתו ויש לו נעימה וקול ערב שמושך
הלב ורגיל לקרות בתורה נביאים וכתובים כדי שיהיו
הפסוקים של תפלה סדורים בפיו:
- ה אם אין מוצאין מי שיהיו בו כל המדות הללו יבחרו
הטוב שבבכור בחכמה ומעשים טובים ואם היה כאן
עם הארץ זקן וקולו נעים והעם חפצים בו וכן י"ג שנה
המבין מה שהוא אומר ואין קולו נעים הוא קודם לעם
הארץ הזקן כי יודע מה מתפלל:
- * * *
- ך מי שעבר עבירה בשוגג אפילו הרג נפש בשגגה וחזר
בתשובה מותר להיות ש"ץ מפני שלא נקרא אין פרקו
נאה אלא מי שמועד לעשות דברים שאינם מהוגנים אבל
מי שבאה לידו שגגת מעשה ומתחרט הרי זה צדיק גמור
לכל התורה כולה אבל אם עשה במזיד (פעמים רבות)
אע"פ שאח"כ עשה תשובה גמורה אין ממנין אותו ש"ץ

שאו נעשה גדול והוא שנראו בו סימני סריס ואם לא נראה
בו אינו נקרא גדול עד שיעברו רוב שנותיו כמו שיתבאר
באה"ע סימן קע"ב ויש מי שאומר שאף על פי כן אין זה
כבוד הצבור למנות סריס:

* * *

יג יש ללמד זכות על מקומות שנוהגין שהקטנים יורדים
לפני התיבה להתפלל ערבית במוצאי שבתות לפי שאין
מוציאין את הרבים ידי חובתן שהרי אינן מחזירין את
התפלה רק שאומרים ברכו וקדיש ובמקומות שלא נהגו כן
אין לקטן לעבור לפני התיבה אפילו בתפלת ערבית (משום
ברכו שבה והוא הדין שלא יפרוס על שמע למי שלא שמע
ברכו בשחרית ואין ברכו של תפלת שחרית וערבית דומה
לברכו של קריאת התורה שקטן יכול לאמרה לפי שאינה
חובה כל כך אלא על העולה לקרות בתורה אבל אלו הן
חובה על כל צבור לשמען שחרית וערבית) וקטן שאינו
חייב אינו מוציאם ידי חובתן.

ואפילו מי שמגיע לכלל י"ג שנה ביום השבת אין לו
להתפלל ערבית של שבת במקומות שנוהגין להתפלל של
שבת בערב שבת מבעוד יום משום תוספת שבת שהרי עדיין
לא נשלמו לו י"ג שנה עד ליל שבת שתוספת שבת אינה
מועיל לענין שנות ימי הנער אבל אם מתפלל בלילה ערבית
מותר לירד לפני התיבה.

ומה שאמרו י"ג שנה ויום א' לא שצריך יום א' יותר על
י"ג שנה אלא לומר שצריך י"ג שנה שלימות מיום אל יום
ולא שיום א' בשנת י"ג נחשב שנה אבל מיד שהגיע תחילת
כניסת היום שנולד בו וכלו בו י"ג שנה שלימות הרי מקצת
כניסת היום זה נחשב כיום שלם והרי הוא בן י"ג ויום א'
וא"צ י"ג שנה מעת לעת ואם צריך לבדוק אם הביא ב'
שערות יתבאר בסימן נ"ה:

יד ש"ץ שמאריך בתפלתו כדי שישמעו קולו הערב אם
הוא מחמת ששמח בלבו על שנותן הודאה להקב"ה
בנעימה תבא עליו ברכה והוא שיתפלל בכבוד ראש ועומד
באימה ויראה אבל אם מכיון להשמיע קולו ושמח בקולו
ה"ז מגונה ועליו נאמר נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה
ומכל מקום כל שמאריך בתפלתו לא טוב הוא עושה מפני
טורח הצבור:

* * *

טו מי שיש לו קול נעים ירנן להקדוש ברוך הוא ולא שאר
רננות.

ואם רק יקנח ואחר כך יתפלל:

טז אין ממנין לעגי שפה שאינן יודעין לחתך האותיות
כגון אלו שקורין לאלפי"ן עייני"ן ולעיני"ן אלפי"ן
וה"ה למי שקורא לחתי"ן ההי"ן ואם כולם מדברים כך
מותר להיות שם ש"ץ ואין צריך להביא להם ש"ץ ממקום
אחר:

יז פוחח והוא מי שבגדו קרוע וזרועותיו מגולין לא ירד
לפני התיבה מפני כבוד הצבור וראוי לש"ץ שיהיה לו
בגדים ארוכים שלא יראו רגליו (אם הולך בלא אנפלאות):

שהרי מכל מקום יצא עליו שם רע קודם התשובה ולא היה
פרקו נאה ומכל מקום אם עבר עבירה באונס אפילו המיר
באונס ושב יכול להיות ש"ץ קבוע.

וכל זה למנותו ש"ץ לכתחלה אבל אין מעבירין אותו מפני
שם רע שיצא עליו בילדותו או אפילו יצא עליו מקרוב
וידוע ואם יוצא עליו שם רע עתה והוא קול שאינו פוסק
(ואין לו אויבים המוציאים קול) אפילו יחיד יכול למחות
להעבירו.

וש"ץ שיצא פעמים רבות טריפה מתחת ידו מסלקין אותו
מש"ץ ואין מחזירין אותו אפילו אחר שיעשה תשובה
המכשרתו להיות שוחט ובודק כבתחלה כיון שכבר יצא
עליו שם רע פעם אחת וסלקוהו שוב אין ממנין אותו
לכתחלה:

ז ראוי לש"ץ שיכנס לבית הכנסת ראשון ויצא אחרון וטוב
לחזור אחר ש"ץ בן צדיק כי אינו דומה תפלת צדיק בן
צדיק כו' ויש אומרים שצדיק בן רשע תפלתו על הצבור
יותר נשמעת מתפלת בן צדיק לפי שמתוך שאין לו זכות
אבות הוא שפל רוח בתפלתו שאין בוטח בתפלתו על
מעשה אבותיו כמו בן צדיק כי אם על חסדו של הקדוש
ברוך הוא (ולענין מעשה הכל לפי ענין שפלות רוח של זה
וצדקת אבותיו של זה):

ח אין מומין פוסלין אלא בכהנים אבל לא בש"ץ ואעפ"כ
יש ליהורר במומין הגלולים משום הקריבהו נא לפחתך
הירצך וגו':

* * *

ט אין ממנין אלא מי שנתמלא זקנו מפני כבוד הצבור
ואפילו הצבור מוחלין על כבודם אסור במה דברים
אמורים בש"ץ קבוע אבל באקראי יכול לירד לפני התיבה
משבהיבא ב' שערות ובלבד שלא יתמנה מפי הציבור או מפי
ש"ץ הממנה אותו להקל מעליו להתפלל בעדו לעתים שזהו
ג"כ קביעות לאותם העתים אבל אם מנוה הצבור או הש"ץ
שיהיה הוא מוכן להתפלל לפעמים כשלא יהיה ש"ץ בבית
הכנסת אין זה נקרא קביעות כיון שאפשר שלא יבא לידי
כך ולא אסרו אלא לעתים ידועים שלאותו עת הוא קבוע
בודאי.

וכל זה בכל השנה אבל בתענית צריך להיות זקן ממש ש"ץ
לכתחלה כמו שיתבאר בס' תקע"ט או המופלג שבצבור
והוא הדין בראש השנה ויום כפור טוב שיהיה אדם מופלג
ש"ץ אם אפשר:

י אם אין שם מי שידוע להיות ש"ץ כי אם בן י"ג שנה
ויום א' מוטב שיהיה הוא ש"ץ אף על פי שאין לו זקן
משיבתטלו מלשמוע קדושה וקדיש:

יא מי שאינו בעל זקן כל שניכר בו שהגיע לכלל שנים
שראוי להתמלאות זקנו ה"ז כאלו נתמלא זקנו לפיכך
בן כ' שנה אע"פ שאין לו זקן ממנין אותו וכן אם היה לו
זקן אפילו מעט הרי זה כנתמלא זקנו אם הוא מבן י"ח שנה
ומעלה:

יב סריס יש אומרים שמותר למנותו אם הוא בן עשרים

בקדשים וזה מוחה בשל זה וזה מוחה בשל זה לפיכך נוהגין
לילך אחר רוב דיעות של פורעי שר הש"ץ אפילו יש
פסולי קורבה ביניהם ויש מקומות ממנין י"א או י"ג אנשים
על זה והכל שלא ירבו מחלוקת ואין משגיחין על
המעוטים:
כד ש"צ צריך להיות אהוב לקהל שאל"כ כשקורא
התוכחה סכנה היא למי שאינו אוהבו ואם הוא שונאו
לא יעלה:
כה יראו שלא יהיה ש"ץ טפס שיוכל להתעסק בצרכי
צבור כראוי ואין הש"ץ צריך להחניף לצבור במילי
דשמיא וצריך להוכיחן:

* * *

כו אם אחד אבל על אביו ורוצה להתפלל כדרך האבלים
ואחד רוצה להתפלל בשביל אחר מי שירצה הקהל
שיתפלל הוא יתפלל שקדיש בלבד הוא יכול לומר בשביל
אביו שלא מדעת הקהל אבל לא יוכל להיות שליח הקהל
להתפלל על כרחם ולכן אע"פ שנוהגין שהמוהל דוחה
האבל מלהתפלל מכל מקום אם הקהל רוצים שיתפלל
האבל זכה האבל ויום שמת בו אביו ואמו שקורין יאר
ציי"ט קודם למוהל אם אין הקהל מקפידים בכך:
כז אין למנות ש"צ על פי השר אע"פ שרוב הצבור חפצים
בו כי חלילה לקבל עבודת בוראנו ע"י הנכרים כי לא
כצורינו וגו':

כח ש"ץ יותר ראוי להיות בשכר מבנדבה לפי שבמקום
שהוא לוקח שכר ברור מן הקהל אין פרץ ואין צוחה
שאין אחר שאינו הגון רשאי לפשוט רגלו להתפלל ואם היה
בנדבה הרשות נתונה לכל ובפרוץ הדבר יעלה מי שאינו
הגון וגם הש"ץ נזהר בתפלתו ותיקוניו כשהוא שכיר:

כט אין לאדם להתפלל בלא רצון הקהל וכל מי שמתפלל
שלא ברשות מחמת אלמות וגיאיות אין עונין אמן אחר
ברכותיו שנאמר ובוצע בך נאץ ה' ואין להתקוטט בעבור
שום מצוה כגון גלילת ספר תורה וכיוצא בו שהרי הצנועין
מושכין ידיהם מלחם הפנים והגרגר[נ]ים חוטפין ואכילת
לחם הפנים הוא מצות עשה של תורה:

ל שכר ש"ץ יש אומרים שפורעים מקופת הקהל שגובין
לפי ממון כל איש כערכו ואף על פי שהש"ץ מוציא את
הדל כעשיר מכל מקום אין יד העני משגת כעשיר וכן כל
מה שהיא תקנת הצבור ונעשה ע"י ממון נותנים לפי ממון
ויש אומרים שגובין חצי לפי ממון וחצי לפי נפשות כי יש
סברא לומר שהעני צריך להש"ץ כמו העשיר ויש לפעמים
שהעשירים מוסיפים בשכר להש"ץ שקולו ערב יותר ואין
העניים חפצים בכך על כן עשו פשרה זאת וכן הוא מנהג
קהלות במדינות הרבה ובקצת מקומות דל ועשיר נותנים
בשוה אך יש לו קצבה מכל נישואין וזה לפי ממון ובמקום
שאין מנהג יש לגבות לפי ממון שברוב הפעמים העשירים
מוסיפים בשכר לפי נעימת הקול ואין יד העניים משגת לתת
עמהם:

חלק א סימן נג דין הראוי לירד לפני התיבה:

יח סומא יורד לפני התיבה מפני שחייב בכל המצות ויכול
להוציא את הרבים ידי חובתן ואם יכול לעלות ולקרות
בתורה יתבאר בסימן קמ"א:

יט ש"צ קבוע יורד לפני התיבה מעצמו ולא ימתין עד
שיאמרו לו לפי שנראה שאינו סומך על דיבור הצבור
שמונהו לכך אבל מי שאינו ש"צ קבוע צריך לסרב מעט
קודם שיורד לפני התיבה ולא יסרב יותר מדאי אלא פעם
ראשונה מסרב וממאן לגמרי כלומר איני כדאי לכך
וכשיאמרו לו פעם שנית מכין עצמו כמו שרוצה לעמוד
ובפעם שלישי יעמוד ואם האומר לו שירד הוא אדם גדול
אינו מסרב לו כלל שאין מסרבין לגדול אלא בדבר שיש בו
גסות ושררה כמו שיתבאר בסי' ק"ע:

כ אם טעה הש"ץ וצריכין להעמיד אחר תחתיו אותו
שמעמידין תחתיו לא יסרב כלל מפני שגנאי הוא שתהא
התפלה מופסקת כל כך:

כא האומר איני עובר לפני התיבה מפני שבגדי צבועים
או מפני הסנדל שברגלי לא ירד באותו התפלה כלל
לא בצבועים ולא בלבנים ולא בסנדל ולא יחף מפני שדרך
האפיקורסין להקפיד בכך וחוששין שמא אפיקורסות נזרקה
בו ואע"פ שנותן טעם לדבריו ומראה פנים שלכבוד המקום
עושה כן ודרך ענוה הוא אוהז ללבוש לבנים מכל מקום
כיון שהצבור מבקשים ממנו להתפלל להם כך אין ראוי לו
להיות סרבן מפני דברים אלו אם לא שאפיקורסות נזרקה
בו:

* * *

כב יש מונעים גר מלהיות ש"צ מפני שאינו יכול לומר
אלהי אבותינו ונדחו דבריהם שאף הגרים יכולים לומר
אלהי אבותינו שנאמר כי אב המון גוים נתתן כלומר מכאן
ואילך אתה אב לכל הגוים שיתגייירו:

כג אפילו יחיד יכול לעכב ולומר איני רוצה שפלוגי יהיה
ש"צ אם לא שהסכים עליו מתחלה ורבים יכולים
לחזור בהם אפילו אחר שהסכימו וגם בכל המנויים יכול
יחיד לעכב ואפילו במרבץ תורה והוא שרוצה לקבל ש"צ
או רב אחר ויש אחר לשכור בדמיו של זה שרוב הצבור
חפצים בו וכל מי שהעבירוהו ועמד כך ימים בהסכמת
קהל ואח"כ רוצים לחזור ולמנותו הרי זו כתחלת קבלה
ואפילו יחיד יכול לעכב והוא הדין אם מנוהו תחלה לזמן
ואח"כ נשלם הזמן.

ואין היחיד יכול לעכב בכל מקום אלא כשיש לו טעם הגון
ויציע טעמו לפני טובי העיר ואם יראו שדבריו נכונים
שראו לו לעכב מטעם זה יחושו לדבריו ולא ימנוהו ואם
הוא שונא להש"ץ יכול למחות שלא ימנוהו לש"צ אבל אם
כבר הסכימו עליו ואח"כ נעשה שונאו אינו יכול למחות
אלא הש"ץ מחייב לומר בפיו שסיר הקנאה מלבו ויוציאנו
בתפלתו.

וכל זה בימים הראשונים שהיו הכל מתכוונים לשם שמים
אבל עכשיו אם היו חוששין לדברי יחיד לעולם לא היו
יכולין להשוות למנות שום מינוי כי כל אחד היה מטיל מום

'לקוטי תורה' פרשת קרח – הפרשה החסידית

והנה פרח מטה אהרן¹

24 הם במהירות, מבלי עכבה בהם, ועל כן הרמז לזה הוא
25 "שקדים" כנ"ל.

26 וביאור הענין:
27 הנה ידוע הקושיא: מהו שמבקשים בכל יום
28 ומתפללים: "רפאנו ה'", "ברך עלינו" – הרי עיקר דינו
29 של האדם הוא בראש השנה ויום הכפורים! וכמו
30 שכתוב קושיא זו בתוספות⁸.

31 אף הענין, כי מה שנכתב ונחתם בראש השנה ויום
32 הכפורים? – היינו שנמשך לו חסד על נפשו. והחסד
33 ההוא הנמשך מאין-סוף ברוך-הוא, הוא למעלה עדיין
34 במלכות דאצילות, שהיא מקור דבי"ע. והיינו מה
35 שכתוב: "בטובו – בחן ובחסד" שלו, שהוא "חסד עליון"
36 ברוך-הוא, אשר הוא למעלה מעלה ממאות השפעות
37 גשמיים.

38 וכנודע מענין "ואנכי עפר ואפר" (וירא ית, כז) – שאמר
39 אברהם על חסד ואהבה רבה שלו, שאין לו דמיון
40 לחסד-דאצילות רק כמו "עפר ואפר" כו'.

41 ולכן, כדי שיומשך מחסד שבאצילות השפעות
42 הגשמיות בעשייה, כצרכי הנפש בגוף – הוא צריך
43 להשתלשל ולירד בהשתלשלות מדרגות רבות
44 בהיכלות דאבי"ע מדיכיל להיכל, עד שיתעבה להיות
45 "חסדו" בענינים גשמיים, לרפאות החולה ולברך
46 השנים¹⁰.

1 "והנה פרח מטה אהרן כו', ויגמול שקדים" (פרשתנו יז, כג);
2 להבין למה שקדים?

3 הנה שקדים הם ממחרים להגמר יותר מכל הפירות
4 ותבואות כמו זית, גפן, תאנה כו', שכולם משתהים זמן
5 רב יותר מהשקדים. וכמו שכתוב ברבות סוף קהלת
6 (קט"ו, ב'): "מה סימנו של שקד זה? משעה שהוא מציץ
7 עד שעה שהוא גומר – כ"א יום". ועל כן נקרא "שקד"
8 – שהוא ענין מהירות. כמו שכתוב (בירמיה סיקן א', ויא"ב):
9 "מקל שקד כו' – כי שקד אני על דברי לעשותו"⁴.

10 וזהו רמז על הכוונה: כי הנה "אהרן" אותיות
11 "נראה"⁵, שעל ידו היו כל ההתגלות והמשכות האורות
12 מלמעלה למטה. והנה, ההמשכות הנמשכים על ידו,
13 הם נמשכים מרום המעלות עד למטה – במהירות
14 גדולה בלי שום עיכובים.

15 כי הנה כתוב בברכת המזון: "הזן את העולם בולו
16 בטובו, בחן בחסד"; להיות מתהנה מטובו וחסדו
17 העליונים השפעות גשמיים, צריך להיות ירדת החסד
18 בהשתלשלות מדרגות רבות מאד, עד שיתעבה
19 ההשפעה ממנו על חסד גשמי. ועל ידי אהרן שהוא
20 בחינת "נראה אור" (תהלים לו, י), היינו שיהיה נמשך
21 השפעת החסד במהירות, שלא יתעכב בהעולמות
22 וריבוי ההשתלשלות שמוכרח להיות נמשך בהם עד
23 שיומשך ויתגלה למטה, כי אם יהיה עובר ונמשך דרך

8. (פרק קמא דשבט, דף י"ב, עמוד ב'. ובפרק קמא דראש השנה, דף ט"ז, עמוד א').

9. (ראה ביצה טו, א).

10. (וינון זה כמה שנתבאר במקום אחר:

בדבור המתחיל "פתח אליהו", גבי "אין לך עשב כו'". ותורה אור יג, ד ואילך. ונשם: שאמר רד"ל: "אין לך כל עשב ומלמטה, שאין לו מזל מלמעלה המכה בו ואומר לו: גל"ל" . . . וזרי התפוח הגשמי יש בו מתיקות, וזרי אוכל יטעם" (איוב יב, יא) – האם נאמר שיש בכח הצומח אשר בארץ טעם ומתיקות גם כן? ופשיטא במזל שאינו מערך ומאות זה בלא!

אלא הענין הוא, שהמתיקות נמשך מחסד ומרירו מגבורה – וזרי הם ענינים רוחניים: רק שבהשתלשלות וסדר ירדת המדרגות מדרגה אחר מדרגה נתגשמו, עד שנמשך מבחינת חסד – מתיקות כו', עם היות שאין ערוך אליו, מכל מקום הוא ממנו וחבונתו.

וסוף דבור המתחיל "מזוזה מימין", בענין "שלשת אלפים מישל" ותורה אור מב, ב ואילך. ונשם: דהיינו שאמר על כל דבר מדברי תורה – רוחניות הענין. כמו מצות קרנות (ויקרא א, ב): "מן הבקעה", ומקריבים חלב ודם על גבי המזבח בכחן ובגדי כהונה, וזהו אומר ענין הקרנות ברוחניות, ומהו נקרא חלב ודם ברוחניות, ומהו כהן ומהו בגדי כהונה.

1. (כנראה נאמר בשנת תקע"א).

2. (ועיין ברבות סוף פרשה קרח. ונשם: ויגמול שקדים – גמל לכל מי שהיה שוקד על שבטו של לוי ובפירוש מתנת ביהודה: "ויגמול" דרש לשון גמול, ו"שקדים" – לשון שקידה ומהירות. ובפירוש הרד"ק: מלשון אורב ועושה מריבה, וכמו שאמר ירמיה (ה, ו) "נמר שקד על עריהם" וכן "וישקד ה' על הרעה" וכן "כי שקד אני על דבר" (ירמיה א, יב) שנמשלו ישראל בהם, ולמה שקדים ולא רמונים ולא אגוזים? לפי שנמשלו ישראל בהם וכמו שכתוב "שלחך פרדס רמונים" (שיר השירים ד, יג) וכן "אל גנת אגוז" (שיר השירים ה, יא) כמו שאמר שמות רבה ריש פרשה ל"ו. – הרד"ק.

3. (ברבות שם בדפוסים הנפוצים: "משעת שניץ". אמנם באיכה רבה בפתחתא כד ובילקוט שמעוני קהלת רמז תתקט – בכפנים).

4. (ראה במקשרים על הפסוק).

5. (עיין מה שנתבאר מזה בדבור המתחיל "בהעלותך" (לעיל ל, א)).

6. ועיין מה שנתבאר סוף דבור המתחיל "כי עמך מקור חיים" – ובפירוש" "באורך נראה אור". * תקון כבוד קדושת אדמ"ר.

7. (ועיין כהא גונוא מענין "מהירות" – בהרמ"ז אומר, ריש דף צ"ט. כו').

וַעֲנֵן הַמַּחְלֹקֶת שְׁבִינֵיהֶם אֵין כָּאֵין מִקּוֹמוֹ¹¹.)

וְהִנֵּה הַשְּׁפָעַת חֶסֶד זֶה, הוּא מִתְעַבֵּב וְשׁוֹהָה עַד שֶׁנִּמְשָׁךְ וְכֵן לְמִטָּה. שְׁהָרִי בְּכָל הַשְּׁתַּלְשֻׁלוֹת מֵהִיכָל לְהִיכָל – הוּא עַל יְדֵי מִשְׁפָּט, אִם רָאִי הוּא שִׁינִימִשְׁךְ הַשְּׁפָעָה לְמִטָּה, וּמַעֲיִינִים בְּדִינוֹ, וְיֵשׁ מִי שֶׁמִּקְטָרָג לּוֹמֵר – שְׁחָטָא, וְאִינוּ רָאִי לָזֶה.

(וְהוּא מֵאֲמָר רַ"ל בְּרִבּוֹת וְיִשְׁלַח, פְּרָשָׁה ע"ו, עַל פְּסוּק¹² "וַיֹּאמֶר בְּנִיָּהוּ כִּי אָמֵן בֶּן יֹאמֶר": וְהָלַךְ כָּכָר נֶאֱמָר (דְּבָרֵי הַיָּמִים א' כב, ט): "הִנֵּה בֶן נוֹלָד לָךְ הוּא יִהְיֶה אִישׁ מְנוּחָה"? אֲלָא אָמַר: "הִרְבָּה קִטְגוּרִין יַעֲמִדוּ מִכָּאֵן וְעַד גִּיחוֹן". עֵינִי שָׁם.)

אָבֵל בְּשִׁנְמִשְׁךְ הָאֹרֹר וְהַשְּׁפָעַת עַל יְדֵי אֶהְרֹן, וּמִגְזָעוֹ תַּחְתּוֹ – כְּזֶהֱנִים הַנּוֹשָׁאִים אֶת יְדֵיהֶם¹³ וּמִבְּרִכִּים אֶת הָעַם בְּ"בִרְכַּת כֹּהֲנִים", אִזִּי הַשְּׁפָעַת הִיא נִמְשָׁכֶת בְּמַהֲיֻרוֹת דְּרָךְ כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּאֵין מוֹנֵעַ וּמַעֲבָב, וְאֵין מַעֲיִינִים בְּדִין כָּלָל.

(וְעַל דְּרָךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר לְקַמֵּן תַּצֵּא לֵט, א וְאִילָךְ) עַל פְּסוּק (תַּצֵּא כג, ו): "וְלֹא אָבָה ה' אֱלֹהֶיךָ לְשִׁמּוֹעַ אֶל בְּלָעִם כִּי" – שְׁלֹא שָׁמַע שׁוֹם קִטְרוֹג, וְהִינֵנוּ עַל יְדֵי "כִּי אֶהְבֶּךָ כִּי" (שָׁם). וְהוּא שֶׁמִּבְּרִכִּים הַכֹּהֲנִים: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו לְכַרֵּךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּאַהֲבָה".

וְעַל דְּרָךְ זֶה יֵשׁ לּוֹמֵר פִּירוּשׁ הַפְּסוּק (תַּהֲלִים קמו, טו): "הַשּׁוֹלַח אִמְרָתוֹ אֶרֶץ, עַד מַהֲרָה יִרְוֶץ דְּבָרוֹ", דְּפִירוּשׁ "הַשּׁוֹלַח" הוּא – כְּשִׁירִיד הַשְּׁפָעַת לֹאט לֹאט, וּבִהֲדָרָה וּבְמִתּוֹן. אָבֵל "עַד מַהֲרָה יִרְוֶץ דְּבָרוֹ" הִינֵנוּ כְּשֶׁהַשְּׁפָעַת הוֹלֵךְ בְּמַהֲיֻרוֹת, עַל דְּרָךְ הַנִּ"ל¹⁴.

וְעֵינִי בְּרִבּוֹת פְּרִשַׁת וְאֶתְחַנֵּן: "יֵשׁ תְּפִלָּה שְׁנַעֲנִית לְאֶרְבָּעִים יוֹם כִּי, וְיֵשׁ תְּפִלָּה שְׁנַעֲנִית לְעֶשְׂרִים יוֹם כִּי, וְיֵשׁ תְּפִלָּה שְׁנַעֲנִית לְיוֹם אֶחָד כִּי, וְיֵשׁ תְּפִלָּה כִּי". עֵינִי שָׁם¹⁵.)

וְהוּא עֲנֵן "בְּרִכַּת כֹּהֲנִים":

"בְּרִכָּה ה' וַיִּשְׁמְרֶךָ" (נִשְׂא ו, כד). וְאָמְרוּ רַ"ל: "יִבְרַכְךָ" – בְּמִמּוֹן כִּי, "יִבְרַכְךָ" – בְּבָנִים כִּי. "וַיִּשְׁמְרֶךָ" – מִן הַמְּזִיקִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּרִבּוֹת, נִשְׂא, פְּרָשָׁה י"א. הִינֵנוּ, שֶׁנִּמְשָׁךְ הַחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן מִיָּד בְּגִשְׁמִי, לְהִיּוֹת הַבְּרָכָה בְּכָנִי וּמִזִּנִּי.

וְעַל זֶה אָמְרוּ רַ"ל (ראש השנה טז, א): "אֲדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם" – שֶׁהוּא נִדּוֹן לְפִי מַעֲשָׂיו הַיּוֹם:

הָאֵם רָאִי וּבְדָאִי הוּא שִׁירִד יוֹיִמִשְׁךְ הַחֶסֶד עֲלִיּוֹן, הַנִּמְשָׁךְ כָּכָר עַל נַפְשׁוֹ לְמַעְלָה בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְיוֹם־הַכַּפּוּרִים – שִׁיְהִיָּה יוֹרֵד וְנִמְשָׁךְ מִמְּדֻרְגָּה לְמְדֻרְגָּה, מֵהִיכָל לְהִיכָל בְּכִי שִׁינִימִשְׁךְ מִרוֹחֲנִיּוֹת לְגִשְׁמִיּוֹת;

אוּ שְׁמָא אֵין רָאִי הָאֲדָם לָזֶה, וְאִזִּי יִתְעַבֵּב וְלֹא יֵרֵד לְמִטָּה, רַק יִשְׁאָר לְמַעְלָה בְּרוֹחֲנִיּוֹת, וְשָׁם יִגִּיעַ לוֹ שִׁינִימִשְׁךְ לוֹ תַּעֲנוּג בְּגִי' עֲדוֹן, מֵאַחֵר שֶׁנִּמְשָׁךְ לוֹ הַחֶסֶד, אָבֵל עִם כָּל זֶה לֹא יוֹמִשְׁךְ מִמֶּנּוּ לְמִטָּה כָּלָל.

(וְהָגַם שְׁמָה שֶׁאֲמָרוּ "אֲדָם נִדּוֹן בְּכָל יוֹם" הוּא דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי נֶתָן, מִה שֶׁאֵין בֶּן לְרַבֵּן. מִכָּל מְקוֹם, הָאֵל עַל כְּרַחֲךָ גַּם לְרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי נֶתָן, עֵיקַר הַדִּין – בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה. דָּאֵם לֹא בֶן, אִיקִי יִפְרָשׁוּ הַפְּסוּק (תַּהֲלִים פ"א, ה) דְּ"כִי חָק לְיִשְׂרָאֵל הוּא, מִשְׁפָּט לְאֱלֹקֵי יַעֲקֹב" – דְּקָאִי אֲרָאשׁ הַשָּׁנָה?

וְגַם, מִה שֶׁכָּתוּב (עֵקֶב יא, יב): "עֵינֵי ה' אֱלֹקֶיךָ בְּהַ מִרְאשֵׁית הַשָּׁנָה", שְׁמֹנֶה לְמִדּוֹ בְּפֶרֶק קִמָּא בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה (דף ח') – בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא "רֹאשׁ הַשָּׁנָה לְדִין" כִּי.

וְעוֹד, דָּאֵם לֹא בֶן, מִה עֲנֵן "מִלְכִּיּוֹת, זְכֻרּוֹת וְשׁוֹפְרוֹת" שֶׁאֲמָרוּ בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה, וְ"הַמִּלְךְ הַמִּשְׁפָּט" – בְּ"עֶשְׂרֵת יָמֵי תַּשׁוּבָה" – וְגַם יוֹם מִיּוֹמֵימִים! אֲלָא וְדָאִי גַּם רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי נֶתָן מוֹדִים בְּרֹאשׁ־הַשָּׁנָה הוּא "יוֹם הַדִּין".

וְכֵן מֵאֲמָר רַ"ל (פֶּרֶק ב' דְּבִיצָה, דף י"ז, עֲמוּד א'): "מִזִּנּוּתִי שֶׁל אָדָם קְצוּבִין לוֹ מִרֹאשׁ־הַשָּׁנָה וְעַד יוֹם־הַכַּפּוּרִים" – מִשְׁמַע דָּאֲתִי וְדָאִי לְכוּלִי עֲלֵמָא, וְאֵין בְּזֶה שׁוֹם מַחְלֻקָּת. וְאֵף עַל פִּי כֵן סְבִירָא לִיָּה דְּ"אֲדָם נִדּוֹן" גַּם בֶּן "בְּכָל יוֹם". וְהִינֵנוּ עַל דְּרָךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וְכֵמוֹ כֵּן, גַּם לְרַבֵּן דְּפִלְגִי אֲרַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי נֶתָן, הָרִי גַּם לְדִידֻהוּ עַל כְּרַחֲךָ צִרִיךְ לּוֹמֵר דְּשִׁיךְ בְּחִינַת דִּין בְּכָל יוֹם. שְׁהָרִי מִבְּקָשִׁים כָּל הַבְּקָשׁוֹת בְּשִׁמּוֹנֵה־עֶשְׂרָה – אֵף גַּם לְרַבֵּן. כְּמִבְּאֵר בְּגִמְרָא פֶּרֶק קִמָּא דְּשִׁבְתָּ (דף י"ב, עֲמוּד א' וְעֲמוּד ב'). וְהִינֵנוּ גַּם כֵּן עַל דְּרָךְ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

הַמִּשְׁחָךְ גַּם בְּכִי' ע).

וּבְדָבָר הַמִּתְחִיל "קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה" (תוֹרָה אור פ"ה, ג וְאִילָךְ).

11. וְכַךְ הָאִרְיֵה בְּזֶה גַּם כֵּן בְּ"עֶשְׂרָה מֵאֲמָרוֹת", מֵאֲמָר חֲקוֹר דִּין, חֲלָק ב', פֶּרֶק א' וּפֶרֶק כ"ו.

12. (מִלְכִּים א' א, לו. וְשָׁם: "וַעֲנֵן בְּנִיָּהוּ").

13. (סוֹטָה ל"ח, א. טוֹר שְׁלָחַן עֲרוּךְ אֹרֶךְ חַיִּים קכ"ח, יב).

14. וְעֵינִי מִה שֶׁנִּתְבָּאֵר עַל פְּסוּק זֶה בְּמִקּוֹם אַחֵר (רָאֵה לְקוּטִי תוֹרָה שִׁיר הַשִּׁירִים יא, א).

15. וְעֵינִי מִה שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּמִקּוֹם אַחֵר, בְּפִירוּשׁ "מִהָרָה קָח אֶת הַלְבוּשׁ כִּי" – בְּדָבָר הַמִּתְחִיל "עַד דְּלֹא יִדְעִי בֵּין כִּי" (תוֹרָה אור מַגִּלַּת אֶסְתֵּר צ"ה, ד).

וְהִנֵּה, "גְּבוּהָ מַעַל גְּבוּהָ" – כְּמַה מְדֻרָּגוֹת רִחוּנֵינוּ זוֹ לְמַעְלָה מִזוֹ. וְהַשִּׁיג שְׁלֹמֹה בְּחֻקָּתוֹ שְׁלֹשֶׁת אֱלֹפִים מִשְׁל, וְהִינֵנוּ שְׁלֹשֶׁת אֱלֹפִים מְדֻרָּגוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזוֹ, וְכוּלָם אֵין רַק בְּחִינַת מִשְׁל לְגַבִּי בְּחִינַת אֱלֻקוֹת מִמֶּשׁ הַשׁוֹרָה וּמִתְלַבֵּשׁ בְּתוֹרָה.

וּבְדָבָר הַמִּתְחִיל "מִדְּאִיָּהֶם וּמַעֲשֵׂיהֶם" כִּי, בְּעֵנֵן "עוֹשֶׂה חֶסֶד לְאֱלֹפִים" (תוֹרָה אור טז, ג. וְשָׁם: "נוֹצֵר חֶסֶד" . . . א . . . בְּבִחִינַת הָעֵלֶם קוֹדֵם שְׁבָא לִידִי גִלּוֹי . . . מִה שֶׁאֵין בֶּן "וְעוֹשֶׂה חֶסֶד" – שְׁבָעוּלֵס־הַהוּא . . . וְעַל ב' בְּחִינּוֹת חֶסֶד הַנִּלֵּל נֶאֱמָר "לְאֱלֹפִים כִּי" – פִּירוּשׁ: אֱלֹפִים מְדֻרָּגוֹת. וְעֵנֵן הַמְּדֻרָּגוֹת – שְׁהֵם מְדֻרָּגָה אַחֵר מְדֻרָּגָה . . . עִלּוֹי אַחֵר עִלּוֹי. וְכֵן בְּהַמִּשְׁכָּה מִלְמַעְלָה לְמִטָּה, הֵן הֵם כְּמַה צְמֻצוּמִים, צְמֻצוֹם אַחֵר צְמֻצוֹם . . . וְהוּא "לְאֱלֹפִים" – בֵּין ב' "עוֹשֶׂה חֶסֶד" – בְּבִחִינַת אֲבָרָהִם חֶסֶד־דְּאֵצִילוֹת, וּבֵין ב' "נוֹצֵר חֶסֶד" – בְּחִינַת מִשְׁה. וְהִנֵּנוּ, בְּחִינַת אֲבָרָהִם ב' "עוֹשֶׂה חֶסֶד" נִמְשָׁךְ רַק בְּאֵצִילוֹת . . . אָבֵל בְּחִינַת "נוֹצֵר חֶסֶד", בְּחִינַת מִשְׁה . . .

19 כף הנמשל בענין ההמשכה מבחינת "ורב חסד" –
20 הוא הולך ונמשך במרוצה. וכל הדינין מתעברין
21 ומתבטלין מחמתו כו'.
22 (ועיין מה שנתבאר במקום אחר, על פסוק (תהלים יט, ג) "יום
23 ליום יביע אומר" (סידור עם ד"ח קפ, ב ואילך), דפירש בזה תרומה
24 קל"ו, ב': "יביע", כמה דאת אמר: 'מבע', אתעבד אחו
25 לאתנהרא דא מן דא"19. לשון מהירות. כדמתרגם (אונקלוס
26 האינו לב, לה) "והש עתידות למו" – "ומבע דעתיד להון"20.
27 דהיינו שבשבת נמשך האור והשפע גם כן במהירות,
28 משום ד"כל דינין מתעברין מינה כו". עיין שם21.
29 ויובן על פי מה שכתוב ב'ירמיה סקן ל"א, כ"ו(ו)22, שיש
30 שקידה למוטב ולטוב. ועל דרך זה נאמר (מקץ מא, לב): "כי
31 נכון דדבר מעם האלקים, וממהר האלקים לעשותו" – והיו שני
32 שבע וגם ההפך23.
33 ו"שקדים" דגבי מטה אהרן, "וינגמול שקדים", היינו
34 במאמר24: "אל עליון גומל חסדים טובים" דפירוש "טובים" –
35 על דרך "האור כי טוב" (בראשית א, ד), "אהרן אותיות נראה",
36 שיומשך האור למטה להיות "נראה אור"25).

1 "יאר ה' פניו" (נשא שם, כה) – היינו הארת פנים.
2 "וידוונך" (שם) – שנמשך למטה מטה.
3 ואמנם שרש הטעם לזה, על היות המשכת החסד
4 שעל ידי אהרן נמשך במהירות באין מעכב ומונע
5 ההמשכה, הוא לפי כי "אית חסד ואית חסד"16 – "חסד
6 עולם", "ורב חסד". והנה ההמשכה על ידי אהרן הוא
7 מבחינת "ורב חסד"17, והוא חסד שבלי גבול, שיוורד
8 ונמשך "על פי מדותיו", ואין שום בחינת דין שיעכבו
9 כלל. מה שאין כן ב"חסד עולם", יש כנגדו בחינת דין
10 המעכבו18.
11 והמשל לזה: על דרך משל נהר גדול במאד,
12 שהליכת המים הוא בתגבורת גדולה – לא יוכלו לעכב
13 הליכת המים. מה שאין כן בנהרות שאין גדולים כל כך
14 – מעכבים הליכת המשכת מימיו על ידי עצים ועפר
15 וכיוצא, עד שמעמידין על ידי זה עליהם בית הטחינה
16 או גשרים. אבל בנהר גדול מאד לא יעוכב על ידי
17 מונעים ומעכבים הנ"ל, כי אם הלוך ילך במנהגו,
18 וישטוף העצים והעפר המעכבים.

אשכד עליהם לבנות ולנטע".
23. ועיין בספר "מגן דוד" באות גימל מזה.
24. (תפלת העמידה).
25. ועיין מה שנתבאר עוד מענין ברכת כהנים, בדבור המתחיל "ענין
משמח חתן". (לעיל צו ט, א).
(ועיין בהרמ"ז פרשת שלח, דף קנ"ח: "ועוד נודע ששני מיני שפע הם
כו". עיין שם וזשם: "האחד הנמשך מלמעלה ומתפשט ודולף לזון את כל
העולמות, וכל עולם ועולם נוטל חלקו, וזה הולך ומתעבה ממדרגה למדרגה.
וזמין השני הוא האור העובר דרך מעבר ואינו מתפשט (נסח אחר: מתמעט)
אלא מתעבה מראש עד סופו").

16. (זהר חלק א ויחי ריט, א. זהר חלק ג נשא קלג, ב).
17. כנצקר על פסוק "בהעלותך" (לעיל בהעלתך ל, א). ועל פסוק "ועשית
בגדי קדש" (תורה אור פב, א ואילך).
18. ועיין מה שנתבאר במקום אחר על פסוק "חסדי ה' כי לא תמנו"
(תנאי, אגרת הקדש סקן י).
19. (תרגום: כמו שנאמר 'מבע' – נעשה במהירות להאיר זה מזה).
20. (מחיש העתיד להם).
21. ועיין עוד מענין **שקדים** – ובהירו בפרשת שמות (ט"ו, ב'). וזשם:
"תא חוי, שקדים – מנהון מריין מנהון מתקין כו".
22. (לא, ו: "כאשר שקדתי עליהם לנתוש ולנתון ולהרס ולהאבד ולהרע, כן

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער – אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

10 שהיה מאריך בתיבת אחד עד שיצא נשמתו באחד וזהו
11 פי' מס"ג ליכלל נשמתו באחד פשוט כו' שהוא הוי'
12 של א"ח דלית שנק' לפני אחד וכנ"ל וזהו מפני
13 שישראל זה עלה במחשבה וח"ע לבד ע"כ מס"ג שלו
14 הוא בה' אחד וא"כ לכאורה למה צריך לומר עוד
15 ואהבת בכל נפשך כו' הלא כבר מסר נפשו באחד
16 אמנם מה שנשמתו נכלל באחד זה כניצוץ הנכלל
17 בשלהב' כו' מצד שרש הניצוץ האלקי באור א"ס
18 שבח"ע כמ"ש כי אתה אבינו כו' כידוע ואין זה דרך

1 (מז) **אך** יש להבין מאין יש בכח ישראל זה לייחד
2 יחוד עליון דה' אלקינו בחי' חו"ב עצמן כו'
3 הרי מבואר למעלה שכדי שיהיה היחוד צריך להיות
4 מלמעלה ממקור ושרש של המשפיע כו' והרי שרש של
5 בחי' ישראל שעלה במחשבה אינו רק בבחי' ח"ע
6 עצמה שהוא היר"ד כו' ואיך יהיה ביכולת לעשות
7 יחוד דיר"ד בה"א כו' שזהו יח"ע דה' אלקינו כנ"ל.
8 אך הנה ידוע דבחי' מס"ג שהוא למסור נפשו באח"ד
9 היינו בפסוק ראשון דוקא כשמאריך באח"ד כמו ר"ע

הוא מקור המוליד (ודוגמא לזה תענוג הבא אחר השכל
שנראה כאילו נולד מכח השכל ובאמת הוא מקור
המוליד השכל ההוא כמ"ש במ"א) אך לכאורה אנו
רואים שיש רצונות שאין קיומם רק מחמת הטעם
וכשכבטל הטעם בטל הרצון לגמרי ולא עוד אלא
שמתהפך מחדש לדין או להיפוך כמו ברצון למו"מ
שירויח בו ואם יתחדש הטעם להיפך שיפסיד ויזיק לו
יברח ממנו וימאס בו וכך כל מואס ברע ובוחר בטוב
שע"פ הטעם ישונה מהיפך להיפך כידוע וכמו שא'
אהבה תלויה בדבר בטל דבר בטל אהבה כו' אמנם
הענין הוא דיש הפרש בין אהבה לרצון דאהבה הא'
נוספת באב"ה שהוא בחי' המדות שבלב שנוספים על
הרצון והן הרצונות שלא נולדו רק מכח השכל והטעם
ובטל דבר הטעם בטל האהבה אבל כשנק' רצון הרי
עצם מהותו למעלה מן הטעם רק שמתלבש בטעם ע"כ
כשיבטל הטעם איננו משתנה כלל והיינו רצון אותיות
צינור ואותיות נוצר שזהו בחי' ונוצר חסד מזל הח'
דממנו יונק אור החכמה כו' כידוע וד"ל. ובכאן אמר
ואהבת בחי' אהבה שבלב ועכ"ז זהו בבחי' הרצון
שלמעלה מן הטעם לגמרי שאין בו שינוי כלל וראיה
ממ"ש מיד בכל נפשך שהוא הרצון שנק' נפש כידוע
והענין הוא משום שגם שישאל עלה במחשבה וח"ע
לבד מ"מ ברצון הנולד מהשגת הנשמה שרשו מגיע
בבחי' הרצון שלמעלה מן השכל הנקרא רצון העליון
שהוא בחי' נקודת הלב הנ"ל ולזה הרי הציווי הזה
דשמע ואהבת למעלה ממס"נ באחד מצד טבעה שאינו
בא רק בשרשו במחשבה וח"ע כו' אבל ע"י מס"נ דרצון
שלמעלה מן השכל בחי' רעותא דבלבא שבאהבה זו
דבכל נפשך מגיע בבחי' רצון העליון הפשוט שבחי'
עצמות אא"ס ממש נתפס שם אע"פ דלית מחשבה
תפיסא ביה כלל היינו רק מחשבה וחכמה אבל ברעותא
דלבא נתפס כו' כנ"ל באריכות וד"ל:

צינור. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. טד"9

מצוה ועבודה כלל כי כמו טבע בניצוץ זה למסור
וליכלל באחד כו' אך העיקר הוא הציווי לישראל זה
כשאו' דרך ציווי ועבודה באמרו לישראל שמע ישראל
פי' שמע התבונן היטב היינו בחי' ההתבוננות דבחי'
שמיעה בהשגת הנשמות האלקי' בבחי' ומדריגה הא'
שבמחשבה הנקרא מחשבה שבמחשבה והוא ענין
מחשבה עיונית בעומק העיון שנקרא הבנה (והיינו בינה
ותבונה כו' כנ"ל בפ') שמע ישראל השמע לאזניך דאזן
מילין תבחן כו') ושרש מחשבה זו העצמי' מגיע למעלה
במחשבה וח"ע העצמי'. אמנם הנה בחי' האהבה
שנולדה מן בחי' הבנה דשמע ישראל באמרו ואהבת כו'
הוא בחי' הרצון והתשוקה שנולד מן השכל וח"ע כמו
כאשר מתבונן איך שעצמות אא"ס סובב וממלא כו'
ע"ז יתפעל באהבה ואהבה זאת הוא בחי' רצון כידוע
בפי' ואהבת ל' אבה כו' והנה בחי' אהבה זו ורצון זה
אע"פ שנולד מן השכל שנקרא רצון התחתון אין זה רק
שמתלבש בבחי' מעבר בעלמא בשכל וטעם להיות טעם
לרצונו אבל באמת גם שיופסק כח השכל והטעם אין
הפסק וביטול לרצון כי שרש הרצון למעלה מן הטעם
כמו ע"ד דוגמא כשאדם חפץ ורוצה באיזה דבר טוב
מטעם טוב הדבר ואם היה רע ע"פ השכל לא היה רוצה
לחפוף בו כלל כו' ובאמת לא כן נראה לבסוף כי גם
אם עפ"י השכל רע הדבר לא יבוטל רצונו כלל כי לא
היה רצונו מצד הטעם רק דרך התלבשות לבד כו' וראיה
מן האוהב שדן לאוהבו לכף זכות בכל טעם ושכל
שיוכל להמציא ואע"פ שנראה הדבר לעין הרואה כאילו
הטעם והשכל לבד גזר והוליד להטות הרצון לזכות
ולחסד כו' ובאמת נהפוך הוא שהרצון שהוא האהבה
שאוהבו בלא טעם הוא המוליד וממציא כל מיני שכל
ליזכותו ומה שנראה שמצד השכל בא הולדת הרצון
לחסד זהו רק בחי' התלבשות הרצון בשכל כו' וכך הוא
בכל הרצונות הנולדים מן השכל באמת זה הרצון הנולד

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

דרך מצותיך

ל' אלקא דאלקיא בחי' יש, ונפש האלהית היא חלק
אלוה ממעל ובעודה למעלה היא למעלה גם מן
המלאכים הגם שהם בבחי' ביטול וצבא השמים לך
משתחוים (נחמי' ט' ו') מ"מ אין להם השגה במהות
ועצמיות האלקות ממש שהרי הם בחי' יש ונפרדים
ואילו הי' אור א"ס מתגלה עליהן היו בטלים במציאות

ג) והנה כמו שנצטוו על אכילת מצה בצאתם ממצרים
בפועל ממש כך ג"כ נצטוו על אכילת מצה
לדורות כדכתיב בערב תאכלו מצות (שמות י"ב י"ח)
הכתוב קבעו חובה, כי באמת צ"ל בחי' יצ"מ ברוחני'
גם עתה כי הנה בישראל יש ב' נפשות נפש הבהמית
הנמשכת מקליפת נוגה ששם שרש הע' אומות דקרו

המוחי' הנ"ל בכללות נשמות ישראל הוא בחי' אור
 חכמתו ית' המאיר במקור נשמות ישראל שלמעלה כפי
 כחם שאת ומשם מאיר לכל נפש בפרט וז"ס המצה
 כנ"ל: והנה מצות אכילת מצה הוא לילה הראשון לבד
 ואח"כ הוא רשות כמ"ש רז"ל (פסחים ק"כ א') ע"פ
 ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה'
 אלקיך (דברים ט"ז ח') מה שביעי רשות אף ששה
 רשות ולילה הראשונה חובה כו', כי התהפכות נפש
 הבהמית הנ"ל שעי"ז ניתן מצות אכילת המצות העיקר
 הוא בששה מדותיה חג"ת נה"י שבהם הי' השבירה
 וז"ס ששת ימים תאכל מצות אך לרמז בהתהפכות
 ששה ימים הם ששה מדות האלו ע"י המצה אך בלילה
 הראשון נמשך הכח בכללות ואח"כ נמשך לכל הששה
 ימים ואח"כ באים ימי הספירה מ"ט ימים שהוא בחי'
 התחלקות בפרטי פרטות ז' מדות שכל א' כלול מז'
 ובאמרו היום יום אחד לעומר ממשיך הארה ממדות
 עליונות במדה א' דכנ"י ומשם על נפשו האלקי' להאיר
 את המדה פרטי' דנפש הבהמית להפכה מחושך לאור
 וז"ס לעומר שההמשכה היא לתוך העומר שהוא
 משעורים מאכל בהמה ר"ל נפש הבהמית וכ"ז הוא
 המשכה בבחי' גילוי ולא בבחי' העלם כבמצה שהיא
 ענין אמונה הנ"ל עד שאח"כ בשבועות ניתן התורה
 בחי' אמיתי' מוחי' דגדלות שהי' גילוי אלקות בתכלית
 בנשמות ישראל עד שעל כל דיבור פרוחה נשמתם
 מעוצם הגילוי וההשגה וטל תורה הי' מחי' אותם
 לסבול השגה זו כו' והנה יום ז' של פסח שהוא יום
 הששי לספירה נכנס בו מוח החכמה שהוא הראשון
 מז' מוחי' חו"ב ודעת הנחלק לשני מוחי' חו"ג וחג"ת
 הנכנסי' בז' ימי הספירה לכן אז הוא יו"ט גמור ואז
 הוא ג"כ גילוי א"ס ב"ה בקי"ס הפך ים ליבשה (תלים
 ס"ו ו') ע"י בחי' התגלות אור עתיק יומין בחכמה
 כדאי' בזהר ע"פ מה תצעק אלי (שמות י"ד ט"ו)
 בעתיקא תליא מילתא, והענין כי בליל ראשון דפסח
 הי' ההמשכה מאור חכמתו ית' לכנ"י הנק' מלכותו ית'
 המחי' ב"ע וכן בששת ימים הראשונים דפסח באה
 המשכה זו בפרטות אבל בשביעי של פסח שכבר נמשך
 ההמשכה מהחכמה לששה מדות העיקרים שבהם הי'
 השבירה אז עולה החכמה לקבל הארה מעצמותו ית'
 שלמעלה מעלה מהחכמה וז"ס מפרנסי' לאביהם
 שבשמים ואז גם הדבור עולה עמו כי פיה פתחה
 בחכמה (משלי ל"א כ"ו) ובעליי' החכמה לקבל
 ממקורה הרי גם הדבור נכלל בו וז"ס ואתם תחרישון
 (שמות י"ד י"ד) שנאמר בקי"ס ולכן נאמר וביום
 השביעי עצרת להוי' (דברים ט"ז ח') שהוא עצרת
 מהיות התפשטות ההארה ומוחי' לדיבור אלא עולים

כמו שהוא קמי' אלא שמתהוים מאין ליש ע"י הצמצום
 והעלם האור מהשגתם להיות בבחי' יש רק שמ"מ הם
 בבחי' ביטול היש ע"י ידיעתם שמתהוים מאין וזה נק'
 קטנות ע"ד הנ"ל באמונה אבל נשמות ישראל נמשכים
 מחכמתו ית' שהיא אלהי' ממש ואינן נפרדים כלל והיו
 משיגים מהות האלהות שבי"ס המהווה מאין ליש וזהו
 בחי' גדלות ממש כנ"ל אך שהושפלה הנפש האלקית
 בנפש הבהמית שלמטה גם ממדרג' המלאכים כנ"ל
 בהיותה יש גמור כדי שתהפך אותה ותביאנה לידי
 ביטול היש באמונת אומן הנ"ל שזהו בחי' ביטול היש
 וקטנות וז"ס יצ"מ שצ"ל בכל יום ממש עד שיגיע
 לומר בק"ש הוי' אלקינו ה' אחד שזהו מה שנתייחד
 לנשמות ישראל כנ"ל וגם נפש הבהמית תתהפך עי"ז
 לדעה זו שהרי הוא משיג ומתבונן בשכל האנושי
 שמנפשו הבהמית כידוע וז"ס מארז"ל המתפלל צריך
 שיתן עיניו למטה ולבו למעלה (יבמות ק"ה ב') פי'
 לבו למעלה הוא ההתבוננות במהותו ועצמותו ית' איך
 שהוא מרומם ונשגב מכל העולמות ואין ערוך אליו
 כידוע ומבואר למעלה ובמ"א באריכות ומ"מ צריך
 ליתן עיניו למטה ג"כ דהיינו על העולמות שהם בבחי'
 יש ודבר ושישכיל איך שהם בבחי' ביטול ומתהוים
 תמיד מאין כמ"ש"ל כי כשיהי' רק ההתבוננות במהותו
 ועצמותו ית' הנה אחר התפלה כשיפתח עיניו ויראה
 העולם ומלואו ליש ודבר יוכל ליפול ממדרגתו וילכד
 במצודות תאוות העולם ויעשה היש עיקר התענין עיניו
 ואיננו אבל כשנתן עיניו למטה בתפלה והשיג ביטול
 היש לאשורו לא יפול ח"ו כי הרי נתאמת אצלו אחדות
 ה' למטה בעיני בשר, וז"ס אתה הראת לדעת (דברים
 ד' ל"ה) פי' שהנשמה נתגלית בגוף לגלות דעה את
 נפש הבהמית דנוגה כי הוי' הוא האלקים ולזככה ואז
 עי"ז עין בעין נראה (במדבר י"ד י"ד) כי אתה ה' לע"ל
 פי' שאז יהי' השגת מהות האלקות ממש לנשמות
 ישראל והמלאכים יאמרו לפניהם קדוש מטעם הנ"ל
 שהם בבחי' יש רק שהם בביטול והוא בחי' קטנות לא
 השגת המהות אבל לנשמות יהי' אז גילוי מהות
 האלקות בחי' גדלות אך זה בא להם ע"י התהפכות
 נפש הבהמית דנוגה וזהו שעין נפש האלקית וראייתה
 לע"ל הוא בעין שהראת לנפש הבהמית בראייה
 הביטול היש ומציאותו ולא מהותו שכזה יהי' אח"כ
 כח עין הרואה שלו במהותו האלקות וד"ל. והנה דרך
 פרט צ"ל יצ"מ בכל יום אך בכללות השנה הוא בפסח
 שאז נמשך הכח הזה לנפש אלקי' שתוכל לזכך נפש
 הבהמית ולקבוע בה אמונה הנ"ל ביתד כל תמוט
 להיות מאירה בגילוי במוחו ולבו והיינו ע"י המצה
 כנ"ל שנצטוינו לאוכלה בליל ט"ו בניסן שאז נמשכים

י"ט האלו הגם שכעת אנחנו איננו רואים הגילוי מ"מ
באמת הוא מאיר וזורח על נפש האדם בפנימיותו ממש
בכל מועד לפי זמנו ע"י המצה קטנות אבא בחי' אמונה
הנ"ל וגם למלאכים ונשמות שלמעלה מאיר הארה זו
שהרי הם בחי' יש ונפרדים ואינן משיגים מהות אלקות
ושייך לומר בהם בחי' המשכה כזו ואח"כ בזש"פ או
בשבועות מאיר הארה יותר גדולה בהשגת מהות
האלקות ממש כמ"ש וירא ישראל כו' (שמות י"ד ל"א)
אנכי הוי' כו' (שמות כ' ב') ומאיר ג"כ בנפש ממש
אלא שהגוף אינו רואה בגילוי אבל מ"מ יש בו יתרון
גדול בעבודת ה' בשמחה ועונג מגילוי זה וד"ל:

מצות השבתת חמץ ואכילת מצה

למעלה וז"ס מארז"ל מה שביעי רשות כי המשכת
מוחי' אלו מע"י הוא נק' רשות ועלמא דחירו ולכן לא
נז' בו אך אשר יאכל לנפש יעשה לכם כדרך שנו'
בשאר ימים טובי' שלא נאסר בהם אלא מלאכת עבודה
כי מלאכת עבודה הוא תיקון רפ"ח דנוגה ונאסר בכל
י"ט אבל מלאכת אוכל נפש שהיא ההמשכה למל'
הנק' נפש כענין המצה הנ"ל ורעה אמונה ולפי
שבזש"פ הי' העלי' בעתיק יומין וא"א שלמעלה
מאוכל נפש לכן לא נאמר בפ"י (בפ' ראה) אך אשר
יאכל כו' וביאור הענין היינו ע"ד מש"ל בבחי' גילוי
מהות אלקות ולא בבחי' העלם וקטנות כנ"ל והנה כל

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

על נברא, גם אינו ממדות חסידות. אך הנה צ"ל עצת
חז"ל לעולם יסדר אדם שבחו של מקום שג"ז פלאי
הלא אני ה' לא שניתי ואינו תופס מקום כלל, והיינו
לפי שכללות השתלשלות הוא רק הארה, וא"כ מה
תופס מקום ההילול הללו מן השמי', הללו מן הארץ.
אך הענין דהיא הנותנת דלהיות כי אינו תופס מקום
לכן צריכי' לעוררו ולהזכירו ע"ד זכרונות דר"ה,
וארז"ל אדם נידון בכל יום, והיינו עד"מ נדיב בעצם
מ"מ לעוצם טרדתו או מצד מונע יכול לשכוח על
העני, וכ"ש מי שהוא כילי בעצם, אשר לכן ע"י השבח
מעוררי' אותו. ועד"ז יובן בענין סידור שבחי', הגם כי
אינו שייך שכחה ח"ו כי אין שכחה לפני כסא כבודך,
מ"מ לעוצם שפלותינו נגד גובה ורום א"ס הנעלם
מהשגתינו ה"ז ריחוק גדול מאד, וע"י ההילול מתעורר
בעצמו, וע"י ההתחדשות שהאדם נברא ומקבל חיות
מאכילה ושתי' ושניה יתבטל מהשגת אלקות ה"ז
כציפור המדברת שיפנה לבב המלך מלכו של עולם
לבקשת ההדיוט ושפל אנשי' כו'.

וכי תאמרו מה נאכל

וכי תאמרו מה נאכל כו' הן לא נזרע כו' וצויתי את
ברכתי כו' לשלש השנים. לכאור' מ"ש הן הוא
מיותר, דהל"ל וכי תאמרו כו' השביעי' וצויתי כו'. אך
הנה הת"א מתרגם על ואכלתם ישן, ותיכלון עתיקא.
והענין יובן בהקדם ענין הילולא דרשב"י שהוא
בל"ג בעומר ספי' הוד שבהוד, והענין הוא
דהנה רשב"י הי' ממוצע להשפיע לתלמידיו התנאי'
ואמוראי' מבחי' שפע החכ' כמו שהיא בבחי' העדר
ההשפעה. והענין דהנה חכ' ובינה וזו"נ רחוקי' זמ"ז,
דזו"נ בערך [העולמות] זכור רחמין וחסדיך כי מעולם,
אבל חו"ב אלפי' שנה קדמה כו' שאין שייך כלל,
ואדרבה כשצריך להגיע לעומק השכל שותק, כענין היו
מזדווגי' זוגות זוגות, משא"כ בזו"נ שכשיש למי
להשפיע מתעורר השפע כו'. ובכדי שיומשך מחו"ב
לזו"נ זהו ע"י ממוצע והוא רשב"י, שהי' מתנאי'
איתני' והמשיך להיות כנחל איתן וא"ו דשם כו'.
ויובן בהקדם ענין השבחי' שלכאור' יפלא ר' יהודה
קארי לי' שבת, מאן פני האדון, איך יאמרו זה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

קונטרס עץ החיים

מורידים אותו לַיִמְשָׁךְ אַחֲרֵיהֶם כִּנְל, וְכִמּו שְׁנֵתְבָאָר
לַעִיל²⁶² ד"מִצְרִים" הוּא עֲנִין תָּאוֹת גּוֹפְנִים כו',
וּבְכַדִּי שִׁיְהִיָּה "יִצְיָאֵת מִצְרִים", וְהוּ עַל יְדֵי ש"אֲנָכִי
הוּי' אֶלְקִיךָ", שְׁנִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת "אֲנָכִי - מִי שְׁאֲנָכִי"²⁶³,
בְּחִינַת עֲצָמוֹת אוֹר אֵין־סוֹף - בְּבָחִינַת הוּי', דְּשֵׁם הוּי' וְהוּ
מִה ש"אֲנָכִי", בְּחִינַת הַעֲצָמוֹת דְּאוֹר אֵין־סוֹף נִתְּצָמָצֵם
וְנִתְּלַבֵּשׁ בְּהַד' אוֹתִיּוֹת "הוּיָה", וְהוּא "אֶלְקִיךָ" מִמֶּשׁ,
ש"הוּיָה" הוּא "אֶלְקִיךָ", בְּבָחִינַת בִּיטוּל דִּיחֻדָּא עֵילָאָה,
וְעַל יְדֵי זֶה נַעֲשֶׂה הַיִּצְיָאָה מִמִּצְרִים.

מִה שְׁאֵין כֵּן בְּלַעֲדֵי זֹאת, אָף גַּם אִם יֵשׁ הָעֲבוּדָה
דִּיחֻדָּא תַתָּאָה, אִי אֲפָשֶׁר לְהִיּוֹת הַיִּצְיָאָה מִמִּצְרִים,
מֵאֲחֵר שֶׁהַכֹּחַ הָאֶלְקִי הַזֶּה הוּא שָׂבָא לְהוֹת מִצִּיאוֹת
הַיֵּשׁ, וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּהַדִּישׁ לְהַחֲיוֹתוֹ, וְנִמְשָׁךְ הָאֶרֶץ מִזֶּה גַּם
לְהַע' שְׂרִים כו', וְהָאֵדָם בְּעֲבוּדָתוֹ בְּמַדְרִיגָה זוֹ יֵשׁ לוֹ
שִׁיכּוֹת לִישׁוֹת, וְגִשְׁמִיּוֹת הַגּוֹף, וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית, וְכָל
הָעֲנִינִים הַשִּׁיכִים אֵלָיו; וְאִם כֵּן, הֲרִי אִי אֲפָשֶׁר שִׁיִּצָּא
בְּזֶה מִן הַמִּצְרִים וּגְבוּלִים דְּגוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית.

וְאִם הִיּוֹת כִּי עֲנִין הָעֲבוּדָה בְּזֶה הוּא שִׁיְהִי הָעֲנִינִים
הַגִּשְׁמִיִּים לְשֵׁם שְׁמִים לְבָד כו', כִּנְל, הִנֵּה גַּם אִם תְּהִיָּה
הָעֲבוּדָה הַזֹּאת אֲמִיתִית בְּעֲצָמָהּ, הִיּוֹת שְׁלֵא יִרְצָה כָּלֵל
בְּשׁוּם דְּבָר מִהַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים, כִּי אִם בְּמִה שְׁמוּכְרָח
מִצַּד הַהִכְרָח לְבָד לְקִיּוֹם גּוֹפוֹ, וְתִהְיֶה כְּוֹנֶנְתוֹ לְשֵׁם שְׁמִים
וְלֹא לְהִנָּתֵת עֲצָמוֹ כָּלֵל, מִכָּל מְקוֹם, הֲרִי לֹא יִצָּא מִן
הַיִּשׁוֹת לְגִמְרִי, הִיּוֹת שְׁלֵא נִתְּבַטֵּל יִשׁוּתוֹ לְגִמְרִי, כִּי אִם
בִּיטוּל הַיֵּשׁ לְבָד, וְהוּא שֶׁהַיֵּשׁ תּוֹפֵס מְקוֹם אֲצֵלוֹ עֲדִיין.

וְגַם, הֲרִי בַעַת הָאֲכִילָה עַל דְּרָךְ מִשְׁל, הֲרִי הוּא
מְרַגֵּשׁ עַל כָּל פָּנִים אֵת הַטַּעַם וְהַעֲוֹג בְּזֶה בְּעַל כְּרָחוּ
שְׁלֵא בְּרָצוֹנוֹ,

(כִּי רַק בְּצִדִּיקִים גְּמוּרִים הָעוֹבְדִים עֲבוּדָתָם בְּבָחִינַת יְחֻדָּא
עֵילָאָה בְּאֵמַת, אֵינָם מְרַגִּשִׁים שׁוּם טַעַם וְתַעֲנוּג גִּשְׁמִי בְּשׁוּם
דְּבָר מִהַדְּבָרִים הַגִּשְׁמִיִּים כו', וְכִמּו שְׁנֵתְבָאָר בְּמְקוֹם אַחֵר בְּעִנֵּין

ח) וְהוּ שְׁנִצְטוּיָנוּ בְּמִצְוֹת קְרִיאַת־שְׁמַע פְּעֻמִּים כָּכֵל יוֹם,
שְׁחִרִית וְעֶרְבִית, וְ"עֵינִיךְ הַכְּוֹנֶה הוּא בְּפִסּוּק רִאשׁוֹן"²⁵⁷,
דְּהִינֵנוּ לִיחְדוֹ בְּזוֹ רְקִיעִים וְאַרְצָךְ וְד' רוּחוֹת, וְכִמְאָמָר
ר"ל²⁵⁸: "כִּד אֲמַלִּיכְתִּיהָ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה וּלְד' רוּחוֹת
כו'", וְכִמְבּוֹאָר בְּטוֹר וְשִׁלְחָן עֶרּוֹף אוֹרֵחַ חַיִּים סִימָן ס"א.
וְאָף גַּם מִי שְׁלֹא הִגִּיעַ לְמַעַלָּה וּמַדְרִיגָה זוֹ מְחֻיָּב בְּקִיּוֹם
מִצְוָה זוֹ. וּמוּכָן מִזֶּה, שֶׁבִּיכּוּלֵת כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְקַבֵּל
עָלָיו יְחֻדּוֹ וְאַחֲדוּתוֹ יִתְבָּרָךְ.

(וְכֵן הוּא הַלְשׁוֹן בְּסִפְרֵי מִצְוֹת: "קְרִיאַת־שְׁמַע כו', יִרְצָה,
שְׁבָה אֲנוּ מְקַבְּלִים עָלֵינוּ יְחֻדּוֹ וּמְלֻכוֹתוֹ וְאֶלְקוּתוֹ וְהַשְׁגָּחוֹתוֹ
כו'"²⁵⁹. כִּי פְשׁוּט הַדְּבָר, שֶׁעֲנִין הַכְּוֹנֶה אֵינָה שִׁתְּהִיָּה מִן הַשְׁפָּה
וְלַחוּץ וְלֹא תִהְיֶה שִׁיכָה אֵלָיו, שְׁאֵין זוֹ כְּוֹנֶה, כִּי אִם שִׁיִּקְבֵּל
יְחֻדּוֹ יִתְבָּרָךְ עָלָיו, הִיּוֹת שִׁיְהִיָּה הוּא בְּטֵל וּמִיּוּחַד כו').

וְהִיּוֹת כִּנְל, לְפִי שְׂכָל אֶחָד וְאֶחָד יִכּוֹל לְהִבִּין וּלְהַשִּׁיג
אֵת יְחֻדּוֹ יִתְבָּרָךְ וּלְהַתְבּוֹנֵן בְּזֶה, וּבְהַתְקַשְּׁרוֹת דַּעְתּוֹ
בְּהַעֲנִין, הֲרִי הוּא מִתְּבַטֵּל מִיִּשׁוּתוֹ לְגִמְרִי לְפִי שְׁעָה,
וּמִתְּיַחַד בִּיחֻדּוֹ יִתְבָּרָךְ בְּבָחִינַת יְחֻדּוֹ דִּיחֻדָּא עֵילָאָה.
וְגַם כִּי אֵין זֶה לְאֵמַת²⁶⁰ לְאֵמִיתוֹ, מִכָּל מְקוֹם הוּא אֵמַת
בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְכֵן כָּכֵל עַתְּ שְׁנֹזֶכֶר עַל זֶה כִּנְל.

וְזֶה מְחֻיָּב כָּל אֶחָד וְאֶחָד לִיַּגֵּעַ אֵת עֲצָמוֹ וּלְהַגִּיעַ
לָזֶה. אִם כִּי עֲבוּדָתוֹ הָאֲמִיתִית לְפִי מַדְרִיגָתוֹ הִיא
הָעֲבוּדָה דִּיחֻדָּא תַתָּאָה, בְּבִיטוּל הַיֵּשׁ לְבָד, מִכָּל מְקוֹם
מְחֻיָּב לְבּוֹא לְיַדִּי בִּיטוּל דִּיחֻדָּא עֵילָאָה, בְּכַדִּי שִׁתְּהִיָּה
עֲבוּדָתוֹ בְּהָעֲבוּדָה דִּיחֻדָּא תַתָּאָה עֲבוּדָה שְׁלִימָה, וְלֹא
יִפּוֹל מִמַּדְרִיגָתוֹ חֹס וְשְׁלוֹם, אֲדַרְבָּה, יוֹסִיף אוּמָץ כַּח וְעוֹז
שִׁתְּהִיָּה עֲבוּדָה תַּמָּה, וּבְלִי בִיטוּל יְחֻדּוֹ זֶה אִי אֲפָשֶׁר
שִׁתְּהִיָּה עֲבוּדָה שְׁלִימָה כו' כִּנְל.

וְהוּ שְׁכֵתוּב²⁶¹: "אֲנָכִי הוּי' אֶלְקִיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", "מִצְרַיִם" הֵם הַמִּצְרִים וּגְבוּלִים שְׁמִצְד
הַגּוֹף וְנִפְשׁ הַבְּהִמִּית, שְׁמִגְבִּילִים אֵת הַנִּפְשׁ וּמוֹנְעִים
וּמַעֲכָבִים עָלָיו מִעֲבוּדָתוֹ לְהַתְקַשֵּׁר בְּאֶלְקוּת, וְאֲדַרְבָּה,

260. אוֹלִי צִרִיךְ לְהִיּוֹת: בְּאֵמַת.

261. יִתְרֹ, כו' ב.

262. פֶּרֶק ג.

263. עַל פִּי זֶהֱרַ חֶלֶק א וְשִׁלַּח קסו, ב. לְקוּטִי תוֹרָה לְהֵאֲרִיז'ל עַל הַפִּסּוּק
(תּוֹלְדוֹת כו, יט) "אֲנָכִי עֲשׂוּ בְּכֶרֶךְ". וְרִאָה חֲסִידוֹת מְבֹאֲרֵת מוֹעֲדִים חֶלֶק ב עֲמוּד
שְׁעוֹ הָעֶרְה 91.

257. וְעֵינִיךְ הַכְּוֹנֶה הוּא בְּפִסּוּק רִאשׁוֹן: רִאָה בְּרֻכּוֹת יג, ב. "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל . . . ה'
אֶחָד" - עַד כָּאן צִרִיכָה כְּוֹנֶנֶת הַל"ב. וּבִגְמָרָא שֵׁם "הִלְכָה כְּרִבִּי מֵאִיר" (וְרִאָה
תּוֹסֵפוֹת שֵׁם דְּבוֹר הַמַּתְחִיל "אֶמֶר רָבֵא"). וְרִאָה שִׁלְחָן עֶרּוֹף אוֹרֵחַ חַיִּים סִימָן ס
(וּבְשִׁלְחָן עֶרּוֹף אֲדִמּוּרִי הִזְקֵן שֵׁם) סִימָן סג סִימָן ד וְשִׁלְחָן עֶרּוֹף אֲדִמּוּרִי
הִזְקֵן שֵׁם סִימָן ה.

258. בְּרֻכּוֹת שֵׁם.

259. לְשׁוֹן סִפְר "יֵד הַתְּשׁוּבָה", הַלְכוֹת קְרִיאַת שְׁמַע הִלְכָה יב.

מהדברים הגשמיים. והיינו, גם אם ביטל הרצונות בעת
התפלה, הוא רק דמיון חיצוני, וכשבא לידי דבר הגשמי,
שוכח על הביטול או שאינו יכול לעמוד על נפשו.
והיינו, גם להתאונות תאנה בדברים המוכרחים, וגם
להתאונות בדברים המותרים לו, וכל שכן שבעת עסקו
בהדבר הגשמי, כמו בעת אכילה, הוא נהנה ומתענג
בזה כו', ואם כן, הרי הוא בתוך המיצר ממשי כו'.
ונמצא, דבהעבודה ד'חודא תתאנה לכד, בלי הביטול
ד'חודא עילאה, הרי הוא בתוך המיצר וההגבלה דהגוף
ונפש הבהמית. ואיך שיהיה, לא יצא מתוך הישות
לגמרי, ולזאת ישות וחומריות הגוף ונפש הבהמית הרי
הם מונעים ומעכבים עבודתו ומורידים אותו עוד יותר
ויותר כו'.

קיצור. ימשיך ביאורו, אשר רק על ידי 'חודא עילאה'
תהיה עבודתו ב'חודא תתאנה שלימה ויצא מהמיצרים
דגוף ונפש הבהמית.

ששבת מצוה לענגו²⁶⁴ באכילה ושתיה, לפי שאז הוא תענוג
אלקי ולא תענוג גשמי, וזהו ענין "צדיק אוכל לשנבע נפשו
כו"²⁶⁵.

וזה מורידו לפי שעה, וצריך עוד יגיעה לגרש
תולדות ההרגש הזה כו'.

(מה שאין כן בשיש הביטול ד'חודא עילאה אף מעט
מעיר, אז גם שמרגיש טעם ועונג המאכל (להיות מדרגתו
הוא בבחינת 'חודא תתאנה'), אף כשמעורב בזה בחינת 'חודא
עילאה' אין זה מורידו, לפי שאינו נוגע אליו כל כך. ועל דרך
המבואר במקום אחר²⁶⁶ בענין "יודעי טוב ורע"²⁶⁷, שאינו
ידיעה והרגש פנימי כו').

ונמצא, הרי לא יצא ממיצר הישות לגמרי גם אם
עבודתו בבחינת 'חודא תתאנה' היא באמת.

ובאמת, כשלא טעם טעם ביטול-היש שמצד בחינת
'חודא עילאה', אי אפשר שתהיה העבודה שמבחינת
'חודא תתאנה' עבודה אמיתית - שאינו מבטל רצונו

266. המבואר במקום אחר: ראה תורה אור ובראשית דף ה, ג' דבור המתחיל
"ויאמר כו' לדעת טוב ורע". תורת חיים ובראשית דף ל, א' דבור המתחיל
"הנפש היה ערום" - הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

267. בראשית ג, ה.

264. ששבת מצוה לענגו: תורה אור ריש פרשת חיי שרה ודף טו, ג'. ספר
המצות להצמח צדק מצות "לא תבערו אש" ודרך מוצתק פה, א' - להעיר
מתורת חיים ובראשית דף צה, ד' דבור המתחיל "בעצם היום הזה" פרק י"א.
- הערת כבוד קדושת אדמו"ר.

265. משלי יג, כה.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - קונטרסים

שאלות בפסוק מה טובו וגו'. ג' פירושים בפסוק נתת ליראך נס להתנוסס, א' נסיון, ב'
הגבהה, ג' נפלאות למעלה מן הטבע.

אמר משפנתיך ישראל. והנה אהלים קאיי על אהלי
תורה ותפלה, כמו שכתוב³ "ויצקב איש תם יושב
אהלים". וצריך להבין, למה מחלק בתי כנסיות
ומדרשים והשראת השכינה לשני ענינים, ומיחס בתי
כנסיות ומדרשים ליצקב, והשראת השכינה לישראל,

מה*¹ טבו אהליך יצקב משפנתיך ישראל². ואמרו
רבתינו ז"ל (סנהדרין קה עמוד ב), "מברכתו
של אותו רשע אתה למד מה היה בלבו, בקש לומר
שלא יהיה להם בתי כנסיות ובתי מדרשות, אמר מה
טבו אהליך יצקב, בקש לומר לא תשרה שכינה עליהם,

(1) חלק מהמאמר מיוסד על חלק ממאמר דיבור המתחיל נתת
ליראך פר"ת פרק א. פרק ב. פרק ה (ספר המאמרים פר"ת עמוד
קה ואילך). וראה גם מקומות שצויינו בהערה 14.

(2) בלק כד, ה.
(3) תולדות כה, כז.

(*) מאמר זה נשלח ללמוד ברבים בימי י"ב י"ג תמוז. אגרת
כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ ששלח ביחד [עם] המאמר [נדפס] בספר
המאמרים תרפ"ט ע' 281.
נדפס בספר המאמרים - קונטרסים חלק א עמוד מח ואילך.
ספר המאמרים תרפ"ט עמוד 203 ואילך.

בשכיל לגדלן בעולם, כנס הזה של ספינה". והפירוש
השלישי כנס הוא מלשון נפלאות, דענינו הוא מה
שגבה ומרומם מן הטבע. דלפי זה פירוש¹¹ הכתוב הוא,
נתתה לירא'ך גס – נסיונות של צרות הרבה, והוא בכדי
להתנוסס, לגדלן בעולם כנס של ספינה שהיא נראית
למרחוק, והינו דגם במים רבים של מי הים המטיל
חרדה על היושבים בספינה, הנה כשם שהנס של
הספינה היא עומדת בבטחון וחזק שמונה על הרוממות
וההגבהה, כך יראי ה' שהם ירא'ך עומדים חזק
בעבודתם בתורה ומצוות מגדל בטחונם שהוא בכת
שלמעלה מן הטבע, וכמו שכתוב¹² "ויקרא שמו ה' ה'
נסי", ה' ה' הוא גס שלנו¹³.

דבאמת הם ענין אחד, דבתי כנסיות הם מקדש מעט,⁴
ועל כל פי עשרה שכינתא שרא⁵, ובתי מדרש הם
אהלי תורה, ושכינה שריה שם, אם כן למה מחלקם
בב' ענינים מיוחדים⁶. ולהבין זה יש להקדים תחלה⁷
מה שכתוב⁸ "נתתה לירא'ך גס להתנוסס מפני קשט
סלה", ופרש רש"י: "נתתה לירא'ך גס – נסיונות של
צרות הרבה, להתנוסס – להיות מנסים בהם אם יצמדו
ביראתך", והינו דברש גס מלשון נסיון. ובמצודת דוד
פרש גס מלשון הגבהה והרמה כנס הגבוה⁹, ופירוש
"נתתה לירא'ך גס להתנוסס" – מעתה תפן לירא'ך
הרמה להתרומם בעולם. דשני הפירושים הוא מהמדרש
(בראשית פ'שה נה¹⁰) שפרש גס להתנוסס – נסיון
אחר נסיון, וגדולין אחר גדולין, בשכיל לנסותן בעולם,

הנסיון – כדי לבוא ל"דעת" את הוי' שלמעלה מהטבע. ג' אותיות בונות ששה בתים,
פירוש הבעש"ט – עי' "רצה" באותיות התורה, נעשה "צרה" להפוך את ה"צרה".

נופל למרחוק יותר מן הכתל מכמו האבן שהוא
בתחתית הכתל, דכשהוא נופל הרי הוא בסמוך אל
הכתל. והנה האותיות נקראים "אבנים", וכמו שזאמר¹⁸
בספר יצירה "שתי אבנים בונות שתי בתים", דכשם
שהבית נבנה מאבנים, וכפי רבוי האבנים וסדרם כן
יהיה גדל הבית בארכו רחבו וגבהו, וכן הוא בתבה
אשר לפי רב האותיות שבו וסדרן בצרופיהן, כן יהיה
פירוש התבה ההיא, וב' אותיות בונות שתי בתים, כמו
א' ב' שהם ב' אותיות, ובונות שתי בתים הם שני
צירופים, אב בא, ושלשה אותיות בונות ששה בתים,
כמו אותיות הצ"ר שיש לו ששה צירופים, וידוע בקבלה
רבי מפי רבי ממורנו הבעל שם טוב נשמתו עדן,
דבצורף זה הרי יש בו ג' עקרים וג' מסתעפים, העקרים

(ב) וביאור הענין הוא, והנה כתיב¹⁴ "פי מנסה ה' ה'
אלקיעם אתכם לדעת", דעל ידי הנסיונות
באים לבחינת דעת, והינו דעל ידי שמתגבר על כל
הדברים המונעים ומעכבים מעבודת השם יתברך
בתורה ותפלה וקיום המצוות, הנה על ידי זה מגיעים
לדעת את ה', ד"אלקים" בגימטריא "הטבע"¹⁵, ועל
פי הטבע הרי הזמן הוא בסדר דעבר הנה ועתיד, הנה
הנה ויהיה, ועל ידי הנסיונות מגיעים לדעת את ה',
דה' הוא הנה הנה ויהיה כאחד¹⁶ שהוא למעלה מן
הטבע. וידוע שהנפיון הוא שהניצוץ האלקי הוא מסתר
ונעלם ביותר, ובהכלל הידוע דהניצוצות שנפלו למטה
יותר הרי שרשן הוא למעלה יותר, וכמו¹⁷ כתל של
אבנים, הנה האבן שבראש הכתל כשנופל הרי הוא

(4) יחזקאל יא, טז. מגילה כט, א.

(5) סנהדרין לט, א.

(6) ראה גם ריש מאמר דיבור המתחיל מה טובו תרח"ץ (ספר המאמרים תרח"ץ עמוד ער).

(7) בכל הבא לקמן – ראה ספר המאמרים פר"ת שבעה ערה 1.

(8) תהלים ס, ו.

(9) מצודת ציון על הפסוק.

(10) בראשית רבה פרשה נה, א.

(11) אולי צריך להיות: פירוש.

(12) בשלח יז, טו. – להעיר מפסיקתא רבתי פרק יב: ה' נסי,

שגדלם כנס הזה של הספינה.

(13) פירוש רש"י על הפסוק.

(14) ראה יג, ד. בכל זה – ראה (נוסף לספר המאמרים פר"ת שבעה ערה 1) לקוטי תורה פרשת ראה מאמר דיבור המתחיל אחרי ה' אלקיעם וביאורו (יט, ב ואילך). מאמר דיבור המתחיל הנ"ל

וביאורו בספר המצוות להצמח צדק בסופו (קפה, ב ואילך).
מאמר דיבור המתחיל מה טובו תרח"ץ (ספר המאמרים תרח"ץ עמוד ער ואילך). ספר המאמרים ה'ש"ת עמוד כב ואילך. תש"ח עמוד 94 ואילך.

(15) פרדס שער יב (שער הנתיבות) פרק ב. ראשית חכמה שער התשובה פרק ו דיבור המתחיל והמרגיל (קכא, ב). של"ה פט, א (דאיתא בזהר); קפט, א (מרומז בזהר); שח, ב. שו"ת חכם צבי סימן יח. שער היחוד האמונה ריש פרק ו.

(16) ראה זוהר חלק ג רנו, סוף עמוד ב. פרדס שער א (שער עשר ולא תשע) פרק ט. שער היחוד והאמונה פרק ד. פרק ז.

(17) לקוטי תורה ראה שם (יט, ג. כא, סוף עמוד ב ואילך). ספר המצוות להצמח צדק שם (קצ, א. קצא, א). וראה גם מאמר דיבור המתחיל נתן לירא'ך תשל"ו פרק ז (ספר המאמרים מלוקט חלק א עמוד קצא).

(18) פרק ד משנה יב (בקצת דפוסים – משנה טז).

1 הם הצר, רצה, צהר, ואמר מורנו הפעל שם טוב נשמתו
2 עדן¹⁹, דעל ידי האותיות דתורה ותפלה שהוא ענין "בא
3 אל התבה"²⁰, דתבה הם אותיות התורה ותפלה, ובא אל
4 התבה הוא הפניסה בתוך האותיות של התורה ותפלה,
5 לערנען מיט א חיות און דאוונען מיט א חיות, דהחיות
6 מורה על פנימית הרצון שהוא ענין "רצה", הנה על ידי

13 אור השכל שבכל מילה הוא לפי צירופי האותיות. התהוות העולמות – משבירת הכלים
14 דתהו. מתוך רפ"ח ניצוצות נשאר לברר פ"ו, בגימטריא הטבע. בגלות האחרון, האמת
15 אינה נראית והשקר נראה לאמת.

16 ג) וְהַעֲנִין בְּזֶה הוּא, דְּהֵנָּה בְּכָל הָאוֹתִיּוֹת הֵנָּה לְפִי
17 אֲפֹן הַצְּרוּפִים בִּן יְהִיָּה הָאוֹר שֶׁל וְהַתְּכֵן
18 פְּנִימִי הַמְּמַלֵּא אוֹתָם וְהַסּוֹכֵב אוֹתָם, וְכֵמוּ בְּתֵבַת אֵב,
19 הָרִי יֵשׁ לוֹ פְּרוּשׁוֹ בְּמוֹכְנוּ, וְיֵשׁ לוֹ בְּמָה שֶׁהוּא חוּץ
20 מִמֶּנּוּ וּמְסוֹכֵב מֵאֲתוֹ, וְכֵן בְּתֵבַת בֹּא דְהַמְסוֹכֵב מִמֶּנּוּ
21 הוּא מֵאִין בֹּא וְלֹאֵן בֹּא, וְכֵן הוּא בְּכָל הַתֵּבוֹת שֶׁיֵּשׁ
22 לָהֶם מָה שֶׁמְמַלֵּא אוֹתָם וּמָה שֶׁסּוֹכֵב אוֹתָם, וְלִכֵּן
23 הָאוֹתִיּוֹת נִקְרָאִים בָּלִים²⁴, וְכֵשׁ שֶׁהַפְּלִים הָרִי הֵם
24 מְקַבְּלִים בְּתוֹכָם אֵת הַנִּתּוֹן בָּהֶם, וְיִשְׁנֵם פְּלִים מְקַבְּלִים
25 אֲכֵל, וְיִשְׁנֵם פְּלִים מְקַבְּלִים מִשְׁקָה, הֵנָּה כֵּמוּ כֵן
26 הָאוֹתִיּוֹת הָרִי הֵם מְקַבְּלִים אֵת הָאוֹר-שֶׁל שְׁבָהֶם, וְכִפִּי
27 אֲפֹן צְרוּפֵי הָאוֹתִיּוֹת כֵּן יְהִיָּה הַתֵּבָה הַהִיא, בְּדִגְמַת
28 צִיּוֹר הַפִּית בְּאָרְכוֹ רְחִבּוֹ וְגָבְהוֹ שֶׁהוּא לְפִי מְסַפֵּר
29 הָאֲבָנִים וְסֻדְרָם. וְהֵנָּה הַתְּהוּוֹת עוֹלָמוֹת בְּרִיאָה יִצְיָרָה
30 עֲשִׂיָּה הוּא מְשַׁבֵּרִית הַפְּלִים דְּתַהוּ²⁵, שֶׁהֵן הָאוֹתִיּוֹת
31 דְּתַהוֹ שֶׁנִּתְפָּרְדוּ, וּמִהֵן הוּא הַרְפִּ"ח נִיצוּצִים שֶׁצָּרִיכִים
32 לְהַתְּבַר בְּהַד' גְּלִיּוֹת²⁶, אֲשֶׁר ר"ב נִיצוּצוֹת נִתְבָּרְרוּ
33 בְּגִלּוֹת מְצָרִים²⁷, וְכֵמוּ שְׁכֻתוֹת²⁸ "וְגַם עָרֵב ר"ב עֲלָה
34 אֲתָם", וּפ"ו נִיצוּצוֹת בְּגִימְטְרִיא "הַטֵּבֵעַ" צָרִיכִים
35 לְהַתְּבַר בְּהַג' גְּלִיּוֹת, וְהַעֲקָר הוּא בְּגִלּוֹת זֶה הָאֲחֵרוֹן,

7 זֶה נַעֲשֶׂה "צֹהַר" לְתֵבָה²¹, דְּכִכֵּחַ זֶה מְהַפְּכִים אֵת
8 הַצֹּהַר" שֶׁל "הַצֹּהַר" הַצּוֹרֵר רְחֻמָּנָא לְצֵלָן, לְ"צֹהַר", וְעַל
9 דְּרָף דְּכְתִיב²² "וַעֲתָ צֹרָה הִיא לִיעָקֹב, וּמִמֶּנָּה יִשְׁעַ",
10 דְּמֵן הַצֹּרָה הִיא תַּצָּא לוֹ עוֹד יִשְׁעָה, דְּזָהוּ עֲנִין צֹהַר
11 שְׁמַאִיר אֹר רַב, וְכֵמוּ בְּצֻדֵּהִים שֶׁהוּא תִקָּף זְרִיחַת
12 הַשֶּׁמֶשׁ כֵּן כְּתִיב²³ "וְאֶהְיֶי כָצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בְּגִבְרָתוֹ".

(26 ראה עץ חיים שער יח (שער רפ"ח ניצוצין) פרק א. תורה
אור וישב כז, ד. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ה חלק א עמוד קו
ואילך.
(27 כנפי יונה חלק ג סימן נו. הובא במגלה עמוקות אופן נח.
תורה אור בא ס, ג. מאמרי אדמו"ר הזקן: תקס"ה חלק א סוף
עמוד רט ואילך; על פרשיות התורה חלק ב עמוד תתפה.
(28 בא יב, לח.
(29 ראה במקומות שצויינו בהערה 34. ובכמה מקומות.
(30 ראה אור התורה שיר השירים חלק א עמוד שטו. ספר
המאמרים תרע"ח ע' פט. תר"ץ ע' קסז. תרפ"ט ע' 43.
(31 ראה אור התורה נ"ך חלק ב עמוד תתקעז.
(32 ראה גם מאמר דיבור המתחיל שובה ישראל תר"ץ פרק
ב (ספר המאמרים תר"ץ. ספר המאמרים קונטרסים חלק א ע, ב)
[נדפס גם לעיל עמוד 55 ואילך].

(19 ראה צוואת הריב"ש סימן עה. אור תורה להרב המגיד ז,
ב (הובא באור התורה נח חלק ג תריד, א. אגרות-קדש אדמו"ר
מהור"י"צ חלק ג עמוד קצט ואילך. ספר השיחות תרצ"ו עמוד
23.
(20 נח ז, א (ברילוג).
(21 על פי נח ו, טז. ראה צוואת הריב"ש ואור תורה שם. ספר
המאמרים תרצ"ט עמוד 161. תש"ב עמוד 47. תש"ז עמוד 200.
(22 ירמיה ל, ז. ראה ספר המאמרים תרצ"ט שם. ספר
המאמרים אידיש עמוד 55 (בשם הבעל שם טוב).
(23 ספר שופטים ה, לא.
(24 ראה עץ חיים שער ח (שער דרושי נקודות) פרק ו. וראה
ספר המאמרים תרפ"ט ע' 183 ובהנסמן שם הערה 41.
(25 בעולם התהו היו אורות מרובים, אך הכלים היו מועטים
ולא היה ביכולתם לקבל את האורות ונשברו.

הניצוצות שבנסיונות – גבוהים יותר ונפלו למטה יותר. עבודת הבירורים – ע"י
התעסקות בדבר הגשמי כראוי. אבל בנסיון – האדם צריך להתגבר בתוך עצמו, ע"י
שמעורר נקודת היהדות.

בגמילות חסדים וקיום המצוות, הנה על ידי זה מתברר
הניצוץ שבהמאכל ועולה ונכלל באלקות, וכן הוא בכל
הדברים הגשמיים דאפן הברור הוא שמתעסק בהם, ועל
ידי זה מתברר הניצוץ שבהם. וטעם הדבר הוא לפי
שהניצוץ נמצא בהדבר הגשמי, ולזאת הנה אפן ברור
הוא על ידי ההתעסקות בהדבר הגשמי, שעל ידי זה
עולה הניצוץ ונכלל באלקות, מה שאין כן בנסיון דאפן
הברור הוא לא בהתעסקות בו בעצמו³³, כי אם
בהתעסקות האדם עם עצמו להתגבר על הנסיון,
דהנסיון אינו דבר מצד עצמו כלל³⁴, ואינו דומה לשארי
הדברים הגשמיים שהם מציאות לעצמם ויש בהם
ניצוץ, ולזאת הנה ברור הניצוץ הוא על ידי ההתעסקות
בהדבר הגשמי שיהיה על פי מצות התורה, אבל הנסיון
אינו דבר לעצמו כלל רק שהעמד דבר להעלים ולמנוע,
ונהו כח מציאותו, מה שהוא מעלים ומסתיר, ולזאת
הנה כל ההתעסקות צריכה להיות בהאדם בעצמו
להתגבר ולדחות את ההסתר, והוא על ידי שמעורר כח
העצמי שהוא תקף הנשמה, והוא נקדחת היסודות שישינו
בכל אחד מישראל, לעמד בתקף נגד כל מונע ומעכב.

ד) וזהו "כי מנסה ה' אלקיכם אתכם לדעת", כי כל
ענין הנסיונות הוא לעלות ולהגיע על ידי
העבודה דוקא לבחינת דעת את ה' שהוא למעלה מן
הטבע, והניצוצות שבגלות האחרון ובפרט בעקבות
משיחא הם ניצוצות של נסיונות שהניצוץ האלקי מסתר
ונעלם בהם ביותר, דנה גופא הוא הוראה על גדל שרש
מעלתו למעלה מעלה יותר, וכמשל האבן שבראש
הכתל, דכשנופל למטה הוא נופל ברחוק מן הכתל, וכן
הוא בהניצוצות דתהו שנפלו למטה יותר, הנה הניצוצות
שבנסיונות הם גבוהים ביותר ונפלו למטה יותר, דהנה
ענין הנסיון אינו כמו שארי דברים הגשמיים המתבררים,
וכמו מאכל הגשמי או שתיה גשמי שהניצוץ הוא
בהמאכל המתברר, וכאשר האדם אוכל את המאכל
ההוא על פי מצות התורה שמברך עליו תחלה וסוף,
וגוף ועצם אכילתו הוא כדבעי, הנה על ידי זה מברר
את המאכל, והינו שהברור הוא על ידי התעסקות של
האדם עם המאכל לברך עליו ולאכל אותו פראי
באכילת אדם שאוכל לשם שמים ועל ידי המאכל ההוא
מתחזק כחו, ובכח האכילה ההיא לומד ומתפלל ועוסק

עבודת כל ישראל בעקבתא דמשיחא – להתגבר על הנסיונות בדרך דחיה ובתוקף גדול,
והקב"ה נותן כח לקיום תומ"צ. אהליך יעקב – לימוד ברבים בביהכ"ס, משכנותיו
ישראל – אהבת רעים ומדות טובות.

אם בלח העצמי שבפנפוש, שהוא ענין התגלות עצם
היחידה ודבקותה של הנפש באלקות, ולזאת הנה כל
העבודה הוא לעמד בנסיון בפעל, וכמו פאשר מונעים
מללמד או להתפלל צריכים לעמד בנסיון בפעל, ולא
בדרך מלחמה, הינו לא בדרך טענה ומענה, כי אם
ללמד ולהתפלל ולהתנהג בדרך התורה ומצוה, וכל זה
בתקף גדול ובחיות פנימי שהוא תקף העצמי בלי שום
טענה ומענה כלל, שבזה דוקא מתגברים על הנסיונות,
דהנה כל ישראל מאמינים בני מאמינים באמונה
פשוטה דהוא יתברך לבדו הוא ואין זולתו, והתורה
ומצוות נצחיים הנה, ולזאת הנה בתקף זה יעמד חזק
לקיים מצוות ד' בלי להקרה אחר מדותיו יתברך, כי

ה) והנה זאת היא עבודת כל ישראל בגלות האחרון
בעקבות משיחא, לעורר את נקדחת היסודות
אשר נמצא עמק עמק בלב כל איש ישראל, ובכח עזו
גבורת נקדחת לבבו זו, יכול הוא לעמד חזק בכל תקף
עז ונגד כל מונע ומעכב מללמד את התורה ולקיים את
המצוות, ולהתגבר על הנסיון, וילמד תורה ויקיים את
המצוות מבלי לשום לב כלל אל המונעים והמעכבים,
ולא להתחשב עמם כלל וכלל, שהרי אינו דומה
להניצוץ שבדבר הגשמי שאריכים לברור על ידי
העבודה, אבל כאן הברור הוא על ידי דחיה דוקא,
והינו דההתגברות בענין הנסיונות לנצח אותם הרי אין
זה על ידי העבודה דמח ולב בתורה ותפלה בלבד, כי

חלק ב עמוד תרפא. מאמר דיבור המתחיל נתן ליראיך תשל"ו
שבעה עשר 17. ועוד.

33) ראה גם (נוסף לספר המאמרים פר"ת שבהערה 1) ספר
המאמרים ה'ש"ת ותש"ח שבהערה 14.
34) ראה גם (נוסף לספר המאמרים פר"ת שם) המשך תער"ב

12 לו כח להתגבר על כל המניעות ועפובים ולהשלים
13 הפונה העליונה, ואם פן הרי אין הדבר תלוי אלא
14 בעבודתו והתעסקותו עם עצמו, לעורר כח תלך נקדת
15 נפשו, לעמד בנפיון להתקשר בלמוד התורה וקיום
16 המצות. וזהו "מה טובו אהליך יעקב", שהם הפתי
17 כנסיות ובתי מדרשים, דעל ידי השקידה באותיות
18 התורה בשעורי ערב ובקר בריבים דוקא, ו"משכנתיך
19 ישראל", שהם האהבת רעים וקנין המדות טובות הבא
20 מלמוד פנימיות התורה, הנה על ידי זה "נתמה ליראך
21 גם להתנוסס", לעמד חזק להתגבר על כל הנסיונות.

1 למה היתה כזאת מלפניו: תפריך דדוקא בעקבות
2 משיחא בנשמות נמוכות יהיו נסיונות גדולות כאלו,
3 אלא יודע ברור כי בו בחר הוי' להוריד נשמתו בזמן
4 זה ובמקום זה לטובתו, והוא תפריך נתן בו כח ועז
5 לעמד בנפיון, ואדרבא כחו אתו עמו לבררו ולזכרו
6 ולהוסיף אור, ובמאמר³⁵ "אין הקדוש ברוך הוא בא
7 בטרוניא עם ברייתו, וכשהוא מבקש אינו מבקש אלא
8 כפי כחו, וכשהוא נותן הוא נותן כפי כחו: תפריך"³⁶,
9 הניו דכאשר האדם עושה כפי כחו, אז נותן לו הקדוש
10 ברוך הוא כפי כחו כפיכול באפן שלמעלה מן השבע,
11 ואי לזאת הרי ודאי הדבר אשר הקדוש ברוך הוא נותן

22 בעלי עסקים ממשיכים את היו"ד בעקב, יעקב, אבל זה רק אהל ארעי. אבל יושבי אהל
23 – דירת קבע, משכנותיך ישראל. בזמן הגלות – העבודה במסירות נפש, ולכן אהליך
24 יעקב הוא שווה למשכנותיך ישראל.

44 התלמידי חכמים שעוסקים תמיד בתורה בקביעות,
45 נקראת תורתם "דירת קבע". וזהו דכתיב³⁹ "ויקם עדות
46 ביצקב ותורה שם בישראל", שהתורה עצמה שהיא
47 חכמה עלאה הנקראת היכלא עלאה דקודשא בריך
48 הוא⁴⁰, שאור אין סוף ברוך הוא מתגלה שם בתמידות,
49 הוא מתגלה בבחינת ישראל, אבל עדות אינו אלא רק
50 הארה מבחינת חכמה עלאה הוא נמשך ביצקב, ולכן
51 נקראת "דירת עראי". וזהו "מה טובו אהליך יעקב",
52 דאהלי יעקב הם טובים, ובמאמר⁴¹ "אין טוב אלא
53 תורה", אבל מפל מקום הוא רק דירת עראי בלבד, אבל
54 ההתעסקות תמיד בתורה שהם משכנות ישראל הוא
55 נעלה יותר שהוא דירת קבע, ולזאת מחלקם בב'
56 מדרגות וענינים חלוקים זה מזה. אומנם כל זה הוא
57 בהעבודה דסדר והדרגה, דאז יש חלוקי מדרגות עליון
58 ותחתון, אבל כאשר העבודה בזמן הגלות הוא בהבורר
59 ניצוצות דנסיונות ובמסירות נפש, אז הנה אהלי יעקב
60 הם כמו משכנות ישראל. וזהו "מה טובו אהליך יעקב",
61 דעל ידי העבודה בבחינת "מה" ובטול היש שלו,
62 ומעורר נקדת הנהגות ועומד בנפיון, הנה אז טובו

25 ה) והנה יוכן מה שמחלק אהלי יעקב ומשכנות
26 ישראל לשני ענינים מיוחדים, דהנה³⁷ אהל
27 הוא דירת עראי ומשכן הוא דירת קבע, וביצקב אמר
28 אהל, ובישראל אמר משכן, דהנה יש ב' אפני עבודה,
29 עבודת הבעלי עסקים ועבודת יושבי אהל, כי הבעלי
30 עסקים נקראים "יעקב" שהוא יו"ד עקב³⁸, וכשם
31 שהעקב הוא סוף הגוף, כך הם לכאורה מדרגות
32 התחתונות שבקומת ישראל, לפי שטורדים תמיד
33 בפרנסתם ועבודתם ביגיעה עצומה ביגיעת נפש ויגיעת
34 בשר, אבל באמת הנה בהם ועל ידם דוקא הוא קיום
35 כל קומת ישראל, וזהו יו"ד עקב, שממשיכים היו"ד
36 שהוא נקדת הנהגות גם בהעקב, והניו דגם בהענינים
37 הפשוטים דמסחר וקנין ממשיכים מדות טובות
38 וגמילות חסדים ונתינת צדקה ואהבת רעים, וכאשר הם
39 קובעים עתים לתורה, הנה מזה נעשה נחת רוח גדול
40 למעלה מעלה עד אין סוף ברוך הוא, וכידוע ומפרסם
41 מפי ספרים ומפי סופרים במעלת הלמוד בריבים וגדל
42 הנכות של אמירת תהלים ולמוד הלכה ואגדה, ומפל
43 מקום נקרא זה "דירת עראי", אבל יושבי אהל והם

תורה להרב המגיד מט, ב. אור התורה בלק עמוד אלו ואילך.
(38) ראה פדרס שער כג (שער ערכי הכינויים) בערכו. עץ
חיים שער ג (שער סדר אצילות למהרח"ו) פרק ב. תורה אור ריש
פרשת ויצא. ובכמה מקומות.

(39) תהלים עח, ה.

(40) זוהר חלק ב, א. נתבאר בהמשך מים רבים תרל"ו פרק
קפו ואילך.

(41) אבות פרק ו, ג.

(35) עבודה זרה ג, א. וראה מאמר דיבור המתחיל אין הקב"ה
בא בטרוניא תרמ"ח (ספר המאמרים תרמ"ח עמוד קפו ואילך).
דיבור המתחיל הנ"ל תרפ"ה (ספר המאמרים תרפ"ה עמוד רנו
ואילך). [נדרס לעיל עמ' 169 ואילך] וראה ספר המאמרים תרפ"ט
עמוד 120 ואילך.

(36) ראה במדבר רבה פרשה יב, ג.

(37) בכל הבא לקמן - ראה לקוטי תורה בלק מאמר דיבור
המתחיל מה טובו פרק ה (עד, סוף עמוד ד ואילך). וראה גם אור

הוא למעלה מן הטבע, וזהו "הו" נסי", דעל ידי ברור
ניצוצי הנסיונות, הנה הו" הוא גם שלנו, שיתגלה
האמת והכל יכירו דהטבע עצמו הוא אלקות⁴³.

ר"ב וי"ג תמוז תרפ"ט.

אחליך יעקב כמו משפנות ישראל. ונהג בלעם חפץ
לקלל את ישראל, וכתוב⁴² "ויחפף ה' אלקיך לך את
הקללה לברכה", שיהיו בתי פנסיות ובתי מדרשים,
והשראת השכינה בישראל, והינו דההנהגה עם ישראל

קונטרס טבע ולמעלה מן הטבע - משיחת חול המועד פסח
תרצ"ג.

(42) תצא כג, ו.
(43) ראה גם מאמר דיבור המתחיל שובה ישראל שבהערה 31.

ספר השיחות - ה'תש"ב-תש"ג בל"ה ק

לכל, וכל מי שנכח בביתו של הבעל שם טוב טעם
מסעודת אחרון של פסח.
יש על כך סיפור ארוך. בכלל היו בימי הבעל שם
טוב גם מנגדים, כידוע הפתגם, סביב הים - יבש.
וכעין הקדמה לסיפור הנה היה מנהג אצל הבעל שם
טוב, שלכבוד פסח היו קונים כלים חדשים וביניהם
גם הרבה כוסות שהיו טובלים אותם. את הכוסות
היו קוראים בשמות של תורה, רביעית-כוס וכדומה.
הבעל שם טוב היה מתבונן בכלים והיה אומר, כלי
זה להעמיד על השולחן, וכלי זה לא להעמיד על
השולחן, ולא אמר טעמים על כך.
פעם אחת אירע שב"סעודת משיח" אחרון של
פסח הורה הבעל שם טוב להוריד כוס מהשולחן,
מפני שלא טבלו אותה. לסעודת אחרון של פסח הרי
היו מגיעים כסדר אנשים חדשים וכל אחד טעם
משהו, נכנס אחד וביקש: תנו גם לי לטעום משהו,
והמסובים ענו לו שאין כוס. בראותו את הכוס
שהניחו בצד, אמר אותו אורח: הרי עומדת כאן כוס
ריקה. ענו לו המסובים, שכוס זו לא נטבלה. נענה
האורח ואמר: אין הדבר משנה. מששמע הבעל שם
טוב דברי האורח, אמר: הוא גילה זאת על עצמו.
אותו יהודי נעשה לאחר מכן בעל-תשובה גמור.
כעבור זמן נודע שילדיו מלפני אירוע זה נולדו שלא
בטהרה.
בסיפור זה ישנה אריכות, אלא כאן סיפרתי
בקיצור.
"סעודת משיח" היא באחרון של פסח, שכן
באחרון של פסח מאיר גילוי הארת משיח צדקנו.
ד. בימי רבנו הזקן היתה פעם שנה רעה ר"ל.
- במשנה⁴ ישנה מחלוקת, מתי נקרא דבר, מאן-

א. (כשישבו לאכול סעודת יום טוב, היה דוחק
במצות שלימות עבור כל המסובים והתחילו לחפש
ולדקדק שיהיו המצות שלימות דוקא, ואמר על זה
כ"ק אדמו"ר):
האמת היא, שעיקר השלימות היא בשבורות
דוקא, וד"ל.
ב. בגמרא ובמדרש¹ מובא סיפור מרבי עקיבא,
שפעם לא רצה לעלות לקרוא בתורה בציבור, כי לא
סידר את הפרשה מקודם פעמיים, שלש פעמים.
לכאורה קשה, הרי כתוב² איה סופר איה שוקל,
שרז"ל אומרים על כך³ שהיו סופרים כל האותיות
שבתורה. ובכן, אם הם היו כל כך בקיאים בתורה,
מדוע, איפוא, לא רצה ר' עקיבא לקרוא בתורה
ברבים? אלא התירוץ הוא מפני שזה לאו אדעתי. אך
עדיין לא מוחזר, אם הם היו בקיאים כל כך, מדוע
אכן זה לאו אדעתי?
הרי, כשצריכים לקרוא או לומר דבר ברבים,
צריכים להיות מוכנים לכך, שלא יטעו, ובמיוחד
בדבר הנוגע למספר של דורות או למספר של שנים.
אני אומר זאת לגבי מה שאתמול בלילה בסעודה
לא מסרו בדיוק באיזו שנה ראה רבנו הזקן את
הרוזינאי. באמת זה אירע שנה לפני הסתלקות הרב
מברדיצ'וב, בשנת תרס"ח-ס"ט. בהתאם לכך נולד
הרוזינאי בשנת תקנ"ב-ג.
ג. הבעל שם טוב קרא לסעודת אחרון של פסח
"סעודת משיח". כשם שישנם שמות לסעודות שבת
ויום-טוב, עתיקא קדישא, זעיר אנפין וכו', כך קראו
אצל הבעל שם טוב לסעודת יום אחרון של פסח
"סעודת משיח".
באותה סעודה היה המנהג, שהדלת היתה פתוחה

(3) חגיגה טו, ב. קידושין ל, א.
(4) תענית פ"ג מ"ד.

(1) תנחומא פ' יתרו עה"פ וידבר אלקים. ראה גם שמות רבה ר"פ
תשא.
(2) ישעיה לג, יח.

והוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק החל לומר:⁷
 "לא ברצוננו יצאנו מארץ ישראל ולא ברצוננו
 נשוב לארצנו הקדושה. אבינו מלכנו הגלה אותנו
 משם והוא יחזיר אותנו לשם. אך צריכים לומר לעין
 כל, שרק הגופים שלנו הם בגלות, אבל לא הנשמות
 והנפשות".
 דבריו החמורים של הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק
 עשו רושם חזק. באסיפה נכחו שני נציגים מהמלוכה.
 האחד היה משומד והשני פרופסור ללשונות המזרח
 באקדמיה והבין שפת האידיש, והם רשמו כל מה
 שהוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר. לאחר מכן אסרו
 את הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק... ובעיקר סבלו
 היהודים החרדים.
 מאוחר יותר בשנת עת"ר רצתה המלוכה הרוסית
 לחדש את הגזירה האמורה, ורצתה לוותר שלא
 יצטרכו להזדקק ל"רבנים מטעם", אלא שהרבנים
 בעצמם יהיו מלומדים. כל הרבנים כמעט ורצו
 להסכים לכך באמרם מתוך יאוש: מה לעשות. אמר
 אז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: זה לא יהיה. למרות
 שבין ה"רבנים מטעם" ישנם כאלה שיודעים ללמוד,
 וביניהם גם כמה יראים, סבר הוד כ"ק אאמו"ר
 הרה"ק שבענין של השתדלות כשצריכים לדבר
 למלכות או בענין של רישום - זה שייך לרב מטעם,
 אבל בשאלה של "שולחן ערוך" צריכים ללכת אל
 הרב, ישנו אמנם "שולחן ערוך", אך צריך להיות
 "שולחן ערוך" חי, וזהו הרב.
 המיניסטר לאותם ענינים היה אז סטאליפין. הוא
 היה רשע גדול, וכשהגיעה אליו משלחת של רבנים,
 לא רצה, מצד רשעותו, להסתכל בפניהם. אף על פי
 כן לפי ערך רשעותו לא הרע כל כך ליהודים. בחרו
 אז בועד של שבעה רבנים, והוא ביקש משר הפלך,
 שאת הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק ואת הרה"ג ר' חיים
 מבריסק לא יבחרו באותו ועד. אך שר הפלך ענה לו
 שזה לא יכול להיות, ושניהם נבחרו בועד השבעה.
 נוסף על ועד מצומצם זה של שבעה, היה גם ועד רחב
 יותר של הרבה רבנים.
 בועד השבעה היו אבירי לב וגדולי דעה, שכאשר
 היו זקוקים לכך היו עומדים על דעותיהם בכל
 תוקף. למרות שבעצם היו שבורי לב בשעת נטילת
 ידיים לסעודה כמו הצדיק הגדול ביותר ביום כיפור
 למנחה, אך כשהיו זקוקים לכך היו עומדים בתוקף
 גדול.

דאמר אחד אומר כשמתים שלשה אנשים ביום אחד
 - זה נקרא דבר, כל-שכן כעת שאלפים מתים⁵. זהו
 מאמר המוסגר.
 אמר אז רבנו הזקן, שראשי התיבות של שם
 ברכת הנותן ליעף כח הוא אותו ר"ת של הודו לה'
 כי, והפירוש הוא, כדי שיהיה טוב לעולם, שיומשך
 טוב לעולם הגשמי הרי זה על ידי חסדו, חסדו
 העצמי, ורבנו הזקן אמר אז חסידות על הפסוק⁶ הודו
 לה' כי טוב.
 היום גם כן צריך להימשך הנותן ליעף כח, החסד
 העצמי, שנוכל לעבור ושיתמעטו חבלי משיח, ואשר
 בקרוב נזכה לגאולה השלימה על ידי משיח צדקנו
 במהרה בימינו אמן.
 ה. הפוגרומים ברוסיה בשנת תרס"ו היו תשובת
 המלכות הרשעה על המרדה של שנת תרס"ה.
 באסיפת הרבנים שנערכה בוילנה בשנת תרס"ה,
 ממנה דרשה הממשלה שהרבנים יחליטו שהרבנים
 והמלומדים יהיו מלומדים בלימודי חול עד למדה
 מסויימת, ואמר אז הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק: יהיה
 מה שיהיה, אך זה לא יהיה.
 באותה אסיפה היה היושב-ראש הרה"ג ר'
 טעבעלע קצנלנבויגן, כן היה שם הרה"ג ר' דוד
 מקארלין. באמצע האסיפה שאלו את הוד כ"ק
 אאמו"ר הרה"ק, אם הוא רוצה לומר משהו, וענה:
 עדיין לא. שאלו גם את ר' חיים מבריסק אם הוא
 רוצה לומר משהו, והוא גם כן ענה שעדיין לא. הוד
 כ"ק אאמו"ר הרה"ק ביקש אז את ר' חיים מבריסק,
 שהרבנים הקשישים יכתבו בסמיכות לרבנים שהם
 נותנים, שהנסמך הוא ירא שמים באמת. ר' חיים
 מבריסק כתב אז מכתב אל הרה"ג ר' חיים עוזר
 גרודזנסקי, לדקדק בנתינת סמיכות לרבנים צעירים
 בנוגע ליראת שמים.
 לפני נעילת האסיפה ביקשו שוב את הוד כ"ק
 אאמו"ר הרה"ק לומר משהו, אך הוא מיאן. שאלו אז
 שוב את ר' חיים מבריסק אם הוא רוצה לומר משהו
 והוא גם כן מיאן. - ר' חיים מבריסק לא היה מסודר
 בזה. למרות שבעצם היה מסודר בעניניו, אך בענין
 שמירת סדר האסיפה לא היה שם לב לכך, ואם רצה
 היה מדבר בכל זמן. -
 כשראה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק שגם ר' חיים
 אינו רוצה לדבר, אמר: כיוון שהרב מבריסק אינו
 רוצה לדבר - אדבר אני.

(7) ראה גם קונטרס יד בתחילתו. התמים ח"א ע"ד.

(5) משך זמן אחרי שיחה זו, נודע שאז אירע המרד בגיטו ורשה.

(6) תהלים קלו, א.

30 מוטבע בטבע בני אדם להעיר באמצע הלילה אדם
31 הישן בבית שנפלה בו שריפה.
32 כעת משתוללת שריפה ר"ל, בוערת אש וצריכים
33 להעיר את הנרדמים. יש לצאת לרחוב וללכת מבית
34 לבית לעורר על נתינת הילדים בחדרים, בתלמודי
35 תורה כשרים - בהם מלמדים את הילדים יהדות,
36 עשיית ברכה, - ובישיבות, אינני מתכוון ל"תומכי
37 תמימים" דוקא, אלא לישיבות בכלל. בזמן בית
38 המקדש היתה העבודה בבית המקדש, ומשחרב בית
39 המקדש העבודה היא בבתי כנסיות ובבתי מדרשות,
40 וכעת העבודה ביחוד היא לצאת לרחוב ולעורר על
41 חיזוק היהדות בכלל ובפרט במה שנוגע בנפש ממש.
42 ז. ישנה התבטאות ב"שולחן ערוך" רבנו הזקן⁸:
43 ירא שמים וכל החיל אשר נגע ה' בלבנו. לכאורה הרי
44 זה כפל לשון, אלא הענין הוא, יש ירא שמים ויש
45 איש חיל. יכולים להיות ירא שמים, אדם שלומד,
46 מתפלל, אך לא לעשות שום דבר ברחוב. איש חיל
47 משמעו, שעוסק גם ברחוב, וזאת מפני שיראת ה'
48 נוגעת בפנימיות לבנו. חיל בגימטריא מ"ח, כלומר,
49 שהוא עוסק במ"ח הצירופים האחרונים של שם
50 אלקים, באדמת בני ח"ם⁹.
51 קיים "מחנה ישראל". אנשי הפקר לא צריכים
52 כאן. צריכים לעשות, לצאת לרחוב ולבקש יהודים:
53 עשו תשובה, ריחמו על עצמכם. המצב קשה ומר
54 מאד, הטבה לא נראית.
55 בעבר היה בתחילה הפרט ולאחר מכן הכלל,
56 ואילו כעת, נוגע בתחילה הכלל ולאחר מכן הפרט.
57 לא יודעים כלל עד כמה נוגעת כעת תפלה יהודית,
58 אמן יהא שמ' רבא, מיליוני מלאכים מחכים לתפלה
59 יהודית, לאמן יהא שמ' רבא - להביא לרשב"ע.

סעודת יום אחרון של פסח

1 הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק אמר אז: למרות שהמן
2 לא קיים יותר, אבל מחשבת המן עדיין נשארה,
3 ימ"ש. לאחר מכן איימו נציגי השלטון, שאם הרבנים
4 לא יוותרו, הם כבר הכינו מאה ושניים פוגרומים
5 בערי ישראל. ועל כך ענה הוד כ"ק אאמו"ר הרה"ק:
6 מכך אין אנו מפחדים כלל, כיוון שאין על כך הגזירה
7 העליונה ח"ו.
8 - כעת כן ישנה הגזירה העליונה, מאמר המוסגר.
9 -
10 אז סידרו ועדות בהרבה ערי ישראל, לשמור
11 ולהשתדל במקומות הנכונים ולהודיע במקומות
12 הנחוצים על המצב. את הוועדות כינו ועדות "מכבי
13 אש", כדי שלא יפול חשד עליהם מצד הממשלה.
14 ו. בהפסרת היום ישנה התבטאות מכאיבה.
15 לאחר שהוא מונה אשור, מצרים, פתרוס ומדינות
16 אחרות, כתוב גם איי הים. כל הצרות של בני ישראל
17 עד עתה היו במדינות היבשה, כמו האינקוויזיציה
18 הספרדית ובאירופה בכלל, אבל לא באיי הים. כעת
19 זה כבר עומד להגיע לאיי הים. באירופה כבר נשפך
20 הרבה דם יהודי, אין בה פינה אחת שלא נשפך בה
21 הרבה דם יהודי, וכעת זה כבר עומד להגיע לאיי הים.
22 המצב מר מאד, זה אמנם הזמן של ישועה קרובה
23 לבוא, אך בינתיים - קשה מאד לדבר, אלא
24 שמוכרחים לומר את האמת - הנה לעת עתה ר"ל
25 צרה קרובה לבוא, והדבר תלוי בנו, לעשות מ"צרה"
26 - "צהר", ושיתחיל להיות אור.
27 צריכים לחמם את הרחוב הקר ולהאיר את
28 החושך. להעיר בן אדם הישן בלילה בבנין שפרצה בו
29 שריפה, אין זה גמילות חסד, כ"ראם חוב, שהרי כך

(9) נתבאר בהוספות לתורה אור.

(8) אור"ח פ"א ס"ב. ועי' סידור הערה קודם תיקון חצות.

אגרות קודש

6 זה ה'י מסוגל בעזה"י. אמנם עיקר השאלה הוא אם תנאי
7 המקום מתאימים לזה, ואת זה יוכלו לדעת היושבים על
8 אתר. בכל אופן צריך לחפש אחר פרנסה בכל מה דאפשר,
9 והשי"ת יזמין לו פרנסתו בריוח ובמנוחה בגו"ר.
10 בשם [כ"ק אדמו"ר שליט"א]

אג"ק מוהרי"צ כרך יז

1 [ג' תמוז תרצ"ה]

2 ר"א ש"י קאראסיק

3 במענה על מכתבו על אודות שאלתו בענין פרנסתו,
4 בודאי טוב ה' הדבר כי יעזור לו השי"ת פרנסה באהלה
5 של תורה, וישתדל בזה, ובלי ספק דכאשר יתן עצמו על

פרשת קרח

טז וַיִּקַּח קָרַח בֶּן־יִצְחָר בֶּן־קֵהָת בֶּן־לֵוִי וְדָתָן וְאַבִּירָם בְּנֵי אֵלִיאָב וְאֹזֶן בֶּן־פִּלֵּת בְּנֵי רְאוּבֵן: ^א וַיִּקְמוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה וְאֲנָשִׁים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל חֲמִשִּׁים וּמֵאָתִים נָשִׂאִי עֵדָה קְרָאִי מוֹעֵד אֲנָשֵׁי־שָׁם: ^ב וַיִּקְהָלוּ עַל־מֹשֶׁה וְעַל־אַהֲרֹן וַיֹּאמְרוּ אֲלֵהֶם רַב־לָכֶם כִּי כָל־הָעֵדָה כָּלָם קֹדָשִׁים וּבְתוֹכָם יְהוָה וּמִדּוּעַ תִּתְנַשְּׂאוּ עַל־קַהֲלֵי יְהוָה: ^ג וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו: ^ד וַיְדַבֵּר אֶל־קָרַח וְאֶל־פִּלֵּת עֲדָתוֹ לֵאמֹר בְּכֹר וַיָּדַע יְהוָה אֶת־אֲשֶׁר־לֹו וְאֶת־הַקְּדוֹשׁ וְהַקְּרִיב אֵלָיו וְאֵת אֲשֶׁר יִבְחַר־בּוֹ יִקְרִיב אֵלָיו: ^ה וְזֹאת עָשׂוּ קָחִיר לָכֶם מַחֲלֹות קָרַח וְכָל־עֲדָתוֹ: ^ו וְתִגְוִי־בָהֶן אִשׁ וְשִׁמּוֹ עֲלֵיהֶן: ^ז קָטַרְתָּ לִפְנֵי יְהוָה מִחֵר וְהָיָה הָאִישׁ אֲשֶׁר־יִבְחַר יְהוָה הוּא הַקְּדוֹשׁ רַב־לָכֶם בְּנֵי לֵוִי: ^ח וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח שְׁמַעוּ־נָא בְּנֵי לֵוִי: ^ט הַמַּעֲט מִכֶּם כִּי־הִבְדִּיל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֶתְכֶם מֵעֵדַת יִשְׂרָאֵל לְהַקְרִיב אֶתְכֶם אֵלָיו לַעֲבֹד אֶת־עֲבֹדַת מוֹשֶׁן יְהוָה וְלַעֲמֹד לִפְנֵי הָעֵדָה לְשִׁרְתָּם: ^י וַיִּקְרַב אֶתָּךְ וְאֶת־כָּל־אֶחָיֶךָ בְּנֵי־לֵוִי אֶתָּךְ וּבִקְשַׁתֶּם גַּם־כִּפָּהֶנָּה: ^{יא} לָכֵן אֶתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הַנֹּעֲדִים עַל־יְהוָה וְאַהֲרֹן מִה־הוּא כִּי כְתִיב תִּלְוּנוּ קִרִּי תִלְוּנוּ עָלָיו: ^{יב} וַיִּשְׁלַח מֹשֶׁה לִקְרֹא לְדָתָן וְלֹאבִירָם בְּנֵי אֵלִיאָב וַיֹּאמְרוּ לֹא נַעֲלֶה: ^{יג} הַמַּעֲט כִּי הֵעֲלִיתָנוּ מֵאֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ לְהַמִּיתָנוּ בַּמִּדְבָּר כִּי־תִשְׁתַּחֲרַר עָלֵינוּ גַם־הַשְׁתַּחֲרַר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (290) (2) (קוטי שיחות יח עמ' 290)

בית מלא ספרים מהו שיהא חביב במזונה (רש"י טז, א)

לא מצינו שמשה ענה על שאלות אלו של קרח, לא לגבי מזונה ולא לגבי ציצית; הוא רק אמר "ואם בריאה יבא ה'". וגש לומר, שמשה היה נוגע בדבר, בהיותו אחי אהרן, וההלכה היא שתלמיד חכם שמורה הוראה והוא נוגע בדבר, אינו מסמך לומר "כך קבלתי".

שני י אף לא אל־אֶרֶץ זָבַת חֶלֶב וּדְבַשׁ הִבִּיאָנוּ וְתִתֵּן־לָנוּ נַחֲלַת שָׂדֶה וְכָרֶם הָעֵינִי הָאֲנָשִׁים הָהֵם תִּנָּקֵר לֹא נַעֲלָה: ^א וַיַּחֲר לְמֹשֶׁה מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־יְהוָה אֶל־תִּפְּנֵן אֶל־מִנְחָתָם לֹא חֲמוּר אֶחָד מֵהֶם נִשְׁאָתִי וְלֹא הִרְעֵתִי אֶת־אֶחָד מֵהֶם: ^ב וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־קָרַח אֶתָּה וְכָל־עֲדָתְךָ הִיוּ לִפְנֵי יְהוָה אֶתָּה וְהֵם וְאַהֲרֹן מִחֵר: ^ג וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וְנִתְּתָם עֲלֵיהֶם קָטַרְתָּ וְהַקְרַבְתָּם לִפְנֵי יְהוָה אִישׁ מִחֲתָתוֹ חֲמִשִּׁים וּמֵאָתִים מִחֲתָת וְאַתָּה וְאַהֲרֹן אִישׁ מִחֲתָתוֹ: ^ד וַיִּקְחוּ אִישׁ מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ עֲלֵיהֶם אֵשׁ וַיִּשְׂמוּ עֲלֵיהֶם קָטַרְתָּ וַיַּעֲמִדוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וּמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן: ^ה וַיִּקְהָל עֲלֵיהֶם קָרַח אֶת־כָּל־הָעֵדָה אֶל־פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וַיֵּרָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעֵדָה: ^ו

~ נקודות משיחות קודש ~ (290) (2) (קוטי שיחות יח עמ' 109)

שניש להם חלק בתמידי צבור (רש"י טז, טז)

במדרש נאמר: "חלק באותה מנחה שהקריבו". אכל רש"י לא כתב כן, שהרי חלקם של עדת קרח במנחה אינו שנה פרוטה, ולכן אין שיעור בזה 'שלהם' (ורש"י לשיטתו, שפחות משנה פרוטה אינו נחשב שלו - סוכה כז, ב ד"ה כל האזרח). מה־שאינ־פן חלקם של החמישים ומאתיים איש בתמידי צבור של כל השנה (לא במנחה או בתמיד של אותו היום) - שפיר שיעור לקרותו חלק.

שלישי י וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אַהֲרֹן לֵאמֹר: ^א הַבְדִּילוּ מִתּוֹךְ הָעֵדָה הַזֹּאת וְאִכְלָה אֹתָם כָּרָגַע: ^ב וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ אֵל אֱלֹהֵי הָרוּחֹת לְכָל־בָּשָׂר הָאִישׁ אֶחָד יִחַטֵּא וְעַל כָּל־הָעֵדָה תִּקְצָף: ^ג וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: ^ד דַּבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר הִעֲלוּ מִסְכִּיב לְמוֹשֶׁן־קָרַח דָּתָן וְאַבִּירָם: ^ה וַיָּקָם מֹשֶ�ה וַיֵּלֶךְ אֶל־דָּתָן וְאַבִּירָם וַיִּלְכּוּ אַחֲרָיו וְזָקְנֵי יִשְׂרָאֵל: ^ו וַיְדַבֵּר אֶל־הָעֵדָה לֵאמֹר סוּרוּ זֶא מַעַל אֶהְיֶה הָאֲנָשִׁים הָרָשָׁעִים הָאֵלֶּה וְאֶל־תִּגְעוּ בְּכָל־אֲשֶׁר לָהֶם פֶּן־תִּסָּפּוּ בְּכָל־חַטָּאתָם: ^ז וַיַּעֲלוּ מַעַל

על-משה ועל-אהרן ויפגו אל-אהל מועד והנה
כסהו הענן וירא כבוד יהוה: ^ה ויבא משה
ואהרן אל-פני אהל מועד: ^ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יג עמ' 53)

מלך בשר ודם שסרחה עליו מקצת מדינה (רש"י טז, כב)
היינו שהנהגת בני ישראל היתה סרוחה ומאוסה בעיני
ה', אבל לא התכוננו למרד בו, שהרי קרח הסית ופתה אותם
עד שהכניסם למחלקת זו. ואלו קרח, שהביא אותם לסרחון
זה, הוא חוטא ממש, מורד במלכות. מלך בשר ודם, שאינו
יודע מי החוטא, נפרע ממלם, גם מאלו שסרחו; אבל
הקב"ה, היודע מתשבות, הרי יודע מיהו האיש האחר
החוטא, ומדוע יקצף על כל העדה.

רביעי ^ט וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^י הרמו
מתוך העדה הזאת ואכלה אתם כרגע ויפלו
על-פניהם: ^{יא} ויאמר משה אל-אהרן קח את-
המחתה ותן-עליה אש מעל המזבח ושים
קטרת והולך מהרה אל-העדה וכפר עליהם
כייצא הקצף מלפני יהוה החל הנגף: ^{יב} ויקח
אהרן כאשר ^{יג} דבר משה וירץ אל-תוך הקהל
והנה החל הנגף בעם ויתן את-הקטרת וכפר
על-העם: ^{יד} ויעמוד בין-המתים ובין החיים
ותעצר המגפה: ^{טו} ויהיו המתים במגפה ארבעה
עשר אלף ושבע מאות מלבד המתים על-
דבר-קרח: ^{טז} וישב אהרן אל-משה אל-פתח
אהל מועד והמגפה נעצרה: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לז עמ' 69)

שאים הקדים לוי את הכהן . . צריך להפריש . . לתרומה
גדולה (רש"י יח, כט)
כלמוד על דרך הפשט, לא מסתבר לומר שמצד עצם
החייב להפריש תרומה כבר ישנו בפעל בטבל חלק התרומה
(שעתיד להפריש). ולפי זה מובן מדוע צריכים פסוק מיוחד
שאים הקדים הלוי את הכהן בכך חייב להפריש תרומה
גדולה.

חמישי ^{טז} וידבר יהוה אל-משה לאמר: ^{יז} דבר
אל-בני ישראל וקח מאתם מטה מטה לבית
אב מאת כל-נשיאיהם לבית אבתם שנים עשר

משכן-קרח דתן ואבירם מסכים ודתן ואבירם
יצאו נצבים פתח אהליהם ונשיהם ובניהם
וטפם: ^{כח} ויאמר משה בזאת תדעון כיהוה
שלחני לעשות את כל-המעשים האלה כיהוה
מלפני: ^{כט} אם-כמות כל-האדם ימתון אלה
ופקדת כל-האדם יפקד עליהם לא יהוה
שלחני: ^ל ואם-בריא יהוה יכרא יהוה ופצתה
האדמה את-פיה ובלעה אתם ואת-כל-אשר
להם ויירדו חיים שאלה וידעתם כי נאצו
האנשים האלה את-יהוה: ^{לא} ויהי ככלתו לדבר
את כל-הדברים האלה ותבקע האדמה אשר
תחתיהם: ^{לב} ותפתח הארץ את-פיה ותבלע
אתם ואת-בתיהם ואת כל-האדם אשר לקרח
ואת כל-הרכוש: ^{לד} ויירדו הם וכל-אשר להם
חיים שאלה ותבקע עליהם הארץ ויאבדו מתוך
הקהל: ^{לה} וכל-ישראל אשר סביבתיהם נסו
לקלם כי אמרו פן-תבלענו הארץ: ^{לו} ואש
יצאה מאת יהוה ותאכל את החמשים ומאתים
איש מקרבי הקטרת: ^{לז} וידבר יהוה
אל-משה לאמר: ^{לח} אמר אל-אלעזר בן-אהרן
הכהן וירם את-המחתה מבין השרפה ואת-
האש זרה-הלאה כי קדשו: ^{לט} את מחתות
החטאים האלה בנפשתם ועשו אתם רקעי
פחים צפוי למזבח כיהוה קריבם לפני-יהוה
ויקדשו ויהיו לאות לבני ישראל: ^מ ויקח אלעזר
הכהן את מחתות הנחשת אשר הקריבו
השרפים וירקעום צפוי למזבח: ^{מא} וזרזו לבני
ישראל למען אשר לא-יקרב איש זר אשר לא
מזרע אהרן הוא להקטיר קטרת לפני יהוה
ולא-יהיה כקרח וכעדתו כאשר דבר יהוה
ביד-משה לו: ^{מב} וילנו כל-עדת בני-ישראל
ממחרת על-משה ועל-אהרן לאמר אתם
המתם את-עם יהוה: ויהי בהקהל העדה

מִטּוֹת אִישׁ אֶת־שְׁמוֹ תִּכְתֹּב עַל־מִטָּהוּ: ^ה וְאֶת־
שֵׁם אֹהֶרֶן תִּכְתֹּב עַל־מִטָּה לְוִי בִּי מִטָּה אֶחָד
לְרֹאשׁ בֵּית אֲבוֹתָם: ^ו וְהִנַּחְתָּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד
לִפְנֵי הָעֵדוּת אֲשֶׁר אוֹעֵד לָכֶם שָׁמָּה: ^ז וְהָיָה
הָאִישׁ אֲשֶׁר אֶבְחַר־בּוֹ מִמֶּהוּ יִפְרַח וְהִשְׁכַּתִּי
מֵעָלָי אֶת־תְּלֹנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר הֵם מְלִינִם
עֲלֵיכֶם: ^ח וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּתְּנוּ
אֵלָיו ^א כָּל־נִשְׂיֵאֵיהֶם מִטָּה לְנָשִׂיא אֶחָד מִטָּה
לְנָשִׂיא אֶחָד לְבֵית אֲבֹתָם שְׁנַיִם עָשָׂר מִטּוֹת
וּמִטָּה אֶהְרֹן בְּתוֹךְ מִטּוֹתָם: ^ב וַיִּנַּח מֹשֶׁה אֶת־
הַמִּטּוֹת לִפְנֵי יְהוָה בְּאֹהֶל הָעֵדוּת: ^ג וַיְהִי מִמַּחֲרַת
וַיָּבֹא מֹשֶׁה אֶל־אֹהֶל הָעֵדוּת וְהִנֵּה פָּרַח מִמִּטֵּה־
אֶהְרֹן לְבֵית לְוִי וַיֵּצֵא פָּרַח וַיֵּצֵץ צִיץ וַיִּגְמַל
שָׂקְדִים: ^ד וַיֵּצֵא מֹשֶׁה אֶת־כָּל־הַמִּטּוֹת מִלִּפְנֵי
יְהוָה אֶל־כָּל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיֵּרְאוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ
מִטָּהוּ: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לג עמ' 196)

וְלָמָּה שָׂקְדִים, הוּא הַפָּרִי הַמְמַהֵר לְהַפְרִיחַ מִכָּל הַפְּרוֹת

(רש"י יז, כג)

מבאר בהסידות, שיש שפע של חסד המתעכב עד
שנמשך למטה, כי בכל היכל דנים את האדם אם הוא ראוי
לשפע זה. אך בקרבת כהנים עובר השפע במהירות דרך כל
העולמות, וכמו נהר גדול מאד, ש"הלוך דרך כמנהגו וישטף
העצים והעפר המצפפים". ובה נרמז גם ענין האתהפקא:
כאשר המים בוקעים את הסתימה, היא נסחפת בזרם
והמהרה ללכת, עד שהמים נגזרים אחריה.

ששי ^ה וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה הֲשֵׁב אֶת־מִטָּה
אֶהְרֹן לִפְנֵי הָעֵדוּת לְמִשְׁמַרְתָּ לְאוֹת לְבְנֵי־מִרִי
וּתְכַל תְּלֹנוֹתָם מֵעָלָי וְלֹא יָמָתוּ: ^א וַיַּעַשׂ מֹשֶׁה
כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֹתוֹ כֵּן עָשָׂה: ^ב וַיֹּאמְרוּ בְנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר הֵן גִּעַעְנוּ אֲבֹדְנוּ כָּלֵנוּ
אֲבֹדְנוּ: ^ג כָּל הַקָּרֵב ^א הַקָּרֵב אֶל־מִשְׁכַּן יְהוָה
יָמוּת הָאֵם תָּמְנוּ לְגֹעַ: ^ד וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל־אֶהְרֹן אַתָּה וּבְנֵיךָ וּבֵית־אֲבִיךָ אַתָּה תִּשְׁאוּ
אֶת־עֹנֵן הַמִּקְדָּשׁ וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה תִּשְׁאוּ

אֶת־עֹנֵן כְּהִנָּתְכֶם: ^ה וְגַם אֶת־אֲחִיךָ מִטָּה לְוִי
שָׁבַט אֲבִיךָ הַקָּרֵב אַתָּה וַיָּלוּ עָלֶיךָ וַיִּשְׁרָתוּךָ
וְאַתָּה וּבְנֵיךָ אַתָּה לִפְנֵי אֹהֶל הָעֵדוּת: ^ו וַשְּׁמֵרוּ
מִשְׁמֶרְתְּךָ וּמִשְׁמֶרֶת כָּל־הָאֹהֶל אַךְ אֶל־כָּל־
הַקָּדָשׁ וְאֶל־הַמִּזְבֵּחַ לֹא יִקְרְבוּ וְלֹא יָמָתוּ גַם־הֵם
גַּם־אַתֶּם: ^ז וַיָּלוּ עָלֶיךָ וַשְּׁמֵרוּ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
אֹהֶל מוֹעֵד לְכָל עֲבֹדַת הָאֹהֶל וְזָר לֹא־יִקְרַב
אֲלֵיכֶם: ^ח וַשְּׁמֶרְתֶּם אֶת מִשְׁמֶרֶת הַקָּדָשׁ וְאֶת
מִשְׁמֶרֶת הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא־יִהְיֶה עוֹד קֶצֶף עַל־בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל: ^א וְאַנִּי הִנֵּה לִקְחָתִי אֶת־אֲחֵיכֶם הַלְוִיִּם
מִתּוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָכֶם מִתְּנָה נְתֻנִים לִיהוָה
לְעֹבֵד אֶת־עֲבֹדַת אֹהֶל מוֹעֵד: ^ב וְאַתָּה וּבְנֵיךָ
אַתָּה תִּשְׁמְרוּ אֶת־כְּהִנָּתְכֶם לְכָל־דְּבַר הַמִּזְבֵּחַ
וּלְמִבְּיֹת לַפָּרֹכֶת וְעֲבֹדְתֶם עֲבֹדַת מִתְּנָה אֹתָן
אֶת־כְּהִנָּתְכֶם וְהִזָּר הַקָּרֵב יוֹמָת: ^ג וַיִּדְבֹּר
יְהוָה אֶל־אֶהְרֹן וְאַנִּי הִנֵּה נָתַתִּי לָךְ אֶת־מִשְׁמֶרֶת
תְּרוּמָתִי לְכָל־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתֻנִים
לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָד לְחֻקְעוֹלָם: ^ד זֶה יִהְיֶה לָךְ
מִקְדָּשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן־הָאִשׁ כָּל־קָרְבָּנָם לְכָל־
מִנְחָתָם וּלְכָל־חֲטָאתָם וּלְכָל־אֲשָׁמָם אֲשֶׁר
יָשִׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לָךְ הוּא וּלְבִנְיָד: ^ה בְּקֹדֶשׁ
הַקֹּדְשִׁים תֹּאכְלֵנוּ כָּל־זָכָר יֹאכֵל אֹתוֹ קֹדֶשׁ
יִהְיֶה־לָּךְ: ^ו וְזֶה־לָּךְ תְּרוּמַת מִתְּנָם לְכָל־תְּנוּפֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לָךְ נְתֻנִים וּלְבִנְיָד וּלְבִנְיָד אַתָּה
לְחֻקְעוֹלָם כָּל־מִטְהוֹר בְּבִיתְךָ יֹאכֵל אֹתוֹ: ^ז כָּל
חֶלֶב יִצְהָר וְכָל־חֶלֶב תִּירוֹשׁ וְדָגָן רֵאשִׁיתָם
אֲשֶׁר־יִתְּנוּ לִיהוָה לָךְ נְתֻנִים: ^ח בְּפוּרִי כָּל־אֲשֶׁר
בָּאֲרָצָם אֲשֶׁר־יָבִיאוּ לִיהוָה לָךְ יִהְיֶה כָּל־מִטְהוֹר
בְּבִיתְךָ וַיִּאכְלֵנוּ: ^א כָּל־חֶרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה:
^ב כָּל־פֶּטֶר רָחֵם לְכָל־בָּשָׂר אֲשֶׁר־יִקְרִיבוּ לִיהוָה
בְּאֵדָם וּבְבִהֶמָּה יִהְיֶה־לָּךְ אַךְ ^א פָּדָה תִּפְדֶּה אֶת
בְּכוֹר הָאָדָם וְאֶת בְּכוֹר־הַבְּהֵמָה הַטְּמֵאָה
תִּפְדֶּה: ^ב וּפְדוּיוֹ מִבֶּן־חֹדֶשׁ תִּפְדֶּה בְּעֶרְכָּךְ כֶּסֶף

וַיִּנְחָשׁב לָכֶם תְּרוּמַתְכֶם בְּדָגָן מִן־הַגֶּזֶן
וּבְמִלֵּאָה מִן־הַיָּקָב: כח כֵּן תָּרִימוּ גַם־אַתֶּם
תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל מַעֲשֵׂי־יֶדְכֶם אֲשֶׁר תִּקְחוּ
מֵאֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וּנְתַתֶּם מִמֶּנּוּ אֶת־תְּרוּמַת
יְהוָה לְאַהֲרֹן הַכֹּהֵן: כט מִכֹּל מִתְּנִיתֶיכֶם תָּרִימוּ
אֵת כָּל־תְּרוּמַת יְהוָה מִכֹּל־חִלְבּוֹ אֶת־מִקְדָּשׁוֹ
מִמֶּנּוּ: לו וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חִלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וְנִחְשַׁב לְלוֹאִים כְּתֻבֹּאת גֶּזֶן וְכְתֻבֹּאת
יָקָב: לא וְאִכְלַתֶּם אוֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם
כִּי־שֹׁכֵר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֶהֱל מוֹעֵד:
לב וְלֹא־תִשְׂאוּ עָלָיו חֹטֵא בַּהֲרִימְכֶם אֶת־חִלְבּוֹ
מִמֶּנּוּ וְאֶת־קֹדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלוּ וְלֹא

תָּמוּתוּ: פפפ

חצי קדיש

יִתְגַּדַּל וְיִתְקַדֵּשׁ שְׁמוֹה רַבָּא. אַמֵּן בְּעֶלְמָא דִּי בְּרָא
כְּרֻעֻתָהּ וְיִמְלִיךְ מַלְכוּתָהּ, וְיַצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וְיִקְרַב
מְשִׁיחָהּ. אַמֵּן בְּחַיִּיכוֹן וּבְיוֹמֵיכוֹן וּבְחַיֵּי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל,
בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אַמֵּן יְהֵא שְׁמָה רַבָּא מְבָרַךְ
לְעָלְמָא וּלְעָלְמֵי עָלְמַי. יתְבָרַךְ, וְיִשְׁתַּבַּח, וְיִתְפָּאֵר, וְיִתְרוֹמֵם,
וְיִתְנַשָּׂא, וְיִתְהַדָּר, וְיִתְעַלֶּה, וְיִתְהַלָּל, שְׁמוֹה דְּקֹדְשָׁא
בְּרִיךְ הוּא. אַמֵּן לְעֵלְא מִן כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא,
תְּשַׁבְּחָתָא וְנִחְמָתָא, דְּאִמְרִין בְּעֶלְמָא, וְאִמְרוּ אָמֵן: אַמֵּן

~ נקודות משיחות קודש ~ (מהתוודות שבת קודש פרשת קרח

תשכ"ד)

וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֹטֵא בַּהֲרִימְכֶם אֵת חִלְבּוֹ מִמֶּנּוּ (יח, לב)
מִיָּן אִתָּהּ אוֹמֵר שֶׁאִם הִפְרַשְׁתָּ אוֹתוֹ שְׁלֹא מִן הַמִּבְכּוֹר,
שֶׁאַתָּה בְּנִשְׂיַת עוֹן? תִּלְמֹד לֹמֵר, וְלֹא תִשְׂאוּ עָלָיו חֹטֵא
(ספרי)

מִדְּבַר הַסְּפָרִי נִמְצְיָנוּ לְמַדִּים, עַד כִּמָּה חֵיב אָדָם לָקִים
כָּל מִצְוָה בְּאִפְסָן שֶׁל הַדּוֹר, לִפְנֵים מְשׁוֹרֵת־הַדִּין. וְזֶה הָיָה אַחֲדֵי
הַדְּבָרִים שֶׁתִּבְעַ כִּ"ק אֲדָמוֹר מוֹהֲרֵי"צ יוֹתֵר מִן הַנְּשִׂאִים
שֶׁקָּדְמוּ לוֹ, וּבְמִיחָד בְּשִׁנּוּתֵי הָאֲחֻזּוֹת.

צ"ה פסוקים, דניאל סימן.

חֲמִשָּׁת שְׁקָלִים בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה הוּא:
י אֵךְ בְּכוֹר־שׁוֹר אוֹי־כְבוֹר כָּשֵׁב אוֹי־כְבוֹר עוֹ לֹא
תִפְדֶּה קֹדֶשׁ הֵם אֶת־דָּמָם תִּזְרֹק עַל־הַמִּזְבֵּחַ
וְאֶת־חִלְבָּם תִּקְמִיר אִשָּׁה לְרִיחַ נִיחֹחַ לַיהוָה:
יח וּבְשָׂרָם יִהְיֶה־לָּךְ כַּחוּזָה תִתְנוּפָה וּכְשׁוֹק הַיָּמִין
לָךְ יִהְיֶה: יט כָּל | תְּרוּמַת הַקֹּדְשִׁים אֲשֶׁר יָרִימוּ
בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לַיהוָה נָתַתִּי לָךְ וּלְבִנְיָךְ וּלְבִנְיָתְךָ
אֲתָךְ לְחֶקֶעוֹלָם בְּרִית מֶלֶח עוֹלָם הוּא לִפְנֵי
יְהוָה לָךְ וּלְזֶרְעֶךָ אֲתָךְ: כ וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־אַהֲרֹן
בְּאַרְצֶם לֹא תִגָּחַל וְחֶלֶק לֹא־יִהְיֶה לָךְ בְּתוֹכָם
אֲנִי חֶלְקֶךָ וְנִחַלְתָּךְ בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: ס

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו ענף 63)

כָּל פֶּטֶר רָחֵם . . יִהְיֶה לָךְ . . וְאֵת בְּכוֹר הַבְּהֵמָה הַשְּׂמֵמָה

תִּפְדֶּה (יח, טז)

מִפְשָׁטוֹת הַקְּתוּבִים מוֹכַח שֶׁגֶּזֶר הַפְּדִיּוֹן הוּא פְּדִיַת הַחֲמוֹר
מִיַּד הַכֹּהֵן, כִּי תִכָּף מִשְׁנוֹלֵד הוּא שֶׁל הַכֹּהֵן ("לָךְ יִהְיֶה").
אֵלָּא שֶׁהַתּוֹרָה צִוְּתָהּ לִישְׂרָאֵל לְפָדוּתוֹ מִן הַכֹּהֵן, וְגַם הִקְלָה
עָלָיו שֶׁיִּכּוֹל לְפָדוּתוֹ בִּשְׂחָה. וְהִנֵּה, יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם נָתַן לַכֹּהֵן
אֵת הַחֲמוֹר לֹא קִים אֵת הַמִּצְוָה. אֲכַל יֵשׁ לֹמֵר, שֶׁגַּם לְשִׁיטָּה
זוֹ הַפְּדִיָּה הִיא מִן הַכֹּהֵן, אֵלָּא שֶׁבְּכָתוּב נִתְפָּרְשׁוּ רַק שְׁתֵּי
בְּרֻרוֹת, פְּדִיָּה וְצִרְפָּה, לֹא נִתְּנָת הַחֲמוֹר.

שְׂבִיעִי כא וּלְבִנְי לֹוי הִנֵּה נָתַתִּי כָּל־מַעֲשֵׂר בְּיִשְׂרָאֵל
לְנַחֲלָה חֶלֶף עֲבַדְתֶּם אֲשֶׁר־הֵם עֲבָדִים אֶת־
עֲבַדְתָּ אֶהֱל מוֹעֵד: כב וְלֹא־יִקְרְבוּ עוֹד בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל אֶל־אֶהֱל מוֹעֵד לִשְׂאֵת חֹטֵא לְמוֹת:
כג וְעֶבֶד הַלֹּוי הוּא אֶת־עֲבַדְתָּ אֶהֱל מוֹעֵד וְהֵם
יִשְׂאוּ עוֹנֶם חֶקֶת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם וּבְתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: כד כִּי אֶת־מַעֲשֵׂר
בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יָרִימוּ לַיהוָה תְּרוּמָה נָתַתִּי
לְלוֹאִים לְנַחֲלָה עַל־פִּנְ אִמְרַתִּי לָהֶם בְּתוֹךְ בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לֹא יִנְחָלוּ נַחֲלָה: פ כה וַיְדַבֵּר יְהוָה
אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: כו וְאֶל־הַלֹּוִים תְּדַבֵּר וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם כִּי־תִקְחוּ מֵאֵת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַמַּעֲשֵׂר
אֲשֶׁר נָתַתִּי לָכֶם מֵאַתֶּם בְּנַחֲלַתְכֶם וְהִרְמַתֶם
מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת יְהוָה מַעֲשֵׂר מִן־הַמַּעֲשֵׂר:

מפטיר ל ואמרת אלהם בהרימכם את־חלְבֹו מִמֶּנּוּ וְנִחַשְׁבֹו לְלוֹיִם פְּתוּבוֹת גֶּרֶן וּכְתוּבוֹת יָקֹב: * וְאַכְלֹתֶם אֹתוֹ בְּכָל־מָקוֹם אַתֶּם וּבֵיתְכֶם כִּי־שָׂכָר הוּא לָכֶם חֶלֶף עֲבַדְתֶּם בְּאֹהֶל מוֹעֵד:

ל וְלֹא־תִשָּׂאוּ עָלֶיךָ חֶטְא בְּהִרְמִיכֶם אֶת־חֲלָבֹו מִמֶּנּוּ וְאֶת־קֶדְשֵׁי בְנֵי־יִשְׂרָאֵל לֹא תַחֲלִלּוּ וְלֹא תָמוּתוּ: פפפ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר־שם משה לפני בני ישראל:

עֲנִיִּים הֵיא לַמַּחְזִיקִים בָּהּ, וְהַמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יִגְדִּיל תוֹרָה וְיֹאדִיר:

מדִּיִּיקִים לַגּוֹל לַסֵּפֶר תוֹרָה נֶגֶד הַתִּפְר, שִׁמְקוֹם הַתִּפְר יִהְיֶה בִּאֲמֻצָּע הַסֵּפֶר תוֹרָה מִבְּחוּץ. * הַאֲבֵנֶט חוֹגְרִים בַּתְּחִילֵת שְׁלִישׁ הַתַּחֲתוֹן שֶׁל הַסֵּפֶר תוֹרָה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרָה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים מוֹכִיִּים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמֶת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתוֹרָה וּבְמִשְׁנֵה עֲבָדָיו וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרָה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרָה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרָה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

יד) וְנִלְכָּה הַגִּלְגָּל, שְׂבָקִיב לְאוֹתוֹ מִקּוֹם עֵשָׂה ה' תִּשְׁוֶעָה לְיִשְׂרָאֵל בְּמַלְחַמַת שְׂאוּל נֶגֶד נָחַשׁ הָעֲמֹנִי. וְנִחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה, לִפְי שְׂבָרַשׁוֹנָה הָיוּ עוֹרְרִים עַל הַדָּבָר. (מו) וְיִמְלֹכוּ שָׁם, הַמְּלוּכָהוּ שְׁנִית בְּהַסְקַמַת כָּלֶם וּבְרָצוֹן טוֹב.

הפטרָה לפרשת קרח לקריאה בציבור

ולשנים מקרא ואחד תרגום

בשמואל א פרק יא"ב

יֵא יֵאֱמָר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ

וְנִלְכָּה הַגִּלְגָּל וְנִחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה:

מו וְיִלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וְיִמְלֹכוּ שָׁם אֶת־שְׂאוּל לִפְנֵי יְהוָה

בְּגִלְגָּל וְיִזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַח שָׁם שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשָׁי יִשְׂרָאֵל

עטרת מרים

יד וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעָם לְכוּ וְנִלְכָּה הַגִּלְגָּל וְנִחַדֵּשׁ שָׁם הַמְּלוּכָה עַל כִּי בְּרַשׁוֹנָה לֹא קָבְלוּנוּ כָלֶם בְּרָצוֹן: מו וְיִלְכוּ כָל־הָעָם הַגִּלְגָּל וְיִמְלֹכוּ שָׁם אֶת־שְׂאוּל בְּהַסְקַמַת כָּלֶם וּבְרָצוֹן טוֹב. לִפְנֵי יְהוָה בְּגִלְגָּל וְיִזְבְּחוּ־שָׁם זִבְחִים שְׁלָמִים לִפְנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַח שָׁם שְׂאוּל וְכָל־אֲנָשָׁי

ישראל עד-מאד: א ויאמר שמואל אל-כל-ישראל הנה שמעתי בקלכם לכל אשר-אמרתם לי פן תחשבו שתכלית דברי הנה למנוע המלכת מלך ואמליך עליכם מלך: ב ועתה הנה-המלך | מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושבת ויבני הנם אתכם נבונים לעבודת המלך והפצים בו פמולכם ואני התהלכתי לפניכם מעיר לעיר לשפוט אתכם, ולא יום ולא יומים, אלא מנערי עד-

היום הזה: ג הגני בעור שאני פה עני כי נגד יהוה ונגד משיחו המלך הנמשח מה את-ישור | של מי לקחתי לעבודתי וחמור מי לקחתי ואת-מי עשקתי גולי בממון את-מי רצותי עשקתי בגופו ומיד-מי לקחתי כפר להבות הדן ואעלים עיני בו מפלי לענשו עונש הראוי ואשיב לכם על דברכם: ד ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא-לקחת מיד-איש מאומה שום דבר: ה ויאמר אליהם עד יהיה יהוה בכם ועד משיחו המלך שאול היום הנה כי לא מצאתם ביד מאומה ויאמר כל ישראל כאתר אמרו עד: ו אחר שאמרו שלא מצאו ביד מאומה ויאמר שמואל אל-העם הלא בלכם ידעתם מעשה יהוה אשר עשה את על ידי-משה ואת אהרן הנפלאות שעשה על ידם ועמם ואשר העלה על ידי הנפלאות ההם את-אבותיכם מארץ מצרים: ז ועתה הואל ידעתם התניצבו עמנו ואשפטה ואתכם אתכם לפני יהוה את על כל-צדקות יהוה אשר-עשה ואת-אבותיכם: ח כאשר-בא יעקב מצרים ויזעקו אבותיכם אליהוה מן-השעבוד וישלח יהוה את-משה ואת-אהרן ויצאיו את אבותיכם ממצרים וישבום במקום הזה: ט ובבואם לארץ וישכחו את-יהוה אלהיהם וימכרו אתם ביד תומים, ביד סיסרא שר-צבא חצור וביד מלך מואב וילחמו בם:

(ב) ואני זקנתי ושבת, מרב עבודה ועל הצבור קפצה עליו זקנה ושיבה קדם הזמן, (שהיה אז בן חמשים שנה). ויבני הנם אתכם, ויבני לא יירשו את גדלתי, כי הנם אתכם כאתר מקום. (ג) ענו בי, העידו בי, כמו "לא תענה ברעך" (שמות כז). ונגד משיחו, ולפני המלך שנמשח למלכות.

את שור מי לקחתי, האם לקחתי את שורו של משהו לעבודתי. וחמור מי לקחתי, כשהייתי חולך מעיר לעיר לשפוט אתכם על עסקי צרכיכם הייתי חולך על חמור שלי, ולא לקחתי משל הצבור. את מי רצותי, מלשון רצון וצבורתי לקחתי כפר, שהיה פדיון לו על פשעו. ואעלים עיני בו, ובחמורתי הכפר העלמתי עיני מפשעו. ואשיב לכם, ואשיב לשלם כל מה שתאמרו. פרוש אחר, ואשיב לכם תשובה על כל מה שנעשה, מאזה טעם נעשה. (ה) ויאמר עד, כל העם אמר "עד". וזו"ל אמרו, שצא את בן קול ואמרה "עד", אמר להם הקב"ה, אתם מעידים עליו על מה שפגלו, ואני מעיר עליו על מה שפספסו. וזהו אחר משלשה מקומות שהופיע רוח הקדש בבית דין של משה. (ו) אשר עשה את משה ואת אהרן, בלומר, הלא בלכם ידעו את מעשי ה' ונפלאותיו אשר עשה עם משה ועם אהרן. ואשר העלה וגו', ועל ידי הנפלאות ההם העלים ממצרים. (ז) צדקות ה', הצדקות שעשה ה'.

עד-מאד: יב א ויאמר שמואל אל-כל-ישראל הנה שמעתי בקלכם לכל אשר-אמרתם לי ואמליך עליכם מלך: ב ועתה הנה-המלך | מתהלך לפניכם ואני זקנתי ושבת ויבני הנם אתכם ואני התהלכתי לפניכם מנערי עד-היום הזה: ג הגני ענו כי נגד יהוה ונגד משיחו את-ישור | מי לקחתי וחמור מי לקחתי ואת-מי עשקתי את-מי רצותי ומיד-מי לקחתי כפר ואעלים עיני בו ואשיב לכם: ד ויאמרו לא עשקתנו ולא רצותנו ולא-לקחת מיד-איש מאומה: ה ויאמר אליהם עד יהוה בכם ועד משיחו היום הנה כי לא מצאתם ביד מאומה ויאמר ביד מאומה ויאמר עד: ו ויאמר שמואל אל-העם אשר עשה את-משה ואת-אהרן ויצאיו את אבותיכם ממצרים וישבום במקום הזה: ט ובבואם לארץ וישכחו את-יהוה אלהיהם וימכרו אתם ביד סיסרא שר-צבא חצור וביד מלך מואב וילחמו בם:

עטרת מרים

שי למורא

(יא) את ירבעל, הוא גרעון השופט. ואת בְּרֹן, הוא שמשון, שבא משבט דן. "בְּרֹן" כמו "בן דן". (יב) וְה' אֱלֹהֵיכֶם מִלְכְּכֶם, לא יד' לכם שפשעוכם בו, כי אף בהקב"ה שהוא מלככם מאסתם בו מולד עליכם. (יג) וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ, כלומר, מה שעבר און, שהרי המלך הנה הוא מולד בפעל וְהִנֵּה נָתַן ה',

שהקב"ה חסדים שתמליכו מלך. (יד) אַחֵר ה' אֱלֹהֵיכֶם, כי הוא ילד לפניכם למלכות. (טו) יד ה', מפת יד ה', בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם, כלומר, וזוהי בכם אחר שזוהי באבותיכם. ור"ל אמר, "ובאבותיכם", שחטטו להוציא הפזים מקריהם, שבעון חיים, מתים נחטטים. (טז) הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ וְגו', וכשם שעל ידי תפילתי אני יכול לשנות את העתים, כך אם פגעה בכם מלכותה היה פח בתפילתי לעמוד על האויב ולא היותם צריכים לבקש מלך כל זמן שאני חי. (יז) קציר חטים היום,

פִּלְשְׁתִּים וּבִיד מֶלֶךְ מוֹאָב וּלְחָמוֹ בָּם: י וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה הַתְּפִלָּה לֵאמֹר וְהָאֵלֹהִים כִּי עֲזָבֵנוּ אֶת־יְהוָה וְנַעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הַעֲשָׂתָרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ אֲבָל לֹא שָׂאוּ לָהֶם מֶלֶךְ לַחַיִּים מִלְּחֻמָּם: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֵּעֵל גִּרְעוֹן וְאֶת־בְּרֹן

שמשון ואת־יפתח ואת־שמואל עם כי לא היו מלכים בישראל ויצל ה' אתכם על ידיהם מיד אֹיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים מִסָּבִיב וַתִּשְׁבּוּ בְּטָח: יב אֲבָל אַתֶּם פָּאָר וַתִּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּגִיעֵמוֹן בָּא עֲלֵיכֶם לַמִּלְחָמָה וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא נִתְּנָה בְּאֹתֵינוּ אֲשֶׁר הָיָה הַשּׁוֹפֵט יוֹצֵא לַפְּנִימָה בַּמִּלְחָמָה כִּי אִם מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וְהוּא יִלְחֶם מִלְּחֻמָּנוּ, הֵנָּה שִׂדְּעָה לָכֶם כִּי וַיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲרַתֶּם בַּעֲבוּר הַמִּשְׁעָה שִׁעֲשֵׂה, מֵאֲחֵר אֲשֶׁר שְׂאַלְתֶּם עַל מֶלֶךְ וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ כִּי חֲסִידִים עַל יְדֵיכֶם וְהַמְּלִיכוֹ: יד אֲדָם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבְדֶּתֶם אוֹתוֹ וַתִּשְׁמְרוּ מִצְוֹתַי וְשִׁמְעַתֶּם בְּקוֹלֹ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תִכְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְהִיתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר יֵלֵךְ לַפְּנִימָה לַמִּלְחָמָה לְחֹשֶׁעַ אַתֶּם: טו וְאַם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמִרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה אוֹ לֹא יִסֹּר הַשִּׁנְחָחוֹ מִמֶּכֶם, וְק וְהִיתָה יְד־יְהוָה בָּכֶם כִּמוֹ שִׁתְּתָה וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה אַחֵר שֶׁחֲסִידִים לְהַמְלִיךְ עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֲשֵׂה לְעֵינֵיכֶם אֲשֶׁר יִמְלֹא שְׂאֵלַת הַשּׁוֹאֵל אִם אֵם הִיא רָעָה בְּעֵינֵי ה', וְלֹא לְמוֹכָה יִחָשֵׁב: יז הִלּוֹא קִצִּיר־חֲטִיטִים הַיּוֹם וְהַמָּטָר לְקַלְתָּ וְיִחָשֵׁב, וְעַם כָּל זֹאת אֶקְרָא אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וְיִתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר כִּי בִן יִמְלֹא שְׂאֵלַת

י וַיִּזְעְקוּ אֶל־יְהוָה וַיֹּאמְרוּ חָטֵאוּנוּ כִּי עֲזָבֵנוּ אֶת־יְהוָה וְנַעֲבֹד אֶת־הַבְּעָלִים וְאֶת־הַעֲשָׂתָרוֹת וְעַתָּה הַצִּילֵנוּ מִיַּד אֹיְבֵינוּ וְנַעֲבֹדְךָ: יא וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־יִרְבֵּעֵל וְאֶת־בְּרֹן שְׂמוּאֵל וַיִּצַּל אֶתְכֶם מִיַּד אֹיְבֵיכֶם מִסָּבִיב וַתִּשְׁבּוּ בְּטָח: יב וַתִּרְאוּ כִּי נָחַשׁ מֶלֶךְ בְּגִיעֵמוֹן בָּא עֲלֵיכֶם וַתֹּאמְרוּ לִי לֹא כִּי־מֶלֶךְ יִמְלֹךְ עָלֵינוּ וַיְהוָה אֱלֹהֵיכֶם מִלְּכֶכֶם: יג וְעַתָּה הִנֵּה הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר בַּחֲרַתֶּם אֲשֶׁר שְׂאַלְתֶּם וְהִנֵּה נָתַן יְהוָה עֲלֵיכֶם מֶלֶךְ: יד אֲדָם־תִּירָאוּ אֶת־יְהוָה וְעַבְדֶּתֶם אוֹתוֹ וַתִּשְׁמְעוּ מִצְוֹתַי וְשִׁמְעַתֶּם בְּקוֹלֹ בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְלֹא תִכְרוּ אֶת־פִּי יְהוָה בְּמִצְוֹת לֹא־תַעֲשֶׂה וְהִיתֶם גַּם־אַתֶּם וְגַם־הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר מֶלֶךְ עֲלֵיכֶם אַחֵר יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם: טו וְאַם־לֹא תִשְׁמְעוּ בְּקוֹל יְהוָה וּמִרִיתֶם אֶת־פִּי יְהוָה וְהִיתָה יְד־יְהוָה בָּכֶם וּבְאֲבוֹתֵיכֶם: טז גַּם־עַתָּה הַתִּיצְבוּ וּרְאוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ הַגָּדוֹל הַזֶּה אֲשֶׁר יְהוָה עֲשֵׂה לְעֵינֵיכֶם: יז הִלּוֹא קִצִּיר־חֲטִיטִים הַיּוֹם אֶקְרָא אֶל־יְהוָה וְיִתֵּן קִלּוֹת וּמָטָר וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם בְּעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא יְהוָה קִלְתָּ וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֵאֵד אֶת־יְהוָה וְאֶת־שְׂמוּאֵל: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׂמוּאֵל הַתְּפִלָּה בְּעַד־עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל־נְמוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עַל־כָּל־

הַמִּבְקֵשׁ, הַמְּבֹרָה הִיא אִם רָעָה וְדַעוּ וּרְאוּ כִּי־רַעַתְכֶם רַבָּה כְּאִשֶּׁר אִמְרֵי אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם לְעַמְּכֶם וּבְעֵינֵי יְהוָה לְשָׂאוֹל לָכֶם מֶלֶךְ: יח וַיִּקְרָא שְׂמוּאֵל אֶל־יְהוָה עַל הַמָּטָר וְיִתֵּן יְהוָה קִלְתָּ וּמָטָר בַּיּוֹם הַהוּא וַיִּירָא כָּל־הָעָם מֵאֵד אֶת־יְהוָה כְּעַבּוּר חָטָא שְׂאֵלַת הַמֶּלֶךְ וְאֶת־שְׂמוּאֵל עַל שֶׁהַמְּלִיכוֹ מֶלֶךְ בְּחַיִּיו, וְכֵאלוֹ מֵאִסּוֹ בוֹ: יט וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֶל־שְׂמוּאֵל הַתְּפִלָּה בְּעַד־עַבְדֶּיךָ אֶל־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ וְאֶל־נְמוֹת כִּי־יִסְפְּנוּ עוֹד

עטרת מרים

על־כָּל־חַמְאֵתֵינוּ אֲשֶׁר עָשִׂינוּ מֵאָז,
לַעֲשׂוֹת רָעָה לְשָׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ:
כִּי אִמָּר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעַם אֶל־
תִּירָאוּ הֵלֵא אֲתֶם כָּבֵר עֲשִׂיתֶם
אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת וְאִין לְחִשֵּׁב
אֵךְ אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה
וְעַבַּדְתֶּם אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְכֶּם
וּכְפָר הָעֵין וְחוּץ מִנֶּה...: כֹּא וְלֹא
תִסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי ה' כִּי | תְּחַלִּיקָה הַחַיָּה
הַיָּה חֲלִיקָה אַחֲרֵי תַחְנוּן הַחֲלִילִים
אֲשֶׁר לֹא־יִוָּעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי
תַהוּ הַמָּוֶה וְאִין בָּהֶם מִמֶּשׁ: כֹּב כִּי
אֶרְעֵלִי שְׂאֵתֶם חֻמָּאִים לִפְנֵי לֹא־

יִפְשׁ לֹא יַעֲזֹב יְהוָה אֶת־עַמּוֹ וּמִשְׁנֵית עֲלֵיהֶם בְּאִפֶּן נִפְלָא שׁוֹכֵר בְּעָבֹר שְׂאֵל יִתְמַעַט שְׂמוֹ הַגָּדוֹל בְּנֵימִי שֶׁה' מוֹשִׁיעֶכֶם כִּי הוֹאִיל נִשְׁבַּע יְהוָה לַעֲשׂוֹת
אֲתֶכֶם לֹא לְעַם סְגוּלָּה:

שי למורא

הַדָּשׁ סִינַי (כֹּא) הַתַּהוּ, כְּנִי
לְעַבְדֵּהּ יְהוָה. (כֹּב) בְּעָבֹר שְׂמוֹ
הַגָּדוֹל, בְּעָבֹר שְׂמֵא שְׂמוֹ עֲלֵיהֶם
שֶׁהוּא מוֹשִׁיעֶכֶם. כִּי הוֹאִיל ה', כִּי
נִשְׁבַּע ה'. לְעַם, לְעַם סְגוּלָּה מִכָּל
הָעַמִּים.

חַמְאֵתֵינוּ רָעָה לְשָׂאֵל לָנוּ מִלֶּךְ:
כִּי אִמָּר שְׂמוּאֵל אֶל־הָעַם אֶל־תִּירָאוּ
אֲתֶם עֲשִׂיתֶם אֵת כָּל־הָרָעָה הַזֹּאת
אֵךְ אֶל־תִּסּוּרוּ מֵאַחֲרֵי יְהוָה וְעַבַּדְתֶּם
אֶת־יְהוָה בְּכָל־לִבְכֶּם: כֹּא וְלֹא תִסּוּרוּ כִּי | אַחֲרֵי תַחְנוּן
אֲשֶׁר לֹא־יִוָּעִילוּ וְלֹא יִצְלוּ כִּי־תַהוּ הַמָּוֶה: כֹּב כִּי לֹא־יִפְשׁ
יְהוָה אֶת־עַמּוֹ בְּעָבֹר שְׂמוֹ הַגָּדוֹל כִּי הוֹאִיל יְהוָה לַעֲשׂוֹת
אֲתֶכֶם לֹא לְעַם:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יי, אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צַדִּיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת, הָאֵל
הַנֶּאֱמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שְׂפָל דְּבָרָיו אֶמֶת וְצֶדֶק: נֶאֱמָן,
אַתָּה הוּא יי אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדַבֵּר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא יֵשׁוּב רִיקָם,
כִּי אֵל מִלֶּךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הָאֵל הַנֶּאֱמָן בְּכָל דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבַת נַפְשׁ תוֹשִׁיעַ וּתְשַׁמַּח בְּמַהֲרָה
בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שְׂמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְהֵינוּ הַנְּבִיאַ עֲבָדֶיךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לֹא, שְׂאֵל יִכְבֶּה גֵרוֹ לְעוֹלָם וְעַד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוּדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּה לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפְאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ, יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכֹל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וְעַד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמּוֹלֵד: יוֹם ג', שְׁעָה 3 בְּצַהֲרַיִם, 38 דְּקוֹת ו־2 חֲלָקִים.

ראש חֲדָשׁ תַּמּוּז, בְּיוֹם הָרְבִיעִי וּבְיוֹם הַחֲמִישִׁי הַבָּא עָלֵינוּ לְטוֹבָה.

קריאת התורה למנחת שבת-קודש

יט * וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר:
 כ זאת חקת התורה אשר־עוה יהוה לאמר
 דבר א אל־בני ישראל ויקחו אליהם פרה אדמה
 תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה
 על: ג ונתתם אותה אל־אלעזר הכהן והוציא
 אותה אל־מחוז למחנה ושחט אותה לפני:
 ו ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה
 אל־נכח פני אהל־מועד מדמה שבע פעמים:
 ה ושרף את־הפרה לעיניו את־ערה ואת־בשרה
 ואת־דמה על־פרשה שרף: ו ולקח הכהן עץ
 ארז ואזוב ושני תולעת והשליך אל־תוד
 שרפת הפרה: (לוי) ז וכבס בגדיו הכהן ורחץ
 בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה וטמא הכהן
 עד־הערב: ח והשרף אותה וכבס בגדיו במים
 ורחץ בשרו במים וטמא עד־הערב: ט ואסף
 איש טהור את אפר הפרה והניח מחוז
 למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני־ישראל

למשמרת למי נדה חטאת הוא: (ישראל) י וכבס
 האסף את־אפר הפרה את־בגדיו וטמא עד־
 הערב והיתה לבני ישראל ולגד הנגר בתוכם
 לחקת עולם: יא הנגע במת לכל־נפש אדם
 וטמא שבעת ימים: יב הוא יתחטא־בו ביום
 השלישי וביום השביעי וטהר ואם־לא יתחטא
 ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: יג כל־
 הנגע במת בנפש האדם אשר־ימות ולא
 יתחטא את־משכן יהוה טמא ונכרתה הנפש
 ההוא מישראל כי מי נדה לא־זרק עליו טמא
 יהיה עוד טמאתו בו: יד זאת התורה אדם
 כיימות באהל כל־הבא אל־האהל וכל־אשר
 באהל וטמא שבעת ימים: טו וכל כלי פתוח
 אשר אין־צמיד פתיל עליו טמא הוא: טז וכל
 אשר־יגע על־פני השדה בחלל־הרוב או במת
 או־בעצם אדם או בקבר וטמא שבעת ימים:
 ז ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן
 עליו מים חיים אל־כלי:

המשך ביאור למס' ערכין ליום שישי עמ' א

17 שנה עד שנת החורבן שהיתה בתשע עשרה לכיבוש, אף בלא
 18 שנת הגלות עצמה (ובלא שנת החורבן), אחת עשרה שנה, הוסף
 19 על כך חמש עשרה שנה, שלדברי רבינא היו מהחורבן עד נבואת
 20 יחזקאל, הרי עשרים ושש.
 21 מתרצת הגמרא: מי סברת שלש גלויות הוּו – האם סבור אתה
 22 ששלש גלויות היו, בשבע לכיבוש יהויקים, בשמונה עשרה
 23 ובתשע עשרה. לא כך הוא אלא שתי גלויות היו, וכך פירוש
 24 השמועה, גלו בשנת שבע לכיבוש יהויקים, שהיא שנת
 25 שמונה למלוכת נבוכד נצר, שמלך שנת אחת קודם שכיבש את
 26 יהויקים, וגלו בשנת שמונה עשרה לכיבוש יהויקים, שהיא
 27 שנת תשע עשרה למלוכת נבוכד נצר. והיה חורבן הבית בשנת
 28 שמונה עשרה לכיבוש יהויקים שהיא עשר שנים מגלות יהויכין
 29 ובלא שנת הגלות עצמה, הוסף על כך חמש עשרה שנים
 30 שמהחורבן עד הנבואה, הרי עשרים וחמש שנה מגלות יהויכין
 31 עד נבואת יחזקאל. וכדאמר מר בשנה ראשונה למלכותו,
 32 כיבש נבוכדנצר את העיר ניונה,

1 הוסף על כך ארבע עשרה שנה שיש לשיטתך מהחורבן עד
 2 נבואת יחזקאל, כולל שנת החורבן ושנת היובל, עשרים ושית
 3 הוי"ן – נמצא ששנת הנבואה היא שנת העשרים ושש לגלות
 4 יהויכין, וקשים אף לדברך דברי יחזקאל 'בעשרים וחמש שנה
 5 לגלותנו'. אלא מאי אית לך למימר – אלא מה תאמר, שחשבון
 6 השנים של עשרים וחמש שנה לגלות יהויכין הוא לבר משנת
 7 דגלו בה – חוץ לשנת הגלות עצמה, שאין שנת הגלות מן
 8 החשבון, לדידי נמי לבר משנת דגלו בה – אף לדברי, שחמש
 9 עשרה שנה היו משנת החורבן עד נבואת יחזקאל מתיישב
 10 החשבון ששנת הנבואה נמנית כשנת עשרים וחמש לגלות
 11 (שהיתה אחת עשרה שנה קודם החורבן), ולפי שאין שנת הגלות
 12 מן החשבון.
 13 מקשה הגמרא: מכל מקום, תשסרי לרבינא קשיא – אף
 14 שמושב לדברי רבינא חשבון השנים בדברי יחזקאל, בכל אופן,
 15 מה ששינוי שגלו בתשע עשרה לכיבוש יהויקים קשה לדבריו,
 16 שהרי גלות יהויכין היתה בשנת שבע לכיבוש יהויקים, ומאותה

פרק ג משנה יז

רבי אלעזר בן עזריה אומר, אם אין תורה, אין דרך ארץ. אם אין דרך ארץ, אין תורה. אם אין חכמה, אין יראה. אם אין יראה, אין חכמה. אם אין דעת, אין בינה. אם אין בינה, אין דעת. אם אין קמה, אין תורה. אם אין תורה, אין קמה. הוא היה אומר, כל שחכמתו מרבה ממעשיו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מרבין ושרשיו מעטין, והרוח באה ועוקרתו והופכתו על פניו, שנאמר: והיה כעדר ערבה ולא יראה כי יבוא טוב ושכן חרדים במדבר ארץ מלחה ולא תשב. אבל כל שמעשיו מרבין מחכמתו, למה הוא דומה, לאילן שענפיו מעטין ושרשיו מרבין, שאפלו כל הרוחות שבעולם באות ונושבות בו אין מזיזין אותו ממקומו, שנאמר: והיה כעין שתול על מים ועל יובל ישלח שרשיו ולא יראה כי יבא חם, והיה עלהו רענן, ובשנת בצורת לא ידאג, ולא ימיש מעשות פרי:

נקודות משיחות קודש

להבנת הענין יש להביא את דברי הגמרא³, "שורש זו הנשמה וענף זה הגוף". ויש לעיין, כיצד משווים ענף ושורשים לגוף ונשמה; שכן, בעוד הענפים צומחים מן השורשים, הגוף אינו נברא מן הנשמה (אלא הם נבראים שונים שחברו יחדיו)? ההסבר הוא: באומרה "ענף זה הגוף", אין כוונת הגמרא לגוף הגשמי, אלא לחלק מן הנשמה (עצמה) היורד ו"מתלבש" בתוך הגוף⁴. את החלק הזה בנשמה משווה הגמרא ל"ענף", כי אמנם השורש של חלק זה הוא באותו חלק עיקרי של הנשמה, שכידוע⁵ אינו יורד למטה להתלבש בגוף.

ההבדל בין שני חלקי הנשמה מתבטא בהשפעתם על גוף האדם: החלק בנשמה ש"מתלבש" בגוף הגשמי, הוא מוגבל (בהתאם למגבלות הגוף) ועל-כן גם השפעתו על הגוף מוגבלת. לעומת זאת, אותו חלק בנשמה שאיננו "מתלבש" בגוף, הוא למעלה ממגבלות הגוף וממילא גם השפעתו עליו - בדרך של "מקיף" - היא בלתי מוגבלת.

על-דרך זה הוא בעבודת האדם: ההשפעה שיש לאותו חלק בנשמה המתלבש בגוף, על האדם, היא השפעה מוגבלת ש"על-פי טעם ודעת". לעומת זאת עיקר הנפש, שאינו מתלבש בגוף מביא את האדם לביטול ולהתמסרות לקב"ה באופן מוחלט, ללא כל מגבלות, למעלה מטעם ודעת.

דרגת ביטול זו, שמקורה בעיקר הנשמה (שכאמור, אינה מוגבלת) מתבטאת במיוחד בעבודת ה' בדרך של "קבלת עול". עבודה כזאת מסמלת ביטול והתמסרות לקב"ה באופן שלמעלה מטעם ודעת ולמעלה מכל מדידה והגבלה שזה מסמל את ענין המעשה.

לפי זה מובנים דברי המשנה, המשווה חכמה לענפים, ומעשה - לשורשים:

עבודת ה' המבוססת על שכל האדם - "חכמתו" - מקורה באותו חלק הנשמה (ה"מתלבש" בגוף הגשמי) ומשול ל"ענף" הנמשך מעיקר הנשמה. לעומת זאת, עבודת המעשה = קבלת עול - מקורה בעיקר הנשמה (שאינו "מתלבש" בגוף הגשמי) המשול ל"שורשים".

(לקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1210)

בלשון המשנה קיים לכאורה סתירה, כקושיית המפרשים: כי באמרו אם אין תורה אין דרך-ארץ, נראה שאי אפשר לקנות הדרך-ארץ אם לא שקדמה אליה קניית התורה מקודם, ואחר כך אומר אם אין דרך ארץ אין תורה, שאי אפשר לקנות התורה אם לא שקדם אליה מתחילה דרך-ארץ?

יש שתייצו, שאמנם אין מדובר בקדימה ואיחור, אלא שצריכים את שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה². ומה שבחירה המשנה להתחיל בתורה דוקא, הוא משום שרוב בני ישראל שייכים לדרך-ארץ יותר מאשר לתורה, ומכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן תחילה מדברת המשנה לאלו ה"בעלי דרך ארץ" שידעו, שאם אין תורה אין דרך-ארץ! ואח"כ מדברת המשנה ל"בעלי תורה" שהם המיעוט, שידעו שאם אין דרך-ארץ אין תורה. אלא שלפי זה לא מובן סוף המשנה "אם אין קמה אין תורה אם אין תורה אין קמה", שגם כאן צריך לומר שאין זה קדימה ואיחור, כי-אם שניהם יחד, ואי אפשר לזה בלא זה. אבל היאך אפשר להסביר טעם להקדמת קמה לתורה, שהרי על פי פירוש הנ"ל צריך לפרש כך:

מכיון שהתורה על הרוב תדבר, לכן ראשית מדברים לרוב בני ישראל ה"בעלי תורה" שאם אין קמה - אין תורה, ואח"כ למיעוט ה"בעלי קמה" שאם אין תורה אין קמה. והרי לדאבונו אי אפשר לומר שהרוב הם "בעלי תורה" שצריך להזהיר אותם שאם אין קמה אין תורה.

ועל כן נראה לפרש להיפך, שהעיקר וההתחלה היא בתורה, כהסדר במשנה, וכוונת המשנה לומר שבלי תורה אין שום דבר, ולכן "אם אין תורה, אין דרך-ארץ" אלא כדי שלא נאמר שיש להסתפק בתורה לבד, לכן מבהירה המשנה ש"אם אין דרך ארץ, אין תורה" ולכן צריך גם דרך-ארץ. אבל הוא צריך להיות מושתת ומוסד על התורה.

(שיחות קודש תשל"א - פרשת אחר"ק)

התנא משווה חכמה לענפים, ומעשים לשורשים. לכאורה, ההשוואה היתה צריכה להיות הפוכה בדיוק - שהרי החכמה היא המקור והשורש לכל המעשים שבאים רק לאחר מכן; לפי זה ראוי היה להשוות חכמה לשורשים ומעשים לענפים!?

(1) מדרש שמואל. (2) עיין תוספות יו"ט. (3) סנהדרין קי, ב. (4) "עד שמתפעלת ומקבלת שינויים משינויי הגוף" (שער היחוד והאמונה פ"ז). (5) לקוטי-תורה שלח מ, ב.

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח באה"ק (שלח בחו"ל) בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:38	5:39	8:27	8:29	9:08	9:10	10:21	10:23	13:18	13:20	19:48	19:49	20:18	20:19	19:29	20:31
חיפה (ק)	5:33	5:35	8:23	8:25	9:05	9:07	10:19	10:20	13:18	13:19	19:55	19:56	20:22	20:23	19:25	20:35
ירושלים (ק)	5:34	5:36	8:24	8:26	9:06	9:07	10:19	10:20	13:17	13:18	19:53	19:54	20:18	20:19	19:14	20:31
תל אביב (ק)	5:36	5:37	8:25	8:27	9:07	9:09	10:21	10:22	13:19	13:20	19:51	19:51	20:21	20:21	19:31	20:34
אוסטריה, וינה (ק)	4:54	4:57	7:38	7:41	8:53	8:55	10:16	10:17	13:37	13:38	20:59	20:59	21:44	21:43	20:41	22:03
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:36	7:37	9:17	9:18	9:57	9:58	10:47	10:48	12:52	12:53	17:10	17:12	17:40	17:42	16:53	17:54
אוקראינה, אודסה (ק)	5:05	5:07	7:53	7:55	9:00	9:02	10:21	10:23	13:39	13:40	20:54	20:54	21:36	21:36	20:36	21:54
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:29	4:32	7:14	7:16	8:28	8:30	9:50	9:52	13:11	13:12	20:32	20:32	21:17	21:16	20:14	21:35
אוקראינה, דנייפופטרובסק (ק)	4:38	4:41	7:21	7:24	8:38	8:40	10:01	10:02	13:22	13:23	20:45	20:45	21:30	21:30	20:28	21:50
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	4:55	4:58	7:22	7:28	8:59	9:01	10:23	10:25	13:49	13:50	21:20	21:20	22:08	22:08	21:02	22:29
אוקראינה, קייב (ק)	4:47	4:49	7:09	7:16	8:51	8:53	10:16	10:17	13:41	13:42	21:13	21:13	22:02	22:02	20:55	22:24
איטליה, מילאנו (ק)	5:35	5:37	8:25	8:27	9:28	9:30	10:49	10:50	14:05	14:06	21:18	21:19	21:56	21:56	21:01	22:13
אקוודור, קיטו (ח)	6:13	6:14	8:41	8:43	9:13	9:14	10:15	10:16	12:47	12:48	18:20	18:21	18:44	18:45	18:03	18:54
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	8:01	8:01	9:48	9:49	10:26	10:27	11:18	11:19	13:26	13:27	17:52	17:54	18:21	18:23	17:36	18:34
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	9:11	9:12	10:45	10:46	11:27	11:28	12:15	12:16	14:17	14:19	18:24	18:26	18:57	18:59	18:08	19:12
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:40	5:43	8:33	8:35	9:23	9:24	10:39	10:41	13:46	13:47	20:37	20:37	21:11	21:12	20:19	21:26
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:25	5:27	8:17	8:19	9:10	9:11	10:27	10:29	13:36	13:37	20:31	20:31	21:06	21:06	20:13	21:21
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:26	5:28	8:18	8:20	9:10	9:12	10:28	10:29	13:36	13:37	20:31	20:32	21:07	21:07	20:14	21:22
ארה"ב, דטרויט (ק)	5:56	5:58	8:48	8:50	9:43	9:45	11:02	11:03	14:13	14:14	21:13	21:13	21:50	21:50	20:55	22:05
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:22	6:23	9:11	9:12	9:51	9:52	11:03	11:04	13:59	14:00	20:27	20:27	20:55	20:55	20:09	21:07
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:42	5:44	8:33	8:34	9:16	9:18	10:30	10:32	13:30	13:31	20:06	20:07	20:38	20:38	19:49	20:51
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:31	6:32	9:17	9:19	9:55	9:56	11:06	11:07	13:57	13:59	20:16	20:17	20:43	20:44	19:58	20:55
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:19	5:21	8:11	8:13	9:04	9:06	10:22	10:24	13:32	13:33	20:29	20:29	21:05	21:05	20:11	21:20
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	5:50	5:52	8:42	8:44	9:34	9:36	10:52	10:53	14:00	14:01	20:54	20:54	21:30	21:30	20:36	21:44
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:16	5:18	8:08	8:10	9:02	9:04	10:20	10:22	13:31	13:32	20:30	20:30	21:06	21:06	20:12	21:22
בוליביה, לה-פס (ח)	7:00	7:01	9:13	9:15	9:46	9:47	10:43	10:44	13:05	13:06	18:09	18:11	18:34	18:36	17:52	18:45
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:27	5:29	7:44	7:46	9:34	9:36	10:59	11:00	14:26	14:27	22:02	22:02	22:53	22:52	21:44	23:15
בלגיה, בריסל (ק)	5:29	5:32	7:45	7:46	9:35	9:37	10:59	11:01	14:26	14:27	22:00	22:00	22:50	22:49	21:42	23:12
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:48	6:49	8:53	8:54	9:27	9:28	10:22	10:23	12:39	12:40	17:34	17:36	17:56	17:57	17:17	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	6:35	6:36	8:40	8:41	9:14	9:15	10:10	10:11	12:27	12:28	17:19	17:21	17:45	17:47	17:02	17:57
בריטניה, לונדון (ק)	4:43	4:46	7:03	7:04	8:51	8:53	10:16	10:18	13:44	13:45	21:24	21:23	22:13	22:12	21:09	22:35
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	4:40	4:43	7:11	7:12	8:54	8:56	10:21	10:22	13:54	13:55	21:42	21:42	22:39	22:38	21:27	23:05
גרמניה, ברלין (ק)	4:44	4:46	7:09	7:10	8:54	8:56	10:20	10:22	13:51	13:52	21:35	21:35	22:27	22:27	21:17	22:52
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:16	5:18	7:46	7:50	9:20	9:22	10:44	10:45	14:09	14:10	21:39	21:39	22:27	22:27	21:21	22:48
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:55	6:56	8:55	8:57	9:30	9:31	10:25	10:26	12:39	12:41	17:31	17:33	17:51	17:53	17:15	18:03
הודו, מומבאי (ח)	6:02	6:04	8:45	8:46	9:19	9:21	10:28	10:29	13:14	13:15	19:19	19:20	19:45	19:46	19:02	19:56
הודו, פונה (ח)	5:59	6:01	8:42	8:43	9:16	9:17	10:24	10:26	13:10	13:11	19:14	19:15	19:40	19:41	18:57	19:51
הונגריה, בודפשט (ק)	4:47	4:49	7:32	7:35	8:44	8:46	10:06	10:08	13:26	13:27	20:45	20:45	21:28	21:28	20:27	21:47
טורקיה, איסטנבול (ח)	4:29	4:31	7:21	7:23	8:14	8:15	9:31	9:33	12:40	12:42	19:36	19:37	20:12	20:12	19:19	20:27
יוון, אתונה (ק)	6:03	6:05	8:55	8:57	9:43	9:45	10:59	11:01	14:04	14:05	20:51	20:52	21:25	21:25	20:34	21:39
מולדובה, קישינב (ק)	5:10	5:12	7:57	7:59	9:06	9:08	10:28	10:29	13:47	13:48	21:04	21:04	21:46	21:46	20:46	22:05

לוח זמנים לשבוע פרשת קרח באה"ק (שלח בחו"ל) בערים שונות בעולם

רלא
זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	5:59	6:00	8:42	8:43	9:16	9:18	10:25	10:26	13:11	13:13	19:17	19:18	19:43	19:44	19:00	19:54
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	8:11	8:11	9:33	9:34	10:19	10:20	11:05	11:06	13:01	13:03	16:52	16:55	17:29	17:31	16:36	17:45
נפאל, קטמנדו (ח)	5:09	5:11	7:57	7:58	8:35	8:37	9:47	9:48	12:41	12:42	19:03	19:03	19:31	19:32	18:45	19:43
סין, בייג'ין (ח)	4:46	4:48	7:38	7:40	8:29	8:31	9:46	9:48	12:54	12:55	19:47	19:47	20:22	20:22	19:27	20:36
סינגפור, סינגפור (ח)	7:01	7:02	9:30	9:32	10:02	10:03	11:05	11:06	13:37	13:38	19:13	19:14	19:37	19:38	18:56	19:47
פולין, ורשא (ק)	4:15	4:17	6:38	6:39	8:24	8:26	9:50	9:52	13:20	13:21	21:02	21:01	21:55	21:54	20:43	22:18
פרו, לימה (ח)	6:28	6:29	8:46	8:47	9:17	9:18	10:16	10:17	12:40	12:42	17:53	17:54	18:18	18:19	17:36	18:29
צרפת, ליון (ק)	5:51	5:53	8:40	8:43	9:45	9:47	11:06	11:07	14:22	14:23	21:34	21:35	22:15	22:15	21:17	22:33
צרפת, פריז (ק)	5:47	5:50	8:28	8:31	9:48	9:50	11:11	11:13	14:33	14:34	22:00	22:00	22:44	22:44	21:42	23:04
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:47	5:48	8:19	8:20	8:51	8:52	9:55	9:56	12:30	12:31	18:11	18:12	18:35	18:36	17:54	18:45
קנדה, טורונטו (ק)	5:36	5:39	8:28	8:30	9:26	9:28	10:45	10:47	13:58	14:00	21:06	21:06	21:41	21:41	20:48	21:58
קנדה, מונטריאול (ק)	5:06	5:08	7:55	7:58	8:59	9:01	10:20	10:21	13:36	13:37	20:48	20:48	21:28	21:27	20:30	21:45
קפריסין, לרנקה (ק)	5:32	5:34	8:24	8:25	9:08	9:10	10:23	10:24	13:24	13:25	20:03	20:03	20:34	20:35	19:45	20:48
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	4:18	4:21	6:58	7:00	8:36	8:38	10:05	10:07	13:42	13:43	21:38	21:38	22:40	22:39	21:20	23:10
רוסיה, מוסקבה (ח)	3:45	3:48	6:32	6:33	8:06	8:08	9:36	9:38	13:16	13:17	21:23	21:22	22:25	22:23	21:04	22:58
רוסיה, רוסטוב-על-הדון (ח)	4:25	4:28	7:12	7:14	8:22	8:24	9:44	9:46	13:03	13:04	20:21	20:21	21:04	21:04	20:03	21:22
שווייץ, ציריך (ק)	5:29	5:32	8:16	8:18	9:27	9:28	10:48	10:50	14:08	14:09	21:32	21:32	22:10	22:09	21:14	22:28
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:52	5:54	8:31	8:33	9:04	9:06	10:11	10:12	12:53	12:54	18:48	18:49	19:13	19:14	18:31	19:24

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות – כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קִדְּשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצעדנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל אויב ואורב ולסטים וחיזות רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל-פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרר** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל – P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com • www.lahak.org • www.Chasidut.TV

...

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: office@chazak.co.il – www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00686
23/06/2019

P.P.
שולם
1949
תל אביב

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

